Universidad de Deusto
Biblioteca

S. THOMAE

SUMMA THEO.

PRIMA SECUNDÆ

Universidad de Deusto
Biblioteca

OPVSCVLA

OMNIA THOMÆ

DE VIO CAIETANI CARDINALIS TITVLI SANCTI XYSTI

In tres distincta Tomos.

Nunc primùm summa diligentia castigata, & doctissimorum quorundam virorum ope suo nitori accuratè restituta.

LUGDUNI,
EX OFFICINA IVNTARVM.
M. D. LXXXVII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX OMNIVM TRACTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI tractatus.

1 De Comparatione autoritatis Papæ & Concilii.
2 De Comparata autoritate Papæ & Concilii apologiæ, pars prima & secunda.
3 De Romani pontificis institutione & autoritate.
4 De Attritione & contritione.
5 De Confessione.
6 De Satisfactione pœnitentiali.
7 De Ministro sacramenti pœnitentiæ.
8 De Indulgentiarum thesauro.
9 De Causa indulgentiarum.
10 De Suscipientibus indulgentias.
11 De Modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.
12 De Contractu matrimonii.
13 De Vsu matrimonii.
14 De Delectatione morosa.
15 De Indulgentiis.
16 De Indulgentiis quæstiones sex.
17 De Contritione quæstio vnica.
18 De Confessione quæstiones quinque.
19 De Excommunicatione quæstio vnica.
20 De Iniunctis pœnitentiis quæstio.
21 De Sigillo confessionis quæstio.
22 De Pollutione ex auditione confessionis proueniente quæstio.
23 De Purgatorio quæstiones duæ.
24 De Pœnarum timore quæstiones duæ.
25 De Obligatione & obseruatione præceptorum tam in religione, quam extra quæstiones duæ.
26 De Sacri ordinis collatione quæstio.
27 De Dispensatione matrimonii cum Occidentali ecclesia quæstio.
28 De Matrimonio quæstio.
29 De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adulterio, quæstio.
30 De Vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
31 De 17. Responsionibus ad diuersos factis, præcipue ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI tractatus.

1 De Conceptione beatæ Virginis.
2 De Eucharistiæ sacramento, & erroribus in eo contingentibus.
3 De Celebratione Missæ.
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
5 De Præcepto Eleemosynæ.
6 De Monte Pietatis.
7 De Cambiis.
8 De Vsura.
9 De Simonia.
10 De Vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
11 De Voto.
12 De Solutione maleficii, opera malefici ad hoc parati.
13 De Spasmo beatæ Virginis.

TOMI TERTII tractatus.

1 De sex orationibus Romæ habitis.
2 De Dei glorioſi infinitate intensiua.
3 De Potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De Subiecto naturalis Philosophiæ.
5 De Nominum Analogia.
6 De Conceptu Entis.
7 De Ente & Essentia.
8 De Solutionibus quorundam locorum sibiinuicem aduersantium in Commentariis sancti Thomæ contentorum.
9 De Vinculo Obedientiæ.
10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
11 De Fide & operibus aduersus Lutheranos.
12 De cõmunione sub vtraque specie, de Integritate confessionis de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
13 De Coniugio cum Relicta fratris.
14 De Eodem coniugio.
15 De Quibusdam Responsionibus ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM, CARDINALEM SABINENSEM, THOMAE DE VIO CAIETANI, TVNC ORD. PRAEDIC. GENERALIS MAgistri, nunc Sancti Xysti Cardinalis, in comparationem autoritatis Papæ & Concilii, Præfatio.

***

TAMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Ecclesiæque totius autoritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersariis quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis sunt, defendant, cæteris autem, vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione, maximáque & olim sæpe & in præsentia contentione, sit constituendum. Ego Prædicatorum ordinis (Romanæ Ecclesiæ veritatisque studiosissimi) generalis Magister, hanc summæ autoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis & sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quamquam si id quoque assecutus fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatisque seruus sim, liberè scripsi, tibique in præsentiarum & dedico quidem rectè, & perquàm libenter inscribo: quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscorum ornatissima familia tua ornatissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summus honoribus exornatus. Quúmque te optimum Prædicantium ordinis protectorem & concilian d e conseruandæque ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quæ pro veritate, & tanta autoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inscripta dedicataque sunt, grato sis animo, & quapolles probitate & benignitate singulari susceptурus, atque habiturus inter cætera sempiternæ voluntatis & obseruantiæ erga te meæ testimonia. In æuum Vale.

TRAC

TRACTATVS PRIMVS PRIMI TOMI THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XYSTI, DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE & Consilii, in vigintiocto capita Diuisus.

IN OCTO ET VIGINTI capita de comparatione autoritatis Papæ & Concilij, Summaria.

1 Quòd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.
2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.
3 Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.
4 Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.
5 Rationes tenentium quòd Ecclesia vniuersalis, seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd papa est illi subiectus.
6 Quis sit sensus, quo quæstio de comparatione Concilij & papæ vertitur in dubium.
7 Quòd Papa est supra potestatem & Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, vt distinguitur contra Papam.
8 Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij Constantiensis, & Basilensis.
9 Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papæ supra Concilium factarum.
10 De noua quadam fictione qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.
11 Quòd secluso Papa non est in Ecclesia papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum illius.
12 Quòd secluso Papa, non est in Ecclesia potestas legislatiua.
13 Quòd secluso Papa non est in Ecclesia potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, nisi in casu.
14 Solutio rationum contra Papam ex eo quòd Ecclesia est totum, & autoritas illius maior in sex.
15 Opinio aliorum, quòd secluso Papa, in Ecclesia est autoritas congregandi generale Concilium.
16 Quomodo verificatur, quòd generale Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.
17 Instituum comparationis potestatis Ecclesiæ & papæ in casu hæresis: & primo de modo, quo papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio, secundum quam opinionem.
18 De modo, quo papa hæreticus subijcitur Concilio secundum aliam opinionem.
19 Examen illius propositionis, papa hæreticus, est ipso facto priuatus papatu.
20 Rationabilis sententia, quòd papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali Ecclesiæ, & non autoritatiuæ super papam.
21 Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiuæ papæ hæretici,
22 Responsio ad rationes & autoritates allatas in capitulo decimoseptimo ad probandum quod papa hæreticus, est ipso facto depositus iure diuino.
23 Quomodo cum papa in hæresim lapso, parato corrigi agendum est.
24 Opinio quod papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalisantem Ecclesiam, subijcitur Concilij potestati, ita quod potest abeo deponi.
25 Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in quibus Papa subest iudicio Concilij.
26 Quot casus sint diuina lege statui, vt possit Concilium Papam deponere.
27 Responsio ad obiectiones factas in capitu. 24 ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.
28 An in casu aliquo papa sine culpa sua subsit Ecclesia, ita quod possit deponi.

CAPVT I.

¶ *Quòd papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.*

INTENDENS Resolute comparare potestatem Papæ potestati Ecclesiæ & Concilii vniuersalis, primò potestas Papæ suo loco ponenda est: deinde comparabitur specialiter Apostolorum autoritati: post Ecclesiæ & Concilii vniuersalis absolute: & deinceps in casibus, primò hæresis, secundo incorrigibilitatis, & demum in cæteris, vt sic resolute habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo pro sobris viris doctis absque vlla passione rationabilia tantum dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.

¶ Et ne quis putet ponere me falcē in messem alienam, præmitto, quod quia autoritas papæ immediatè est à Deo, & reuelata in sacra scriptura & autoritas ecclesiæ vniuersalis immediatè dicitur esse a Deo: vt constant. Concilium declarauit: ideo materia ista primo & principaliter est theologorum, quorum est sacram scripturam & diuina opera scrutari. Secundario autem, in quantum scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Propter quod grauiter errāt in hac re, Canonistis prima deferentes. Oportet ergo virum docilē, vtrosque Theologos & Canonistas, in re hac perspicere, & in suo quenque loco honorādo theologiæ primatum dare: vtpote quæ ex propriis potest hoc determinare. Canonicum autem ius nō nisi ad theologicam recurrat autoritatem, scilicet sacræ scripturæ: quæ vera theologia est.

¶ AD PRIMO Igitur inchoando eiicimus, quod certa est ista propositio, papa habet suprema potestatem in ecclesia Dei: fundaturque super institutione Iesu Christi, Matth 16. & Ioan. vlt. saluator siquidē noster: rex regū & dominus dominātiū, quāuis potuisset Christianam rempublicā in terris, diuersis modis regēdam disponere: voluit tamen & statuit: vt nō populare, nō diuitum, non potentū, non optimatum multorum, aut paucorū esset regimen: sed vnius tantum: promittens soli Petro, Matthæi decimo sexto, Tibi dabo claues, &c. & eidē soli promissionē exhibēs, curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vlt. pasce oues meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, simon Ioannis diligis me plus his: cōuincit etiam proteruos quod petro vt distincto ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur cōparatio, & nō in persona eorū loquebatur Dominus. Et licet hic textus sufficere deberet, quoniā tunc factus est petrus pastor vniuersalis, dum dictum est in præsenti, pasce oues meas, non has vel illas, sed indistincte, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. notat. Non de sunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidē, præteriens alios, petro loquitur, præpositus loco mei esto & caput fratrum tuorum: & Theophili dicentis, quod cōmissionem ouium mundi petro commendat, non alii. Et Leo papa in cap. ita Dominus distinctione decimanona, & in sexto de electionibus cap. fundamenta dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab ipso quasi, à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffunderet. Et merito, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles c. 76. sic saluator noster instituit: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

regimen ecclesiæ est optimè ordinatum: optimum autem regimẽ est vnius. Quod ex fine regiminis apparet. est enim finis pax, quæ in vnitate cõsistit: & cõstat quod melius est causa vnitatis vnus, quam multi qui nõ nisi vt in vnum venientes, eam causant, est ergo ecclesiæ regimẽ institutum, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde notabis assumptum, scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentium de regali regimine institutoa senatu, seu populo liberorũ nõ enim ecclesia, aut populus Christianus, aut Cõciliu aliquod vniuersale, sed Christus ipse, qui viuit & regnat, instituit tale regimen: sic vt petrus nõ ecclesiæ, sed Iesu Christi vicarius esset vt ex Concilio Lugdunensi in c. vbi periculu. de electionibus, lib. sexto, patet, vbi papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quãuis. distinctione vigesimaprima, pelagius papa dicit, sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis cõstitutis cæteris ecclesiis prælata est, sed euãgelica voce Domini & saluatoris, primatũ obtinuit. Afferũtur quoque in dicto capitulo cõtra Gẽtiles, multæ ad hoc propositũ rationes, de primatu papæ & de necessitate eiusdẽ vltra Iesum Christũ in cælis: quas poteris ibi videre. Firmatur autẽ assertа propositio autoritate Matini quinti in Cõcilio Cõstantiẽsi: vbi diffinita est, vt patet in bulla condẽnationis Ioannis VVicleff. In Cõcilio quoque Oecumenico Florentino, sub eugenio quarto (vbi vnio Græcorũ & Armenorum cum Romana ecclesia facta est) habeatur hæc verba, Diffinimus sanctã apostol. cã sedẽ & Romanum pontificẽ in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificẽ successorẽ esse beati petri principis Apostolorum, & vera Christi vicarium, totiusque ecclesiæ caput, & omnium Christianorũ, patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato petro pascendi, regẽdi & gubernandi vniuersalem ecclesiã a Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditã esse. Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed. cotrariam esse erroneam, vt etiam sanctus Thomas in tractatu cõtra errores Grẽcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Hus, damnatos in concilio constant. a Martino quinto.

CAPVT II.

¶ Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ, & Apostolorum.

QVAMVIS Autem papæ potestas Petro Apostolo primum collata ostensa sit suprema: nõ desunt tamẽ qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse a Christo arguant. Et vt veritas clarius elucesat, scito quod in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ si separentur, perspicuam magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum, de modo habendi potestatem: an scilicet, omnes immediatè habuerint eam a Iesu Christo, an solus Petrus immediatè a Christo, alii vero ab eodem mediante Petro.

¶Et quo ad vtrũque dubium, duæ sunt oponiones extremæ. Prima est dicentium, quod omnes Apostoli parem potestatem a Iesu Christo immediate habuerunt. Et hi vtrunque simul multipliciter probãt ex sacra scriptura. Primo ex eo, quod Matth. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit q̃ soli petro dixerat in c. 16. ait enim, Quæcunque solueritis super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictũ Petro, Pasce oues meas, omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniam pascere tripliciter fit, doctrina, vita, & correctione. Hæc autẽ omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo, Docere omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundo ex 2. c. ad Gal. vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis Petrus & alii Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, vt ibidem bis habet sanct. Tho. sed dederunt ei dextras societatis: & quod in Antiochia restitit petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim non sunt inter superiorem & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorum. 8. capitu. legimus, quòd Apostoli miserunt petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem, quòd maior non est qui mittitur, mittente: iuxta illud, Non est seruus maior Domino suo, nec Apostolus maior eo, qui misit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc autoritate sanctorum canonum. Primo Anacleti papæ, distin. 21. c. in nouo. Cæteri Apostoli inquit cum beato petro pari consortio prædíti, & honorem &, potestatem acceperunt. Secundò. Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. quæst. prima. Hoc cæteri Apostoli erant quod petrus fuit, pari consortio prædíti & honoris & potestatis. Tertio. Hieronimi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæstio. 7. canone, Paulus. Paulus petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶Altera extrema opinio est discordantium in vtroque, & dicentium, quod nec parem potestatem, nec immediate a Iesu christo omnes Apostoli acceperunt potestatẽ: sed solus petrus immediatè a domino Iesu christo potestatẽ accepit, & omnes ei subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habẽtes. Et de modo quidẽ habendi potestatẽ, scilicet quod solus petrus habuit eam a Domino Iesu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, dist. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia christi datus est. In speciali autem quo ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatè a christo in cœna dicẽte, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriã facietis, quo ad actum celebrandi missas: & post resurrectionem, quo ad actum absoluendi in sacramento pœnitentiæ, dicente, Accipite spiritum sanctum: quorũ remiseritis peccata remittuntur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex consecratione Iacobi & pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Herosolymitanus a petro, & Iacobo & Ioanne: vt dicitur in can. porro. distin. 66. Et paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim Actuũ 13. Dixit spiritus sanctus, segregate mihi paulũ & Barnabam, &c. Et subiungitur. Imponentes eis manus, dimiserunt glossa, in modũ ordinandorum, & in c quod die dominico. dist. 75. Quoad potestatem vero iurisdictionis (cum nullibi clarius appareat, quam Mat. 18. vbi Apostolis dicit dominus Iesus, Quęcunque solueritis super terram &c.) probant ex hoc, quod christus soli petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. Ex ipso, inquiunt, ordine promissionum insinuat, quod potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, vt scilicet per petrum ad alios deriuaretur: vt sanct. Tho. in 4 contra Gent. cap. 76. & in 4. senten. distin. 24. q. vlti dicit. Affertur quoque autoritas Leonis supra inducta ex can. ita. Dominus, dist. nõ. 19. clarè dicentis, quod christus hoc disposuit, vt ab ipso petro quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

¶DE ÆQVALITATE Verò potestatis Apostolorũ quatuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc petri autoritatem super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis: & omnes dixit esse æquales potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quod omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares id est, similes. Probãtque in scriptura paritatem pro similitudine sumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos, similiter cuomat, cum paria feceritis glossa. id est, similia. Tertia declarat (& est sanct. Tho. in 2. 2. quæstio. 33. artic. 4. ad secundum) quod fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic coram omnibus paulus petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionẽ. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quod Apostoli fuerunt æquales, quantum ed exequutionem autoritatis. Ait enim. Apostolus, scilicet paulus fuit per petro in exequtione autoritatis, non autem in autoritate regiminis.

CAPVT III.

¶ Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant cæteri Apostoli.

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicẽdum quod, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter primo, inquantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantum oues christi, ab eo hic corporali conuersatione separatæ. & sic petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus, declaro primo dignitatem & potestatem apostolatus. Scribitur in primis Luc. 9. c. quod conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarẽt: & misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matt. quoque vlt. legitur, quod eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes seruare omnia quæ mandaui vobis. In prima quoque epistola pauli ad 'corint. 12. c. legitur. quod Deus posuit in ecclesia primũ Apostolos. vbi glosa interlinearis in verbo primũ, dicit dignitate & tempore. Et in verbo. Apostolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decr. edistinct. 68, c. quorum vices. dicitur ex Augu. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filij nati sunt & cõstituti Episcopi. Et in concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro cõfirmationis habentur hæc verba, Hanc, scilicet confirmationẽ nõ nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorũ vicẽtenens Episcopi) q̃ per manus impositionẽ Spiritũ sanctũ dabant. ¶Diuus Tho. super prælatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba Maiores autem ministri in Ecclesia sunt Apostoli ad quorum officium tria pertinent. Quorũ primũ est autoritas gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officiu apostolatus: Secundò facultas docendi. Tertiò potestas miracula faciendi ad cõfirmationem doctrinæ. Hæc ille. Et postquam subiunxit quod tertium horũ ordinatur ad secundũ, & secundũ ad primum, subdit, Deus posuit primũ Apostolos, quorũ regimini cõmisit Ecclesiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Secundo, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamẽta duo

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorũ. Tertiò, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias spiritus habentes. maiori enim gradu maior datur gratia.

¶Fix his omnibus facile est videre, quod Apostoli, inquantũ Apostoli habuerunt non solum potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi ecclesiam, quæ est apostolatui propria, sine iurisdictionis potestate nõ est. Et si huic adiunxerit, quod non habuerunt apostolatum a Christo mediate, Petro, sed immediate ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth 1. & Marci 3. & Luc. 6 patet, quòd ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1 Paulus probat se Apostolum: quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, quam docente est Apostolus, soluesvtrunque dubium, scilicet & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: quod scilicet Apostoli quantum ad apostolatus autoritatem fuerunt æquales simpliciter, & quod hanc potestatem habuerunt a Iesu Christo immediate, sicut & apostolatum. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolum habere apostolatum dignioremaltero, vt Paulus aliis: iuxta glossa. interlinearem ad Gal. 1. in verbo. Qui suscitauit eum a mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum quàm alios per mortalem: & glossa. marginalem ex August. in libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, qui scilicet est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

¶SI AVTEM consideremus, quòd etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, a quo statutum est, vt sit vnũ ouile & vnus pastor, sic Petrꝰ inuenitur ille vnus pastor, cui dictũ est, Pasce oues meas nõ has, vel illas: & reliqui inueniuntur vnius ouilis oues. In cuius signum petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscepit, interrogans de eo. Hic autem quid, vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autẽ verificari possunt hæc duo simul, quod scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in authoritate gubernandi Ecclesiam, atque a Iesu Christo eam immediate habuerũt, & quòd Petrus solus fuit institurus pastor vniuersalis Ecclesiæ, & maior autoritate super alios Apostolos, ita quod ab ipso capite in totũ Ecclesiæ corpus potestas deriuata est difficile apparet prima fronte: sed si sub vltimo contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est nanque, quod sicut in natura dupliciter aliqua fiunt, scilicet naturaliter, vt cùm homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturæ sanatur: & supernaturaliter sicut cum homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in Ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, scilicet ordinariè, vt cùm ordinario iure perpetuo seruãdi monarchicum, id est vnius principatum instituit, & posuit Petrum caput vnũ totius corporis Ecclesiæ: a quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt omnes sacri autores, cũ dependentem omnium a Petro doctrinam tradunt. In erogando vero ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in vltima cœna, & confessores post resurrectionem, & sacramentum confirmationis in die pentecostes) ita præuenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi iudicandi que Ecclesiam: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodũ nihil obstat maioritati ipsius Petri capitis, quod alii non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in petro, aut exemptione aliorũ ab ipso, sed ex præuentione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariè dandum erat eisdem à petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis petri super omnes quòd eius subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quam à petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In petro enim, & à petro inchoat omnis Ecclesiæ potestas, & derinatur in totam Ecclesiam via ordinaria: & rursus aliqui petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediatè, quas à petro accepturi erant, via præuentionis gratuitæ. Et sic Ecclesia vna sub vnico tantum capite, petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediatè a Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet petrum solum caput Apostolorum cæterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinarie potestas ordinis & iurisdictionis diriuanda est. Sunt ergo simul vera quæ aduersari sibi inuicem vi debantur.

¶ET VT Clarius eluceſcant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. prima est in modo dandi & accipiendi: quia petro data est ordinariè, aliis autem ex speciali gratia: vt explanatum est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) quod Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij vero facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Paul. 2. ad corin. 5. Legatione pro christo fungimur, & ad Ephes. vlt. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat a missione sumptum: quamuis extẽso vocabulo in præfatione dicatur vicarii. Tertia est in obiecto potestatis, quod aliorum potestas iurisdictionis non erat supra se inuicem, sed super alios: Petri vero potestas erat & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos dicente sibi soli Christo. Pasce oues meas: in qua rum numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chryso. dicit in persona Christi ad Petrũ Loco mei præpositus esto & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finienda erat cum vita eorum; quoniam data est in personis propriis pro solis personis propriis & non pro eorum successoribus. Petri vero potestas vsque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores exprimunt sub aliis verbis dicendo quod data est petro in persona Ecclesiæ. Et ex hac differentia oritur quod nullus est successor Ioannis aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in autoritate Apostolatus vniuersalis gubernationis Ecclesiæ sicut Apostoli gubernabant vbi que: sed tantum in potestate ordinis & regiminis vnius certæ Ecclesiæ succedunt Episcopi. sed solius Petri successor est & dicitur Papa, vt patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex vi apostolatus fuit velut potentia executiua. vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi: gubernatio enim executionem sonat. Autoritas vero data soli Petro quum factus est papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur a Sancto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas Paulus fuit par petro executio ne, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor 12. Ecclesiæ regimen quod sonat executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarii absoluti, sed vicarii operis: dicente Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios quasi diceret vicarios ad exequendum. Veruntamen quia vnum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, piè exponendum esse pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi petrus. puta instituere Ecclesias & Episcopos: docere, excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo id est executiue erat par Petro quantũ ad defensionem fidei: vt ex Secunda secundæ dictum est. Et si nõ penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam: vide illam in exemplo. Episcopi habent officium prædicandi, & fratres prædicatores habent etiam officium prædicãdi (cùm ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres vero prædicatores autoritate Papæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercẽdæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernãdi Ecclesiam in petro & aliis Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat: alij vero Apostoli ex priuilegio domini delegatis eis gubernationis officium. Nunc supereſt respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAP. IIII.

¶ In quo soluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VTAVTEM Ordinatè satisfiat obiectis primo id primo inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶Ad autoritatem ergo ex Matt. 18. dicitur, quod in verbis dictis Petro soli c. 16. & in verbis dictis omnibus, c. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quod prius Petro soli est dictum, Quodcunque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinarium progressum potestatis soluendi & ligandi, quod scilicet à Petro ad cæteros deriuanda est propter veritatem capitis & corporis Ecclesiæ: vt ex autoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictum est, ad gubernatiuam Ecclesiæ potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quod ipse ex gratuita præuentione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶Ad illud Ioannis vltimo, quamuis malè probetur, quod correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem forum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Matri pœnitentiæ spectant: quia tamen posset probari per illud Mat-

Universidad de Deusto
Biblioteca

thæi decimooctauo, Quæcunque solueritis: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam non audiens sit ethnicus & publicanus, respondetur quòd in veritate Saluator il la verba etiam quò ad sensum, Pasce oues meas, soli petro dixit, vt probatum est. Et quòd si inuenitur aliquid simile cõmissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quod nulli cõmissæ sunt oues Christi indistinctè, vt comprehendantur omnes, nisi Petro: aliis verò cõmissæ sunt oues determinatè, saltem hac determinatione, scilicet aliæ ab ipsis Apostolis, saltem Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eisdem contulisti præesse pastores, vt vicarios operis tui id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouiũ Christi absolutè & vniuersaliter dicente Christo ipsi soli Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hæc verba Petro quàm per quæcunque alia simul congregata cæteris. quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic claudit: quamuis totum pastorale officium executiuè concessum sit omnibus Apostolis.

¶Ad autoritatem ex secundo capitu. Ad Galat. iam patet, quod nil doctrinæ aut potestatis accepit Paulus a Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua a Domino Iesu habuit potestatem & scientiam, vt ipsemet in 1. cap. dixerat, Dextras autem societatis propter vnitatem fidei, quam docebãt: non solum nanque socij, sed fratres in vnitate fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo verò se faciem restituit, vt par, iam declaratum est, quòd de paritate in executione officij defensiui fidei intelligitur.

¶At illud verò, quod in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facilè patet ex Theologis in primo sent. dist. 15. respon sio, quòd non oportet mittentem esse maiorem misso. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶Ad autoritates Anacleti, Cypriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir docte: quia non vagando, sed ex eadem radice omnia soluuntur, testimonium habes quòd doctrina hæc vera est. Vero enim omnia consonant & oportet ex quo quid est rei, omnes difficultates proprias soluere: vt Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatem a Christo immediatè. Patet inquã de potestate ordinis, quòd nihil refert an Dominus Iesus præunerit Petrũ in faciẽdo omnes Apostolos episcopos (vt glo. in can. porrò. distin. 66. sentire videtur contra textum) an eos ordinando Petro reliquerit: vt præallegata sonant. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu non præuenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita præuentione, non reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate verò iurisdictionis, iam dictum est quòd gratuita præuentione per seipsum eum omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per petrum fore statuit: vt allatæ autoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, quòd Petrus solus princeps caput & pastor est Apostolorum, & quod ei subditi fuerunt Apostoli, vt omes pastori, & quòd ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis executiuã æqualem a Domino immediatè habuerint. Potestatem autem ordinis episcopalem immediatè vel mediatè omnes etiam a Domino habuerunt æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, vidĕbis quòd Petrus licet Apostolus & papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamen Cletus aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolum & Euangelistam, qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excessus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis Ecclesiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat papa. Erat papa excedẽs in autoritate regiminis, sicut de Petri autoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, nõ Ioannes. Erat & excessus in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus. Linus autem aut Clemens non. Et quia Apostolis non papæ condendi libros sacræ scripturæ concessum est, dicente illis Domino, quòd Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsi in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo præualuisset sententia Ioan. sententiæ Clementis papæ in doctrina fidei & morum: sicut modo præualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscũque papę & totius Ecclesiæ. Nec obstat illud Augu. Euangelio non crederem, nisi me autoritas Ecclesiæ admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat Iesu Christi autoritate testante hoc ipso Ioan. qui de seipso loquens cap. vlt. dicit in persona Ecclesiæ, quam autoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum testimonium eius. Ex quo nanque constat Apostolorum aliquem scripsisse ad doctrinam Ecclesiæ, Ecclesiæ autoritatem habet.

¶Ex his autem patet quòd duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quòd omnes Apostoli eodem modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicẽtis, quòd Christus immediatè soli Petro dedit potestatem iurisdictionis neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quòd solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediatè potestatẽ iurisdictionis ordinariæ a Christo accepit: ita quòd ab eo alij ordinario iure acceperi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris præuenĕdo delegauit cæteris parẽ in exequendo potestatem (vt dictũ est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

CAP. V.

¶In quo ponuntur rationes tenentium quod Ecclesia vniuersalis seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter sta quod Papa est illi subditus.

EXAMINATA comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas Ecclesiæ vniuersalis seu Concilij vniuersalis potestati: nunc quidem absolutè, postmodum verò in cuentibus & casibus, vt proximus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primo rationes primarias, in quibus consistit vis: quibus probatur papam subesse Ecclesiæ, seu Concilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat sæpius Ecclesiam & Concilium iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut representans & representatum distinguuntur.

¶Fundant igitur hi cõstitutionem dictam primò in actis Cõcilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mẽsis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitime congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholica repræsentans, potestatem a Christo immediate habet: cui quilibet cuiuscũque status vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et subiũgitur aliud decretum in hæc verba, Item declarat, quòd quicunque cuiuscũque cõditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitimè congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis, vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, cõdignæ pœnitẽtiæ subiiciatur, & debitè puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habẽtur tria. Primò, quòd Concilium vniuersale habet autoritatẽ à Iesu Christo immediatè. Secundò, quod papa tenetur ei obedire. Tertiò quòd ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subiicit.

¶Confirmatúrque eadem sententia per Cõsiliũ Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hæc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem Concilio Constantien. sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbante Concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet, Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias, error si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut Concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, quod Concilium vniuersale est suprema Ecclesiarum, & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est una Ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum Concilij & summi Pontificis: quoniam de Concilio dicũt simpliciter, quòd est suprema inter alias Ecclesias. De summo verò Pontifice dicunt quòd habet primatum respectu Ecclesiarum particularium.

¶Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quòd claues regni cœlorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, Ecclesiæ data sunt dupliciter, scilicet autoritatiuè & finaliter. Et quòd autoritatiuè Ecclesia ipsa habeat hæc habeatur in primis Matth. 18. c. vbi postquàm Dominus dixerat, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: ftatim subdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vbi manifestè Ecclesiæ hanc contulit potestatem vniuersalem: ad hoc enim illa verba subdit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina autoritate Ecclesiæ collata. ¶Test

¶Testatur deinde August. super Ioan. (vt habetur 24. q. 1. cap. quodcunque.) vbi concluditur quòd Petrus quando claues accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 0 super Ioan. loquens de potestate ligandi & soluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclesiæ gestabat personam: & propterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Has enim claues non ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit ecclesiæ. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicæ persona, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesiæ claues datæ sunt, cum Petro datæ sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in claubus ibi datis a Iesu Christo, quàm in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum etiam papa non sit dominus, sed dispensator rerum ecclesiæ, vt sanctus Tho. dicit in 22. q. 100. art. 1. ad septimum. ergo ecclesia principalius habet claues quam papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cùm rectum sit iudex sui & obliqui, & ecclesia vniuersalis possit etiam in fide (vt patet 40. distinct. c 11. papa) conerrare pos

Universidad de Deusto
Biblioteca

collocaret: vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à papa omne reliquum corpus ecclesiæ velut à capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiam vniuersalem, constat quòd habet immediate autoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quòd comparando membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quòd habeant immediate à Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodam, & ita in caput primò, quòd per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quòd tota ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec econuerso: quia Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & concilium autorizatum à Papa, ex antedictis, facile sumitur quid dicendum est, scilicet quòd non est maioris autoritatis, quam papa, à quo solo autorizari potest, vt patet 17. distin. per totum. & extrà, de electio. cap. significasti: vbi dicitur, quòd omnia concilia per Romanæ ecclesiæ autoritatem, & facta iunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius autoritatis in ea velit in eam conuenire, siue nõ ex vna parte: & papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio nõ est, sicut nec iustitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, quòd ecclesia vniuersalis est supra papam, alterum duorum intendunt: aut enim intendunt per ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intendũt ipsam fidelium congregationẽ autoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: Ita quòd ipsum congregari, solum dependeat à papa in ecclesia vniuersali, in concilio vero duo dependeãt à papa, scilicet congregari, & repræsentare vniuersalem ecclesiam: ita quòd in his intendunt, quòd secluso autoritate papæ ex quo congregata est ecclesia, vel concilium, sit comparatio potestatis ecclesiæ, vel concilij ex vna parte, & papa ex altera. Totus ergo futurus sermo de ecclesia, seu concilio vt distinguitur contra papam, erit de ecclesia & concilio, secluſa papæ autoritate post congregationem legitimè factam.

¶ Et contra hos dicentes ecclesiam habere autoritatem supra papam, ratio est, quia positio ista perueritit ordinem regiminis ecclesiæ: oportet nanque secundum istos regimen ecclesiæ esse democratitũ, seu populare: in quo tota autoritas apud nullum residet. sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in 4. senten. distinct. 19 quæst. 1. art. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra papam quasi Regem habere dicunt: vt Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quod non communitati ecclesiæ, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

¶ Quod papa sit super potestatem Ecclesia vniuersalis, & Concilij generalis, sic distinguitur contra papam.

PRINCIPIVM Huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi autoritate sumitur: vbi Ioan. vlti. soli Petro, vt distincto ab aliis, dicit, pasce oues meas, vt deductum in primo capit. fuit: in hoc instituens regimen ecclesiæ monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur: quòd Christus dicit Petro: pasce oues meas, non ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium: non ipsius ecclesiæ, quæ significat totum consurgens ex omnibus ouibus, manifeste excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, rector famulum tuum N. quem pastorem ecclesiæ tuæ præesse voluisti. Et in concilio Lugdunen. de election. libro 6. vbi periculum, papa rector vniuersalis ecclesiæ, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quòd respectu ecclesiæ & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & director est papa. Et quia hoc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demoliẽtium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quòd ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glosa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur, Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam: habetur quòd per vnum ouile intelligitur ecclesia vna ex Iudæis & Gentilibus. Ex hac autoritate arguitur sic, ecclesia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, pasce oues meas, est pastor vnius illius ouilis: ergo ecclesia, vt vna non est super papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia ecclesia, seu concilium distinctum contra papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cùm Petrus sit vnus pastor ecclesiæ, vt monstratum est: si ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnius pastoris qui est dominici gregis rector & director, papa, scilicet. Et confirmatur quòd de papa specialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtrisque conuenientibus, & vnus pastor. Et quoniam quod est, fiet, nec fit, ipse Dominus, qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum dictus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, pasce oues meas, non has vel illas impletum est, Fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam ecclesiæ.

¶ Amplius, Non minus papa est episcopus catholicæ quàm quilibet episcopus suæ ecclesiæ: sed quilibet episcopus est episcopus, & singularum personarũ, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & papa est episcopus singulorum, & vniuersorum christianorum in vnam catholicam ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cùm ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecratione distinctione prima, capitulo ecclesia.) & episcopus dicatur episcopus ecclesiæ talis, oportet vt primò sit episcopus ipsius ecclesiæ, & secundariò singularum personarum: ac per hoc papa qui intitulatur episcopus ecclesiæ catholicæ, & non illorum aut omnium christianorum, primò est episcopus ipsius ecclesiæ catholicæ, & secundariò membrorũ eius. Et verè sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnius ecclesiæ catholicæ, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Et si studiosè quæratur quo pacto papa potest dici episcopus, & caput ecclesiæ catholicæ cũ ecclesia catholica includat ipsum papam: patet responsio dupliciter. primò, quòd hæc est distributio accommoda: sicut cùm dicitur, Cœlum continet omnia corpora. non quòd contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd papa est caput & episcopus ecclesiæ catholicæ: non quòd sit caput episcopus, rector, &c. suiipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & Episcopum. Secundò dicitur, quòd quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & Episcopus Ecclesiæ catholicæ, quia in ecclesia catholica ipse capitis & Episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo papa non subest ecclesiæ. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in concilio Constantiensi, per Martinum 5. vbi de papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremam autoritatem in ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi detur licentia. Imò ex hoc etiam sequitur, quòd tam ecclesia quàm concilium papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatuum enim pluralitas mala cum sit (vt patet 12. Metaphy.) à Iesu Christo summè bono, qui vult ecclesiam suam optimè disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc autoritate Innocentij 3. in concilio generali, extrà, de pœn. & rem. cap. cum ex eo. vbi dicitur, quòd Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit de concess. præben. idem dicit. Non secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extrà de electione in capitulo, significastis, Paschalis dicit, Aiunt in concilijs statutum non inueniri, quasi Romanæ ecclesiæ legem concilia vlla præfixerint: cùm omnia concilia per Romanæ ecclesiæ autoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis papæ supra concilia, & consequẽter vniuersalem ecclesiam allata sunt. Et confirmantur autoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in concilijs congregati, nihil statuere possunt nisi autoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec concilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in ſrpe dicta cõdemnatione articulorum à Martino 5. in concilio Constantiensi, vbi vnus ex reprobatis articulis est iste, ecclesia Rom. est synagoga satanæ nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Consequentia patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primò, quòd erroneum est dicere, q̃ ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediate autoritatem à Christo supra Papam: sic enim nõ Papa, sed ecclesia esset proximè & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur autoritate S. Thom. dicentis in tract. contra errores Græcorum c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremò videatur quæso, diffinitio facta in Concilio Floretinno: quia ex Orientali & Occidentali simul ecclesia conflatum est, cæteris Occidentalibus tantum aufertur. Et ibi (vt in 1. c. verba adduximus) nõ solum dicitur, q̃ Papa est omnium Christianorũ pater & doctor: sed q̃ est etiam vniuersalis ecclesiæ pastor gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicãt ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, q̃ non solùm omnium membrorũ, sed ipsius vniuersalis Ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & q̃ non mediante ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatẽ pascendi, regendi, gubernandi vniuersalem ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit, q̃ hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorum proteruus error defendatur. forte nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quã non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus scripturæ sensus iuxta sanctorum consensum quæritur.

CAPVT VIII.

¶ In quo respondetur obiectionibus sumptis ex autoritate Concilij Constantiensis & Basilensis.

VT ORDINATE Autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis concilii Constantiensis, ad quæ responsiones dantur.

¶ Prima, negans illa esse autentica autoritate veri concilii facta: quoniã facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quod illa obedientia constitueret concilium generale, catholicam ecclesiam representans, nihil aliud est quam renouare ant quum schisma, & damnare, vt schismaticas duas obedientias, & quod semper fuit, & est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur, quod Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, q̃ dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens concilium, concilialiter tenere & inuiolabiliter obseruare volebant, & nunquam contrarie quoquomodo: ipsaque sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quòd concilium esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est, ergo decreta illa in sessione 5. facto super superioritate concilii supra papam, sunt approbata. Synodum verò in bulla condemnationis articulorum Ioannis Vuicleff, sacro approbante concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat quòd condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huſs, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense Concilium, sint ritè, & iustè factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constet, quòd contra Ioãnem Vuicleff in sessione 8. contra Ioannem Huſs in sessione 15. & contra Hieronymum. de praga in sessione 21. sententia lata fuerit consequens est, quòd tunc ante vnionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondẽdum est, quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda vel damnanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligẽda. In cõcilio siquidé illo fuerat in materia fidei tractatũ & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, vt etiã in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed non vt materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 5. In cuius signum nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei cœpit post hæc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiã fit ibi mentio

de credendo vel non credẽdo. Martinus autem 5. approbauit decreta in materia fidei formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiã patet: quia illa verba dixit, respondẽs requisitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, q̃ acta per concilium contra illos præ nominatos hæreticos firma essent, vt patet in sessione vltima: & propterea bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam verò de approbatione synodi dicitur, quòd per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidem constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniunctia obedientia sub Grego. 12. in coniunctione obedientiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum autorizata, facto præsidẽtiæ personalis in concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Concilium vniuersale vocatur & nuncupatiuè in quolibet statu concilium vniuersale appellatur, nomibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, q̃ non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra ecclesiam: sed verba proferre honoris: nominibus vtendo vt plures vtuntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput ecclesiæ catholicæ. Et vt insinuaretur, quòd concilium ab vltima parte appellabat, in præcedẽti interrogatorio, præterito adiunxit presens dicens, quòd concilium approbauit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non sufficerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod concilium Constantiense in præsenti sub Martino 5. condemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato quòd decreta illa valeant intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicendum est ad singula? In primis, cum dicitur quòd concilium potestatem à Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi primo concilio, vt distinguitur contra papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas autoritates, extrà, de elect. c. significasti. vbi dicitur q̃ robur habent omnia concilia à Rom. sedis autoritate: & dist. 19. ita Dominus vbi Leo dicit, quòd à Petro quasi à quodam capite in corpus omne autoritas manat. & S. Tho. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quòd sancti patres in concilijs congregarti nihil possunt statuere sine Rom. pontificis autoritate interueniẽte, sine qua nec cõgregari concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptiosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundò potest intelligi de concilio, incluso papa. Et in hoc sensu est verum, quòd habet immediate autoritatem à Iesu christo. Et quòd sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata: constat enim q̃ legitima congregatio Concilij generalis ad Papam spectat: vt ex nunc allatis testibus patet, & dist. 17. per totum. secũdum est, Ecclesiam catholicam representantes, corpus nanque Ecclesiasticum vniuersum (quod Ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus Ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius Ecclesiæ catholicæ, ac per hoc Concilii ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit q̃ Concilium habet, quòd repræsentet vniuersalem Ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam vniuersalis Ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (vt cõmuniter accidere videtur) cõtulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentem eorũ vota. Et cum ipsos nõ transferre vota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requirerẽtur Christiani infiniti inuenirẽtur qui refutarẽt transferre vota in alios, & per seipsos interesse mallent, aut Concilium nõ celebrandũ ducerẽt. Relinquitur ergo, q̃ Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorũ cum plenitudine potestatis, vota totius Ecclesiæ transfert in Concilium congregando & roborãdo, vt ei videtur. Propter q̃ sine Papa patres sancti cõgregati nihil possunt & dissolui poterũ Concilium à Papa, auferẽdo ab eis q̃ amplius vniuersalẽ Ecclesiã non repræsentent autoritatiue. Nec est verum si dicatur, quòd Ecclesia ratũ habet Concilium, non reclamando: ideo enim nõ reclamat, quia in vero concilio Papa supplet: in falso autẽ quia cõtra præsumptuosos prælatos non sperãt docti, ignorantes autẽ nescij silent. hoc autem non est approbari ab Ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, q̃ ipsi concilio, seu eius decretis etiã Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos nos opus est. Distinguendũ est enim de Papa dubio, vel certo. Sicut enim quod nescitur cõsecratũ pro nõ consecrato habetur: & reconsecratur secundũ sacros canones (vt patet extrà de presbytero nõ baptizato c. veniẽs & de consecra. dist. 1. ca. solennitates.

sic

Universidad de Deusto
Biblioteca

sic qui nescitur legitimè electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta ratione schismatis, quando erant trés Papæ, & nullus indubitatus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distinguendum est, quia vel est sermo de his quæ à Concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino, vt ea quæ sunt fidei, vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum & vitiorum moralium & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa, vnde in tribus dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis, & amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectat. Vel est sermo de his, quæ sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano præfexerint Ro. sedis, in iudicio tamen diuino tenetur Papa obedire, vt S. Tho. expresse habet in Prima secundæ. q. 96. artic. 5. ad tertium. Et in cap. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis Ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam.

¶ Demum cum subditur de punitione cõtumaciter contemnentium, potest dupliciter intelligi. primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitatus Papa in quocunq; peccato cõtra ius diuinũ aut naturale contumax, punitioni humanæ subiiciatur. Et hic sensus est contra sacros canones: vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. c. electionẽ. & in c. aliorũ 9. q. 3. Nec est acceptandum q̃ id quod infinito tẽporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnico verbo destruere voluerũt cõditores canonum. Secundò potest intelligi discretè secundũ proportionẽ materiæ & personæ, & sic cum præsumit cõmuniter nõ sint puniendi (exẽplo Dei, qui nõ puniuit publicè Aaron de idolatria: vt S. Tho. dicit in 4. sen. dist. 46. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintũ.) & Papa nõ sit puniẽdus facto, sed verbis reprehendẽdus publicè (vt ex S. Tho. colligitur in 4. senten. dist. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad secundũ, & in secũda secundæ. q. 33. art. 4. in casu quo publicè in periculũ Ecclesiæ peccat: vt Petrus reprehẽsus fuit à Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, etiã facto depositionis puniri possit cõsequens est q̃ sic discretè & proportionaliter intelligatur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clarè patet, q̃ nec ex illis decretis habetur superioritas Concilii, aut Ecclesiæ supra Papam. Vnde non oportet aliter respondere ad eandem ex Concilio Basiliensi, in sessione 2. & 18. De quo tamen sciendum est, q̃ licet ab Eugenio 4 fuerit approbatum quo ad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquam tamen illius approbauit decreta: quin potius in Concilio Florentino statim diffiniuit Ro. Ponti. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis Ecclesiæ: vt superius attulimus. Refert quoq; domi. Ioan. de Turre Cremata (qui fuit præsens vtrique Concilio) in lib. 3. de Ecclesia, cap. 100. multos defectus qui in Concilio Basiliens. in conflatione illorũ decretorum interuenerunt, scilicet q̃ non fuerunt vnanimiter cõclusa nec cum cõsensu præsidẽtium legatorũ domini Papæ, qui talibus interesse recusarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Castellæ quos in via nouerant cõstitutos: nec auditi sunt viri multi sapientes, videntes hæc esse cõtra doctrinã sanctorũ: sed promulgata sunt ad furorem hostium apost. sedis, cum multitudine populi nullius autoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur vt valida.

¶ Nos tamen ex abundãti iustitia, illa glossaumus. Et si glossas contra intentionem autorũ dixerit aliquis ex aliis actis eorum Conciliorũ hoc cõuincens: respõdebo primò, q̃ ego homo sum, & video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorũ verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem Conciliorum attestantium aliam fuisse autorum intentionem, dicam de Constantien. q̃ sicut erravit vsurpans in vna sola obediẽtia vniuersalem Ecclesiam, ita erravit consequenter in procedentibus ex ea: quoniã tunc illa decreta fecit. De Basilien. verò notorium est, quòd erravit, cùm cõtra vnum verum indubitatum pontificem Eugenium 4. processit vsque ad depositionem inclusiuè, qui tamen cum successoribus suis verus Papa est. Dicam secundo quòd si honorẽ veritatis recusant, falsa, erronea, ac ignominiosa sunt.

CAPVT IX.

¶ In quo soluuntur reliqua obiectiones contra idem factæ.

EXPEDITIS Autoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basiliensis, quæ nullius autoritatis censentur, soluendæ consequenter sunt obiectiones, quæ ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condẽnatione articulorũ, scilicet quòd error est nõ credere Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias, si per Rom. ecclesiam intelligitur ecclesia vniuersalis vel Concilium vniuersale: aut pro quãto negat primatum summi Pontificis super particulares ecclesias. Respondetur, q̃ quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, scilicet ecclesia vniuersalis, Concilium vniuersale, & ecclesia Romana, singula sunt quædam corpora mystica integra constantia ex capite & membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identificantur (Papa siquidem caput proprii vniuersalis ecclesiæ & concilii & Romæ. Ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut representans & representantum, vt membra ecclesiæ & concilii: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Romæ. ecclesiæ partes sunt membrorum reliquorum, concilii & ecclesiæ vniuersalis vt patet. Indè circo cùm fit comparatio inter ecclesiam, seu concilium vniuersale, & ecclesiam Romæ non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua vtriusque membra: secundum quæ rectè dicitur, q̃ tam ecclesia quàm synodus vniuersalis est superior ecclesia Romæ. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admisso illius comparatiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Posset nihilominus dici, quòd quia esse supremam inter ecclesias, conuenit ecclesiæ ratione capitis, & ecclesia Rom. ratione capitis est de essentia Concilii & ecclesiæ vniuersalis: & nulla comparatio etiam cum dictione exclusiua excludit intrinseca, ideirco non est admittenda comparatio Concilii ad ecclesiam Rom. quo ad hoc quod est esse supremam inter ecclesias, sicut sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superiorites: & negaretur illa illatio, ergo Concilium est suprema inter alias ecclesias etiam Roman. Et ad probationem, quia Rom. ecclesia est vna ecclesiarum, respondetur quòd plus requiritur ad comparationem istam. oportet enim quod sit vna, & distincta cepite proprio ab ecclesia quæ est Concilium: quod hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet q̃ primatus Papæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de priuatu super vniuersalem ecclesiam, nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressum ibi, & expressum alibi, vt additum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex Euãgelio Matth. 18. quæcunque solueritis, &c. dicitur, quòd ad literam, hæc tria tantum ad propositum habentur. Primum est, quòd à Christo immediate Apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad capit. in nouo: distin. 21. Secundum est quòd potestas data est vniuersalis, iuxta illa verba, Quæcunque solueritis. Sed tamen non est adeò vniuersalis vt verba sonant: sed ly Quæcunque distribuit pro subiectis: ita quòd sensus est, Quæcunque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. aliquin oportet dicere, quòd omnino occulta potuissent soluere vel ligare: cõtra illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita. &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed prælatus, cùm factus fuit pastor ecclesiæ, ideo sub illa distributiua non concludebatur Papa, vt potè non subiectus.

¶ Tertium autem est, quòd ex illo contextu insinuatur, q̃ ecclesia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in cælo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quòd ecclesia Bononiensi habet hanc autoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quòd ecclesia vniuersalis habet hanc autoritatem, non potest inferri nisi q̃ potest in subiecta. quãuis enim multò plura sint subiecta vniuersali ecclesiæ quam Bononiensi nihilominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa est ei subiectus: nec etiam habetur, vt superius dictum est, quòd habeat à Christo immediatè potestatem: quia modus habendi, scilicet immediatè à Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quòd autem alicui gratiosè conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: a Christo enim habent omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non immediatè.

¶ Ad autoritates Augustini dicentis, q̃ Petrus in persona ecclesiæ & vnitatis, &c. claues accepit Dicẽdum est, quod per hæc omnia intelligendum est hoc, scilicet quod non soli personæ Petri, sed officio suo perpetuo duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet influere in corpus reliquunt: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde & Leo Papa dist. 19. cap. ita Dominus. ipsi Domino attribuit, q̃ à Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitas officii communicatiui toti ecclesiæ claues accepit in persona Petri ideo dicitur q̃ Petrus personam ecclesiæ gerebat, & quod vnitas nõ vnus claues accepit, & quod ad omnes dicitur, Amàs me, pasce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi communitas popularis, aut senatoria potestatem acceperit. Hic enim sensus contra Augustinum & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse Augustinus in quæstio. nouo & veteris Testamenti, apperit dicens, Saluator cùm pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterii: ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quod licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, dominum autem temporalium, vt communitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est à Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominium autem rerum est à donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebãt in communitatem ecclesiæ, & in vnum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularibus, in quibus manifestè Ecclesiæ in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

¶ Ad aliam verò rationem quod Ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententialiter autoritatiuè definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & vt distinguitur contra eius autoritatem & dicendum est, quod errore personali certum est quod Papa, quia est vna singularis persona, magis potest in fide errare quàm totum residuum Ecclesiæ, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis potest errare communitas Ecclesiæ sine autoritate Papæ, quam Papa. Et ratio est, quia error Papæ in diffinitiua sententia fidei est error totius Ecclesiæ & veræ vniuersalis Ecclesiæ capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcussa fide teneatur, vt Sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, capite sexagesimoseptimo, autoritate Cyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secundæ quæstione prima, articulo vltimo, probat ratione. Impossibile est autem vniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo autoritatiuè errare in fide. Secus est in aliis, vt dicio Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam spiritussancti, in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimoquarto, spiritussanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, Iuxta quod etiam vigesimaquarta quæstione prima, dicit. Innocentius Papa capitulo, quoties, Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem, seu autoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quod cùm dicitur de errore iudiciali, quod sola vniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia autoritas determinandi de fide competens vniuersali Ecclesiæ, principaliter residet in Romano pontifice, vt sanctus Thomas in secunda secundæ, quæstione vndecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imo ipsa autoritas, quæ vniuersalis Ecclesiæ dicitur, non nisi illa Papæ est, vt ex inducta autoritate ex quæstio prima secunda secundæ, vbi finalis sententia de fide ad papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiæ & papæ vt synonimis vtitur, aperiens expresse quod sententia papæ per assistentiam diuinæ prouidentiæ standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi namque sumus, quod nec papa, nec Ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando autoritatiue de fide. De Ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil autoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio autoritatiue, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò doctores papæ præferantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id verò quod additur, quod claues sunt propter Ecclesiam finaliter, concedo ingenue quod papa vt potestat iurisdictionalis habens est propter bonum fidei & pacis ecclesiæ, vt ex capitulo septuagesimoseptimo, quarti cõtra Gent. sancti Thomæ apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quæ excæcat omnem sensum, & hoc est, quia papa non est princeps nisi vt minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, vt ex 12. Metaphy sic. habetur.

¶ Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concesso illo principio formaliter (scilicet de toto & parte vt sic) quod licet papa quo ad personam & merita, sit pars ecclesiæ vniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quod potestas ecclesiæ vniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis papæ & aliorum, vt totum ex partibus: sed potestas papæ est tota potestas ecclesiæ vniuersalis & aliæ potestates sunt participationes ipsius in partem solicitudinis datæ. iam enim dictum est quod non plus potest papa & ecclesia quàm papa solus: licet plures potestates sint potestates Papæ & Ecclesiæ, quàm Papæ solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius Ecclesiæ sic est, vt non solùm quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiæ. Et vide quòd in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quæ imperfectionis sunt (vt est esse partem) saluare in his quæ sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiæ.

¶ Ad illud verò Hieronymi, quòd orbis maior est vrbe, respondetur quòd verum est quo ad multa puta merita, virtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis præualet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quòd hæc sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarum, qua diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic Ecclesiæ: quia aduersarii sanctorum glossas refugiunt (vt pro Ecclesia prælatus vt sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic Ecclesiæ. Inter hos autem actus hæc est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus verò iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissimè patet, quòd sunt quædam peccata contra nos quibus conuicendis non possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet præceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. nec illud, Dic ecclesiæ: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quòd etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater qui non sit subiectus alicui in terris, de illo nõ intelligitur præceptum, Adhibe tecum: nec, Dic Ecclesiæ: vanum enim hoc esset.

¶ Et quia Papa est talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, vt præseruem me à casu in quo potest deponi.

¶ Et quòd hæc sit vera expositio ad literam, probatur ratione & autoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit vniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (vtrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, vt non sit plus quam frater: cæteri namque prælati tui non sunt simpliciter plus quam frater, sed quo ad aliquid: Papa verò simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Autoritas est Sancti Thomæ in quarto sententiarum distinctio. decimanona, quæstione secunda, articulo secundo quæstionis tertiæ ad secundum, dicentis, quòd si prælatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat. hoc enim propter solum Papam oportet dici: quia cæteri prælati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nunc nunc infinitæ ferè autoritates afferentur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellationi fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladii spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio vniuersali super quemliber Christianum qui est frater noster etiam si Papa fuerit, fundatur: & quòd super hoc fundatur potestas diffiniendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papæ & vsum potestatis eius.

¶ Hæc eñ ex dictis & dicẽdis patet esse erronea, & dicentes hæc, nescire discernere, quòd præcepta quæ datur de actibus iustitiæ iudicialis, intelligũtur tã in factis quàm in personis subiectis & non aliis: & quòd ista præcepta nõ probant subiectionẽ talis facti, vel talis personæ ad Ecclesiã: sed de subiectis illi quæcunq; & quicunq; sint disponit. Ignorãtiæ ergo est ex hoc tex. subiectionem Papæ arguere. Et vt cõuincatur isti, practicetur tex. iste sic. Primo tex. nõ magis loquitur de Ecclesia vniuersali, quã particulari

Universidad de Deusto
Biblioteca

cular puta Mediolanensi. Et hoc etiam cõuincitur ex eo, peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere Ecclesiæ illi, & si illam non audierit, erit sicut ethnicus, & cætera. indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc vltrà cùm dicitur, Dic Ecclesiæ, aut sumitur Ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodo libet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensium absque prælatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut sumitur Ecclesia pro collectione fidelium cum prælato, & si sic sumitur, ergo etiam vniuersalis, cùm sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso præcepto Domini intellecto proportionaliter de Ecclesia vniuersali, Papa compræhendi ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed Ecclesiæ iudicantis, quia Ecclesiæ cum capite, & non acephalæ dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est deterioris conditionis respectu Ecclesiæ suæ, quàm quilibet Episcopus respectu Ecclesiæ suæ, sed episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur Ecclesiæ suæ acephalæ, sed Ecclesiæ, id est prælato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denuntiatur Ecclesiæ Catholicæ, cuius est Episcopus, acephalæ, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus citò facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quàm iudex terrestris, vt ipse testatur Lucæ decimooctauo.

¶ Negandum est igitur, quòd Ecclesia Vniuersalis sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & consequenter quòd sit simpliciter & absolutè illius iudex, & consequenter, quòd quencunque legis actum posit super eum. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quoque Sacris Canonibus quòd Ecclesia Vniuersalis sit iudex Papæ in puniendo absolutè, manifestè patet. quia sic de quolibet peccato Papæ in proximum, posset denuntiari Papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum. si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona quæstione tertia, scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificum, scilicet Bonifacij, Nicolai, Innocentij, Symmachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiatur fortè glossam quòd loquitur de particulari iudice, & non de Vniuersali Ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi sunt de sede apostolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius non est iudiciū. Similiter capitulum, aliorum, vbi sunt hæc verba, , Aliorum causas hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. vbi etiam Papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacii octaui vnam sanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur à spirituali, si deuiat spiritualis, iudicatur minor à superiori, si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de Ecclesia, c. nonagesimoquarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonaventuram, Petrum de Tarantasio, Vltricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexadrum de Alpido. In iure autem canonico Hostiensem, Ioannem Andræam, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Aluarum.

¶ Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quòd Papa non potest contra statuta Patrum responsionem habeo diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est aduertendum quòd Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui est pater Patrum.

¶ Quòd autem Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cùm promulgantur, firmantur autem cùm moribus vtentium comprobantur, quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, risu magis quàm responsione dignum est. Relinquitur igitur certum & indubiè tenendum, quod Papa est supra Vniuersalem Ecclesiam, non solum secundum singulas personas & Ecclesias, sed secundum ipsam Ecclesiæ communitatem, solum Deum superiorem habens.

CAPVT X.

¶ De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

HACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, quòd Papa habet potestatē super Vniuersali Ecclesia & concilio, vt caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædā imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de potestate Ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu Papæ, tractanda confurandáque est: quoniam periculosa est valde, & sanctæ Matri Ecclesiæ plurimum nociua. Et vt melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

¶ Ponit imprimis Potestatem Ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotium, Ecclesiámque integrari ex his ita vult, vt sublato non Papa, sed Papatu, non sit Ecclesia Vniuersalis. Vúlteque proinde in Ecclesia & concilio Vniuersali siue Papa sit, siue non, claudi autoritatem Papalem, quam supremam Potestatem Ecclesiasticam & plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ, formaliter potestatiue & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiuè esse fatetur, a Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque Ecclesiæ regimen à Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quod hoc non nisi a solo Deo mutabile est, & Monarcham esse Papam.

¶ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem Ecclesiasticam tripliciter accipi, primo, secundum ipsum, vt Papatum, secundum se. Secundo, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, vt quod Papatus sit in Ioan. vel Marc. Tertio, secundum exequutionem, vt quod Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quod licet quælibet Ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiuè tantum in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quælibet Ecclesiastica potestas est in Ecclesia Vniuersali seu Concilio Vniuersali illam repræsentante tripliciter. Primo, sicut in fine, quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante vsum seu exequutionē potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quod Potestas Papalis data est in ædificationem Ecclesiæ. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hac potestate in destructionem Ecclesiæ abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet vt aliqua sit reliqua inobligabilis & indeuiabilis regula ab optimo legislatore Christo, secundum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est Ecclesia seu Vniuersale Concilium, ergo in Ecclesia Vniuersali est Papatus, vt in regulatiuo exequutionis ipsius.

¶ Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicii fiet ad Ecclesiam seu Concilium, vbi est sapientia indeuiabilis. Et hic, inquit, fundantur multa, vt quòd Papa iudicare potest & deponi per Concilium, quòd concilio subiicitur quod vsum suæ potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis: & quòd in concilio est etiam Potestas Papalis quarto modo, scilicet suppletiuè, quòd scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa, vt Decreta & acta Concilii Constantiensis testantur.

¶ Distinguit præterea potestatem papæ in eam, quæ sibi à Iesu Christo tributa est in petro, tanquam suo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quàm iurisdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, vt supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios. Positiuo verò multiplici, & in proposito ipsius Ecclesiæ seu generalem Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse autoritatem interpretandi dispensandique in statutis Concilii generalis, prout occurrens necessitas vel euidens vtilitas postulat, vbi pro tunc recursus ad generale Concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex autoritate sibi à Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra Papam, habereque vim coactiuam super illum, posseque illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab exequtione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Ecclesiam Papæ, nihil aliud est quàm comparare totum parti integrali, & quærere quid sit maius. Constat enim, quòd Ecclesiæ seu Concilii Vniuersalis autoritas maior est autoritate papæ in sex. primò, in amplitudine vel extensione: secundò, in infallibili directione: tertiò, in morum reformatione in capite & in membris: quartò, in coactiua potestate: quintò, in causarum fidei difficilium vltimata decisione: sexto, quia copiosior: completur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Confirmat dicta sua ex apostolorum actibus pluribus: quia scilicet

scilicet Iacobus non Petrus diffiniuit in consilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis, scribitur ad Anthiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesiæ, Act. octauo. & Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Fundat autem super allatis prius ex Matthæi decimooctauo autoritatibus, Dic Ecclesiæ, & Quæcunque ligaueritis super terram. & Cunsilio Constantien. Et concludit quòd luce clarius ex principiis Theologiæ concluſa est subiectio Papæ ad Concilium. Et vsque adeò progreditur, vt pestiferam perniciosissimámque doctrinam appellet, ponentem Papam supra Consilium, aut saltem non imparem illi.

CAPVT XI.

¶ Quod seclusō Papa in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsum ipsius.

PRINCIPIVM Veritatis videndæ circa recitata à radice sumendo declarabimus. Primò, id super quod tota hæc consurgit fabrica: falsum esse scilicet, quòd seclusō Papa, quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatiuo ipsius quantum ad vsum & suppletiuè. Deinde ostenditur falsum esse quòd Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit Ecclesia seclusō Papa. Sic enim modo de Ecclesia vt distinguitur contra Papam, loquitur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in Ecclesia cum ecclesia non habeat ipsum ex se ipsa, vt aduersarius fatetur) oportet quod datus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis elicitas probantem: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum si theologica ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quòd in sacra Scriptura donatio ista non reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptæ ex Matthei decimooctauo, nihil dant nisi supra subiecta Ecclesiæ indefinitè, vt prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius rei illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat:

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti. Spiritus enim sanctus missus est Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Male theologus est, qui ex missum esse, infert subditum esse. Act. verò, 11. disceptatio eorum qui erant ex circumcisione aduersus Petrum, nullam superioritatem, sed ambiguam æmulationem legis Moysi præ se fert. Et quod dum autem erat tempus vrendi plenitudine potestatis suæ: in statuto præcipuè transitorio: quale fuit propositum à Iacobo, cùm dicit, Ego iudico, id est hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quo Papa manifestauit suæ plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrum & Ecclesiæ Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthæi & in confirmatione Ananiæ, & Saphiræ & Simonis, & ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quam Concilium primatum obtinere animis vocibúsque Christianorum inhibitum est vsque ad Concilium Constantiense. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantiense, aut Basilienſe oppositum determinate potuit: quia si Heronymi solius autoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Consilio (vt patet 56. q. 2. c. ttia iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacræ Scripturæ apertæ, vt monstratum, præualet congregationi Constantiensi, ante Martinum, & Basilienſi Consilio? Omnia enim Concilia per Romanæ sedis autoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt c. significasti. de elect. allatum est. Quòd autem nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur sed potius in hoc, quòd summus prouisor & legislator dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: sed Papa est peccabilis, Ecclesia veto errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principiis theologiæ, Cd in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quod Ecclesia potest non errare, & Papa potest errare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, definiendo in quacunque re Ecclesiæ vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim incidit damnatam: quòd potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quòd intendat iste homo, quia expressè assert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipsum Ecclesia est firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quod à Deo habeat regulatiuum potestatem vsus omnis ecclesiæ potestatis. Et hoc quia aliud est dicere, quam sequi hæresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine domini, in medio eorum est dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Consilio generali, seclusō Papa, sit confirmata magis in fide & gratia personali, quàm collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illa esse in peccato mortali sicut isti? Præterea, Quamuis Ecclesiæ sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matt. vlt. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi) quis hoc promisit prælatis istis sic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum Papa? Quæcunque enim autoritas afferatur de congregatis, scilicet, Vbi duo vel tres, & cætera, & Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quam in ista non acephala, quæ verè est in nomine Domini, saltem quo ad autoritatem. Nec potest dici, quòd hoc conueniat Concilio dicto ex repræsentata Ecclesia vniuersali, quia gratiæ personales tepræsentati non transeunt in repræsentantem, vt patet inductiuè.

¶ Si verò loquuntur de errore iudicialiter diffiniendo dete quælibet, constat & quòd Papa, & quòd Consilium simul cum Papa errare potest, malè iudicando de vno regno, quòd iste habet ius eius, & non sibi, aut quòd ille episcopus sit simoniacus, vt patet in ca. à nobis de sententia excommun. & in quol. Sancti Thomæ, vbi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & consilium secundum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quàm Consilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiæ: & sic falsum & erroneum est dicere quòd Papa possit errare: quia hoc esset dicere, quòd Ecclesia tota posset errare in fide quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capite maiores & 24. quæstio 1. capitula recta. memorsum. &, quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet, ex hoc, quòd hæreticus censetur, qui damnatæ ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis Ecclesiæ quam Roma. Ecclesia hæreticus est Petrum loquens, ex eo patet quod subditur. Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cum omni Ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorum. Concluso ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiua, in communi facta est, non à Petro nec Iacobo. Et scito quòd quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & ptesbyteris præsentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimoquinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex aliis in tali conuentu: & communi nomine Apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: necd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Papa potest errare, & reliquum Ecclesiæ non. Confirmatur hæc autoritatibus suprà allatis. Et hæc responsio est ratio sumpta ex parte causæ materialis ex hac enim habetur quòd non magis communitas quam vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quòd sit subiectum seu materia assistentiæ diuinæ cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imo ex quo monarchicum institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt S. Thomas in 4. senten. distinct. 19. q. 1. dicit. Ex quo patet, & quòd voluntariè dicitur quòd Papa habet potestatem in ædificationem, prout sapiens, id est, Concilium determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, edificare Ecclesiam debet, Et ad hæc multum adiuuatur ex Concilio sanctorum Patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidē statuta iter Papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ S. Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte vero causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in Ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur, suprema autem potestate in Ecclesia repugnant dari in Ecclesia superiorem, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in Ecclesia, regulatiua Papatus quo ad vsum est superior Papatu, ergo in Ecclesia Dei non est talis potestas, & consequentet non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vsu illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam Concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Propatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus Papæ constituendo leges coactiuas circa vsum Papatus & suspendendo ab executione, quòd potestas Ecclesiæ non sit par papatui, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro quum loquens de dispensatione facta à Papa dicit, Tenet, & Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsum potestatis per generale Concilium. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est quòd quemadmodum in aduniatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum & communem, omnium sensibilium in iudicem aliorum omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) sic posito, sed non concesso quòd in Ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cæteta. si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quòd secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera, posset. Petinde enim est (vt dicitur in x. de Anima) duabus potentiis iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota Ecclesia cum Papa, quàm possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesiæ communitas vtens iudicet de singulatum actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibipsi, qui Ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & cætera, componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadruplicitet. Primò, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra papam potestatem ponere. quis corriget Concilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensi, & Basiliensi, & in multis aliis errare potest propter quòd à Concilio ad Papam conceditur appellatio, vt Sanct. Thom. in quæst. de potentia Dei quæst. 10. articulo. 4 ad decimumtertium dicit. Et de Concilio Basiliensi, quòd quamuis legitimè congregarum, errauerit notoriè, conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quòd ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procutanda, in Spiritusancto legitimè congregata per nullum quamuis autoritate etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorobari debuit aut potuit, debet aut potest, debebit au potetit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissimè apparet, quòd etiam in his quæ sunt iuris positiui (qualia sunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere potestatem summam pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam etroneum est vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendacut & quod Concilium ritè esset congregatum autoritate Romani Pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis, errare potest, & errauit & vt ex hoc vno manifestè falso in principio Consilij illius decreto omnium decretorum illius autoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus quòd si vel minimum mendacium in sacta Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ, scilicet, vnitas fidei, charitatis, & pacis, qua vna est Ecclesia, & peruenitur ad patriam cœlestem, melius causatur per vnum, quam per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum & reliquit eum in manu consilij sui (quo sit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesiæ. dando communitati potestatem supra principem. Longe quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio reipuit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quartò, quia cùm gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen Ecclesiæ suæ, vt vnus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit con successorem, sed vicatium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi relctuent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati Ecclesiæ non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defecturam aperiens Lucæ 22. Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum commisit subdens, Confirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quam fine regiminis sumatur: ostendit tamen quod ad consequendum Ecclesiæ finem ex eo modo regiminis non conuenit in Ecclesia talem ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in Ecclesia supra Papam regiminis Ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & super naturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat. & ad verum Ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur: rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla autoritate authentica, aut ratione efficaci asseritur, totque sanctorum testimoniis aduersatur: concludendum est quòd frustra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

¶ Quod secluso Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

QVONIAM autem præter dictam potestatem duas alias in Consilio locar secluso Papa (scilicet potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, & potestatem condendi interpretandique autoritatiuè leges) de his aliquantis, et dicendum est. Autoritas Ecclesiæ in condendis legibus conuenit Ecclesiæ secundum istum ex hoc, quòd est communita perfecta. Vnde si. quælibet communitas libera & perfecta potest concedere leges, & ipsius solius autoritate possunt mutari conditæ abea leges: sic in Ecclesia etiam oportet,

¶ Sed vt breuitet error istius pateat, omisso quòd Ecclesia absque Papa non est communitas perfecta (quis sine capite) dicimus, quòd quia Ecclesia vniuersa distincta contra Papam est communitas (subiecta à Iesu Christo Papæ (vt patet ex autoritatibus inductis testantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directorem que omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicæ Ecclesiæ) consequens est quod Ecclesia, etli possit ordinare per modum solietatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcunque Christianum, nisi ratione autoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & fiat de facto, nonvalet, nisi autoritate Romani pontificis implicitè vel explicitè roboretur. Vnde S. Thomas (vt supetius addudum est) inquit, Sancti patres concillis congregati nihil possunt statuere, nisi interueniente autoritate Rom. pontificis. Et (vt supra dictum est,) rectè dixit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiam ligando manus Pontifici summo. Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto Tho

Thoma in prima secundæ. q. 90. vbi in vlt. ex prædeterminatis cōcluditur, quòd lex est rationis ordinatio ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quòd lex Ecclesiæ nihil aliud est, quàm rationis ordinatio ad Ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas Ecclesiæ, cui suiipsius cura non est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ non potest leges autoritatiue facere. Et hoc cognoscentes sancti patres à Papa robur decretorum suorum recognouerunt, vt etiam exorto hoc errore post electū Martinum Papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Poloniæ, quòd approbaretur decisa in materia fidei à Martino testatur, vt patet in sessione vltima. Et Basilienses mustū institerunt apud Eugenium quartum, vt decreta Basiliensis Concilij approbaret, & nunquam obtinuerūt: vt dominus Ioannes de Turre cremata refert: & in gestis Basiliensis Concilij apparet.

¶ Amplius Autoritas Ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice & non solum principaliter sed finaliter, ita quòd ad ipsum spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad Concilium, sed Concilij sententia à Papa confirmatur, & à Consilio, ad Papam appellatur: vt sanctus Thomas in allatis locis, & Secunda secundæ, & quæst. de potētia Dei, & contra errores Græcorū docet. ergo à fortiori ad Papā principaliter & finaliter spectat cætera statuere, & frustra à Cōcilio ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra Concilium ministrare.

¶ Amplius Consuetudo Ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino. possit non solum dispensare, sed mutare iura. non ergo ipse à Concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quòd capitulum, frequens in Concilio Constantiensi decretum: nisi apostolica autoritate firmatum sit non habet certam vim obligatiuam: quoniam in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAP. XIII.

¶ Quod potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, non est in Ecclesia secluso Papa nisi in casu.

HE AVTORITATE autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hāc personam vel illam, sciēdum est, quòd potestas ista regulariter & principaliter est in Papa & non nisi in casu in Concilio seu Ecclesia. Et in Papa quidem esse potestaté hanc quo ad applicationem potestatū inferiorum papatu, patet tum ex gestis Apostolorū, dum singulos Episcopos per loca instituebat: tum Ecclesiæ cōsuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciente suscipit absq; conscientiæ scrupulo, tū ex ratione officij sui, ad eundē namq; spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorū in partes solicitudinis, vt patet Exodi 18. vbi Moyses dux populi ex cōsilio Iethro elegit & cōstituit principes populi, & millenos, & centuriones & decanos. Quo ad applicationem vero papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem Papam (vt habetur octaua quæst. 3. si Petrus. ex autoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nanque instituit ad quos spectet electio & mutat & limitat sic actum electionis vt oppositio modo fit irritus. In Ecclesia autem, seu Concilio non esse hanc autoritatem secluso Papa, ex hoc patet, quòd tota Ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à Papa: puta quòd electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos, quod electus a minus quàm duabus partibus Cardinalium sit Papa, sed bene econuerso Papa posset statuere, quòd electus à minus, quàm duabus partibus Cardinaliū, sit Papa: & quòd electio spectaret ad tales & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdē est destituere, cuius autoritatiuè est constituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, quòd electio spectet magis ad presbyteros & diaconos talium Ecclesiarū Romæ qui vocātur Cardinales, quā ad canonicos Lateranēses, & sancti Petri: magis ad Episcopos Hostiensem, Sabinensem, Prænestinum, Tusculanensem, Albanēsem & Portuen. quam ad alios Episcopos. Hoc enim nec à diuino nec à naturali iure esse constat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in Ecclesia, secluso Papa, posset Ecclesia mutare statuta Papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundum veritatem, Concilium, secluso Papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest: nec vnum quidem & illum minimū potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quod spectat illū constituere defuerint. Papa autem potest & eligere, & constituere Episcopos: vbique terrarum sua sola autoritate: quæ nō sua sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In casu ante permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositū) & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similium euentuum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magni schismatis inchoati sub vrbano sexto cōtigisse viderur) in Ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam, ser uatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, asserendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem Ecclesiam potestas hæc deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad repræsentandum illam in hoc actu pro bono ipsius Ecclesiæ. Iam enim ostensum est, quòd Ecclesiæ cura non sibiipsi, sed Petro à Christo cōmissa est: & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ præualet tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ, cuius nomine, sed non autoritate fit.

¶ Quid autem de potestate dispositiua sentiendū sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autē dicta sunt, vt pateat, Concilium secluso Papa, nec regulatiuum vsus Papalis potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc etiam satis clarum restat, quòd Concilium non habet papalem potestatem suppletiue. Et si contra hæc afferantur gesta in Concilio Constantiensi, iam dictum est quòd propter incertitudinem Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa post vnionem trium obediētiarum. Veruntamen perfectum & indubitatum Concilium absque vero, & indubitato Papa, & vno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto autentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAP. XIIII.

¶ In quo soluuntur rationes contra Papam quod Ecclesia sit totum, & autoritas eius maior in sex.

QVOD VERO Dicitur, quòd cōparare ecclesiā Papæ, est cōparare totū parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imo sophisticū monstrare, nā sophisma est. Nā sicut vnitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tā vnitate, quā dualitate: ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas Ecclesiæ est maior potestate Papæ: sicut totū parte. & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quā potestas Papæ: quod gratis cōcedit. Sed ex hoc nō sequitur, quod potestas Ecclesiæ sit maior, id est plus possit quam Papa: in quo sensu disputatur. Vnde pueri le est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatu, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, quòd quærere an totum sit maius parte integrali.

¶ Quod etiā dicitur quòd Ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papæ in sex, falsum & erroneū est: quoniā si sumatur Ecclesia vt distincta cōtra papā, nullo modo est maior papa, nisi amplitudine seu extensione numeri: quia papa est vna potestas, illa multæ, Ex quo enim ostēsum est, q̄ papatus, secluso papa, nō est in Ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia scilicet pōst sede vacante papā eligere per Cardinales, vel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quā spectat causas fidei determinare, & qui cert' est, nō eget amplius certificari: erroneū est dicere, quòd vltima decisio fidei nō ad papā, sed ad Cōciliū spectat: & tāto magis erroneū, quāto de Cōcilio dicitur distincto cōtra papā. ¶ Et quoniam sola diuina assistētia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in Ecclesia, & hæc adest papæ, & similiter papatui, potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habēs est potestas omnium aliarum potestatum, cōsequens est quòd autoritatiuè Ecclesia non sit maior papa: sed econtrario in cæteris quinque enumeratis cap. 10. Et sic patet quanta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens quòd luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat conclusio ista, quam monstrauimus erroneā. Et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinā Sanctorum, anno 140. approbatam, pestiferam & pernicio sissimam. Nec excusatur nisi affectata forte ignorantia ex declaratione Cōcilij Constantiensis in vna, tantum obedientia sub Ioanne. 23. papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAP. XV.

¶ Opinio aliorum, quod in Ecclesia secluso Papa est autoritas congregandi generale Concilium.

DT quoniam inter singulares autoritates Romani Pontificis potestas congregandi generale Concilium computatur: & hanc aliqui putant aliis cōuenire posse idcirco in hac quoq; Cōcilium papæ comparandū specialiter est.

¶ Est igitur nonnullorū opinio, quòd quamuis regulariter cōgregatio Concilij spectet ad papam (vt in cap. significasti. de electt. & distin. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo cōgregari generale Concilium potest, papa non consentiente: ac etiam inuito. Fundāt hoc super illo principio scilicet, Regulæ generales patiuntur exceptiones præsertim vbi casus particulares incidūt

Universidad de Deusto
Biblioteca

variabiles modis infinitis: quòd probatur ex ἐπιείκεια in 5. Ethi. & gnome in sexto Ethic. virtutibus positis ab Arist. ad has exceptiones. Ex his nanque oportet dicere, quòd quanocunque obseruatio legis disiparet vnitatem quæ est finis legis, & obesset Reipu. non esset in illo casu seruãda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare Concilium, non est seruanda pro tunc lex, quòd ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito cõgregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio generalis Concilij fit legitimè sine papa. Primus est dum desipit esse: quòd tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuam μανίαν, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionẽ. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando Concilium, tenuit contumaciter in perniciem Ecclesiæ, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Concilium postquam à Papa est legitimè congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. De autoritate autem Concilij sine papa, dicit ꝙ fulcitur & vtitur autoritate primo Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesiæ. Secundò legum suarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati vel manifestæ charitati, vel religiosæ pietati concedunt. pro quo facit autoritas Diui Marci 11. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶ Sunt & alij duo casu positi à Felino in ca. super literis, columna decima in titulo de rescript. & ab Alexan. in decimaseptima dist. can. synodum. Primus est in casu quo Papa potest legitimè deponi: quia ex quo Concilio contra Papam distinctio inest potestas deponendi Papam oportet quòd possit seipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secũdus est, cum dubia est electio facta de Papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere Papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio Concilij Constantiensis, Benedicto 13. nolente Concilium authenticare, quantum sua intererat.

CAP. XVI.

¶ Quomodo verificetur, quod Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

ADeuidentiam propositæ ambiguitatis scire oportet, quòd aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constituit potest Concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilij. Primum enim significat solummodo congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritatiue disponendum de vniuersali Ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quòd regulariter spectat ad Papam: sicut adquemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad Papam quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quòd Concilium potest congregari sine Papa, & quòd Papæ potestas congregandi Consilium introducta est de iure positiuo, vt in cap. vlt. distinctionis decimæseptimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positiui: exceptiones patitur. & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecunque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quòd duplex est Concilium auroritatiuũ: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ. Vocatur Cõcilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum Ecclesiæ. Vocatur Conciliũ perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex mẽbris possibilibus inueniri, Ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantum de vniuersali Ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsente personaliter, & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quòd errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc superstit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia Cõcilij confirmatur, (vt patet ex dictis, si erraret in aliquo, (vt de Concilio Basiliensi patet,) habet correctorem Papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ pluribus modis contingit: quia & existente vno Papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubiis: quale fuit Concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamen sic se habent, quòd concilium perfectum simpliciter solus papa potest congregare. Ita quòd nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente Papa, potest concilium perfectũ simpliciter absque Papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas Ecclesiæ sine Papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundo, quia si communitas Ecclesiæ absque Papa constituret concilium perfectum simpliciter, cum ad tale concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem Ecclesiam, & hoc sit propriũ vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quòd communitas Ecclesiæ esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & Papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta Concilij acephali in terris: quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶ Tertiò, quia cum Papa ex cura vniuersalis Ecclesiæ habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesiæ ex iure diuino cõuenit soli Papæ: ita hęc spectãtia immediatè ad ipsam curam vniuersalis Ecclesiæ. Et cõfirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in prima secundæ, q. 100. arti. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iuititiæ, sed eriam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis Ecclesiæ, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia a Deo prohibita est, simplex fornicatio: quod est cõiungi nõ iuxta, non potest fieri ab ecclesia, quòd cõiunctio cum hac nõ sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc põt, sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis Ecclesiæ: & non reliquit ipsi Ecclesiæ curã suiipsius: & ad curã vniuersalis Ecclesiæ spectat Concilij cõgregatio & celebratio, vt patet ex ei⁹ officio principaliter. ergo solꝰ Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: quoniam expresè in 5. Ethi. dicitur quòd est directio iustitiæ legalis, quam nos ius positiuum vocamus: quod quia ab homine est non potente prævidere & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & tunc gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in voluntate supplent: non interpretando ambigua sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in secunda secundæ, q. 120. ar. 1. ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decimæseptima, & propterea dixit S. Thomas quòd sancti Patres nihil possunt in Conciliis congregati statuere, nisi autoritate Romani pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem Ecclesiæ statũ potest cõgregari sine Papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinãdam vniuersalem Ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si cõtingeret mori omnes electores Papæ, si cõtingeret tale quid, quòd electores non possent eligere sine conuocatione Cõcilij ad reprimendum, dicernendum, vel pacificandum, &c.) omissis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, affero, in quibus Concilium tale cõgregandum est. Primus est, si Papa propter hæresim est deponendus; tunc enim ex quo requisitus renuit possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura ecclesiæ, sed tantum depositiua potestas Papæ & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione papæ inferius agetur. Secundus est, quando papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Vrbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit Ecclesia, illa mẽbra Ecclesiæ quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit prouidendi, quòd electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad Ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eliget, vt in Concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis cõcilij, nã si non sanæ est mẽtis perpetuò, & hoc cõstat, alius eligi à Cardinalibus potest. quoniam mortuus est papa vita rationali non solum in actu (vt dormies, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autẽ quòd papa eligitur in pastorẽ Ecclesiæ secundum vitam rationalem: & propterea non est tripidandũ timore vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda expectandum est sicut in diuturnis ægritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui si statueretur, quòd papa insanus factus, tanto tempore expectetur: & si post, nullum vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo nanque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret: & eam non renocaret, tacito consensu renuntiare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, à quo semel rite cecidisset. Ex eo autem quòd Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus nanque seruabatur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex Actibus Apostolorum) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberauit. Nunquid abbreuiata est manus Domini, aut statuendus est terminus Domino, intra quem debeat liberare Papam: vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis ei: vt patet Iudith septimo, & octauo. Posset tamen in hoc & in præcedenti casu, pontificio statuto prouideri, quòd à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut isto incarcerato durante obiunere. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroque foro: sicut modo potest summus Pœnitentiarius in foro conscientiæ absoluere autoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶ In casu autem, quo Papa non hæreticus certus & indubitatus, remit requisitus congregare Concilij, & statutum esset concilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (vt Constantienses cœperunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid contegatio ista fieret: cùm nihil posset facere, quòd renitens Papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens Concilium perfectum, id est habens autoritatem dispondendi & statuẽdi simpliciter de vniuersali Ecclesia, posset absque Rom. Pontif. autoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis: cõcesso sibi à Christo immediate, vt patet ex dictis.

¶ Dicendus autem, quòd quia conciliũ Constantien. in sessione 39. & post Basilien. in sessione 11. constituit c. frequens. ideo etiam inuito Pontifice de decẽnio in decennium potest celebrari Concilium, etiam perfectum, propter autoritatem statuti: respondendum est, quòd sunt in magno errore, & quòd in veritate schismatici operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Roma. Pontif. qui est supra totum ius positiuum, & constat quòd determinatio temporis & loci concilij de iure est positiuo. Et si doctores alioqui inuenũtur sentiẽtes, quod quia tempus interpellat, & autoritas deuolui tur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quòd concilium est supra papam: aut loquuntur stante statuto in rore, ita quòd Papa non tollat aut interpretetur, aut dispenset aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem verò consensus requisiti papæ ad congregandum concilium, quia tantum ponderatur, sciendum est quòd oportet hic discretione vti: nam si requiritur à viris probis, quos præterita & perseuerans vitæ ac morum integritas cõmendat, & subest causa concilij (puta hæresis vel schisma) debet papa annuere, & nunquã credo quòd fuerit papa, qui negauerit, sic rebus se habẽtibus. Si aut requiritur à viris, qui volunt alligare onera aliis & digito suo nolunt mouere ea, qui Prisc orum conciliorũ statu ta non seruant ambitiosis insatiabilibus suarum passionum secta toribus, & huiusmodi pro reformatione Ecclesiæ: nonne respondebit Christi cõuenit? Hypocrita eiice primũ trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: præferrim quod melius potest papa solus reformare Ecclesiã inchoantes sponte à seipso & suis, quam per concilium: oportet enim prius seruare quæ scripta sunt, & deinde alia scribere & statuta. Suffimò ciens quoque est causa negandi consensum Concilio probabilis timor vsurpãdæ autoritatis à concilio supra Papam. vt Basilienses mox offenderunt bis, scilicet cum primum inchoatũ est Concilium, sessione 11. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio sessione 18. Finis enim cõcilij, est pax, quæ per istam vsurpationem perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, quòd inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione concilij absque papæ cõsensu, media via sola vera est, quam declarauimus. scilicet quòd concilium perfectum simpliciter, nunquam, perfectum verò concilium secũdum præsentem Ecclesiæ statum quandoque sine papa & contra ipsum congregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potest diuersa si vis, dicta doctorum saluare.

CAP. XVII.

¶ In quo incipiat comparatio potestatis Ecclesiæ, & Papæ in casu hæresis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæresis subijcitur Concilio secundum quam opinionem.

POST collatam potestatem Papæ cum autoritate Ecclesiæ, & Concilij generalis simpliciter & absolutè & manifestationẽ superioritatis Papæ supra Ecclesiam vniuersalem & Concilium vniuersale: consequenter comparanda est autoritas Concilij ad Papam in casibus. Et primo in casu hæresis: deinde in casu incorrigibilitatis & aliis casibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata est nobis via vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. si Papa. distin. 40. quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi à Concilio generali: & inuestigemus modum depositionis & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesiæ vniuersali.

¶ DE MODO quo Papa propter crimen hæresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum namque papatus dicunt esse hominem fidelẽ ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem, desinit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per hæresim desinit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quòd fides constituit viatorem in hoc quòd est esse membrum Ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet ꝙ negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiuè: si enim non est animal, non est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de aliis) subiungunt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata quòd esse membrũ est prius quam esse caput, vt patet, quia caput oportet esse membrum: sed non econuerso: quòd igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum Ecclesiæ: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cùm Papa nihil aliud sit, quam caput Ecclesiæ, eo ipso quo sit sine fide, sit nõ Papa. Et hoc est, quòd sub aliis verbis ab aliis dicitur, quòd cùm Papa sit hæreticus, ipso facto iure diuino, quo sit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quãdo per Ecclesiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit secundum verbum Domini Ioan. 3) & qui iam depositus est, dum propria voluntate transfatus est extra corpus Ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primam autem propositionem radicem huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundant super autoritatibus plurimis quibuisdam directè ex ratione fidei & Ecclesiæ quibusdã ex cõsequentibus ad esse extra fidẽ & Ecclesiã id testantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates, Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam: siue enim per Petram intelligatur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare Ecclesiam. Secunda est Abacuc 2. & Apostoli ad Rom. 1. & Hebr. 10. Iustus ex fide viuit. Sicut autem viuere viuentibus est esse in naturalibus, ita in Ecclesia, viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantia rerum. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thomæ in tertio senten. distin. 13. quæst. 1. articulo 2. expresè dicentis, quòd homines infideles non pertinent ad vnionem corporis Ecclesiæ, secundum quod est vnum simpliciter. & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quod sunt vniubles corpori.

¶ Ex ratione Ecclesiæ affertur diffinitio Ecclesiæ, scilicet quòd est collectio fidelium. de consec. distinct. prima. capitulo Ecclesia. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & Ecclesiam multæ afferri possunt autoritates, dicentes, ad statum extra fidem & Ecclesiam consequi extra cõmunionẽ fidelium, sine claustro, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse procul à cõmunione fidelium hæreticos faciunt: imprimis Dominus Num. 16. Recedite, inquit à tabernaculis impiorum Dathã, scilicet & Abiron, schismaticorũ. Constat enim omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de cœlo euãgelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis anathema sit. Et secundæ ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè & non secundum doctrinã quam acceperunt. Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugũ ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cũ iniquitate: aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cũ infideli. Demum Ioannes Euangelista 2. Ioann. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœn. distin. 1. c. verbum) explicat. Dominus par ius, & soluẽdi esse voluit & ligandi, & subdit, Certum est quòd Ecclesiæ vtrunque licet, hæresis vtrũque non habet. Honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæst. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

pacis obseruat,& se ab Ecclesiæ vinculo atque sacerdotum collegio separat,nec Episcopi potestatem potest habere nec honorem. Et 24 q.1.cap.didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & scismaticos nihil habere potestatis & iuris.Ad idem est Gelasius ibidem in c.Agathius. Ad idem est expresse S.Thom. in secunda secundæ.q.39.art.3. volens quòd potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vsum, nec quo ad substantiam:ita quòd si quid fecerint,nihil est actum. Officium pascendi ques admit Augustinus in sermone de past. tractans illud Cantic.1. Pascæ hædos tuos. & dicens. Manenti Petro dicitur, Pasce oues meas: exeunti hæretico, Pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propositio, quòd fides facit membrum Ecclesiæ. Si enim secluso iure positiuo (vt loquimur) cum perditione fidei remanerent membra in locis suis,non esset eis subtracta communio, non honor,non potestas, non officium:vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia Papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmaturque hæc positio, ex eo quòd Papa hæreticus est excommunicatus,vt patet ex glossa in cap. Agathius.24. quæstione,dicente. Hic est casus, in quo Papa Papam ligare potest:in quo Papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem soluere vel ligare non potest: quia si Papa est hæreticus, est minor quolibet catholico: vt habetur 11.quæst.1.cano. audiuimus. Hoc idem Hugo dicit in cap. inferior.distinct.21.Est etiam accusandus,adeò (vt glossa in cap. si Papa distinct. 40. dicit) quòd Papa non potest statuere, quòd non possit accusari de hæresi. Est etiam iudicandus, vt in dicto cap. si Papa. habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse Papam,sed minorem.Et ad hoc est S.Thom.in 4 distinct.19.q.2. artic.2.quæst.3.ad primum tractans illud ad Galat.2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro,dicit,quòd non debent prælati à subditis coram multitudini corripi, nisi immineret periculum fidei:tunc enim prælatus minor fieret,si in infidelitatem laberetur,& subditus fidelis maior. Constat enim quòd non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (quia hoc est commune omni peccato mortali) sed potestatis:quia prælatus præest subdito.ergo vt prius.

¶ Ex his autem infertur,quòd in vtroque modo quo certus Papa viuēs desinit esse Papa,eadem est causa desinitionis, scilicet propria voluntas illius qui est Papa, nam renuntiando propria voluntate, abdicat à se esse caput Ecclesiæ: hæresim autem amplectendo propria voluntate aufert à se esse membrum Ecclesiæ,& consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo desinitionis Papæ viuentis habetur quòd Papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussum, quod Papa manens Papa non habet superiorem in terris potestatem.

CAP. XVIII.

¶De modo quo Papa hæreticus subiicitur Concilio secundum aliam opinionem.

QVAMVIS autem dicta positio illustrium sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. contradicunt nanque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quòd Papa hæreticus non est ipso facto depositus,sed deponendus. Secunda est, quòd Papa hæreticus manens Papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solum afferuntur, quia in his consistit vis. Primo ex facto Marcellini, & glossdistinct.21.cap. nunc autem. qui idololatra non fuit depositus,& fuit sanctus. Et glossaffert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur,vt in 14.q.3.dicit Apostolus.Secundò ex cap. audiuimus.24.q.1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxit, ex qua talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit. Antequam igitur prædicaret hæresim,damnare voluit:& sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in prælationibus suis redeuntes ad pœnitentiam ergo nec Papa, cùm non sit deterioris conditionis Assumptum patet.1.quæst.7. maximum. Quartò, quia (vt patet extra de hæretic. cùm ex iuncto) ad eundem pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papæ pertinet ad electores:ergo & destitutio,absque ergo iudicio electorum non destituitur Papa.

¶ Secundam autem propositionem quòd Papa hæreticus, manens Papa, habet iudicem in terris vniuersalem Ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, Papa hæreticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur distinct.40. si Papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est. ergo habet iudicem coram quo accusetur, & à quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo quòd Ecclesia vniuersalis, seu vniuersale Concilium est supra Papam in hoc casu,vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

¶ Examen illius propositionis,papa hæreticus est ipso facto priuatus papatu.

PRAEMISSIS duobus modis dicendi contrariis, quomodo Papa hæreticus desinit esse Papa:examinanda primò occurrit illa propositio, quæ est fundamentum primi modi an si vera. Et breuiter facile ostenditur,q̄ est falsa simpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquem sensum, sit vera. Monstratur igitur q̄ nec iure diuino, nec humano Papa hæreticus,est ipso facto priuatus:tali ratione, Alij Episcopi si sint hæretici, nō sunt ipso facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet: quia Papa non est deterioris conditionis quā alij Episcopi. Assumptū probatur sic Episcopus discredēs contra fidē solo actu interiori est verè, propriè & perfectè hæreticus,& nō est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto. ergo perfectè hereticus Episcop. nō est priuatus ipso facto. ¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima est, q̄ solo actu interiori cōstituatur perfectè hæreticus. Et hæc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfectè consistit in solo actu interiori cuius effectus est confessio exterior iuxta illud ad Rom.10. Corde creditur ad iustitiam ore autem confessio fit ad salurem. Secunda autem probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Episcopus ex simplici commissione hominis, vt S. Tho. expresse dicit in Secunda secundæ.q.39.art.3.Ex hoc enim deducitur intentum sic. Episcopus hæreticus solo actu interiori, nullā hominis iudicio subditur, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris:iuxta illud 1.Reg.16.Homo videt quæ foris sunt, Deus autem intuetur cor. Et 1.ad Cor.4.Apost.dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum,& manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hæreticus non est excommunicatus: non enim potest Ecclesia excommunicare quod non potest iudicare. Ergo multò minus est priuatus iurisdictionis potestate,quę est ab hominis commissione: vtrunque enim est humani iudicij, committere scilicet, & auferre illam. & dixi multò minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto,quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursus censurarum non requirit declarationem,sicut incursus priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non video responsionem,nisi dicatur quòd potestas iurisdictionis nō est ab homine, quod est primo contra S.Thom. est secundò contra sententiam omnium doctorum catholicorum sentientiū,quòd à Petro omnis iurisdictio in totum residuum Ecclesiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis Papæ,c.ita Dominus. dist.19. Ita Dominus huius numeris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit,vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocare:vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.Ad hoc idem sunt totautoritates & rationes, quor sunt ad ostendendum vnitatem capitis & principij in Ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro cōstanti supponere. Et si dicatur,quòd non est par ratio de Papa & aliis Episcopis in hoc casu:quia potestas iurisdictionis in alius Episcopis est ab homine:in Papa verò est à Deo immediatè:& propterea meritò accidit,vt Episcopi,quorum potestas est ab homine non sint,ipso facto priuati (quia homo videt quæ foris sunt) & Papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus. quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facilè excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quòd enim in papatu sit potestas iurisdictionis est à Deo immediatè:iuxta illud Matth.16.Quodcunque ligaueris super terram,&c. Quòd autem Papatus ipse habens hanc potestatem, sit in hoc homine, ab homine est:(sola Petri persona excepta, quem Deus ipse Papam fecit, Joan. vlt. Pasce oues meas) nam ab homine est:igitur hic homo,vt in eo sit Papatus. Et quoniam cùm deponitur Papa, nō aufertur potestas iurisdictionis à Papatu, quod esset auferre opus Dei (quoniam, vt dicitur ad Roma.11. sine pœnitentia sunt dona Dei) sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine,in quo nō fuit posita à Deo immediatè, sed mediante iudicio humano:ideo eadem ratio est de Papa & aliis Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis à Deo,seu iure diuino. In vtrisque enim à Deo cùm sit mediante iudicio humano, consequens est quòd nō auferatur à Deo immediatè,sed mediante humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id,quòd humano iudicio secundum se non subiacet,scilicet occultans in solo corde hæresim.

SI QVIS autē hæsitaret de illa altera propositione, scilicet quòd de hæresi interiori,Ecclesia nō se potest impedire:propterea quia doct. dicūt q̄ hæretici etiam occulti,sunt excommunicati:quia in clem. de hæret.capit.multorum. excommunicantur,inquisitores qui odio vel amore omiserint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillimè certior fieri potest q̄ hæretici vt sic foro ecclesiastico subditi, quāmcunque occulti, sunt excommunicati & non hæretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in hæresim interius,& solus secum loquendo verbo exteriori profert submississimè illam hæresim, est excommunicatus ,quamuis sit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se quamuis careat testibus. In clemen. autem illa & similibus non iudicatur actus interiores secundum se in sua puritate manentes. sed vt sunt causæ exteriorum cōmissionum aut omissionum:ad idem nanque genus pertinet commissio & omisio, sicut affirmatio & negatio: sermo autem noster est de hæretico interiori puro.Et ex inaduertentia huius distinctionis, scilicet de occulto per se,& occulto per accidens multi in hac re errauerunt. Nec mirum:quia contingit in his quæ sunt per accidēs etiam sapientes falli:vt Arist.dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occultorum per se,quia ex propria natura habent quòd sint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores sunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ:possunt nanque sensibus percipi:sed ex hoc,quòd sunt sine teste,occulti sunt,propter quod nunquam,(vt dictum est,) ab Ecclesia actus interior purus sed exteriori iunctus dicatur.Vnde,quia præsens ratio conuincit intellectum meum: ideo concludo quòd illa propositio,Papa cùm sit hæreticus ipso facto est iure diuino,seu humano depositus,est falsa.

¶ Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis contrarium sentientibus: quoniam dicunt, quòd Papa quamuis hæreticus,si est paratus corrigi,non deponitur:vt glos. in distinct 21. cap. tunc autem adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu,quomodo iterum fit Papa? imò quomodo non deponitur? Hæc enim contradicitur positioni anteriori, scilicet quòd sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter dicitur quòd nundum Ecclesia deponit, reelegit: tum quia falsum est quòd non depositio sit reelectio vt patet: tum quia electores, ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, dicerent quòd non, aut quòd vellent meditari super hoc:sed non deponunt quia ius videtur habere,quòd si est paratus corrigi nō deponatur: Vnde nihil ei tribuunt nō deponendo sed sustinent quod habet:& si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinēt decepti. Et si quis eorū dictum suscipiat vt verum,quòd Papa factus hæreticus,paratus postmodum corrigi non deponitur, sequitur manifestè, quòd Papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur,sequitur quòd non erat prius depositus.

CAPVT XX.

¶ Rationabilis sententia,quod Papa factus hæreticus subest potestati ministeriali Ecclesiæ,& non auctoritatiua super Papam.

PRAEMISSA certitudine trium (scilicet quòd Papa ex hoc quòd factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & quòd Papa manens Papa, non habet superiorem in terris. & quòd Papa si à fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si Papa 40. distinct.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd sit depositus:cum iudex inquātum iudex sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos 14. Tu,inquit, quis es, qui iudicas alienum seruum? domino suo stat aut cadit.& S.Thom.in secunda secundæ.q.67. determinat quòd iudex non potest nisi subditum iudicare. & in decret. distinct.21. cap.inferior. idem dicitur. Si nanque à Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur quòd Papa manens Papa habet Concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec Concilium nec Ecclesia est supra ipsum, statim sequitur quòd Papa deuius à fide,sit iudicandus & deponendus:& tamen à nullo est iudicandus & deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrunque extremum? non est quò diuertendum sit,nisi ad medium, quod difficile attingitur: in cuius attinctione consistit virtus,quod multas consueuit soluere quæstiones.

¶ Dicamus igitur:quod hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ:altera est, quòd Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus:altera est,quòd Papa manens Papa habet supra se in terris superiorem potestatem, à qua potest deponi.Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quòd Papa licet absolutè non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris Ecclesiam vniuersalem. Altera dicens quòd Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis Ecclesiæ quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua Ecclesiæ super Petrum Papam in casu hæresis: oportet enim subditum esse,qui iudicatur,& cogi posse. & hæc est via communis quantum vidi hactenus. Contra tamen hanc viam est: quia cùm Papa diuino iure sit supra Concilium, & Ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, quòd ex diuino iure sit facta exceptio ista:nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino aure iure non exprimitur subiectio,sed separatio, cum casus hæresis excipitur,vt patet in singulis textibus sacræ scripturæ inductis.Num. enim 16. dicitur,Recedite.Ad Galat. primo, Anathema, id est separatum, sit.Secundæ ad Thessal.tertio.Subtrahatis vos.Secundæ ad Corint.sexto.Nolite iugum ducere.Secundæ Ioan.2. Nolite recipere,nec ei Aue dixeritis.Ad Tit.tertio. Deuita. Et breuiter nusquam inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem quòd separare se potest Ecclesia a Papa sola ministeriali potestate qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure sancitum est, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quam ministeriali ex quo ipsa sufficit,& eam constat esse in Ecclesia. Et confirmatur hoc,quia non est iuri diuino tribuendum, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariò sequitur. Potestas autem supra Papam in casu hæresis proprie loquendo, non habetur in diuino iure nec ex ipso necessariò sequitur:ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod verò non sequatur, patet ex eo, quòd quia non oportet multiplicare entia sine necessitate,melius est vnum principium, quam plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit,alia opus non est.

¶ ERIT ergo media & vera via,quòd Papa factus hæreticus,& perseuerans,habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

¶ Ad cuius euidentiam altius ordiendo, tria præmittenda sunt.

¶ Primò quòd in Papa inueniuntur tria: scilicet Papatus, persona,quæ est Papa,puta Petrus,& coniunctio vtriusque,scilicet Papatus in Petro,ex qua coniunctione resultat Petrus Papa. Secundò, quòd discernendo & applicando proprias causas suis propriis effectibus inuenimus, quòd Papatus est à Deo immediatè, Petrus est a Patre suo, &c. cuniunctio autem Papatus in Petro post Petrum primùm à Christo immediate institutum, non est à Deo,sed ab homine,vt patet:quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet eligentium & electi, oportet enim electores,voluntariè eligere,& personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio Papatus in Petro non a Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quam ex parte electi:nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo, (vt applicans ignem stipulæ) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto vt facit baptizans, & sacramenta ministrans, quoniam nullum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorum, & electi: non facilè enim esset fingere aliquod aliud actiuum. Ex hoc autem, quòd coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanæ: cùm ipsa constituat Petrum papam, sequitur quòd licet papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamen papa dependet etiam ab homine in fieri.fit enim Petrus papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertiò, quòd quia iam nihil tam naturale est, vt vnaquæque res per quascunque causas fit,per easdem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eiusdem, scilicet suo & electorum dissolui potest. Et hoc iam determinatum est fa-ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est facto Celestini,& decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renunc. capitulo primo.

¶ EX HIS Tribus præmissis habetur Primò absque omni hæsitatione certum, quòd Petrus papa,& in fieri & in corrumpi dependet à potestate humana, non superiori nec æquali potestati papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro non papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrum non papam,exigitur alia facultas, quam voluntatis humanæ,scilicet electi, & electorum. Nec sic curæ in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona, vel mala intentione, vel causa moueantur: sic est in proposito quòd facta tenent, ita quòd in veritate Petrus sit, aut non sit papa. Quòd etiam ista potestas sit minor potestate papæ, absque alia probatione ex eo liquet, quòd mortuo papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiui, ista potestas est in Ecclesia:& non se extendit ad ea,ad quæ se extendit summi Pontificis auctoritas: alioquin essent duæ supremæ potestates in Ecclesia, & Christus non instituisset Ecclesiam regimen monarchicum. Et cùm par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot, scilicet,& quomodo debeat electio celebrari cum irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec minorem, nec parem,sed inferiorem potestate papæ: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris auctoritatiue, ita quod si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur. Habetur secundo

Universidad de Deusto
Biblioteca

certo certius, quòd aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo namque quòd potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniunctionem, & huiusmodi potestas cùm, sit minor papatu, non potest supra papam, manifestè comunicitur quòd aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra papam. Vnde potestas supra papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia cõiunctio formæ cum materia formam consequitur. Ceslabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ vtrunque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ non oportet quòd possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, aut resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctione eorum ex parte papatus, & cõsequenter vtrunque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solùm: & propterea nisi potest super papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio papæ, siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissimè & cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior papa, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶ Quod vt clarius pateat, scito, quòd certum est quòd tribus modis potest Petrus papa viuens amoueri à papatu. primò per electionem à Domino Iesu Christo: secundo per renuntiationem spontaneam à seipso: tertiò per dispositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per electionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solùm respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas Domini supra cõiunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, vt potestas superior Papa: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligẽdum est dictũ Anacleti Papæ distinctionis septuagesimænouæ, can. electionem, dicentis, electionem summorum Pontif. sibi Dominus reseruauit Differentia namque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quòd alij Pontifices possunt eiici tanquam à potestate superiori ipsis potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum electionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorem: Papæ verò electionem sibi reseruauit, nulli cõcedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eiiceret, electus esset nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in Ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate superpapatum, sed à potestate supra coniunctionem solam: quia nec voluntas Petri, nec voluntas Ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab Ecclesia, & Ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & Ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, vtpote opus suum: oportet dicere, quòd cum Petrus papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab Ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

Discussio praedictæ potestatis ministerialis depositiua Papæ hæretici.

QVAMVIS autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere pari consensu & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quòd hæc duo posse sint vnius & eiusdem potestatis. Quod tamen conclusum est in præcedenti capite, per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solùm obscurum & falsum multipliciter apparet. Primò ex ipsius potestatis natura: nam, quãdo vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantùm non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantum, sequitur quòd & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quòd si est pars eius, non potest deponere: quod repugnat potentiæ depositiuæ. Malè ergo dictum est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in Ecclesia super coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur ineste & non ineste, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri Papæ possit se facere non papam, quàm solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet semper est Papa donec renuntiatio sua accepetur: sicut ecntrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua quàm destructiua coniunctionis Petri & paparus, quæ est in Ecclesia minor papatu, non est Ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundò apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam papa hæreticus, iudicandus est: iuxta capit. si Papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum papam: repugnat ergo quòd sit potestas minor & quòd sit iudex, ex illo modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶ Tertiò apparet falsum ex subiecto etiam istius partialis consensus: quia cùm consensus iste partialis ex parte Ecclesiæ sit in electoribus Papæ, qui in modo sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quòd apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

¶ SED HORVM Solutio magis proposirum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causandum vinculum matrimonij. ratio procederet: quoniam vterque consensus habet se vt partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus dimerssimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cùm enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quòd quousque ipse illam accepter, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente dispositi: vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentium vt faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quòd non est à Deo immediate, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquitur, quòd potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt sic nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo vt Aaron vt dicitur ad Heb. 5

¶ Ad

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd si papa sola sua renuntiatione absque acceptione Ecclesiæ non potest à se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ratio autem quare acceptatio requiratur est quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui soluere centum, potest renuntiare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se Ecclesiæ ad regimen ipsius. vnde iuri Ecclesiæ, quod habet in Petrum papam, non potest ipse renuntiare inuita Ecclesia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione Ecclesiæ dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud: quàm pasce oues meas. Vnde non est verum, quòd magis videatur de consensu solo electi quòd possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei dicitur quòd potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam, sed super coniunctionem papatus & Petri: non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quòd potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri vel dissolui (subiecto existente dispositio) est autoritatiua: ita quòd sententia diffinitiua ex hac autoritate procedens super coniunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, dissoluit autoritatiuè coniunctionem illam. Sicut enim electio Ecclesiæ autoritatiuè super coniunctionem non super Papam coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & volùtarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cùm homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et si quæratur quomodo præcedentia per sententiam depositiuam fiant, cùm vsque ad illam Petrus duret superior: posset dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, quòd eadem autoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri papæ, sed sufficit, quòd sint intimatiua, reprehensiua & huiusmodi. Iudicium enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris aut tormento, sed ex euidenti facto vel verbo hæresis incorrigibiliter expectatur, quòd sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non est inconueniens hanc minorem potestatem indirecte posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam non video quare erraret, cùm Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iam sit in corruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessariis præambulis non dederit Ecclesiæ, quæ nunquam deficit in necessariis. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: quòd iuristis discutiendum relinquo. Benè tamen aduertant quòd non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessariis ex occasionibus euentuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quòd potestas ista dispositiua non est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super cõiunctione Petri, & papatus nisi limitate, scilicet tempore quo papatus vacat. In Ecclesia autem vniuersali est potestas super coniunctione ista absque limitatione, si secluso iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales non possunt deponere papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem Ecclesiam. Posset tamẽ hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: quòd ipsi repræsentarent vniuersalem Ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum audeum exemplo fieri potest quòd dictum est si quis nanque Episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ordinans, quòd si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat, Canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia confirmatione, &c. constat, quòd canonici nullam autoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quod est habere potestatem super coniunctione vicariatus cum persona in casu, &c. Eodem enim modo est in proposito. nam pastor, & Episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti: & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ante discessionem dicens ei pasce oues meas: & cùm effectu exibés promissam sibi priùs potestatem amplissimam, Tibi dabo claues: & quodcunque ligaueris, &c. Et ordinauit vt si vnquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, Ecclesia eum possit amouere, & loco eius alium nominare 40. distinct. cap. si papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet: quòd Ecclesia nihil potest super papam absolute, nec in casu hæresis propriè loquendo, sed super coniunctionem Papatus cum Petro, quam dissoluit amutio. Et sic clarè liquet, quòd potestas Ecclesiæ est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente dispositio ad fieri, per fidem & voluntatem: ad corrumpi verò per hæresim vel volùtatem: & cùm hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quòd Papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quod erat intentum.

CAP. XXII.

¶ In quo respondetur rationibus & autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum quod Papa hæreticus, sit ipso facto depositus siue deuius.

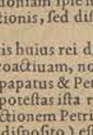

VAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quòd scilicet certus & indubitatus Papa, nec simpliciter nec in casu hæresis est subditus, propriè loquẽdo Concilio, aut Ecclesiæ vniuersali, quia est adhuc Papa, sed in casu hæresis connexio Papatus cum persona ipsa subdita est determinationi Ecclesiæ & Concilij vniuersalis, ita quòd potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentium, Papam ipso facto depositum, & propterea subditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quòd fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quòd baptismus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum, quod est Ecclesia, tres quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primò imprimit characterem indelebilem: secundò fidem: tertiò charitatem. Et de tertio quidem effectu scilicet charitate, manifestum est, quod licet constituat membrum viuum Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionis, vel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶ De secundo autem, (de quo tota est quæstio.) quòd non exigatur ad potestatem ordinis, etiam clarum est: quoniam hæretici consecrant verum corpus Christi. & faciunt veros sacerdotes si seruata forma, & intentione Ecclesiæ hoc faciant. & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: quòd, scilicet licet fides informis constituat membrum Christi secundum quid, vt dixi in tertia parte sanct. Thom. quæstio. 8. artic. 1. ad secundum quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo charactere sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius à Christo: hæreticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum confirmationis daret. Hæc enim à solis Christi membris non quibuscunque, sed in magno sacerdotij, scilicet vel Episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & quòd tanta est vis characteris baptismalis, vt etiam fides formata eius vices non suppleat vt patet ex hoc quòd presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. cap. si quis presbyter. Et quòd ipse character cõstituit membrum Christi dicente Innoc. eodem tit. in capit. veniens, Non solùm per sacramentum fidei, sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim, quòd prius & inseparabilis effectus sacramenti fidei, (quod constat esse baptismum) est solus character, vt patet, cùm aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem Ecclesiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et si altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur, quòd habens solùm fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & Ecclesiæ, & extrà membra Christi & Ecclesiæ, diuersis respectibus. & propterea à doctoribus diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens namque solum characterem fidei, quãtum est ex parte sua infidelis est & extrà membra Christi & Ecclesiæ, quoniam voluntariè discredit ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conseruat, est fidelis inuitus, & est membrum Christi & Ecclesiæ velit nolit ipse: vtpote non valens abdicare, aut abiicere à se susceptum semel fidei characterem. Propter quod à diuo Thoma, in secunda secundæ, quæstione decima, articulo tertio, ad tertium, comparatur talis inter fideles, cum dicitur, quòd pro adulterio grauius punitur fidelis, q iam infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit. & in eiusdem quæstionis, articulo quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorem à Iesu Christo, capite quo ad hunc actum vtilem, qui est credere: vt sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæstione octaua, articulo tertio, ad secundum. Habens

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interius, sed tantum quo ad exteriorem operationem, sicut brachio arido potest quis uti ad alios percutiēdos vel mouendo aliquid extrā. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quòd ipse à solo baptismo cum sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primo membrum Christi & Ecclesiæ: oportet quòd sic vltimum in resolutione membri Christi & Ecclesiæ: & consequenter quandiu character manet, non desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in infernō. & per hoc differt à purè infidelibus damnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio vltra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuinam & humanam, attributum alicui causæ vt proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causæ proprium est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & Ecclesiasticis inductiue. pariter enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo vt proprius effectus, quod faciat membrum Christi. oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quod differt à cæteris. hoc autem est pro quāto est causatiuus characteris fidei, hoc enim solus habet, hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem etiam informem: quia tamen retinet sacramentum fidei etiam inuitus, quò constituitur primò quis in hoc quod est esse membrum Christi: Deo rationes & autoritates quæ fundantur super hoc, quòd fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quamuis ex defectu fidei informis optimè inferatur, quòd ipse quantum est ex se, extrà latitudinē membrorum Christi: ac per hoc à membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias pœnas ab Ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

¶ SIGILLATIM ergo respondendo, autoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, vt glossa ex Aug. sumpta exponit. & hoc ex parte meritorum: quia habet in se causam æternæ damnationis, vt Chrysost. dicit: & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio absque examine, vt Greg. explicat.

¶ Ad illud verò, super hanc petram. id est fidem, dicitur quòd sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, nō est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autem: quòd iustus ex fide viuit, si de fide informi admittatur, dicitur quòd sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cùm dicitur viuere viuētibus esse esse.

¶ Ad diffinitionem fidei. Fides est substantia: ac per hoc primum dicitur, quòd fides habeat rationem primi sustentantis inter virtutes pertinētes, ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cum quo stat, quòd ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶ Ad autoritatem allatam ex tertio sent. S. Thom. dicitur, q̄ doctrina S. Tho. ibidem est malè intellecta, & est cōtra ipsos in proposito: nam ibidem appellatione infidelium nō veniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de Ecclesia, vt patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: secundum scilicet, quòd sunt vnibiles corpori. Constat nanque quòd respectu baptizatorū hæreticorū Christus est caput aliter, quàm in potentia. quia est actu caput eorum secundū sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

¶ Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in vno numero obiecto, fidei vnionem illam (quam vnionem simpliciter autor nominat:) retinent vtcunque velint nolint. Et hoc insinuatur ex hoc quod dicit, quòd velut membra arida possunt nō in se, sed aliis sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non inquantum tales, sed inquantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶ Ad diffinitionē ecclesiæ dicitur, quòd quia hæreticus ex ipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra ecclesiam. Cum hoc tamen stat, quòd secundum quid sit in ecclesia ad tempus vt abiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶ Autoritates omnes testamenti noui & veteris prohibētes communionem cum hæreticis, non probant quòd sit depositus ipso facto, sed deponēdus, vt non cōmunicemus cum eo. sic enim sufficienter satisfit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præciperetur à Deo hæreticus, non diceremus Apostolus ad

Titum. 3. cap. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum vsum.

¶ Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quātum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui subsunt iuri humano, & sunt in Ecclesiæ foro hæretici. sic enim interpretanda sunt S. Thomæ. & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis. si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione: & hæresis propriæ exactione, est priuandus humano iudicio, à quo coniunctus est papatus huic personæ, vt dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, inquantum hæretici sunt, Augustin. admisit ipso facto: quia impossibile est, vt hæreticus, inquantum hæretici officium exerceat, pascat oues Christi. Possibile tamen est, vt ille, qui est hæreticus, in seipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶ Illud denum, quod ex glossa decreti affertur, quòd Papa cadens in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est. nam, cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) sit à iure positiuo, & ius positiuum non habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, quòd Papa in nullam incidere censuram potest. Et vsque adeò docent hoc doctores, vt dicat S. Tho. in 4. senten. distinct. 19. quæstio. 2. artic. 3. ad tertium, quòd Papa non potest committere alicui, quòd excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Crem. de istis refert. Vnde audiendi nō sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim est, soli dispositioni subiicitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alij.

¶ Ad probationem autem (scilicet quòd si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex cap. audiuimus. 24. q. 1. & S. Thom.) dicendum est, quòd cùm hoc non possit intelligi de maioritate & minoritate meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solùm per infidelitatem, sed quodcunque mortale crimen sit minor, sic omni existente in charitate) nec de minore & maiore secundū iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim fit minor: secundum quòd quilibet catholicus est maior,) cùm ista sint correlatiua. sed quilibet catholicus non est maior secūdum iurisdictionem: non enim ex hoc quòd Papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ergo vnus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis, iurisdictionem acquiro super eum, aut alios, oporter sanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quantò super his verbis S. Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quòd Papa est depositus ipso facto: dicendum est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidentiam scito primò, quòd cùm maior & minor sint correlatiua, consequens est, quòd oportet proportionaliter cum maiori referre, vt & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secundò, quòd cum sermo sit intelligendus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifestè fit comparatio inter prælatum & subditum, non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari primò, vt intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quòd prælatus si labitur in infidelitatem sit minor simpliciter & absolutè, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolutè. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolutè, & sine limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infidelis cum quo tamen stat, quòd prælatus donec deponatur aut declaretur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quòd etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantò est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spōtanea fide dispositus, est habilis ad potestatē spiritualis iurisdictionis in Ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatē fit minor, secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertiò, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo nanq; quòd prælatus à fide deuiat, & subditus perseuerat in fide minor fit ille in officio executiue defendendi fidē & subditus fidelis econtrà maior fit in officio fidei defendēdæ. Et hoc totum simul iunctum satisfacit literæ decreti & intentioni S. Thom. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandus denique esse & iudicandus Petrus Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quòd iudicem habet superiorem, non Papa (vt isti putant) sed

coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & cōceditur Concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in cap. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiā incorrigibilitas, seu perseuerantia obstinata in hæresi ad hoc, vt deponatur Papa, quod sequens capitu. declarabit.

CAPVT XXIII.

¶ Quomodo cum Papa in hæresim lapso parato corrigi, agendum sit.

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de potestate concilij ad depositionem papæ in casu hæresis scire conuenit quod duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera quod papa propter crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporū, vt patet in vigesimasecunda distinctione, capitu. nunc autem & sunt verba Nicolai papæ. Cùm enim idololatriæ crimen incurrisset papa, congregatum Concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu ipsum iudica, prima sedes non iudicabitur à quoquo, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò super glossa in dicto capit. & in capi. si papa distinctio. 40. & multis doctoribus. Tertiò super ratione: quia cùm hæreticus nomen sit vitij, & Papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus est quandiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si pœnitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiacet amplius pœnæ depositionis. Et firmatur hæc ratio superdictis Gratiani in Decretis trigesimasexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet ibi in capitul. nullus. Quantò, super autoritate Apostoli ad Titum tertio, hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori nec depositio.

¶ Altera opinio est, quod papa propter crimē hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseueret in illo, vt patet inductiue. Qui enim semel homicidiū commisit, reus est pœnæ homicidij. & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed papa propter hæresis crimen pœnæ depositionis reus est, vt communiter doctores ex cap. si papa. 40. distinct. moti dicunt, Non ergo exigitur perseuerantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponēdus foret, sufficeret ipsum adulterium cōmisisse: ita quia pro deuiatione à fide deponendus dicitur, sufficit quod hæresim incurrerit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi ex hoc solo, quod damnatam incurrunt hæresim, in foro Ecclesiæ sunt ipso facto excōmunicati, & possunt declarari priuati, cōstito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si papa paratus corrigi non potest deponi, cùm centies in veritate posset relabi & resurgere: sequeretur quòd centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

¶ LICET autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositæ discordes nō inueniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, quod papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi glossa interlinearis in verbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intētio literæ, quod quia iudicium humanum datur secundū id, quod vt in pluribus inuenitur & secundum cōmunem cursum, qui ab ea, quā verā sponte professus est, fide declinat primò, & post vnam correctionem secundo, & post secundam correctionem, tertiò, abiiciēdus tanquam incorrigibilis cēsetur, idcirco papa hæreticus post primā & secundam monitionem delinquens in fide, deuitandus est deposition. Non enim possunt fideles euitare papam manentē cum eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat. vt dicitur 40. dist. si papa. Quia ergo Apostolus hæreticū hominē post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinēdum, sed deuitandum præcepit: cōsequens est primò, quod quantumcunque papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, nō solùm potest, sed debet deponi. Et merito, ne in infinitū protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trinus error cum trina monitione primā, in professione fidei, & duabus post deuitationē subiūctis, ita, quod tertius error tres monitiones contempsit, sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationē, non amplius admittuntur ab Ecclesia. Consequens secundo est, quod ante correctiones non est deponendus papa hæreticus, qui propter hæresim nō est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publica correctione: quod in aliis inferioribus propter adiunctam excommunicationem latæ sententiæ quam tulit Ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autē, quia excommunicatus non est, sicut nec excōmunicati erant homines hæretici tempore Pauli Apostoli, sed excōmunicādi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa nō abitulit potestatem ab humano iure, rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut cōcedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem Ecclesiæ inhibendi tale cōiugiū, sed oltēdit quid seclusō humano iure seruādū est. Propter quod, quia papa vt patebit, solo diuino iure iudicādus, deponēdusque venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruāda remānsit, cæteris propter hæresim ab Ecclesia excōmunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur q̄ hæretici etiam tempore Pauli erāt excommunicati ab ipso, ad Gal. 1. Cùm enim sententia illa se extēdat ad superiores, scilicet Angelos de cœlo, & cōstet quod nullus superiorem, sub quacunque conditione excōmunicare potest: cōsequens est, quòd non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, quod à Deo anathema fieret quicunque etiā Angelus de cœlo, si cōtra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatum esse à Deo, & dignum excommunicatione Ecclesiæ quo ad homines. Et confirmatur ex San. Tho. ibidem dicente, quod sententia illa ab Apostolo data est autoritate euāgeliæ doctrinæ promulgata Ioan. 20. c. Sermo quem sum locutus, ille iudicabi. eum in nouissimo die. Cōstat nanque quòd excōmunicandos ab Ecclesia non excōmunicatos ab eadē cōstituit sermo diuinus cōtradicēs sibi.

¶ AD RATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quod papa post secundā correctionem deuius à fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur, Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & fortè in veritate sit correctus.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quod vbi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius apostoli, & satis rationi cōsonū, & stylo Ecclesiæ in excommunicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientē Ecclesiæ excommunicationē, qua hæretici sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit diuus Thomas in Secunda secundæ, quæst. 11. arti. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab Ecclesia.

CAPVT XXIIII.

¶ Optimo quod Papa propter incorrigibilitatem in quacunque notorio crimine scandalizante Ecclesiam subiaceat Concilij potestati: ita quod possit ab eo deponi.

EXPEDITA ratione papæ in casu hæresis ad Concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus decernere, si papa subest potestati depositiuæ Concilij in alio casu, quam in casu hæresis. Et nunc quidem vere casus, qui peccata sunt, tractandi sunt, postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod papa extra casum hæresis deponi à generali Concilio potest. Probaturque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur sequela. tum primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione gratiæ & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresis: vt patet in Secunda secundæ San. Tho. quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni Ecclesiæ & hoc non, quia plus nocet Ecclesiæ Papa omnia beneficia vendens, prauus extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum dux blasphemiæ, auaritiæ, &c. notorie plenus, quam si pertinaciter sentiens, quod Spiritus sanctus non procedat a filio, recte alias viuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundò, quia in sacra Scriptura non inuenitur specifice expressum, quod papa possit deponi magis pro hæresi, quam alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius papa & martyr expressit casum hæresis, distinctione 40. si papa: ita potest casus incorrigibilis notorij & scandalizantis Ecclesiam criminis, excipi: vt glos. ibidem sentit. Tum tertiò, quia qui potest in maius, potest in minus: vt dicitur in cap. ex parte, extra de decimis, sed Concilium potest iudicare papam de maiori crimine, puta hæresis: ergo de minore, scilicet simonia notoria, &c.

¶ Secundò, ex parte abusus potestatis, constat nanque quòd gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor, & oc-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cisor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodiam poni, quanto magis fœuiens in perditionem animarum Papa gladio papalis potestatis abutens, illo primandus est tanquam phreneticus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogit Gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. Et confirmatur, quia si papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelæ: à fortiori si opprimit Ecclesiam, si occidit animas, resistendum primò: & si opus est occidendus de positione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptæ: quia scilicet ad ædificationem est, & non in destructionem.

¶ Tertiò, ex parte obligationis ipsius Papæ. tenetur enim papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, vt pater de Damaso accusato de adulterio: teste Hiero. de viris illust. & de Xysto, Leone & Symmacho 2. quæstio. 7. Et probatur ratione, quia tenetur pascere oues suas: & constat quod scandalum depascit oues. Purgationi autem subiectus si deficit, iudicandus est, igitur papa potest ab Ecclesia de alio crimine, quàm de hæresi iudicari. Et confirmatur autoritate Greg. in capit. si quis, secunda quæstione septima, dicentis, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi ante confessionem beati Petri mecum iustè disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit Gerson, ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

¶ Quartò: ex parte Ecclesiæ: quia sicut papa sponsus potest dare libellum repudij Ecclesiæ suæ sponsæ, renuntiando papatui: ita econuerso, cùm no debeant quo ad hoc impari iure censeri: & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam quærit quantum in se est, vel tyrannide sæua laniando eam, vel placitando, bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totã spectant principis correctio, vel destitutio, apud Aristotelem in 5. Politic. si inemendabilis perseuereret. Et hæc potestas inauferibilis vel inabdicabilis est à communitate libera: quantò magis hoc habebit Ecclesia.

¶ Quintò, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cùm enim Dei perfecta sint opera, & Ecclesia opus ipsius immediatè sit (multò magis quàm synagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci. Esa. 5.) oportet Ecclesiæ regimini, & corpori perfectè prouisum esse. Constat autem, quòd perfectum non est corpus, quod nõ potest putrida à se membra abiicere, vel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfectè dispositum regimen, quod non potest commune bonum & necessarium conseruare, abiiciẽdo manifestè & notoriè commune bonum vsurpantes, diripientes, &c. Hæc enim omnia papa noticiè scandalizans, simonia, luxuria, blasphemis' tyrannide, promotione indignorum, &c. manifestè fecit contra bonum charitatis commune Ecclesiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶ Sextò, ex parte decretorum & gestorum Concilij Constantien. & Basilien. In Concilio nanque Constantien. depositus fuit Ioan. 23. quem ipse tenebat vt verum Papam, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientiæ. In concilio quoque Basilien. depositus fuit Eugenius 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Christophorus, Benedictus: Grego 9. Ioan. 12. Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctorum sententium: idem quod Concilia ista: vt patet de gloss. in cap. si Papa. distinct. 40. & sequacibus.

¶ Septimo, ex parte naturæ iudicij humani, scilicet secundum allegata & probata, vel præsumpta iudicatis. Quo sit, ratione præsumptæ hæresis Papa non hæreticus propter cõsumaciam: iuxta cap. cùm contumacia, de hære. lib. 6. Vel per mansionẽ in excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de hære. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantum fecit: vt de Marcellino dicitur vel simili timore verba hæreticalia absque intentione protulit: vel si per falsos testes conuincitur hæreticus relapsus: vel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio Concilij generalis, sic vt posit ab ipso deponi.

cunda quæstione septima.

¶ Et quoniam hinc inde multum disputatur, oportet primò videre in quo consistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, cõtinget quidem aliquem verum assequi, sed nescire se verum assecutum.

¶ Sciendũ est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in casu criminis, quodcunque sit illud, deponendus sit potestate Ecclesiæ, seu Concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, scilicet quòd in casu criminis hæresis posit ab Ecclesia deponi lex quoque diuina exigitur, statuens quod propter tale crimẽ, puta notorium, scandalizans & pertinax deponi posit. Et si solùm ius humanum sufficit ad statuendum, quod Papa in casu hæresis est deponendus, solum quoque ius humanum sat est ad statuendum, quod Papa propter notorium crimen deponatur.

¶ Dicentes. quod ius diuinum exigitur, fundãt se super hoc, quod licet Petrus potestate ministeriali Ecclesiæ sit iunctus papatui, factus iam Papa diuina lege est supra Ecclesiam & Concilium: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici, (nec simpliciter in casu) Concilio, aut Ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdidit illum potestati Ecclesiæ ministeriali, vel vt aliis placet autoritatiuæ: ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quod enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacræ Scripturæ, expresse separationem ab hæretico quocunque indicantibus. Quod autem solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Matt. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei omnia ergo quæcunque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere, vbi Dominus apertè statuit subditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ. Constat autem quod doctrina ad fidem spectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum, secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia à Petro Apostolo in prima Epistola 2. cap. Obedite præpositis vestris, non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶ Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur, sed Deus reliquit hoc in manu consilij humani sicut & multa alia fundat se super hoc quod opus purè humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet, plenariè legi humanæ: cõiunctio autem inter Petrum & papatum est, opus purè humanum quandoque bonum, quandoque malum, ergo subiacet plenariè legi humanæ: ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione, quod quando est bona, perseueret, quando mala, dissoluatur. Dixi, Opus purè humanum, ad differentiam operationum sacramentalium quæ non sunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrunque supponendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quod si cessat à papatu, (vt Celestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renunciante, & in sacerdote degradato potestas ordinis à Deo data sine pœnitentia nanque sunt dona Dei: vt dicitur ad Roma. 11. Dixi Secundum se nec bonum, nec malum moraliter, ad differẽtiam actuum secundum se bonorum, (vt credere, amaréque Deum &c.) & secundum se malorum: vt blasphemia Dei mendacium, & similia: hæc enim naturali diuinóque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona est vt patet in tot sanctis Romanis pontificibus: & quandoque mala, vt patet in multis eisdem scleratis quos vtinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministerialis existens in Ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege si non seruatur, redditur. Vnde sicut Bonifacius papa & martyr promulgauit quod in casu hæresis potest papa iudicari & deponi potest alia lege humana promulgari quod pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege (quia in defectu manifesto humanæ legis locum habent gnome & ἐπιεικεῖα) posset papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi sicut pro hæresi.

¶ SI QVIS autem diligentius perspiciat, videbit, quod diuina lege opus est statuente casus depositionis papæ, nec vlla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuissimè & clarissimè sic, Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari à papa: ergo nulla lege humana potest contra papam inuitum procedit. Antecedens constat ex eo quod est Dominus iuris positiui. Consequentia est euidẽs, quia ex quo potest tollere legem & non vult subire ipsam, tollet eam: & sic nihil contra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio sufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc potest: & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quæ sunt positiui iuris, attamen ex pro

ex propriis rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositũ, idem ostenditur. Quadruplex nãque potestas hic nominatur. Primò, potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet solicitari. Secundò, potestas Ecclesiæ seu Concilij vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolutè. Et hæc nihil est, sed chimera: vnde nullum effectũ in mille quingentis annis in Ecclesia Dei habuit: omnia enim, iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ, velit nolit Concilium testante hoc vniuersalis Ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia, Tertiò, potestas autoritatiua Concilij supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni videatur. Veruntamen attestatur proposito: quia ponentes eam in solo casu, à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quartò, est potestas ministerialis Ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionẽ Petri & Papatus in facto esse sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum scilicet Petrum Papam, vt pote superiorẽ iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, quòd ad ipsa non spectat determinare dispositiones coniuncti, scilicet Petri Papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad quod non se extendit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri Papæ ad dissolutionem determinata fit: potestas ista non potest exire in actum dissoluendi, vtpote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam; illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subiectum, scilicet Petrum Papam tali potestati. Et ex hac conclusione, scilicet quòd lex diuina exigitur statuens casum depositionis papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendum, quòd papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, vt glossa super canone, si papa, distinctione, quadragesima & super canone Agathius & vigesimaquarta quæstio. prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet nanque ex iure diuino casus inuenire subiectionis papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipse absolutè est supra Concilium, & vniuersam Ecclesiæ communitatem. Et hic iacet Lepus: non est hac illacque amplius vagãdum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta, dicit quòd papa non potest statuere, quod non possit iudicari de hæresi: hoc enim ideo verum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc: in casu hæresis statutum est: nam iuris humani papa est Dominus.

¶ RATIO Autem in oppositum allata non concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subiici humanæ legi potest intelligi dupliciter. primò quo ad modum fiendi: & sic est verum. Secundò: quo ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa: vt patet de abscisione ligni vel ferri, præcidi si quidem potest bene & male moraliter, & lege humana determinari potest, quando bene & quando male: sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiam præciforis, & dispositionem subiecti cædi. Vnde in proposito humanæ legi subiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur. sed si potestas ista poterit exire in actum ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede: & tunc in subiectum dispositum, scilicet Christianum voluntarium. Depositionis verò nisi disposito subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à voluntario, vt patet de papa hæretico vel renuntiante. Propter quod non potest lex humana statuere, quòd coniunctio papatus & Petri, quando est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluatur: non potest, dico efficaciter statuere coactiuè: quia papa criminosus posset illam legem tollere: cùm par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXV.

¶ Distinctio & determinatio, ad quam legem spectet determinare casus, in quibus iudicio Concilij subest Papa.

DICTAE AVTEM Opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quòd si sit catholicus Papa non iudicatur à quocunque iudice in terris, iuxta capitul. si Papa, quadragesima. distinct. capi. oues. se-

CAPVT XXVI.

¶ Quot casus criminum sint diuina lege statuti, sit posse concilium Papam deponere.

VIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet, quot sint casus depositionis papæ. Et vt probabitur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo papa potest deponi ab Ecclesia, siue autoritatiua, siue ministeriali potestate non curando in proposito.

¶ Probatur hoc tripliciter, scilicet ratione ex principiis theologicis certis, & autoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Ratio est ista, Constat, quod secluso papa, in Ecclesia est potestas electiua papæ, seu applicatiua papatus ad personæ, & papatus in fieri & in dissoluti: vt patet de actu electionis, quo Petrus fit papa & de actu depositionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponitur. Constat etiam, quod ad hoc quod Petrus fiat papa efficaciter, ita quòd sit, papa, & consequenter ad hoc quòd potestas illa Ecclesiæ exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum, nunquam enim aliquis quantumcunque, est papa, nisi consentiat: & similiter non est papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ præsupponit ordinem naturæ, prima dispositio exigitur de iure naturæ. Requisitæ autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi: sine his enim Petrus si est electus & acceptat, est papa, quamuis ineptus & malus. Constat etiam, quod quia facilius est destruere quàm construere duabus simul requisitis necessariò conditionibus ad constructionem, quicunque earum deficiat, soli potest coniunctio ista. Nanque si Petrus non vult amplius esse papa, potest renuntiatione dissolui: coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desinit, quantum est ex se esse, membrum Christi: sicut in primo casu desinit esse voluntarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessariò sequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non sunt necessariæ simpliciter, sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, vt posit dissolui coniunctio ista, vt posit attingi Petrus a potestate depositiua. Nam dispositiones illæ, quæ non requiruntur in subiecto ad hoc quod vniatur efficaciter formæ, sed tam cum eis, quàm cum suis cõtrariis viriri potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales vt earum contrariæ pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quod si Petrus scelceratissimus & criminosissimus, scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & est papa, si eligatur oportet, quod huiusmodi crimina superuenientia Petro iam papæ, aut perseuerantia, essi reddant ipsum malum papam, & non solùm malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse papæ requiritur bonitas, & non ad esse papam, consequens est quod malitia ad male esse papæ & non ad nõ esse papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quod est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic, Sola contraria conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ reddunt papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessariò requisitis ad esse papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem, prima propositio patet ex hoc, quod depositio est nõ esse papæ, & vnũquodque in suo esse perseuerat, si contrarium non superueniat. Nunquam enim homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in aliis. Secunda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse papæ. Hanc rationem vellem in statera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶ AVTORITATES Sanctorũ sunt in primis Anacleti papæ & martyris: & habetur septuapesimanona distinctione canone, electionem. Si nanque papa posset propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quod electionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij papæ & martyris, & habetur quadragesima distinctio. capit. si papa. Nisi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solum infidelitatis crimen subiicit iudicio quo papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem Ecclesiam, seu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Eusebius papa, (& habetur secunda quæstio. septima, in cap. oues) dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterius papa & martyr, (& habetur nona quæstione tertia, in cap. facta) inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra verò iudicantur à Domino. Et quod loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quod subdit, Deteriores sunt, qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his qui substantiam aliorum prædiaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæstione tertia, canon. Episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio secundo scribens, inquit, Quis faciet mihi iustitiam de vobis: si haberem iudicem, ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, vt parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidem tribunal Christi, sed absit vt ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. sentent. distinctio. decimanona quæstio. secunda. articulo 2. quæst. 3. ad secundum, dicit. Quamuis Prælati sint corripiendi à subditis, non tamẽ est pœna infligẽda, sed recurrendum est ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ad superiorem denuntiando, vel si non habet superiorem ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum excepcrat crimen infidelitatis, cùm dicit, Prælatus minor fieret si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæ autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines vt dicitur, secundæ Petri. 1. capit) ad maiorem tamen firmitatem debilium adsunt Symachus Papa in cap. aliorum 9. quæstio. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præsulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Et quòd loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri. Apostoli successores cœlo tantùm debere innocentiam & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludens obiectionem iubdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Innocen. 3. in sermone consecrationis Papæ dicit, In tantum mihi fides est necessaria: vt cum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide cõmittitur, possem ab Ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauagati, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, a solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herueus. Vlricus Aug. de Ancha. & alij quos refert domin. Ioan. de Tur. Cremet. in lib. de Ecclesia, hanc viam secuti sunt quibus magis credendum est, quam canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundariò de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramentis Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶ DIVINA scriptura solùm casum hæresis apertè excipit, dum, (vt supra allatum est,) hæreticos separandos ab Ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quam dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituimus quantum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli Apostoli & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini, Matth. 23. Super cathedrã Moysi, &c. & Petri Apostoli. Obedite Præpositis discolis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium Papæ mali in seipsum & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem Quòd si dixerit seruus ille in corde suo. Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidit eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primò, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glos. inter lineas is exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio, Beatus ille seruus, quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia (vt glos. dicit) inter subditum & prælatum beneficientem: quia subdito promittitur quòd præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quòd super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundo, quòd distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem, scriptum est enim, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinẽs est, adiiciet vitam Ecclesiastic. 37. In proximum, per percussionem suæ curæ commissorum vtriusque sexus. In Deum per infidelitatem. Et non deseribit dispensatorem criminosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximũ, & dicit seruum talem confidentem in mora Domini iudicandum a Domino per mortem, qua diuiditur a familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clare ostenditur quod diximus, scilicet quòd quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris a Domino iudicandi statuuntur de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alj prælati non subessent iuri humano, quod superoppositi suis subditis alias causas criminum indicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest in casibus a diuino iure toleratis nulli subiicitur. Quia enim sola negatio statuti casus a iure diuino quo ad Papam soli diuino iuri subiectum, sufficit ad constituendam legem, quod non potest iudicari aut deponi multò magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum, alios autem tolerabiles: si a superueniente iure positiuo cui subiecti ex diuina lege sunt permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab Ecclesia tantum interest, quod in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est: quia

soli illi iuri subiectus est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab Ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine abquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quod propter Prælatum qui nullum habet supra se nisi Dominum (vtpote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quod constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confisus tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælatis nanque habentibus superiorem præsentem in hac vita non consonat quod in sola mora Domini confidant: quia habent statum superiorem iudicem quem timeant vltorem. Nonnihil quoque ad hoc confert, quod Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur quod pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponẽdus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere proculdubio de noris operibus loquebatur, de quibus dixit a fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. quod per manus vel oculus non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quod si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret præscindendum esse: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & projice abs te. Hanc autoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum membra summe necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatam præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa Ecclesia. quia quãcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quòd nullum extra infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

¶ In quo respondetur rationibus factis in capi 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTA sufficienter veritate, quod scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab Ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motiuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quod diutius non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quod est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantũ est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autẽ Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quam infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianũ. Nec obstat, quod hæreticus restat Christianus inuitus ex charactere: quia quod non voluntariè habetur, non est ab homine inquantũ homo, vt in principio Primæ secundæ San. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltem, & character non sunt duo constituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt cõplete, concurrente vtroque altero vt humano: scilicet fide, quæ non est sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris,) & inuite conferuatur, vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, in quantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extra Christianos hominẽ ponit ex propria natura: & propterea crimẽ hæresis nõ ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendũ constituit Papã, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocumẽto: sciendum tamen est q̃ aliud est loqui de nocumẽto per se annexo peccato & aliud de nocumẽto annexo per accidẽs: q̃a scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocumẽto per se, maius nocumentu est annexum hæresi ipsius Papæ, quã cuicũque alteri crimini: quia hæresi quãtum est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum ex se est, indu

induceret hæresim in Ecclesiam vniuersalem, quo maius nocumentum inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet hæresim, & benè gubernat & dispensat, hoc est per accidens: & ideo despiciendum. Ad aliam probationem, scilicet quod non inuenitur in Scriptura sacra expressum, quòd magis sit pro hæresi Papa deponẽdus, quàm pro alio crimine: iam patet responsio, q̃ non inuenitur quod magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, quod pro sola hæresi est deuitandus & declinãdus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quòd sit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonũ, nisi sicut explanantibus, quomodo etiam articuli fidei sunt relicti doctoribus & canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legem hãc diuinam declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationẽ dicitur, quòd illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophicè discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum minorẽ, puta odorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem scilicet hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politicè discutienda est, (Innocen. 3. in dicto capit. ex parte, inducit sub aliis verbis: sci licet cui concessum est maius, minus quoque concessum esse videtur) dicitur quòd intelligenda est cæteris paribus: modò autem cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis quod est maius crimen, subiectum mutauit Christianitatis statum. in aliis verò criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris, & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicii, negatur minor: quia maius esset iudicare Papam in statu Christianitatis de adulterio quàm iudicare ipsum à Christianitate ruente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quam in secundo, vt patet.

¶ Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur, quòd fallacia cõsistit in hoc, quòd aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi, & aliud est facere ipsamet autoritatiuè. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuilibet licet, & debitũ est vt actus virtutis, sed facere ista autoritatiuè, soli superiori licitum est. Vnde licet cuilibet liceat vim in se & in proximum vi re pellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuilibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis quilibet licitè posit Papam inuaforem, se defendendo, occidere: nulli tamen licet Papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde, huiusmodi argumenta & similia non concludunt autoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad resistendum, impediendum, defendendumque: nisi quis adeò desipiat, vt dicat quemliber esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilanianti Ecclesiam, verbi gratia, quia non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut cõmutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia negãda est possessio talium beneficiorum his qui emerunt, & allegãda est causa simoniæ etiam cum Papa commissa: & sine dubio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum modestia tollerent. Mulæ quoquæ sunt viæ, quibus absque rebellione principes mundi & prælati Ecclesiæ, si vellent vti, resistentiam, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi somniando, cur conqueruntur quòd non potest deponi cur opponunt, quod potestas data est in ædificationem, & non in destructionem. Abusui non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, adhuocando illustres ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiusdem, Dicite Archippo, Vide ministrum quod accepisti in Domino, vt illud impleas ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

¶ In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quòd etiam est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generali Concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, vt patet secunda quæstione septimæ: nos si comperenter. Et Gregorius ipse testatur, quod ex humilitate exhibuit se ad iudicium: vt patet secunda quæstione septima, capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit. Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, licet

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhiberi procurantes,nisi fortè,vt somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quòd scilicet propter peccata populi regnat hypocrita,officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clementiam Dei in manibus orationú nostrarum esse Spiritussanctus in Psalmo testatur. Benedictus Deus,qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto,quia non auferetur misericordia. Verum ita stolidi sumus,vt nouimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum,nolimus seminare,& velimus metere. Aut Christiani nõ nominemur,aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum,furiosum,tyrannum,dilaniatorem,dilapidatorem, corruptoremque Ecclesiæ (cùm contingeret talem præesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solum tectum non transeunt,sed nec orationum capita propria penetrant. Et quod peius est, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat,cor autem eorum longè est à me. Tempore reuelatæ gratiæ,nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officium, nihil tam celeriter persoluitur,quam Missa. Tẽpus diuini officii & Missæ, onerosum est valde: loci autem & negotia accommoda secularia distincte dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur,quòd aut abscisio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem Ecclesiæ: & oratio fit sine intermissione ab Ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior,ac efficacior prouisio, quã si autoritas deponendi humanæ esset prouidentiæ delegata. Aut non est necessaria,vel non sit oratio vt debet: & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessariis abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vti autoritate,si eam haberet,vel si nosipsi cõcello remedio efficaci nolumus vti. Quamuis etiam non sit abbreuiata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius,vt non exaudiat citra necessitatem,sed iniquitates nostræ sunt,quæ diuidunt inter nos & Deum nostrũ, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurãt: vt Hiero. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. c. ex merito. dicũt. Et si contra hæc instetur. Quia oratio cõmune est remedium omnibus occurrentibus malis in hac autem re proprium quæritur remedium. sicut in cæteris rebus,vltra communem causam propria assignãda est: videtur,quòd supremæ causæ quamuis sint causæ communes respectu inferiorum,sunt tamen propriæ respectu superiorum effectuũ. & propterea oratio quia est inter supremas causas secũdas supernaturales respectu inferiorum est causa communis: respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio Papæ fidelis,vtpote effectus referuatus Deo) est causa propria & remedium proprium,vltra quod sunt multa alia humana adminicula quæ scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de Ecclesia. ca. 106. Cum his tamen omnibus memento, quòd pessimus Papa fidelis toleratus à Deo,non potest totum corpus Ecclesiæ inficere, aut in perniciem ducere,&huiusmodi: vt argumenta antumant in similitudinibus corporum. & huiusmodi. Nam Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est,Fidelis Deus,qui nõ permittit vos tentari supra id quod potestis,sed faciet etiam cum tentatione prouentum.

¶ Ad sextam,quantum ad gesta Concilij Cõstantien. iam dictum est,quòd Consilium perfectum secundum præsentem statum Ecclesiæ potest deponere incertum Papã: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta Concilij Basilien. respondet vniuersalis Ecclesia,quæ Eugenium à Concilio depositum adorauit,& adorat vt Papam,olim in persona sua, & post in successore Nicolao,quem ipse eodem anno creauerat Cardinalẽ,& sic deinceps. Et hæc responsio facit: testatur quantum delirent, qui Papam Concilio submittũt. Ad prisorum temporum gesta dicitur, quòd licet multi legãtur depositi Pontifices summi, aut nõ erant indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitimè depositi, sunt,vt in c. 103. secundi libri de Ecclesia,domin. Ioã. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad autoritatem glossæ,& plurium Canonistarum sequẽtium illam,dicitur,quòd glossa est cõtra textum, quia textus excipit solam hæresim, & ipsa leui ratione mota,extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis. Cõstat enim quòd lato vocabulo contumacia hæresis dicitur,sicut & simonia: nec æquiparãda est veræ hæresi,quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia sobriè loquitur dicens, Credo, &c. mereatur veniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinã tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem autoritas in hac, (quia principaliter est theologica) parua est,nec maior ratione super qua se fundant, non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia fidei magis standum est antiquorum, quàm modernorum autoritati,licet in his quæ iuris sunt quãto iuniores,tantò perspicatiores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quæstione est) consequens est vt sanctorum autoritas sacræ Scripturæ innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus: imò quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicij humani dicitur,quòd cõditiones iudicij humani sunt duplices: quædã ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædã à iure positiuo. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo non possunt in inuitu Papam exerceri, quia non subest positiuo iuri: illæ verò, quæ sunt à naturali vel diuino iure,habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem euitetur. ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, vt homo videat quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè serio hæretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt patet Matt. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra se creditur si est sani capitis, & cætera. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus quis de damnata & nota, &c. hæresi, hæreticus iudicabitur. & similiter si sua sponte se confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positiuo contumax & perseuerans per annum, siquis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruãda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundũ humanum iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua) cõseruata à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmatus in stituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quã casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quòd ita sit secundum humanum iudicium coram ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iũsque diuinum cõdidit. Vnde ex his nulla alia subiectio papæ ad concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis propriè sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAP. XXVIII.

¶ Sex casuum solutio quod in nullo euentu Papa absque sua culpa subest Ecclesia vna quod deponi possit.

VT PROMISSA perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subsit papa Ecclesiæ, seu concilio vniuerso, ita quòd possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus Ecclesia sine culpa quidem Papæ, sed non sine causa deponere potest Papam.

¶ Primus est cùm coram vniuersali Ecclesia testibus comprobaretur, quòd Papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & Concilium determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono Ecclesiæ etiam si viueret, iste nouus fit Papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cum propter indispositionẽ corporalem, (puta dementiam,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in papam morerentur: ita quòd non possent publicare electionem, tunc Ecclesia cùm non teneatur ipsum accepta re, alium eligere: & sic ipsum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiam viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt viderur accidisse in schismate magno ab Vrbano 6. vsque ad Marti. 5. tunc Ecclesia deponit nolentes renuntiare: vt in concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut æstimationem subditorũ aut ipsorum malitiam generalem: præsumitur quòd nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si fortè Græci vellent ad vnitatẽ Ecclesiæ redire, dummodo tollerẽtur Papa ià existẽs, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confertur hoc ex autoritate Iuristarũ dicentiũ religiosum professum posse vxorẽ ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersione ad fidem.

¶ Sextus est, quando Papa verus iuramento vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum putantium ex tali facto Papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. contigisse videtur in principio Concilii Constantiensis.

¶ SED EX NVLLO euentu Cõcilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quòd supra dictum est: scilicet quòd euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subsunt, nõ in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatè à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

¶ In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quòd nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per Concilium deponi. Quod primi quæ Ecclesiæ gestis nõ consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot militum vinctus catenis, post tot custodias erat) nõ depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo: & sic per Ecclesiæ orationem liberatus est. Secundũ, quòd confisto per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quàm quòd confisto per testes, quod maritus Marthæ mortuus est, licite ipsa Martha nubit alteri, filiosque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum, qui solus est verè maritus, redire eã oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe Papæ viuo sposa sua, etiã nõ veniẽti (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus Papa cessaret.

¶ In secundo euentu de dementia perpetua, dicitur quòd Papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum sit mortuus vita rationali, seu dum quam homo est subiectum papatus, sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionẽ: vtpote sed e vacante in veritate non minus quam cum sedes vacat per renuntiationem.

¶ In tertio euentu de morte omnium Cardinaliũ dicitur quòd cum Ecclesia videat solum quæ foris sunt, si electio Papæ no cõstat Ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est Papa certus Ecclesiæ: & propterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat Papam in foro conscientiæ. Hoc autem nõ solum posse sed debere Ecclesiam facere, ex eo patet, quòd ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferũt nisi quòd Papa incertus Ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de Papa certo: paria enim apud Ecclesiam sunt non esse & non apparere.

¶ In quinto euentu rebellionis cõmunis, dicitur q̃ quia nõ sunt facienda mala vt eueniãt bona, nec periculis humanis subueniẽdum est vsurpatione diuinæ autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodũ cum iniuria innocentis, non potest Papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem solicitudinem suam in eum proiicientes, cui est cura de Ecclesia, impossibile est vt desit diuinum auxilium: scriptum est enim. Timete Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

¶ In sexto euentu dilatæ cessionis post votũ & iuramentũ breuiter dicitur, quòd licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: Ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem Papam non habet. Et bene hic testatur, quia non valet argumentũ Papa tenetur ad hoc, ergo potest eum: quia non valet argumentũ Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per Ecclesiam cogi. patet nãque quòd tenetur ad solicitè vigilandum ad non fornicandũ & infinita alia, & tamen non potest cogi ab Ecclesia: vt in canone, si Papa, distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum nolite facere.

¶ Et sic patet q̃ Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tanta donatus est cum ipsius est institutus vicarius, vt ei Apostoli, Ecclesię singula membra & cõmunitas subiecta sit: ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nulloque casu nisi hæresis propriè sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, Ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donante, scripsi. Ro. die xij. Octobr. anno salutis millesimo quingẽtesimo vndecimo, ætatis verò meæ quadragesimotertio. Rogoque lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, scholas paternasque traditiones, casus, voluntarias glossas omnemque nebulam à mentis acie abiiciant. & sic censores se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, & apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIÆ primæ de comparata autoritate Papæ & Concilij,

SVMMARIA.

1 *Examen fundamenti iuris naturæ quo communitas Ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.*
2 *Examẽ fundamẽti iuris diuini, quo etiam communitas Ecclesiæ Papæ in potestate præfertur, & pro quo Ecclesia sumitur, cũ dicitur, Dic Ecclesiæ.*
3 *Discussio quid significet Ecclesia, cum dicitur, Dic Ecclesiæ.*
4 *An Dominus immediatè dederit potestatem iuris dictionis Ecclesiæ, & quantam autheritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis quæ in verbis Domini continetur: an scilicet, ratione suæ totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi possit quod Ecclesia ratione suæ totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.*

TRACTATVS SECVNDI THOMAE de Vio Caietani Cardinalis, tit. S. Xysti, de Comparata autoritate Papæ & Concilij Apologiæ, Pars Prima ad Eundem in Sex Capita diuisa.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHARITAS Iesu Christi, sanctæque eius Ecclesiæ, reuerendissime in Christo pater, protector & domine cogit me virum periculosum eneruatorem ecclesiasticæ potestatis, fallarium, adulatorẽ atque blasphemũ, ad hæc quidẽ exẽplũ illius sequi, qui cũ malediceretur nõ maledicebat ad obiecta autem contra doctrinã in opusculo de cõparatione autoritatis papæ, & Concilij per me edito, tuæque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

¶ Et licet plura obiecta sint, quę à viris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum cõtestatus, facile soluerentur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materiæ, meditentur que diutius, antequam sententiam proferant: ne multiplicatis argumẽtis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quòd cum iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamẽta, alterum iuris naturalis, alterũ iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatem Ecclesiæ supra papam in potestate, sic quòd papa sit illi subditus, sustinetur, quæ si euulsa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractanda sunt sex capitula: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAP. I.

¶ In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

IN naturali igitur iure stabilitur autoritas communitatis Ecclesiæ supra papam in hoc, quòd de iure naturæ est, quòd cõmunitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructionem vtitur potestate, & cogere, punire, ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quòd Ecclesia vniuersalis est communitas perfecta & libera, & quòd ordo gratiæ institutus à Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifestè concluditur, quòd ad Ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

¶ Hæc ratio quamuis in capit. 27. soluta sit, ex eo quòd Dominus Ecclesiam non reliquit in hoc liberam: altius tamen eadem tractando dicimus, quòd natura regiminis cum sit multiplex ex ipso naturæ fonte (quam quoddam naturaliter in vno, qui est naturale caput cõmunicationis illi', residet: vt patet in regimine dom': cuius autoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero

natur

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superaddito dominio) ecclesiasticum regimen cum domestico & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorum & domestici Dei) ac per hoc altius quid sit, non ex diuinæ potentiæ immensitate, nec ex diuinæ sapientiæ, iustitiæ aut bonitatis decentia (quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturæ sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturam ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortæ rei naturam ostendit, libet intueri quòd ecclesia non à singularibus aut à communitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis potestatis, & potestatis propter quod Ecclesiæ suæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: non vt in communitate sit nec vt à communitate ad vnum, vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cùm princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in sæcula viuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem Ecclesiæ spectet in sua absentia ordinare de vicario, non communitatis Ecclesiæ (quæ vt pote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis Ecclesiæ. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam cœlos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quòd sicut princeps Ecclesiæ non à communitate Ecclesiæ naturaliter autoritatem habet, ita illius vicarius non ab Ecclesiæ communitate, sed à Iesu Christo autoritatem naturaliter habet.

¶ Patet ergo primò, quòd Ecclesiæ communitas secundum propriam naturam considerata, non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est.

¶ Patet secundò, quòd ecclesię communitas secundum propriam naturam sumpta non est talis naturæ, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si Ecclesiæ communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

¶ EXHIS autem facilè patet euulsum esse fundamentũ iuris naturalis per potestatem Ecceſiæ supra Papam, quoniam falsum assumit dicendo Ecclesiam esse communitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summè libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso naturæ iure supposita Eccesiæ natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est: Vnde ordo gratiæ non tollit in Ecclesia naturæ ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in Ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollatur: sed in Ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturæ ordinem in Ecclesia, consequens est quòd gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶ Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, quòd omnia, quæ inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatẽ Ecclesiæ ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propteréa quæ ad priuatas personas spectant, vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladiũ de manu furiosi, & si quid eiusmodi est, hæc siquidem discernendo non fallemur. Signum autẽ infallibile seruitutis Ecclesiæ communitatis, quo ad ius principatus est, quòd non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per seipsam regere, potest & triumuiratum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod Ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papæ, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen Ecclesiæ instituere in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis Ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra Ecclesiæ naturam, non instituit Ecclesiam supra Iesu Christi vicarium perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino Ecclesiæ communitas hoc habeat ius.

CAPIT. II.

¶ In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesiæ.

ETLICET hoc à multis affirmetur, & in constitutionibus atque Basilienſi Consiliis diffinitũ sit, quòd ab ipso principe Iesu Christo Ecclesiæ communitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinũ promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthæi decimooctauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus &c. & subdit, Dic Ecclesiæ: & si ecclesiã non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quæcũque solueritis super terrã, erunt soluta & in cœlo: & quæcunque ligaueritis super terram, erũt ligata & in cœlo. In his enim verbis patet, quòd Ecclesiæ non alicui eius membro (Ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, communicet, liget, soluat omnem fratrem: & quæcunque super terram. Plauraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis ad ostendendam Ecclesiæ autoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, q̃ Ecclesia habet immediatè autoritatẽ à domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit Ecclesiæ, nõ minus quàm Petro cum dicit, Pasce oues meas: & Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quòd quum vicarius Principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis) q̃ si peccauerit in me, poterit denuntiari Ecclesiæ, & procedit secundũ subsequentia. Apparet tertiò quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum Ecclesiæ. & ordinare de illis. quòd ex hoc eodem textu Ecclesiæ communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & aliis Ecclesiæ membris.

¶ HAEC RATIO quãuis in cap. 9 illius libelli multipliciter tractata ac soluta fit altius tamen & latius (si fieri à me potest) repetẽda est: quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinemus primo quomodo oportet hic sumi Ecclesiam, quum dicitur, Dic Ecclesiæ: & si Ecclesiã non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de Ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni Ecclesia: aut singulariter de Ecclesia vniuersali, seu de Ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata Ecclesia, aut de Ecclesia indistinctè non determinando hanc vel illam. Cum enim sermo sit de Ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse non potest, quo de Ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui Ecclesiæ, aut toti vniuersali Ecclesiæ competere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non singulariter de sola vniuersali Ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quòd præceptum hoc Domini de detentiatione peccantis proximi in me, nõ me obligat ad recurrendum ad vniuersalem Ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernitioseque, dicam Concilio vniuersalis Ecclesiæ, vt patet. Et tamen si sermo esset de sola vniuersali Ecclesia, præceptũ Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum Ecclesiæ vniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Ecclesiæ vniuersali.

¶ Amplius, Si in hoc text. data est potestas Ecclesiæ vniuersali, non sit ei data maior intẽsiue potestas quàm Petro, vtrique enim eadẽ potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo Ecclesiæ communitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis vsurpat. Quo modo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiue potestates in Ecclesia absque tertia supra ambas instituit, mutuo enim se impedient. cum par in parem non habeat imperiũ. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas vt aut obediant cui nolunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul. Non igitur est sermo præsentis textus de sola Ecclesia vniuersali.

¶ Et per idem patet, quod non est sermo de Ecclesia simpliciter, vt distinguitur cõtra Ecclesiam talem (vt puta Mediolanensem Beronicnsem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quòd est sermo de Ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia nõ est maior ratio de vna Ecclesia quàm de alia: ideo patet quod nõ est sermo de aliqua Ecclesia determinare, nec de omni collectiue aut distributiue propter prædictam rationem: quia non teneor denũtiare ecclesiis Ecclesiis peccãtem in me fratrem: sed sermo est de Ecclesia indistinctè seu indefinitè. Ita quòd Ecclesiæ datum est iudicium fratris peccantis non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singulariũ, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet Ecclesia à fratre peccante, ad Ecclesiam scilicet fratris peccantis. Ita quòd sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesiæ illius: & illam non audierit &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vllo inuenienti, & communi animi conceptione ac consuetudine fiendi roboratur: disponit nãque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris malè intelligendo Ecclesiam peccantis indistinctè, & quantam autoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit immediate potestatem iurisdictionis ecclesiæ fratris peccantis in me: quum quælibet ecclesia sit talis, sequitur quod quælibet ecclesia habeat immediate potestatem iurisdictionis a Domino, quod non bene sonat si autem non dedit omni ecclesiæ fratris eeccantis in me, quum non sit maior ratio de vna quam de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Rat o autem obscuritatis in secundo est: quia æqualem posestatem continent verba dicta in hoc textu ecclesiæ: & verba dicta Petro, scilicet, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cœlo. Non consonat autem æquales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatuum enim pluralibus mala est.

¶ PRINCIPIVM autem huius claritatis sumendum puto à destructione sensus opinati, vt vel sic veritas eluescat. Dicendum est ergo primo, quod ipsum dominum dare immediate potestatem illiam, Quæcunque solueritis, communitati vniuersalis ecclesiæ repugnat ordini inter papam & ecclesiam: quia (vt dictũ est,) ponit duas æquales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia, à Domino immediate ordinatas: scilicet communitatis ecclesiæ vniuersalis, & papæ. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vt dictum est) eadem verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundum se inconueniens: maius tamen ostenditur, si attendamus quomodo Christus æterna sapientia, principatuum pluralitatem in ecclesia instituit, quomodo mutuo sese impedirent duæ potestates, quomodo perplexæ essent ones Christi, vel liberæ cõtraria præcipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hæc etiam poneretur data immediate potestas vniuersali ecclesiæ vnde sibi potestatem supra Papam habentem æqualem communitas ecclesiæ vendicaret: cum par in parem non habeat imperium. Quum enim potestas intensiuè æqua sit qua ratione ecclesia supra papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic ecclesiæ: eadem ratione, quia ecclesia est ouile papæ, quia dictum est: Fiet vnum ouile, & vnus pastor, papa supra ecclesiæ communitatem iurisdictionem haberet, an neuter super alterum.

¶ Dicendum est secundo, q̃ ipsum dare immediatè potestatem illam, Quæcunque solueritis, &c. cõmunitati cuiuscunque ecclesiæ, repugnat consuetudini ecclesiæ, & est semper sermo de communitate ecclesiæ, vt aduersarii intelligunt: scilicet siue prælatus adsit, siue non omnino. Patet hoc ex communi Ecclesiæ consuetudine, quia talis communitas inuito suo Episcopo, & Papa non potest absoluere & ligare: quæ tamen posset si a Domino immediatè haberet potestatem communitas cuiusque ecclesiæ.

¶ Dicendum est tertiò quòd ipsum dare immediatè potestatem, Quæcunq; solueritis super terram, erũt, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuicũque ecclesiæ autorizatæ proprio capite, nisi cuius proprium caput est Papa, repugnat ecclesiarũ ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidẽ: quia si ex hoc loco summa autoritas cuicunq; ecclesiæ autorizatæ ꝓprio capite (vt Dominus loquitur) indistinctè data asseritur a Domino immediatè oportet dicere duo primò, q̃ quælibet ecclesia immediatè habet autoritatem à Domino. Secundò, quòd quælibet ecclesia habet æqualem intensiuè à Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiuè vna excedat alteram, & vniuersalis ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia ecclesia indistinctè, immediatè & inæqualiter datum est, (vt patet in litera & ex dictis. & non magis vni quàm alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vlterius vtraque pars contradictionis: scilicet, quòd vna ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quòd quælibet ecclesia habet à Domino in suos potestatem, sequitur quòd ecclesia vna, puta vniuersalis, & superior simpliciter qualibet ecclesia particulari (vtpote eius membro (ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo vero q̃ quælibet ecclesia habet a Domino immediatè potestatẽ æqualem intensiuè, sequitur quod ecclesia vniuersalis nõ potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclesiæ particularis: potestas enim data alicui a principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, quod ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesiæ particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actũ, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quæ sequuntur ex æqualitate intensiua potestatis iurisdictionis in qualibet ecclesia (vt puta quod subditas non tenetur magis vniuersali quam particulari obedire, quod par in parẽ habet imperium, quod quicquid ab vna fit, a reliqua potest impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo de ducenda. Professioni autem ecclesiæ hoc repugnat: quia Papa reseruante, vel prohibente, &c. Ecclesiæ relinquæ potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibitis, &c. sẽ nõ habere confitentur: quod non vere dicerent si illam

CAPVT III.

¶ Quid significet Ecclesia cum dicitur dic Ecclesiæ.

DE HOC rursus vocabulo Ecclesiæ videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic Ecclesiæ. Et ne in multitudine expositionum vagi æstimemur, admittatur Ecclesiam proprie sumi pro conuocatione, seu collectione fidelium. Aiunt autem isti quod ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in erælatis eorum, siue Pnpn interfit, siue non. ¶ Sed quod hic non sit sensus literalis, ex eo patet, quòd in vna & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu Ecclesiæ nomen respectu cuiuscunque peccantis Ecclesia sit. Quum enim, vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic Ecclesiæ peccantis fratris (quam ille renetur nudire) & non magis de vniuersali quã particulari, aut ecntra oportet vniuoce significare Ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem quòd non denuntiandus est frater Ecclesiæ illius id est communitati, siue Episcopus interfit, siue non. Ergo cum præcipitur dicendum Ecclesiæ indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

¶ Vnde sciendum est, quòd licet ex vi vocabuli, Dic Ecclesiæ, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen literæ (quia subditur Amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacunque conuocatione fidelium, sed de autoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediolan. sine eius prælato haberet a Domino potestatem iudicandi, &c. Perinde ergo est, Dic Ecclesiæ, & Hic autoritatiuæ conuocationi. Constat autem inductiue in singulis Ecclesiis quòd autoritatiua cõuocatio non est, vbi Prælatus illius conuocationis deest: igitur nec autoritatiua conuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quam per alium. Et est sermo de autoritatiua conuocatione, seu Ecclesia simpliciter & absolutè, & non secundum quid seu respectu huius. puta Papæ hæretici deponendi, vel electioni futuræ, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

¶ Explanatur autẽ amplius quod dicimus, scilicet quòd in nomine Ecclesiæ in hoc textu clauditur illius Ecclesiæ prælatus. Quia si non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quòd communitas fidelium in Ecclesia aliqua particulari habeat etiam inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem excommunicandi, &c. aut quòd non de communitate sit dictum. Dic Ecclesiæ, & similiter quòd non est ei dictum, Quæcũque solueritis super terram &c. Sequela patet quia Ecclesiæ data est autoritas, & si nomine Ecclesiæ intelligitur communitas, ipsa communitas velit nolit, Episcopi autoritatem habet: & si non habet, relinquitur quòd ipsa non significatur Ecclesiæ nomine, quo in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundũ igitur est verum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei cõsonat glossa, Dic Ecclesiæ, id est Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hũc etenim sensum etiã ipse, qui est Papa, dicere potest crimẽ alterius Ecclesiæ, id est autoritatiuæ conuocationi: vt Nicolaus Papa 11. quæstione. 3. cap. præcipuè, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, quod ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quod denuntians, & prælatus conuocationis coincidant in vnam & eandem personam. Et si bene contextus Euangelii notetur, vbi vult Dominus autoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilii vigor, ex autoritate autem Prælati autoritas iudicii inueniretur. Propter quod etiam conertit sermonem ab Ecclesia ad Prælatos: cum enim prius de Ecclesia dixisset, Dic Ecclesiæ: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid soluerit Ecclesia super terram: sed subdidit, Amẽ dico vobis, quicquid solueritis, insinuans per hoc communi quidem conuocationis conetio correctionem tractandam: Prælatorum autem autoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesiis, de quibus indistincte dixerat, Dic ecclesiæ.

CAPVT IIII.

¶ An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediate potestatem Ecclesiæ, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autem ex ecclesiæ in hoc textu suppositione, & significatione manifestũ sit, quod ad ecclesiam vniuersalem nõ restringitur præsens litera, sed quod indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ indistinctè, & quantam autoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit immediate pote

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestatem à Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dere ordinario iure potestatem.

¶EX QVIBVS Omnibus colligo, quum hæc potestas tam ampla soli Petri Ecclesiæ cõueniat, & hæc verba non soli Petri Ecclesiæ dicta sint, quòd per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tam ampla vt est illa data Petro. Et verè sic est. verba siquidem Domini manifestè continẽt potestatem iurisdictionis in Ecclesia (nec hoc vertendum est in dubium) sed non continent quòd per ipsa data sit à Domino talis potestas, vt discurrendo per singula, & retione manifestatur. Discurrendo quidem per singula: nam per illud verbum, Dic Ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio. perinde enim est, Dic ecclesiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si Ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem nõ audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifestè patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ exultationem illius à Domino iudici. Per illud demum, Amẽ dico vobis, quæcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eisdem verbis scilicet, Quicquid solueris, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictum ei est Pasce oues meas. Ratione autẽ. Nam potestas iurisdictionis catenta in his Domini verbis, aut est data, tunc ecclesiæ, cui Dominus loquitur, aut non est data tunc: inter hæc enim cum contradictorie opponantur, non datur medium. Si nõ, habetur intentum. Si est data tunc ecclesiæ, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui ecclesiæ nomen verè conuenit, data est à domino immediatè potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quòd vbi sunt fideles congregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo quod potestas seeuitur sanctitatem personæ: solum enim differt ab ea secundum vnum & multa. Sequela autẽ patet: quia Dominus indistinctè de ecclesia loquens, ad quamcunque ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiamque exiendit. Constat autem collectionem, seu conuocationem fideliũ sine prælato aliquo inter eos ecclesiæ nomen verè habere. Et confirmatur, quòd de talium collectione oporteat istos concedere ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & habeat non datur quod habet. si ergo ecclesia per hæc fit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quæ non habet autoritatem, sed hinc accipit. Et cùm nõ sit maior ratio de vna quàm de alia: sequitur idem quod prius, scilicet quòd quælibet fideliũ collectio Domino hunc habuerit autoritatem iurisdictionis. Si dicatur, quòd ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali ecclesiarum. Et obstat ipsum dere: quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

¶QVIA Igitur ex prædictis patet, quòd autoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur: & non est per hæc verba data, dicendũ est, quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptum de correctione fraterna, denuntiatione illiusque ordine, efficatiã ecclesiasticæ potiitatis iurisdictionis ad literã expresit per illa verba, Si ecclesiã non audierit, &c. &, Quæcũque solueritis super terram, &c. ostendit enim tantæ efficaciæ ecclesiæ esse sententiã, vt indubiè à nobis seruãda, & in cœlo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dominus fecit: potestate enim Ecclesiæ alias, supponebat. Et potest admitti, quòd promisit illam per illa verba, Quæcunque solueritis, sed ad vtrũque horum scilicet quòd potestas supposita est & promissa sat est, si quãdoque data est: & similiter quo ad modum, si mediatè, vel immediatè data est. Petro siquidem, ac per hoc eius Ecclesiæ immediatè potestatem dedit post resurrectiõẽ dicẽs, Pasce oues meas, reliquis verò Ecclesiis mediãte Petro secundum cursum ordinarium. quamuis dispensatiue mediãtibus aliis Apostolis, quibus potest cõcedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis verborũ Domini, quòd tanta esset futura Ecclesiæ cuiusque autorizatæ potestas in sibi subditis vt sic, vt sententia eius & corã hominibus & in cœlo esset valida. Et hic sensus est amplectẽdus: vt pote cui omnia consonãt, & series textus, & sen sus verborum: vt autoritates Sanctorũ, & consuetudo Ecclesiæ, & cuitatio omnium incõuenientium: quæ omnia propter iã dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quòd promissioni Domini sufficiat exhibitio quã mediante Petro ordinariè, & mediantibus aliis Apostolis per viã legationis omnibus Ecclesiis fecit.

CAPVT V.

¶ Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis, an ratione partis.

QVIA Autem constat Ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatẽ iurisdictionis quantumcunque per illa verba non fit ei data & variis modis intelligi hoc potest, opportunum videtur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in Ecclesia.

¶ Sciendum igitur est, quòd dupliciter potest intelligi Ecclesiã ad literã cui peccatum fratris peccãtis dicendũ mãdat Dominus habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo) iuxta duos modos, quibus de Ecclesia, quæ quoddam totũ significat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: secundò ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiã quod totum est, dicimur quòd videt, quod audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurẽ, &c. & rursus dicimus de eodem, quòd perfectissimum est animalium, quod est animal politicũ, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et quidẽ quòd de Ecclesia ratione partis, (puta capitis) verificatur quòd habet potestatẽ iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solum, (vt probabiliter amplius,) ad literã verificari potest sermo Euãgelii: quod Ecclesia habeat potestatẽ. Quòd autẽ de Ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primo accipiendo Ecclesiam quasi totum homogeneũ, id est similis naturæ per totum prout ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles inquãtũ fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, quod Ecclesia id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Die Ecclesiæ, sequitur quòd cui in fide non sit differentia sexus & status, quod Ecclesia laicorũ & fœminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua Ecclesia mori clericos omnes remanet ibi verè Ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter fecidum istam phantasiam illa haberet potestatem excommunicandi. Imo si bene cõsideretur sumendo Ecclesiam vt totum homogeneum: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi tota, quod aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto vt sic potestas ponitur. Secundò ergo potest intelligi, sumendo ecclesiam vt totum heterogeneum, id est dissimilis naturæ, prout ecclesia constat ex omnibus membris officialibus (puta episcopo, Sacerdote, Diacono, vel aliis quomodo libet assignandis membris (hoc enim totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Die Ecclesiæ, id est conuocationi integræ membrorũ Ecclesiæ. Et si in hoc sensu intelligatur, quòd ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria. primò quòd æqualis potestas intensiuè poneretur in qualibet ecclesia quoniam vna totum potestas à Domino nominata est, & non magis de vna quàm de alia ecclesia, vt patet in litera, & ex antedictis. Secundò, quòd esset maior intensiuè potestas in ecclesia, quàm illa. Quodcunq; ligaueris, &c. Et tenet sequela, quòd potestas totius ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiã respectu papatus. Falsitas autem consequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcunque solueritis, &c. Tertiò, quòd nõ esset data à Christo immediatè, Matth. 18. quod tamen est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia nunc non erat institutum sacramentum ordinis, quod constat esse institutum simul cum Eucharistiæ sacramento, Pridie quam Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc ecclesiæ, id est communitati Sacerdotum, Diaconorum & Episcoporum (qui integrant generale concilium) potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec clerici: non enti autem nil datur. Et si dicatur, quòd Dominus tunc non dedit, sed promisit se daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quòd nullibi in sacra scriptura habetur, quòd Dominus per semetipsum immediatè ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si insteatur: quia quod promisit seruauit: patet responsio, quòd non promisit per semetipsum immediatè se daturum (vt patet in litera) & ideo non oportet, quòd hoc obseruauerit: satis nanque fecisset promissioni suæ sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in vniuersis ecclesiis. Quia igitur de ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Matt. 18. in quibus totum fit fundamentum ex autoritate scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, quòd communitas ecclesiæ ratione suæ totalitatis habet potestatem immediatè à Domino: consequens est vt verba Domini verificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) vt prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dei ecclesiæ, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

¶ Quomodo potest (condescendendo multorum sensui) intelligi quod ecclesia ratione suæ totalitatis, habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM Quoque est, ne fallamur, videntes quandoque autoritatem iurisdictionis ecclesiasticæ in ecclesia ratione suæ totalitatis: & propter ea falsa iudicemus prædicta. Non enim docuimus aut docemus nõ conuenire Ecclesiæ potestatẽ quandoque ratione suæ totalitatis, sed sic nõ esse datam ei à Domino Iesu Christo immediatè per illa verba Matthæi 18. Nõ nego enim quod episcopi, orientales conuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam autoritatem ex suis conficere, sed etiam singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, statuet supra illas ecclesias, actusque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis confurgere potest. propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

¶ Et similiter omnes vniuersi orbis prælati, mortuo summo pontifice, vel sine illo, si conuenirent communicando in vnum corpus, & vnanimes in constituendo, constituerent in tota synodo illa potestatem vnam super omnes ecclesias, his tamen exceptis, quæ summi pontificis sunt propria. Simili quoque modo, quum papa, cum reliquis prælatis orbis Concilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. cõmunicando cum aliis, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis cõsurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma Solis à formis mixtorũ, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secũdo modo. Et ista potestas in tota synodo per viã communionis seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuẽ principi videtur, qui nunquam totam suam autoritatem accumulare in communi intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiue, quantumcunque statutis synodi consentiat, cõmunibus ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, quòd si tota ecclesia, secluso papa, aliquem præficeret curæ ecclesiæ, ille esset subditus papæ, nec posset a casu papali absoluere: quod non esset, si ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso papa. Et similiter papa potest quantum est ex potestatis autoritate, tollere statuta Concilii generalis, etiam de consensu, & autoritate sua facta: quod non esset si ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis eiusmodi iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis ecclesiæ supra papam, liquidò apparet

TRACTATVS SECVNDI
Apologiæ secunda pars in nouem & viginti capita diuisa.

SVMMARIVM.

1 *Responsio ad obiectionem contra illud, quod Dominus Ecclesia regimen sic ordinauit, vt summum Pontificem instituerit: a quo via ordinaria in reliquum Ecclesiæ potestas deriuaret: & quod Apostolis aliis via præuentionis gratuitæ potestatem dedit.*

2 *Responsio ad obiectiones contra illud: quod papa est caput vniuersalis Ecclesiæ & non solum singulorum membrorum.*

3 *Responsio ad obiectiones contra illud: quod Concilium autorizatum a papa non est maioris autoritatis, quam ipse papa.*

4 *Responsio ad obiectiones contra illud, Si communitas Ecclesiæ secluso papa haberet potestatem supra papam Ecclesia regimen esse populare.*

5 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod papa est supra communitatem totius Ecclesiæ ex illa autoritate. Pasce oues meas, & quod papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ. & non solum singulorum omnium.*

6 *Responsio ad obiectiones contra illud ex illa autoritate, sint vnum ouile & vnus pastor, quod papa est pastor illius ouilis, & non ecconuerso.*

7 *Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus papa est pastor Ecclesiæ catholicæ, quam quilibet Episcopus Ecclesiæ suæ, inferendo ex hoc superioritatem papæ ad Ecclesiam.*

8 *Responsio ad obiectiones contra illud, papa habet supremam potestatem in Ecclesia, ergo est super vniuersalem Ecclesiam.*

9 *Responsio ad obiectiones contra illud, papa est proximus & immediatus Vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem prorè se, &c.*

10 *Responsio ad obiectiones septem contra illud, papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem, & concilium generale, vt distinguitur contra Papam.*

11 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Constan. Concilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verũ Concilium vniuersalis Ecclesiæ, & quod Basilien. Concilium errauit illud sequendo.*

12 *Responsio ad obiectiones contra glossam datam ad illa verba Augustini, Quando Petrus claues accepit, Ecclesiam significauit, quod per hoc intelligitur claues officio capitis in Petro & successoribus datas esse.*

13 *Responsio ad nouem obiectiones contra illud, quod papa non potest errare nec errore iudicialis in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.*

14 *Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare papa non potest errare in fide: qui scilicet esset error vniuersalis Ecclesiæ, quia teneretur sequi diffinitionem papæ in fide.*

15 *Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hiero. Si autoritas quæritur, orbis est maior vrbe.*

16 *Responsio ad obiectionem contra multas autoritates ex libro Decretorum quibus probatur papam non habere superiorem in terris.*

17 *Responsio ad septem obiectiones contra illud quod Ecclesia Dei seclusa papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euãgelio Mat. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.*

18 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse, non sequitur esse subditum.*

19 *Respondeo ad obiectiones contra illud, quod ex 36. quæst. 2. c. placuit. iuncto c. tria, habetur, quod Hier. autoritas nimia sacræ scriptura prænituit Concilio.*

20 *Responsio ad obiectionem contra hoc, quod ex autoritate decret. de elect. in c. significasti. dicitur quod Concilia a papa habent autoritatem.*

21 *Responsio ad obiectiones multas contra illud: quod concilio generalis legitime congregatum potest errare diffinendo, papa absente vel non consentiente.*

22 *Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatum ad personam, seu potestas electiua papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in Concilio.*

23 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod in Ecclesia est potestas autoritatiua super communitatem Petri & papatum, non autem super Papam.*

24 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa possit committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Responsio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate sola potest papa deponi: quia scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.*

26 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex Sacra Scriptura solum casus hæresis excipitur ab impunibilate Papæ vel actu Ecclesiæ.*

27 *Responsio ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, sta quod possit deponi.*

28 *Responsio ad obiectiones contra illud quod propter scandalum nõ est prascindendum caput iuxta Domini sententiam Matth. 18.*

29 *Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optimè prouidit Ecclesiæ, dispones quod orationis remedio contra malum Papam steretur, non autem depositionis potestate.*

In NOVEM ET VIGINTI CAPITA Apologiæ secundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

ET SIC CVM VTRIVSQVE IVRIS, naturalis, scilicet & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAP. I.

DIXI In capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic ecclesiæ regimen, vt Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquum ecclesiæ potestas deriuaret: & quòd ipse Dominus via præuentionis gratuitæ Apostolis aliis potestatem dedit.

¶OBIICITVR contra: in ecclesia fuit potestas electiua Papæ antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cùm fecit Petrum summum Pont. præuenisse ecclesiã: & id ex gratia Petro contulisse quod ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quam quòd præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedẽs probatur: quia potestas electiua est in ecclesia à Christo, Matth. 18. &c.

¶RESPONDEO, Quòd assumptum est falsum: nam, cùm electio Papæ fit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuscuiusque principis viui & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, vt cùm Dominus vsque in diem ascensionis, vt princeps præsens fuerit in ecclesia, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarii. Nec vnquam inuentur quòd in Matt. 18. c. nec alibi Dominus dederit ecclesiæ ius eligẽdi suum vicarium ipso præsente, Vnde Dominus non præueniendo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Matth. 16. Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. & Ioan. 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrum papam & papatum simul instituit. Rursus, (vt per antedicta patet,) Matth. 18. potestas electiua Papæ non est data ecclesiæ. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papæ sit in ecclesia, inferius in cap 22. dicetur.

¶ Et aduerte hic, q̃ præuentio, quam ego dixi super ipsius ecclesiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quòd enim à Petro ordinariè potestas in reliquum ecclesiæ corpus deriuanda sit, Leo in c. ita dominus, dist. 19. manifestat. Quòd etiam Dominus ipsum ordinaria via instituerit, ex hoc q̃ nõ ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statutis, non præueniẽtis est: sicut per oppositum, quia reliquos Apostolos

Universidad de Deusto
Biblioteca

los in propriis tantum personis,& non in successoribus sui legatos vniuersales fecit, ad præuentionem gratuitam spectat. Hæc enim Ecclesia fatetur Petri solius successorem vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in Ecclesia ante institutum petrum papam,potestatem electiuam papæ. Nam tam tam potestatem habet nunc quantam tunc: quam papa non posset illam auferre,& Dominus qui instituendo dederat,eam statim non diminuerit præueniendo secundum illos in institutione petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe,potest alium Episcopum,quam Romanum papam instituere. Et sic Rom. Pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab ecclesia ,hoc illi concedente , non auferendo, saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. distinct. 21. Sancta Rom. Ecclesia catholica & apostolica, nullius synodocis constituitis cæteris Ecclesiis prælata est,sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam papæ vniuersali ecclesiæ , qua præsumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vsurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam papæ tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus? qua conscientia tot sancti viri electionem toti ecclesiæ à christo commissam irrequisitis aliis à paucissimis tractauerunt,fecerunt,acceptauerunt , exercuerunt? Sed de his latior erit sermo : hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAPVT. II.

DIXI In capit. 4. eiusdem, quòd prævalutisset sententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in cap. 6. tractabitur.

DIXI In cap. 6. eiusdem , Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis non solùm singulorum membrorum vt inimici veritatis glossant.

¶ Obiicitur contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis collectiue sumptæ , Tum quoniã Ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matt. 16. super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam,non tuam. Tũ quia Papa est minister Ecclesiæ , non Dominus : Ecclesia autem est cui ministratur , ac per hoc maior : iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit,quàm qui ministrat. Tum quia omnes autoritates dicentes Papam esse caput Ecclesiæ , intelliguntur de Ecclesia pro singulis Ecclesiis particularibus , respectu quorum est caput: ministeriale:& non pro tota Ecclesia collectiuè.

¶ Secundò, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius Ecclesiæ vniuersalis:non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in autoritate respectu totius residui. Et hoc præcipuè , quia tota Ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Rom. 12. Et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni , non tamen propterea est regno cõgregato superior, sed qualibet eius parte.

¶ Respondeo. Et ad primi quidem præbationem primam quòd Ecclesiam non esse Petri , sed Christi , non arguit Petrum non esse caput eius : sed Petrum non esse caput illius ex se , sed loco Christi : vt patet. Ad secundam verò probationem,quòd Petrum esse ministrum Ecclesiæ , vt cui ministrat non est esse inferiorem potestate, sed exercitio : vnde ipse Dominus de seipso dicit, quòd venit ministrare , & papa vocat se seruum seruorum Dei: & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorem Papa vt finis est maior eo quod est ad finem , verificatur quòd est esse melius: in his enim , quæ non mole magna sunt idem est maius quod melius secundum August. papatus siquidem est propter Ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc , quòd papa non est Dominus,sed minister , & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quem tenditur. Ad glossam demum communem , dicitur quòd licèt multæ autoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

¶Ad secundum autem dicitur, quòd Ecclesiam non esse corpus Petri,sed Christi,verum est: quia Christus non solùm caput mysticum eius , sed mysticum suppositum ipsius est : vt patet ad Ephes. 1. vbi de Christo duo dicuntur quod est caput Ecclesiæ, & quòd Ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expresse dicitur, Sicut enim vnum corpus est , & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa,vnum tamen corpus sunt:ita & Christus. Ex hoc autem , quòd Ecclesia est corpus Christi & non Petri,non sequitur quòd Petrus non sit caput loco Christi,sed quòd Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis,sed Christus,qui per Petrum & cæteros operatur Et similiter non sequitur , quod illud caput loco Christi non sit superius autoritate residuo corporis Christi,vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit quòd ex esse qualitercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cùm multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput,quod est Pastor,Episcopus , & rector totius Ecclesiæ , & non solùm singularum : vt autoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundò, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo , & propterea rex qui dependet à regno collectiuè,non est caput illius:& ideo non est superior eo,sed singulis partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiuè non dependet (vt est Rex regum:)est caput etiam totius congregati,& superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in papa,non est rectum:eo quòd papa non dependet a regno Ecclesiæ,nec vices Ecclesiæ gerit sicut Rex talis vices regni:sed solius Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

DIXI In eodem capitulo sexto quòd potestas electiua ipsius papæ,in papa potestate est. Sed quia in capitulo v. gesimosecũdo, latius tractatur,ibid. obiecta soluentur.

DIXI In eodẽ capit. 6. quod non est maioris autoritatis Concilium autorizatum à Papa , quàm ipse papa. ¶OBIICITVR Contra. Primo ex glossa in c. legimus. 93. distinct. Statuta Concilij generalis præiudicant statutis Papæ,si contradicant.

¶Secundo , quia constitutio Caleedonensis Concilij prævaluit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede : vt patet in cap. antiqua. de priuilegiis. & 22. dist. renouantes.

¶Tertio, quia consuetudo generalis Ecclesiæ põtificale statutum abrogat.

¶RESPONDEO. Et de glossa primo dico, quod ipsamet non assertiuè dicit illam sententiam,sed argumentum ad illam dicit: vt patet etiam seipsa in c. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

¶Secundò dicitur,quòd verificatur de statuto Concilij superuenientis statuto Papæ : quoniam quemadmodum ipsemet Papa ius condendo priori contrarium,illud tollit (vt patet in c. licet, in sexto) ita etiam Concilij autorizati à Papa constitutio Papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem Concilij circa sedem Cõstantinopolitanam, dicitur quòd non concludit superioritatem Concilij supra Papam, sed tolerantiam Papæ. Videmus enim continuè prælatos cedere multitudini magnatum : quamuis si potestate vt vellent, compescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquutio dicentium, Petimus,&c.

¶ De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur , quòd si hoc concluderet Ecclesiam supra Papam : concluderet etiam Ecclesiam supra seipsam Ecclesiam : quoniam etiam statutum vniuersalis Ecclesiæ , generalis consuetudo obrogat: vnde obrogatio istiusmodi non fit potestatiuè, sed executiuè ex parte Ecclesiæ, & negatiuè ex parte principis:quia scilicet non cogit.

CAPVT IIII.

DIXI In eodem sexto cap. quòd, si Ecclesia,hoc est communitas Ecclesiæ, secluso Papa, haberet potestatem supra Papam , quòd Ecclesiæ regimen esset democraticum, seu popularem:in quo tota autoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

¶OBIICITVR Contra sequelam : quia non dicitur regimen regale , in quo sit vnicus toto residuo superior : quia tunc non esset in ciuitibus aliquod regimen regale : sed quia est vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superiorius.

¶RESPONDEO Quod sequela est optima formaliter intellectis terminis : quia,si in tota communitate sola est autoritas: ergo vt sic constituit regimen populare : quamuis inquãtum aliquem vnum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine Ecclesiæ de quo est quæstio : quoniam,si in tota communitate & sola est vniuersalis Ecclesiæ potestas,summum regimen,summumque tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnum. Vnde, si in regno aliquo populus est supra regem,manifestè sequitur,& quòd communitas populi vt sic regimen est populare, & quod summum tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis : quoniam cum regimine regali medio, stat supremum,populare, de quo est quæstio, & formalis sermo.

CAPVT V.

DIXI In cap. 7. probando quòd Papa esset supra communitatem totius reliquæ Ecclesiæ , ex illa autoritate, Pasce oues meas, &c. quòd Papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ,& non solùm singularum ouium.

¶OBIICITVR Respondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando scilicet hoc. Secundo per limitationem, quòd Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad administrationem pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, sicut actus iuridici.

¶RESP

¶RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo cap. ratione monstrabitur : nunc autoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit,Pasce oues meas , illimitatè admittitur : ergo non est limitandum ad singulas & non omnes,vt negatio ista limitat : nam singulæ , & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi cõcessum: quòd Papa est pastor totius Ecclesiæ quãtum ad administrãdum verbũ Dei & sacramenta,primò autotitatiuè : secundò ministerialiter , respectu totius Ecclesiæ. Si autoritatiuè , ergo ipse verè superior tota Ecclesiæ communitate est : nam autoritatiuè pascere verbo Dei & sacramentis , est actus superioris absolutè respectu illius , qui sic pascitur, vt patet inductiuè : & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quàm in actibus iuridicis: potest siquidẽ, & actus iuridicos omnes vt minister Ecclesiæ communitatis apud istos. & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa verè pastor autoritatiuè vniuersalis Ecclesiæ,& singularum personarũ eius in iudicio , & iustitia & verbo Dei,&c. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem septimo cap. ex illa autor tate , Fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis,& non econuerso.

¶OBIICITVR, Quòd Christus dixit Petro, Pasce oues meas , non tuas : & quòd Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

¶RESPONDEO, Quod Petrum esse pastorem ouium non suarum,sed Christi,concludit ipsum esse pastorem non ex se , neque loco Ecclesiæ communitatis: vt obiicientes dicunt: quoniam oues nec sunt Petri,nec sunt communitatis Ecclesiæ, sed loco Iesu Christi,cuius solius sunt oues propriè. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi quòd Petrus præsit ouili non suo,sed Christi: non ex se,sed loco Christi. Quod autem additur, Christum dedisse autoritatem ouili supra pastorem , voluntariè dicitur , & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem , quia ouile illius pastoris Ecclesiam constituit. regulare est autem vt pastor præsit ouili,& non econtra. Repugnat autem , vt ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini,sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini constat dicentis,Pasce oues meas,& quòd vnus tantùm sit:eiusdem autoritate Domini patet : consequens est vt alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAPVT VII.

DIXI in eodem septimo cap. quod non minus Papa est Episcopus Ecclesiæ Catholicæ , quàm quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ : ex hac propositione inferẽdo superioritarem eius super Ecclesiam catholicam, & non solùm super singula membra , sicut est in aliis Episcopis respectu suarum Ecclesiarum.

¶OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia Episcopus particularis gerit vices vniuersalis Ecclesiæ: quæ est supra suam communitatem. Tum quia Ecclesia particularis, cui præficitur Episcopus , habet superiorem in terris, qui præficit illum Episcopum.

¶REPONDEO, Et primò,quòd ratio nõ fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ , Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ:quamuis declaretur ex simili, imò eadem ratione in aliis Episcopis,Ambr. est Episcopus Ecclesiæ Mediolanen. &c. Vnde, cùm ex ista propositione formaliter intelligã,Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, sequitur ipsum esse Episcopum communitatis Ecclesiæ satis habetur intentum.

¶Obiecta autem afferunt dissimilitudinem , in non causa vt causa.nam in eo, quod est esse Episcopum catholicæ,vel talis Ecclesiæ potest considerari quid importet esse Episcopum , & potest considerari à quo fiat Episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando à quo fiat,vel fieri debeat Episcopus: ratio autem procedit considerando quid est esse Episcopum. Constat autem, quod ad iudicandum de naturis rerum , causa formalis , & quod quid est cõcludit efficaciter vndecũque fiant effectiuè: siue enim homo fiat à Deo,vt Adam,siue ab alio homine,vt nos : vnius naturæ sumus. Et similiter siue Episcopus fiat à Papa, siue ab vniuersali Ecclesia , siue habeat superiorem , siue non: vnius naturæ est, inquantũ Episcopus: quamuis alterius naturæ sit,inquantum subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur,ratio de Episcopo , vt sic loquitur: obiectiones autem de Episcopo , inquantum subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cùm Papa sit verè Episcopus Ecclesiæ catholicæ,sequitur,vt ibidem dixit, q. est primo Episcopus ipsius Ecclesiæ catholicæ , & secũdario singularium. Tamẽ quia nõ minus est ipse catholicæ Ecclesiæ Episcopus quã Ambr. Episcopus Ecclesiæ Mediol. esset enim longè minus , si nõ esset Episcopus totius,sed singulorũ mẽbrorũ tantùm. Tum quia actus proprius Episcopi,qui est superintendere, primo fertur super bono ipsius catholicæ Ecclesiæ , & secundario super bono singulorum: vt patet,ex hoc , quod Papa,ad hoc tenetur sub pecato mortali ex hoc quòd est Papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc video responsionem : nisi dicereturr, quod Papa habet hunc actum, inquantum gerit vices vniuersalis ecclesiæ,cui primo cõuenit iste actus,& ex eius commissione conuenit Papæ. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi. Primo , quod Papa habeat hunc actum dependenter ab Ecclesia : sicut Rex creatus à regno,& in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius Ecclesiæ , & non immediatè ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum,& amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi q. Papa habet hunc actum ex suo officio: supplẽdo id, quod Ecclesiæ cõueniret,si nõ esset subdita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, vt patet.

CAP. VIII.

DIXI in eodem septimo cap. quòd Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei : & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem Ecclesiam.

¶OBIICITVR glossando. primò , q. potestas Papæ dicitur suprema respectu potestatum particularium , non autem respectu potestatis communitatis totius Ecclesiæ.

¶ Dicitur secundò,quòd ex hoc quòd ponitur suprema potestas in Papa,& suprema potestas in Ecclesia,non sequitur, q. sint duæ supremæ potestates in ecclesia Dei : quia potestas Papæ est propter Ecclesiam: iuxta illud, Posuit vos Deus regere Ecclesiã , ibi autem vnũ propter alterum,ibi vnũ tantum: vt patet in Topicis.

¶RESPONDEO, Et glossa quidẽ allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid & simpliciter. De Papa aliquitur simpliciter , quòd habet supremam potestatem in Ecclesia Dei,vt patet in text. allegato ibi, glossa autem ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquas : & non ad omnes potestates in Ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literali expositione illius superlatiui supremam : potest enim exponi negatiuè & positiuè, id est nõ habens superiorem, & omni alia superior. & vtroque modo repugnat glossæ illi.

¶ Quod autem obiicitur sequelæ, nihil est: quoniam si communitas Ecclesiæ est tantæ potestatis , quòd Papa subest ei, oportet quòd obiectum proprium potestatis Ecclesiæ,& obiectum proprium potestatis Papæ se habeat secundum supra,& sub proportionaliter , sicut ipsæ potestates. Et hoc etiam est manifestum ex eo, quòd commune bonum Ecclesiæ totius est proprium obiectum potestatis communitatis Ecclesiæ : bonum autem singulorum est proprium obiectum potestatis Papæ consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primò respectu singulorum : & respectu boni communis totius , Papa non intromittit se , nisi vt vtens potestate Ecclesiæ, vt instrumentum illius. esset ergo verisimæ duæ potestates supremæ,& subordinatæ simul: quod est ridiculum.

¶ Ad id verò quod dicitur: Potestas Papæ est propter Ecclesiam, dicitur quòd secundum veritatem est verum : & nihil iuuat : sed secundum hypothesim eorum non esset propter Ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa Ecclesiæ : quia ista propter Ecclesiam collectiuè , illa verò propter Ecclesiam distributiuè. Vnde cùm regula ex vnitate obiecti non obstet. & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate: non video quomodo obstet regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem septimo cap. quòd Papa est proximus & immediatus vicarius Christi : ergo nulla habet in terris potestatem priorem se:& inde intuli, Ecclesiam non habere immediatè ordinariam autoritatem à Christo,& Papam nõ mediante Ecclesia habere autoritatem,&c.

¶OBIICITVR Glossando, quòd Papa dicitur immediatus vicarius Christi : quia potestas vicariatus sui est immediatè instituta à Christo & Ecclesiæ collata:& non propterea quòd habeat à Christo non mediante Ecclesia , ita quòd Papa est immediatus vicarius Christi,sicut apud Apostolum , Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum : quia tamen mediante populo fiunt.

¶RESPONDEO, Et glossa quidẽ repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatum:& medium in principando : differunt enim hæc sicut cœlum & terra. Et esse immediatum , vel mediatum vicarium non attenditur secundum institutionem solam , sed secundum ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis causa in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem Episcopalem & Sacerdotalem, instituit mediante Ecclesia potestatem ordinum minorum , & subdiaconatus secundum aliquos : in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum , qui committit vices suas alteri : legatus principatur sub Papa absque medio : vicarius autem legati cùm medio in principando : dependet enim principari huius à principatu legati. & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet quale medium negatur , quum absolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis : quòd , scilicet negatur medium in principando,vt patet inductiuè. Vnde cùm Papa absolutè,& absque limitatione aliqua asseratur proximus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & Papam inferior Christo & superior Papa, cuius vices gerit Papa. Si enim medius principatus talis est, vt isti concedunt ponentes Ecclesiæ totius communitatem esse tamen principatum licet Papa posset dici vicarius Christi: non tamen potest verè dici simpliciter & absolutè immediatus vicarius Christi, sed immediatè vicarius Ecclesiæ, & mediatè ipsius Christi. Immediatio autem institutionis potestatis Papæ à Christo, non facit ipsum Papam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid scilicet secundum potestatis institutionem: sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediatè est instituta à Christo. Constat autē quod aliud intendit determinatio Ecclesiæ & Sancti patres, cùm asseritur Papam immediatum esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶Ad id verò quod addit̃ur de simili in Regibus, dicitur, quod nō dicuntur proximi & immediatè ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdu͂bio sunt. Longe autem aliter est de Papa, qui non gerit vices mu͂titudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quod inter Regem creatum à populo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Regem datum, à Deo, vt Dauid: & Papam factum à Christo, vt Petrus: & Papam electum ab Ecclesia, vt reliqui: tanta est in præsentando populum differentia, quòd Rex tam creatus à populo, quàm datus à Deo, populum & eius potestatem repræsentat: licet nanque in fieri differant inter se, quia alter à populo, alter à Deo præficitur: in natura tamen officij & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) fit à Deo miraculosè, perinde est ac si esset à natura: ita organum politicum, puta Rex cùm est à Deo perinde est ac si esset à populo, & propterea eiùs potestatem vtroque modo factus repræsentat & exercet: illiu͂ que vices gerere dicitur, & non Dei immediatè. Papa autem siue à Christo immediatè, siue ministerio Ecclesiæ mediante factus, eiusdem etiam est naturæ & potestatis: & non representat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsam: sed Dominum Iesum Christum immediatè, ex illius solius vices gerit immediatè. Et ratio diuersitatis in Rege & Papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas autem Papalis supra naturam est, & diuino iure in persona vnica, non in communitate primò est: statuente Christo, Ioan. 10. formam supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cum dixit, Alia oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & vnus pastor: & determinate eodem talem formam ad personam Petri in sua perpetua successione, Ioānis vltimo, cum dixit illi, Pasce oues meas. Vnde Papa solius Christi vicarius est, & non Ecclesiæ. & propterea diffinitum est per Ecclesiam, quod Papa in Beato Petro officium suū vniuersale susceperit: vt patet ex allatis in libello, &c.

CAPVT. X.

DIXI in eodem septimo capitulo, conclusionem hanc, Papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem & Concilium generale, vt distinguitur contra Papam.

¶Obicitur, Primo autoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleutium, Felicem Grammaticum, &c. quæ inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Carthaginen. Episcopi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicarunt: nō bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium Ecclesiæ vniuersale Concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si male iudicasse conuicti essent, eorum sententiæ soluerentur, &c. & inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehēdit Melchiadē Papam: vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, quòd à Papa & Concilio simul particulari, potest appellari ad Concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶Secundò, autoritate octauæ synodi, can. vigesimoprimo', cuius pars habetur vigesimasecunda distinctione, in capitulo diffinimus. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæstionem de Rom. sed exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet quòd licet omnem quæstionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertiò, autoritate Damasi Papæ, quæ ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesimasecūda, vbi Damasus dicit respōdendo. Cùm huiusmodi fuerit Concilij Capuēsis iudicij, vt finitimi Bonosio atq. eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus q nobis iudicandi forma cōpetere nō posset. nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorū comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infrà, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò q Papa dicit se non posse de illa causa cognoscere: de qua posset si synodus adhuc esset integra, id est, nihil cōmisisset. Secundò, q Papa cōfitetur nō solùm Concilij͂ esse in eo in iudicādo superius sed etiā deputatos per Concilij͂, in ea causa in qua deputati sunt

¶Quartò, autoritate canonis iu capit. si duo. distinct. 79. vbi dicitur, quod si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrunque: nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictione superior.

¶Quintò, ratione, Papa & reliqui prælati quidquid iudicant, &c. faciunt vt ministri Ecclesiæ, non solùm finaliter (id est, propter Ecclesiam) sed effectiue autoritate Ecclesiæ: ergo in Ecclesia est primo autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem Ecclesiæ. Sequela autem est manifesta: & confirmatur, quia suffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indulgentiæ non sunt prælatorum, sed Ecclesiæ. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatem spiritualis regiminis ad illum finem cōmunitati Ecclesiæ, &c. Et sicut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moysem: ita prouidit Ecclesiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertiò: quia aliter politia ecclesiastica nō esset ita bene ordinata sicut ciuilis: nam ista potest prouidere sibi, principe potestate abutente in destructionem: Ecclesia autem non posset si non esset superior Papa. Et confirmatur quartò: quia ipse Papa esset miserabilior cæteris, si à malo competeri non posset. Et confirmatur quintò: quia Papa est Ecclesiæ filius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui noluit habere Ecclesiā matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrem suam.

¶Sextò, etiā ratione, Si Papa habet potestatem super totum residuum Ecclesiæ collectiuè, ergo potest aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitū exercere: sed hoc est falsum: quia non potest illud totum excōmunicare aut interdicere: nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud August. Leges instituuntur cùm promulgantur: firmantur cùm moribus vtentium comprobantur. distinct. 4. c. in istis.

¶Septimo: quia potestas ecclesiastica prius tēpore est in ecclesia, quā in aliquo summo Pontifice: quia illa fuit instituta & ecclesiæ collata Matth. 8. ista autē Ioan. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere: committēdo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili: ficut populus potest respectu Regis,

¶RESPONDEO, Ex autoritate illa Augustini non sequitur Concilium esse supra papam, sed dupliciter argumentum ex illa deficit. Primo: quia æquiuocat de Concilio. nam quæstio nostra est de Concilio distincto contra papam, seu secluso papa, quod est Concilium acephalum. Augustinus autem loquitur de vniuersali concilio cum papa, vt patet ex hoc, quòd ponit præsentiam iudicum, id est Episcoporum, qui iudicauerant. Constat autem quòd non licet arguere à concilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, q restabat refugium concilij vniuersalis, infertur superioritas: est enim hic sophistica consequentis. Potest enim recursus iste haberi propter multas causas, scilicet exclusionem suspitionis, pleniorem discussionem, maiorem sapientiam, personalem tractatū & quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua consuetudine appellantiū ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandū, & causam per alios tractaturum iudices, &c. Et hoc consonat literali sensui Augustini: vbi propter præsentiam omnium prælatorum potuisset causa ita discuti, vt etiā iudices qui primò in partibus, & qui secundò Romæ iudicarunt, personaliter præsentes rationes iudicij conferre potuissent, & vniuersali omnium iudicio decerni, & etiā diffoluti prius male iudicatum. Ad nihil enim horū exigitur maior autoritas intensiuè, quàm papa: sed sua sufficit cū maiori discussione, sapiētia, &c. vt quotidie videmus. Est etiā cū his omnibus in eōcilio vniuersali maior autoritas extēsiuè, & maior solēnitas iudicij quę omnia sentētiā eius omni exceptiōe maiorē reddere videntur.

¶Ad secundā ex autoritate octauæ synodi, dicitur q male exponuntur verba synodi, dicēdo q synodus negat modum iudicandi papam (scilicet audacter) & nō iudiciū ipsum. Et quòd hæc exposito sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitiū audaciæ, aut importat autoritatē. Si primū, cùm illud sit vitandum respectu cuiuscunque, & non solùm respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, q ipsa non debet vitiose, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundū haberetur cōtrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, quòd dicere sententiā in Romanū pontificē est audaciæ vitium: illa siquidē negatio præposita nō modum solùm, sed totum negat. Dicēdo igitur, Nō tamen audacter dicere sententiā in Romanū pontificem, significat quòd non audacter dicere potest sentētiam in Romanum pontificem. Sicut cum dicimus, q de manifestis, licet nobis iudicare: de cordis autem occultis nō licet nobis temere diffinire, nō intēdimus negare modū diffiniendi tantū (puta temere) sed intendimus determinare, q ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria: Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papam: sicut ly Temere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam & progressum in quæstione de Papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutatæ defectum ostendit. Cùm autem legeris hæc, memento quòd sermones morales de his sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in Papa, synodi iudicium depositionis Papæ absque audacia esset.

¶Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quòd neutrum deducitorum ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: vt patet in illis verbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quòd indecens est determinationes Concilij etiā prouincialis soluere: quanto magis Concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro cōscientiæ ligant, non minus quàm propriæ: vnde, & secundum sacros canones ad Romanum Pontificem præcipuè spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem, contra arguentes facit: pro, quanto insinuat excellentiam suam tantam, quòd eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

¶Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur quod gratis concessum est, quòd Papa incertus subditur Concilio. Duobus enim contendentibus incertis, iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesiæ, dicitur: quòd prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesiæ. Christi quidem & effectiuè (quia ab illo habent suam potestatem effectiuè) & suppositaliter, mysticè tamen: quia omnes prælati sunt velut membra Christi iuxta illud August. super Ioan. Si præpositi Ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Ecclesiæ autem integræ (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiam duplicīter dici possunt, scilicet effectiuè ratione patris, scilicet capitis, à quo habent prælati autoritatem & integraliter: quia sunt membra Ecclesiæ reliquæ à capite, non vt suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Ecclesiæ absolutè, non de isto ordinato & instituto ab illo: sic enim esset quæstio de illo alio, & sic de aliis. Ex quibus patet, quòd prælati Ecclesiæ propriè lequendo, non sunt ministri Ecclesiæ effectiuè, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & consequenter non sunt ministri Ecclesiæ vt dominæ, nisi ratione capitis: propter quòd Paulus dicit, Si quid ero donaui, in persona Christi, & rursus, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi. Ex hoc autem quòd ministri Ecclesiæ dicuntur agere secundum intentionem Ecclesiæ, non plus habetur quàm dictum est: quia, scilicet agunt secundum intentionem Ecclesiæ in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quanuis hoc posit etiam intelligi secundum intentionem Ecclesiæ, id est secundum intentionem Ecclesiastico officio debitam: hac enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

¶Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed Ecclesiæ dicitur, quòd falsum est suffragia non esse prælatorum, vt dispensatorum: quamuis sint Ecclesiæ integræ vt prolatorum, vel dispensatorum: quamuis sint Ecclesiæ integræ vt proprietariæ: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab Ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Vnde omnia deficiunt ob æquiuocationem ad propositum ab Ecclesia integra ad Ecclesiam, vt distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quod apertissimè constat falsum assumi, & dissimiliter Deū quę omnia sentētiā eius omni exceptiōe maiorē reddere videntur. ¶Ad secundā ex autoritate octauæ synodi, dicitur q male exponuntur verba synodi, dicēdo q synodus negat modum iudicandi papam (scilicet audacter) & nō iudiciū ipsum. Et quòd hæc exposito sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitiū audaciæ, aut importat autoritatē. Si primū, cùm illud sit vitandum respectu cuiuscunque, & non solùm respectu papæ, ridicula esset decisio synodi, q ipsa non debet vitiose, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundū haberetur cōtrarium expositionis allatæ. Vnde literalis sensus est, quòd dicere sententiā in Romanū pontificē est audaciæ vitium: illa siquidē negatio præposita nō modum solùm, sed totum negat. Dicēdo igitur, Nō tamen audacter dicere sententiā in Romanū pontificem, significat quòd non audacter dicere potest sentētiam in Romanum pontificem. Sicut cum dicimus, q de manifestis, licet nobis iudicare: de cordis autem occultis nō licet nobis temere diffinire, nō intēdimus negare modū diffiniendi tantū (puta temere) sed intendimus determinare, q ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria: Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papam: sicut ly Temere

vicariūm suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quòd optimè prouisum est politiæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autem vicarij illius optimè quoque prouisum est, dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale nanque regimen (quale est Papatus) suapte natura supernaturalem defensionem & remedium sibi vendicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiuè seleruando electionem & Ecclesiæ reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim sua ue, & efficax est remedium, vt in loco suo inferius amplius monstrabitur. Vnde falsum est Dominum Iesum Christa minus bene ordinasse politiam Ecclesiæ etiam sub suo vicario quam Politiam ciuilem in humanis, quoniam vtrobique non idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita quod Ecclesia potest se & contra illum rueri, & deponere votis & operibus Ecclesiæ proportionatis, scilicet orationibus, eleemosynis, hæc enim efficaciores sunt cæteris cautis secundis: quia superiores sunt reliquis, & propriæ vniuersali saluti Ecclesiæ, sed non omnes capiunt verbum istud. Ad quartam confirmationem, dicitur quòd immediatè susceptus sub cura Christi vinctis, & specialiter de ipso curam habentis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est Papa, qui non potest coactiua pœna puniri, sed tenetur ex amore libere operari. Fœlicitatis enim quædam inchoatio est non miseriæ, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: vt in Papatu contingit. Ad quintum dicitur, quòd Papa inquantum singularis persona est filius Ecclesiæ, quia regeneratus, nutritus & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, in quantum autē Papa, est filius Ecclesiæ integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius, reliquæ Ecclesiæ. sed in his & similibus aduerte tu, cui hæc & similia obiiciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesiæ vocabulo te fallat, vt ea, quæ dicūtur de Ecclesia integra, siue cum capite siue cum vices capitis habent) ad Ecclesiæ communitatem secluso capite applicata suscipias: hæc enim te decipient.

¶Ad sextum argumentū principale dicitur cum Apostolo, Quòd omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursùs: Omnia possum, sed nō omnia ædificant. Cōceditur igitur, quòd papa potest, sed nō omnia ædificant. Et actum iurisdictionis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiā quātum ex potestatis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiā in inuitam Ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si nō ædificaret. Nec valet argumentum. Non potest illam excōmunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitam exercere: vt patet. Ad probationem autem ex autoritate Augustini dicitur, quod potius probat oppositum. Si enim leges instituūtur cum promulgantur. Papa promulgando legem in totam Ecclesiā instituit absque Ecclesiæ consensu potest igitur ipse solus instituere in illam. Firmitas, autem ex consensu vtentium, non ex parte autoritatis, sed exequutionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, quod statutum vniuersalis Concilij integri etiam consensu vtentium firmatur, ita quòd non ligat quando est à dissensu vtentium infirmatum: & tamen nullus dubitat vniuersale Concilium integrum firmitatē autoritatis legibus sui dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu vtentium etiam ab ipsis legislatoribus negatiuè, pro quanto tolerando dissimulant, & implicitè reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (vt dicitur dist. 4. cap. erit) debet esse patriæ, loco, temporique conueniens.

¶Ad septimum dicitur quod falsum assumitur: nam potestas ecclesiastica primò fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui Pontifex assistens futurorum bonorum æternam redemptionem inuenit. Falsum quoque monstratum est esse quod Dominus per illa verba quæ habentur Matth. 18. potestatem ecclesiasticam dederit Ecclesiæ, quamuis promiserit ei super suos subditos: vt superius diffusè discussum est. Aequiuocatio demum incidit iam dicta ab Ecclesiam, ad Ecclesiam secluso capite declinādo. Reliqua autem quæ arguendo afferuntur (scilicet quod Ecclesia potuisset instituere Petrum Papam) quàm falsa sint, ex supradictis patet: quia si potuit Ecclesia vnquam instituere Papatu in vno & eius successore, vt Christus fecit, posset quoque illum instituere in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiusdem est instituere, & instituta mutare pro loco & tempore.

CAPVT XI.

DIXI in 8. cap. quòd Concilium Constantiense pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat verum Concilium vniuersalis Ecclesiæ. Et quòd Basilien. errauit illud sequendo.

¶Obicitur dupliciter. Primò quòd blasphemauit. Secundò, quia Concilium Constantiense sub obedientiam Ioannis 23. erat verū Concilium vniuersale: quia succedebat Cōcilium Pisano, in quo fuerat vnio Ecclesiæ, depositò vtroque Papa (scilicet Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 13. qui congregauit illud Constantiense Concilium.

¶Respondeo, Et primo quo ad Constantiense, concilium.

¶Si ego blasphemo, quare Gregorius 12. qui expressè recusauit in actu vnionis Ecclesiæ recognoscere Concilium illud pro tunc, vt Concilij illud, non blasphemus, sed vir pacis, & Ecclesiæ amator

Universidad de Deusto
Biblioteca

habitus est? vt patet in gestis eiusdem Concilij, sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis Ecclesiæ recusationem talis pro tunc Concilij volens & faciens, non blasphema, sed catholicæ vnitatis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui præsedit illi Concilio, vt satisfieret recusationi illius Concilij, non blasphemus, sed defensor Ecclesiæ habetur? Quare demum ipsummet tunc Constantien. Cœcilium, cum negauit facto seipsum esse Concilium non semel, sed bis (primò in acceptando præsidentiam Imperatoris, & autorizari se in Concilium a Gregorio 12. secundò in acceptando se conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permitti debet a qualibet singulari persona, quam veritas deseratur, quomodo Concilium vniuersale à spiritusancto rectum, potius veritatem deseruit seipsum facto negans, quam scandalum permittere voluit iam natum? Ex his autem recte consideratis patet, quòd Concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebat dans operam vt vnum certum & indubitatu Concilium fieret cum indubitato capite: vt tandé fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubiis incertisque habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nã dubia & incerta pro vera autoritate refutari cõstat, veritatisque autoritaté eis tribuere nephas est.

¶ Ad secundam obiectionem de successione ad Concilium Pisanum, dicitur, quòd nec illud Concilium constat fuisse certum & indubitatum: vt cæteris omissis patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocaret antiquũ schisma: quid etiã aliud est dicere, Concilium illud Pisanum cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quàm certé & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientis? Hoc autem est redire ad illud schisma Secundò: quia ipsum Constan. Concilium sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale Concilium succedens Pisano, non tamen hoc pro certo & indubitato tenere se cõtestatum est facto suo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, quòd sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset etiã tota reliqua Ecclesia repræsentatiue potuisset errare, nec fuisset Concilij generale perfectũ simpliciter: vt patet in libello.

¶ Quo ad Concilium vero Basilien. vniuersalis Ecclesiæ respõsionem replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiam Ecclesia celebrauit in materia fidei, &c. Si ego blasphemaui, quis excusat Ecclesiam à blasphemia?

CAP. XII.

DIXI In cap. 9. glossando verba Aug. Petrus quando claues accepit, Ecclesiam significauit, & similia quæ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona Ecclesiæ dicitur Petrus suscepisse hæc.

¶ Obiicitur, Quòd non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, claues datas esse Ecclesiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

¶ Respondeo, Quòd sequela non tenet: imò sequitur ex illo sensu claues esse datas Ecclesiæ formaliter: tum quia quod datur capiti formaliter, verè etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, cõstat datum esse toti formaliter sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa sit vicarius: quod est fictitium. Firmatur autem sensus à me assignatus ex eo quòd exposui Augu. ex ipsomet Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, Ecclesiæ catholicæ personam sustinet Petrus: huic enim Ecclesiæ claues datæ sunt cum Petro datæ sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Constat enim quòd Petro vt distincto ab alis, & pro se & successoribus datus est Papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi Augustꝰ. dicebat quòd personam Ecclesiæ gerebat.

CAP. XIII.

DIXI In eodem capit. 9. quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter. quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. Thom. post dicit. & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

¶ Obiicitur, Primo, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudiciliter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶ Secundo. Quia Innocẽtius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno cõiugum ad hæresim transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire: vt patet in cap. quanto, de diuortiis & glossa ibidem.

¶ Tertiò, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui constituit vt subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in distin. 31. cap. ante triennium. in textu & glossꝫ sicut enim potuit iudiciliter ista tuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quarto, quia sequeretur quòd summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas, vt erat articulus de processione Spiritussancti à Filio. Et tenet consequentia: quia non posset esse pertinax contra suiipsius determinationem. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, quod Papa verè hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶ Quintò, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum est, quod sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur quod Papa non potest errare in iudicio fidei. hæc enim contradicunt, quia non præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis Papæ quantum sententiæ Ioannis, imo & plus: quia apud Clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrum si adhuc superuixisset.

¶ Sexto, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæresiarchas, puta Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia sufficisset solius Papæ decisio: imo apud aduersarium tantæ est potestatis solus Papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso reliquo.

¶ Septimo ex Occham, Quia Innocentius tertius (vt habetur extrà qui filij sint legitimi in ca. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia cæremonialia ibidem in cap. 23. & 14. non sunt seruanda. Si verò mystice intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mystice seruanda sunt: vt legitur distinct. 6. cap. his itaque.

¶ Octauo ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere, supremam potestatem, cæteri vero oppositum.

¶ Nono, Quia non est verisimile, quod homini potenti in his quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

¶ Respondeo. Et ad primum quidem dicitur quod falsum assumitur, scilicet quod vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudiciliter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifestè Nicalaus (vt patet in 6. de verborum significatione exiit qui seminat) dicit, Egit nanque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma sicut interdum infugatus patet & loculis, sed vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestè patet, quod Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, vt imperfectis se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quod Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacræ Scripturæ veritatem fidei determinanti, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶ Ad secundum dicitur, quòd neuter illorum Pontificum diffinitiuè determinauit. Nam de Celestino in cap. quando. de diuortiis, Innocentius dicit, Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositum. Non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viuente altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quod non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertium dicitur quod Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifestè patet ex hoc, quod statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

¶ Est autem hic aduertendum, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quod diaconus autoritate tamen Papæ hanc prohibitionem fecit, (vt patet. 27. qu. 2. ca. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in cap. ante triennium. distinct. 31. Glossa vero, ibidem auget, dicens, quod Pelagius hoc fecit, & quod illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quod Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet quod papa non possit esse in non decisis hæreticus. Nam si ille, qui est papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere a Filio, etiam si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, quod ab ipso vel alio determinatio Ecclesiæ fieret: standum est enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea, quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnius papæ in materia fidei ligat per se omnes personas Ecclesiæ. quarum sunt actus credendi, & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendum determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quod cum id quod imputaretur papæ pro hæresi, non esset decisum adhuc per Ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacræ Scripturæ & fidei Ecclesiæ, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quod papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, scilicet de hæresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istum vel illum sensum.

¶ Ad quintum dicitur, quod nulla est contradictio in dictis meis allatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quàm Clementem non posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: vt patet apud omnes de Ecclesia vniuersali præsenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis præualuisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id vero, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cùm dicitur, quod ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacræ Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quod magis Clementis quàm Ioannis esset standum sententiæ, sed econtrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quod scilicet non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacræ Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expresse aperui in libelli illius loco allegato dicens, Prætualuisset sententia Ioannis sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, sicut modo præualet Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque papæ & totius Ecclesiæ.

¶ Ad sextum negatur sequela: quod scilicet frustra fuissent Concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatem intensiuam, sed extensiuam, & propter discussionem & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequelæ procedit, acsi propter habendam solam autoritatem intensiuam Concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet papa solus tantæ intensiuæ sit autoritatis, quantæ ipse cum residuo: non tamen tantæ extensiuæ non tamen tantæ sapientiæ, non tamen tantæ acceptationis indubitatæ ab omnibus (vt patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solennitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum quod à Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, vt acceptabilia facillimè omnibus sint: & ad hoc multum valent vniuersalia Concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶ Ad septimum dicitur, quod quia duæ sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentum ex cõuenientia vocabuli sumpsit Innocentius. Ex hoc expresse, ne intelligeretur quòd absolutè concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget (vt patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuasionem intendebat, qua mandata, in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tempus gratiæ seruanda erãt, quando, vbi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad literam, sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, conceditur enim quod nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, quod quia potestas Papæ directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: ideo suæ potestati duo conueniunt, primò quod non est directè respectu temporalium: secundò, quod est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finem omnes dirigere: vt est Christi vicarius, primum autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autem sequitur, quòd vtrunque verè potest determinare, vt Papa, & quod habet supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in temporalibus: quoniam vtrunque verum est ad sanum intellectum. Affirmatio nanque est vera in ordine ad spiritualia. negatio verò est vera directè, seu secùdum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamẽ, quod quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter, nam primum importat determinare quod credendum vel non credendum est: secundum autem determinare de quæstionibus, quæ in rebus creditis accidunt, & constat, quod cùm determinatur quæstio aliqua: secùdo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cũ dicitur, quod papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei formaliter, quando, scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fingere videar, sigillatim solutæ sunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, quod non verisimile, sed verum & humanæ diuinæ quæ rationi & autoritati consentaneum est, vt homini potenti errare secundum seipsum, non autem vt directo à Spiritu sancto, Deus vltimam fidei decisionem sub sacra scriptura commiserit. Cum enim non sit differentia apud Deum in vno & in multis saluare, & omnes in Concilio præsentes secundum se & proprias vires considerati, possint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistentiam Spiritussancti recurratur, magis attestatur assistentiæ Spiritussancti & eius virtuti, salus fidei per vnum quam per totum Concilium: hoc enim humanæ sapientiæ opus esse videtur (propter omnium Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei vnitatem quoque iudicis cui præest toti Ecclesiæ expoſcit: vt in secunda secundæ, q. 1. art. vlt. diuus Tho. affert.

CAPVT XIIII.

DIXI in eodem 9. ca. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis Ecclesiæ: quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide, afferens ad hoc autoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in ca. maiores. & Iesu Christi, Ego rogaui pro te, Petre.

¶ OBIICITVR Negando, quòd Ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinituæ Papæ in materia fidei: & dicendo, quòd sicut Papæ præcipienti contra Euangelium, non est obediendum, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De autoritate S. Thomæ, non est cura.

¶ Ad capitulum, maiores. dicitur dupliciter, primò, quòd nõ pro vltima & necessariò credenda determinatione habenda. sed regulariter ad Papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundò (& in idem redit) quòd referendæ sunt summo pontifici causæ fidei, vt conuocet Concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶ Ad verbũ Domini, ego rogaui pro te, Petre, dicitur, quòd non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali ecclesia per Petrum representata.

¶ RESPONDEO, Negationem illam consuetudo ecclesiæ autoritatésque sanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, si quis non teneret, quod sola Rom. Ecclesia determinaretur, hæreticum esse, vt patet, extra, de hæreticis. ad abolẽdam in textu & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsimet se declinare oportere, defendendo subiectionem Papæ in aliquo corpori Ecclesiæ, vel concilij.

¶ Quod autem additur, quod sententiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adhærendum esset, verissimum est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quàm cõditionalis veritas habetur, scilicet si determinaret erroneæ, si preciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non solùm de Papa, sed de Angelis sanctis verissimũ est, iuxta illud, Si Angelus de cœlo Euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quòd antecedens, aut consequens possit esse verum, vt patet.

¶ Quòd autoritas S. Tho. paruifiat, nonnihil est: quoniã ecclesia non paruifacit. Sed esto, quòd S. Thom. paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiam parnifient. Hieron. quoque dicens ad Damasum (vt habetur 24. quæst. 1. canone, hæc est fides) si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. manifestè que in his verbis contestans, quòd ex approbata fidei confessione à Papa aliquis obstans nõ catholicus sit parui pendendus erit.

¶ Ad expositionem verò dictam de ca. maiores. dicitur, quòd literæ contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrẽdum, assignat veritatẽ Petri in confirmando fidẽ & indefectibilitatem eius in eadẽ propter orationẽ Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, quòd ideo ad Papã referẽdas esse maiores causas dicitur, quia ipse cõstitutus est indefectibilis iudex in fide.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quia eum, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quod sententia papæ in fide est finalis determinatio & necessario credenda, secundum illam Decretalem. & sic vtraque expositio ruit. Quod autem dé oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & malè intelligi. Manè quidem, si intelligatur quòd Christus pro ecclesia, siue cum papa siue sine papa orasse se dixerit: quoniam expresse Christus dixit hæc verba Petro, vt distincto ab aliis, vt patet ex contextu, in quit enim Lucæ 22. Simon ecce Satã expetiuit vos, vt cribraret triticũ: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifestè patet, quod distinguit tentationis actũ ab oratione quo ad hoc, quòd cõmuniter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quòd Petro cõmisit vt confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediatè, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intẽtum nostrum: vt patet. Et vt vnico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur. (vt dictum cap. maiores affert) satis habetur intentum quòd Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cùm hoc non sit verum de errore personali, sequitur quòd verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI in eodem 9. cap. exponendo illud Hiero. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe. quod verum est quo ad multa: puta merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

¶ Obiicitur, tu glossas de maioritate meritorum, & Hieron. non dicit, si merita quærantur, sed si autoritas quæritur: & sic de maioritate potestatis, non meritorum loquitur.

¶ Respondeo, satis diminutè glossa mea adducitur, nam, (vt patet in libello) ego dixi quòd dictum Hieron. verum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quod in proposito & ad literam Hiero. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maximè est in Ecclesia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: vt quia orbis maior est vrbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quàm vrbis, ideo consuetudo orbis, qua dia conr subesse, non præsse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si autoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum, maioritatem meritorum non potestatis in causam autoritatis afferebat. Facilè tamen contendentibus in verbis dici potest, quod orbis autoritas maior est extensiuè, nõ intensiuè autoritate vrbis, & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorum, quod Papa non habet superiorem in terris.

¶ Obiicitur duabus glosiis. Prima est, quod intelligitur hoc in crimmibus non scandalosis Ecclesiæ. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summi Pontificis, Concilium, scilicet recursus habeti non potest.

¶ RESPONDEO, quòd prima glossa est voluntaria & falsa, Voluntaria quidem, quia Ecclesiæ Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quod ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum in fidelitatis crimen exceptum ab vniuersali sit, restat vt alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glos. manifestè falsa conuincitur ex eo, quod etiam de crimine hæresis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est congregatum. Tertia autem glossa quod autoritates illæ sunt summorum Pont. qui vt in pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quòd Ecclesiæ est proprium: quia non procedit de Theologiæ aut sacrorũ Canonum, &c. autoritate: quàm benesonet, aduertat qui notatin quanta veneratione Decretales summorum Pontifi. in Ecclesia sunt. Et tanto plus, quanto multorum sanctorum Pontificum autoritates refutandæ sic essent: vt patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quod Ecclesiæ, Dei, secluso papa nõ est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matth. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

¶ OBIICITVR, quod Dominus ibidem dixit, Si Ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim Ecclesiæ iurisdictionem ostendit in effectu, scilicet in pœna excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quod pluribus in Ecclesia nominæ contentis, dabat illam potestatem.

¶ Affertur enim ad hoc vsus primitiuæ Ecclesiæ, quando Act. 15. diffinitum est ab Ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

¶ Affertur tertiò autoritas Grægorij, quæ ponitur in cap. sicut sancti. vbi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, scilicet Nicænum, Cõstantinopolitanum. Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut Euangeliũ: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se & nõ illa destruit quisquis præsumit absoluere quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Ecce, quod non dicit, quod summi Pont. sed vniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quarto, ad hoc est canon, decreuit 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quintò, capitulum nimis. de iureiurando: vbi autoritate sancti Concilij, non propria summus Pontifex præcipit.

¶ Sexto, Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claues iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro Ecclesiæ & non Papæ: ergo à fortiori Ecclesia potest dispensare.

¶ Septimò, Ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis excommunicationis: ergo Antecedens patet de Concilio Carthaginen. in cap. placuit. 8. quæst. 1. & habetur extra de clericis non residentibus, in cap. ex gestis.

¶ RESPONDEO, Et vt his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi autoritatibus assigno. Primum est, aliud est Ecclesiam seu synodũ habere potestatem plenariam ratione partis, (puta capitis sicut homo videt, audit, &c.) & aliud est Ecclesiam, seu synodũ habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est Ecclesiam seu synodũ habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediatè à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam, seu synodũ habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cùm dicatur non absolutè, sed respectu passiuæ, (vt patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissimè est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundũ oratio declinet. Quartum est, Aliud est ecclesiam, seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam seu synodũ acephalem seu truncam habere eandem. Et propterea cauendũ est, ne à primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersa quæstionis istius argumenta facile eluescent: sic, vt nullum forte obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba domini. Matth. 18. dicitur (vt iam probatum est) quod Dominus non dat ibi ecclesiæ autoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum se totam primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad autoritatem ecclesiæ ratione suæ totalitatis: imò absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis Ecclesiæ, scilicet ratione totius, vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, quòd vtroque modo verificari possunt: vt patet ex dictis. constat enim euidenter quòd commune duobus abstrahit ab vtroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem Ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in Ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulatiuam suas autoritates in cõmuni: propter quod ex illa litera nihil habetur obstãs dicto.

¶ Ad secundũ ex primitiua ecclesia, dicitur, q̃ gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an cõmunitatis per accumulationem in cõmuni, an aliquo alio modo (puta à Christo immediatè, vt isti falsò putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & cæteris subinductis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet ecclesia seu synodus habet immediatè à Christo potestatẽ, nec habetur ista negatiua, Synodus nõ habet potestatẽ à Domino mediante papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cùm multipliciter possit verificari synodũ habere potestatẽ, (vt patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi quòd synodus habet potestatem, oportet hoc sic cõmuniter intelligi, vt à singulis huiusmodi sensibus determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, nõ oportet quòd intelligatur determinatè ad illum modum, quo excluditur habere potestatem à Domino mediante papa, (vt contingit quando per accumulationem ecclesia habet potestatem) quia omnes partiales potestatem sunt à Petro, & communicatio potestatis suæ eum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, vtpote eius vicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

¶ Ad autoritatem Gregorij dicitur, quòd causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa autoritatem immediatè datam à Christo, sed vniuersalem consensum: ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est, & propterea seipsum negaret Papa, illa negans: vt ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quod diximus, quòd autoritas synodi includit caput: alioquin non faceret vniuersali consensu quæ facit. Et innuitur quòd potestatem habet à suis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi quòd synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

¶ Ad quintum verò dicitur, quòd cùm synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocunque id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius papæ absolutè, & vt propria sit ipsius synodi pro tunc, & vt communicata, quemadmodum quilibet alius possit verè dicere autoritate sacri Concilij, statuto, &c. ita ipse papa, cùm non sit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, q̃ affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere: imo potius affirmat hoc quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatem capitis. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi autoritatẽ se facere, affirmat se aliena autoritate facere. licet enim synodus sit aliud à Papa, sicut ecclesia Episcopi differt ab Episcopo non tamen oportet, quod potestas ecclesiæ sit aliud à potestate Episcopi, sed vna & eadem potest esse vtriusque diuersimodè: Episcopi vt propria, ecclesiæ vt communicata. Et per hoc etiam patet, quod per hoc quod affirmat se sacri Concilij autoritate facere non propterea affirmat se minorem in autoritate. Et quanuis hæc satisfaciant, veruntamen condescendendo multorum sensui, scito quòd dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, scilicet extensiuè, & quasi intensiue secundum quid: extensiuè quidem, quia synodus integra cur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiuè vero secundum quid, hoc est secũdum illam partem potestatis quam communicat papa Concilios quasi proportione sua. Papã enim præsens synodo non intelligitur (vt prædictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papæ & reliquis potestatum aliorum fit vna potestas, quasi intensiue maior, quam id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiue: quia potestas illa papalis, eo quod communicatur vt limitata sic, vt cum aliis potestatibus possit velut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur & superari à tota, pro quanto tota potest vniuersale statutu cõcedere, diffinire, &c. quod; illa vt sic non potest per seipsam solam. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quàm ex singulis huiusmodi potestatibus habeat: ideo non simpliciter, sed quasi intensiue maiorem appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare potestatem legatorum papæ in synodo, quando per legatum papa synodum celebrat, & videbis clarè, quod quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: sed potestatem cõ mittit quantam oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia papæ in synodo non habetur quod plus suæ potestatis synodo impartiatur quàm oporteat, quamuis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritussancti in synodo quoad ea quæ sunt fidei, præsentiam papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamen dicere quod papa tanquam minor extensiuè & secundum quid intensiuè synodo, autoritate sacri Concilij dicitur facere, quod tamẽ de plenitudine suæ potestatis possit & facere & tollere. Et, quoniam verba prædicta (scilicet facere autoritate synodi vel Concilij) in papa habent speciem minorationis, ideo à, sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similium locutionum sunt pijs interpretationi relicta, & quasi corrigenda, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Cõcilio: approbare enim commune est potestati, sapientiæ, consensui: nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit: vt patet.

¶ Ad sextum dicitur, quod licet ecclesiá integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum. vnde fiunt indulgentiæ: vt propter cuius vtilitatem est, non tamen eius sunt vt dominæ. quoniam ipsa est serua Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cùm feceritis quæcunque mandauero vobis, dicit, Quod debuimus facimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in vtilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad vltimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum, quæ verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi: vt patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

DIXI in eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apostoli miserunt Petrum ad Ioannem & Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, subditum esse: vt patet de Spiritu sancto.

¶ Obiicitur, Ista consequentia est optima, Spiritussanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, quòd Petrus est ab Ecclesia. ex quo non est inferior.

¶ Respondeo, Quod consequentia illa, quæ vocatur optima, non est verè optima, cùm non sit bona gratia materiæ, quoniam Spiritussanctus mittitur à seipso, (vt patet in primo sentent. dist. 16.) & tamen non est à seipso nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imò etiam filius mittitur à Spiritusancto, qui est à Filio: vt patet. in eodem libro distinct. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

DIXI in eodem cap. 11. quòd ex 36. q. 2. c. placuit iuncto can. tria. habetur, quod Hieronymi autoritas innixa sacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶ Obiicitur, Quòd Hieronymus, & dictum Concilij intelligendus pro diuersis temporibus: & quòd verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

¶ Respondeo, Quòd licet certum sit, quòd Hieronymus absolutè & non secundum hoc vel illud Concilium futurum loquatur, & quòd Concilium generale posset prohibere quod non est absolutè prohibitum, verba tamen Concilij non tanquam constituentia, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi autoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quod non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue autoritate Gratiani, siue quacunque alia, quod Hieronymi autoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilij autoritatem seruat Ecclesia.

¶ Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat: quia oportet quod ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

DIXI in eodem c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in ca. significasti, quod Concilia à papa autoritatem habent.

¶ Obiicitur, Dicendo, quod illud est intelligendum de Concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter autoritate Romani Pontificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue autoritate Romani Pontificis, siue alias habet imme diatè autoritatem à Christo.

¶ Respondeo, Quod expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere Concilia à Rom. ecclesiæ autoritate, quod facta sunt, & quod robur acceperunt. & primum, vt patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad autoritatem congregati. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare Conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si enim deperderent Concilia tantùm in congregari à papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio assignata ad intentum inferendum. Patet nanq; manifestè quod ex hoc, quod Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non præsigunt legem papæ: quia stat, quod congregata præsigant legem, si congregata non pendent ab ipso.

CAPVT XXI.

DIXI in eodem 11. ca. quod Concilium vniuersale legitimè congregatum errare potest diffiniendo papa absente, aut non consentiente: & quasi dixi quod potest errare eodem modo in his, quæ sunt fidei.

¶ Obiicitur, Quia ad Concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei: & ipsi promittitur, Quod docebit vos Spiritussanctus omnem veritatem.

¶ In cuius signũ Act. 15. ponitur Spiritussanctus præsidens Concilio Apostolorum, cùm dicitur, Visum est Spiritussancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere videtur August. Euangelio nõ crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret.

¶ Et in sexta synodo (vt patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, vt amodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad cõsummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. Concilia enim generale repræsentat Concilium Apostolorum & Seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo: quod quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam, ex hoc enim sequitur, quod ad eam vltima decisio eorum, quæ sunt fidei, spectat. Cum enim papa fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiã, non dicit se credere in semetipsum.

¶ Præt

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præterea, Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & Concilium gaudet eodem priuilegio, quo Ecclesia repræsentata sicut eadem potestate. Imò cum Ecclesia, vt dispersa nullũ actum iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregatæ in Concilio.

¶ Et si dicatur, quòd papa rẽpræsentat Ecclesiam sicut Concilij, diceretur quòd papa repræsentat Ecclesiam remotè, Concilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet Ecclesia saltem sufficienter vocatus: & priuilegium Ecclesiæ transit in Concilium immediatè, eam repræsentans. non autem in summum Pontificem.

¶ Respondeo, hæc obiecta dupliciter deficiunt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus communis. Defectus omnium obiectionum est, quia à Concilio declinant ad Concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio (Concilium quippe generale sine papæ consensu non diffinit) constat quòd non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cùm papa supremum in Ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubio à Concilio vt Ecclesiam vniuersalem repræsentat. diffinitum non est. Dico igitur, quod propositio dicens, quòd Concilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de Concilio iudicante in fide cum papa, & non est vera de Concilio Acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantũ ad vim ipsarum obiectionum, in speciali dicitur. Et ad primam quidem, quòd ad Concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de Concilio ratione capitis, sicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verũ, patet de Concilio Arminensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autem etiam in fide cum Eutychete.

¶ Et quod amplius est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Ephesino quidem secundo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Arminen. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. c. 39. Ex effectu igitur manifestũ est, quòd verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnẽ veritatem, non dictum est Concilio dissentienti à Papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant. & à sensatis non recedat iudicium.

¶ Ad secundum dicitur, quòd etiam si Concilium illud Apostolorum, &c. fuisset Concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quod Concilio integro cum Petri præsente & primo Spiritus sanctus præsideret: quòd gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quod non fuerit generale Cõcilium illud, in libello illo diximus.

¶ Ad tertium patet etiam, quòd Augu. dixit, Nisi autoritas me admoneret Ecclesiæ, & non dixit Ecclesiæ acephalæ.

¶ Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra asserentes, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶ Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de Ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab Ecclesia autem vel etiam Concilio eam repræsentante, ad Concilium acephalũ, non valet argumentum.

¶ Ad sextum dicitur, quod antecedens assumptum ex articulo fidei de vna sancta Ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum præpositione, In (dicendo, Credo in vnam sanctam Ecclesiam catholicam) & sine illa præpositione, quòd melius indicat diuus Thomas, dicẽdo, Credo vnam sanctam Ecclesiã catholicam. Et siquidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur Ecclesia pro Ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus dominus: ratione cuius in Ecclesiam dicimur credere. Et tunc optimè valet consequentia: ergo ad huiusmodi Ecclesiam pertinet vltima decisio fidei, & quod papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro Ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in Ecclesiam, vt diuo Thomæ placet. Et sic etiam patet quod optimè valet consequentia, quod ad Ecclesiam catholicam iunctam Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quod papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est Ecclesiæ rector, sed non valet vlterior consequentia, ergo Ecclesiæ acephalæ. Si autem legatur sine præpositione. tunc dicitur vt suprà, quod creditur vna sancta catholica Ecclesia: sed non valet, ergo Ecclesia acephala. Et conceditur quod ad vnam sanctam Ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo Ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum, in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶ Ad septimum dicitur primo, quod Concilium etiam integrum non admitto gaudere de necessitate priuilegio personali Ecclesiæ (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam) quoniam de ecclesia hac constat, de Concilio autem nullibi inuenisse me fateor autentica autoritate firmatum, quanuis rationabile sit, de facto ita esse. quod scilicet in aliqua persona Concilij sit fides formata. Dicitur secundo, quod non posse errare in fide judicialiter est priuilegium ecclesiæ ratione capitis, ad quod spectat iudicij. Et ideo non est priuilegium Ecclesiæ acephalæ, nec Ecclesiæ, ad est collectionis fidelium, ad quã non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tamen, concilium repræsentat, & cui promisit Dominus quod secundum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si Ecclesiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudiciaiter: cum constet quod ficut iurisdictio conuenit Ecclesiæ ratione capitum, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudiciaiter diffinire de fide, concernit vniuersalem Ecclesiam, ideo conuenit Ecclesiæ ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis Ecclesiæ: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quod Concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non personæ, quo gaudet Ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quod infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab Ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶ Quod autem dicitur de representatione immediata & remota duo importat, scilicet representationem ecclesiæ per papam & Concilium, & modum repræsentandi. Et quo ad representationem dicitur, quod inter papam & Cõcilium tanta est in hoc differentia, quod concilium representat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter sic quod caput Concilij repræsentat Christum caput ecclesiæ, & corpus Cõcilij corpus ecclesiæ. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo Concilium vniuersalem ecclesiam repræsentare dicitur, & à Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam Concilium integrum quo ad potestatem representare dicitur, pro quanto omnis ecclesiæ potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria. quo ad vota vero, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesiæ vota: vt patet ex autoritate Grægorij suprà inducta. Papa autem vniuersalem ecclesiam integram, & in terris ecclesiæ potestatem & vota diffomiter repræsentare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christũ participatiuè, papatum in seipso formaliter, reliquæ ecclesiæ potestatem & vota eminenter repræsentat. De differentia autem obiiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ Concilium ecclesiam representare dicitur, & solus papa immediatè à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesiæ corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quod Papa, immediatius repræsentat ecclesiam, quam Concilium: quia Papa, mediante solo Christo, Concilium autem mediante Christo & Papa.

CAP. XXII.

DIXI in capit. 13. Quod potestas applicatiua Papatus ad personam regulariter & principaliter est in papa, & non nisi in casu in Concilio, seu ecclesia, & in ea. idem sub aliis verbis, scilicet quod potestas electiua Papæ in papæ potestate est. Et attuli ad hoc vtrobique, quo argumẽta. Primum ex facto Petri 8. quæst. 1. ca. si Petrus. Secundum ex eo quod Papa determinat de actu electionis, ita q̃ contrario modo factus sit irritus.

¶ OBIICITVR Contra quatuor, scilicet contra hoc, quod talis potestas est in Papa: & contra hoc, in casu tantum est in Ecclesia seu Concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶ Primo ergo arguitur contra primum ex Occham. Si potestas electiua papæ esset in potestate papæ, sequeretur, quod papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quod mortuis, vel primatis electoribus papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quod in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contrà, quia tunc sequeretur quod ecclesia esset superior papa: quod tu negas. Et tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuolutur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolutè superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quæritur à quo habet immediatè: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quod in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secũdo principaliter arguitur ex Armachano. Nõ est verisimile, q̃ Dominus voluntati vnius hominis commisisset potestatem elect

electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quòd vna progenies diceret, Hereditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertiò, quia sequeretur, quòd etiam potestas deitatiua Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quòd Papa posset constituere quòd Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per eadem causas habent generari & destrui potestates iltæ.

¶ Quartò, si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quòd per semetipsum potest successorem eligere vel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quòd esset in potestate duorum facere quòd alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter recliget eundum, & sic deinceps.

¶ Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem pernitiosam Ecclesiæ: sed (vt habet glossa in cap. si Petrus) hoc est pernitiosum, quòd aliquis eligere sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primò, quòd Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundò, quod hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertiò, quòd Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quòd Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quòd Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed Ecclesia vniuersalis in sexta synodo in cap. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa non propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶ Respondeo, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo. secundo quid in hac materia mihi videtur: tertiò, satisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi, quòd Papa potest sibi eligere successorem, nec quòd potestas electiua Papæ sit in Papa formaliter, nec quòd potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi quod huiusmodi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Constat nanque apud viros doctos, quòd multa sunt in potestate superioris quæ non sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum: & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quòd possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum cœlestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quòd eorum opera possint per seipsa exercere. Stat igitur, quod huiusmodi electiua potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quòd potestas electiua est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi, & quòd est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam ecclesiæ viduæ: in qua est ciusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdẽ Ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De Somno & vigilia) & electionis papæ actus simpliciter & absolutè non est papæ, ideo potestas electiua papæ non conuenit formaliter papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quatum ex se est tunc papæ, ergo repugnat ei quod præsupponat pro tunc papam. Et tenet consequentia: quia quod fit, non est. si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo electo papæ non est papa. & tenet sequela: quia electio præsupponitur secundum naturã electionis & est simul tempore cum electione. Tunc vltra, ergo actus electionis papæ nõ est papæ. & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quod potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolutè est electio factiua ex natura sua tunc papæ, non est in potestate papæ formaliter. Et confirmatur autoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, vt electiones Pastorum non fiant nisi vacationis tempore, nec non diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur opportuni temporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & non in papa: qui solum præueniendo sollicitudinem crastini diei eligere posset: vt patet. Subiectum autem huiusmodi electiuæ potestatis formaliter (iuxta Peripateticam & Apostolicam simul autoritatem, quæ inuisibilia ex inuisibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quod electio papæ ad Romanam Ecclesiam spectat computando intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisque existentibus Ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiua papæ, non minus quàm in cæteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quod Christus, Dominus Romanam ecclesiam eligit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia Papatum transferret, inhibuit (dicens, Venio Romam iterum crucifigi) Ecclesiæ Romanæ potestatem electiuam papæ non positiuè, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinando concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, Ecclesiæ vniuersali eandem potestatem eadem ratione, quia scilicet Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, scilicet negatiuè dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractum per viam determinationis positiuè est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. papa enim ex eminentia potestatis, curæ ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere: ipsamque sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciendo, irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militant aduersus hæc dicitur ad primum, quòd impossibile est ecclesiam relinqui absque papa & potestate electiua papæ: quoniam decedente papa absque vllo decreto de hoc negatiuè relinquit potestatem electiuã ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responsio quoque data, quod per viã deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesia vniuersali in casu. pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligentiam, contra quam obiicitur, sed cõmuniter. & propterea non fit arctatur Deuolutionis vocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinationum electorũ fundauit. & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existentibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesia vniuersalis: defunctis autem omnibus Cardinalibus Romana ecclesia, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars claudit in toto, & in ecclesia vniuersali claudit ecclesia Romana, si Concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu papam, verus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesia Romana, aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuam papæ, & non regulariter, facilè patet. Nam cõstat, quod haberet à Christo, & eius vicario negatiue: quia, scilicet neuter ordinauit oppositũ, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamẽto concilio castitatis, maximè conuenienti perfectissimo statui (qualis papæ est) dissonet, voluntaria quoque quasi adoptio vel institutio successoris suaui ecclesiæ dispositioni aduersetur: via electionis perpetuandus relinquitur successor Petri, proculdubio ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse papa determinet, qui Romanam & vniuersalem ecclesiam repræsentet in eligendo, determinationi ipsius Petri & domini, qua facto, mortẽ, scilicet Petri in Episcopatu Romano determinatum est, quod Ecclesia Romana representet Ecclesiam vniuersalem in electiua potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum: & aspiciamus ad Ecclesiæ antiquæ consuetudinem) standũ est. Vnde non oportet solicitari de autore potestatis electiuæ in casu, & non regulariter in Ecclesia.

¶ Ad secundũ dicitur, q̃ non est cõtra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis: sed ex abusu ex quo si ficeret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis rectè committi posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia quælibet potestas Ecclesiæ est inferior potestate papæ cui reliquæ potestates, nullum inconueniens video concedere, quod in papæ potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua papæ hæretici, & quòd posset constituere, & quod à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quod par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionẽ papatus, cum persona, exercet imperium in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quod propriè loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconuenientes deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quod non potestas: sed abusus potestatis, si data

Universidad de Deusto
Biblioteca

si data esset à Christo: esset pernitiosus. Ad obiecta verò contra rationem ex facto petri, dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest quãuis non sit autentica: præsertim quia mortem non instinctu Spiritu sancti, sed Domini voce agnouit, dicẽtis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis papæ fauet, vt patet: sed quomodo tunc fuerit talis necesitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam glossi. instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quod dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quàm tanquam incertum factum, autoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Cletum reputans summos pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit Ecclesiam Romanam ante Clementem, restari videtur, quòd verba illa Ioannis Papæ tertii tanquam narratiua credidit facti accipienda sint, & non vt autorizantia factum quod narratur. propter quod autoritate illa vtimur, Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemẽte dicens.

¶ Disputat hoc mundus quartus fuerit ne secundus.

¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quòd papa statuit de electoribus papæ, dicitur quòd manifestè constat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria autoritate papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis Pontifex decernẽs autoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticum constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum autoritate, decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa nõ propria, sed sanctorum patrum autoritate statuit: cum ly autoritate, determiner ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidũ stat, quòd papa autoritate propria statutũ illud fecit. Quamuis etiã omnia statuta de electione papæ, quòd summus pontifex etiam in synodo fecit propria authoritate fecerit: & sancti patres in synodo congregati nihil posint sine autoritate Rom. pontificis statuere. Hæc quoque ex autoritate papæ fieri cõprobantur, dum statutum Gregorii decimi cum Concilio Lugdunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculum: disponens de electione papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 29. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum) robur autoritatis habet: vt glo. in eodem c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, à papa non à Cõcitio generali factum esse patet, in clementinis de electione. Multa quoque circa electionẽ papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutum nouum edidit de electione papæ absque Consilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in papa, est negare sensum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20 21 & 22. quòd in ecclesia Dei est potestas autoritatiua super cõiunctionem petri & papatus, non autem super papam.

¶ Obiicitur contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundo, quia contrariantur hæc duo inter se. Tertio, quia falsum est, quod potestas depositiua papæ, quæ in ecclesia, non sit autoritatiua supra papam.

¶ Primum ostenditur sic, In c. 6 & 13. dictũ est, quod potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in solo papa, nunc dicitur, quod potestas autoritatiua super cõiunctionem est in Ecclesia. ergo contradictio.

¶ Secundum autẽ ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationẽ animæ à corpore, cũ nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem autoritatiuam super papam, quam posse papatum ab ipso autoritatiuè separare?

¶ Tertium autẽ (quod scilicet Ecclesia autoritatiua super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primo, quia aliter papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non cõparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secũdo, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprii peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, meipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare papam hæreticum antequam deponat: ergo habet autoritatem iurisdictionis super papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc cõsequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo non potest deponere. & ista, potest deponere. ergo potest excommunicare.

¶ Respondeo, & ad primũ dicitur, quod nulla est in dictis meis contrarietas: quoniam superius de autoritate eminentiæ erat sermo, vbi ecclesiæ potestas papæ potestati comparabatur. Vnde dictum est ibi, quod papa est moderator & director potestatis Ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non ad eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de autoritate efficaciæ, dum dicimus, quod potestas ecclesiæ autoritatiuæ potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quod talis potestas tanquam superior coniunctione illa potest efficere illam: agens enim vt sic, præstat eo quod fit vt sic. Cum hoc nanque patet bene stare, quod potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo papa.

¶ Ad secundum vero dicitur, quod hæc duo, scilicet potestas est super coniunctionem, & non super papam, in nullo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et papa significat aliquid maius coniunctione: quoniam significat formam papatus, sicut dominus formam dominii. Propter quod retorsio exempli de homine nihil valet. nam non conuenit papæ significatum æquiparare signo significato hommis & simile de vtroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, papa vero significat formaliter purum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum petrus papa se habet vt ly homo, & cõceditur, quod potestas illa potest super petrum papã ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiã, & quod aliud est posse super papam, & aliud super petrum papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

¶ Ad primum autem contra tertium hoc, scilicet quod potestas ecclesiæ non est supra papam, respondetur, quod petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium depositionis ipsius: vt in libello ca. 21. expresè dictum est, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quod petrus papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiuæ Ecclesiæ, & in omnibus necessario præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quod potestas ecclesiæ sit supra papam, sed supra petrum papam, sic de posito in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium vero dicitur, quod (vt patet in capit. 19. libelli, vnde impositum est mihi quod dicam illam consequentiam bonam) nunquam ego dixi hoc, nunquã somniaui connexionem inter excommunicationẽ & depositionem: imo oppositũ expresè sensi. Ego enim ex illa cõmuni radice, id quod infligitur à iudicio humano, nõ incurritur ipso facto ex solo peccato interiori purè: intuli duo, scilicet negationẽ excommunicationis, & negationẽ priuationis, & dixi quod si ex hac radice sequitur nõ esse excommunicatum, multo magis sequitur nõ esse priuatũ, quia ibi nõ requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis. & ideo non est ad propositum.

CAP. XXIIII.

DIXI in cap. 21. quod papa posset committere potestatem depositiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

¶ OBiicitur quod non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

¶ Respondeo, quod facillimè patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra Papam, sed supra coniunctionem petri cum papatu: quæ in coniunctio non est par papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab Ecclesia à papa, in promptu causa est, quia diuino iure illi conuenit contra papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

¶ Obiicitur dupliciter contra hanc rationem.

¶ Primo, quia falsum est quod fides requiratur ad esse papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶ Secundo, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, quod pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

¶ Respondeo, quod ratio mea non est intellecta vt est, studiosè nãque non posui inter conditiones requisitas ad esse papæ fidem, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec assumpsi, quod infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatẽ inter vitia opponi, & quod Christianitas requiritur necessario ad esse papæ. Et in libello eodem ca. 27. clarè manifestaui differentiam inter Christianitatem & fidem & quod Christianitas est, status quidã Ecclesiasticus ex charactere & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspicatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quod non est intenta, aut deducta conclusio ex illa ratione, quòd Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quòd est dispositus propinquissimè ad non esse: quod significat conclusio dicens, quòd est deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas sic opponatur Christianitati, quòd auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tollere, non deponẽdum, sed depositum Papam inferret, sed sat est, quòd opponatur Christianitati sic, quòd constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro papa, constituitur Petrus papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cum enim papæ officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut sanus vivit in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, quòd infidelitas stat cũ esse papæ: vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere, quòd fides est necessaria ad esse papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse papæ sic, scilicet quasi mortui: imo ex hoc quod constituit papam in esse papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quod constituit papam in esse deponibili.

Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter. quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum est ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse papæ: quoniam esse papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accipit hanc rationem ac si inferret non esse papæ sic, quod esse & depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera posita, vt desiderare me dixi.

CAP. XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. quod ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate papæ respectu Ecclesiæ.

¶ OBIICITVR, quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminosum esse separandum, vt patet primæ ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matt. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, qui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossãbuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & petri conceditur, quod quandiu bene docent & remanent prælati sunt audiendi.

¶ RESPONDEO, quod quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ: non est glosis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitandi & multi separandi ab Ecclesia, & excepto fiat de solis prælatis ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absque nostris glosis, quod reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæreticis, communis est prælatis & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato. loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus est prælatus Matt. 21. Super cathedram Moysi & 1. Pet. 2. Obedite præpositis dyscolis) dicitur quòd respõsio illa, scilicet quandiu bene docent & sunt prælati, potest bene & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quòd quandiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua sit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quãdiu habent fidem, habent vnde per se recte doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Male autem si sit sensus, quòd non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quàm tolerare (vt patet) consequens est, quòd mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. capitul. concludsiue, quòd in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quòd possit deponi.

¶ OBIICITVR, primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apostoli ordinatur, quod Clemens papa deponatur propter negligentiam, ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

¶ Secundò, quia cum ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem nõ habeat nisi Matt. 18. & ibi non cõmemoretur magis peccatũ hæresis, quàm quodcũque aliud cũ cõtumacia, sequitur quòd nõ solum in casu hæresis ecclesia sit iudex papæ.

¶ Tertiò, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

¶ RESPONDEO, quod epistola illa eadem fecilitate reiicitur, qua recipitur: imò maiori reiicitur, vt patet ex opposito decreto 40. dist. si papa, vbi manifestè propter negligentiam papa non iudicandus dicitur, quamuis pernitiosam: vnde non sufficit illius autoritas.

¶ Autoritas autem Domini secundo loco allata, potestatem ecclesiæ supra subditos sibi vt sic manifestat. Et propterea cum papa ex aliis locis sacræ Scripturæ non sit subditus Ecclesiæ nisi in casu hæresis, cõsequens est, vt ea illa sententia Domini nõ habeat ecclesia potestatem super eum, quia est papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratũ

¶ Ad tertium dicitur, quòd similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrannicè regat, & ideo nõ est mirum, si potest deponere etiã Vicarium illius: ecclesia autem serua est principis sui (esu Christi Secundò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare, Rex autem non ster sic absens est corpore, vt per seipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab ecclesia & membris singulis: & propterea nõ est ab ecclesia eius vicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. quod propter scandalum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matth. 18.

¶ OBIICITVR, Quòd licet non sit auferendum caput totaliter sic, quod nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est illud caput sine quo in corpore remanet vita, imò quod corpus inficit quantum est se.

¶ Respondeo, Quòd ex verbis Domini, negatiuè tamen (vt in libello dictum est,) sumitur quod nec totaliter, nec hoc caput præciendum est: quoniam expresè dicitur si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quod de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatum accipimus quod præscindatur. Falsum quoque est, quod fine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet ecclesiam, vt in c. si papa. dist. 40. dicitur. Nec inficit hoc caput, sed rectè docet: quanuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se ecclesiam: non hoc caput, sed abusus illius in culpa est & nõ est præscindendum caput, sed illius abusui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27. Quod Deus optimè prouidit ecclesiæ, disponens, quod orationis remedio contra papam malum verteretur, non autem depositionis potestate.

¶ Obiicitur tripliciter. primo, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quàm ciuilis. et tenet sequela, quia ciuilis potest principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

¶ Secundo, quia Deus ademisset communitati ecclesiæ potestatem sibi naeuraliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

¶ Tertio, quia quum Deus opportunitus remedium, quàm orationem ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiuam) dicere non aliud remedium quàm orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non benè institutam, & effectam seruam strictissima seruiture.

¶ Respondeo, Quod Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticã rẽpublicam, quàm ciuilem: quoniã illam instituit cũ proximo & homogeneo capite viuo, in perpetuum sine potentia errandi, præsente spiritualiter votis omnium, & singulorum vbique. hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. Deinstitutione autẽ ad tẽpus, scilicet corporalis absentiæ principis nostri, dicitur etiã, q. optima est, quãdo consonat primariæ institutioni. et quoniã Resp. Christiana secũdũ suã primatiã institutionẽ serua est nata: & tota potestas est in suo principe naturali ideo optimè cõsona institutio ad tẽpus est, vt nõ cõmunitati, sed vicario principis potestas plena cõmittatur, (vt prædictũ est,) & quod respublica

Universidad de Deusto
Biblioteca

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quod fit per esse christianū) simpliciter recognoscat principem viuum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli quasi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papā contingat multis modis scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesiæ perseuerantem, & neutro modo opus sit nisi in casu veræ necessitatis, ex hoc quod Ecclesiæ non est concessū quod possit deponere per viam prouidetiæ humanæ: non sequitur ecclesiæ non esse concessum, quod possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseuerantis, infallibiliter potest: quæ enim per amicos possumus, per nos aliqualiter posse testatur Philosophus, quanto magis quæ per patrem possumus?

¶ Ad primum ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quod vtraque politia (scilicet tā ciuiles quam ecclesiastica) potest deponere tyrannice regentē ipsam, sed diuersimodi: quia ciuilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseuerantiam, quando vere oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, sicut primus, & melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ reip. de modo abiiciendi à se malum ministrum quam ciuili.

¶ Ad secundū negatur etiam sequela: quia cōmunitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturali iure sibi non competit potestas super principē suum: & consequenter nec super principis vicarium nisi a principe sibi concedatur. Vnde licet verū sit, quòd ecclesiastica communitas distincta contra principem nō habeat super principem & eius vicariū tyrannizantem autoritatiuā potestatē, non tamen adempta est sibi à Christo, aut quocúque alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, cōtraxit hac negatiuā nem. Ad tertium autem dicitur, quòd nō fuisset opportunius remedium prouidentia humana, quam oratio ecclesiæ perseuerās. Tum quia prouidētia humana falli potest (cogitationes siquidē mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ nostræ) oratio autem Ecclesiæ perseuerans falli non potest. Deponeremus fortè, quādo non oportet, non præuidētes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autē ecclesiæ perseuerans non deponet quando nō oportet: quia bonus dominus negat quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Tum quia facilior, minus inpedibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesiæ perseuerans prosē in necessariis ad salutem ecclesiæ, quàm tota omnium hominum prouidentia: hæc enim difficile consonat, potentia impediri potest, & omnia subiecta nō habet: de scripta autem oratio facile consonat, non potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis scilicet quod dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & efficax simpliciter relictum dicimus existētibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum naturaliter ex eisdem tueamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana respub. ex oratione sit adaucta, & in vno oculi constituta (dicente Patre ad Christum, Postula a me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam) & ex oratione conseruetur (dicente Christo ad Petrum. Ego rogaui prote, vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda est, contra tyrannice regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationem Ecclesiæ perseuerantem pro se in vera sui necessitate posse deficere, quod propriè infidelitatem esse, si infidelitas non est paruulo meo iudicio videtur, diuinæ siquidem prouidentiæ, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semetipsum Ecclesiæ, deficiet illi in necessariis, seruatis ex parte Ecclesiæ seruandis: vt patet ex descriptis conditionibus orationis? Mirum demum dico, quoniam si efficax hoc orationis Ecclesiæ, &c. remedium indubiè creditur, cur insufficienter prouisum Ecclesiæ dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi papam tyrannum ab Ecclesia satisfit omnibus quæ obiiciuntur de corpore respectu mēbri contagiosi, & similibus. ad omnia siquidem sat est oratio perseuerans ecclesiæ. pro cuius zelo hanc respondendi curam suscepi: arbitratus quibusdam licet non omnibus frīuolis obiectis respondisse, vituperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos se præbeant interpretes aut censores: nihil enim hic aut alibi m. hi, sed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiam vbique & semper sub sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ correctione. Romæ die 29. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI, LIbellus Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti.

ILLVSTREM sapientibus sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, non discernentes, nodum (vt aiunt) in scripto quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt Ecclesiæ vultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successorūmque eius Romanorum Pontificum principatus (tot ætates, tempora, atque æuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico Sole fulgēs, impetitum argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tu eri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis splendoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hanc prorudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid quomodo, & quo ordine tractandum est.*
2 *Patris persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt claues.*
3 *Persone Petri in se, & non solum in persona Ecclesie promissas esse claues.*
4 *Verba Christi. Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.*
5 *Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.*
6 *Solum Petrum accepisse claues, consonat ei quod est, Ecclesiam accepisse, claues.*
7 *Promissum esse Petro totius Ecclesie pontificatum in antedicto promissionibus.*
8 *Persona Petri quāuis claritate qualificata dictum esse, Pasce oues meas.*
9 *Sola Petro ita quod non alii Apostolis dictum est. Pasce oues meas.*
10 *Petro soli Summa sam committi Ecclesiam per hæc verba Christi, Pasce oues meas.*
11 *Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ.*
12 *Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesiæ catholicæ*
13 *Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius Ecclesiæ.*
14 *Autoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes Romani Pontificis successoris Petri potestatem super totam Ecclesiam à Christo institutum a Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de vio Caietani Cardinalis S. Xyst. de Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capita diuisus.

CAPVT. I.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi Ecclesias, quamuis quæstionibus multis pulsatus fueris, nostro tamen proposito vnica inuestigatione absoluendus occurrit. Non enim vertitur hic in dubium an Romani Pontificis sit de facto caput Ecclesiæ: nec an idem potestatem habeat à Deo eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Non est potestas nisi à Deo, & quæ à Deo sunt ordinata sunt;

runt: & sicut potestas regia in veteri testamento erat à Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocem eorum, & constitue super eos regem. eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant. sed vertitur in quæstionem, an à Christo institutus fuerit Rom. pontifex super omnes Ecclesias principatus in beato Petro: ita quòd instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicariū ad gubernandum omnes Christi Ecclesias. Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum Pontificem fuisse, seu esse caput omnium Ecclesiarum, à præsenti secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

¶ Quia verò ex sacris literis pendet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Matth. 16. & Ioā. vlt. expresse de hoc mysterio loquentes: ideo primò iuxta vtrunq; textum inuestigandum est an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundò, an per hæc soli Petro Pontificatus totius Ecclesiæ à Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius Ecclesiæ Pontificatus Petro à Deo cōmissus, sit ab eodem Domino datus successori Petri. Quarto an sit à Christo hic Pontificatus datus Rom. Pontifici, vt Petri successori. vt autem primi clara sit solutio, Matthæi textus prius discutiendus sic est: vt in primis tractetur opinio dicentium verba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro, sed Ecclesiæ: posteà dicentium Petro & Apostolis aliis, demum negantium soli Petro, quia Ecclesiæ, dicta esse. Mulctariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidam nanque adeò restrinxerunt verba hæc, vt personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes & eximentes Petri personam, ad solam Ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos: ita quòd Petro in persona omnium Apostolorum dicta ac cipiunt. Sed & nōnulli sunt, admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quòd similis potestas aliis Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matthæi 18. Quæcunque alligaueritis super terram: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro claues datas esse verificatur, & tamen datas quoque Ecclesiæ esse claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata sunt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Præponendo vbique rationes dubitandi, vt opposita iuxta se magis eluceſcant.

CAPVT II.

¶ Petri persona, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt claues, &c.

NON desunt, dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediate collatam, sed dono virtutis mediante: ita quòd perdito virtutis dono, perire simul pōtificiam potestatem necesse sit, tanquam virtus glutinum quoddam, sit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio claues non petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocúque.

¶ Argumentantur autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶ Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es proculdubio in spe veræ fidei, non inchoasset enim a Simonis beatitudine nisi ad subsequentem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

¶ Secundò, ex eo quòd Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc est filius columbæ: vt Hiero. exponit. Quorsum enim Petrus accepturus pontificatum, filius columbæ prænominatur, nisi vel eius simplicitas columba significata: iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut colūbæ: vel Spiritussanctus, qui columba designatur, eo quòd in specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

¶ Tertiò ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Monstrant enim hæc nō a carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendum esse qui aliis præficitur in Christiana fide eruidendis.

¶ Quartò, ex eo quòd Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu vocaris Petrus, vt glossa ibi notat, ob fortitudinem fidei, & constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera spectant, quæ vt dictum est aut imperfectæ præposita sunt, aut ad principatum tunc subsequenter pertinenter præposita sunt, aut ad principatum tunc subsequenter promissum opportuna media sunt.

¶ Vnde & quinto arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hāc Petrā ædificabo Ecclesiam meā. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quoniam vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hanc Petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hiero. super Matth. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Aug. in lib. retract. refert seipsum dixisse, quòd in Apostolo Petro tanquam in petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiā. Cypr. quoque vbi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super vnum ædificat Ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediatè, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam Petri pertineat vtipsa Domini verba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc Petram: hoc est, super te petram ædificabo Ecclesiam meam: consequens est, vt subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solùm est prima sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum Ecclesiæ. Ex hoc autem quòd hæc promissio est prima, & principalis: consequens est, vt aliæ promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humanæ, nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

¶ Non est difficile catholico doctori monstrare falsam esse relatam sententiam, dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauesque Ecclesiæ in solis, & omnibus iustis haberi Ecclesiamque ex solis iustis constare: quæ omnia reprobata, & damnata esse constat. Verùm, ne hæretici causentur se opprimi autoritate prælatorum, & non euangelij, ex ipso Euangelij textu catholicæ doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmiū: & personam, seu personæ conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendo, Beatus es, fructum, seu præmium pronuntiat: dicendo, Simon Bariona, personam ad literam, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit, & secundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in spe veræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit, quum ad cognoscendum Trinitatis mysterium pertenit, non innixus reuelationi alius factæ (vt nobis contingit) sed reuelationi sibiipsi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testantur verba Petri: testatus est Dominus: confessus est Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi decimoquarto. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quod esset filius Dei naturalis, qualem modo petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primo, vt sit adiectiuum determinās suum substantiuum absolutè: vt ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni petri, & constituit petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter, veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune nanque est Christo & nobis, quod sumus filij Dei, (secundum quod de nobis scriptum est Ioannis primo. Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis: Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus nos genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est.

¶ Hoc autem vocando ancillas ad theologicam arcem (quia viuere viuentibus est esse: vt dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo nanque, quod viuere viuentibus est esse, idem est, Filius Dei viui inquantum viuit, & Filius Dei inquantum est. Meminit tamen petrus non Dei esse, neque Dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturæ,sed Dei vitæ:quoniam quicunque est Filius,conuenit generare filium non earatione,qua est,nec earatione qua res naturalis est, sed ea ratione qua viuit. Quod si altius perspicere cupis: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei viui: quum enim constat ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum viuum, si cointellecta fuerit philosophica traditio,scilicet naturalissimum operum esse omnibus viuentibus facere tale quale ipsum est (vt habetur secundo de Anima) manifestè videbis quòd dicendo Filius Dei viui significatur naturalis filius Dei: ex eo enim quòd filius Dei ponitur genitus à Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei,inquantum est viuus, ponitur, quia naturalissimum opus viuenti quatenus viuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei viui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solùm duas Trinitatis personas Filium scilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis, scilicet quòd ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (vt declaratù est) sed substantialitatem,coæternitatẽ ac coæqualitatem vtriusque. nam ex eo quòd naturalis Filius est talis qualis est Pater,& Christus dicitur Filius Dei viui,significatur quoque q̃ ipse est Deus vings: & quum non sint multi dij, consignificatur quòd est vnus Deus cum Patre,ac per hoc consubstantialis,coæternus: & coæqualis. Nec Spiritussancti persona omissa est, Christus enim sonat vnctum Spiritusancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac confessione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis mysterium docuerit,quàm Ioannes dicendo, In principio erat verbum,& verbum erat apud Deum,&c. imò licet Ioànes spiritualius,dum ad immaterialem, intelligibilemque gradũ penetrauit, Petrus tamen personas nominibus propriis Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei viui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hanc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem, Chrysostom. atque Hilar. hunc tam altum istius confessionis sensum testatur Ecclesia quotidiana veneratione repetens prima diei hora Christe fili Dei viui, &c. Meritò quoque ad eandem reuelationem spectat Bariona. dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bariona: id est, filius Ionæ (Bar enim idem sonat quòd filius) vel quòd vitio scriptorum detracta sit media syllaba:quũ deberet legi Bar ioanna: id est filius Ioànis: Simon siquidem creditur à multis filius Ioànis:secundum tamen veritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioannis. primo. Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas: licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Iona, id est columbæ, secundus autem literalis, Tu es filius Iona seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat ad reuelationem nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum(vt dicitur Sapientiæ primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Iona vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ veritatis valde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quòd patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cœlis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cœlis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysostom. dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Iona vel Ioanna, nisi vt ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Saluatorem nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmium, &c. vt Petri confessio vera habeatur: si sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à cœlesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem Petri vt humanum verbum acciperemus: nunc autem vt à Deo prolatam sententiam habemus. Ex quibus omnibus elarè patere potest, quòd hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem versatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei viui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: vnde & inchoat à reddendo vices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquam diceret (vt Hieronym. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei viui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super,&c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non vnius, sed diuersorum generum promissiones petro factas esse nam prima promissio constructionem respicit Ecclesiæ, Aedificabo Ecclesiam meam: secunda autem autoritatem.Dabo claues regni cœlorum.& quodcunque solueris, &c. illa ad Ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantiæ. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum vel petrum, vel confessionem petri, vt Chrysostomus exponit: si tamen subtilius perspexerimus vnicus est tenorus literalis: hoc est, quòd per hanc petram demonstratur petrus. Augustinus,enim in libro primo retractationum cap. 21. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior, petrale, an Christus demonstretur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram petrum demonstrari: vt patet ex eo quòd Dominus dixit, super hanc petram ædificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed ædifico: quoniam tunc verè super seipsum ædificabat faciendo de Simone petrum: super petrum autem non tunc sed post resurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, ædificabo: ac si apertè diceret, Te quem nunc facio petrum, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmatur que hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset, Tu es petrus,quum tamen pro maxima re hoc petro dictum Euangelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es petrus: quid enim tam magnum sonaret esse petrum, aut quorsum, Tu es petrus, nisi subsequenter demonstraretur Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam? Vnde Hieronim. exponens hunc locum ait; Secundum autem metaphoram petræ, rectè dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysosto,de confessione petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursus constat quòd Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quàm fidei confessionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram,demonstratur petrus. Exactius autem loquendo, die hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei,in te Christum creditum, in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositiones. nam singulæ veræ quidem sunt, sed partem tantum veritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut petrum, vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quòd & petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petram, sed super hanc petram Indiuiduatur siquidem metaphorica petra,& fit hæc: quia est hoc demonstrato suppositò: sicut quòd licet aliud in petro existens indiuiduatur: & fit hoc,quia est in ipsa petri persona.

¶ Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admisso,& amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones petro factas conuenire in hoc quòd omnes sunt factæ vnicæ personæ ipsius Simonis, qui dicitur petrus: cui dictum est, Tu es petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. primò, Tu, secundò, es petrus, tertiò, super hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua, nam constat pronomen, Tu, demonstrare subsstantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursus ex pronomine, Tu,monstratur vnica persona. vt patet. Ex coniunctione propterea huius quod est esse petrum ad ly, tu:cùm dicit, Tu es petrus, significatur apertè affirmari à Domino illam vnicam personam esse petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eãdem petram quam tunc pronomine demonstratiuo monstrabat, Tu es petrus. Significantissimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomen, Tu es petrus, monstrabatur: & hoc tanto clarius, quanto nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurum Christi Ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine, Tu oportet intelligere, quod esse Christi Ecclesiæ fundamentum permittitur vnicæ personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datum est quod esset petrus. Et vt hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus. Et ergo dico tibi, non beatitudini tuæ,non filio columbæ,non filio reuelationis:sed tibi.De secunda autem promissione clarissime patet;quia exprimitur pronomen demonstratiuum subsstantiæ, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc valdè notare: quoniã hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sanctæ, sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est,fidei firmitatem Ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diminutum: quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solum dixit,sed addidit articulum,hanc dicens,super hanc petram: quam proculdubio tunc monstrabat,dicens,Tu es petrus:si enim super fidei solidũ absolutè ædificaturus esset,nõ dearticulasset soliditatẽ ad personã illã. Sed schismatici personalis fundamẽti vanitatem

tatem à Christi Ecclesia tollere,per hæc commenta nituntur, Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronomine direxit,inchoans,Et ego tibi dico,& subdens, Tu es Petrus:tu,non beatitudo tua,aut aliquid eiusmodi:tu, non vos,vt vnitas fundamenti Ecclesiæ,vnitas quoque personalis à Christo firmata intelligatur:dum dicitur,Tu es Petrus,tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc petram,id est te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia prima est,quòd esse fundamentum Ecclesiæ non promittitur personæ Petri absolutè, sed quatenus est Petrus seu petra: claues autem regni cœlorum promittuntur personæ Petri absolutè. Et habes hanc differentiam ex Euangelio.dum de primo dicitur, Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam non dixit,Super te ædificabo Ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totum quod dixerat,Tu es Petrus:nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulũ hanc reddidit ad pronomen,tu,tanquam si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrum ædificabo Ecclesiam meam. De claubus autem regni cœlorum non dicitur, Et tibi Petro,neque huic petræ, sed simpliciter & absolutè,Tibi dabo claues,mõlirans per hoc,quòd dixit,tibi,quòd personæ non qualitati per petram significatæ,puta fidei promittebat claues:personæ ergo qualificatæ promissum est fore Christi Ecclesiæ fundamentum: personæ vero nudæ promissæ sunt claues regni cœlorum. Altera differentia est, quòd in prima promissione Petro promittitur Ecclesiam sustinendi officium,non se Petro,sed Christo actore:nam non dixit,Et super hãc petram ædificabis Ecclesiam meam:sed dixit,Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:tanquam si diceret, Tu sustinebis tãquam petra me ædificante Ecclesiam meã super te petra. In promissione verò claium aperiendi officium,& claudendi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturum claues promisit: vt ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cœlorum. Hæc ex Euangelij pleno sensu differentiæ constant. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatem vtendi claubus,& soluendi,atque ligandi,& officium eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide:dum officium clauium homini committitur: officium verò sustinendi Ecclesiam in fide ad Christum vt actorem,ad petram vt rationem sustinendi,ad hominem verò Petrum,vt fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, vt sciamus hinc ratio nem reddere possentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facile est perspicere, quod claues regni cœlorum non sunt datæ sanctitati seu iustitiæ hominis,sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis autem contra huiusmodi exãm expositionem verborum Euangelij obiciat eo quod Petrus non fuit ex tunc re,& nomine petrus: quoniam non perseuerauit solidus,ac firmus in fide, ter siquidem postea dominum negauit: ac per hoc verba Domini sonantia in præsenti. Tu es petrus, nõ sunt sic exactè intelligenda:aduertat sic obiciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide,dicente Christo, Tu es petrus: vt Hieron. testatur, exponens. Et ego tibi dico,nõ sermone cassо &, nullum opus habentes,sed dico tibi,quia meum dixisse fecisse est quia,tu es petrus.Nec deficit negando Dominum in fide,quæ in corde est,quamuis defecerit in confessione fidei:horum enim distinctio a paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus petrum non defecisse in fide,Luc 22. Dicens,Ego rogaui pro te,vt non deficiat fides tua:constat enim Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerentia,vt dicitur Hebr. cap 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens,Et tum aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit a charitate Christi non a fide.perseuerauit ergo semper petrus.

¶ His præmissis Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est,quod impertinentes sunt:nam ad confessionem petri spectãt omnia, quæ in eis afferuntur. Ad alias vero obiectiones,ex illis verbis,Tu es petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiã meam, dicitur quod hæc quidem spectant ad pontificalem gradum,non secundum officium clauium, sed secundum officium fundamẽti. Et ex proposito Dominus dixit, Non tu vocaberis petrus, sed tu es petrus vt affirmaret,tu es petrus re & nomine:hoc est solidus, firmus,constans,&c. in fide tanquam petra: vt Leo,Greg. Beda que exponunt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quod soli habenti fidẽ conuenit esse fundamentũ sustinendi Ecclesiam in fide,quod gratis concedimus:nam ex hoc non habetur,quod esse fundamentum mediante charitate,seu iustitia conueniat petro,sed mediante fide. Et rursus hinc non habetur,quòd esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolutè: ac per hoc promissum sit cuicunque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram,sed dearticulauit eam ad personam adiungẽs ly, hanc,dicendo,super hanc petram: proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa verba. Tu es petrus,repetitur: vt qui modo est petrus futurum sit fundamentum. Quocirca clarè patet, quòd sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Nulla,ergo promissio facta est dono virtutis absolutè.sed sola prima inter eas:scilicet ædificatio Ecclesiæ facta est dono fidei,non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

¶ Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: respondetur, quod ex differentibus verbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de vtroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cæteris paribus: vbi tamen(vt in proposito) maxima est in cæteris disparitas:non oportet secundarium alsimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc,quòd in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiue, dicente Christo,Ego ædificabo super te Petro: in officio autem clauium non dixit,Ego aperiam,aut claudam,sed absolutè,Tibi dabo claues regni cœlorum. Non est propterea mirum, si aliter promissũ est fundamenti officium,& aliter officium clauium. illud mediante firmitate fidei,istud homini absolutè. Cõsentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiam rationi: nam vsus clauiu siue rectus,siue abusus fuerit, non in vniuersalẽ redundat Ecclesiam: officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesiam vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo claues regni cœlorũ non dono virtutis (vt hæretici fingũt) sed personæ Simonis Petri,futuri pastoris ouiu & agnorũ Christi.

CAP. III.

¶ Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse claues.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes claues regni cœlorum non Petro,sed Ecclesiæ à Christo promissas, dicente, Tibi dabo claues regni cœlorum: tanquam dixerit, tibi, hoc est Ecclesiæ significatæ per te,non tibi,dabo claues regni cœlorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse claues, sed dono Dei promissas esse claues: solum in hoc differunt, quod priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote,isti dono Dei in Ecclesia inuento claues datas asseuerant,eo quod Petro non vt vni homini, sed vt personam gerebat Ecclesiæ Christum dixisse cotendunt, Tibi dabo claues regni cœlorum: nituntur que hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguunt, christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cœlis. Vbi apertè Petrus in hac persona non est Petrus,non est caro, neque sanguis,non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominum ponitur: & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ sunt claues,sed soli Ecclesiæ,quia de nullo priuato homine certissimus habeat necne reuelationem Petri: Ecclesia autẽ ipsa est de qua dubitare non licet:ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis,& acceptator clauium.

¶ Secundò,ex cohærentibus, Christus enim post gloriosam istã Petri commendationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur reprehendit Petrum, Vade post me Satana:non enim sapis ea quæ Dei sunt. Vt ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem petrum qui claues accepit, non fuisse petrum filium Barionæ,sed Ecclesiam filiam Dei: quæ verbo Dei genita: verbum Dei audit & confitetur perseueranter in finem:non aliquando non sapiens quæ Dei sunt,nec vnquam retrò abire iussa sicut petrus.

¶ Tertiò,ex eo quod Christus dixit,Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: hoc est, super fidem a petro totius Ecclesiæ persona confessam: ac per hoc in qualibet Ecclesia, vbi est fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipse petrus petra fuit in eadem perseuerans confessione: quoniam mox post acceptas claues errauit:& tamen non sunt ei claues rursus allatæ: quare non in sua,sed Ecclesiæ persona eas accepit.

¶ Quartò, Quando papa eligitur, an secum affert claues vel nõ? si affert, ergo erat papa antequam eligeretur: si non affert a quo accepit? nunquid ab Angelo de cœlo? nonne ab Ecclesiæ? Item, quando papa moritur cui reliquit claues, nisi Ecclesiæ à qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam optimam Euangelij interpretem claues, nec petro successori, sed soli Ecclesiæ datas? à qua tanquam minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet Ecclesia.

¶ Quintò,formatur argumentum similis formæ argumento quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vtitur dicens, quod sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia:ita & omnibus, qui credut reputabitur ad iustitiã. Quare etiã hic similiter:si petro habenti reuelationem patris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Christum confitenti claues dantur: ita necesse est homini similiter cõfitenti & reuelationem habenti, claues donatas esse: quòd nulli nisi Ecclesiæ conuenire potest: quum nullus sigularis fidelis constanter, certò, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: vt etiam de ipso Petro patet.

¶ Sexto, quia non solum (vt Aug. primo li. de doct. Christia. ca. 17. testatur) has claues Christus dedit Ecclesiæ suæ vt quæcũque solueret in terra soluta essent & in cœlis: sed etiam, vt ipse testatur super Ioan. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatum Ecclesiæ gerebat figurata generalitate pe. sonã, in persona ergo non sua, sed Ecclesiæ claues accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipsum Petrum proprie pertinet, (nam vnus homo erat gratia vnus Christianus) abũ dantiæ gratia vnus, idemque primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo claues regni cœlorum, vniuersam significabat Ecclesiam. Confirmatur que eadem sententia ex verbis eiusdẽ Aug. Ps. 108. sicut quædã dicuntur quæ ad Apostolum Petrũ pertinere videntur: neque tamen habent illustrem intellectũ nisi quũ referuntur ad Ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam propter primatum, quem in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo claues regni cœlorum: ita Iudas personam sustinet inimicorum Christi. Ex his enim verbis apparet Petrum non in sua, sed Ecclesiæ figurata persona claues suscepisse, dũ hic dicitur non haberi illustrem intellectum, nisi ad Ecclesiam referatur: & ibi contra personales conditiones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quando ei dictum est, Tibi dabo, Ecclesiam significauit. Et confirmatur rursus autoritate Euangelistæ describentis interroganti Christo, Quem dicunt homines esse filium hominis nullum certũ discipulum respondisse opiniones, quæ de eo erant. interrogandi vero de se Apostolos, vnum certum Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionem, vt veram Christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere, non multorum opinionibus velut arundinem agitari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesiæ vnitatis figuram. Accedit ad hæc Cypriani autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quamuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatem: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc vtique erant cæteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitas claues accepit, vt attestantur etiam capitula, omnibus. & quodcunque. 24 quæst. 1. ex Hieronymo & Augustino.

¶ Ad euidentiam horum considerandum est, vnum dici à sanctis: scilicet Petrum significasse Ecclesiam, quum claues accepit. Duo autem exponi seu deduci: primũ est, Ecclesia accepit claues, quũ Petrus claues accepit: secundum est, quòd persona Petri non accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum Ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autem Ecclesiam sic accepisse claues, quod persona Petri non acceperit, error est plusquam hæreticus: quoniam Euangelica, per hoc negatur historia, & historia in parabolam vertitur. Parum dixi, quoniam omnis etiam veteris testamenti historia in parabolam verteretur. Declaro singula: si enim Petro non in persona propria sed solummodo in persona significata per eum ecclesiæ promisse sunt claues, quum dictum est ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quam dicitur, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos: cum reliquis quæ secuntur. Et ea dem licentia qua hæc historia vertitur in parabolam, omnis alia historia non solùm noui, sed etiam veteris testamenti in parabolam verti poterit: scriptum est enim, Omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat ecclesiæ, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claues, parabolam quoque necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figuram gerebant vitæ actiuæ & contemplatiuæ: parabolæ quoque erunt resuscitationes trium mortuorum à Christo: quia figuram gerebãt trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium: quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato: ista nos in nouitate vitæ significat, & breuiter vniuersa ruit rerum gestarum fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari, vno modo per modum parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam, significant cultores Dei in Christi ecclesia, & sic de aliis) alio modo per modum rei gestæ, ita quod res verè gesta significat rem aliam, sicut transitus Hebræorum per mare rubrum significat transitum nostrum de vitiis ad virtutem, & aduentus Magorum adorantium Christum, significat viatorum progressum ad cœlestem patriam. Inter hos autem significandi modos hæc est ad propositum disparitas, quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas, quoniam ad significandum tantum describuntur, quemadmodum apud Poetas fit in comediis & tragœdiis. Quum autem res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem, quæ geritur, & ad personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc cõsistit, ex quo solo secundum Dionys. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò verificare in historiis res gestas & dictas de personis secundum seipsas ad veritatem fidei: & deinde potest superaddi sensus spirituales, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Christi fidelium non ad comprobandum ea fidei, quæ in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatem fidei saluandam sensum huiusmodi tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicam, quum de fide agitur historia, & sensus literalis in quæstigatur Euangelicæ historiæ quando venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit primò ac secundò, audiuit responsiones primo Discipulorum, deinde Petri: respondit Petro, dixit, promisitque claues regni cœlorum. Et firmata veritate sensus literalis, quod personæ Petri dictum promissumque est, superaddere licet sensum mysticum, quo Petrus figurat Ecclesiam, sicut apparet in, similibus, puta in significatione vitæ actiuæ per Martham (cui dictum est, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariam, de qua dictum est, Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: & sic de aliis. Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse claues, verum est sic vt persona ipsius Petri primò, & ad literam promissæ sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

¶ Ad primum ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus) non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & propterea tanquam impertinentia longè sunt a proposito secundum literalem sensum. Has autem Petri conditiones trahere mysticæ interpretationi ad Ecclesiam, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis vertatur in parabolicam personam.

¶ Ad secundum verò dicitur, falsò interpretari fidem, cur post tantam cõmendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundum planum literæ sensum commendatur primò persona Petri rationem diuini doni, deinde reprehenditur ratione propr j sensus, neutrum autem secundum historiæ fidem spectat ad alium quam ad Petrum. quoniam tam commendatio quàm reprehensio persona lis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum, quo quilibet proprij sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinæ reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc Petram demonstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quòd cuilibet partiali ecclesiæ, vbi est fides, æqualiter data sint claues, sed sufficit cuilibet fideli ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite, quod est hæc petra, super quam Christus ædificat ecclesiam suam. Et ad confirmationem dicitur, quòd licet Petrus errauerit, non tamen desit esse petra: tum quia prædicta verba, quæ obiiciuntur, Absit à te Domine, non erit tibi hoc, Petrus, nec fidem nec charitatem perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana, vt tentatori dixerat, sed modificauit dicens Vade post me Satana. tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictum est, quum postea Christum negauit fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque secum claues affert neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo, non noua traditione, sed antiqua illamet, qua tradidit Petro. Ecclesia quidem ministerio electionis personam deputat, quæ Petro succedat: Christus autem ipse in beato Petro cuilibet successori claues tradidit, & propterea vana est quæstio, à quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum enim Christi semper viuum dat claues cuilibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad vtilitatẽ ipsius credentis & iusti: claues autẽ potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abrahæ: non tamen cuilibet credenti & confitenti Christum, imò nec cuilibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claues, id est, potestatem aperiendi & claudendi aliis sicut nec cuilibet imitãti fidẽ Abrahæ datur, quòd sit pater multarum gentium, quòd in semine suo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abrahæ credenti data sunt. Quòd autẽ additur, multi Ecclesiæ conuenire posse constanter, certo ac perseueranter habere Petri confessionem, si ad singulares personas refertur Paulas Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quòd si non contrarem, sed contra notitiam nostram agitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facilè satisfit, per hoc, quòd Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ est fides & humani moris, a fructibus, scilicet eorum cognoscendo homines.

¶ Ad sextum dicitur verũ esse & quod Ecclesiæ datæ sunt claues, & quod Petrus personam Ecclesiæ figurate gerebat, & quòd vnitas Petri vnitatem Ecclesiæ significauit. Sed in hoc faliuntur argumenta, quòd ex his veritatibus in aliam veritatem infurgunt: hæ siquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria persona accepit claues: sunt hæc enim omnia simul vera. Et primum quidem & vltimum, vt sexto patebit ea. ad veritatem sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit claues, quòd etiam Ecclesia accepit eadem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant secundum spitualem siquidem sensum, vnus Petrus vnitatem Ecclesiæ significat, & vniuersalem Ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hieron. & Augustin. dicta, quæ obiiciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literali: quo (vt Euangelica testatur historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauumque promissionem accepit. Ad clariorem tamen notitiam habendam verborum Augu. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalem (quo verificatur, Tibi, id est Petro, dabo claues regni cœlorum) Et mysticum quo verificatur tibi, id est Ecclesiæ significatæ per te dabo claues regni cœlorum esse ab Augustin. comparatum non penes verum vel falsum, sed penes clarum vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, quòd Petrus gerat in figura personam Ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, quòd Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt claues. Vnde Augustin. quia sensus mysticus altior est, quam sensus literalis, in proposito (vt testantur tot quæstiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant claues esse Ecclesiæ, comparant sensum literalem (iuxta quem claues promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius Ecclesiæ) ad sensum mysticum iuxta quẽ claues promissæ sunt Petro in figura Ecclesiæ: & dixit, quod mysticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba: Non habent illustrem intellectum, nisi ad Ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad Ecclesiam referantur: constat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinũ patet ex contextu: volens enim exponere Psalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorum inimico Christi, præmittit, si autem de tali genere malorum, id est inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, omnia mihi videntur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè videtur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè vi dere, quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt claues promissæ) ex hoc quod sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neque enim solus est tex. iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura consodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba Augu. super Ioã. non negãt Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo claues: sed affirmant, Petro in persona Ecclesiæ figuratiuè dictum esse, Tibi dabo claues. Ex hac autem vera affirmatione non sequit negationem illius alterius veritatis satis patet. Ad vim autẽ, quæ fit in coniunctione aduersatiua, respondetur quod coniunctio illa augmentatiua, est iuxta frequentatiuum loquendi vsum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tanquam enumeratis Augustin. quibusdam personalibus Petri conditionibus, auxerit conditionem petri, transeundo ad extensionem eius in vniuersam Ecclesiam significatiuè, cum qua significatiua conditione stat, quòd per propriè tatem pastoralis officij idem petrus ad vniuersam se extendat Ecclesiam: quamuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatum, qui de petro & Ioanne mysticè tractabat, vt ille actiuæ, iste contemplatiuæ vitæ personam gerebat. Vnde quum infertur, quòd non vnus, sed vnitas claues accepit, pro quanto affirmatur vnitatem claues accepisse, verum dicitur, sicut verum est Ecclesiam accepisse claues: quatenus verò negatur vnum petrum accepisse claues, aut falsum dicitur, aut piè exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solitudo personalis, hoc est, vt petrus non acceperit claues secum sepeliendas, sed vt in ipso Ecclesia vsque ad finem seculi duraturas claues acceperit, verum dicitur: sic enim non vnus, id est, pro se tantum, sed vnitas Ecclesiæ in illo vno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiue ista. Non vnus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obiici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIII.

¶ Verba Christi. Tibi dabo claues, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio qui petro intelligit in persona omnium Apostolorum dictũ à Christo, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. primum ex interrogatione Domini: nam non petrum solum, sed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Secundum ex persona petri, quia petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondendo. Vnde Chrys. dicit omnibus discipulis interrogatis, petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omissæ responsionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Tertium, ex fructu: quia claues regni cœlorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ Antequam autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directa esse hæc domini verba ad petrum solum. patet siquidem hoc primò ex principio sermonis Dominici ad petrum, quum dixit, Beatus es Simon Bariona: hoc enim non potest referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnem filius dicendo, Bariona, id est filius Ionæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christum: vt testatur Io. 6. cap. refert Dominum dixisse. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem cap. dicente petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed patet meus qui est in cœlis. Nam ex his Domini verbis constat, petro reuelationem factam esse à cœlesti patre, ita quòd hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat aliis Apostolis hunusmodi reuelationẽ esse factam. scriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Constat igitur hinc quòd ad petrum verba dirigũntur, & non constat, quòd ad alios extendantur. Tertiò ex subiuncta affirmatione. Tu es petrus: monstrat enim & pronomen, tu, & nomen sibi prius impositum à Christo Io. 1. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur petrus, quod ad solum petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstratiuum ad sensum, aduncta & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine pactis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine pactis carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à tris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipulatus, scilicet petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat aliis fuisse concessum) non sufficienter signatum est quod ad ipsum solum est sermo: quibus quæso verbis describendum fuit ab Euangelista, quod ad solum petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonstratiuo ad sensum vsus est Dominus subiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, quod non pluribus nec maioribus circunstantiis describuntur & nominantur à notariis petrus hæredes, aut legatariæ, quàm persona petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo. Simonem filium Ionæ petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex vexbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, soli petro dictum esse, Tibi dabo claues, &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum sermonem dirigi ad omnes: frequẽter enim diuertitur sermo à pluribus ad vnum, aut econuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petiit, vt sederent duo filij sui, vnus ad dexteram, & alter ad sinistrã: Dominus autem ad filios respondẽdo, sermonem dirigit, potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? sit diligenter perspectus fuerit euangelicus tex. ipsa conuersio sermonis attestatur, q̃ non omnem sermonem ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primo & secundo interrogauit discipulos cõmuniter, deinde ad petrum sermonem vertit: & rursus ad discipulos sermonem conuertit: nam subditur, Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narrasset Euangelista huiusmodi variam conuersionem sermonis. Nec officit, quod communis petro & aliis causa effecta Domini interrogatione sit, cum hac enim communitate stat, quod appropriata sit petro, nam in maiori causa, communis, scilicet tentationis, solius petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Lucæ 22. dicens, Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribaret sicut triticum: ego autem ro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: Orau, inquit, pro te, non pro vobis: imò alios Petro commendauit.

¶ Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quòd gere re personam communem, seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis: vt quia responsio data à Petro, grata fuit cõmuniter Apostolis, vtpote congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quod nondum erat constitutus pastor eorum: neque proprie erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum responderet, non solùm ex eo patet quod huiusmodi commissio voluntarie affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed ex eo conuincitur, quòd Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solùm omne humanum consilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cœlis est, Petri notitiam, quæ Christum Filium Dei viui confessus est, attribuit. Si enim ex consultatione cum aliis Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spiritualem & designatum tam à remotis, scilicet in cœlis. Hæc enim omnia manifestè testantur Petri confessionem non ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filium hominis?) quia responsio fuit communis, Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secunda verò interrogatione eorundem (Vos autem quem me esse dicitis?) quia responsio propria fuit Petro, Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam aperte notare possumus inter Petrum in persona omnium loquentem vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nũquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus. Nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textum Ioannis textui Matthæi, apertè apparet, quum tunc apud Ioannem in persona omnium Petrus respondit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quem ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit non Petro: sed eis, hic verò apud Matth. omnia sunt in numero singulari cum pronominibus demonstrativis solius Petri, tam in responsione Petri, quam in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quodcunque ligaueris non quodcunque ligaueritis: tu es Petrus, non vos estis Petrus vt patet in litera. Huius nodi enim differentia manifestat quod Petrus ex propriis intuitus à cœlesti Patre habitis solus responder, solusque à Christo mõstratur. Nec putes propterea hanc eandem esse lectionem apud Matthæum & Ioannem: quoniam ista Matth æi fuit postea, quæ referuntur à Ioane. Quod ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non solùm post miraculum de quinque panibus, sed etiam post aliud miraculum de septem panibus: vt patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quòd responsio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omnium, sicut frequenter contingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primo bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primum frequentissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & glo. in cerli. & quorumcũque alio rum dicentium, quòd Petrus respondet pro omnibus: erat enim omnium tanquam ratificatum ab omnibus. Vnde Chry. Homel. 55. super Matt. subdit: Solus Petrus respondet: & confessum præsiluit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præueniisse. Et Aug. de verbis Apostoli ser mone 31. ait, respõdit petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur petrum respondisse pro omnibus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quod primus eorum optimè respondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimes quod ab vno bene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctam ex eo enim, quòd Christus petri responsionem approbauit & cõmendauit, petrumque beauit, ac illi tot promisit, vanum apparet expectationem ingerere, vt audiantur alij, quis enim aliud

dicturus esset quam quod diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij, quia gratam eis esse Petri responsionem sufficit. Insinuatur autem Petri responsionem aliis Apostolis gratam fuisse non solùm ex hoc quod est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Christus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri concessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhibentur.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumentum promissas per verba hæc omnibus Apostolis claues, principium petit: hoc enim est quod probandum erat. Si verò intendit: quod per alia verba Dominus Apostolis aliis claues regni cœlorum tradiderit ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

¶ Ad quartam obiectionem dicitur, quòd autoritatem illã, Quod vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicunque inueniatur, dicitur quod ad literam intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcus testatur in simili c. 8. Quod vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere, sed de dare est: inquit enim Dominus, Tibi dabo claues regni cœlorum: & propterea autoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quod ex his Domini verbis Matth. 18. solus Petrus primissionem accepit clauium regni cœlorum.

CAP. V.

¶ Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.

QVAMVIS fateantur multi præmissum textum Euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum hoc, quod Petro promissum est, datum esse a Christo aliàs reliquis Apostolis, idque veverum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò Matth. Apostolis communiter dicitur, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cœlo. Vbique apparet potestatem prius Petro promissam; ad omnes extensam esse.

¶ Secundò, Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur claues Petro promissæ dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

& Tertiò, Ioan. quoque 20. Apostolis communiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Marc. vlt. & Matt. vlt. omnes communiter misit ad docendum, prædicandum, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nam Act. 8. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legatum obseruatione præsente Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas comprobatur petri & aliorum Apostolorum.

¶ Afferuntur demum mille autoritates Sanctorum sonantes æqualitatem petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus. dicetis, quòd parem potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtiq; erant cæteri Apostoli. quod petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hierony. contra Ioum. lib. 1. c. 14. At si tu dicis, Super petrum fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & claues regni cœlorum cuncti accipiant, & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

¶ Ad euidentiam Horum, scito ex Euangelico textu duo inueniri singulariter promissa petro quibus Orig. addidit tertium. primum est, Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. hoc enim soli petro promissum legimus. Secundum est, Tibi dabo claues regni cœlorum, quod nulli alij inuenitur promissum. Tertiũ ab Orig. notandum est, quod petro dicitur, Quodcunque ligaueris super terram, erit &c. in numero plurali: & similiter, Quodcunque solueritis super terram, &c. Apostolis autem communiter dicitur, quòd erunt ligata, aut soluta in cœlo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis, sicut petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones petro factas, primæ ab aliis differentia clara est: nã constat aliud significari per fore Ecclesiæ fundamentũ (q̃ explicat, Super hanc petrã ædificabo Ecclesiam meã) & aliud per habituram claues, & soluere & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter claues regni cœlorum) & tertiam ac quartã (hoc est ligare & soluere) nõ est vsquequaque notabilis. apparet autẽ & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cœlorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo, Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis, & quia pluraliter cœlorũ regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit per hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cœlorum: Et tibi dabo claues regni cœlorum.

soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed hæc veram quidem, sed non totam continent Euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium, quidam enim sunt actus, adæquati ipsis clauibus: quidam verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem claubus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quòd aperire, & claudere sint actus adæquantes claues, & voces sonant, & officium clauium clarissimè testatur, claues enim solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex veteri quàm ex nouo Testamento. Esa. enim 22 quum dictum esset: Et dabo clauem domus Dauid, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Quòd verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quòd autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim, qui soluit aliquem, aperit illi regnum cœlorum: sed non omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit, ligat.

¶ Et ne per multa diutius vagemus, sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramento pœnitentiæ, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnum cœlorum. Et quidem, quòd cœlorum regnum multi claudant aliis absque vinculo iudiciali, testatur Dominus Lucæ 11. dicens, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauem scientiæ, ipsi nõ introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quòd verò regnum cœlorum aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prouidentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continuè aperitur Ecclesiæ regnum cœlorũ. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo claues regni cœlorũ) à subiunctis duabus reliquis (Et quodcunque ligaueris: & quodcunque solueris) secũdum rem promissam, non solùm sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quod quum promissæ sunt claues Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnum cœlorum: quum autem promissum est eidem, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus vt perciperemus quod si actus clauium tãta est efficacia, multo magis adæquatorum partialium actuum tãta est efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinget ad cœlos. Quocirca promittendo claues, promittitur totum: promittendo autem actus soluendi & ligandi non promittitur totum, sed promittitur actus partialis. Et propterea ex hoc, quòd soli Petro promissæ sunt claues regni cœlorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi regni cœlorum: non quod solus aperire & claudere possit cœlorum regnum: nam vt prædictum est, quicunque soluit aliquem, aperit illi regnũ cœlorum, sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cœlorum, non istis vel illis, sed Ecclesiæ ædificatæ super eum à Christo. Hunc sensum, hanc que differentiam ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur, primò ex interpolita semper coniunctione copulatiua in textu euangelico: aut enim, Tu es Petrus & super hanc petram, &, tibi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris: diuersitatem enim promissarum rerum cõiunctio copulatiua insinuat. Secundò, quia Dominus non dixit, & cuicunque aperueris, & cuicunque clauseris, sed dixit, quodcunque solueris, & quodcunque ligaueris. Si enim claues exponere possent per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponendæ erãt: sed vbi ad ligandum & soluendum de voluisset per adæquatos claues, sed ad minores actus scẽdit, manifestauit se non exponere claues, sed ad minores actus clauium transire. Tertiò, ex eo quòd nunquam Apostolis promisit, aut dedit claues regni cœlorum, vel illarum adæquatos actus scilicet aperire & claudere regnum cœlorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: & dicendo, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. Et si instetur, quòd nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promisit: quia claues quidem illi promisit, sed nunquam promisit, quod aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia, vt silentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius essent claues, vt adæquatos claudendi, explanauit proculdubiò actus adæquatos aperiendi & claudendi, explanauit proculdubiò actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cœlorum, vt exponeretur, quod claues sunt regni cœlorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, quod promisit soli Petro claues regni cœlorum, promisit soli Petro adæquatos actus clauium: seu, quod idem est claues secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris: vt prædictum est. Ex Euangelico igitur textu duæ euidenter resultant soli Petro promissiones: hoc est fore fundamentum Ecclesiæ (super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei claues regni cœlorum: Et tibi dabo claues regni cœlorum.

¶ Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promissionem opponitur aut solùm Christum esse fundamentum Ecclesiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positum est, quòd est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est Ecclesiæ fundamentum, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Ephe. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

¶ Contra secundum verò opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcunque solueris? fuisset enim hæc promissa in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. & dist. 4. sen. de claubus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

¶ Tertiò, Cur claues, apostolicæ in ordinatione presbyterorum dari affirmantur, si illis non conferuntur nisi minores actus clauium? Quartò, Cur claues dicuntur claues Ecclesiæ, & non dicuntur claues Petri, si soli Petro primò datæ sunt?

¶ Non est autem difficile his satisfacere. Et obiectis quidem contra primam promissionem Petro sanctam, vt foret fundamentum Ecclesiæ, respondetur, quod esse Ecclesiæ fundamentum simpliciter, id est totaliter proprium est Christo: esse autem fundamentum Ecclesiæ secundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem particularem, communicatum est aliis. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro Ecclesia, communicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rationem pastoris totius Ecclesiæ Christi: secundum quam rationem non conuenit aliis Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo. de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo potest ponere, &c.) de Apostolis verò & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, id est Christi: dum & ad Ephes. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. (vbi Aug. dicit, Ne Apostoli vel Prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum inuitur primo fundamento: quod fundamentum in summo est non imo, vt in corporali fabrica.) Et apoc. 21. subiungitur Et agni id est Christi. De Petro verò adiungit ipse Christus, ædificabo Ecclesiam meam, vt ostendatur ex Christo principaliter pendere Ecclesiæ ædificium.

¶ Ad quæsita verò circa promissas claues respondendo, dicitur ideo post promissum totu per claues, promissas quoque esse partes per, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque solueris, vt monstraretur diuersitas rerũ promissarũ. Si enim sub vnica promissione omnia cõprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis aut solæ claues promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas claues per hæc duo, Quodcunque ligaueris, &, quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantùm quod tertio & quarto loco promissum est & Petro. Et inde videres manere primas promissiones apud Petrum solùm.

¶ Ad secundum vero quæsitum respondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de claubus ordinis tractabant: vt patet in tex. Magistri sent. tam in principio di. 18. (vbi affertur Amb. dicens, Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus) quam in principio dist. 19. vbi dicitur, Dantur hæ claues per ministerium Episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalem recipit ordinem simul, & has claues recipit. Et per hoc soluitur tertium quæsitum.

¶ Ad quartum, autem quod non de re, sed de nomine est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quòd claues dicuntur & Ecclesiæ & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur regni cœlorum. Et peti quidem sunt vt capitis vtétis, vt per quem ad Ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & vt finis (quia propter Ecclesiam Petrus habet claues) & vt vtentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quòd secundum earum totalitatem Ecclesia vtitur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus vtitur in Episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

¶ Ad primum autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominũ per illa verba, Quæcunque alligaueritis super terrã, &c. non adæquasse promissiones, quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea nõ dixit Dominus, Dabo vobis, aut Ecclesiæ claues regni cœlorũ. quũtamen dixisset Petro corã eisdem, Tibi dabo claues regni cœlorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde ex hoc ipso: q aliis Apostolis Dominus dixit, Quæcunque alligaueritis, &c. non factamentione de clauibus manifestè habetur quòd non totum quod promiserat Petro repetitu is potestate aliorum, tanquam Petro totum, aliis verò partes commissurus.

¶ Ad secundum verò dicitur, quòd post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datæ sunt quidem Apostolis claues, sed non in sua totalitate: quoniam datæ sunt tantum claues ordinis, vt cõuniter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quũ dicitur, Quorum remiseritis: constituitur iudex ecclesiasticus in sacramento pœnitentiæ, quantum est ex parte ordinis: quum verò Matt. 18. dictum fuit eisdem, Quæcunque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quod tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adæquat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroque foro partiales sunt actus clauium Petro promissarum: ideo per vtranque potestatem simul non adæquatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant à sophistis, opponentibus claues ordinis & claues iurisdictionis adæquare claues Ecclesiæ. Venenum latet hic: quoniam, propriè & formaliter loquendo, claues Petro promisse superiores sunt & clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit, sed per regnum cœlorum produdubio aperiendum vel claudendum. Ita quòd perspicacius intuendo (vt prædictum est) Domini verba, Tibi dabo claues regni cœlorum: per illam particulam, regni cœlorum, exposuit claues per actum adæquatum scilicet aperire vel claudere: regnum enim cœlorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: constat autem, quòd aperire & claudere regnum cœlorum, actus sunt longe superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quàm clauium ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri Ecclesiæ claues: hactenus enim non sunt auditæ nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertiæ claues in Christi Ecclesia? Respõdetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues, aut nomine: sed si æqua lance librare fas est, hæc cum obiectis, inuenientur obiicientes seipsos arguere. nam neque claues ordinis, neque claues iurisdictionis traditæ sacra Scriptura, sed doctores explicarunt: claues autem regni cœlorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cœlorum loquor, nõ nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum literalẽ perspicacius intellectum manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctoru sensum, & vel ex hoc ipso quòd doctores distinguunt regni cœlorum claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni cœlorum vtriusque, & vtrasque significare partes clauium regni cœlorum, ac per hoc claues regni cœlorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolutè dicuntur, vt petro promisse sunt: quoniam verò ad partes applicantur, significare tam claues ordinis, quàm claues iurisdictionis: vtræque enim claues regni cœlorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni cœlorum absolutè, & quando de clauibus regni cœlorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ipsa Domini verba testantur quòd de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatum spectat: iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc nõ habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commissiones: Petro autem supra hæc omnia promissum est, & quòd foret Ecclesiæ fundamentum, & quòd sibi darentur claues regni cœlorum.

¶ His autem quæ ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisfit. Docent siquidem concorditer Theologi: in primo sententiarum non oportere missum minorem esse mittente, neque etiã esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad literam tamen dicitur, quòd Petrus erat tantæ humilitatis, vt inter Apostolos se gereret, vt vnus ex illis: & non volebat vti potestate quam habebat: & propterea tãquam vnus ex Apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet autem manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quũ aduersus illum disceptabant alij fideles ex circuncisione: quod & Gregorius, & habetur 2. quæst. 7. cap. Petrus. notanit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus querimoniæ contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

¶ Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse vt vnum Apostolum. Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consulatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec a Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est, quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est ac si dixisset. Hoc est iudicium meum, Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus. Et post quam tacuerunt, respondit Iacobus: imò Petrus pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Leginus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum socieratis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos nõ solum, vt socios, sed vt fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum sanctorum. sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatum: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica comprehendi posse omnia, quæ Petrus poterat: in promptu responsio est satisfactiua, quòd dato quòd vera esset huiusmodi comprehensio: ex ea tamen non sequeretur omnimodo æqualitas ad Petrum: essent enim eorum potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extensiue, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt vt Apostoli, hoc est, vt legati: Petro autem, supra apostolatum promissa est (vt infrà manifestabitur) potestas vt ordinario pastori Ecclesiæ. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quàm maior extensio: quoniam extendebat se ad ipsos etiam Apostolos vt pote Christi oues. Noc paruificas differentiam penes modũ habendi: magi siquidem lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere claues vt Apostolos, & aliud habere claues vt caput & pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentiæ: hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusque præfecit Apostolis ac toti Ecclesiæ. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli Petro claues promittit, aliis autem non dat claues, sed ea quæ sunt clauium, legat aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. vltimo, siue Luc 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primum autoritates manifestentur, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos vt tamen super vnum Petrum ædificari dicat Ecclesiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat vnitatem: ecclesiasticam ab vno Petro orig nem habere. Hieron. quoque verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transfert locum, vbi similia Apostolis data narrantur, tria numerans. Primo fundari Ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum: secundum verò quòd scilicet cuncti Apostoli claues regni cœlorum accipiant, Matth. 18. Quæcunque alligaueritis: & Ioan. 20. Quorum remiseritis habetur, tertium autem & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. vlt. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex aliis similibus textibus sumptum est. vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando Ecclesiam & in clauibus iurisdictionibus & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorum & vitæ, Ecclesiæ fortitudinem solidantium (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cunctæ præponitur Ecclesiæ. Vnde & Hier. ibi subiungit statim, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè videtis ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes hæc habuisse vt Apostolos, præter hunc autem modum, Petrum singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autem his autoritatibus declaratis facilè esse puto mus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum prædictarum. Manifestatur autem hunc esse verum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicunt Apostolos: non solum potestate, sed honore: quod nisi ad Apostolatum referatur, constat esse falsum: quum Petrus primatum honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundò ex textibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiusmodi æqualitatem: afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat non plus haberi, quam æqualitatem secundum Apostolatum. Tertiò ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet Petrus in persona Ecclesiæ vnus accepit claues, &c. vt vnitas Ecclesiæ hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedem: & scito dupliciter posse intelligi vnitatem Ecclesiæ per Petri vnitatem commendaram, primò, vt significata sit Ecclesiæ vnitas in Christo capite vno, vnitateque articulorum fidei, sacramentorum Ecclesiæ & spei ac charitatis. Secundò,

Secundò, vt significata sit Ecclesiæ vnitas simpliciter & absolutè vnitæ in capite vno Christi in terris vicario, Petro, scilicet. Primum sensum eliguntschismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, sæpe vnitatem Ecclesiæ per ea quæ in primo numerantur, sensu explicante: verè quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt viceeaput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum abfens fuerit.

¶ Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam vnitatem Ecclesiæ in suo capite cœlesti, Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & sufficiebat & decentissimè congruebat vnitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expresit dicens, Ego dico tibi: & rursus: Aedificabo Ecclesiam: & iterum, Dabo claues: diuinam autem sapientiam, quæ est Christus, disponentem omnia suauiter, conuenientissimè per vnitatem Petri, vnitatem Ecclesiæ in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quòd historiæ fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quẽ Matt 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi cõuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem vnitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiæ curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Ecclesiæ esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo claues regni cœlorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesiæ aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundùm historiæ fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro claues sunt promissæ, vt res rem significaret, vt vnus Petrus primò acceptu-rus claues vnitatem significaret Ecclesiæ. Vnde & Hier. ibi porter saluare non solum significationem sed etiam deriuationem: hoc est non solùm vt vnitas Ecclesiæ significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas Ecclesiæ proficiscatur ab vnitate Petri: vt Cypria. in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: super vnum ædificat Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate sua disposuit originem vnitatis Ecclesiæ ab vno incipientem: non solam significationem vnitatis ab vno, sed deriuationẽ vnitatis ab vno assertam. Nam ad significandam autoritatem non erit opus: sed ad hoc quod initium habeat Ecclesiæ vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituere vnitatem Ecclesiæ à multitudine Apostolorum proficisci. Quarò, quia vnitas Ecclesiæ catholicæ non solùm opponitur hæresi: sed schismati. Si verò vnitas Ecclesiæ attenderetur solùm penes vnitatem cœlestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatæ, creditæ & amatæ, vnitas Ecclesiæ, non opponeretur schismati: nam huiusmodi vnitate stat schisma vt patet ex eo, quòd schismatici habetur qui ab vnitate Apostolicæ sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quod vnitas Ecclesiæ per Petrum vnum significatur, non excluditur, imò magis ex modo per Petrum significatur, quod Petrus vnus claues accepit, vt Ecclesiæ vnitatem non solùm significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quòd est Ecclesiæ vnitatem accipere claues, verius perfectiúsque & fit, & significatur accipiendo claues in vno vnde capite Petro, quàm si non in Petro, sed absolutè Ecclesia illas acciperet: quoniam vnitas capitis claues accipiens, vnitatem Ecclesiæ non solùm significat, sed construit, sicut & conseruat: quibus omnibus careret Ecclesia si de vno non fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum autoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

¶ Solum Petrum accepisse claues consonat ei, quod est Ecclesiam accepisse claues.

OCCVRRIT Post præmissa satisfaciendum his, qui quærunt quónam pacto stant hæc duo simul, Solus Petrus accepit claues, & Ecclesia accepit claues. Apparet enim, quòd si solus Petrus ergo non Ecclesia: & si Ecclesia, ergo non solus Petrus. Augeturque quæstio ex Augusti. verbis super Ioan. recitatis 24. quæstione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: si hoc Petro tantùm dictum est, non hoc facit Ecclesia: si autem & in Ecclesia fit, Petrus, quando claues accepit, Ecclesiam sanctam significauit.

¶ HVIC ENIM Quæstioni satisfieri facilè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic connexas, quòd secunda non solùm consentit primæ, sed præsupponit & dependet à prima, secundum Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est Ecclesiam catholicam dupliciter referri ad Petrum, scilicet vt significatam & vt inchoatam: Petrus enim & significauit Ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. Prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius Ecclesiæ. Secunda est, quod penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei a re, hoc est corporis a capite. Vnde Ecclesia dupliciter accepit claues in Petro: nam & accepit eas vt significata in Petro, & accepit eas, vt inchoàta in Petro: & secundum vtrunque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit claues. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabolæ, sed per modum rei gestæ (quia non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens claues: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersalem Ecclesiam) oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse claues: vt ex re gesta significetur vnam solam Ecclesiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambrosij. Certum est quòd Ecclesiæ vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi licet, hæresis vtrunque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset claues: nequaquam per modum rei gestæ figuram gereret vnius ac solius ecclesiæ vniuersalis: Dependet ergo catholicæ ecclesiæ significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, quòd solus Petrus acceperit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solùm Petrum accepisse claues est solam ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse claues, in suo capite. Quocirca solùm Petrum accepisse claues, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrunque modum, scilicet significationis per modum rei gestæ, & originis ecclesiæ à Petro docuit: dum dixit, Super vnum ædificat ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstretur: vt prædeclaratum est. Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tantùm vtitur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantùm, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantùm: & non secundum quòd se extendit ad Ecclesiam significandam vel figuratè, vel connotatiuè, vt caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit Augusti. ex secunda veritate, scilicet ecclesia habet claues, negationem primæ, scilicet solus Petrus accepit claues, fed expositionem ipsius, scilicet quòd Petrus accipiens claues significauit Ecclesiam: perinde ac si dixisset, quod non accepit secundum seipsum tantùm, sed vt extenditur ad Ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundò, ex eo quod subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt mali in Ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in Ecclesia, dubium non est.

¶ Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem claues inferre Ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere claues. Modus autem quo Ecclesia per Petrum vsque ad consummationem seculi accipit claues, est suauissimè dispositus a diuina sapientia: nam vniuersalis Ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suaui acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite nanque habet claues regni cœlorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus Ecclesiis, claues habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

¶ VNDE PATET oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit claues regni cœlorum, socij compares excluduntur: non illius corpus Ecclesia, non illius successor excluditur: imò tam Ecclesia quam successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit claues regni cœlorum, infertur eaſdem accepisse Ecclesiam inchoatã, ac significatã in suo capite: ac propterea eandem semper claues habere in capite quidem per successio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, in membris autem per participationem: vt sic verè vnum sit corpus tota Ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingentes, dum Ecclesiæ caput Petrum dicimus: quàdoquidem Christus est caput corporis Ecclesiæ (vt dicitur ad Colos. 1.) & si Perrus quoque caput Ecclesiæ ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniam Petrus alia ratione caput Ecclesiæ dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesiæ. Christus enim est caput ratione suiipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est vicecaput: est enim loco Christi in cœlis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiasticorporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolutè, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus fere manifesta. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiæ personam: secunda ex affirmata Ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principalitate negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi parique Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis Ecclesiæ clauibus, negauit solum Petrum accepisse claues, sexta ex affirmato vnico Ecclesiæ capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi, Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

¶ Promissum esse Petro totum Ecclesiæ Pontificatum in antedictis promissionibus.

QVATVOR Promissa esse Petro à Domino Matthæus euangelista in supra allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoque à Domino aliis Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claues regni cœlorum, propria Petro perseuerauerunt. In quibus promitti Petro totius Ecclesiæ Pontificatum declarandum est postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

¶ Quocirca In prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, Ecclesiam meam, nō, Ecclesias meas: secundo, Ecclesiam meam, non aliquam Ecclesiam meam: tertiò, Ecclesiam meam non omnem. Ecclesiam meam: quartò, Ecclesiam meam, non indefinitè: quintò, Ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, Ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit Ecclesias meas, sed Ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quanuis multas comprehendat partiales ecclesias non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitate numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Colipse est caput corporis Ecclesiæ. & Cant. 6. vna est columba mea. Dixit non aliquam Ecclesiam meam, sed Ecclesiam meā: vt non de parte Ecclesiæ, non de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeres, neque enim decebat diuinam sapientiam aliquam Ecclesiam ædificare super vnum Petrum & aliquam non: Dei siquidem perfecta sunt opera. Non dixit, omnem Ecclesiam meam: tum quia multitudinem Ecclesiarum supponeret distributiuum signum, contra Domini sententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum, & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes Ecclesiæ ædificatæ sunt super hanc Petram. Dixit, Ecclesiam meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset Ecclesia Christi ædificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectum, quum in cœna dixit, Vnus vestrum me traditurus est: certificari enim sumus per hæc verba, quòd vnica tota Christi Ecclesia ædificata est super hanc petram, & non sumus suspensi relicti, Dixit ergo, Ecclesiā meam: vt singularem vnicam solámque suam Ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quod est vna Ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna Ecclesia loquitur, quæ est Christi Ecclesia sine additione aliqua (quælibet nanque partialis Ecclesia vocatur Christi Ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solùm secundum Modernum vsum, sed secundum sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corint. vbi dicitur Ecclesiæ quæ est Corin. & in principio ad Gala. Ecclesiis Galatiæ: &

ad Thessal. Ecclesiæ Thessal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per Ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam Ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticæ importunitates ex eo quòd quælibet particularis Ecclesia verè est Christi Ecclesia arguentes. De illa Ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est Ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari Ecclesia verificatur, quod est Ecclesia mea: ergo de qualibet particulari Ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. Potest siquidem facilè detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis Ecclesia est quidem Ecclesia Christi, sed non tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanēnec ita est Ecclesia quin sit pars Ecclesiæ: Christus autē loquitur de Ecclesia integra, quæ non est Ecclesia talis, nec Ecclesia aliqua sed est absolute ipsius Ecclesia. Nihilominus dicendum est, quod eo modo quo quælibet Ecclesia est Ecclesia mea, id est, Christi, illo eode modo verificatur de ea q̄ est ædificata super hāc petram.

¶ Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo Ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis Ecclesia est Christi: cōueniunt siquidem omnes partiales Ecclesiæ cum Ecclesia catholica in hoc, quòd sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi Ecclesia & Ecclesia catholica est Christi Ecclesia) sed differunt in modo: quia Ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autem Ecclesia est Christi vt pars, & propterea ecclesia catholica est ædificata vt totum super hanc petram: quælibet autē Ecclesia particularis est ædificata super hanc Petrā vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de Ecclesia particulari, quod est Ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quod est ædificata super hanc petram, & propterea quia est Ecclesia mea vt pars, est quoque ædificata, vt pars super hanc petram. Ecclesia verò catholica, quia est Ecclesia mea vt tota, est quoque ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectum ad imperfecta & vnitas & integritas ecclesiæ pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis Ecclesia, vt pars vnius Ecclesiæ catholicæ ædificata super Petrum sicut ratione vnius Ecclesiæ catholicæ quælibet partialis ecclesia vocari potest à Christo Ecclesia mea, tāquam pars Ecclesiæ catholicæ, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitate Ecclesiæ diuisa esset, non esset Ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare videtur Ecclesiam Romanam ædificatam esse à Christo super hāc petram. Appellatione siquidem Rom. Ecclesiæ, (vt multi putant) ex verbis Concilij Constantien. in condemnatione articulorum Ioānis Vticlef, intelligitur quandoque Ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Rom. Ecclesia, intelligentium ipsius nomine quandam particularem Ecclesiam, distinctam cōtra alias particulares Ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. Ecclesiam ædificatam esse à Christo super hāc Petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter Ecclesiam Rom. & alias manifestatur: commune siquidem est cuilibet particulari Ecclesiæ esse partem. Et hinc fit quòd non per proprietatem verificatur de quacunque particulari Ecclesia, sed tantummodo de Ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi Ecclesiæ claduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. Ecclesia ab aliis partialibus Ecclesiis propinquitate ad caput Ecclesiæ catholicæ: nam Ecclesia Rom. in suo proprio capite non solùm proxima, sed eadem facta est cum capite Ecclesiæ catholicæ: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est Pontifex Rom. & Pontifex Ecclesiæ catholicæ: secundum seipsam verò immediatè hæret Pontifici Ecclesiæ catholicæ. Alia autem quæcunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur pastori Ecclesiæ catholicæ, nec secundū suum caput coincidit cum capite Ecclesiæ catholicæ. Ob hanc igitur proximitatem & coniunctionem Ecclesiæ Rom. ad pastorem Ecclesiæ catholicæ, appropriantur verba Christi ad Rom. Ecclesiam potius, quàm ad alias: non quòd illi sint propria, sed Ecclesiæ catholicæ: vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum Ecclesiæ catholicæ.

¶ PER SECVNDAM autem promissionem, (Tibi dabo claues regni cœlorū,) plenitudinē potestatis ecclesiasticæ eidem promisit: q̄ tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata per claues regni cœlorū: potestate scilicet apperiēdi & claudēdi cœlorum regnū, non his vel illis, sed absolute: vt comprehēdantur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnū cœlorū potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se cōprehēdit: hoc est iudiciariā tam in foro pœnitentiæ, quā in foro Ecclesiæ: quoniā omnis ecclesiasticus iudex vtriusq; fori

soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum cœlorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam Ecclesiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur vel clauditur regnum cœlorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam comprehendit: vbi nota quod licet Christus non dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claues regni cœlorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens, Quodcunque solueris super terram, & quodcunque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, a iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni cœlorū: nullum exemit viatorem, cui per Ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum cœlorum: sed absolute & illimitatè dixit, Tibi dabo claues regni cœlorum: vt posset Petrus cuicunque viatori regnum cœlorum aperire positiuè, claudere verò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus: imò hinc quod dicimus, cōfirmamus. nam Ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne cōmunicent, aut soluuntur vt communicent defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cœlorum, ad defunctorum animas respicit, quibus verè hinc aperitur, aut clauditur regnum cœlorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claues autem regni cœlorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam vniuersis ad Ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum cœlorum: exigit siquidem recta ratio, vt potestas, quæ supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: vt facilè manifestatur inducendo tam in artibus, quam in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, Principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum dirigiuntur finem, præcipit. Constat autem regnum cœlorum supremum esse finem, potestatique clauium Petro promissarum respondere: reliqua verò omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cœlorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnum cœlorum, vt de se patet. Ex quo igitur promissa per claues regni cœlorum, patet primò, quòd plenitudo potestatis Ecclesiasticæ Petro promissa est a Christo, dicente, Tibi dabo claues regni cœlorum. Declaratur deinde idē ex modo loquendi sacræ Scripturæ. Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate dicitur, Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, ape rit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis: manifestè habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo soluit, & ita soluit, quòd nemo ligat, quod enim in terra ligatum, in cœlo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum quòd nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in cœlis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quòd nemo ligat. ex hoc autem sufficienter habetur, quòd ita Petrus aperit regnū cœlorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit: æquum est enim, vt non minus, sed potiori modo possint claues Petri adæquatos sibi actus, quàm actus minores exercere. Et aduerte, quòd verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: vt glos. ibi dicit. In cuius signum Ioannes Euangelista eadem reperit de Christo, tanquam monstrās illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaiæ 10. cap. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claues regni cœlorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonij à consuetudine: in signum enim summæ potestatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungēdo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesiæ catholicæ (vbi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesiæ catholicæ autoritas inhærendi Petro vt fundamento imponitur: ædificationis enim ratio exposcit, vt ædificium necessitatem habeat inhærendi petræ, super quam fundatum est) ex altera verò Petro Ecclesiæ potestatis plenitudo pollicita sit manifestè liquet propter huiusmodi verbis Petro Ecclesiæ catholicæ pontificiæ Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelistæ igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum alijs Euangelijs, ac discussis, manifesta tum creditus soli Petro Pontificatum Ecclesiæ catholicæ esse promissum à Christo.

CAPVT VIII.

¶ Personæ Petri quamuis charitate qualificatæ dictum esse Pasce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promissionibus soli Petro factis à Domino apud Mat. tractanda occurrit commissio quam Saluator Petro fecit apud Ioānem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidāda occurrunt, hoc est, quòd personæ Petri, quòd soli dicta hæc intelliguntur ita quòd nusquā alias cæteris similia dicta sunt, quòd tota Ecclesia pascenda commissa est Petro, & quòd per hæc pontificatus Ecclesiæ catholicæ datus est Petro.

¶ Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quæ rem dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quòd non personæ, sed qualificatæ personæ dictum est, Pasce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiæ. neque enim fruſtra (vt Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me: vbi manifestè amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quòd non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratia & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

¶ HOC In loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores: sed media incedamus via: quum enim de qualificatę personæ officio agitur quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quæ omnia licet diuersa sunt, hæretici tamē nolentes discernere inter potestatis vsum & rectitudinem vsus totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt: tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sint, vel saltem vtrunque qualitatis, hoc est charitati commissum sit: vnde latius aberrantes, cuilibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem (quorum infinitus est numerus) rectitudinem vsus parui pendentes, si personæ ecclesiasticam tribuunt potestatem, quicquid sit de charitatis qualitate, fecisse putant satis. Recta verò ac catholica ratio mediam amplectitur viam, personæ qualificatæ datam & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsus, qualitati verò rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ committitur, vt rectè vtatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati aut fallaciæ periculo non subsit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicunque qualificatæ debet personæ committere rectum vsum officij, hoc maximè decuit Sapientiam increatam. & propterea tertiò à Petro exigit qualitatem charitatis, cōmittendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa rectitudo seu bonitas actu charitati tribuitur: vt omnes cōmuniter Doctor sonant. Patet autem actum optimum à Saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicātur, & viuunt. Oues dixit, non hœdos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore subtracto, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum fit, quòd actum optimum committebat Petro dicens, Pasce oues meas: & quia (vt dictum est) actus optimus non potest nisi à charitate Christi prodire, ideo personę qualificatę charitate à Domino cōmissus est. Ex hoc autē non sequitur (vt hæretici fingūt) q̄ qualitati cōmissum est pastorale officiū: sed charitati quidem cōmissa intelligitur bonitas, seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus personæ cōmissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicēs Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæum persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animā, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundū carnem describitur, Simon Ioannis, seu Ionæ (vt correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humiliatione, qua cor Christi sciētiæ submittit, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria cōtristatione, contristatus est Petrus, &c. vt ex his sibi propriis, Petri personam aperte intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ cōmissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastoral

Universidad de Deusto
Biblioteca

storalis: nemo enim sine charitate potest officio pastorali rectè vti. Et hæc secundum literalem Euangelij sensum sunt: ad mysticum verò sensum (vnde efficax non potest argumentum trahi) spectat quòd Simon Ioannis interpretatur, Obediēs gratiæ. Vnde patet, quod Christus non qualitati, sed personæ Petri qualificatæ charitate dixit, Pasce oues: ac proinde si decidisset Petrus à charitate, non amisisset pastorale officium, sed rectum vsum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsus: vt planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

¶ Soli Petro ita quod non alijs Apostolis dictum esse. Pasce oues meas.

QVOD Autem soli Petro dictum sit à Christo, Pasce oues meas, textus ipse clare manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his? comparatiuum enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentes, quibus comparatur tum ex propria Petri passione, qua contristatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim ipso parato mori: ita vt locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & aliis Apostolis, nec antea nec postea inuenitur simile quid dictum, restat vt omnino soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, quòd Ecclesia Apostolos omnes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem contulisti præesse pastore)? quando hoc ad Apostolatum manifestè refertur: & propterea eo modo dicuntur pastores Dominici gregis, quo ad Apostolatum spectat pastoralis cura: vt autem Apostoli nomen testatur pastorale exercitium ad Apostolos spectat, vt ad legatos Christi, & sic hoc est, vt legati Christi dicuntur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significant Christi verba, Pasce oues meas.

CAPVT X.

¶ Petro soli & nunquam committi Ecclesiam, per hæc verba christi, Pasce oues meas.

VNIVERSAM autem commisit Ecclesiam Petro per hæc verba, Pasce oues meas, sophistice in dubium vertitur ex sex.

¶ Primò, quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas sicut dictum est: Docete omnes gentes, Mat. vlti.

¶ Secundò, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, vniuersam autem per orbem Ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicatur, quòd vnus per alios posset pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce: & non dicit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet aliis, vt pascerent oues Christi.

¶ Tertiò, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pauisset, si omnes soli commisæ sunt.

¶ Quarto, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absque Petri autoritate.

¶ Quinto, Quia confitemur Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

¶ Sextò, Quia Petrus circuncisionis tantum oues fortitus est: vt patet ad Gal. 2. vbi dicit Paulus, Quum vidissent, quòd creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & Petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶ QVOD Manifestè autem exorbitent hæc à vero Euangelij sensu, nō est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, y vel vagè oues committi pascendas. Et quidem quòd non has vel illas determinate commiserit, verba ipsa testantur quòd verò nullas, veritati aduersatur, quòd autem vagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti contrariatur, sapienti enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et constat quòd ex hoc ipso, quod solo pronomine Meas demonstrat oues, non vagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, quod nullas suas eximit, omnes suas comprehendit dicendo, pasce oues meas. Et obserua perdertitatem exponendi, quando apud Matth. dicitur, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, de omni Ecclesia Christi intelligendū putant, ne vnam solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quando verò apud Ioannem Petro dicitur, pasce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, vnam scilicet Ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum enim etiam à seipso dissonat. Et per oppositum: quia verò omnia consonant, Ecclesiasticus sensus sicut habet, quòd ibi ita vnica intelligitur Ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares Ecclesiæ in ea tanquam partes in totō: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehenditur.

¶ ET PROPTEREA Nō oportuit apponere omnes: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen meas, comprehenduntur: quum dicitur, pasce oues meas: sicut Ioan. 10. omnes comprehensæ sunt Christi oues, quum dixit Dominus, Animam meam pono pro ouibus meis: & rursus, Oues meæ vocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessario appositum patet: & propterea non esse simile iudicium de hoc textu & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam suas: quam non suas per electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues suas pascendas comisit sufficienter, per ly meas, comprehēdens omnes: vt ratione & testimonio Scripturæ monstratum est clarissime constare ex eodē Euangelista. Et hinc confirmatur sensus catholicus: quoniam quod ibi Christus promisit, hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Ecclesiam promisit, hic omnes oues commisit. Et confirmatur rursus ex verbis domini. Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ nō sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnum constare debet sub vno pastore, consequens est: vt quum vnus pastor instituitur, & dicitur, pasce oues meas: illius vnus ouilis cura cōmittatur. Dubitandu enim forte fuisset si plura haberet Christus ouilia, de quibus suus ouibus loqueretur: quum autem vnum tantum ouile se habere testetur: dubitari non potest, quas suas oues committat, nisi quis adeo desipiat, vt de parte tantum ouilis curam committat. Et confirmatur rursus hic sensus ex Sanctorum expositione: quorum autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prandio commisionem ouium mundi Petro commendat, non alij.

¶ Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd non est impossibile, sed necessarium atque vtile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholicæ Ecclesiæ capite. In hoc autem pascendi modo, scilicet vt à capite catholicæ Ecclesiæ, clauditur quod Christi oues diuersis coadiuuantibus membris pascuntur a capite: sicut totū corpus à capite regitur coadiuuātibus aliis membris. Vnde non est dicendum, quòd Petrus pascit: id est facit pascere: sed quòd ipse vt caput per alia commembra coadiuuantia pascit omnes Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui nō est caput Ecclesiæ fieri constat. Tanquoque possibilius est à Petro pasci omnes Christi oues, quanto Petrus vicarius est Christi viuentis, regnantis & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

¶ Vnde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquam caput catholicæ Ecclesiæ pascat omnes Christi oues. & propterea non peccat si per commembra adiuuatur ad pascēdum Christi oues, sed peccaret si concaput Ecclesiæ sustineret.

¶ Ad quartam dicitur, Petrum nullum misisse Apostolum quia præuentus est à Christo Domino, qui misit Apostolos, Ioan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea potebant autoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habita a Petro facultate.

¶ Ad quintam dicitur, quòd distributio Apostolorum ad Apostolatus exequutionem spectat: & nihil penitus obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo eius autoritas imminuta est ex hoc, quòd Christus Apostolos misit, hoc enim ad legationem illius verò ad exequutionem pertinet.

¶ Et per hoc etiam soluitur sexta obiectio: nam quantum ad exequutionē apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clare testantur, Qui operatus est in apostolatu. Cùm his enim diuersis exequutionibus euidenter stat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

CAP. XI.

¶ Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ esse.

ECCLESIAE Totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

¶ Primò, Quia pascere non significat principari aut esse primum.

¶ Secundò, Quia verbum Christi est vel exortatorium vel præceptorium ad pascendum, non ad subiciendum oues. Et si dicatur, pascere non potest nisi superior, quid ad nos? quære locum vbi verba sunt conferentia Petro potestatem super Ecclesiam: hic enim solummodo pascere committitur.

¶ VERVM Difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum. Pascere siquidem Christi oues, actus est autoritatis in pascente, vtilitatis in ouibus, finis in Christo. Eo nāque ipso q Christus suos vt oues pascēdas Petro commisit, meridiana fuit clarius patet, quòd ipsum præfecit aliis vt pastorem ouibus.

¶ Non oportet ergo aliū quærere locum, vbi Petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi quis vsque adeo desipiat, vt Petro dictum putet, Pasce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia coarguitur ex trina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendæ oues committuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde etsi pascere non significat principari, significat tamen actum ecclesiastici principis, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit priorem. Vnde & benè respondebatur, quòd pascere non potest nisi superior. Et quum dicitur, Quid ad me? respondetur multum profectò ex ipsa ratione connexorum: habent enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quod non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super Ecclesiā: quoniam hic clarè habetur.

¶ Affirmamus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbum Dei instituit creaturas præcipuas, & simul proprium earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternum, & in secundum seculi, præceptum posuit, & non præteribit) par est, vt in creatione Christianæ Ecclesiæ primum eius membrum eodem verbo perfecerit, præcipiendo simum pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatum, Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, cōmittitur, Christianus populus, vt oues iubetur se habere ad Petrum: frustra enim committerentur oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberentur eidem à communi Domino, Vnde necessitas non solum pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quū dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solum docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendasque committit. & Chrysost. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe: & glossa ex Alchuino, Pascere oues est credentes in Christo, ne à fide deficiant, confortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo prædicationis impendere, aduersariis, obsistere, errantes subditos corrigere. Quocirca etsi pascere non significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari. & si non significat principari: trahit tamen secum principari, sicut trahit secum requirere, reducere, alligare, consolidare, custodire & fasse extendat, restrictus est: sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alias pontificatus actus. Sicut enim secundū vniuersi ordinem vnicus cœli motus propter implendum numerum electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summe bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadē mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem electorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundæ, Timo. 2. sustineo propter electos, & ad Roma. 8. Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituēdi affirmator electi Matth. 24. Nec silentio inuolutos propterea dixerim præscitos: quoniam sub agnorum nomine comprehendi aliquos præscitorum non inconuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascēdos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis commisit agnos, & tertio oues: non solum quia imperfecti maiore egēt cura, sed vt ipso numero diuersitatē insinuaret agnorum suorum, hoc est Christianorum communem vitam ducentium, dum alij reprobi, alij electi sunt, oues autem semel & vltimò cōmittitur: quia omnes Christi oues inter electos sunt, & crescens oratio ad summum terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curæ cōmittantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi siquidem leones & vrsi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pontificatu exemptus relinquitur: etiam si solùm fuisset illi commissum: Pasce oues meas: propter quas fiunt omnia, vtpote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Rom. 8. testatur. Fit autem rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrēdo per pastoralia pontificiáque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos, scilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat ægrotum, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari testatur Dominus, arguens de his pastores dicens, Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos, nónne greges à pastoribus pascentur: lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo & non oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanquam omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Ecclesia fiunt tam in foro pœnitentiæ, quam in foro cōtentioso, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Aperire demum & claudere regnum cœlorum ad pastum ouium sic spectant, quòd aperire regnum cœlorum est pascere oues Christi claudere autem illud, ad pastum earundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionem, Pasce oues meas, commissum Petro esse totius Ecclesiæ pontificatum. Nec vt noua hæc cudimus, sed à patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatione Petri pontificatum firmantes. vt in vltim. patebit cap.

CAP. XII.

¶ Petrum habere ex christi institutione successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu Ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differentia inter catholicos & schismaticos, prænotandū est in quo conuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorum principem, &c. fuisse Rom. Pontificem, sicut Iacobus Apostolus fuit Pontifex Hierosolymit. & propterea quemlibet Roman. Episcopum successorem esse Petri in pontificatu Rom. Ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesiæ. Concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanum Episcopum non succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatu: non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conātur Rom. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu Roman. Ecclesiæ: fatentur enim catholici Rom. Pontificē succedere Petro non solùm in Episcopatu Rom. Ecclesiæ, sed etiam in pontificatu Ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superesse tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ, & an huiusmodi successor sit Rom. Pontifex. Schismatici enim negant Rom. Pontificem Episcopum esse Ecclesiæ catholicæ: & pernegant oportere institutione diuina aliquem vnum succedere Petro in regimine totius Ecclesiæ: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo Pontificem Ecclesiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri pontificatum, superest vt primò an habeat aliquem successorem, & demum an ille sit Rom. Pontif. tractemus.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda censuit argumenta, quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu Ecclesiæ catholicæ insurgitur.

¶ Arguitur ergo primò ex cōunctis, Si hæc verba Christi ad Petrum, Tibi dabo claues regni cœlorū, Matt. 16. &, Pasce oues meas Ioan. vlt. extenduntur ad successorē, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequentia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori. sed hoc constat esse falsum: vt patet sigillatim discurrēdo. Nam apud Mat. Dominus præmittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendēdo Petrum, Vade post me Satana, quia nō sapis quæ Dei sunt, similiter apud

Universidad de Deusto
Biblioteca

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & similia cõcomitanter interponũtur cũ Petri reiponsionibus: & postea subiungitur, Quum esses iunior, cingebas te, &c. nihil autẽ horum spectat ad successorem secũdum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo. & pasce oues meas, sunt ad literã dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mystice applicantur ad successores, ita & hæc.

¶ Secundo ex similibus, Verba Christi Luc 22. Ego rogaui pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec illa, Tibi dabo claues, &, pasce oues meas, &c. sunt dicta petro pro se & successore. Consequentia tenet à simili: præsertim quum iste textus à sacris Doctoribus asseratur pro soliditate successionis petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, si enim de quolibet successore hæc dicta sint oporteret successorem quelibet auer sum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso possit verificari, & tu aliquando conuersus: sicut petrus auersus fuit negando Christum cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ Tertiò ex aliis idem petro à Domino dictis, puta, Antequam gallus cantet, ter me negabis, Matth. 26. &, Vade ad mare & mitte hamũ, &c. Matthæ. 17. cur enim huiusmodi soli personæ petri ita quòd non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, & pasce, ad successorem referuntur? voluntarie enim hoc fieri videtur.

¶ Quartò ex omissis, Nullibi siquidem dixit Christus se loqui in illis verbis petro pro se & successore: quum tamen debuisset hoc docere, quum hoc vt vnum de necessario credibilibus proponatur Ecclesiæ: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? si enim totum quod debitum erat, effecit synagogæ Iudæorum, multò magis totum effecit Ecclesiæ Christianæ.

¶ Et augetur hoc argumentũ ex hoc, quòd Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiscũ sum omnibus diebus vsque ad cõsummationem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum Ecclesia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationẽ seculi, manifestauit quòd ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quòd si petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

¶ Quinto ex coapostolis. Quænam ratio est, vt nullus aliorũ Apostolorum habet successorem in Apostolatu, & solus petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorũ successores sint, & dicãtur Episcopi (quos cõstat esse æquales: vnde & fratres vocantur,) & vnus tantum Episcopus successor sit petri super totam Ecclesiam? Et rursus vt prætactum est, quæ ratio suffert, vt Episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius Ecclesiæ, & non in apostolatu: successor autẽ petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius Ecclesiæ? hoc enim non nisi humana ratione, aut voluntate factũ videtur: quũ Scripturæ desit autoritas.

¶ Deinde arguitur ducendo ad incõuenientia multa. Et primo, Si ad solum petrum refertur Christi verbum: ergo non ad successorem: & iterũ, ergo cum petro claues venerũt & abierunt. Et probantur sequelæ: quia non potest ad plures pertinere quod ad vnũ tantum dicitur. Secundo: Quia si ad successorem extenditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentes successores autem petri nondum erãt. Tertio: quia ridiculum esset, quod omnium Ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharistia eadem Confirmatio, idem verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Pœnitentiæ, Vnctionis, Matrimonij & reliqua sacramenta, eadẽ fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc temporalis potentia vni tributa esset successori Petri per Verbũ Dei quod commune est omnibus. Quartò si vnus Episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifeste Hieron. in epistola ad Euãdrum: quæ habetur 93. dist. cap. legimus hæresim docet, non solum ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi Episcopos eos dem esse cum presbyteris, & Episcopos æquales esse. Quintò: quia idem Hieron. super epistolam ad Tim. & habetur 95. dist. cap. olim dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in cõmuni debere Ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor Episcopus maior est aliis.

¶ AD HVIVS rei euidentiam cõsiderandum est, triplici via manifestum fieri hæc Christi verba toties repetita Petro, non solum pro se, sed pro successore suo dicta esse. Prima via ex ipsis verbis Domini, quũ dixit, pasce oues meas, procedit. Nã dicendo, pasce oues meas, vnũ ouium suarum pastorẽ instituit (vt ipsa verba testãtur, absque vlteriori probatione) pastor autem significat ordinarium rectorẽ ouium: vt patet tum ex ipsis nominibus pastoris & ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eum qui ordinarie gerit curam ouium, vel mercenarium vel pastorem esse sed mercenarius non est: quia cùm videt lupum venientem fugit, & nõ pertinet ad eum de ouibus qui mercenarius est: vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quod is, qui ordinarie curam ouium gerit, pastor est. Cõstat autem pastorem vtpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui pastoralẽ officium exercebat, sed per successionẽ oportere durare. Et hinc fit, vt institutio pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc ꝙ in prima institutione pastori tribuitur, pro quolibet successore eidẽ datur. Vnde ex hoc ipso, ꝙ Dominus dicendo, pasce oues meas, pastorem totius Ecclesiæ instituit, pastoralẽ officiũ totius Ecclesiæ statuit ex tunc & in seculum seculi. & cõsequenter, quod dedit tunc petro, significauit se dare cuilibet Petri successori in Petro. Rursus dicendo, pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, vsque ad cõsummationem seculi in præsentis miseriæ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad consummationem seculi prouidit de pastore vno, dicẽdo Petro, pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsque ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius Ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra scriptura procedit: tum quia desipientis est putare Christũ prouidisse de pastore suarum ouium pro parte tẽporis & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad cõsummationẽ seculi, quo durant suæ oues. Tum quia rationabile est vt vniuersalitas tẽporis cointelligatur vniuersalitati locorũ: & proinde quia dicẽdo, pasce oues meas, oues suas vbique terrarũ coprehendit, consequens est vt easdẽ pro quocunque futuro tempore cõprehendat. Tum quia Christus synagogæ dicens, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & nõ feci, insufficienter prouidisset Christianæ Ecclesiæ constitues eam vno ouile sine vno pastore cuncto ouili: conuersante cũ ouibus suauiter, hoc est sensibiliter secũdo modum ipsarum ouium: vtpote, quæ viuunt non sola spiritualis sed sensitiua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit a fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, Sapien. 8.

¶ Tertia autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta Ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbũ afferentur autoritates, manifeste habetur, quòd in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris Conciliis vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam Ecclesiam a Christo facta. Certo autem certius est illum esse verum Scripturæ sensum, quem cõcorditer tradentibus Sanctis vniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitatione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius Ecclesiæ.

¶ AD PRIMVM ergo arguimentum in oppositũ de comitantibus, dicitur, præcedẽtia cõcomitantia & subsequentia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de nõ pertinentibus quidem ad pastorale officium (quale est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu) non oportet esse solicitũ an spectent ad successorem: de pertinentibus autẽ dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodẽ modo pertinẽt ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatũ, sed ad confessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est,) nec ad successorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius Ecclesiæ necessario pertinet, ad successorem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorem Petri esse Petrum, in est in fide solidum: vt super hanc petram Christus ædificet Ecclesiam suam. Difficultatem autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur capit. Quod autem dicitur apud Ioannem, diligis me & amas me? quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorem quoque spectat, quantum ad rectitudinem vtendi pastorali officio: non autem quantum ad habendũ vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quod adiungitur, Quum esses iunior, licet cum petro finitum sit, quantum ad prophetiæ cõsummationem: quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd verba illa domini iuxta regulam de pertinentibus vel impertinẽtibus ad officium pastorale (quia ad pastorale spectat officium confirmare fratres) Petro pro se & successore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autem Petro dixit, eo quod superbire poterat in his, quæ promissa erant à Christo. Et rursus. Postquam me negato plorauerit is, ac pœnituerit, corrobora cæteros: quum te principem Apostolorũ deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robures & petra ecclesiæ. Cyrillus quoq; hoc dicit omissis cæteris venit ad Petrũ cæterũ prælatũ. Nec propterea oportet quẽlibet Petri successorẽ, eadem a Christi charitate: hæc enim Domini verba non necessitatem

sed possibilitatem auersionis à charitate cum indeficientia fidei significant: sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliquando: ex hoc enim, quòd non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quando que futura sit, insinuatur. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorẽ auerti: sed sat est & nimis etiam, quòd quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

¶ Ad tertium patere potest iam solutio: nã sola ea quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autẽ ad literam dicta sunt sibi soli.

¶ Ad quartum (quod maximè vrgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuilibet eius successori se loqui, eo ipso quo instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successionẽ significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastorali, & ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratũ est.

¶ Ad quintum dicitur, quòd non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu. Apostolus enim, vtipsum nomen testatur, sonat, ab alio missum, seu legatum cuiusta illud Apostoli. 2. ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena ista) non est autem legato rum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officium sonat: cuius est habere successorẽ, & propterea Ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu Christi Apostolis, sed habet Episcopos succedentes Apostolis: non quo ad apostolatus autoritatem, sed quantum ad Episcopalem tam dignitatem, quam autoritatem. Vnde si formaliter & exactissimè loquendum est, nec Petrus habet successorem in apostolatu, tum quia apostolatum commnunem habebat cum reliquis apostolis. pareque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum, quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quantuncunque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque adeò, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quam commendatitia vnius seruuli inter sacras computetur Scripturas? Veruntamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam Ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus petri successor hæreditat: ex hoc ipso quòd succedit petro in pontificatu Ecclesiæ catholicæ. Hinc igitur sola successoris petri sedes, vocatur, & est sedes Apostolica: vt pote ea, in qua sola autoritas gubernandi ecclesiam catholicã (quæ inter facultates legatas Apostolis suminum tenet locum) residet: hinc successor petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius autoritas apostolica vocatur: vtpote complectens supremam omnibus Apostolis tributam autoritatem. Vnde solutio patet omnium quæsitorum: & tur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica autoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in Episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declaratæ. Et quare Episcopus Hierosolym. non succedit Iacobo in autoritate Apostolica. Episcopus autẽ Ro. succedit Petro apostolica autoritate: quia scilicet Petrus autoritatem apostolicã habuit, etiam vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo. Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut volũtate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratũ est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

¶ AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere: Ad probationem autem (quia nõ potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem institutũ dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuilibet succedenti tacelligitur dictum & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto cuilibet ei succedenti in huiusmodi officio pastorali dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

¶ Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, quod extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentes, quàm ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat modo nõ fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

¶ Ad tertium dicitur, quod non ridiculũ, sed diuinæ rationi consentaneum est, vt omnium Ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est vnum numero ouile institutum à verbo Dei communi omnibus: ita sit vnus numero pastor illius vnius ouilis institutus ab eodẽ verbo de cõmuni omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est vni particulari Ecclesiæ aut personæ consulere, sed vnitati ouilis prouidere, ac per hoc sicut vnitas ouibus communis est Ecclesiis ominibus particularibus, ita vnitas pastoris ad omnium est vtilitatem Ecclesiarũ. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus siue Apollo, siue Cephas.

¶ Ad quartũ dicitur simul, & ad quintũ cõsequentias nihil valere, vtpote ex impertinẽtibus ad propositũ deductas. Dicta siquidem à Hieron. in vtroque loco, impertinẽtia sunt ad propositũ: vtpote quæ de Episcopis & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicũtur: æqualitas nãque seu idẽtitas diuino iure inter Episcopos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatẽ pastoris totius ecclesiæ: nõ enim ideo vnus est pastor totius Ecclesiæ: quia Episcopus maior est presbytero: sed ideo ꝙ vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue Episcopatus sit maximus in Ecclesia Dei ordo. Aequalitas autẽ diuino iure Episcoporũ inter se quatenus Episcopi sunt, nõ eget probatione: quoniã illã asserimus, sed impertinẽs est propositio, quoniã nõ ideo vnus est pastor totius Ecclesiæ: quia vnus Episcopus est sacratior altero (omnes enim Episcopi sunt æquales in episcopat⁹ ordine, & nõ est magis aut plus Episcopus successor Petri quicũque alius Episcop⁹: sicut nõ est magis presbyter, quam quicũque alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius Ecclesiæ & reliquis prælatus: Episcopis atq; presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, ꝙ diuino iure a Christo instituto vnus presbyter, siue episcopus Petri successor cæteris episcopis & presbyteris, imò toti ecclesiæ præfertur, nõ sequi Hier. & allatos à Hier. Petrum, Paulum, Ioannem, Lucã, hæresim docere: vt arguẽtes audent inferre, sed prudẽs lector intelligit dicta horũ impertinenter deducta ad Propositum.

CAP. XIII.

¶ Romanum Pontificem succedere Petro in Pontificatu totius Ecclesiæ.

SVPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura totius ecclesiæ. habet enim proprias difficultates an is sit Rom. episcopus.

¶ OBIICITVR, igitur in primis ex parte temporis quia Rom. Pontif. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quum prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque particulari aliqua sede fuerit.

¶ Et cõfirmatur hæc argumẽtatio sicut arguit Apostolus ad Ro. 4. vbi probat ex circonstãtia tẽporis & facti Abraham nõ ex circoncisione, sed ex fide iustificatu nulla alia ratione vsus, quam ꝙ Abraham ante circoncisionẽ fuerit iustus apud Deũ per fidem. Si hoc eius argumentũ, valet necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando claues accepit à Christo, nondũ erat Episcopus vrbis Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo claues non sunt ei datæ. secundum quòd postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abrahæ non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantùm.

¶ Secundò, Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesiæ (de hac enim successione, ne cõtingat idem sæpius replicari, semper loquimur nisi quãdoq; explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi spectantia necessariò ad successorem Petri, sed nõ de quolibet Romano Pontifice hæc verificari oporter: ergo Rom. Ponti. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequẽtis, ex eo ꝙ Romanus Pontifex potest labi in hæresim, & sic nõ verificabuntur de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificãda est ecclesia: nõ inueniretur: nec, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorẽ Petri dicta esse monstratũ est. Tertiò, quia nõ omnis Rom. pont. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: nõ est ergo Petri successor, qui exactæ à Christo tunc in Petro charitati non succedit: quartò, quia non omnis Romanus pont. pascit oues Christi, sed multi eorũ pascunt oues suas: dum ad propriã gloriam, autoritatem, vtilitatẽ, & alia huiusmodi pontificatũ exercent. Dicente autẽ Domino, Pasce oues meas: significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouiũ Christi, ipsum amãtes & illas pascẽtes, doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si non amãt & docẽt, nihil hoc verbũ ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores. Quintò, quia prisci Romani pont. recusauerũt se vniuersales appellari. Greg. enim sex epistolis hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc renuisse. Si enim Greg. cũ aliis noluit vocari episcopus vniuersalis, cõsequẽs est quòd non erat aut non se credebat vniuersalẽ episcopũ, idem autem sonat Põtifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesiæ. Non

succed

Universidad de Deusto
Biblioteca

succedit ergo Roma. Ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesiæ, Sextò concilium Nicenum (vt scribitur libro. 19. cap. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandriam vel in vrbe Roma, vetusta consuetudo seruetur: vt vel ille Aegypti, vel hic suburbanarum Ecclesiarum solicitudinem gerat. Si enim Rom. Ponti. successor esset Petri in pontificatu totius Ecclesiæ, non præsumpsisset Nicenum concilium fines suæ solicitudini decernere in suburbanis Ecclesiis. Septimò, si Rom. Ponti. Christi institutione præest toti Ecclesiæ, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui nō sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuam Ecclesiam totam errasse: quum adhuc non esset Rom. Pon. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad 40. annos post Christum, errasse: quum tunc non recognosceretur Rom. Pont. vt pastor totius Ecclesiæ. Sequitur postea Asiam, Aphricam, atque Græciam in damnatione fuisse: vtpote non recognoscentes Rom Pont. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Persida, India, Scithia, totoque Oriente, damnari: eo quòd non subsunt Rom. Pont. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. Pon. eo quòd nō ab ipso seu eius autoritate eorum Episcopi sunt instituti, eorum Concilia sunt celebrata. Octauò, Hieron. de viris illustr. scribit, quòd Achatius Episcopus Cæsarienſis discipulus Eusebij Pamphili, imperante Constantio, Liberiū Papam deposuerit, & Felicem constituerit. Constat autē hoc repugnare primatui. Rom. Pont. si totius Ecclesiæ Antistes esset. Nono, Si vlla ecclesia est prima & mater omnium Ecclesiarum, & à Christo Domino immediatè fundata nō est alia nisi Ecclesia Hierosolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanā: vnde exierunt omnes Apostoli ad vniuersum orbē terrarū. In cuius signū ab omnibus ecclesiis etiā Rom. collectæ soluebātur ecclesiæ Hierosolymitanæ.

¶ Ad huius rei euidentiam consideranda sunt duo, primū vnde est, secundum vnde scitur Rom. Pon. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non Euangelica institutio, sed subsequutum factum Petri, quo Ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddēdo lectorem in primis, quòd aliud est succedere Petro & aliud est succedere Petro hunc, scilicet Rom. Pon. Ratio enim quod Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: qua Dominus in petro pastorale totius mundi instituit officium: vt in præcedetibus manifestatum est. Ratio verò, quod Petro succedat hic, hoc est Rom. Pon. non est institutio euangelica: tum quia euangelica vocenon est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota Ecclesia cōmissa sibi, dum dicitur, Pasce oues meas: & propterea si petrus perseuerasset vsque ad finem, vt incepit absque appropriatione alicuius particularis Ecclesiæ nec Rom. pōt. nec aliquis alius particularis Episcopus esset Petri successor. sed migrante ad cœlum Petro fuisset vnus electus in Episcopum catholicæ Ecclesiæ, qui successor fuisset Petri. Tū quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset vsque ad mortem, nō Rom. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma. nō tantum loco. sed sede, ita quòd alibi sedem elegisset, non successisset Rom. Pontifex Petro, sicut nec modo succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit mutando non solum locum sed sedem. Ex his enim patet, non ex euangelica institutione ortum habere, quod Rom. pontifex succedat petro: euangelia siquidem institutio de his mutationibus non fecimpedit: sed subsequentibus factis disponendum hoc reliquit. Quo circa ex eo, quod appropriatione firmata Roma. Ecclesia Petri Pontificatui addicta est, inde ortum est, vt Rom. Pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicamus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradendis, quam habes in lib. 5. Epistolarum Ambro. post 32. Epistolam asserit, & ante ipsum in lib. 3. de excidio Hierosolymitano, cap. 2. Egesippus affirmat) volēti Petro ex vrbe Roma discedere obuians Christus iussit, vt Rōmæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi, vt nō nuda Petri mors Romæ, sed mors iussa à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedem in Petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successionis Rom. Pontificis Petro spectes rationem succedendi inuenies fuisse Ecclesiæ Rom. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificem Ecclesiæ catholicæ, non duos intelligas Pontificatus: non enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum, hoc est, quia potuissent esse duo: vt patet ex dictis. Vnde non se habent sicut duo Episcopatus vnite: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Episcopatus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. Ecclesiam exeuexit in pontificatum, non alium, quàm suum, quem secum vehebat: ita quod pontificatus Petri, quem à Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad Ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Confert autem nonnihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idē sit Romanus pontifex, & pontifex Ecclesiæ catholicæ: non solum vnitate personæ, sed identitate pontificatus. In cuius signum non dantur Romano pontifici duo pallia, sed vnum tantum: quum tamen plura dari consstet habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedentis. Rom. siquidem pont. Petro succedens autoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce, pasce oues meas: nam cuilibet petri successori, in petro dixit Christus. Pasce oues meas. Licet itaque Apostolicam sedem Rom. esse pont. initium habeant ex appropriatione Ecclesiæ Rom. ad petrum: ex quo tamē firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom. Pon. verus est pontifex Ecclesiæ catholicæ à Christo in beato petro institutus: manifestū est igitur, vnde Rom. Pon. est petri successor, ac totius ecclesiæ pastor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tum vniuersali ecclesiæ, tum sanctis Doc. innumeris, tum sacris Conciliis. Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Christianæ rationem spectat: (de quorum numero hoc constat per Decre. vnam sanctam esse) cōtrarium inuenitur à præfatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit Rom. Pont. sedem solam esse sedem Apostolicam: hoc autem nihil aliud est quam facteri Rom. Pon. Petri successorem esse rectorem catholicæ Ecclesiæ, nam in apostolica sede (nisi quis propriam ignoret vocem) clamatur apostolica autoritas: in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam Ecclesiam inciudi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeò est clarum, vt concorditer dicatur Apostolicæ autoritati à Christo orbem cōmissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicunque contingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat Episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorum etiam gesta testantur. Vnde cum 1. ad Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in ecclesia primum Apostolos: dicit glos. inter. li. omnium ordinatores & iudices: manifestans apostolicam autoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem. Confitemur igitur apostolicæ autoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem confitentium ex eo etiam comperitur, quòd solam successoris Petri sedem Apostolicam confitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedit, cuius successor est Episcopus Hierosol. cur sedes illa, in qua Iacobus Apostolus sedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa non est autoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personā Apostoli affirmaretur à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, quòd multæ essent sedes apostolicæ & Hierosol. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica modo autem, quòd vnicam tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eámque Roman. Pontif. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ. Et confirmatur: quia sicut in Episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiscopali sede autoritas Archiepiscopalis, & in sede patriarchali autoritas patriachalis: ita in sede apostolica clauditur autoritas apostolica. ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad iusmodi sedes recurrens, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam confitetur. Porro in prædictione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio: nam quia secūdum veritatem, Apostolica tam sedes, quam autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo potuit Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm apostolum instituere: sicut non minus est Episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm Episcopum) necesse est vt qui apostolicam confitentur sedem, à Iesu Christo immediatè illius esse autoritatem fateātur, diuinóque proindè usque instituta illam esse profiteantur. Et hinc habes quod Doctores confitentes Rom. Pont. sedem apostolicam aut apostolatum, aut autoritatem apostolicam fatentur Rom. Pontificem esse totius Ecclesiæ rectorem: quod notandum valde est, & secundum hoc ne oporteat sæpe repeti in autoritatibus sanctorum, &c.

¶ ANTEQVAM autem autoritates adferantur, ad obiecta respondēdum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obstare successioni Rom. Pont. Petrum, quatenus Rom. Pont. fuit, natis esse post acceptas claues: sufficit enim successori natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abrahæ respondetur militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abrahæ cōuenit ex fide, & non ex circūcisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium cōuenit ex pontificatu ecclesiæ catho. (tunc enim dicta sunt ei claues, quādo factus est pastor Christiani ouilis) & nō ex ecclesia Ro. seu Pon. Ro. postea subsequuto. Et similiter quemadmodum

modum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statū præputij, sed est extensa ad subsequutum statum circuncisionis (dicente Apostolo ibidem, ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, &c.) ita accepte claues extensæ sunt ad subsequutum posteà Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circuncisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea pater factus est circuncisionis, sic vt eius semen ex circuncisione prælatum sit omnibus in cōsummatione iustitiæ promissionū, & benedictionū Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circuncisione natum) ita acceptæ claues appropriatæ sunt Ecclesiæ Rom. seu Petro, vt factus postea est Pont. Rom. sic vt per ipsam aperiatur regnū cœlorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet q̄ ex huiusmodi argumēto etsi habetur, quod acceptio clauium nō pertinet ad Petrum nisi secundū quod erat tunc quum accepit claues, erat autem non solum Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quòd acceptæ claues restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quod claues acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad Pontif. Rom. secundū mutationem, qua & loco & officio, appropriata est Petro Ecclesia Romana.

¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successoré Petri seu Rom. Pon. non posse esse infidelem seu hæreticū. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiā catholicā: vel de ipsius persona secundu seipsam. Et vtroque modo verificatur. & vtrunqie expressit Dominus in Euāgelio. Fidem enim solidā in Petro & successoribus suis secundū proprias personas, significauit Dominus, & dicēs, Tu es Petrus in præsenti: & dicēs, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: in futuro. Fidē verò eiusdē in ordine ad Ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hāc Petrā ædificabo Ecclesiā meam: & dicens: Confirma fratres tuos. Nec obstat persona Rom. Pont. fidei secundum propriam personam, quod illa persona potest esse hæretica: quonia quamprimùm definit esse fidelis, desinit etiam esse Petri successor secundum rei veritatē & apud Deū: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: vt dicitur Ioan. 3. quidquid sit secundū forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, q̄ ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subiicitur Ecclesiæ manifestatur ipsum nō esse amplius Petri successore secundum veritatē: nam si verè esset Petri successor, iude c esset totius Ecclesiæ, & nō esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autē fidei personæ Rō. Pon. in ordine ad Ecclesiā, prouenit vt errare nō possit sententialiter diffiniēdo de fide Christiana: quoniā in huiusmodi diffinitione constituitur fides vniuersalis Ecclesiæ, & per eam ædificatur Ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem Ecclesiam errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter cōmendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica. fide siquidem confirmi Ecclesiam constat, quum sit (vt ad Hebræos 10. dicitur) sperandarum substantia rerum: & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet, s̄ vterque enim subst̄ātiā ædificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcireo Christus sibiipsi attribuit ædificationem Ecclesiæ super sedem Apostolicā: dicens. Et super hanc petram ædificabo Ecclesia meam, firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidē emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris, ideo dicitur Petro & successori, Confirma fratres tuos: quid quid enim agit fedes Apostolica diffiniēdo de fide, nihil aliud est quam declarare quid sub fide à Christo data contentur: sic enim cōfirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quòd congregati in Cōstantinopolitano Concilio doctrinam de Spiritusanct. tradiderunt: non quod minus esset in præcedentibus, qui apud Nicæam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Rom. Pontif. sicut subest fide: non enim alicui propterea de nouo subiicitur, sed quod implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione dicta appareant: meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt nimis hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari, fidelis debet de tali tantáque diuinæ gratiæ assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphæ potest. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi astiterit ad prophetandum ratione pontificatus: testante Ioan. Euangelistā, dum dicit, A semetipso non dixit sed quum esset pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erat moriturus pro gente, Ioannis 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinam assistentiam peculiarem pontifici esse reuelaret. Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio à Petro rectitudinem respicit pastoralis officij, & propterea qui non succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione. Ad quartum dicitur, quod amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione commissi: & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas, & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pascere Christi oues: ad quem spectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentem & amantem, quia exigit, vt amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastorali officio, & mereretur illo priuari: non esse tamen propterea priuatum ex vtroque testamento dicimus. Ezechiel siquidem 34. reprehēdituntur mali pastores. qui non Dei gregem. sed semetipsos pascebant, appositis prophetici minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deum exercendæ, pastores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus Moysi, sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis seruate & facite, secūdum verò opera eorum nolite facere. Ad quintum dicitur, Greg. prædecessorum vestigia imitatum refutasse se vniuersalem appellari, ea ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus videtur dici: & sic cæteris Episcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quòd Rom. Pont. autoritas restricta sit, & ad vniuersalem non se extendat Ecclesiam: superbum enim vocabulum, vtpote reliquorum Episcoporum iniuriam præ se ferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ autoritatis extēdentis se ad vniuersalem Ecclesiā. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem adferenda verba de Petri autoritate super totam Ecclesiam, subiungit de Petro, Cura ei totius Ecclesiæ & principatus committur & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Gregor. simul affirmare curam totius Ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulū. Propter quod posteriores pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate discedentes, vniuersalis nomen à recto in obliquum transtulerunt: & subscribunt se in hodiernum diem, Ego enim Episcopus Ecclesiæ catholicæ. Ad sextū dicitur, quod aliud est loqui de autoritate, & aliud de executione: cum autoritate siquidem Rom. Pon. super totam Ecclesiā. mos fuit laudabilis, vt non exequeretur papa ea, quæ ad particulares alterarum Ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archiepiscopis cōfirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia fiebāt. Et hæc est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Nicænum Cōcilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per suos legatos præsente de obseruatione huiusmodi vetustæ cōsuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de autoritate Rom. Pon. aut læsam fuisse illius autoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut lædiatur Rom. Pontif. autoritas ex eo quod in multis prouinciis Ro. Pont. obedictibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiūt. Ad septimum dicitur, quod Rom. Pontif. Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi: vel quo ad rationē initij: & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel præsuppositā appropriatione Ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic verissimum est: & propterea cōceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse, qui eum non cognouerunt vt prælatum. Et quum infertur primò quod primitiua Ecclesia errasset, negatur sequela: quoniā tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesiæ Rom. ad Petrum: quæ præsuppositā pon. Ro. præest omnibus. Sufficiebat siquidē tunc, quod tota Ecclesia recognosceret Petrū, vt totius Ecclesiæ pastorem: post appropriatam autem Rom. Ecclesiam, oportet recognoscere Rom. pon. successorem Petri pastorem totius Ecclesiæ, non quatenus est Rom. pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. Quū verò infertur secundò, quod tot Martyres & Sācti ad quadringētos annos peccassent, quia nō recognouerunt Roma. pont. respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouisse Ro. pon. à principio enim Ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiue Ro. pon. ei succedēs: vt subsequentes manifestant autoritates Sanctorum. Et similiter quum tertiò infertur, Asiam, Aphricam & Græciam errasse, quia non fuerunt subditæ Rom. Ecclesiæ manifestè erratur & quæ falsissima comprobantur inducuntur: plenum siquidem registrum Greg. curis, Asiæ, Aphricæ, & Græciæ, testatur oppositum.

¶ Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales nō subesse Ro. Ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in Concilio Floren. sub Eugenio IIII. patere potest: sibi siquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. pontificē vt pastorem totius Ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationē autem subiunctā: quia nec Episcopi ibi à papa instituūtur nec Concilia eorum papæ fiunt autoritate, iam patet quid dicendū, est scilicet q̄ huiusmodi exequutionum consuetudo in quibuscunque prouinciis, papæ nec tollit, nec lædit autoritatē. Verūtamen plures nostra ætate visum est, ab Orientalibus missum ad Ro. pon. pro surrogādo Episcopo, seu cōfirmando, electo: & tempore Alexandri VI. & Iulij II. Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obiiciunt damnatum violentiæ factum: vt ipsamet verba Hier. testantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum Liberij Felicem Arrianum substitueret, Vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

Felix ille in catalogo pontificum non est computandus: vt testatur Aug. in Epistola ad Generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidē Aug. à Petro. vsque ad tunc temporis Rom. pon. Anastasiū singulos successiuè recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem. Ad nonum dicitur Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secundum se, vel secundum suum caput: & quod licet Rom. Ecclesia secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater omniū Ecclesiarū, nec immediatè instituta à Christo: ipsa tamen eadem Ecclesia Roma. secūdū suum caput Petrum ac Petri successorem prima est ac mater & magistra omniū Ecclesiarum: & immediatè à Christo euangelica voce autoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quam Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primam magistram, matremque Ecclesiarū omnium, aut à Christo Domino euangelica voce fundatā firmātamque sonantes, veræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quod eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccle. Rom. Vnde nihil obstat hanc primatū quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferuntur: nam illa nō fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem Ecclesiæ Hierosolymitanæ non vt prælatæ, sed vt indigenti ab aliis dabantur vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

CAP. XIIII.

¶ Autoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesiæ pontificatum institutum.

RELIQVVM Est, vt illis quoque fiat satis qui nesciunt à priscis Ecclesiæ Patribus in Asia, Aphrica, & Europa veneratū esse Rom. Pont. vt totius Ecclesiæ patrem non humana, sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector Ecclesiæ vniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum Ecclesiæ Patrum ac Doctorū sententias non omnes, nec omniū, sed tot vt sufficiāt ad claram notitiam q̄ Rom. pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus pastor & rector totius Ecclesiæ. Et à Græcis incipiendo, Chryſ. homil. 55. super Matt. exponens illud, Super hanc Petram: dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorem constituit. Et infrà, Deus concedere solus potest peccatorum remissionem, & vt futura Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irrumpentibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet. hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infra, Hunc, scilicet Petrum, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, id est fidem atque cōfessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam. Et homil. vlt. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negationis meminit, neque exprobrat: tantum dicit, Si amas me fratrum curam suscipias. Et infrà, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem accepe-rit, respōderem hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infrà, tractans illud Domine hic autem quid: dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & ma ora &c.

¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando cōuersus cōfirma fratres tuos, ait, post quam me negato plorueris, ac pœnituēris, corrobora cæteros: quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra Ecclesiæ. Et infrà, Quum esset Apostolus, denegauit ac iterū per pœnitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Ioan. vlt. cap. super illud. Quum ergo prādissent, ait. Finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendabat non alij. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc quod dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium præfaturam ei instituit. Et infrà, super illud, Donec veniam ait, Id est, dum huc ſcirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

¶ Cyrillus Patriarcha Alexādrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit à Patre sceptrū Ecclesiæ gentiū, dux ex Israël egrediēs super omnē principatum & potestatē super omne quodcūque est, vt ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissimè cōmisit, & nulli alij quam Petro Christus quod suū est plenū, sed ipsi soli dedit. Et rursus, pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota Trinitas plenissimā dedit potestatē: quē vnus triū assumpsit in vnitatē personæ transiuexit ad patrē super omnē principatū & potestatē, vt adorēt eum omnes Angeli Dei, quem totum dimisit per sacramentum & potestatem Petro & Ecclesiæ eius. Et iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquam ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterum,

ipsius Apostolici throni Romanorum pontificum solius est reprehēdere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit. Maximus in Epistola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominū syncerè receperunt: & vbique terrarum catholici veram fidem confitentes, in Ecclesiā Romanorum tanquam in Solem respiciunt, & ex ipsa lumen catholicæ & Apostolicæ fidei recipiunt.

¶ Cyrillus patriarcha Hierosolymitanus, ex Persona Christi loquens dicit Petro, Tu cum fine & ego sine fine cum omnibus quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & autoritate ego sicut sum & tecum.

¶ Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (vt habetur dist. 21. nunc autē) quum Marcellinus papa, & postea Martyr timore ductus thuri fecisset idolis, synodus Episcoporum collecta huius rei gratia dixit, prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe ante, Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenis, ait Sacrosanct. Roma. & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Saluatore nostro primatum obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo claues, &c. vt habetur dist. 22. Sacrosancta. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo, idē dixit, In nouo Testamento post Christum dominum à Petro sacerdotalis cœpit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Eiectionem summorum pontificum sibi Dominus reseruauit 79. dist. eiectionem. Marcellus papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galerij qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorū dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet, vt declaratum superius est.

¶ Ambr. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 22. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendū gregē accepit: vt qui sibi infirmus antè fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tētatione nutauerat, cæteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis Ecclesiarum petra dicitur, sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petrā ædific. Eccles. meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam laxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat. Et idem in hymno Dominicali Petrum petrā Ecclesiæ appellat, dicens, Hæc ipsa petra Ecclesiæ canente culpam diluit. Testatur siquidem Aug. in li. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnum Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solam Ecclesiæ nauem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est cōstituus: dicente domino, Super hanc petram ædific. Ecclesiam meam. Quæ nauis in altum seculi istius ita natat, vt pereunte mundo omnes quos suscipit, seruet illæsos. Cuius figuram iam in veteri videmus Testamento. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo cunctos, quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri Ecclesia cōgrante seculo, omnes quos amplectitur repræsentabit illæsos. Et sicut tunc transacto diluuio ad arcam Noe columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad Ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referet: quia ipse columba, vel pax est. Et idē super Epist. 1. ad Tim. cap. 3. tractās illud, Vt scias quemadmodum oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui &c. ait: Quum totus mundus Dei sit Ecclesia tamē dominus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus enim in præadicationē est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicitur esse domus Dei & veritas, vbi secundum voluntatem sui creatoris metur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, commendat ac tuetur cautelam ac sapientiam eiusdem in peregrinis partibus percunctantis, si Episcopus esset catholicus hoc est cum Ro. Eccles. conueniret: dicens cap. 7. Aduocauit ad se Episcopum nec vllam putauit veram nisi veræ fidei gratiā percunctantisque ex eo est, vtrū nam cum Episcopis catholicis, hoc est cum Ro. Eccle. cōueniret. Cū Ro. dixit nō Hierosolymitana nō Antiochena, nō Cōstātinopolitana, &c. cur hoc nisi, quia Ro. cōmunis est omnibus catholicis, proculdubio, vt caput: Simile siquidem apud Hieron. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur meus est.

¶ Hieronymus, super Matth. ait, Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitur est nomen: ac secundum metaphoram petræ rectè dicitur ei, Ædificabo Ecclesiam meam super te.

¶ Rursus ad Damasum: & habetur vigesimaquarta quæstione prima, c. quoniam vetus. Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem con-

sortior, super illam petram ædificatam Ecclesiā suam scio. Et infrà, Quicūque tecū non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Anti Christi est. Vbi nota Hier. pro eodē computare Christum & papam quantū ad ea quæ sunt inde: in his enim eum loqui claret pater videti Epistolam 4. Item quoque 1. lib. cōtra Iouinianum ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite cōstituto schismatis tollatur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioānes virgo electus est. soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, pacem meam do vobis, &c. in adolescentem, quē dilexerat, causam præbere videretur inuidiæ. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, ait, Sī hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio cōprobatur quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticū comprobabit, vbi quia vides, sex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel non esse catholicum, aut hæreticum summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

¶ Aug. non solūm Petrū principē Apostolorū affirmat: sed quum consultaretur sedes Apostolica de fide cōtra pelagianā hæresim, a duobus Conciliis Carthagi. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respondēte Innocētio papa ad Carthaginēse quidē Concilū. Et patrum instituta sacerdotali custodientes officio nō censetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sentētia, vt quidquid de disiunctis remotisque prouinciis ageretur, nō prius ad Petrum, id est sui nominis & honoris autorem referre debere: vt hucusque ab hac fonte aquæ velut nunc retulit vestra dilectio, q̄ per totum mundum posit omnibus Ecclesiis in communi prodesse. Et idem ad paulinum Epistola 106. referēs hæc gesta, commendat Innocētij literas reprehēdens: subiungens, Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicæ sedis Antistitē. Rursus secundo lib. de Baptismo cōtra Donatistas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrā cuilibet præfert Episcopatui, quū cōparando Cypriano Petro ait, Vereri debeo ne in Petrū contumeliosus existam: quis nescit enim illum apostolatus principatū cuilibet Episcopatui præferendum: sed & si distat cathedrarum gratia una tamen est Martyrū gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christia. nō longē versus principiū, decretales Epistolas apostolicæ sedis intra canonicas habēdas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis Ecclesiarū catholicarum quam plurium diuinarū scripturarum sufficit eos sequi qui sedent in Apostolicis sedibus: inter quas sanē illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel aliis misit apostolica sedes inter canonicas esse habēdas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicā sedē nō solūm cunctis prælatā sedibus: sed diuin à vtpote fidei magistram.

¶ Greg. in regist. lib. 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustū ait: Cunctis Euangelium scientibus liquet, quòd voce Dominica sancto, & omniū Apostolorum principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura commissa est, ipsi quippe dicitur, Petre amas me: pasce oues meas. Ipsi dicitur, Ecce Satanas expetiit eribrare vos sicut triticū: & ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquā do conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ædif. Ecclesiā meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cœlorū: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris, super terram, erit solutum & in cœlis. Ecce claues regni cœlestis accepit: potestas ei ligandi & soluendi huius rei tutor: cura ei totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶ Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnes tamen regat Petrus, quos principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium porrēxit suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quicquid aliis non negauit.

¶ Venerabilis Beda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius meritò cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

¶ Bernardus nō solūm pluries Ro. Pon. Iesu Christi vicariū & totius Ecclesiæ caput appellat: sed in Epistola prima ad Eugenium patrem 237. in ordine Epistolarū ait, Locus in quo stat, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius: locus illius est, quem constituit Dominus dominum domus suæ & principem omnis possessionis suæ: inerito tali pastori, tali nutritori commissa est Ecclesia, quum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. quando discesserūt à Domino papa ait, Cur regem terræ, cur dominum cœli furore tam intolerabili, quam irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacrā & apostolicam sedem diuinis regulabusque priuilegiis singulariter sublimatā, ausu sacrilego incessere, suoque minuere honore contenditis. Et in Epist. 131 ad Mediol. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. Ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens: fidele cōsilium & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debitam ei reuerentiā exhibebo, & nihil amplius. Et to. Fac quod dicis: quasi exhibeas debitam, & omnimodam. Plenitudo siquidē potestatis super vniuersas orbis Ecclesias singulari prærogatiua apostolicæ sedi donata est, qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nos ordinare Episcopatus, vbi hactenus nō fuerunt: potest eos qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita vt de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & ecōuerso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunque personas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiā: nō semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porrò in promptu est ei omnem vleisci inobedientiā, si quis fortè reluctari conatus fuerit.

¶ In gestis concilij Constan. inter damnatos articulos. Io. VVicleſ, & Io. Huſs reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit cathedre Rom. Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatū summi Pont. super alias Ecclesias particulares.

¶ Sanctus Th. in 4. contra Gen. c. 76. postquam multipliciter probauit vnum Episcopum prælatum à Christo, toti Ecclesiæ, subdit, per hoc autem excluditur quorundam præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorem eius Romanum Pon. vniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In cōcilio quoque vniuersali Florētiæ sub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenoru, & Iacobitarum cum Ro. Ecclesia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus sanctā apostolicam sedem & Ro. Pon. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Ro. pont. successorem esse beati Petri principis Apostolorū, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput & omniū Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascēdi, regendi & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Cōciliorum & in sacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuētam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc vnum Concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

¶ Præterea turbam Canonum & doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sentientium. Tam euidenter siquidem ex his, quæ attulimus, clarum est Ro. pont. Petri successorem, à Christo in Petro institutum esse totius Ecclesiæ pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit: Si quis autem post hac hæsitans inuentus fuerit, aut rudis & ineptus, aut eum hæreticis seu schismaticis sanire, aut rudis & ineptus, aut eum hæreticis seu schismaticis sanitur, aut rudis & ineptus, aut eum hæreticis seu schismaticis sanitur, aut certè Christianus nō est, ineruditus quippe valde & indocilis est quisque certitudinem mathematicam in omnibus quærit, vt philosophi tradunt: Hæreticorum atque schismaticorum proprium est sacra vti scriptura, secundum sensum tamē quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorum autem, qui verè catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra Concilia, apostolica autoritate roborata interpretantur. Hunc sciendi Christianam veritatem modum quisquis repellit Christianus non est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, Trinitatis vnam substantiam reuocare in dubium cum Arrio fas est: Spiritū quoque sanctū procedere à filio ambiguum adhuc cum prisci erit: panē in sacramēto altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut autoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenēda, nisi interpretatione sacræ scripturæ, iuxta Sanctorū documēta, & sacrorum Conciliorum autoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euangelici ad propositum adsint. & Sanctorum doctrina cōformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorūmque Cōciliorum cum Apostolica autoritate inueniatur definitio, omnisque Christianorū ætas a Petro hucusque in sancta Ecclesia catholica hoc cōfessa inueniatur, reliquorūmque Doctorū testimonia innumera sint, certū ita redditur Ro. pon. Petri successorem in Petro à Christo institutum totius Ecclesiæ pastorē, vt certior fides haberi non possit, Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis verò propriæ 52. die 17. Februarij.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS QVARTVS
De Attritione & Contritione in quatuor Quæstiones diuisus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio possit fieri contritio.*
2 *Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.*
3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suorum peccatorum.*
4 *Num contritio non modo culpam, sed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO mea in subsequentibus, quæ ab autore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia determinare. Seruabóque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶ De partibus igitur pœnitentiæ in speciali tractando primùm occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

QVAESTIO I.

¶ An attritio possit fieri contritio.

ET PROPTEREA Quæritur primò an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quòd non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est a voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione nõ remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

¶ AD EVIDENTIAM Huius tria facienda sunt, primò dicetur quid nominis: secundò manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertiò respondebitur quæsito.

¶ Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiã peccati: contritio autem sonat displicentiã perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicẽtiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniã contritio propriè significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quãuis frequenti vsu dicatur, quod contritio est dolor, significãdo causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status ecclestis patrię: in qua sanctis displicebat peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebunt. Ex hoc enim quòd in patria erit displicentia, & non erit tristitia, manifestè patet quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Autore in quæst. 84. art. 4. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositã cognoscitur: ideo inchoandum est a contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfecta displicentia: primũ est ipsa displicentia peccati, secundum est propositum de cætero nõ peccandi mortaliter: tertium est quòd sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundũ quid (puta quia adest peccati displicentia modica: seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quãtitas displicentiæ limites habeat, ita quòd ibi sint cõfines attritio & contritio, in tertia cõditione declarabitur. Si verò secũda defecerit conditio (scilicet propositũ de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij præpositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantùm: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statũ suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurariis, cõcubinariis, & aliis similibus: qui cõfitentur peccata sua, displicẽtque eis peccasse, habẽtque velleitatẽ relinquendi peccatum, nõ tamen deserunt concubinatũ, aut restituunt vsuras, &c. Et hæc displicẽtia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi expliciti puta quia pœnitẽs est sic dispositus quòd displicent ei peccata præterita, & nõ intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam cõfuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habẽtur explicitè: tertiũ autem, scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in cõfuso habetur: pro quanto in voluntate nõ peccandi confunditur & tempus proxime futuro, & totum tempus vitæ suæ: ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis: & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertiæ conditionis aduertendum est, quod in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia: Secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorum Dei. Et siquidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primũ affuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet, quòd sicut in potestate nostra est constituere nobis pro vltimo fine delectationem veneream, aut lucra, aut regnum, ita in potestate nostra est habere Deum etiã vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine, ita quòd intendamus & deliberemus præferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quæ desiderari haberive possint. Quòd etiã huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguat ab attritione, ex eo patet, quòd sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis, substernitur enim huiusmodi dilectio acquisitæ charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quam boni fideles, tam seipsos, quàm alios habens pro contritis, quum hæc dilectio testimonium perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis manifestè sequeretur, quod scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis per hoc quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ intantum quòd propter similitudinem actuum censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximum, sit ex infusa gratia, vel non. Et ab hoc amore procedere potest quòd Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiæ peccati quàm propositi non peccandi: quantificatur enim vtrunque horũ ex quantitate amoris Dei: ita quod sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia euitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam cõtritionis est illa qua minus odio habemus peccatum, quàm aliquod aliud damnum, & similiter propositum illud est debile ac deficiens a proposito contritionis: quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quam a peccato mortali. Si postremò deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicẽ esse attritionẽ & duplicem contritionem. Prima attritio est, displicentia peccati cum velleitate non peccandi, in statu tamen peccati: & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso: & hæc est attritio pœnitentium, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, quàm comparationẽ peccati ad alia odibilia quam etiam cõparationem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent: & hæc vocatur attritio imperfecta. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia cum dicto tam proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc vocatur contritio formata. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertiũ, prænotandum est, quòd aliud est quærere an attrito fiat cõtritus, & an attritio fiat cõtritio. Prima enim questio clara est: quoniã cõstat multos peccatores paulatim ad pœnitẽtiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfectóque Dei amore ad perfectionẽ contritionis deduci, ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quæstio (de qua est sermo) nõ est vsquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in idẽtitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est, quòd attritio impœnitẽtium non potest fieri cõtritio. Quod probatur non solùm, ex eo quod velleitas non est idem actus cum voluntatẽ deliberata: & similiter displicẽtia proportionalis velleitati, nõ est idẽ actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ, sed præcipuè ex eo quod actus vnius speciei non trãsit in actum alterius

alterius speciei: displicentia autem summi odibilis, quæ est contritio & displicentia odibilis, non summi, quæ est attritio differunt specie: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo: & hoc tam in genere mali, quam in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, id est quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summè odibilis, contritio autem sub ratione summè odibilis. Cui enim offensa Dei est summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus non summè amatur, illi offensa Dei non est summè odibilis. Attritio quoque imperfectorum non fit contritio eadem ratione, qua cognitio confusa non fit cognitio distincta, sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam: ita displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem ad displicentiam distinctam, quæ est contritio. De aquisita autem contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari eidem numero actus acquisitæ contritionis vsque ad charitatis infusionem inclusiuè, & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio antequam informetur charitate, vocatur etiam quandoque attritio, ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iam habere potes à diuo Tho. superius in q. 89. vbi dixit, quòd cõtritio est vltima dispositio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hic non dissimulandum dubiũ, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio seu cõtritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiam. Fit enim quandoque non vltima dispositio: vt patet ex eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tam in naturalibus, quàm in gratuitis dat semper vltimò dispositis formam, pro qua sunt vltimò disposita, sequeretur quòd homo habens huiusmodi contritionem acquisitam certus esset se esse in gratia Dei. Quandoque autem est vltima dispositio: vt diuus Tho. dixit, & ratio approbat: quia gratia perficit naturam, ac per hoc rationabile est, vt à nobis acquisita disp licentia peccati suprema, proficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quod huiusmodi translitus fit per motum intensionis, ita quod acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa est attritio, & non habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatem, si autem intenditur & crescit, est cõtritio & vltima dispositio ad charitatem: vt sic verificetur quasi commune dictum, quòd contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impœnitentium quàm imperfectorum, constat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusque materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis, attritio autem tam impœnitentium, quàm imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterea neutra differt à cõtritione penes magis & minus tum quia differentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: tum quia quãtumcunque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nunquam esset contritio. Tertio verò modo sumpta attritio: nec penes materiã, nec penes rationem formalem obiecti differt à contritione aquisita: quia sunt respectu eiusdẽ mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus, ex eo patet, quòd minimus gradus huiusmodi displicentiæ sufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum. Quod ex Ecclesiæ testimonio comprobatur: credimus enim omnes tam nosmetipsos quam alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiam quantumcunque remissam perueniamus. Vnde nec est verum contritionem & attritionem differre secundum magis & minus in eadem specie, licet sit verum secundum magis & minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce, quàm viride. Nec allata responsio satisfacit quæsito. Aliter ego dicendũ mihi videtur, quòd gratuita Dei motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiã seu charitatem: ita quòd ex hoc ipso, quòd Deus non per aliquod additum donum habituale sed per gratuitam dilectionẽ, qua dignatur vti nostra acquisita contritione: vt dispositione vltima ad suum proprium opus, quod est charitas, quæ infunditur, trãsfertur nostra contritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hiere. Ad Deum postquam conuertisti me, pœnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppositum, pro quanto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur, quòd quidquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamen principiorum in genere moris, seu meriti non infert vnum eundemque actum nõ posse esse sine tali principio, & cum tali principio, vnus nanque & idem actus exterior, qui a principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonum moraliter in profequutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ à principio non est meritoria, potest in sui prosequutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actum, quo ad subsistentiã actus, sed sufficit quòd inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed in quantum est meritorius: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate & eundem continuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, quòd licet imperfectio attritionis tam impœnitentium, quàm imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quàm informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui prosequutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superueniente charitate imperfectionem suæ informitatis deferere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quòd sit singulorum peccatorum mortalium. Videtur enim quòd sic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare confessionẽ: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, ergo.

¶ Tum quia hæc est differentia inter pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam venialium: quòd ad remissionem venialium sufficit virtualis displicentia: ad remissionem autem mortalium exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ AD HVIVS euidentiam sciendum est, quæstionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigatur, quod singulis secũdum numerum peccatis mortalibus respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quæstio, facilè soluitur negatiuè: quoniam nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus pœnitentiæ iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnicus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortalibus commissis. Et similiter vnica enuntiatione potest quis simul confiteri mille mortalia: dicendo, Percussi millies. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus quàm confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquã in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non posit vna perfecta displicentia æquivalere decem millibus imperfectis: quùm tamen etiam in sensibilibus videamus, quod vnum numisma aureum æquivalet mille æreis.

¶ Secundò verò modo potest quæstio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant a contritione: ita quod non sufficiat homini displicere sibi in generali quæne: ita quod non sufficiat homini displicere sibi in generali quæcunque commisit contra Deum, sed exigatur, vt displiceat sibi in speciali peccata à se patrata: puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemiæ, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primò, de contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ: deinde de contritione absolute. Multum enim refert sic vel sic loqui, quoniam contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, sub euangelica lege incœpit: contritio autem absolutè, post Adæ peccatum, & ante scriptam legem, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, exigat quòd terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet quod hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento pœnitentiæ non inueniuntur. Sed non conuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quod vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet quod ratio quare cõfessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi vt iudici remanerent quæcunque non essent à pœnitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offertur cor: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dixit multum: & non dixit quoniam displicuerunt ei multa. Quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam hoc non proueniat ex absolutione, manifestat vnica absolutio.quæ simul sit absque explicatione singulorum. Quod demum contritio non habeat hoc ex seipsa,ex eo patet,quod communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorũ mortalium attritiones,vnam contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quod licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis:ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis,seu formaliter,sed tantum virtualiter.

¶ Et si dicatur, quod contritio sequens tot attritiones,operatur in vi illarum,ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter,manifestè patet nihil valere illationem hanc,sed destruere cõmune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset quod contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet,quod propriè loquendo, contritio relata ad sacramentum pœnitentiæ, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter & absolutè,dicendum est,quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata:sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita.Dico autem virtualiter attingere singula:quia per hoc simpliciter & absolutè differt contritio remittens peccata venialia à contritione remittente peccata mortalia.Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiue,quod formaliter,aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia,quorum pœnitens est reus : & hoc manifestatur ex eo,quod impium est dimidiam à Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium nõ exigitur hæc extensiua perfectio:potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio,& illa tantum venialia remittuntur,ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia,sufficit ad remissionẽ eorum concurrente charitate,&c. Probatur hoc:quia in instanti fit iustificatio impij,& cõuerti potest peccator ad Deum:scriptum est enim,In quacunque hora ingemuerit peccator,&c. Et si fortè obiiciatur contra hoc,dicendo, quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis cõtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismum flaminis fert secum propositum baptismi fluminis,& ideo contritio illa generalis vtpote imperfecta,concurrit ad remissionem peccati, vt tendens ad contritionem specialẽ, quæ est perfecta.Aduertat hæc obiiciens, quod voluntariæ opponitur iste ordo contritionis perfectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter : tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditur,communi sententiæ superius recitatæ aduersatur:nam si cõtritio perfecta virtualiter remittit peccata,vt tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali subsequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter,non sufficeret ad salutẽ:quoniam exigeretur, quod post generalem contritionem perfectam virtualiter,sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter,fert secum propositum perfectæ formaliter,oporteret post illam hanc exequi, cuius cõtrarium pro certo habemus.Et bene nota,quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter coëxigere ante vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis:& aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel post contriciones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quàm omnibus præteritis temporibus:primum autem sacri Doctores tradunt.Et verum proculdubio est tempore euangelicæ legis:in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestationes peccatorum: siue vt præcedentes contritionem generalem virtualiter perfectam(vt contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacramentum pœnitentiæ fiunt de attritis contriti)siue vt consequentes sæpe dictam cõtritionem,vt contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem propositum confitendi suo tempore peccata sua. Vtrum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpliciter & absolutè ex dictis apparere potest, quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento pœnitentiæ:nam & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessariis virtutum actibus & pro peccatis potest perfectè sustisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: vt patet ponendo peccatorem pœnitentem,qui totum se diuinæ dilectioni,eleemosynis,ieiuniisque daret:hic enim, prisco tempore perfectè satisfeciſſet pro peccatis absque tot detestationibus.Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: scilicet an contritio exigat quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia,non curando de modo terminandi.Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiuè: quoniam non curando de modo,hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa:siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam(vt dictum est)impium est à Deo dimidiam sperare veniam.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositũ dicitur, quòd propriſſimè loquendo,contritio respondet absolutioni, & detestationes respondent confessioni, & propterea detestationes sunt æquales numero actibus confessionis:& sæpe sunt simul tempore, quando scilicet pœnitens simul recordatur peccati, & cõfitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestationes adæquat cõfessionem quo ad modum attingendi peccata,scilicet in specialibus & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur,quod assumptum verum est de pœnitentia seu contritione relata ad sacramentum pœnitentiæ : & similiter intelligenda sunt verba diui Thomæ.

¶ Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò explicatam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem venialium,quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter,sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat:remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicentiam.Sed cùm hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, stat quod ex aliquo feruore charitatis,in quo si occurrerent displicarent contrariantia venialia,consequatur remissionem venialium illorum,quæ displicarent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis,nisi obliti: quia(vt dictum est)oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter,ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

¶ An peccator teneatur ad contritionem,quando recordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hic discussimus in quolibetis nostris, ideo quærebi. sat fit hic scire partem negatiuam esse veram.

QVAESTIO IIII.

¶ An contritio remittat non solum culpam,sed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam,sed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quod non.Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars , pœnitentiæ,scilicet satisfactio:non ergo ad illam ordinatur contritio,nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ:nec apparet vnde habeat quod pœnam sensus remittat.

¶ AD HVIVS euidentiam sciendum,est,duplicem esse modum dicendi de hac re : quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quod alia est pœna,quæ debetur incontrito,& est alia,quæ debetur contrito : nam incontrito debetur pœna inferni:contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni) nunquam enim contritus perseuerans;ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quod contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debitam. Alter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ;contritus autem reus est pœnæ temporalis.Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter,scilicet & dicendo pœnam deberi contrito,nam non nisi per accidens hoc verificatur. Contritio enim vt sic non ponit reatum pœnæ:alioquin cuilibet contrito deberetur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & incontrito nam,vt patebit,non alia pœna est quæ vtrique,sigua cõtrito alicui debetur,& inferendo,quod dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti:nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ communiter remanet scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem:nam idem est quod Deus interius operatur in pœnitente , & quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento pœnitẽtiæ non significat commutationem sed absolutionem:ergo interior Dei operatio,quæ in cõtritione

interuenit,non est commutatio,sed absolutio.

¶ Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum est, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni,pœnam sensus & æternitatem pœnæ : iuxta tria quæ sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incommutabili bono, cui respondet pœna damni,separans animam à Deo , & fit conuersio ad commutabile bonum, cui respondet pœna sensus, & constituitur inimicus Dei,cui respondet æternitas pœnæ;inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est æternaliter puniendus.Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur,tollit contritio pœnam damni, quæ separationem à Deo ponebat,& quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur,tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non est æternaliter puniendus.Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad pœnam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non æternaliter sustinendam , sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam pœnam inferni:nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno sustinẽda ab ipso erat:scilicet ad pœnam sensus.

¶ Vbi vides,quod non est alia pœna,quæ debetur alicui contrito,ab illa,quæ sibimet incontrito debebatur:sed est illamet pœna sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio pœnæ æternæ in temporalem : sed exoneratio pœnæ ab æternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an,scilicet contritio remittat pœnam sensus) soluatur,sciendum est,quod hic certa sunt duo. Primum est, quod quantò contritio est maior , tantò plus tollit de pœna sensus peccato debita. Secundum est , quod tanta potest esse contritio , quod tolleret totam pœnam sensus. Ambiguum verò est , an quantulacunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo)tollat aliquid de illa pœna sensus:multi enim videntur de hoc dubitare , mihi autem apparet quod pars affirmatiua est vera propter duas rationes : quarum quælibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto,vel in parte pœnam sensus. Primò ex pœnalitate sibi annexa,displicentia enim commissi criminis non fert secum necessario pœnalitatem:quum sit in patria,vbi nulla est pœnalitas:sed in subiecto susceptiuo doloris seu pœnæ , fert secum naturaliter displicentia pœnalitatem quandam, dolemus enim communiter de nostris,quæ nobis displicent.Et quoniam huiusmodi pœnam parere,contritioni conueniret secluſa relatione ad sacramentum pœnitentiæ:ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quælibet simpliciter , & absolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ sensus: habet enim satisfactoriã vim pœna voluntariè assumpta secundum Deum. Secundò ex merito possionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis membris pœnæ pro peccatis debitæ , plus, & minus prout illis coniungitur. Quod primò apparet in Baptismo: vbi quia Passio Christi totaliter communicatur baptizato , quasi ipse baptizatus passus esset,tota pœna tollitur. Apparet deinde & in sacramento pœnitentiæ actualiter suscepto,dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantæ saltem pœnæ sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolutè, sed relatæ ad sacramentum pœnitentiæ : ex hoc quòd contritio fert secum votum sacramenti pœnitentiæ,coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato.Et secundum hoc caput dicendum est, quòd quæcũque nostra contritio tollit aliquid pœnæ sensus ex merito passionis Christi : Nã rationabile est , quod plus pœna tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud:sed charitas non extensa ad sacramentum(qualis erat antiquorum pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & pœnam damni : & æternitatem pœnæ,ex annexa autem pœnalitate tollebat in toto , vel in parte pœnæ sensus:ergo charitas pœnitentium in noua lege, quæ est charitas extensa ad sacramentum pœnitentiæ, plus pœnæ tollit, quàm tollebat charitas antiquorum pœnitentium absolutè. Nam minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facilè suadetur ex eo quod pœnitentiæ sacramentum actualiter exhibitum,est proculdubio remissiuum pœnæ sensus in toto , vel in parte:ex hoc enim consequens est,vt idem ipsum sacramentũ in voto charitatis existens apud contritum,aliquid huiusmodi pœnæ remittat. Simile enim quid perspicimus in baptismo : quòd scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus , operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiosè. Nec excluditur maioris huius veritas:si dicatur,quòd charitas extensa ad sacramẽtum,habet ex extensione ad sacramentum , quòd tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentium absolutè. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit pœnam damni,& æternitatem pœnæ,scilicet ex vi charitatis , & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque esse debeat , quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat,plus pœnæ tollat : quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendũ esse ad quæsitum,quod contritio ratione charitatis,qua formatur,non solũ tollit culpã, sed & pœnam damni,& æternitatem pœnæ:ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ sensus : & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid pœnæ sensus.Et tam vehemens,inquit diuus Thomas in 27.capitu contra Gen.potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi , quod tolleret totam pœnam sensus.

¶ AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum,dicitur, quod satisfactio distincta est à contritione secundum ea: quæ communiter in humano genere inueniuntur:communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, vt non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis.Traditur enim tam doctrina , quam lex moralis secundum ea quæ vt in pluribus cõtingunt.

¶ Ad secundum dicitur,quòd iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantulacunque contritio tollat aliquid pœnæ sensus;inter quæ capita coniunctio ad meritum Christi præcipuè perspici debet:quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATVS QVINTVS
De Confessione , in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num omnis teneatur ad confessionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta , Et in solo corde latentia sint necessario confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.*
4 *Num peccata semel rite confessa subsecuta absolutione , & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri.*
5 *Num informis confessio sit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶ An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESSIONE Quæ secunda est par pœnitentiæ, quæritur primò circa eius necessitatem , an omnes teneantur ad confessionem.Et est ratio dubitandi:quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur , an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quod sic:quia extrà,de pœniten. & remiſ.expresse dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur , quia quum nullus excipiatur, sequeretur quod Ecclesia in hoc statuto præsupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela,si sola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem , & ad communionem in Pascha : sed constat, quod omnis vtriusque sexus,&c.siue peccauerit mortaliter, siue non,comprehenditur sub illo præcepto quo ad communionem:ergo omnis etiã vtriusque sexus,&c.siue peccauerit mortaliter,siue non,comprehenditur sub illo præcepto quo ad confessionem.

¶ IN OPPOSITVM est, quòd nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quæstionem respondetur distingnendo & dicendo,de necessitate,vel sacramenti,vel præcepti ecclesiastici.Et dicitur,quòd de necessitate sacramenti , nullus tenetur confiteri, nisi peccatũ mortale certum , vel dubium:quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum , nisi per sacramentum pœnitentiæ in re vel in voto.De necessitate autem præcepti Ecclesiæ duplex est opinio.Vna est,quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, vt sic impleat Ecclesiæ præceptum.Altera est,quòd carens peccato mortali, nõ tenetur confiteri aliquod veniale:quia non comprehenditur sub Ecclesiæ præcepto.

¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imò sola vera:quod probatur multipliciter.Primò ex ratione præceptiratio enim ecclesiastici Præcepti non est præcipere confessionem , sed præceptam diuino iure confessionem determinare, quo ad tempus executionis:& propterea sub Ecclesiæ præcepto non alia comprehenditur confessio,quàm illa , quæ à Christo est præcepta : sed à Christo non est præcepta, nisi confessio mortalium : ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium , confessio præcepta est.Secundò,& est cõfirmatio præcedentis , patet idem ex verbis ipsius statuti,dum dicit, Omnia sua peccata , non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus : quum constet neminem quocunque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicata materia confessionis, scilicet quod sunt omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiastico tum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præcepta omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

¶ Tertio patet idem ex pœna subiuncta: scilicet quod viuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ non sunt à pia matre Ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ: quinimò ex hoc sequeretur, quod meliores essent deterioris conditionis. Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti scilicet, ne quisquam ignorantiæ cæcitate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. vbi menstrua confessio nigris monachis imponitur, absque explicatione materiæ, non enim dicitur quòd confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mense, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia quæ absolutè sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶ AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quod materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur quod falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo Ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, vt exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sensus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO. II.

¶ An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda.

CIRCA materiam confessionis quæritur secundò, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: nõ potest enim ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si detur, quòd occultorũ confessio cadat sub præcepto Ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quod illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio homini commisso à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc, non sunt de necessitate confitenda. Maior patet quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum, est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor verò probatur autoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) Alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro pœnitentiali. contrà dupliciter. Primò quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, & minister huius sacramenti, vt patet in capi. omnis vtriusque sexus, est alibi. Secundo: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quod homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reseruata, non in minus iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quod quum apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non dimittute, sed plenissimè: & vtranque inueniatur Ecclesiæ suæ commisisse non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimooctauo, & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quod commissa est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quod commissa est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

¶ AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi forte rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiæ confessionis, seu (quod in idem erit) iudicij pœnitentialis, quum enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioannis vigesimo Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt; & materiam iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non potuit intelligi ita nudè, vt sonat litera (quoniam certum est, quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quod sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea cõfessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vt retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiæ huius iudicij, habetur facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata comprehenduntur sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiæ ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens. Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi; ac per hoc comprehendi præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendi peccatum omne, sed exterius tantùm, quod solum potest alium offendere: propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

¶ Secundò, ex ratione proprij finis ipsius confessionis, ex quo sine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subiicit ad recompensandum non de quibuslam sic, & de quibuslam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur, vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompensare oportet peccatorum offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in personas sui ministri.

¶ Tertiò, ex vsu Ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorũ est peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in sacramento pœnitentiæ confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quòd omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur, quòd Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solùm peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipsius est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinãs tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ nõ minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundam verò dicitur, quòd responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quòd concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quòd potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quod cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quòd quo ad forum pœnitentiale potestas ordinis concurrit, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrit directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestatem ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quòd quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modus cognoscendi in vtroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quòd iudicium pœnitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantùm: ideò non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non egente: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissa sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit vtrobique à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quòd demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, prouenial differentia dicta inter materiam, & materiam, ex supradictis clarè patet: quoniam ex hoc, quòd peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij pœnitentialis, concluditur est sub hac materia comprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia Ecclesiæ iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodque recipi in alio per modum recipientis: admittatur. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis conceditur, formaliter loquendo: quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circunstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo nõ se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quòd iudicium se extẽdat, prouenit enim ex modo acculandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina; vnde ad confirmationem & simili ratione potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (vt patet ex dictis) quòd non est similis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expresit diuersimode vtriusque materiam, dum vnius materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

CIRCA materiam rursus confessionis quæritur tertiò, vtrùm oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi autoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunstantia varians speciem peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo à fortiori quælibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circunstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accusare se de decimo, quàm de vicesimosecundo peccato vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quòd aut nulla species nullaque singularia, aut quædam species & quædam singularia sic & quasdam ad quædam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare pœnam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit pœnitẽs quam quòd submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. Sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de aliis, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua videtur esse vsus maioris forte partis confessorum, ac pœnitentium non curantium de huiusmodi subtili discutione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quòd verò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiusmodi discussione, quàm sine ea pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem soliciti impediũtur à multorum confitentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & penitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

¶ AD HVIVS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicii, quia spectat facere iustum absolutè, pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit adæquare puniendo. Ad alterũ verò iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hoc interest, quòd tum ad iudicium, quòd nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed vt medicinalem, eo quòd præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ, vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secũdum seipsam tendet: quoniam ad adæquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec putet aliquis iudicium quod in foro pœnitentiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quàm humanum, & confessor in tantum personam Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quod scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præsentis vitæ tempus spectat, ac per hoc nõ exemptum à communissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mũdum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quòd Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad pœnitentiæ sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum: Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum pœnitentiæ. Est igitur pœnitentiale iudicium non iudicium absolutè, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc propriè est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorum. oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularium, consequens est, quòd oportet pœnitentem hæc explicare iuxta possibilitatem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quòd non oporteat pœnitentem hæc ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

plicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudicium huiusmodi claudit in se duo scilicet esse iudicium, & esse salutare: ita quòd secundum est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere de eo quod est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, vt iudicium sit salutare pœnitenti. Et quia salutare pœnitenti iudicium à iudicio absolutè differt (vt dictum est) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio absolutè intenditur ad punitionem secundum se, in iudicio verò salutari intenditur punitio salutaris pœnitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitio secùdum se consistit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio absolutè cognoscere exactè culpas omnes & singulas: vt æquari illis possit pœna. Et quia punitio medicinalis consistit in cõmensuratione pœnæ ad pœnitentem & illius salutem (sicut medicina consistit in commensuratione tam ad infirmum, quàm ad sanitatem acquirendam) & commensurata pœna tam pœnitenti, quàm ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similium speciebus) absque discutione harum, commensurata tam pœnitenti, quàm eius saluti punitio atque prouisio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitio, quàm prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius & si incertus relictus sit an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de aliis. Hæc enim & similia manifestant quòd salutare iudicium non exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsque ad hoc, quòd notum fiat confessori, quæ, qualis, & quanta pœna commensurari debeat huic pœnitenti rectè dispositò, & illius saluti. Dico autem rectè dispositò: quia licet aliquis pœnitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc commensurata sit indispositò pœnitentia erit forte oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutari debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi enim indispositio pœnitentis: quia est per accidens, non variat id quod per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare non requiri cognitionem exactam omnium & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. sub formali namque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendẽdo dicimus, quòd species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutari iudicio differentiam, vt sunt species diuinationis: idem est enim iudicium pœnitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter omnes latentes: quas fortè vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccaui in necromantia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, quod dupliciter accusandus occurrit. primò secundum se, secundò vt circunstantia peccatoris. Et secundum quod est circunstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutari: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus est & medendus qui semel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendi, eodem modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc egec probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolutè, sed vt facit differentiam in iudicio salutari: & propterea si nescitur, sufficit explicare illum crassa quadam æstimatione: nam salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc: verbi gratia, Commisit quis furtum multoties: videtur sibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, non est opus solicitari, forte fuerunt viginti duo, forte 19. sed sat est, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circonstantiam peccatoris, quàm secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodam verisimili numero: vel quum consuetudo peccandi præcesit, explicato tempore, puta quòd per decennium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperiendus est. Nec oportet in huiusmodi numeris pœnitentem aut confessorem multum solicitari: quoniam par est salutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet solicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quam indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad pœnitentiam conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretricis: nec oportet solicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medeatur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, quòd ex parte pœnitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat, dicendum est, quòd pœnitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare species, vel individua tali, vel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo cuitatur error putantium, quòd sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quòd pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, quòd aliter indicandus est & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac sollicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur: quod medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæsiti aliqualiter est vera: & autoritati Doctorum & vsui confessorum ac pœnitentium simul defertur.

¶ AD OBIECTIONES tamen primò allatas: pro quãto contra cõclusa militant respondendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus est numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorũ, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo Doctore discordare creditur. De speciebus verò dicitur, quòd de communiter notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Ecclesia Dei millesimus quisque confessor, nõ errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quasdam species peccatorum esse manifestandas, & quasdam occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quasdam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quasdam alias species, scilicet quarum diuersitas est latèr. illas in specialì, istas in vna earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda: sed nõ eodem modo, nam certa in numero certo: incerta autem non, excessiuæ tamen multitudinis in numero verisimili (etiã si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem insinuante: incerta autem excessiuæ multitudinis sufficit in confuso significare, vt prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicium: hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorem, perpendentem inde totum quãtum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoque accidit quandoque disparitas ex parte pœnitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè & clarè omnia sua peccata, vt ipsimet sciunt proponere: quibusdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis vigentem, dicitur quòd, vt iam dictum est, ad æquare pœnam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se vel quodãmodo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ, quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam cõsistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionẽ culpæ & pœnæ: quia nõ consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem commensurationis pœnæ ad finem. Et quoniã primo modo non est actus iudicij præsentis vitæ: ideo ad confessorem non spectat actus iste:) & quum potentia fit propter actum, non est opus vt confessori sic exactè nota fiant peccata, vt possit pœnam culpæ adæquare simpliciter & absolutè. Sed quia ad confessorẽ spectat commensurare pœnam pœnitenti in ordine ad suam salutem (quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi cõmensuratio in quadam proportione media inter pœnitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatã & sanitati recuperãdæ & infirmo (sunt enim medicinales pœnæ præsentis temporis) ideo & vera est Doctorum sententia dicentium, quòd confessor debet posse adæquatam pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confessore.

QVAESTIO IIII.

¶ An peccata semel ritè confessa subsequuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVAERITVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel rite confessa, subsecuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum nanque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertiò, quia hoc sacramentum quum ministretur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata alias confessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem ipsum esse alias ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorũdem esset fructuosa, sequeretur quod aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi in confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ alias dixi, &c. fructuum sacramenti perciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudicium semel latum sine errore à confessore, Deus sic ratificat, quòd est irreuocabile. Ergo rationabile est, inquit, Scotus quòd etiam sic ratificet quod sit irreiterabile, quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ videmus in foro litigioso: nam sententia diffinitiua absolutoria accusati innocentis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia non est amplius obligatus, vt absolui possit.

¶ IN OPPOSITVM videtur esse communis opinio. Ad euidentiam huius sciendum est contineri hic duo quæsita, scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quæ scilicet continet quædam peccata alias confessa, & quædam nunquam confessa: sed de confessione continente solummodo alias confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauium, & non de fructu ex parte pœnitẽtis, scilicet erubescentia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescẽtiam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quam in secundo quæsito adducemus hoc idem concludit, ideo transeo ad secundum quæsitum. In quo inuenio Sco. in 4. sentent. distinct. 18. respondendo ad primum, tenere partem negatiuam esse probabiliorem: ita quòd sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento, quinto loco allato cum sua confirmatione. Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicunque suscipit quodcunque Ecclesiæ sacramentum rite ac digne, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, &c.) non solùm licitè recipit sacramentum, sed etiam recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito pœnitens rite ac digne suscipit sacramentum, &c. ergo est illi fructuosum sacramentum: quod est intentum. Maior est per se nota: positis enim omnibus tam ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quam suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facilè patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quòd fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentum gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri contritus hodie accessit: augmentauit enim gratiam, & remisit aliquantam partem temporalis pœnæ, si pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primum militant quæsitum, respondendo dicitur, quòd materia sacramenti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua verò est, ipse actus pœnitentis scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem: licet sit eorundem peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quòd hoc argumentum perit difficultatem communem huic quæsito, & alteri quæsito, quid sc. licet soluit quando totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima confessione ad sacramentum pœnitentiæ, eadem est enim vtrobique difficultas. Et eadem responsione satisfit vtrique, dicendo, quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata sua, vt expiabilia, ac vt ea, quibus seipsum alligauit: ideo Ecclesiæ minister absoluit, id est sacramentum absolutionis impendit licitè profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnæ. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungẽdum tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à pœna, quòd ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quod sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solùm in culpa, & vocata pœna siue æterna, siue temporali, sed in multis aliis malis (vt clare patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solùm extẽdit se ad culpam, & pœnam sed ad alia ex peccato actuali incursa mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, quòd extenditur ad amplius sanãdum a morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius consequutus baptismalem gratiam ex baptismo flaminis, esset magis ablatiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pœnitentiæ doctrinam. Vide superius diuum Tho. in art. 1. q. 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediat sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia confessio fit de actibus peccatorum, & nõ de esse sub peccato (debemus enim confiteri, quòd fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non simus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem confitentem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. sufficit enim quòd subiiciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circunstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipsos paratos reddut ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentãda quantuncunque fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quòd sequela nihil valet: quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuositas autem suppositæ iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare simulem iteratæ iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi suppositæ iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quòd Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quòd sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVAEST

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO V.

¶ An confessio informis sit iteranda.

CIRCA Qualitatem confessionis quæritur an confessio informis sit iteranda? videtur enim quòd sic. Primò quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudicium pœnitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudicium pœnitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiale iudicium, vt instrumentum motum à Deo principaliter absoluente.

¶ Secundò, Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum.

¶ IN OPPOSITVM est autoritas diui Thomæ. in 4. sent. distinctione 17.

¶ Circa hanc difficultatem (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quòd vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quòd omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quòd nulla confessio informis est valida, ita quòd non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuo confitendorum: quum tamen oportet nos esse solicitos ad pluries confitendum, vt quandoquè fieret confessio firmata: & sic nunquàm finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis Ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quòd non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resoluere oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quòd aliqui informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, quòd aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio & confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito nō integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarius eluceſcat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quòd dolent de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex vniuersalis Ecclesiæ testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu contritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsque ad hoc, vt doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discussione talis defectus: quia scilicet non discunt pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantùm ei, dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa præterita & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamen animo non ita dominatur effectus tam vitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hæc habeat. De horum numero vtinam non maxima pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clausum de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signum est, quòd charitas sicut positiuè præfert Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Thomæ quòd confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, quia vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduerterint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudicium & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quòd in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionem enim quum duo spectent: dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliqualiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solùm secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plenè seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus autem si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quòd quum ex proposito tacetur peccatum sacrilegij ex tali statu pœnitentis consurgens confessio non est valida, sed iteranda: id est liquidem confessioni non sola contritio sed inregritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quòd non est necessariò iteranda. Quamuis differentia sit inter eos quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quòd ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic erudituntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulieres à viro suo interrogare iubet, si quid voluerit scire. Illos autem qui non excusant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nefero excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsos in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueuerunt: communissimi autem est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & fcitatæ & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quòd non est iteranda, assignatur à diuo Thom. quia sacramentum pœnitentiæ vorum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quòd verum inueniatur sacramentum, non solùm secundum illorum opinionem, qui negant cōtritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo cōtritionem esse partem sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quòd contritio non secundùm se, sed relata ad cōfessionem (hoc est vt est spontanea voluntas recōpensandi ad arbitriū sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thoma. Hæc autem in proposita confessione inuenitur, dum quilibet sponte eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequēs est vt sit verum ecclesiasticum sacramētum. Quòd autem existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in aliis sacramentis, & verè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, si dicere quòd hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrumque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quòd non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quòd sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione opinè sequitur, quòd non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vnctio est sacramentum iterabile: & tamen, si incontritus suscipit quis extremam vnctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, petenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam incontritionem Ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetēdam. Ex hoc ergo, quòd informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipsam sacramenti vim ritumque Ecclesiæ. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesiæ ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

¶ AD PRIMVM in oppositum dicitur, quòd sacerdote præsumente soluere impœnitentem, sacramētale iudicium exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilegè exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolutè. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentum fructuosum fortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, quòd in contritione duo sunt: scilicet velle recompensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti pœnitentiæ absolutè, sufficit contritio quo ad primum, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, concurrit contritio etiam quo ad secundum: & hoc solùm deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quòd quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quòd sicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauiter ab que intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incursa minus æstimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere quòd ex nulla aut tam crassa & supina conscientiæ discussione: aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiationis incursus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quòd licet sacrilegè, sacramentum tamen coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad pœnitentem exercetur: cuius fructus etsi non tunc, quando tamen erit dispositus pœnitens, percipietur, vnde non fuit sacramentum vanum, quòd Deus adeo acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quamprimum pœnitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc pœnitens fuisset dispositus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali in duas Quæstiones diuisus.

a Num pœnitentialis satisfactio de aliàs debito fieri possit.
b Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.

QVAESTIO I.

¶ An satisfactio pœnitentialis possit esse de aliàs debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an possit esse de aliàs debito. Et videtur, quòd non, primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliàs, id quod fit esset debitum minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactionibus.

¶ Secundò, quia ritus Ecclesiæ hoc habet vt pœnitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ sunt in præcepto.

¶ Tertiò, quia secundum Ansel. in hb. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio pœnitentialis.

¶ IN OPPOSITVM est, quòd in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni pœnitentiali esse aliàs debitum.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est plures tenuisse doctores partem negatiuam quæstionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumendo pro fundamento, quòd vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciæ in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter hominem & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem pœnitentialem: quoniā nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intentum sic: eadem pœna si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactionem pœnitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tanto euidentior, quantò in satisfactione pœnitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu pœnæ, quam pura iustitia consideraret.

¶ Propterea vnum & idem opus cum hoc quòd est aliàs debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Consequentia probatur, ex eo quòd ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem aliàs debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, & gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à pœnitentia vim satisfactoriam sortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactione? an forte plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest pœnitens ordinare illam pro satisfactione pœnitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an forte huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem pœnitente assumi in satisfactionem pœnitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Ecclesiæ clauibus est derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ claues non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè fit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quòd aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitiæ quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & pœnitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quòd amicitiæ magis est, quàm iustitiæ.

¶ Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad secundum dicitur, quia Ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem latet pœnitentis charitas,) ideò prouidè ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitiæ præteriens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd sit de non aliàs debito, ideò confessores non imponunt ieiunia aliàs debita, sed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo stat, quòd si opera, ad quæ aliàs pœnitens non tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium pœnitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio sit per pœnalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi pœnalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Veruntamen scito, quòd opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsenti statu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis esset meritorium, vt est à charitate, & gratiaru actio Deo, vt est à superexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset à pœnitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, quòd etiam per ea quæ si homo nõ peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO II.

¶ An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur id peccato mortali, sit iteranda.

SECVNDO circa satisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶ Primò ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiuam semel imposita est pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, nisi pœna temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundùm legem abscisio manus, non debet secùdum iustitiam manu abscissa exigi maior punitio: ergo à simili si quis remanet debitor præcise temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam pœnitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum Ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem priſtinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actũ obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi inquantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis. ergo, &c.

¶ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet quòd huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

¶ IN OPPOSITVM est, quòd satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hæc quæstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in 1. quæstio. distinctio 15 4. sentent. & diuus Thom. varia videatur sentire. Durandus soluat ad vtranque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd secundum omnes nulla nostra pœnitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè deducitur, nullam satisfactionẽ sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantummodo subsumere, sed hæc est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati pœna, & nulla habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concesso oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem pœnitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex causa simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tamen confessionem, relapsum & nihilominus prosequi actus pœnitentiales pro peccatis priſtinis. Hoc enim sic se habente, quæratur an huiusmodi actus pœnitentiales post relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quòd sunt satisfactorij, sequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iustitiam claue non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis pœna pro priſtinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniusta est plus exigere in primo casu, iniusta quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtrobique debitum solius pœnæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat pœnæ debitum: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludẽdum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio pœnitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat (vt iæpe dictum est) extra charitatẽ non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum. fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit, vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum pœnæ æternæ, & transire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quòd nisi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam soluetur: quia quòd amicè debeo nunquam exoluo nisi amicè tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanáque compassione processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanẽs poterit viuificari per subsequentem charitatem: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis, quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactorium relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel eleemosyna extra charitatem) si est sic per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola. & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quod omnes negamus, dicentes cum Augustino, quòd peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto & hoc non: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relictus effectus non est sacramentalis, quoniam non est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis non est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio bonorum exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate. Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relictus effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis: vt sic inuentus possit à charitate viuificari. Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quæ præteriit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum injunctam pœnitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (qui interim pœnitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incidendum, dicendo tria. Primum est, quòd omnis, pœnitentialis satisfactio à confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militatis Ecclesiæ. Probatur hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit Ecclesiæ, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solùm ieiunia & eleemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis iuniores nonnulli trepidantes timore vbi non est timor, & adinuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro pœnitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam pœnitentiam, quæ aut non est pœnitentia sacramentalis, aut si est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quàm vsu. Secundum est, quòd quæcunque sacramentalis satisfactio si extrà charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex supra dictis satis probatum est, & à Magistro sent. multis autoritatibus in 15. distinctio. 4. capit. firmatur. Tertium est, quòd omnis satisfactio sacramẽtalis si extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus sacramentale vtpote opus Dei recedente fictione, fortitur effectum (vt de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, fortietur postèa recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortiatur postea, quem fortita fuisset si in charitate peracta esset, non facilè dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum satisfactionis effectum fortiatur postea: quia sacramẽtalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: vt patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium: in satisfactione verò sacramentali opus est præcipuè pœnitentis, & tam parum habet sacramenti, vt multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quòd satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea fortiatur ex illa parte quia sacramentalis est: non totum autem ex illa præcipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim pœnitentem secundum meram iustitiam debere pœnam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum æquiualentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum æquiualentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amicabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, vt prædictum est, repetitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro pœna peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quæ de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de satisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas secundum acceptationem Dei offensi.

¶ Ad secundum dicitur, quòd sententia hæc non est dura, sed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec est occasio peccãdi nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

¶ Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundò, quòd huiusmodi rationi in quacunque materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantum ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus, quòd nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quòd est iudicata & præcepta à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiæ cuiusdam & obedientiæ: & hinc satisfactionis omisio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abiiceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte pœnitentis, quod est actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiæ, pœnitentiæ & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quæ sunt ad finem scilicet solutionem pœnæ temporalis: quam potest pœnitens reseruare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei; tertium est ex parte finis, quod est expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, vt nunc monstratum est, non habet omissio, quòd sit mortale peccatum, sed quòd sit reseruatio luendæ pœnæ. Quartum est, quòd est pars sacramenti: & hinc, quòd omissio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quòd Ecclesia vitur pœnitentiæ sacramento quandoque absque hac tertia parte (vt patet de pœnitẽtibus in fine, quibus nõ imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quòd si quis sua sponte ante confessionem satisfeciſſet, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse pœnitentem malè paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui reseruata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omisio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi vt descripta est, & vt sic illius omisio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat præter obedientiam & alias virtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatémve omittat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd distinctio inter per se & per accidens euitat hæc inconuenientia: pœnam siquidem temporalem fieri per se æternam est inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis pœna amicè soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se pœna æterna: & similiter peccato non dimisso debetur per se pœna æterna. In proposito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens: non tamen sicut in pœna venialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perseuerantium venialium in inferno est æternitas culpæ: perseuerante enim culpa semper debet perseuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio pœnæ nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Ministro sacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum est Quæsitum.

QVAESTIO VNICA.

¶ An sacramenti pœnitentiæ minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti pœnitentiæ quæritur an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum pœnitentiæ sola potestate ordinis: quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quòd sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis venialibus. tum quia videtur etiam communiter dici, quòd potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per Ecclesiam esset limitatæ iurisdictiones.

¶ IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quòd licet multa doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur vltra potestatem ordinis, autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solùm per Ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. quòd minister huius sacramenti est sacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quòd sacerdos sola ordinis potestate fultus, nõ est minister huius sacramenti. Et quum in proposito nõ habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quòd si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoque sacramẽtum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic: actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiæ constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramẽto. Dupliciter autem contingit habere potestatem iurisdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quòd potestas ipsa iurisdictionis, sit prin

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium calefaciendi,& in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictio ex parte ejus,qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submittit in illa causa. In ministro verò sacramenti pœnitentiæ quum ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister,licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandum tamen sacramentum pœnitentiæ, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrit quo ad hoc solum,quòd facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicunque potest se subiicere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliundè iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quòd summus Pontifex nulli in terris subditus est,potest seipsum subdere in foro pœnitentiali cuilibet sacerdoti, nec confessor ille habet,proprie loquendo,potestatem iurisdictionis super Papa pœnitente, à Christo, vel Ecclesia, vel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiuè spectat ad iurisdictionē delegatam;quamuis proprie non sit delegata.

¶ Ad secùdum dicitur, quòd quia quo ad peccata venailia quilibet est liber respectu sacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationabile est, quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento pœnitentiæ venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiuè: quæ quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quum tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdictio interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamē ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursam: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quod sine huiusmodi potestate iurisdictionis,quæ est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum possit à quocunque sacerdote pœnitentiæ sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes poterant omnes absoluere: vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solùm sacerdotes communes: sed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictio. Secundus sensus est verus,supposita veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum,&c. sacerdotes vtranque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes,nec propriì: vt patet de his,qui non sunt expositi ad audiendam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE indulgentiarum Thesauro in quatuor Quæstiones diuisus.

1 *Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.*
2 *Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.*
3 *Num satisfactiones,ex quibus est thesaurus indulgentiarum, sint Christi merita,& sanctorum.*
4 *Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ absque sacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias post tractatum quēdam aliàs editum,& plures quæstiones in secūdo quolibet positas, iam tertiò scribendum occurrit tripertita consideratione. Primò de thesauro. Secundò de causa. Tertiò de susceptibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundò,ex quibus constat dictus thesaurus. Tertiò quorum sint vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quartò,an dictus thesaurus subsit dispositioni summi Pontificis.

TRACT. VIII.
QVAESTIO I.

¶ An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CIRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur,vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgentiæ autoritatiuè, sicut potest absoluere ab excommunicatione: sic quòd ita potest absoluere a debito pœnarum temporalium,quas pœnitentes pro suis debent peccatis,sicut potest absoluere a vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud,quàm solutionem ecclesiastici vinculi, quo pœnitens alligatus est ad iniunctas pœnitentias. Ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶ Prima autem opinio Francisci Maironis in 4. distinctio. 19. Et fundatur super verbo Christi,Quodcunque solueris super terram,&c. Hinc enim vult Papam veluti principem Christianæ Reipub. constitutum: & postea ex regulari potestate principum, quia quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam posse remittere debita pœnarum temporalium, quas pœnitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exoluere. Firmaturque hoc,inducendo quòd sacerdos absoluendo transfert pœnam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale,&c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primò in hoc,quòd non distinguit inter forum pœnitentiale & forum extrinsecum: iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis pœnis & legibus, vt princeps) in foro tamen pœnitentiali est subditus: vnde & potest se subdere ri à sacerdote in foro pœnitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fictè accedentibus ad sacramentum pœnitentiæ: pœna autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum,sed ad forum pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet,quòd est eiusdem rationis cum suis aliis partibus, quæ remissæ sunt ex virtute clauium, vel per satisfactionem pœnitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundò errat in hoc quòd non dicernit inter causas debitorum: nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere pœnam ex peccato debita. Tertiò errat non discernens modum potentiæ: aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi pœnas. Dato enim, quòd Papa possit sicut rei veritas est quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcunque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc alio modo,puta per ecclesiastici thesauri dispensationem. Et hoc patet in similem sicut Christus dixit Petro, Quodcunque solueris,&c. ita dixerit discipulis,Quorum remiseritis peccata,&c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu autoritate: (sed stat,quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum pœnitentiæ) ita non valet, Papa potest quodcunque soluere super terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimode,quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad intima verò, peccata scilicet & eorum pœnas,apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri,quo ad dictas pœnas. Nec sacerdos aliter quàm per sacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶ Secunda autē opinio verborū sonum habēs pro se (pro quanto indulgentiæ sonant pro iniunctis pœnitētiis) fundatur super hoc,quòd pœna debita à pœnitente apud diuinā iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet illius diuinæ iustitiæ: ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti, nisi Papa possit supra ius diuinum: quod constat esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primò diminutissimè exponendo remissionem iniunctarum pœnitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum pœnitentiarum, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur,q relaxamus iniunctionē,sed quod relaxamus iniūctas pœnitētias. Secundò, quod impietatem tribuit Ecclesiæ: nam si indulgentia liberaret à sola iniunctione pœnitentiæ, impiè ageret Ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluendo à vinculo iniunctionis, transmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati fuissent exequēdo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas esset,dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertiò errat in hoc,quod non discernit inter posse remittere ministerialiter,& posse remittere autoritatiuè. Licet enim Deo debita solus Deus autoritatiuè remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solùm debita pœnarum,sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento pœnitentiæ. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

¶ His igitur exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicinæ) ideo stabiliendus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et quoniam certum est omni hoc attestante Ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum pœnitentiarum, consequens est,quòd idem est effectus indulgentiæ,qui erat futurus effectus iniunctæ satisfactionis pœnitentialis. Constat autem quòd per iniunctam satisfactionem pœnitentialem dignè exequutam soluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantùm de pœna temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem æquialer indulgentia acquisita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionum pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæsiti thesauri. Vnde considerandum est,quòd remissio peccatorum,vt tota clamat scriptura,effectus est passionis Christi: ita quòd cuicunque remittitur peccatum, siue quo ad culpā, siue quo ad pœnam,ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini non solùm misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quòd misericordia meritum putat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quòd meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse patereturː vt sic peccator debitum Deo soluat de suo,non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissimè commoritur & consepelitur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad pœnam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorum quoad pœnam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiæ doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio expostulat quòd diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis orsit dinauit,non remitti pœnam peccatorum, nisi computando pœnam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias,nisi computan do alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis,multominus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

¶ Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

¶ Ad cuius euidentiam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, scilicet, quòd indulgentiæ succedunt loco pœnitētialium satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In pœnitentiali siquidem satisfactione digne exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet, bonificandi, medendi, merendi,& satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo vero quòd est tale opus (puta ieiuniū) medicinam præbet contra carnis concupiscentiam,sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quod à charitate procedit, meritorium est vitæ æternæ & ex eo demum quod pœnale satisfactorium est pro pœna temporali pro peccato debita soluitur enim pœna absque omni contradictione per opus pœnale. vt sic: indulgentia autem non succedit loco satisfactionis pœnitentialis, nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiæ non fit homo bonus,nec medicatur,nec meretur, sed solummodo soluit pœnam qua per pœnitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt aliis quentibus indulgentias,adimplere nihilominus suas pœnitentias: & meritum longè melius esse prædicant quàm indulgentia. Nec propter hoc tamen vilipēdendæ sunt indulgentiæ: quoniā salutares sunt tollendo pœnam quæ impediret ingressum cœlestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quoniam si indulgentiæ mixtum cointelligatur opus sanctum,quo acquiritur indulgentia; puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest,quàm satisfactio pœnitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione pœnitentiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum,& disponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniæ,& est meritoria vitæ æternæ,& est satisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc superuenit sibi solutio pœnæ,seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quod indulgentia pura succedit satisfactioni pœnitentiali solummodo quo ad vim satisfactiua, manifestè sequitur, quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt; ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurū satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria; ex eo q̄ vnus pro alio & in tēporalibus & in spiritualibus satisfacere potest: nō medicatur autē nec fit bonus; nec meretur vnus pro alio: sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autē non quæcunque satisfactiones, sed solæ superfluæ in eodem reconditæ sint, ex eo patet, q̄ satisfactiones illæ, quibus satisfacientes indigerunt pro seipsis: iā cesserunt in solutionem pœnarū debitarū pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis soluere. Et similē est iudicium de satisfactionibus quæ pro quibuslam determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis pœnis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quod nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ Obiectiones autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluæ, sed etiam non plenè remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt, quo ad officium satisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶ Quorum sint satisfactiones, ex quibus constet thesaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CIRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluæ satisfactiones) dubitādi ratio est: quia dicitur, quod sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sāctis superfluas concedunt satisfactiones: quidam autem etsi in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durādus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat: de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissimè remunerata, imo vltra cōdignum: quoniam non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶ Secundo, quia ad hoc quod satisfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autenticè constat, quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horum opinio tam in rationibus, quàm in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoando, falsissimum est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad cœlestem perueniunt patriam. A ratione quoque hoc alienum est: quoniā

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis: & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solum animæ, sed etiam corpori suo: ita Christus non solùm sibi, sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis', quàm sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibi ipsi non meruit: sed sine merito a principio conceptionis suæ habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellétiam su nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed communicando in vocabulis cum arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidem de remuneratione communiter, siue sit propriè remuneratio, siue non, distinguendum est, quòd merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quo ad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quo ad hoc superfluunt in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius téporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quòd Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur quòd non sit capax talis remunerationis scilicet quòd satisfactio sua valeat sibi absolutionem pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quàm pro propriis peccatis erant debitores: oportet consequenter dicere, quòd satisfactiones suæ inquantum excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactionis, abusiuè (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione dicendum est, quòd merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata sibi: ita quod etiam ipsæ eis superfluæ satisfactiones sunt plenissimè remuneratæ, vel remunerandæ in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro aliis: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum aut merces, aut remuneratio, quæcúque: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quanto fuit meritorius remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quod plus passus est, quàm peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum contingat superfluam satisfactionem Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in cœlo habebit de hoc quod satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quòd satisfacere, seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, seu remunerabilia computæur: quum longè sit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamè in huiusmodi solutione nó mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantuncunque vltra condignum, non tollit à meritis Sanctorum super fluens officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quam ipsi essent debitores, nihil obstabit ratio de plena remuneratione. Quòd autem sancti plus satisfecerint, quam demeruerint, testatur Iob 6.c. dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet Iob plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactionum: vt patet ex antedictis. Simile autem esse de multis aliis iudicium, nemo dubitat. De intentione verò Sanctorum, quòd scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Colos. dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam prouidentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad cõplementum passionum Christi pro corpore eius quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶ Ex quibus omnibus patet, argumenta supradictorũ doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius debitandum: quoniam iam per Romanam Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantùm, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionem Christi sufficienter satisfecere pro toto mundo: ac per hoc quum exequutiue pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactionum Christi fuisse in sacramentis: quibus eadem Christi passio satisfacit. De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter Ecclesia Rom. determinauerit.

¶ Et si quæratur, ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactionum Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta fuerit post vniuersale iudicium, quãdo nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnam pro peccato debitam: dicendum est, quòd hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorum vt satisfactoria, tam excellenter superare omnes quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandam libertatem salutionis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum arteStatur quòd non ex insufficientia satisfactionum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa sufficiẽt, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remaneret satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quòd Christi membra præsertim præcipua, sint assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur, de congruo tamen: quidam qui pro aliis impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilentur Christo etiam in hoc quòd pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro aliis satisfaciũt.

QVAESTIO IIII.

¶ An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæritur (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad claues excellentiæ, quas constat non esse communicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

¶ IN HAC Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quam per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nullave ratione haberi videtur, quòd dispensatio talis sit credita Petro. Autoritates siquidem illæ, Quodcunque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, vt scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum, committorum siue soluenda & remittenda mediantibus sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quòd communia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quòd communia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsidentem Ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quòd superfluæ satisfactiones Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non communicantur per sacramenta, sicut satisfactiones Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo vanè sunt thesauro Ecclesiæ. Hæc inquam ratio facilè soluitur, dicendo quòd sunt in thesauro Ecclesiæ, vt à Christo dispensentur membris Ecclesiæ militantis, & quòd hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quòd secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentorum collationem, non videtur posse saluari. Quia tamen vniuersalis Ecclesia facto declarauit, Ecclesiæ praelatos posse huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare, dum

Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi inunctionis transmittendo ad pœnas purgatorij: sed gratio sè loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim, vt in superioribus manifestatum est oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuosæ huiusmodi indulgentiæ succedere pœnitentiis iniunctis: ideo absque hæsitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solùm per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quam per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælatis Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tanto magis fatendum est, quantò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tanto acceptabilior, quantò magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum, vt super abundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ cõmunicabilia aliter, quàm per sacramenta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter quàm per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quod hæc bona sint communicabilia aliter, quàm per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quod hæc eadem bona potuissent si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis membris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuissent hoc efficere aliter, quam per sacramenta, sequitur, quod satisfactiones istæ suapte natura sunt communicabiles aliis aliter, quam per sacramẽta. Hinc etiam monstratur validam esse ad propositum autoritatem illam, Quodcunque solueris: nam verus illius intellectus est, Quodcunque solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum. & similiter, Quodcunque aliter, quam per sacramentum solubile, solueris etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic sub sumendo, quòd pœna temporis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentum & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi pœna potest a Petro solui, non solùm per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiã saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam vera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona communicabilia per sacramenta solùm, potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare: Illud verò quod glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorum cõmissa esse prælatis Ecclesiæ mediantibus solummodò sacramentis. Verum est de spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid. de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantum, puta temporalem pœnam remittendum.

¶ Et per hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalem, spectat ad claues excellentiæ: conferre autem sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claues ministerij. Sic autem est in proposito. quoniam remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, vel per proprios actus pœnitentis, vel per amicorum satisfacientium pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, vt pro amico satisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE causa indulgentiarum in duas Quæstiones diuisus.

1 *Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.*
2 *Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.*

QVAESTIO I.

¶ Virum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

¶ CIRCA primum, videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

¶ Præterea dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia præsenti, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promouentur ad episcopatum, prioratum, Abbatiam, &c. quamuis promotor peßimè dispenset huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ IN oppositum autem est, quòd indiscretæ indulgentiæ eneruant satisfactionem pœnitentialem, vt dicitur extra, de pœnitẽ. & remiss. cap. quum ex eo. non eneruarent autem, si essent validæ, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod per satisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶ IN hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid quæritur, supponitur enim cum doctrina communi, quod vnum requisitorum necessariò ad efficaciam indulgentiæ: est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est valida ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tãtæ quantitatis indulgentiæ, ita q̃ sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

¶ Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficatiam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quod sine illa non est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quod ad tantã indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiue.

¶ Verum ad minus communia descendendo considerandum est, quòd licet potestas Papæ super communia Ecclesiæ bona tam spiritualia quàm corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est: res tamen subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quãuis ad hoc quòd rectè fiat, vltra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt, de quibus iura dicunt, quod multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi possunt à Pontifice verba & opere per viam facti: quædam verò sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantùm. In primo membro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorum Ecclesiæ. si enim Pontifex pro suo libito Ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse non est dominus bonorum Ecclesiæ. & si facto & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborum: exequutio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest quòd primum genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium verò sola dispensatione: id est rationabili operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ continentur, facilè est discernere. Quòd enim non sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, & aliqualiter

Universidad de Deusto
Biblioteca

probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Ecclesiæ bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara Ecclesiæ sunt bona communia spiritualia quàm temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multò magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quòd donatio temporalium est cum damno Ecclesiæ: donatio verò horum spiritualium est sine damno si ecclesiæ: nã habere damnum annexum, vel carere annexo damno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quòd etiam in quibusdam habentibus annexum damnum Ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum, vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

¶ Quia igitur communia Ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quòd per viam facti nullum operis solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorium de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgentia, quàm tãta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secúdum communem doctrinam. Consequentia verò quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiæ, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quàm per veram dispensationem, oporteret alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

¶ AD primum autem in oppositum dicitur, quòd sententia illa scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum aut satisfactionum pœnitentialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carẽt rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

¶ An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso quòd in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio Ecclesiæ esset falsa. Secundò, quia doctrina Romanæ Ecclesiæ periclitaretur. Tertiò, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quartò, quia aliter deciperetur Populus ab Ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

¶ Quæstio hæc non est mota propter difficultatem, quam in ipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi vt dictum est error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quòd licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramentum est, quòd sub hostia rité consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quòd ista hostia sit rité consecrata, neque est quòd sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, contineatur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fides autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias nó curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est quòd indulgentiæ rité datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit rité data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorem præmissam: ideo potest contingere quòd ista falsa sint validæ: & non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facilè potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absolutio enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentiis, & dispensatio thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quàm in actu dispensationis facilè committi potest error, etiam ex proposito: vt patet dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesiæ, & ministerium ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facilè potest. Nec est recurrendum ad Spiritum sanctum assistentiam, & propterea piè deberet credi, quòd non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritus sanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (vt haberur extra, de sponsa. duorum in c. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris fit aliquando iudicatum, quòd longè plus est quàm dare indulgẽtiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine consilio & sine mediatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectaret ad subditos, discutere & iudicare de pontificis indulgentiis aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶ Ad primum ergo in oppositum dicitur, quòd prædicatio Ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primò narratiuè: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas, quoniam narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subditur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina Ecclesiæ extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinatiuè aut rectatiuè opiniones prædicare.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de doctrina Romanæ Ecclesiæ, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani Pontifices multa de indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quòd etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romanæ Ecclesiæ doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertium dicitur dupliciter. Primò quòd illa sententia communis intelligitur negatiuè, hoc est non plus valent, quàm sonant. diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extentiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continentur. Secundò dicitur, quòd vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quò ad causam. Potest & tertiò dici, quòd vera est in foro exteriori: quo statur præsumptionibus iuris.

¶ Ad quartũ dicitur, quòd populus potest quidẽ decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab Ecclesia. sicut etiam potest decipi sub rando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si cõtingeret autem huiusmodi populũ falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab Ecclesia ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS DE Suscipientibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

1 ¶ *Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.*

2 ¶ *Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.*

QVAESTIO I.

¶ An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentiæ, aliqua alia dispositio.

CIRCA Suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem pœnæ per viam sacramenti pœnitentiæ, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem pœnæ. Consequentia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quàm indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quam quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶ IN HAC Quæstione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quæ consueuimus, censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quòd non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam soliciti ad satisfaciendum per seipsos pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel sponte illas assumunt, dum continue studeant per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, eleemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi vero parum sibi de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quòd non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentiæ non prosunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro pœna sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiæ: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro pœna propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propositio intelligentibus terminos est euidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri pœnarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

¶ Ad euidentia autem minoris prælibanda sunt duo: primum est, quod satisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, est opus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satisfactionem. Secundum est, quòd licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, quòd nõ possit per animum suppleri, satisfactio tamẽ quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, quòd capax est amicabilis adiutorij. Quibus præmissis probatur minor primò sic: Indignus amicabili adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed cõstitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicabili adiutorio: quoniã amicitiæ ratio poscit, quòd amicorum sit idem velle & idẽ nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligentè satisfacere, ipse pro me pateretur. Possẽt que rectè huiusmodi negligentes, quærentesque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id est amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat quòd sancti iam passi sunt: quoniam similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis prosunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quòd passi sunt, illis amicorum prosunt passiones. Secundò probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem Ecclesiæ thesaurum: quia in qualibet bene ordinata republ. quantumcunque rationabilis adesset, quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesaurizare: ex eo enim, quòd possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentiam: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, æquum non est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset enervare satisfactiones pœnitentiales. Non prosunt igitur indulgentiæ constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsos: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet vltra gratiam dispositos ipsos esse, vt digni sint alients satisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, quòd sunt parati per seipsos satisfacere: sic enim sunt digni amicabili adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsos sunt, non qui negligunt per seipsos satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata, quòd non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium pœnitentiæ: & hoc modo quilibet existens in gratia, est pœnitens, etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis pœnitentiæ: quia scilicet vis affectus pœnitentialis in eo secundum veritatem viget: & hoc modo pœnitens non est nisi solicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, nisi superfluè, seu ad maiorem expressionem appositum sit ly Verè, denotat indulgentias non consequi pœnitentes negligentes, sed pœnitentes solicitos, qui soli sunt verè pœnitentes, significante Participio actum pœnitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud solicitos. Manifestius quoque fuadetur hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentiis: constat enim communiter, quemlibet pœnitentem paratum esse ad iniunctam pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur alterum est, quòd indulgentia nisi nouna forma detur, non absoluit, nisi à pœnitentiis iniunctis. Alterum est, quòd indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicitè secundum autem implicitè (in quantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primò, quòd frustrà faceret quis sibi iniungi magnas pœnitentias à confessore, non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exoluere: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suũ. Sequitur secundò, quod si forma indulgentiæ mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur pœnitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: vt declaratum est. Nec intelligo hanc præparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquid æquialens, aut maius suppleri possit, vt patet ex hoc quòd contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia, tale, ac tantum exigere opus vt excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuæ mancipationi alicuius pijs seruitij, aut aliquo huiusmodi. & tunc causa indulgentiæ exparte concedentis renet locum causæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabili satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam Ecclesiam: nam dato quòd causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquialeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM Autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum Tho. spectat, quod aliorum opiniones sequutus est, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sent. dist. 20. q. 1. art. 3. q. 2. Quantum vero ad communem doctrinam, quia nõ nisi opinatiua est (cùm bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adinuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quod iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quæstiones, tam de nimis largo Dei foro, quam de omittendis suffragiis pro plenariè absolutis in morte, quam de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Christi fideles ad pœnitentiæ opera. Nec aliquid adimitur efficaciæ indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciæ sacramentorum ex hoc, quod oportet accedentes ad illa esse dignè dispositos, si fructuo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

¶ An tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti Ecclesiã. Et tunc non habet locũ hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam solicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quam pro alio, sed si pro alio puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque sit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

¶ IN HAC quæstione videtur mihi non solùm tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quòd exigitur gratia etiã tempore operis. Probatur que hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus non qualitercunque, sed vt ipia gratia afficiat operãtem: dicitur enim sic omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi pœnitentiam seu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione, Sicut thesaurus ciuilis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis nõ nisi pro sola vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vtpote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passiones eorum, viuit & summus Sacerdos qui est vt principalis dispẽsator indulgentiæ, viuit particeps indulgẽtiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quòd Pontifex dans indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantùm est, & velut instrumentũ Christi concurrit. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobum dispensatorem eleemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spirituali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quod sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viua pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur: quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si instetur, quòd eleemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: respondetur quòd elemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Absconditе elemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri Aug. testatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortuæ non sequitur quod valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ: supplicatio autem mortua, soli misericordiæ innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS, De modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quam ordinis nihil mihi scribendum occurrit nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere: ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæue ratio autoritasque doctrinæ tradidit, inter ea valde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. sentent. dicit institutos esse ab Ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quin potius oppositum ibi dicitur quoniam Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tamen ad Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem Diaconos Episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheum tertio, describens Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: Hierosolymis, ac per hoc non egebant Diaconis mensarum & viduarum: ideo Diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: vnde diaconatum ab Apostolis credimus cœpisse. Et quod magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super Diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: scilicet tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod esset scriptum, Diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videtur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcoparus videtur ordo quia aliquem actum potest Episcopus, quia non Episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsuppositа veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

¶ HAEC Autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ, de qua est sermo: & non vltra plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pontificali Ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppositum me alibi scripsisse, dũ de simulatore contactus in primo quolibeto scripsi. Hæc enim non aduertantur illis: quoniam non nisi de his quorum contactus simul cum traditione in pontificali mandatis, loquutus sum.

¶ TVTIVS TAMEN esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo ostentio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolytatu, scilicet Archidiaconum in Episcopum, vt tutorem viam eligeret quòd in procedentibus ordinibus labori Episcopi tantum pepercit vt primis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur: nã alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi claues vel librũ Episcopus: alicubi de exorcisto verò habetur: Accipiat librũ de manu Episcopi dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicente sibi Episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ & materiæ: & quòd materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impressò legis.

TRACTATVS DVODECIMus de Contractu matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.*

¶ De sacramento matrimonij Triplex quæsitum.

CIRCA sacramentum matrimonij paucula tractanda occurrunt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

¶ An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

CIRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

¶ Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de diuortis cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

¶ IN oppositum est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quæsito, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesiæ. Quod manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sentibilem actionem vel passionem, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, quòd sacramentum pœnitentiæ non potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum pœnitentiæ consistit in actibus iudicialibus: tam autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil probibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest, quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro alioquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quod non solùm est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipient sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali: non ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quòd tunc fit, quum coram positi primò manifestãt sibi inuicem se habere vt coniuges.

¶ Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen verum coniugium, dirimens quodcunque aliud posteà contractum consummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extra. de diuor. c. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quod non deest huic.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppositum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

¶ Ad secundum dicitur quòd vel est loquutio intransitiua, vt dicatur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & non proprie, vt restringitur ad significandum sacramentũ nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVAESTIO II.

¶ An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CIRCA secundum (an matrimonij contractus clãdestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dicendum est, quòd quum contractus clandestinus non sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidentium ex illo consequentium: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiui, quod propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste quando matrimonium contractum est in facie Ecclesiæ & consummatũ, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

¶ AN vero ante contractum in facie Ecclesiæ matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quod sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere: vt si in bello seu direptione ciuitatis saluifierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionẽ est clandestinum matrimonium. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum damno debitæ sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere testes præsentes, contraherer cum viro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabunt ipsa & vir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa, clam, excusantur saltem à mortali.

QVAETIO III.

¶ An matrimonij contractus non propter prolem aut vitandam fornicationem sit licitus.

CIRCA tertium verò an matrimonij cõtractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubij est, quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Deo, & remedium concupiscentiæ.

¶ In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quod neutrum finem habuit ex parte virginitatis.

¶ Ad hoc dicitur quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quantum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, vel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hinc est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdẽ contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quòd esset motiuum vt finis ad hoc, vt homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium, Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniungium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium vt per mulierem celefieret, quum non esset alias disposturus ad contrahendum matrimonium.

¶ Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam duo. Primum directè respondendo quæsito, quod contractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere vtrumque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se, est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio, & propterea, etiam si non intendant prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodò esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Secundum est, quòd communiter extranei, seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt: vel vt ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad cõtrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi, habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus qui dem sæpe cõtingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita siquis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, vt sibimet vtile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alias non celebratutus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia alias non contracturos mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso nanque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVS TERtius de Vsu Matrimonij in duas quæstiones diuisus.

1 *Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.*
2 *Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.*

QVAESTIO I.

¶ An vsus matrimonij sit illicitus ante benedictionem.

CIRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia fit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiæ: vt patet 30. quæst. 5. in pluribus cap.

¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

¶ Ad hoc dicitur, quod licet quibusdam vsum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolutè dicendum, quod huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imo expressè in fine c. nostrates. enumeratis cõcurrentibus ad nuptias. subditur, quòd hæc omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quam statutum, & tanto minus hæc consuetudo obligat, quã rò alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) pœna apposita ab Ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quod canones præsupponunt virginitatem in benedicendis faltem in sponsa: vt patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secrete ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solemnem traductionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionẽ ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem antè debitam, nõ plus habet illiciti, quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quod post benedictionem agendum erat.

¶ Ad primum autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumẽtum nihil valet, Statutum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm violare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quod vbi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio. & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

¶ An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij quia pars affirmatiua poneretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitio autem Ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶ IN oppositum est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale. clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

¶ Ad huius euidentiam recolendum est, in coniugiis dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt coniugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vsus autem coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam sciendum est, quod licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeant omnia requisita ab substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, quia est animal sociale atque politicum, prouenit turpido in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa, & pericolo offendendi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis dum scitur commisceri personas quæ nesciuntur coniuges: nec etiam sine scandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tã clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis maliciæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quòd quando actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, nõ est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis constituitur ex annexa turpitudine extante, illa fit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quòd careat scandalo. nam frequens secreta conuentio personarum, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis Ecclesiasticæ mortale peccatum videtur quoniam Eucaristus Papa (vt habetur 30. quæstione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex autoritate Papæ promulgatum, damnabilem constituit clandestini vsum matrimonij. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: vtpote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrumque coniugem infamem, & à iure damnatur vt adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicariè, vt contrahant clandestinum matrimonium, quasi licitè deinceps satisfacturæ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, vt veniant bona, & multominus vt euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij. tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quàm si fornicatio sola fuisset.

¶ Ad obiecta ergo in oppositum dicitur, quòd licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quòd careat secũdum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, vt dictum est, esse non potest. & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat vt stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: vnde & coniuges contorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus præparari quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus præparari, imò & de facto millies præparatur & propterea actus coniugij clandestini meritò reprobatur ac damnatur: actus vero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremoniæ defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vsus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem Ecclesiæ damnantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATVS DECIMVS quartus de Delectatione morosa in tria quæsita diuisus.

1 *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.*
2 *Num vidua quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito peccet mortaliter.*
3 *Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.*

CIRCA Actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentariis præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quoliberis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij, quoniam pro parte negatiua est quod delectatio est de actu licito, intantum quod consensus in huiusmodi actum non est peccatum, si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem, vt peccatum mortale.

¶ AD HOC dicitur, quod sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidentiam dicendum est inter consensum & delectationem, quoniam tam consensus, quàm desiderium ferri potest in obiectum vel absolutè vel conditionaliter, potest enim quis desiderare cibum absolutè, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione, puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum, nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolutè & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitum siue absolutè, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam, sed ex hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolutè delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter, id est si esset sua, non peccat quoniam desiderium, obiectum habet rectæ rationi consonum, sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis, quoniam conditionalis nihil ponit in esse, huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntarie. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale, ac per hoc redit ad naturam sui generis, scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quod actus vt conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalẽ, sequitur quod relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timoratæ conscientiæ vtriusque sexus testantur.

¶ ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præsenti delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quod præsens delectatio sit de actu licito, quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

¶ An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SECVNDVM dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

¶ AD HOC dicitur, quod formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdẽ moris est delectari de præsenti, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentiæ non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolutè, viduæ consensu approbatiuo potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiã delectabiliter hæc enarrare: vt patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illam: nam stat quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsam à peccato mortalis & tamen ipsamet, vt annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (vt experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (vt communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memoriis talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & vtilitate.

DVBIVM III.

¶ An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sic computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

TERTIVM est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶AD HOC dicitur, quòd quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verùm inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differétia in hoc quòd visus mulieris pulchræ secúdum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, vt est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se à natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, vt illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosa: visus autē minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio oculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (vt in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum

est delectationis morosæ. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secúdum semam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones pericolorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: vt patet de Dauid, &c.

¶ET HAEC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Tho. vtilitatem autem Ecclesiæ. Sub correctione sanctæ sedis Apostolicæ (in qua nunc seder Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia subiecta semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS.

D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELlarium, Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti.

PROLOGVS.

SATIS constat, patet amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas tuto iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologiæ professorum opiniones esse animaduerterem, libuit mihi pro mea consuetudine qui omnes meas lucubrationes ad Ecclesiæ vtilitatem semper contuli, pro virili mea: id quoque in summam compendiúmque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certúmque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum morem qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: vt sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacram Romā, Ecclesiæ Senatum accitus, inclytæ familiæ vestræ in vniuersum, ac seorsum & singulis vestrum, tibique præsertim (quem præpipuum mihi patronum dominúmque elegi) & meipsum, & omnes ingenij mei fœtus dedicandos esse cognosco. Addo etiam quòd quum tu Rom. Ecclesiæ vicecancellarius diuo suffectus sis Laurentio, cuius est officium sedis Apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus Ecclesiæ thesauris, vt patronus ac præses tibi vendicas & ascíscis. Oro itaque amplitudinem tuam, vt ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVS-quintus de Indulgentiis in Decem Capita diuisus.

1 *Quæ à Priscis constant de indulgentijs.*
2 *Quid sit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra assignatam indulgentia definitionem.*
4 *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.*
5 *Solumntur obiectiones in tertio cap. posito, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.*
7 *Solutio obiectionis 3. cap. quod indulgentia sit de iniunctis pœnitentiis.*
8 *Responsio ad quæstionem de indulgentia causa 4. cap. posita.*
9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ cap. 4. positam.*
10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. cap. positam de tempore confessionis.*

CAP. II.

¶ Quæ à priscis constant de indulgentijs.

DE ORTV indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: verùm quia nulla sacræ Scripturæ, nulla pr scorum doctorum Græcorum, aut Latinorum autoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiam: sed hoc solum à trecentis annis scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, vt in 4. sent. diui Thom. habetur. Longe siquidem post Greg: legimus, quòd quidam indiscretas & superfluas indulgétias dabant: vt Innoc. 3. in cap. quum ex eo. extra. de pœn. & re. dicit. Et per 40. forte annos ante ab Alex. 1. propositam de indulgentiis datis ab Episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in cap. quod autem. Ex verbis quoque Innoc. 3. in cap. excommunicamus. extra de hære. §. catholici. apparet concessam fuisse indulgentiam eunti-

bus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubie tamen tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum. extra. de Iudæis.

¶ Ex his autem textibus non solùm habetur, quòd indulgentiarum gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clarè quatuor. Primò, quòd dare indulgentiam alicui est illum absoluere. Secundò, quòd ista absolutio spectat ad forum pœnitentialem. Tertiò, quòd ista absolutio est à pœnitentijs iniunctis. Quartò, quòd quandoque sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expresse in dicto cap. quod autem. ab Alexand. 1. respondere Archiepiscopo Cantuarien. quòd quia nullus p otest ligari, aut solui à non suo iudice, ideo indulgentiæ concessæ ab aliquo Episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu propriorum iudicum. Hæc enim responsio clarè docet quòd quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de consensu proprij iudicis ab alieno potest fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generalis sub Innoc. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœn. & re. Quod enim spectet ad forum pœnitentiale inde habetur: quia ibi dicitur, quòd eneruat pœnitētialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentijs, clarè ibi habetur. & similiter, quòd superfluè & indiscretè quandoque fiant.

CAP. II.

¶ Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM igitur inuestigandæ quiditatis indulgentiæ ex his quæ constant suinendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinamur. Et dicimus, quod indulgentia est quædā absolutio: nisi enim per se & propriè indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia non prodest non subdito: quia ligari absolviue non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se oportet indulgentiam consistere in absoluēdo aut ligando: constat autem quòd indulgere non est ligare: igitur est absoluere. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur Ecclesiastica indulgentia (colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quamuis prima facie videantur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionem: scrutando tamen singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est enim absoluere sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum vnus orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut seipso) quàm ab actionibus communibus personis publicis & priuatis: puta compensatione vnius ad alterum, aut subuentione dando alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacúque iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, non solum in profanis, sed etiam in proposita materia: vt enim in 4. sent. Theologi dicunt: Vnus homo existens in charitate, potest facere pœnitentiam & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod Ecclesiæ consuetudine approbatur, ieunia aliaque opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis à personis in charitate existentibus fiat. vbi patet opera satisfactoria priuatarum personarum absque vlla iurisdictione Ecclesiastica compensari pro pœnis animarum quæ purgantur, & pro pœnitentijs illis iniunctis satisfacere: & est qua si pretium quod priuatæ personæ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio ab actu distributionis, quo curam habens boni communis distribuit illud partibus eiusdem cōmunitatis: vt quum distribuit principi aut communitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia; quum, datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 5. Ethic. fit secundum æqualitatem proportionalem: quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni quum hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantum quādoque honoratur in Rep. si iusta distributione honos talis illi defertur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quantò aliis præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoque ex hoc, quòd indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc mōstratur requiri tam autoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine autoritate) quàm rationem: non enim pro libito, sed ratione suadente absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur per subiunctam particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est siquidem indulgentia subditi absolutio quò ad iniunctam pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitentiali, ita quod ly, in foro pœnitentiali determinat duo, scilicet absolutionem & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus quod indulgentia est absolutio in foro pœnitentiali à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquem forum spectat, liquet autem quod non contentiosi est fori, quem forum spectat, liquet autem quod non contentiosi est fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: fori enim pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: fori enim pœnitentiale ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum quum pœnitentialis absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vtpote sacramentum pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum, quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autem culpa remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat; non quamcunque, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentiali pœnitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quòd scilicet sit verè pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluendo à culpa: & prius natura absoluit, quàm ligat; quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ: absolui autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitens & confessus (idem ex hoc ipso, quòd indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, monstratur quod recipiens indulgentiam debet esse vere pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur verè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam: scilicet iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur Ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAPVT III.

¶ Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta.

¶Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sent. dist. 20. Tum quia iurisdictio exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus conse qui potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgentia auté aliis data potest cōcedens vti sicut alij. Ab aliis verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, vt patet in cap. nostro. extra de pœn. & re. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. ord. cap. pastoralis. Tamen quia indulgētiæ dantur etiam defunctis existentibus in Purgatorio: qui à iurisdictione ecclesiæ sunt exempti, vtpote extra hanc vitam: & quos Ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantùm.

QVAESTIO.

¶ Num absolutio potius, quàm distributio, sed compensatio sit indulgentia.

¶CONTRA aliud deinde dictum, scilicet quòd indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur communis tam theologorum, quàm canonistarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti, vnigenitus. de pœn. & re. decernentium indulgentias fieri per modum distributionis, & compensationis, seu solutionis. Dicunt enim quòd thesaurus Ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quòd pœnitentiæ nostræ compensantur per pœnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pœnale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quum longè distet actus absolutionis iudicialis ab actibus his quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprij, sed communes tam publicis quàm priuatis personis, excepto distributionis actu cuius tamen differentia ab absolutionis actu clarè liquet. Opponitur quoque, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quòd dare indulgētiam est actus iurisdictionis in subditum: quòd quidem potest verificari ponendo, quòd est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutionem, quia causat absolutionem, dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutionem, à pœna peccato debita & à sacerdote iniuncta. Et sic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶ Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

¶CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis, pœnitentijs.

¶Tum quia indulgētiæ tantum valent quantum sonant: vt communiter tenetur: constat autem, quòd in plenariis indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfecisse, eos qui sunt in purgatorio. Tum quia quum pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitentiam plenariam indulgentiarum consequutus, accepit mandatum à Papa, vt non iniungeret pœnitentiam: vt refert Petrus de Pal. in 4. sent. distinct. 20. quæst. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ absolutionis, quæ conceditur in morte, continetur restit

Universidad de Deusto
Biblioteca

restitutio ad innocentiam baptismalem, quæ nonesset verè efficax, si ab iniuncta tantum pœnitentia absolueret.

CAPVT IIII.

¶ Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num quanti causa indulgentiæ sit etiam causa quantacunque.

SVNT Præterea circa dicta in supraposita diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est cirta causam effectiuam indulgentiæ. Dictum est enim, quòd oportet dantem indulgentiã habere vltum esse autoritate & ratione. In dubium autem non primum vertitur, an quælibet rationabilis causa dandi indulgentiam, sit etiam rationabilis causa quantæcunque indulgentiæ: an potius quædam sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta vnius anni) quæ non esset rationabilis causa multò maioris indulgentiæ, puta viginti millium annorum. Est autem ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc est quòd causa legitima indulgentiæ est etiam sufficiens causa quantæcunque indulgentiæ, extat autoritas diui To.in 4.sent.dist.20.expresè dicentis, quòd indulgẽtiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam Et probat hoc: quia eadem stante ratione Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiam. Et tandem dicit, quod licet dans indiscrete indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus pœnitentiæ retrahuntur peccet, nihilominus consequũtur homines plenam indulgentiam datam extra (& quam continua experientia Romæ docet autoritas Ecclesiæ) dantis indulgentiam plenariam pro sola visitatione alicuius Eccles. sine manibus adiutricibus: & in die sancto Paschæ data benedictione à Papa super plateas S. Petri. pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariam omnibus præsentibus. Si enim hæ causæ sunt legitimæ causæ indulgẽtiæ plenariæ, nulla restat causa pia tam parua, quæ non sit legitima causa quantæcunque indulgentiæ. Extat & autoritas veritatis ecclesiasticæ: secundum quam oportet indulgentias tantum valere quantum sonant: constat autem, quòd sonant ex quacunque causa etiam plenariam indulgentiam.

¶ IN oppositum autem est: quia à ratione dissonat indulgentiã exigere vltra autoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in causa, ita quòd sine legitima causa indulgentia est nulla, & tamen quantitatem indulgentiæ non exigere aliquid ex parte legitimæ causæ.

¶ Contra quoque rationem est, quòd potestas Ecclesiæ quæ non nisi ministri & dispensatoris est, nulla ratione dispensandi vtatur in quantitate tam prætiosi thesauri. Et confirmatur: quia si in prophanis possunt Ecclesiæ ministri ita dispensare, vt dispensatio sit nulla (vt si Papa donaret totum statum temporalem Ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid) multò magis videtur quòd errare possit in dispensando thesaurũ spiritu alium bonorum, ita vt dispesatio sit nulla. vtriusque enim est dispensator non dominus, in ædificationem corporis Christi mystici, non illius dissipationem. Accedit ad hoc autoritas apostolica Clementis 6. in dicta extrauagante, vmigenitus: de autoritate data à Christo dispensandi hunc thesaurum, dicentis, Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandum: & propriis & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent, verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Vbi patet quod non solum rationabiles, sed proprias oportet esse causas quantitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶ Num & quomodo & quando pœnitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

¶ SECVNDA Quæstio est, an vera pœnitentia exigatur tempore, quo indulgẽtia cõceditur, aut opus exercetur, an extẽdatur ad tẽpus aliud, quo quis vult illa indulgẽtia vti. Verbi gratia quo ad concessionẽ, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præsentibus, quum intra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ absolutionem facit, si teneor tunc esse verè pœnitens, an sufficiat quòd intẽdo verè pœnitere: & tunc, vt ista indulgentia quinque annorum: Et similiter quo ad exercitium operis, dat Papa quòd dicẽs septem Psalmos, vel dans tantam eleemosynam, habeat planariam remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè pœnitens tempore quo dicit septem Psalmos, aut dat eleemosynam.

¶ TERTIA Quæstio est, an oporteat esse cõfessum, ita quòd nullum sit in conscientia mortale peccatum cõmissum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum Ecclesiæ: hoc est semel in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd verba iudicũ sunt secundum iura interpretãda, ac per hoc quòd sunt illo anno confessi. Inde verò apparet, quòd si non requireretur confessio alia sufficeret dicere pœnitentibus: quoniam in vera pœnitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & Ecclesiæ.

CAPVT V.

¶ Soluuntur obiectiones in 3. cap. posita, contra hoc, quod dare indulgentiam, est actus iurisdictionis.

NONEST Autem difficile ad obiecta, primò contra assignatã diffinitionẽ respondere. Falsum namque est quod Durandus dicit, omnem iurisdictionis actum posse in inuitũ exerceri, quum absolutio sacramentalis sit actus non solum ordinis, sed iurisdictionis (vtpote a non proprio iudice ordinario, vel delegato facta nulla existens) & tamen non potest exerceri in inuitum. Sed quòd nullus possit exercere actum iurisdictionis in seipsum absoluendo & ligando se, verum est: & propterea licet alij aliter sentiant, concedo ego, quòd dans indulgentiam alijs, non acquirit illam: quia absoluens alios, non absoluit se. Nec tamen est deterioris conditionis, quam alij, quia & si non per istam viam: per aliam viam potest eandem indulgentiam consequi, scilicet cõmittendo confessori suo: vt sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subiicit se absolutioni sacramẽtali, & similiter indulgentiæ eadẽ ratione Archiepiscopi quoque potestas super totam prouinciã ex hoc ipso, q in quibusdam articulis affirmatur, manifestatur extẽdi ad dandas indulgentias in tota sua prouincia: quando quidem ille est vnus illorũ articulorum, qui in iure numerantur. vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos aute in purgatorio existentes, extra iurisdictionem Ecclesiæ quidam negant: eo quòd sicut sunt medij inter nos & beatos: dum nos viatores sumus quo ad meritum, vel demeritum, & quo ad pœnam & præmium, & beati extra viam totaliter sunt: qui purgantur autẽ quo ad meritum, vel demeritũ extra viam, sed quo ad pœnam, vel præmiũ in via adhuc sunt) ita sunt quodãmodo subditi vicario Christi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionem adhuc sunt in via: ita quo ad reuelationem à pœna adhuc subsunt iudici viatorum. Sed hæc opinio multa vera dicens non infert efficaciter intẽtum: plus enim requiritur ad subditum iudici viatorum, quàm adhuc participare aliquid de via. Exigitur enim quòd possit causa sua quantum ad illud quod sapit viã: cognosci à iudice viatorum: nullus potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: constat autem à Papæ cognitione omnino esse alienas causas existentiũ in purgatorio: & ideo patet Papam nõ posse absoluere, aut ligare existentes in purgatorio. Manifestatur quoque hoc idem ex verbis Domini: limitãtis Petri potestatẽ super terram: ita quòd licet effectus potestatis Petri penetret cœlos, dicente Domino, Erit ligatũ aut solutum in cœlis iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt sit super terram dicente Domino, Quodcunque solueris, aut ligaueris super terram. Scriptura autẽ sacra mortuos nõ esse super terram vocat: vt patet Gen. 42. vbi de Ioseph tanquam de mortuo loquẽtes fratres & pater, introducuntur dicentes, q nõ est super. Purgatorij autem nõ super, sed sub terra esse ex eo patet quod Christus descendit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neque enim fas est credere quòd de purgatorio exeuntes animæ ante Christi mortem, & ad limbum Patrũ euntes, ad inferos à superis descenderint: sed econtra ex inferno inferiori ad infernum superius ascenderent: quum etiam secundum Philosophos loca quanto superiora, tanto nobiliora sint. Quocirca nõ dat Papa defunctis indulgentiam autoritatiuè absoluendo, sed per modũ suffragij. quod etiam ipse Apostolicæ literæ attestantur, clarè apponentes istam clausulam, per modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgẽtiæ. Et potes videre quòd ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiam viuis & defunctis insinuatur intentum: nam ex eo quod non audens Ecclesia defunctis autoritatiuè remittere pœnas sicut viuis, suffragantis personam induit, concedendo defunctis indulgentiam, monstratur quòd indulgentia simpliciter & absolutè remissio est autoritatiuè ab Ecclesia facta. Nisi enim esset autoritatiua remissio, ex applicatione ecclesiastici thesauri non oporteret ad suffragij modum descendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

CAP. VI.

¶ Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

AD EVIDENTIAM autẽ specificæ naturæ ipsius indulgentiæ oportet nosse duo concurrere ad indulgentiam, absolutionem à pœnitẽtia iniuncta & dispensationem spiritualis thesauri, applicando pœnã Christi & sanctorum ad hunc, cui datur indulgentia. Et primum quidem probatum est ex canone Alex 3. secundum autem non solum ex communi Sanctorũ doctrina sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verum multũ interest ad naturam indulgentiæ cõgnoscendã an primũ indulgẽtia sit absolutio, an dispẽsatio. Nam si indulgentia primò cõsistat in absolutione, dispensatio thesauri accessoriè cõcurrit ad indulgentiam: vt quia Ecclesia non potest libere relaxare debitam Deo pœnã pro peccato in illum cõmisso, ad hoc, vt remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem pœnarũ solutarum à Christo & sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat efficax ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorũ pro illis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si autẽ primùm indulgentia sit dispensatio prædicti thesauri, absolutio ab iniuncta pœnitẽtia accessoriè concurrit ad indulgentiã: ex eo nanq; q applicatur mihi per indulgentiam tãtum de pœna reõ dita in thesauro, sequitur q sum absolutus ab æquivalenti pœna, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto pendet. na rationi contentaneum est, quòd Ecclesia vtroque modo possit indulgẽtias facere: sed an de facto indulgentias altero tãtum, & quo aut vtroque modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscendo est. Apparet autẽ prima facie inspicientibus doctores & dicta extrauagantem Clementis, primũ in indulgẽtia locũ tenere, dispensationem Ecclesiastici thesauri, & absolutionẽ accessoriè comitari. cõferenti verò posteriores indulgentias priscis, apparet Ecclesiã olim fuisse via indulgentiis principaliter per modũ absolutionis, quã necessariò comitatur dispensatio thesauri: à tempore autem Bonifacij 8. primi autoris perennis Iubilæi vsam fuisse, principaliter indulgetiis distributione thesauri: & comitater absolutione à pœnitentia: quoniã tãta abundãtia indulgentiarũ plenariarum quanta vix credi potest passim data: super hoc fundari videtur. Et secundũ hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quã assignauimus, nõ est diffinitio indulgentiæ quæ modo fit ab Ecclesia Ro. sed illius quæ olim fiebat: quoniã sacri can. loquuntur de indulgentia, quæ erat cõsueta in Ecclesia, & nõ de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarũ rationum istæ & illæ quo ad naturas: quauis sint vnius & eiusdem rationis quo ad vltimum effectũ qui est remissio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicẽdo concordia fieret inter noua & vetera. Sed hæc opinio ponens de facto indulgẽtias diuersarũ rationum in Ecclesia, dissonat ab vsu Ecclesiæ & Doctorum. nam Bonifacius ipse 8. indulgentiã Iubilæi inchoat ab indulgentiis magnis concessis a prioribus, manifestãs per hoc se sectari vestigia prædecessorum. Rom. quo que Pont. in hodiernum vsque diem indulgẽtias tot annorum, adiunctis tot quadragesis dando coram se in capella põtifi cia, testantur apertè se modo priscorũ dare indulgentias: & apponendo semper explicitè clausulã illam scilicet, In forma Ecclesiæ cõsueta, nulli dubitationi relinquũt locũ quòd antiquã intendũt sequi indulgentiæ formã, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque omnes siue Theologi siue Canonistæ quantũ hactenus memini me vidisse, de indulgẽtia, vt de vna quadam ecclesiastica actione, & non vt de actionibus diuersarũ rationum tractẽt. Vndevnius rationis de facto esse indulgentiã nunc & alibi colligimus: & ipsam primò esse absolutionẽ comitatam applicatione thesauri ad hunc, cui datur indulgentia, & non ecõtra: hoc est ipsam esse applicationẽ thesauri ad hunc comitatam absolutione ipsius canon sæpe dictus Alexandri 3. monstrat & concludit. Nã si principaliter natura indulgẽtiæ consisteret in dispẽsatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hunc posset Episcopus Bono indulgentiam concedere alieno: quoniã ad cõmunicandũ alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illum, sed sufficit autoritas super thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem à pœna, per viam sequelæ comitaretur absque aliquo alio actu iurisdictionis: quia iam exoluisset pœnam debitam, ex pœna Christi & sanctorum sibi cõmunicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies pœnitentiæ teneretur, ab Episcopo Bonon. per indulgentiam 40. dierum sic absolueretur, quòd saltem coram Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppositum in canone habetur, dum dicitur, quod alieno nõ prodest indulgentia nisi de consensu proprij iudicis. At si quis dixerit, quod quia indulgentia liberat eum, cui datur pœna & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienus Episcopus licet cõmunicando pœnã thesauri non subdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo, non tamen coram proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiã iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam pœnam exoluisset peccatis suis debitã, & pœnitentiam iniunctam à sacerdote nõ peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad pœnitentiam ingiunctam peragendam) dicimus Alexander 3. dicit quod indulgentia non subdito non prodest, scilicet in foro Ecclesiastico, in quo iure fiunt. Aduertat sic dicens quod si indulgẽtiæ natura principaliter consistit in cõmunicatione thesauri exoluẽtis pœnã corã Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, nõ debebat cõsultus Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolutè dicendo quod nõ prodest nisi de licẽtia proprij iudicis: ex quo oppositum verum est simpliciter & absolutè: quia vnaquæque res simpliciter & absolutè iudicatur secundum suam naturam, & nõ secundum concomitantia. Imo hæc ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad Ecclesiam tantũ, scilicet iniunctæ pœnitentiæ solutio in foro Ecclesiæ) si indulgẽtia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debebat affirmari: quod prodest nõ subditis, ex quo illã quo ad principale & essentiale cõsequuntur. Et quia negarum est illis prodesse, dicimus inde quod indulgẽtia principaliter & essentialiter est absolutio, quã quia non subditus cõsequi nequit, ideo indulgẽtia ab alieno non sibi prodest tã quo ad Deũ, quàm quo ad Ecclesiã. Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsione aliqua vt patet intuẽti. Est igitur indulgentia qua de facto olim vsa est, & nunc vtitur Ecclesia vnius rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro pœnitẽtiali, annexam habens cõmunionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam commissionis fit. Cõceditur siquidem quòd possit plenariè absolui in vita & in morte: cõstat enim quòd non est sermo de absolutione sacramentali, sed spectante ad indulgentias: & cõstat quod per modum & verbum absolutionis confertur. Et constat quod eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absoluente, cum Papa dat indulgentiam præsentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministrũ medium concedit quòd semel in vita, & semel in morte plenariè absoluatur. Tenet igitur absolutio primum in indulgentiæ ratione locũ.

¶ AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Rom. Pontificum, licitur, quod non cõtrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: quoniã non docet principaliter indulgẽtia esse applicationem thesauri sed docet vnde est valor, & efficacia indulgentiæ ad remissionem pœnæ Deo debitæ pro peccato videlicet ex thesauri spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis, compensationis, distributionis, cõmunionis, dispensationis & similium, quum dicitur quòd indulgẽtiæ valent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hæc ad principalem actum indulgentiæ, qui est iudicialis in foro pœnitentiali absolutio: propter quem exigitur quòd indulgentia fiat à proprio iudice: & si est non proprio iudice facta, nulla sit: vt ex sæpe dictis Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, scilicet, quòd indulgẽtia est distributio inter subditos: quoniam distributio arctata ad subditos vt partes communitatis, est actus iustitiæ distributiuæ, exigens æqualitatẽ proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Eth. quod alienum cõstat esse ab indulgentia ex ipso Ecclesiæ vsu tam moderno, quàm antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expositionem, scilicet quòd sat est illi, quòd indulgentia est absolutio causaliter: hoc est, quòd est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniam si sic esset, non esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem pœnæ peccato debitæ ab alieno Episcopo indulgentiam concedente, quando quidẽ absolutio per viam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potenti dispensare thesaurũ. Dispensatio siquidẽ thesauri nõ exigit iurisdictionem super personis, quibus donatur, sed super thesauro: sat enim est personis, illis, vt sint capaces cõmunionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quòd homo sit veræ pœnitentes & confessus. Vrgetque tantò magis canon iste, quantũ creditur indulgentiã valere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: constat enim quòd respectu non iniunctarum pœnitentiarum nullus requireretur proprij iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Communicato siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, coram Deo solutissem, & coram proprio iudice nõ remanerem ligatus, quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctã pœnitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio Ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio à pœna, sit efficax, non solum quo ad Ecclesiam, sed etiam coram Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinem manifestati vsus thesauri ad vsum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet quòd indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderẽt Doctores Ecclesiam absque sacramẽtali medio remittere pœnas peccatis confessis debitas, nec ab Ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerẽt, supponentes Ecclesiam absoluere à vinculo pœnitentiarum, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdã nescientibus hunc Ecclesiæ militantis thesaurum: opinãtibus absolutiones hat in foro tantum militantis Ecclesiæ liberare à pœnitentiis, aliis non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse Papam remittere liberaliter pœnas peccatis debitas, ita quòd nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, alijs dicentibus, quòd absolutio seu (quod idem est) remissio efficacitã habet etiam coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorum: quorũ dogma approbari meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quòd

pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

pro certo supponabatur ab omnibus essentia indulgentiæ, quòd esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ valde: quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes conuenire in præsuppositogenere indulgentiæ, scilicet quòd est absolutio seu remissio.

CAP. VII.

¶ Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc quod indulgentia respicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua præterea intelligentia opus est ad euidentiam habendam de pœnitentia, a qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam sequutum se dicit diuus Tho. magnificienda sit: quia tamen huius rei veritas ex facto pender, & in facto consistit, & sacri canones solu de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quòd est absolutio à pœnitentia iniuncta. In Concilio siquidem Lateran. sub Innoc. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expresse post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat, in ca. quum ex eo. de pœ. & re. Vbi secundum textum & omnes Doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quod non esset verum, si indulgentia absolueret a non iniunctis. Nam si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentiis, & Episcopalis potestas est restricta solùm quo ad iniunctas pœnitentias, consequens est, quòd respectu pœnitentiarum non iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: quod contra textum esse constat, obiuantem expresse in discretis indulgentiis simpliciter & absolute: & contra Doctores ex illo textu affirmantes, limitatam esse Episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quod etiam patet in cap. nostro. eo. ti. Vbi Archiepiscopum dicit nó posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest respóderi quod restricta potestate quo ad pœnitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis econtrario restrictio, quo ad minora, a tortiori refrænet à maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quam non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simplum hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quòd limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentias respiceret iniunctas & non iniunctas. Nec potest rursum dici, quòd quia pœnitentia iniuncta est principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgẽtiæ principalis quidem, sed non sola est pœnitẽtia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quòd recte diffinita est indulgentia per iniunctam pœnitentiam, (vtpote principalem materiam) & quòd iniuncta pœnitentia sic est principalis materia indulgentiæ, vt ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentiæ non substernitur iniuncta pœnitentia, intelligitur non suosterni eidem pœnitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque pœnitentia, quòd non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta pœnitentia & principalis & sola materia indulgẽtiæ secundum sacros canones intellectæ. Seruauit quoque Ecclesia multo tempore hunc stylum, vt exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis pœnitentiis: in tantum vt Durandus cùm dixisset in 4. sentent. quod indulgentiæ tantum valeant, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem quod ab iniunctis pœnitentiis liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta pœnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autem solùm fit mẽtio de iniunctis igitur de iniunctis tantùm pœnitentiis intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolute. Expositio vero dicens, quod ly ab iniunctis pœnitentiis intelligitur subintellecta conjunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iniunctis pœnitentiis) non est expositio, sed diuinatio: nam si liceret in textibus apponere ly, etiam, infiniti text. subiecti essent diuinationi, quidque etiam contra textum: vt facile patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, ratione Ecclesiæ consuetudo in viridi observantia consistens Ro. Pon. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus præsentibus quinque vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitentias per annos & quadragenas. Cùmque de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis pœnitentiis tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quòd communis forma indulgentiarum fit per tempora: puta dies, quadragenas, annum vel annos: quia fit taxatæ sunt pœnitentiæ in sacris canonibus. Nec obstat quando sit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiam plenissima non mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substantiæ: vt patet. Et propterea si pœnitentia, à qua liberat indulgentia, est substantialiter pœnitentia iniuncta, quantumcunque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorũ, aut dierum: plenissima autem liberat à tota iniuncta, sicut si per quotam data indulgentia est (puta remissionem tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et si quæratur an intelligatur hic de pœnitentia iuncta tam à iudice, quam à iure: an de iniuncta tantum à iudice, respondetur quòd quum à iure nulli sit pœnitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo quòd liberat solùm ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur quod dicitur, quia ad pœnitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullius autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, nisi sibi specialiter imponantur: igitur pœnitentiæ illę non sunt iniunctæ. Sed Ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione pœnarum debitarum pro suis peccatis, ita præsupponit verè pœnitentibus & confessis iniunctas esse pœnitentias secundum sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & alius meritò pensandis: & supponens illos esse obnoxios iniunctis pœnitentiis: dat illis indulgentiam seu remissionẽ iuxta formã canonũ pœnitentialium. Quocirca multum verisimile ac rationi consentaneum est, vt ortum habuerit indulgentia à pœnitentium vinculis, quibus olim alligabantur à confessoribus iuxta canones pœnitentiales: hinc enim perseuerat vsque hodie, vt dictum est, indulgẽtia tot annorum & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quam à proprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, quamuis falsa, quòd indulgentiæ solum valent quo ad forũ Ecclesiæ militantis, hinc omnia est consonantia canonum. Cum his tamen scito, q licet indulgẽtiæ tam pro viuis quam defunctis sint secundũ iura interpretandæ: quum nõ sint melioris cõditionis defuncti quam viui quo ad consequẽdas indulgentias (imo sint deteriores, quia ad eos nõ perueniunt nisi per suffragia) si tamen Papa daret alio modo indulgentiã, scilicet non solum ab iniunctis, sed etiam à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis, dicendũ secus esset: potest enim absoluere à pœna debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrũ autem hactenus Pontifices sic dederint indulgentiã, nescio. Si enim verũ est, q Petrus de Pal. refert (quod etiã Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8 de Iubilæi expositione refert) nõ ex litera, sed ex intentione Papæ illius, scilicet Bonifacij 8 habetur, quòd nõ solùm ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimam. Sed vereor, ne Bonifacius nõ vt Pontifex, sed vt doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorẽ minus bene dixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodẽ ibidem, quòd indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod constat nõ nisi extorte posse bene intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, non est recedendum a iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet pœnitentiam, etiam si ipsemet vt minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundem pœnitentem plenariè à pœna.

¶ Ad id verò quod ex forma plenariæ absolutionis obiicitur, dicitur quòd de auctoritate talis formæ quicquid sit, poterit depliciter exponi. Primò, vt intelligatur edita secundũ opinionem illam valde, vt videtur, cõmunem scilicet quòd indulgentia liberat ab iniunctis & nõ iniunctis pœnis. Nec mirum alicui videatur si Ecclesiæ ministri in formis huiusmodi tam ipsi quam opinatis: quum in præfatione communi vtatur Ecclesia opinione dicentium circa los esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cœlos inferuit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantque dominationes, tremũt potestates, cœli cœlorumque virtutes, ac beata Seraphim. Et quòd cum formidine aliqua vtatur Ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuatur ex eo, quod ibi apponitur, quantũ se extendunt claues Ecclesiæ: titubantis enim sunt verba hæc. Secundò, quòd intelligatur ex meritis indulgentiæ: nam quòd restitutio ad puritatẽ baptismalem nõ intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantũ est ex parte indulgentiæ. Præfuniti enim Ecclesia arbitratas ac iniunctas esse vere pœnitentibus & confessis condignas pœnitentias: ac per hoc absoluẽdo ab iniunctis præsupponit se absoluere ab omnibus pœnis illi debitis, & consequenter restituere innocentiæ baptismali. Et hoc sic esse intelligendũ attestatur: quia proculdubiò præsupponit in hac forma Ecclesia pœnitentem esse contritum de omnibus veniabilibus: alioquin restitutio ad puritatẽ baptismalem locũ non haberet. Et quia vtraque præsumptio est facti, & tenet se ex parte pœnitentis, ideo forma illa efficax quantũ ex parte est indulgentiæ, si fiat in patiẽte bene dispositio per iniunctas pœnitẽtias, efficax simpliciter & absolutè inuenitur. Et ab effectu suo deficere potest, si de facto pœnitens non requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnibus iniunctis, sit absolutio ab omnibus simpliciter debitis pro peccatis pœnis habeat quod tunc accidit, quãdo non est per suscepcas condig-

condignas pœnitentias dispositus. Quæ indispositio pœnitentibus merito imputatur: quia ob communem pœnitentium imperfectionem, condignæ non dantur secundum sacros canones pœnitentiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione sua reportare cõmodum indulgentiarũ: vt scilicet valeant eis ac si iniunctas susciepissent cõdignas pœnitentias: nõ enim debent æquiparari illis qui condignas acceptarunt secundum sacros canones pœnitentias: quorũ miserta mater Ecclesia indulgentiæ leuamẽ illis contulit. Et meritò quia iam sponte susceperant paragendas hic condignas pœnitentias: quod constat non amplecti a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitentia sufficit. Consonat autem hæc doctrina Eccle. Ro consuetudi: quũ in illa viua voce, indulgentiæ concedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma Ecclesiæ cõsueta: cõstat enim quòd forma Ecclesiæ non potest meliusinterpretari quàm forma Ecclesiastici iuris secundum quam clausula hæc non solùm denotat ly, verè pœnitentibus & confessis, sed etiã ly, ab iniunctis pœnitentiis. Et confirmatur: quia consentaneũ rationi est, vt iudex Ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudiciũ, & non derelictis ab codẽ se impediat, illa enim quæ ad ecclesiasticum forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: vt sicut non ligat nisi pro cognitis in foro Ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodẽ. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionem, & à iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem pœnitentiæ in foro ecclesiastico videntur, præsumit enim Ecclesia confessores ritè arbitratos iudicasse pœnitentes esse sibiipsis relinquendos, quo ad reliquũ satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura pœnitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo fit, vt sicut ad ecclesiasticum iudicium non redit relicta satisfactio quo ad vinculũ, ita non redeat quo ad absolutionem: vt pari ligandi soluendique ritus passu curat. Ab iniuncta igitur tantùmodo pœnitentia Ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quàm defunctos: idem est enim quod per indulgentiam viuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonat sanè intellecta secundu formam iuris: vnde nulla fraus ab Ecclesiæ ministris in his committitur si aliter quàm secũdum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis vtantur, & conse- qui se illas credant: nulli siquidem noxiam opinionem permitte re quod nocet? At si dixerit quispiam, cùm hodie non iniungantur frequenter pœnitentiæ indigentes tanto tempore, vanus erat accessus ad indulgentias: respondetur quod propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ: quæ sunt factæ in peccato mortali: quæ etsi in foro Ecclesiæ exolutæ eràint non tamen in foro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur, vtpote iniunctæ, & non adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicentium indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas pœnitentias se extendere, vera est quantum est ex efficacia populi conuenire indulgentiæ nos autem dicentes indulgentiam remittere pœnitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

¶ Responsio ad quæstionem de indulgentia causa primo propositam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerarium forsan censebitur, dicendum tamen est ratione duce quid sentiendum est de illa: oportet enim & Ecclesiæ prædicationem saluare, vt vera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendum est igitur ad quæstionem, quòd non quæcunque causa sufficit ad indulgentiam dandam, sufficit etiam ad quamcũque indulgentiam dandam: ac per hoc indulgentia data sine legitima causa ad dandam tantam indulgentiam non valet quo ad quantitatem, in qua excedũtur limites legitimæ causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate Cõcilj Latera. sub Inno. 3. vt enim habetur extrà, de pœ. & re. cap. cum ex eo, per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur pœnitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, quòd indulgentiæ indiscretæ & superfluæ non adimplent satisfactionem pœnitentialem, sed eneruant: nisi quis adeo desipiat: vt idem putet adimplere & eueuare, quæ constat esse contraria. Et quum constet, quòd proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactionis pœnitentialis: consequens necessarió est vt per indiscretas superfluásque indulgentias (quæ proculdubio sunt illæ quæ ex quacunque pia causa fiunt, magnæ valde) non consequatur pœnitentialem satisfactionem à nobis debitam, adimpletà esse pro nobis à Christo & Sanctis, nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc cõsequeremur, non eneruaretur: sed adimpleretur pœnitentialis satisfactio. Sed dum indiscretæ huiusmodi indulgẽtiæ infructuosæ sunt secundum veritatem ad satisfactionem pœnitentialem adimplẽdam, & pœnitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem pœnitentialem, eneruatur in veritate pœnitentialis satisfactio: vt sacer canon dicit. Probatur idem secundò autoritate Clem. 6. in dicta extrauagante, vnigenitus quoniã dicit, Et propriis & rationabilibus causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ tẽporalis, &c. vt allegatũ est in cap. 4. Si enim nõ solũ rationabiles, sed propriæ sunt causæ nũc totalis, nũc partialis remissionis, sequitur manifestè quòd nõ sunt cõmunes omnes causæ indulgentiæ ad totalẽ & partialẽ remissionẽ, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ nõ est totalis: alioquin nõ esset causa propria remissionis partialis, sed cõmunis partiali & totali: cuius oppositũ literæ Apostolicæ sonant. Probatur tertiò ratione idem. Legitima causa in indulgentiis requiritur secundũ omnes ad saluandã intentionem Christi & Sanctorũ: vt scilicet applicentur cõsequentibus indulgentiã passiones Christi ac Sanctorum: ac si pro istis ex intentione specialiter illas sustinuissent: sed intẽtio Christi & Sanctorum nõ saluatur ex quacunque pia causa quo ad quantãcunque quantitatẽ: ergo non quæcunque pia causa sufficit ad quantãcunque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi fuit pati pro Ecclesia in cõmuni: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoque Sanctorũ fuit pati vltra propriam expirationẽ pro Ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo ad hoc, quòd est esse cõmunẽ, passio Sanctorum cum passione Christi: quia passio Sãctorũ est consummatio passionũ Christi: testãte hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorum ab Aug. super Psal. 61. dicẽte ex hoc loco: Tantũ ergo pateris, quantũ ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad cõmunem hãc quasi remp. quisq; pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse virũ nostrarũ, quasi canonẽ passionum inferimus: patitoria plena passionũ non erit, nisi quum seculum finitum fuerit. Quãuis quo ad passionem Christi ex infinitate personæ patientis sumi probetur, & ex autoritate Ioan. in 2. c. primæ suæ can. dicentis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantùm, sed etiã pro totius mundi: constat enim, quòd propitiatio pro peccatis totius mũdi excedit omnes pœnas debitas à consequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facilè potest, intentionem Christi & sanctorum quo ad pœnas in thesauros recõditas esse, sicut bonum cõmune Ecclesiæ ac per quod currant cursu boni cõmunis, constat autem quòd bonum commune dispensandũ suapte natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita contrariatur incõmensuratæ distributioni: dispẽsationis siquidẽ rationem absque mensura intelligere nequeo. Est igitur intẽtio Christi & Sanctorũ, vt passiones suæ nõ pro libito applicentur huic, vel illi sed iuxta mensuram opportunã ad finem Ecclesiæ dispensentur huic, vel illi: sicut in reliquis cõmunitatibus communium bonorũ dispensatio ex mensura opportunorũ ad bonũ, quod est finis illius cõmunitatis, sumitur. Constat autem manifestè, quòd nec omne opportunum ad bonum Ecclesiæ est æquale, nec Ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunque opportunũ etiam vnum & idem diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mensurã opportunitatis, seu opportunorum ad Ecclesiæ bonum applicentur passiones in thesauro Ecclesiæ reconditæ, nõ saluatur intẽtio Christi, & Sanctorum. Et si adiunxeris, quòd variæ mensuræ opportunorum ad Ecclesiæ bonũ, non omnis pia causa respondet, per species quòd non quælibet pia causa sufficit ad quantãcunque indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationẽ factam ab ipso Christo: omnis enim Christi actio nostra est instructio, imò sic agendo formã instituit nostrarũ actionum. Constat autẽ, quòd Christus eundem thesaurum dispẽsat cõmensuratè iuxta concurrentes conditiones causarum mediarũ: vt patet ex differẽti dispensatione eiusdẽ per sacramentũ Baptismi, quo tota pœna exoluitur, & per sacramentum pœnitẽtiæ, quo nõ tota pœna soluitur ergo ipsius vicario cõmensurãtã quoq; applicationẽ dicti thesauri creditã esse, rationabile est. Et est tanto probabilior hæc ratio, quantò actio sacramẽtalis eminẽtior, & efficacior causa media est, quàm actio iurisdictionalis, qua datur indulgẽtia. Et cõfirmatur rursus: quia cõstat prælatos omnes Ecclesiæ nõ nisi ministros & dispẽsatores esse: tota igitur eorũ potestas supra thesaurũ Ecclesiæ infra limites dispẽsatiuæ potentiæ clauditur. Ex quibus habemus, quòd non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic vel illi.

¶ AD OBIECTA autem in oppositum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secũdum causam indulgentiæ extremi sunt, cõtra quos diuus Thomas procesit: quia causa indulgentiæ nõ est propria causa remissionis pœnæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis pœnæ est passio Christi, & Sanctorũ applicata huic. Existimantes autem omnem legitimam causam indulgẽtiæ, esse legitimã causam quantæcunque indulgentiæ, extremi quoque sunt, contra quos procedimus. Media autẽ via est opinari, quòd causam indulgẽtiæ oportet esse legitimã causam tantæ dispensationis: ita quòd causa indulgẽtiæ,

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia non est propria causa remissionis pœnæ, ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quòd autem causa indulgentiæ sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quòd actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiæ, non est dispensatio, & secundum communem Doctorum doctrinam non est indulgētia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quòd causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quòd est esse dispensationem. Et si subiunxeris, vt iam dictum est quod propria causa quantificat effectum, apparebit quòd sicut dispensationem oportet causari a causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima, tantæ dispensationis procedere. alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum Philosophiæ processus monitrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causę illius rei respondet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de aliis. Non dicimus ergo quòd remissio pœnæ attendatur penes quantitatem causæ pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quòd actus dandi indulgentiam oportet quòd habeat causam insufficientem ad hoc, quòd tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, &c. fit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, vt propriam causam, bonum Ecclesiæ seu pietatem, dicimus consequenter, quòd non quodlibet Ecclesiæ bonum, seu non quæcunque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantuncunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suæ causæ. Magnitudinem autem causæ dico non secundum se, hoc est nō secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad Ecclesiæ bonum, nam idem labor, eadem eleemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque vt parua ratio indulgentiæ, & quandoque vt maxima ratio indulgentiæ. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quòd sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolutè.

¶ Verbi gratia, visitatio Ecclesiæ sancti Petri æqualis est secundum se hodiè, & in anno iubilæi, sed non est æqualis relata ad bonum Ecclesiæ: quoniam relata ad professionem vnitatis Ecclesiæ sub vno capite Petri succesſore (ad quod in anno Iubilæi refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiæ. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschæ pro benedictione, non est absolutè ratio magna indulgentiæ: sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuā conseruemus autoritatem vniuersalem & plenissimam Rom. Pon. in mensa est ratio indulgentiæ, & sic de aliis. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quanuis etiam hæc varietas possit aliunde prouenire: ex hoc, scilicet quòd causa legitima tantæ dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscretè prælatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate Doctorum & Rom. Ecclesiæ.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex autoritate veritatis Ecclesiæ (puta scilicet non valerent, vt sonant) dicitur quòd quia causa indulgentiæ fortitur magnitudinem ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo Ecclesia rationabiliter præsumit pro dante indulgentiam, vtpote iudice. Præsumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritātem prædicat: sicut absque falsitate prædicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quod dato, quod iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, Ecclesiæ doctrina aut prædicatio nō esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem non intelliguntur affirmari & prædicari nisi cum grano salis hoc est stantibus communiter præsumptis. Præsumit enim Ecclesia canonizationem rite factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic prædicat indulgētias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti: (vt S. Thō. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiæ. Si quis autem putet Ro. Pontif. nō posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spirituālium Ecclesiæ) putet quoque ipsum non esse hominem. Verūm quia nulla fortè est tam parua secundum se pia causa, quæ nō possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo noli velle iudicare an ista vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispēsationis, communionis, aut applicationis thesauri Ecclesiastici: quoniam hæc dicta ad huiusmodi communicationem spectant.

Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim latet eos rationabilitas causæ tantæ indulgentiæ, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinunt quomodo verum sit, quod pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

¶ Responsio ad secundam quæstionem de tempore veræ pœnitentiæ propositam in quarto cap.

SECVNDA Quæstio in 4. cap. proposita de tempore veræ pœnitentiæ, facilè soluitur dicendo, quòd tempus veræ pœnitentiæ procul dubio est tempus vsus indulgentiæ. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc esse verè pœnitentem: alioquin nō reciperet remissionem pœnæ peccato debitæ. Sed quum sint in proposito tria temporā (scilicet concessionis operis, & vsus) quæ patet diuersa esse quum Papa dat danti eleemosynam talem, vt semel in vita & semel in morte possit plenariè absolui: tunc enim hodie concessio fit, & opus eleemosynæ fit eras, & absolutionis plenariæ vsus fiet forte hinc ad annum, constat quòd hæc tempora concurrunt quandoque simul, vt quum pro actu præsenti datur indulgentia absolute, vt quum datur indulgentia omnibus hic præsentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiam differre vsum illius, quum absolutè datur pro actu præsenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, vt sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est a tempore vsus eadem ratione: quia scilicet non absoluitur tunc à pœna. Sed salua eorum reuerentia opposita est verum. Tum quia consueta forma Ecclesiæ quæ semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimatur) continet expressè, quòd opus fiat à verè pœnitentibus: ait enim, omnibus igitur verè pœnitentibus & confessis, qui visitauerint, vel dederint, vel fuerint. Vbi clarè patet opus præsupponere verè pœnitentem. Tum quia causa indulgentiæ ex hoc ipso, quòd est ratio cōmunionis passionum Christi & Sāctorum cum membris viuis, oportet quòd sit infra latitudinem operum viuorum: quæ enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? constat autem quòd opus factum à verè pœnitente est opus mortuum: non potest ergo esse legitima causa indulgētiæ: quam constat consistere in cōmunione vitali Christi & membrorum, non mortuorum, sed viuorum. Vnde si datur indulgentia alicui, quòd dicendo 7. Psal. vel visitando tot Ecclesias, vel faciēdo tale opus pium eriam si sit eleemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamē tunc maritū remissionis quāuis mediatæ, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorū. Ad impletionē enim causæ indulgentiæ est meritum cōmunionis remissiuæ, ita quòd nihil aliud exigitur ad remissionē nisi mera executio: debetur enim adimpleti causam indulgentiæ communio remissiua pœnæ. Constat autem quòd meritum remissionis pœnæ peccato debitæ est opus viuum: Oportet ergo verè pœnitentem esse consequutum indulgentiam nō solùm tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiæ: vt ipsa indulgentiæ verba sonant.

CAP. X.

¶ Responsio ad tertium quæstionem cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, quòd sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum præceptum Ecclesiæ. Et licet hæc soluto rationabilis multùm appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non sunt intelligenda secundum formam iuris, duo tamen sibi obstant. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiæ contineantur duæ conditiones simul: scilicet pœnitētiæ & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus contenit enim præceptum pœnitentiæ sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & Ecclesiam iam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgētiæ volens particeps illius fieri ad veram tunc pœnitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis vrget, est quòd si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum præceptum Ecclesiæ, sequitur vnum maximè absurdum: hoc est, quòd indulgentiæ non dantur nisi confessis singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum præceptum Ecclesiæ, vt patet. Et consequenter quicunque aliquo vno anno quantumcunque præterito violasset præceptum Ecclesiæ de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgētiæ datæ: constat enim hoc esse contra cōmunem animi conceptionem omnium & sapiētum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter, consequenter loqui debet, ideò cum bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tempus veræ pœnitētiæ, & tempus confessionis est vnum, & idem ad capescendam indulgētiam, quamuis diuersa ratione necessarium, quia vera pœnitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantùm autoritate: quia, scilicet statura est sic indulgētiæ forma ab Ecclesia, vnde Papa dare possest indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum Ecclesiæ simpliciter & absolutè, sed anno illo voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec furda pertranseundi sunt aures detrahentes huic, quamuis exiguæ vigiliæ, vanitatis eam accusantes, eo quòd eras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi Pœnitentias, confessisque anno illo modò verè pœnitentes sint conferri obtinebunt. Audiant hi primum, non frustrà fuisse tantum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo contulerit: neque enim ea scripsimus ratione, vt alios dirigeremus, sed inter certa ambigua que discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotasque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundū sacros canones à confessoribus pœnitentias, vt vel indulgētiæ gratia ex passione Christi & Sanctorum soluunt Deo pœnitentias, quas prompto animo à seipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea pœnitentium Patrum secula.

¶ Et hæc de indulgentiis dicta secūdum propriį ingenioli vires, saluo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S.D.M. Leonis XI. quinto: ætatis verò ānex 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, vigintiseptem Quæstionum Opusculum.

TRACTATVS DECIMVSSEXTVS, De indulgentiis in sex Quæstiones diuisus.

1 *¶ Num indulgentiæ fiant de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.*
2 *¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.*
3 *¶ Num occurrens pauperi negans eleemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccet.*
4 *¶ Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentiis absoluat à pœna debita peccatis apud diuinam iustitiam.*
5 *¶ Num indulgentiis liberentur defuncti à pœna Purgatorij.*
6 *Num Papa autoritate clauium det indulgentiā animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO I.

¶ De thesauro indulgentiarum.

VTRVM Indulgētiæ Ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum. Et videtur, quòd non. Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et sequitur vlterius, quod omnes negant, scilicet quòd concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret sed satisfaceret per alios.

¶ Secundò, quia sic virtute clauiū non fieret absolutio, sed translatio operum contra verbum Christi, Quodcunque solueris. Et vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesiæ, non permittuntur otiosa a Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia nō sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc supererogationis non remunerarentur in Sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, quòd eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quartò, Nullus Sanctorum sufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans, ergo nihil reliquerunt pro indulgentiis. Antecedens probatur primò per illud Christi. Quum feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite, Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra facisse intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quod sapiētes virgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertiò, omnis Sanctus debitor est Dei diligendi quātum potest, imò vltrà quam potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶ Quartò, Sācti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciunt vltrà quam debent, imò vix faciūt quod debent, ergo multò minus in aliis operibus plus fecerūt quàm debuerunt.

¶ Quintò, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶ PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorum. Primò Augustinus omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

¶ Secundò autoritate Hieron. tractantis contra Pelag. illud, Beatus vir, cui nō imputauit Dominus peccatum: infra, prohac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaque sancti per orationem & confessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

¶ Tertio, Aug. lib. 1 retra. c. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid nō impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos impleſſe perfectè mādata Dei, dices magis ignoscēte Deo quā impleta.

¶ Quartò, Augustinus confes. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quintò, secūdum Augustinum nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur quòd sanctis habentibus aliquod veniale potuerunt plura facere, quam debuerunt. contra, Opus bonum optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex Augustino vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

¶ DEINDE arguitur, q̄ dato quòd sint superflua sanctorum merita, nō prodessent: quia vnusquisq; propriam mercedē accipiet secundū proprium laborē, non secundu aliena, vt ad Rom 3. dicitur. Nec digne ab ecclesia expenderentur: quia solutio pœnæ est vilissimū ecclesiæ donū. Nec pie ecclesia ageret relaxādo pœnas: castigare enim alios potius est pietatis, quā remittere pœnas.

¶ DENIQVE probatur, quòd merita Christi nō sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine autoritate Scripturæ. Et si afferatur autoritas Rom. Ecclesiæ remaneret periculum exponēdi Ecclesiam hæreticorū irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundò, quia locum habēt primo inductæ rationes etiam hic, scilicet quòd indulgentiæ non essent indulgētiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitētiales satisfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed enerūatur. Et similiter claues non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere claues non soluere: si soluunt totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertiò, quia insignis fieret irreuerētia meritis Christi, si solùm pro pœnæ relaxatione expenderētur cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio pœnę.

¶ Quartò, S. Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multò meliora bona, quàm opera nostra bona, constat: ergo quòd meliores sunt indulgentiæ quam nostra opera bona, quod est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omissis omnibus indulgentiæ fectandæ sunt, scilicet Christi merita.

¶ Quintò, Consulitur cōmuniter à doctoribus, quòd post indulgentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo sit vtrū odio, vel amore dignus sit. Tu ne sic, aut ista sententia est impia in Deum & Ecclesiam: aut merita Christi nō sunt thesaurus indulgentiarum. Primò, quia sic claues Ecclesiæ nihil faciūt certi: quod est blasphemia: & indulgentia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab Ecclesia fieret, aut post indulgētiam ex meritis Christi & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundò, quia si per indulgentias impendūtur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et cōfirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ sunt omnibus operibus diuinorū præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorum & sanctorum minus consonat, quasi merita Christi non sufficiant.

¶ Septimò, Nulli datur gratia cōritionis quin simul ei dētur merita Christi, ergo sine indulgētiis habet quis thesaurū meritorum.

¶ Octauò, Si meritum Christi est thesaurus indulgētiarum, ergo remittet mortē eiusque pœnas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tum quia potēs est remittere pœnā æternam.

¶ DEMVM arguitur, Si absoluere in indulgentiis est dispensare thesaurū Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipuè ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & Ecclesiæ.

¶ Præterea, Si absoluere in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶IN OPPOSITVM est sententia sacrorum doctorum.
¶ Ad euidentiam huius quæstionis monstrandũ est merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, autoritate apostolica tenemus, in extrauagãti siquidem. Clementis sexti de pœn. & re. vnigenitus dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cœli clauigerum ciusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandum: & propriis rationabilibusque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter quàm specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent: verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita administculum præstare noscuntur. Hæc ibi: post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autem ex duobus huius decretalis autoritas pensanda. Primò, ex decretis distin. 19. in canonicis: vbi epistolis decretalibus Romanorum pontificum primus autoritatis locus post sacram scripturam decernitur: & ibidem cap. 1. vbi extrauagantes apostolicæ defendũtur. Secundò, ex eo, quòd de vna parte sacramenti pœnitentiæ, scilicet satisfactione docet: conitat nanque extra de hæreticis, ad abolendam. nulli in materia sacramẽtorum licere dissentire ab eo quod Rom. Ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum fie esse. Nec somniauit aut finxit sibi Rom. Ecclesia thesaurũ istum indulgentiarum, sed ex scripturæ sacræ autoritate, certáque inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.
¶ Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritum & satisfactionem præhibanda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operãs dignus est æterna beatitudine, ita quòd debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamen certaui, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quam redder mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio pœnæ: tunc enim debitor pœnæ facit satis iustitiæ, quando debitam pœnam exoluit: adæquando enim solutionem debito, satis procul dubio facit. Nec meritum & satisfactio adeò à se inuicem elongantur, vt non coeant sæpè in vnum idémque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis; tant um habet meriti: & quantum habet mali pœnæ, tantum habet satisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est meritorium: idemque vt est pœnale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactionem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri fœlicitatem æternã alteri, sed sibi soli. excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum enim Christi & non aliorum per sacramenta communicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus cruxifixus est pro vobis aut in nomine Pauli Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem pœnitẽtiam pro altero. Et ex hac differẽtia prouenit, quòd sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedẽ suam in ipsis sanctis: quoniam ipsis solis profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis pœnam: deinde si plus pœnalitatis habuerunt, quàm pœna ipsorum peccatis debita exigeret remansit illud plus tanquam ipsis Sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis Sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius Sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est voluntariè. Ex eo nanque, quòd persona patiens non habet propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit quòd satisfactiones superfluæ non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo nõ possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniam constat Sanctos multos multò plus passos, quam ex peccatis suis debuerint pati: consequens est, vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactoriè plus exoluisse quam debuerant pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfactione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subiit: eius enim vita cunctas illustrauit Ecclesias: & de ipsius dolore scriptũ est, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Iob quoque testatur c. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincentium, reliquosque tanta passos martyres, omnibus illis pœnis indiguisse, vt satisfacerent pro pœna peccatis suis debita? Superfluunt igitur multa satisfactoria Sanctis vltra ingẽs pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, vt Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: vt etiam ex hoc patet, quòd si totus mundus post omnium peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cœlum. Et tamen constat, quòd tanta hominũ multitudo damnata indigniam se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorum quatenus satisfactoria superfluis thesaurum indulgẽtiarum constitui intelligitur, si nõ vis errare. Et quidem quòd huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quòd verò remanserint pro nobis, & quod remãserint dispensanda per militantem Ecclesiam, manifestari oportet.
¶ Et primum, scilicet quod ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis communicata, pro nobis satisfacerẽt tanquam si ipsi Sancti viuentes ea intentione fecissent, vt pœnas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tum ex eo quod non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autem vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta quia desunt hi, in quibus fructificet per se: quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operantibus nec in aliis effectum habere possent, eo ipso quod satisfactoria supererogationis sunt. Tum quia Ecclesia exigit, vt quælibet suorũ ciuium, quæ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata a Spiritu sancto Ecclesiam regente, sint ad vtilitatem ipsius Ecclesiæ. Cõstat autem satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatem Ecclesiæ cedere: vt patet ex eo, quòd per propriam intẽtionem ipsorum Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendum pro illo vel illo Ecclesiæ membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Cõsentaneum igitur rationi est, quòd hæc satisfactoria supererogatiuè facta a Sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorũ Ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerunt, satisfacere non possunt, dixit autem vtilitas propria: quia nõ ex communibus, sed propriis iudicandum est de rebus. Tum maxime, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactoris testatur dicens, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. Vbi clare videre potes, intentionem adimplẽtis in propria carne passiones deficiẽtes passioni Christi ad conficiendam mensam a Deo definitam pro Ecclesia. Idem autem est iudicium de Paulo & aliis Sanctis: vt ex August. super Psalm. 68. afferente dictam Apostoli sententiam, patet.
¶ Secundum autem, scilicet quòd thesaurus iste meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum Pontificem, facile manifestatur: quoniam commune omni Reip. est, vt illius princeps dispensator sit communium bonorum illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectat. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quædam cõmunia ipsius Ecclesiæ: vtpote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius Ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti Ecclesiæ, ideo ad solum Rom. Pontificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgẽtias remittitur pœna temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorũ ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagante, & fere doctores theologi Spiritussanctí lumine illustrante concludunt & rationabiliter dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quòd indulgẽtia absoluendo hunc à tanta pœna pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactoriis quantum æquualet tantæ pœnæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordiæ, remittendo huic pœnam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cœlo per imitationem: quoniam vniuersæ viæ Domini mericordia & veritas, ex quibus patent omnia præmissa.
¶AD PRIMAM obiectionem in oppositũ dicitur, quòd indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secũdum quòd est absolutio & remissio pœnæ, sic iudicis actus est & dicitur, secundum verò quòd est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundum quòd efficit exolutionem pœnæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quòd indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam, sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Est enim solutio sed non ab hoc, & illud est maximæ gratiæ, quòd soluatur debitũ meum non à me. Nec hoc est mirum, aut nouum in mysteriis Ecclesiæ: quum etiam in Baptismo omnia donans gratiosè concedamus, eodem modo, scilicet vt omnia soluantur non per Baptismum, sed per Christi meritũ, quod illi per Baptismum communicatur. Celerius dicam. Tanto vinculo iúxit Deus iustitiam misericordiæ, vt peccatis nostris parcere sic voluerit, vt tamen per vnigenitum suum Filium suæ iustitiæ satisfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non solum debita remitteret, sed satisfactorem daret. Nihil ergo secundum diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarũ gratiæ ac misericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam solutio per Christi & Sanctorum merita satisfactoria. Argumentũ verò procedit, ac si hæc duo essent incompossibilia: quæ, vt dictum est, se consequuntur secundum ordinem dispositionis diuinæ: vt ex dictis clarè patet.
Ad vlteriorem verò sequelam (scilicet, ergo concedens obligat se ad satisfactionem) dicitur quòd neque apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo satisfacit per alios, respondetur quòd ad bonum sensum admittendo, quòd Papa dando indulgentias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactionem: hinc etiam nulla ratione apparẽti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactionem: aliud est enim applicare huic alienam satisfactionem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo sicut aliud est volare, & aliud sedere.
¶ Ad secundam negatur, quòd sic virtute clauium nihil fiat: fit nanque non solum applicatio operum sanctorum ad istum, sed & absolutio istius a pœna pro peccatis suis debita fit: vnde & verbum Christi, Quodcunque solueris, ad literam adimpletur. Et similiter negatur, quòd sic virtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita sanctorum, si sunt, non relinquuntur à Spiritu sancto otiosa, respondetur, quòd huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sunt facta pro Ecclesia, & non determinate pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur absque applicatione: quia sunt cõmunia, nec sunt otiosa: quia ad hoc suapte natura sunt ordinata, & applicata, vt non aliter operentur.
¶ Ad tertiam de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quòd communicando in abusu vocabulorum, hoc est, accipiendo irremuneratum, prout sumitur à sic dicentibus, hoc est non sortita finum fructum in ipsis sanctis. Sic inquam loquendo respondendum est, quòd opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet vt meritoria: & sic omnia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel vt satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis: sed relicta sunt remunerãda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, scilicet non sunt cõdignæ passiones huius temporis: quia de passionibus nostris secundum substantiam operis. seu, vt sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autẽ respicit opera & passiones vt sunt ex charitate, seu gratia Dei. Non secunda, scilicet Deus præmiat vltra condignum, tum quia de præmio operum: vt sunt meritoria, intelligitur sententia illa: tum quia non ex defectu largitatis præmiantis, sed ex excellentia sancti operantis prouenit, quòd opus sum vt satisfactorium nõ remuneratur in ipso Sancto, hoc est non satisfacit pro ipso: quia ipse nõ est debitor pœnæ pro qua satisfactio fit. Non tertia, scilicet, quòd opera supererogationis non remunerarentur in ipsis sanctis, sed in nobis, &c. quoniam opera supererogationis vt sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: inxta verbum Samaritani, Quodcũque supererogaueris, ego cùm rediero reddam tibi. Sed in quantum supererogant pœnalitates, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed omnia consonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro se satisfaciat: & si supererogat soluendo quod non debet, non pro se sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quòd diximus eadem opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nam quum dicitur quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, non fit distinctio operum, quasi quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & malè: sed fit distinctio conditionum etiam vnius & eiusdem operis. Et est sensus, quòd opera sanctorum inquãtum sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: inquantum verò sunt satisfactoria sunt relicta irremunerata, quantum ad illud pœnalitatis quod supererogauerunt. Vbi patet absque controuersia omnia consonare.
¶ Ad quartam dicitur, quòd vir sanctus potest iudicari dupliciter: primò in quantũ operatur ex suo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum implent sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo in quantum operatur ex gratia diuina, & inexistente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes afferantur, respondentur, & ad primam dicitur, quòd si verba Domini integrè afferantur monstrant oppositum. nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunque præcepero vobis, dicite, Quod debuimus facimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quòd dicendo, Quod debuimus facimus, monstrat eos impleuisse mandata sufficienter, alioquin non fecerunt quod debuerunt: nam debuerunt sufficienter implere. Non est autem verum, seruum qui fecit quod debuit inutilẽ citra fecisse: quoniam si citra fecisset, iam non fecisset quod debuisset: Sed verum est, quòd vt sic non supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim nõ facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista autoritate nihil aliud habetur nisi quòd sancti ex hoc, quòd impleuerunt præcepta Christi, nõ supererogauerũt, cum quo stat, & quòd sufficienter mandata Christi implere potuerũt, & supererogare, vt sic nõ solùm fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo domini. Ad secundà dicitur quòd oleum, quòd sapientes Virgines tinuerunt sibi nõ sufficere, ad meriti conscientiam spectat & nõ ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falsum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quàm possit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum, præcepisse aliquod impossibile. Fallum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere quòd homo diligat quantũ potest: intelligẽdo sic, quòd si dilectionis aliquẽ actum possibilem sibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: vt benè velle, & benè facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectionis siquidẽ est hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quòd homo diligat Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum, quòd nihil contrariũ diuinæ dilectioni in corde suo, in mente sua, in viribus suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt sonat non quid agere hic debemus, sed quo tendere debemus, monstrat secundum Aug. vnde patet quòd sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt.
¶ Ad quartã dicitur, quòd sancti per martyriũ extra necessitatis articulum faciũt plus quam debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitante ad martyriũ pro confessione fidei supererogent sæpe quo ad satisfactionem: dum plus patiũtur voluntarie quàm pro peccatis suis debeant. Ad quintã dicitur, quòd doctrina hæc, super scripturas & rationes & autoritates Rom. Ecclesiæ sanctorumque doctorum fundatur. Et non solùm temeritatis præsumptionis est cõtrarium dicere, verum indisciplinatæ mentis est nõ acquiescere tot allatis, vltra autoritatem sanctorũ Tho. & Bonaventuræ, & infinitorum doctorum sequacium: oportet enim virũ docilem in morali tam theologia, quàm philosophia non quærere certitudinem mathematicam: sed nisi rationi consentaneæ, simulque a communi doctorum sententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere necesse est omnia.
¶AD PROBATIONES deinde ex autoritatibus sanctorum respondendo dicitur, quòd cùm hoc, quòd omnes sancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quandiu viuunt orare possunt non quòd oporteat eos semper peccatum habuisse coæuum, quandoque enim sine omni peccato fuerunt, sed quia quandoque peccauerunt, stat quòd multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint: qui enim dimitti orat sibi peccata, fatetur se debitorem. Et hoc in tota verificatur, quantum est ex parte nostra: quamuis secus sit si secundum adiunctam Dei gratiam sancti iudicentur. Et ne sæpius idem repetatur, distinguito, quòd sancti, & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primo secundum se, & secundum proprias vires: & sic sunt semper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei: iuxta illud Isaiæ, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Alio modo secundum gratiam Spiritussancti in ipsis & operibus suis, tam informantem, quàm assistentem: & sic implent mandata, & non sunt debitores, sed creditores, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud 1. Ioannis tertio, Omnis qui natus est ex Deo, nõ facit peccatum, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Rom. 8. Nihil damnationis ex his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdem ad Tim. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam redder mihi Dominus in illa die iustus iudex. Vnde prudentis lectoris erit discernere, quãdo scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris, secundum quòd sunt nostra, & secundum quòd sunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificãtur de nobis, & nostris secundum quod sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, vt sunt diuinæ misericordiæ, ac gratiæ: vt patet ex his scripturæ locis & multis aliis, quæ afferri possunt. Et hinc habes solutionem huius & sequentium & similium obiectionum: nam cum hoc, quòd omnes sancti sunt ex se debitores, stat quòd ex diuina gratia operando, supererogant. Et similiter, quòd sunt impij ex se & ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam dante implent mandata: non homine ex seipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter væ vitæ hominum laudabili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectu) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundum humanam iustitiam iudicem meum deprecabor. in similiter omne opus bonum optimè factum, in quãtum est ex nobis factum peccatum est, sicut pannus menstruatæ: sed quatenus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex Dei gratia est nullum peccatum, sed meritorium & supererogatium bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quòd simpliciter & absolutè & nō secundum quòd ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factum est peccatum venialè, non responsione, sed sensu aut igne opus est, nam secundum hoc beata virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamē Augustinus dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quòd etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectorum ex autoritate Sanctorum.

¶AD OBIECTA autem contra naturalem vtilitatem ex superfluis Sanctorum meritis, respondetur. Et ad primum, Vnusquisque propriam mercedem, & secundum proprium laborem, dicitur, quòd vt patet, de mercede loquitur: merces autem merito respondet: & nos idem dicimus quòd quilibet sibi soli meretur. Nos autem de pœnarum remissione loquimur, dicentes quòd vnus potest satisfacere per alium.

¶Ad secundum (quòd nō digne expenderet illa Ecclesia) dicitur quòd dignissimè expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis Sanctorum, in quantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶Ad tertiū (quòd non piè ageret Ecclesia) dicitur, quod piissimè mater Ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

¶AD OBIECTA denique contra thesaurum indulgentiarum ex meritis Christi respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quod cum autoritate non solius Rom. Ecclesiæ, sed sacræ scripturæ, Sanctorum & doctorum hoc dicitur. Et si solius Rom. Ecclesiæ autoritate diffinitiua diceretur, sufficeret ad rationem reddendam, de ea quæ in nobis est, fide non minus, quam si autoritate generalis concilij diffinitum esset: Hæretici autem sicut refutare possunt Rom. Ecclesiam, ita & concilium. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papam dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum se experietur qui contradixerit. Et in concilio Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. Ecclesia & reprobamus quidquid reprobat Rom. Ecclesia.

¶Ad secundū iam dictū est nisi ad subiunctā ex canone autoritatem malè allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, q̄ sunt eneruationes ratione indiscretionis.

¶Ad tertiū similiter dictū est & probatū, q̄ nulla sit irreuerentia.

¶Ad quartum dicitur, quòd opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorum quæ nō sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, vt non sit mirū si seipsum interimit.

¶Ad quintū dicitur, quòd concilium illud pium est, quòd claues Ecclesiæ, sicut & alia sacramēta, facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primò, quantū ex seipsis: & sic dicitur quòd faciunt certū quid, & oppositū est impium. Alio modo per accidens, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic contingit non solum claues Ecclesiæ, sed & Baptismū non habere certū effectum: puta, si adultus suscipiat ablutionē occulto animo non suscipiendi Baptismū: tunc enim nec characterē recipit. Et si cum animo solum peccādi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiā tamen nō suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi quòd claues habent certissimū effectum in subiecto disposito ad earum effectum: & similiter indulgētia est certa donatio dispositis ad illam. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè pœnitētibus, nec insufficientia meritorū Christi & Sanctorū: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto nō hominis solius, sed Dei miserentis, donādo veram contritionē, prouenit quòd non quiescimus à nostris pœnitētiis post indulgētias. Et quum secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficientia, aut debita, respondetur quòd plus oportet addere, scilicet suscepta in me, seu participata à me, Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiā mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficiēter exoluentia debitas a me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autem dubiū est sanctum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanquam meliores satisfactione Christi: sed quia melius est duplici via satisfacere, quàm vna tantùm: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quàm satisfactio Christi tantùm. Ad confirmationem dicitur, quòd merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficaciæ: indulgētiæ enim, quas consequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt quàm remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut Ecclesiæ ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc stare liquet, quòd remissiones fiant per merita Christi.

¶Ad sextum dicitur, quòd appositio meritorum Sanctorū consonat diuinæ dispositioni, nō quòd insufficiens sit Christi satisfactio, sed vt plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

¶Ad septimum dicitur, quòd non est hæc Ecclesiæ doctrina, vt thesaurus meritorum Christi & Sanctorum ita commissus sit Ecclesiæ dispensationi per indulgentias, quòd sine ipsius nō dispensatore à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia nō valet, Thesaurus ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quòd multis modis participari possit à Christi membris.

¶Ad octauū dicitur negando sequelam, nō ex insufficientia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapiētiæ dispositione ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurū Ecclesiæ ad remittendū pœnam mortis: & propter disparitatē pœnarū ex parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarū quædam sunt pœnæ naturales, & quædam personales: hoc est, quæda consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debitæ propter actualia peccata nostra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectā naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram vtranque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens enim vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: vnde etiam in Baptismo persona, nō natura fanatur. Et quia mors cum suis pœnalitatibus est pœna naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad pœnam mortis non se extendunt. Vnde patet, quòd non ex infirmitate meritorum Christi, sed ex natura pœna & status præsentis prouenit, quòd pœna mortis nō remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quòd remittūt pœnam æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna sensūs pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoris absolutè, & aliud de eisdem, vt superfluunt sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa enim absolutè in sacramentis tollunt pœnam damni & sensūs æternam, potius per viam concomitantiæ, quam per satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quòd non hostili pœna puniendus est, quod est tollere pœnam æternam. Soli enim hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, vt satisfactoria exhibet.

¶Ad demum obiecta cōtra hoc quòd absolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respondetur. Et ad primum dicitur, quòd non est pars ratio de actu absolutionis in indulgentiis, & de aliis absolutionibus, siue censuris, siue aliis sine sacramēti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramenti pœnitētiæ partem, scilicet pœnitentialē satisfactionem (supplet enim eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autē absolutiones non respiciunt partem aliquā sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est à pœna debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia: aliæ verò absolutiones sunt à pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quòd ad istas remittēdas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò vltra potestatem Papa exigatur & dispositio subiecti per veram pœnitentiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad libitum applicatio: quoniam ministri non est remittere pœnas principali debita, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶Ad secundum dicitur, q̄ sicut in sacramento pœnitentiæ claues respectu peccatorum actum quidem soluēdi exercent potestiue, ligandi autem negatiuē quo ad clauem potentiæ, quamuis positiue ad vtrunque se habeat clauis scientiæ, ita in indulgentiis inuenitur, quòd clauis scientiæ positiuè decernit solutionem & ligationem: clauis verò potestatis positiuè quidem absolutionem, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm non absoluere ex iudicio & autoritate clauis scientiæ. Vnde non soluere absolutè non est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet, quòd licet effectus solutionis & ligationis sit Ecclesia sine clauium exercitio. Augustæ die 7. Octob. 1518.

QVAEST

QVAESTIO II.

¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et videtur quòd sic. Primò, quia actus nō meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶Secundò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarum debitarum: perfectorum autem est pœnas ampléctí, non fugere: quoniam stiunt crucem Christi: vt de sanctis Andræa, Laurentio, & Vincentio legitur.

¶Tertiò, quia secundū doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctā pœnitentiam, quàm si propter indulgētias omittat illam: perfecti autē æmulantur charismata meliora: imperfectorū igitur est indulgentiis incumbere.

¶Quartò, quia indulgentiæ non prosunt, nisi ad relaxationem pœnarum canonicarum: sed non nisi criminosis publicè impositarum canones pœnæ, quia sunt publicæ pœnitentiæ partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentiis egere: ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

¶Ad huius euidentiam sciendum, quòd indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem propriis peccatis debitam ex pœnis Christi & sanctorum, secundum traditionem Ecclesiæ Rom. vt patet in extrauaganti Clementis 6. & multorum Romanorum Pontif. Apostolis hæris. Hac autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probanda, quàm in tractatu de indulgentiis firmauerimus) consequenter dicendum est, quòd quum actus iste, qui est satisfacere per alium non sit ex suo genere malus nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionem moralem annexam quoniam cum feruenti charitate & promptissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quòd tali modo, scilicet per sanctorum satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, quòd indulgentia, quo ad fructum, satisfactionem per alium, hoc est, Christum, & sanctos sonat, non est meritoria, stat quòd aliquid faceret pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex genere operis (puta subuenire Ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione faciētis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

¶Ad secundam dicitur, quòd perfectorum est pœnas promotiuas sui vel aliorum ad æternā vitam ampléctí. Pœnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ vitæ, nō est perfectorū iterare, sed quantūr. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est: quoniam non nisi existentibus in charitate indulgentiæ prosunt, vt ipsa concessionis forma monstrat (dicendo verè pœnitentibus) omnes autem actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiam perfectis viris: quoniā continuè suspirātibus ad cœlestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo consonant omnia recta acceleratiua cœlestis ingressus: constat autem exolutionem pœnarum debitarum pro peccatis acceleratiuam esse cœlestis ingressus: quoniam impedimenta ingressus ad fœlicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet quòd dare operam indulgentis, est actus cōmunis perfectis & imperfectis in charitate constitutis, si pœnis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et confirmatur quia omnibus quātumcunque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorum numero cōstet esse debitum pœnæ pro peccatis, quod autem consonat petere, consonat & quærere. Consonat igitur etiam perfectis quærere debitūm pœnæ pro peccatis suis debitæ exolui per satisfactoria opera Christi & Sanctorum.

¶AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd sermo doctorum dicentium indulgentias nō esse meritorias, est formaliter, & verus formaliter intellectus: hoc est, quòd indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Commune est enim satisfactoris omnibus (siue per seipsum homo satisfaciat, siue per alium viatorem, vel sanctum) quòd meritoria nō sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quòd aliquis à debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet

Universidad de Deusto
Biblioteca

suos conuertere. Vnde Dominus Mariam à discipulis defendit, obiicientibus quòd pretiosum vnguentum quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans quòd bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, quòd concurrentibus duobus bonis, altero cõtinuo, altero pro instante commoditate, licitum est omisso pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quòd pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur quòd ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantum, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat: extra tempus siquidem pro quo obligat, liberum est cuique consilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur.

¶ Ad secundam negatur, quòd talis agat contra doctrinam Ioan. Euang. quia Ioãnes loquitur pro quanto præceptũ affirmatiuum obligat: certo autem certius constat, quòd nõ quælibet necessitas fratris visa constituit tempus, pro quo præceptũ eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidem dicit in verbo necessitatẽ victus vel vestitus. Multi autem sunt pauperes habẽtes victum & vestitum: vt patet de Gabelo apud Tobiam. Et rursus glossa ibidẽ de substantia superflua exponit, dicens, Si superflua non potes dare fratri, animam tuam nõ potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiam huius mundi: sed de superfluam substantiam habẽte iuxta verbum Domini: Quod superest, eleemosynã date, Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis teneat dare eleemosynam: si recta ratio moralium actuum regula est. Vtrum autem sola extrema necessitas, tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quæstio est: & alibi nemini me scripsisse post S. Thom. quòd quantum est ex parte necessitatis pauperis sola extrema necessitas determinat tẽpus, pro quo præceptum de eleemosyna obligat ad peccatũ mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, quando prope mortẽ homo est, tunc enim non potest sibi subueniri, sed quãdo est adhuc tempus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me non sibi succurritur: tunc enim necessitas est extrema, licet longè sit à morte. Rursus licet necessitas nõ extrema non obliget ad peccatum mortale omittentem eleemosynam magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incõmodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundũ Philosophos in actibus bonis, quod est prope medium, ad virtutis actum spectat. ita in oppositis nõ solum qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui propè ad vitium appropinquat, & secundum Theologos non solùm qui contra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter astam latitudinem, quia necessitas proximi visa quandoque ad mortale, quandoque ad venale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis assertiuè intellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipiẽda sint, quoniam tunc tantùm debita negatur subuẽtio in notabile damnum proximi vergens: & propterea sit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio nõ est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo: & sic non fit cõtra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia secundũ hoc charitas nũquam, aut rarò haberet locum operandi, negatur sequela, quoniam charitas etiam sine præcepto operari potest & frequentissimè eleemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundo, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Nõ enim omne quòd volumus, nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium dici non tamen propterea sequitur ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de aliis. Augustæ die 7. Octobris. 1518.

QVAESTIO IIII.

¶ Num indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentiis absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis pœnitentiis, absoluat à pœna debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quòd non. Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, sicut non obligant nisi in foro Ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro Ecclesiastico.

¶ Secundo, quia pœnitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Pœnitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia pœnitentiæ spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda pòst Christum.

¶ Tertiò, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad pœnam canonicam: ergo non potest absoluere nisi à pœna canonica.

¶ Quartò, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfacit pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta Ecclesiæ: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfit per pœnam mortificationis propriè, & huiusmodi.

¶ IN OPPOSITVM autem est communis Ecclesiæ sensus.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quòd pœna canonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & pœna satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duæ pœnæ, sed se habent sicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut etiam præceptum de confessione facienda editum à Deo & ab Ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet Ecclesiæ præceptum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit Ecclesia. sed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, Ecclesia idem præcipiendo determinat tempus, scilicet in singulis annis: vnde vna & eadem est confessio præcepta à Deo & Ecclesia, Et proculdubio vnica confessione inplet, qui licet præceptum Dei & Ecclesiæ ridiculum quippe esset semel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur Ecclesiæ. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commisso (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinatè per iftum vel illam pœnam: nam potest satisfacere per eleemosynam, vel per ieiunium, vel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatam pœnam, puta ieiunium septem annorum. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alteram satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam Ecclesiæ: sed implendo iniunctam ab Ecclesia, satisfecit Deo & Ecclesiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (si imposita à sacerdote adæquat debitam secundum diuinam iustitiam) vel pro parte illa quæ correspondet impositæ, pœna imposita minor est illa quæ secundum diuinam iustitiam determinanda erat. Nec hæc voluntariè dicimus: sed euidenter monstramus discurrendo per omnes actus præceptos ab vtrisque, scilicet Deo & Ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum enim arguo idem est quod à Deo Ecclesiaque præcipitur, ab illo indeterminatè, & ab ista determinatè: & dum Ecclesiæ obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et simile est in aliis. Quocirca Deo Ecclesiaque idem præcipiente, vnus atque idem actus sit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & Ecclesiæ. Et propterea putari potest, quòd si iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur pœna satisfactoria simpliciter & absolutè, sed solum vt est debita ex vinculo Ecclesiæ & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiæ. Sicut quum Papa relaxat ieiunium alicui personæ, non concedit illi, quòd non impleat Dei, seu naturæ præceptum de ieiunio, sed quòd non arctetur ex vinculo Ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc viam ficut ligat sacerdos ad pœna nouum adiiciendo vinculum determinandoque per qualem quantãmque pœnam satisfacere debet pœnitentia absoluerat per indulgentiam tollendo vinculum Ecclesiæ & determinationem ad talem pœnam. Fallitur autem opinio hæc in hoc, quòd non discernit inter absolutionem per viam indulgentiæ & absolutionem per viam licentiæ. Absolutio enim per viam licentiæ cõmunis est omnibus principibus Ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest soluere, quæ ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiunorum & similium. Sed quòd non sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, quòd iniuitur illi priuilegio Christi, Quodcunque solueris super terram certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cõmunis omnibus principibus est: ad quam non est opus priuilegio sed statim vt quis est princeps habet illam. Amplius absolutio per modũ licentiæ, exredit se indifferenter ad singula posituui iuris: potest enim ita relaxare obseruationem vnius præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni cœlorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo claues regni cœlorum) & specialiter culpæ (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & pœnas pro culpa: vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus, subdit, Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiæ nõ essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credentiũ non solum vinculum, sed ipsas pœnas remissas esse. Alio ergo modo absolutionem per indulgentiã fieri, ex eo conuincitur, quòd indulgẽtia verè acquisita, tenet cõmunis Ecclesiæ & doctorum sensus satisfeciſſe hominem illum, ac si pœnitentiam correspondẽtem illi infoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, scilicet directè im-

gentiæ absoluendo ab iniunctis Pœnitentiis absoluunt non solum a vinculo per sacerdotem, aut canonem appositio: sed etiam à pœna temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgẽtiæ. Nec est parui momenti ratio sumpta à cõmuni sensu Ecclesiæ & doctorum sacrorum: sed est tantæ autoritatis, vt non nisi temere liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc: quoniam sic verè relucet operatio priuilegij Petro concessi. Quodcunque solueris super terram: absoluere enim à pœnis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, non principis, non iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro communicatæ à Christo. Amplius, Clement. 6. tradidit expresse, quòd indulgentia remittit pœnam temporalem pro peccato debitam: vt patet in extrauagante ab orbe acceptata de Iubileo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœn. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd pœna iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter apposita ab homine, vel canone, vt excommunicato, carcer, & huiusmodi, & hæ non ligant nisi in foro Ecclesiastico. Quædam vero sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solùm quo ad quantitatem & qualitatem, vt suppositas pœnas euacuent. Et istæ obligant partim in solo foro Ecclesiæ, pro quanto nõ tenentur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum: pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinam iustitiam in alia vita de tota illa pœna, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfeciſſet. Vnde sicut pœnitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absolutio in foro Dei.

¶ Ad secundam dicitur, quòd Ecclesia potest absoluere per indulgentias à pœnis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, Quodcunque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirum si potest absoluere à pœna debita ex præcepto Christi, & ad quam obligat interior pœnitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere a culpa: quæ tantum excedit pœnam vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa & remittit peccata confitentium sibi dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittũtur eis. Et multò magis potest Christi minister absoluere à pœnis: quum enim culpa & pœna impedimenta sint regni cœlorum (quia & nihil coinquinatum intrabit illud, & absterget Deus omnem lachrymam, nec dolor erit vltra, &c.) Ad claues regni cœlorum spectare necesse est vtrunque impedimentum tollere: alioquin aperire regnum cœlorum fidelibus non sufficerent. Constat autem sufficere in patiẽte dispositio, & reliquis concurrentibus retinquisitis. Quocirca pœna ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implenda erat, per indulgentiæ absolutionem verè acquisitam sublata, & definit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam viam, scilicet per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi autoritate per suum ministrum rite exequuta. Quod autem dicitur, quòd pœnitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à prisci solutum doctoribus discentibus, quòd pœnæ inquantum sunt medicinæ passionum, non supplentur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentiis acquisitis pœnitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum: Inquantum verò sunt satisfactiuæ pro peccatis commissis, sic supplentur per indulgẽtias. Et similiter est distinguendum de cruce pòst Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atque soluẽdi par est) est cum grano salis intelligenda: quia etsi est par quantum ad materiam (quia vtrobique Dominus dixit, Quodcunque. sicut enim dixit, Quodcunque solueris, ita dixit, Quodcunque ligaueris) non tamen est par quo ad modum. Nam & peccata sacerdos ministerio autoritatiuo tollit, ita quòd absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, quòd alio modo soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat pœnas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolutionem, & per indulgentias à pœnis secundum diuinam iustitiam debitis: ligat autem ad pœnam sicut ad culpam. Nam sicut ad culpam ligit, vel non remittẽdo, vel præcipiendo aliquid, cuius transgressio constituit peccatorem: ita ligat ad pœnam, vel non remittendo, vel agendo, vnde per seipsum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autem distinctione dicitur ad maiorem, quòd si sermo sit de posse quibusuis modis Papa potest ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc est absolutè apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, scilicet directè imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: quia nõ æqualiter se habent quo ad modum claues in ligando & soluendo. Potest enim directè absoluere quod nõ potest directè imponere: vt in culpa.

¶ Potest & nihilominus ad minorem aliter respondeti dicendo, quòd in canonica pœna quæ in foro pœnitẽtiæ iniungitur in satisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iustitia: quoniam eadem est pœna supposita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad pœnam canonicam, ligat ad pœnam simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluendo ab huiusmodi pœna canonica, absoluit & à pœna simpliciter. Nam absoluendo à pœna qualificata per hominẽ vel canonem, absoluit & à pœna & à qualitate, qui enim absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte quia toto includitur pars. Et sic dato quòd non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi à canonica, adhuc habetur intentum, quòd ligat & absoluit in pœnam simpliciter debitam in satisfactione pro peccato. Potest & tertiò dici ad eãdem, quòd quia actus & potentia diuidũt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potentia & homo in actu & albũ in potentia & album in actu: & sic de aliis: ideo etiam pœna canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et quòd Ecclesia non solùm potest super pœnas canonicas in actu sed etiam super pœnas canonicas in potentia. Imò de facto Ecclesia per canones pœnitentiales & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quàm quòd pœnas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, quòd potest super pœnas canonicas tam actu quàm potentia, potest super omnem temporalem, debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam omnes tales pœnæ sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet Ecclesia in indulgentiis nõ consueuerit nisi iniunctas pœnas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Tho. aliorúmque doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, quòd ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consueuit. Primò, vt æquualeat ad ly totaliter, secundò, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes, non autem quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si Simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramentalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro fine additionẽ, sic satisfactio sacramẽtalis semper satisfacit simpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè dispositus: quia non solùm satisfacit Ecclesiæ, sed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus, sed probata effieaciter sunt ex supradictis Augustæ die 29. Sept. 1518.

QVAESTIO V.

¶ Num indulgentiis liberentur defuncti à panis purgatorij.

QVAERITVR vtrum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptata à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à pœnis purgatorij. Videtur enim quòd sic: quia indulgentiæ tantùm donant quantum sonant: sed plenaria indulgẽtia sonat remissionem omnium pœnarum: ergo, &c.

¶ Propterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: agitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à pœnis purgatorij.

¶ Propterea, Doctorum sententia est, quòd concurrentibus tribus, scilicet autoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic cõcurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis Ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶ IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quòd per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis suppositio (prout rei veritas est) indulgẽtias nõ nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondendum quæsito. Primum præmittendum est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia per modum suffragij. Secundum est de modo seu via, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, à quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de Ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modum ecclesiastici auxilij denotat: ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum Ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi Ecclesiæ suffragia perfecta fuerint, quoniam ad horum similitudinem indulgetia suffragij modum induit. Et quum tripartim nostris operibus suffragemur defunctis (vel morendo bonis operibus, de congruo tamen, defuncti alicuius liberationem, à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus pro illis) & indulgẽtiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in Ecclesia passionum, seu pœnalium operum, consequẽs est, si singula singulis reddenda sunt, vt indulgentia quæ pœnarum solutionem Ecclesiastica autoritate collatam sonat, quum ad modum Ecclesiastici suffragij determinatur, nõ cuiuscunque Ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nam quum indulgentia, inquantum indulgentia, non sit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: consentaneum rationi est, vt non induat modum suffragij meritorij, neque modum suffragij impetratorij, sed modum suffragij satisfactorij. ita quòd indulgentia per modum suffragij, est concessa ex thesauro Ecclesiæ opus satisfactorium per modum Ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, quia scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quòd indulgentia modum Ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadem est via, per quam Ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per quam indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et via hæc non est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordiæ: quoniam vniuersa Ecclesiæ suffragia diuinam efflagitant gratiam: qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. primò ex hoc, quòd pœnæ nostræ (vt diuus Thom. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarum separatarum: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis à pœna seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruitus pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secundum Domini acceptationem: ita pœnæ animæ separatæ pœnis nostris non redimuntur secundum iustitiæ rationem, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundò ex hoc, quòd alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ separatæ puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitam pecuniam in seruitutem redactus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec pœnæ canonicæ sufficerent ad redimendam clerici vitam: ita non sufficiunt passiones nostræ ad satisfaciendum pro pœnis animarum in Purgatorio, quæ tamen nostræ passiones sufficiẽtes essent ad satisfaciendum pro eorundem delictorum pœnis in hac vita soluendis, antea scilicet quàm in pœnas alterius rationis essent translatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatæ: spectant enim illarum pœnæ ad statutum pœnarum inferni. Nec putes propterea Ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis esse vana, aut incerta, sed scito esse vtilia & certa: sicut etiam vtilia sunt & certa suffragia orationum pro illis: quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidem nobiscum, & cum illis agitur, si diuina gratia acceptatæ, Ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarum, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Non est vobis via iuris aliqua adeundi forum illum ad alicuius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestius quoque fit quod dicimus locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuis: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuis autem per modum absolutionis: vt patet extra. de pœn. & re. capit. quod autem. Vbi videre potes, quòd Ecclesiasticus princeps vtrobique autoritatiuè habet actum dispensandi thesaurum Ecclesiæ, sed respectu viuorum superaddit actum absolutionis, respectu verò defunctorum nullum addit propriè loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad suffragia Ecclesiastica. Et meritò sic fit: quoniam nos, qui viuimus, sumus subditi Pontificis & pœnæ nostræ ad forum præsentis vitæ spectant: & propterea seruatis seruandis: indulgentia ad viuos defert viam iustitiæ per iudicis actum, scilicet absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (vtpote extra Ecclesiæ præsentis forum) à Papa absolui non possunt, sicut nec ligari, & ideo indulgentia, quàm autoritatiuè ex thesauro Ecclesiæ confert illis per modum auxilij, ad eorum subleuationem mittit confidens in diuina misericordia quòd acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et est simile acsi sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorum aliquis sub suo dominio, alij in alieno iam propterea seruituti additi essent. In hoc enim casu princeps ex publico ærario autoritatiuè nummos dispensaret pro istis & illis sed degentes sub sua iurisdictione etiam iudicialiter absolueret à debito: ad degentes autem alibi seruos non posset nisi per modum auxilij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac absolutionem expectare. Simili modo Ecclesiasticus princeps ex thesauro Ecclesiæ viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas soluturus vtrisque thesauri opes dispensat: sed viuis applicat absoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando, hoc est vt Ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notanter autem dico, Ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro Ecclesiæ dispensari intelliguntur, si propriè loquendum est: non ita vt sint istorum, quibus conceduntur, tanquam ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tanquam Ecclesiæ communia suffragia appropriantur singularibus personis. Est siquidem inter sacramentorum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propositum: in hoc quòd remissio pœnæ per sacramentũ fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacramenti operatio: ita quòd iste suscipiens sacramẽtum releuatur à tanta pœna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: vt sacramentum Baptismi testatur: docente hoc Apostolo ad Rom. 6. & diuo Thom. in 3. part. q. 69. Per indulgentiam autem, remissionem pœnæ consequimur, tanquam Ecclesia pro nobis illa passa fuerit quoniam abundantia passionum Christi & Sanctorum Ecclesiæ dispensationi credita, intelligitur donata Ecclesiæ, vt commune ipsius Ecclesiæ bonum: ac per hoc per Ecclesiæ rectores, vt ipsius Ecclesiæ sunt, ex intẽtione Ecclesiæ applicanda his vel illis. Deuenerunt siquidem passiones istæ ad thesaurum ex Ecclesiæ intẽtione Christi & Sanctorũ ad cõmune Ecclesiæ bonum in generali, & cõmissa sunt, vt ex intentione Ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum suffragij proculdubio Ecclesiæ conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iustitia, sed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertiam prima fronte apparet, quòd indulgentiæ sicut & alia communia Ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiunt, profint quoniam omnes tales inter valde malos & valde bonos medij sunt: quibus secũdum Augustini doctrinam Ecclesiæ profunt suffragia. Si tamen diligentius perspexerimus, oppositum apparebit, sectando Augustini doctrinam in Enchiridio, & in libro de Cura pro mor. agen. recitatam à Gratiano 13. q. 2. Videtur enim quòd Ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ, quæ vt specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis prosint qui in hac vita meruerunt, vt in Purgatorio hæc illis prodessent. Et quoniã fructus, quem ex suffragiis animæ quæ purgãtur percipiũt, ad præmium accidentale spectat, quum sit pœnæ temporalis remissio: consequens est quòd non ad essentiale, sed accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, vt suffragia prosint in alia vita. Et si his adiunxeris, quòd huiusmodi accidentalia merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducẽdis: perspicuum erit, quod non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia prosunt: quia non omnes hic meruerunt, vt hæc illis possint prodesse: quamuis omnes hic meruerint, vt hæc illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritũ essentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt, vt Sanctorum cõmunione iuuari interim, & tandem frui possint. Videntur autem ad accidentalia hæc merita spectare, deuotio magna ad claues Ecclesiæ indulgentiæ donatiuas, misericordia, solicitudo ad satisfaciendum pro peccatis, studium ad suffragandum defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus autoritate diui Thomæ dicentis in 3. part. q. 52. art. 8. ad primum, quòd in descensu Christi ad inferos non solùm liberati sunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob specialem in hac vita deuotionem ad Christi aduentum, meruerũt, vt Christo visitante liberarentur. Vbi videre potest accidentali merito in hac vita tributum, vt pœnæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quòd omnes, qui in Purgatorio sunt, possunt Ecclesiæ suffragiis & indulgentiis iuuari: sed defacto specialibus suffragiis & indulgentiis nõ omnes iuuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, vt illi iuuarentur. Communibus autem suffragiis pie puto omnes iuuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispositionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satisfacereque propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cũ gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina vlciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autẽ præmissis facilè patet respõsio ad quæstum. Liquet nanq; non omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiã illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, vt huiusmodi indulgentiæ illis prodessent: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sic gratia pro illa anima.

¶ AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantùm donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad nõ iunctam, semper subintelligeretur modus suffragij: qui nõ minuit rationem plenariæ, sed apponit modum, quo indulgẽtia plenaria fit auxiliaris tantùm.

¶ Ad secundum dicitur, quod indulgentia plenaria in præsenti foro est absolutè indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantùm: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi absolutio, acceptetur à principe, cuius interest.

¶ Quamuis posit etiam dici vltra plenariam solutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quòd debitor non meruit in ista vita quòd hæc pleneria solutio ei prosit: vt declaratum est.

¶ Ad tertium dicitur, quod concursus illorum trium proposito nihil officit: quoniam non est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modum suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modum peruenienti ad eos, quibus prodest, quoniã ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum est, importat modus suffragij.

¶ Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, quòd prædicatores Ecclesiæ personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt Ecclesiæ personam: & ideo non est miranda si in istiusmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1519.

CAPVT VI.

¶ Num papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM papa autoritate clauium det indulgentiã animabus in Purgatorio. Et videtur quod nõ. Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris vel ligaueris super terram.

¶ Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis expresse habet, quòd per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

¶ Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

¶ IN OPPOSITVM videtur autoritas literarum apostolicarum.

¶ Ad euidentiã huius sciendum est, quòd quum actus clauium sit aperire, cõsequens est, vt actus clauium regni cœlorũ Petro concessarum sit aperire regnum cœlorũ, proculdubio ingressuris in illud, quos constat oportere esse mẽbra Christi. Aperiri siquidem regnũ, quum nihil aliud sit quã tolli impedimẽta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimẽta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cœlorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimẽta personæ ex peccato actuali. Et quo ad impedimẽta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnum cœlorum per passionẽ mortemque suam (in qua etiam portas abstulit, vtpote nunquã claudendas) & per Baptismum, in quo cœli aperti sunt, Quo ad impedimẽta vero personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnum cœlorum statuit. Et propterea sicut ad potestatẽ clauiũ Petri pleniter tollere personalẽ culpã per sacramentum pœnitẽtiæ: dicente Domino, quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalẽ pœnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraq; enim impedit ingressum hominis ad regnũ cœlorũ alioquin claues non sufficienter aperirent: dum nõ sufficerent ad tollendum vtrunq; genus personalis impedimenti ad regni cœlorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcunq; solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam nõ ad quodcunque soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauiũ igitur Petri actus, cùm sit aperire regnum cœlorum Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, vt quia indulgẽtiæ autoritate Ecclesiastica datæ seruatis seruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertineat. Et si his iunctum fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectũ (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorũ Christi & Sãctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnã aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinã iustitiam debitam) cõsequens erit quod indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat cõcedere indulgentiam pro viuis. Et cõfirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicũtur, & quòd apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipsa per modum suffragij opituletur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quod apostolica sedes thesaurũ meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio dispensat autoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica autoritate super aperiendo cœlorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cœlorum: vt patet. Et quod ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiã concessam transfert per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impedit viuis: vt patet extra. de pœ. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa viuis & defunctis, hoc habet cõmune, quod vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnalium Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtrosque, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberet.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quod papa non potest autoritatiuè absoluere animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiuè illas, & aliud est dispẽsare autoritatiuè thesaurũ Christi & sanctorũ pro illis, vt per modum suffragij absoluantur illæ, hoc enim papa faciens, nõ excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiuè per hoc sub terra. ¶ Ad secundã dicitur, quod stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantùm: quoniam continet cum hoc autoritatiuam concessionem indulgẽtiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modum suffragij in perueniendo ad animas in Purgatorio.

¶ Ad tertiã dicitur, quod hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habẽtur claues Petri: & ex conditrice canonum Romana Ecclesia explicatum est, quòd modis diuersis claues aperiunt regnum cœlorum Christi membris viuis & defunctis: vt patet ex dictis. Augustæ die 15. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTIMVS de Contritione, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO I.

¶ Num quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVAERITVR vtrũ quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere cõtritionẽ. Et est ratio dubij: tum quia parte affirmatiuã multi tenere videtur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad cõtritionẽ tenetur homo quando peccata memoriæ occurrunt, quum præcipuè in periculo mortis existit, aut in aliquo ar. 4 c.

¶ Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale vt à se cõmittendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶ Tum quia nec per momẽtum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 21. Quasi à facie colubri fuge peccata.

¶ IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quod quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

¶ AD euidentiam huius dubitationis præmittendum est q. non est hic quæstio de peccato mortali semel cõtrito, quoniã hoc iam deletũ prima contritione est: & sicut peccatum semel ritè confessum nõ tenetur homo iterũ confiteri, eadẽ ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterũ conteri. Non enim iudicat. Deus bis in idipsum (vt dicitur Naum primo) tam quo ad vindicta exteriorem, quam per confessorẽ exercet, quàm quo ad vindictam intentionem, quam per actum ipsius pœnitentis conteredo peccatũ, exercet sufficit enim semel cõtrito, quod nõ placeãt sibi cõmissa à se peccata. Et hoc siue cõtritio fuerit de aliquo mortali siue in generali: dũmodo fuerit cõtritio illa sufficiẽs ad salutẽ vsq; ad tempus cõfessionis, quãdo singula detestãdo in confessione cõteretur in speciali. Est autem cõtritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem, illa, qua homo dolens de omnibus offensis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dei mutat liberatè cor ad præponendum Deum omnibus, etiam propriæ vitæ, intẽdens congruo tempore cõfiteri. Et est sermo de cõtritione ipsius peccati secundum se, non secundũ suum effectũ, qui est retardatio à fœlicitate, ratione cuius totum tẽpus præsentis vitæ est tempus cõtritionis: quia tempus peccato occupatum inseparabile effectũ est pro fœlicitate. Nec est hic quæstio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam, quum nemo sciat vtrum amore, vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo veræ contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quæritio de contritione quantum est ex parte pœnitentis, hoc est quod quantum est ex parte conditionum requisitarum ad cõtritionem ex parte pœnitentis est vera cõtritio quamuis nesciatur, an sit charitate informata: quia nescitur præsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali a se commisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum æstimationẽ.

¶ Quibus præmissis sciendum est, præceptum habẽdæ contritionis & esse per se primo affirmatiuum, & claudere in se præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc est affirmatiuum, & præcipit non esse retinendum odiũ Dei, in quod ex peccato mortali incurritur: & per hoc est præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum, & demum quatenus est ex vtroque mixtum. Præceptorũ igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (vt diuus Thomas in 4. sent. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est vt præceptum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad cõtritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam nõ remanet amplius tempus pœnitendi) quàm tempus ante sacramenti cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniã nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramẽtum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursus, quia scilicet memoriæ occurrit commissum peccatum etiã practice (puta vt detestandum, seu conterẽdum) nulla apparet ratione esse tẽpus necessitatis: quoniã cum tali occursu stat hominẽ se habere circa cõmissum peccatum neutraliter, ac si nõ meminisset, ac si dormiret. Nam occurrẽte peccato cõmisso, vt materia detestationis habẽdæ à me, possum tripliciter me habere, vel cõsentiendo in detestatione, vel aspernando detestationem, vel nec amplectendo nec contemnẽdo: sed vel nullum actum voluntatis circa illã exercẽdo: & tũc, essem neuter: vel habẽdo actu vellentatis circa illã, puta quia vellẽ habere contritionẽ, quamuis in veritate non velim quia non intendo abstinere, &c. Si occurrens ergo memoria non necessitat hominẽ ad articulum aliquem, quo oporteat ipsum actum aliquẽ exercere (quo pacto tempus necessitatis cõstituit) & si rationẽ præceptorum affirmatiuorum perspexerimus, apparebit occursum non constituere tempus necessitatis: nam in præcepto Baptismi quantumcunque memoriæ occurrat Baptismus, vt suscipiẽdus cum commoditate oblata, nõ propterea obligatio fit pro tunc ad Baptismũ. Et similiter in præcepto cõfessionis, & in præcepto eleemosynæ de superfluo, nõ tenetur quis tunc cõfiteri, aut eleemosynã dare, quãdo memoriæ occurrit cum cõmoditate parata, vt patet ibidem ex diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis præceptis occursus exercẽdi actus cõmodẽ, nõ cõstituit necessitatis tepus cõsequens est, vt nec in præcepto cõtritionis habẽdæ occursus peccati, vt cõterẽdi cõstituat tẽpus necessitatis. Oportet enim oppositum dicẽtem rationẽ reddere, quare à cõmuni regula occurrẽtis actus & materiæ cum reliquis paratis in præceptis affirmatiuis excipiatur occurrens contritionis cum sua materia actus: vt, scilicet ipse solus habeat vim cõstitutiuã tẽporis vrgentis ad seipsum exercendum, reliquis hanc vim nõ habẽtibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalẽ regula cõmunem huic & aliis præceptis affirmatiuis. Negatiua verò præcepta obligãt semper & ad semper: prohibent enim mala, quæ nullatenus cõmittẽda aũt incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua præcepta conueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum: differentia tamen quædã inter ipsa præcepta extenso præcepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actu peccati. Nam negatiua præcepta de actibus peccatorum obligant ad semper nõ solum quo ad esse illicitum, sed etiã quo ad actum peccati: quia prohibẽt actũ peccati, puta mendacii, adulterium, blasphemiã & similia: quæ non solum sunt illicita, sed quãdo adsunt peccati actus committitur. Nullus enim trãsgreditur præcepta hæc, nõ mentieris, Nõ adulterabis, Nõ blasphemabis, nisi qui mẽtitur, adulteratur aut blasphemat actu exteriori, vel saltem interiori. Negatiua autẽ præcepta de habituali statu peccati obligãt secũdum se ad semper solũ quo ad esse illicitũ, & nõ quo ad actũ peccati: quia non prohibẽt actũ peccati, sed perseuerantiam in statu peccati talis vel simpliciter. Præceptũ autẽ, verbi gratia, de nõ retinẽdo alienũ inuito Domino, dupliciter intelligi potest, primò, de detẽtione habituali: qui non est actus, sed effectus peccati, & sic nõ est præceptum prohibens actũ aliquẽ. Quod patet ex eo, quod qui abstulit etiã si dormiat, retinet alienũ inuito Domino: sed prohibet perseuerãtiã in statu peccati talis. Similiter & præceptũ nõ retinendo habitualiter odiũ erga deum, nõ prohibet aliquẽ actum, puta actũ odij diuini, sed suppositò, quod homo peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ, ac per hoc perseueret vsque ad cõtritionẽ in statu diuini odij non solũ passiuè, quia altissimus odio habet peccatores, sed quod peius est, actiuè, quia perseuerat in statu peccati mortalis includẽdis in se diuinũ odiũ propter cõtrarietatẽ ad dilectionem charitatis, prohibet perseuerantiã in statu peccati mortalis simpliciter: quo fit, vt quia statibus, sicut habitibus, nõ meremur, nec demeremur, sed actibus nullũ nouum peccatũ cõtra hoc negatiuum præceptũ incurratur, nisi status talis de nouo acceptetur: puta si de nouo cõsentiatur in perseuerantiã talis status. Secũdo, de detetione actuali, quæ nihil aliud est, quam cõsensus efficax in detentionẽ habituale, seu quæ est effectus peccati, & sic præceptũ est prohibẽs actũ peccat: & cõstat q; obligati semper & ad semper, sicut reliqua negatiua, & sic propriè habet vim & nomen præcepti: quoniam præcepta propriè de actibus sunt. Discutiẽdo verò præceptũ contritionis, vt mixtũ est affirmatiuo & negatiuo, sicut præceptũ de restitutione, inuenimus, q; obligat ad statim habendam contritionẽ, sicut præceptũ de restitutione obligat ad statim restituendũ. Et ratio est: quia tempus huiusmodi actuum dilatum annexam habet cõtrarietatẽ ad virtutẽ. Restitutio enim dilata annexam habet retentionem alieni inuito Domino, quæ cõtrariatur iustitiæ: & similiter contritio dilata annexam habet retentionem diuini odij, quæ cõtrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta præcepta exorbitant à cõmuni regula præceptorũ affirmatiuorũ, sed sequuntur eam obligando tantũ ad tẽpus necessitatis: nam implicatio inhibitæ cõtrarietatis ad virtutẽ, determinat tẽpus necessitatis ad statim: tempus quippè necessitatis exercendæ affirmationis est tempus ad actione illam vrgens, sic q; nisi fiat, incurritur peccatũ. Sicut igitur præceptũ de restitutione propter implicitam detentionẽ alieni obligat ad statim restituendum ita præceptũ de cõtritione propter implicitã detentionẽ odij cõtra Deũ obligat ad statim conterẽdũ. Et hæc proculdubio, est veritas.

¶ SED exurgit difficultas, Quando peccata contra hoc præceptum. Dicere enim, vt prima facie apparet, quod contra præcepta affirmatiua obligantia ad statim peccetur statim (puta cõsummato furto, si non statim fiat restitutio, peccatur contra præceptum restitutionis, omittendo statim restituere: & similiter cõsummato peccato mortali, agitur contra præceptum contritionis, si non statim contritio habetur) Irrationabile videtur: quia huiusmodi præcepta obligant ad singula statim, & non ad primũ statim tantum, vt patet ex eo, quod transacto primo, statim, non absoluitur à vinculo præcepti, sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat præceptum. Si autem obligant ad singula Statim, sequitur quòd infinities peccat mortaliter, non regula Statim, sequitur quòd infinities peccat mortaliter, non restituendo qui furatus est, & non restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem, si tandem fit. Magis autem rationi consentaneum est, vt contra huiusmodi præcepta tunc solum peccetur ex præteritione temporis quando non solum omittitur, sed committitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad Statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendum est, quòd tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitium præcepti affirmatiui. Primò, vt actus illius mensura simpliciter & absolutè: sicut tempus diei festi determinat præceptum de audiendo Missam, & Quadragesimæ ieiunij præceptũ. Secundo, vt actus illius mensura ex præparatione ad alium: sicut tempus præcedẽs susceptionem vel administrationem sacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrget absolutè ad conterendum, sed si suscipiendum, aut administrandum est sacramentum. Tertiò vt actus illius mensura exconnexione alterius actus: sicut tempus significatum per ly statim, determinat præceptum restitutionis, quia actus differendi restitutionem habet annexũ actum voluntariæ detentionis alieni interim. Inter hæc autem tempora differentia vna ad propositum inuenitur: quòd si tẽpus vrget ad actum, vt illius mẽsura absolutè, adueniente illo tempore, fit omittitur actus, ita quòd omissio vt voluntaria priuatè (quia scilicet potuit, & sciuit exercere actum illum puta audire Missam, & non audiuit) incurritur peccatum omissionis contra præceptum illud. Si verò tempus vrget ad actum, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum, aduenientè quocunque tempore, nisi ille alter actus, propter quem tempus vrget exerceatur, non fit cõtra præceptum: quantumcunque enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi administret illud, aut proponat administrare illud in contritione, nunquam agit propterea contra præceptum contritionis: vt patet. Et simili modo eadem ratione quãtumcunque aliquis non conteratur statim nisi ad hoc deueniat quòd cõtinuet non peccato incurrat detentionẽ diuini odij, non peccat mortaliter quamuis perseueret in statu peccati mortalis: sicut qui nõ statim restituit, nisi ad hoc deueniat, quod commissionis peccato incurrat detẽtionẽ alieni, nõ peccatur de nouo mortaliter. Cõtra præcep

præcepta nanque hæc de non detinẽdo odium Dei, vel alienum, quum sint negatiua, commissionis peccato oporter quòd agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non est omissio affirmatiui, nisi adsit commissio contra negatiuum. Et hæc absque omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quæstionem principalem: patet nanque quod præceptum contritionis non determinatur secundum se ad tempus memoriæ, sed ad statim. Et propterea nisi memoria afferat vrgentem causam ad actum actus detentionis odij Dei, non occurrit noua omissio contritionis, sed antiqua perseuerat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occursus commissi peccati vt detestandi, constituat tunc tempus necessariæ commissionis ad detinendum odium Dei magis quam si non occurreret, nisi fortè aut ad diuinæ inspirationis sequelam dicatur occursum obligare (sed aliud est præceptum de sequela inspirationis diuinæ, aliud de restitutionis aut contritionis tẽpore) aut occursum, seu memoriam tanquã approprians materiam constituere dicatur tempus agendi: quia tẽpus agendi est, quando materia est præsens, sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de cõmoditate, seu cõgruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non constituit tempus necessitatis, sed cõmoditatis ad agendum, nos autem, vt patet ex dictis, tẽpus necessitatis agendi, ita quod nisi agatur, nouum peccatum incurritur, quærimus. Vnde restat, vt recordatio peccati cõmissi quãtumcunque practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis aliis occursus materiæ obligat ad actũ. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si sit sermo de memoria secundum suum effectum, quem vt in pluribus habet (quia scilicet parit aut detestationem: aut approbationem peccati commissi occurrentis) sic obligat ad detestationem: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur quòd vox dicentium, quod homo tenetur conteri, quãdo recordatur, verificatur secundum id quod vt in pluribus videtur accidere, quia scilicet cõmuniter practica memoria in nõ dolente pereapprobationem videtur. Diui iautem Tho. verba si exactè librentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem, quando recordatur: sed vnum quando determinant per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrunt quum in periculo mortis existit, aut aliquo articulo, vbi apparet quod tempus memoriæ determinatur per tempus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur ly præcipuè: quoniam ly præcipuè, principalitatem denotat periculi mortis respectu alterius partis disiunctiuæ scilicet, aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis, quia non restat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionẽ, ita quod tempus memoriæ est quædam ratio conterendi: sed quia non est sufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autem hãc dotrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suam culpam, & confitentur quandoque circa absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus iunt boni & dispositiui ad pœnitentiam, adeo vt Ecclesia tales cõfessiones susciptendas dicit extra. de pœ. & re. quod quidem, & tamen semper peccarent mortaliter, omittendo contritionẽ, si tempus memoriæ esset tempus contritionis: quum ifti actus non sint memoria peccatorũ. Nec obstat, quod isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impœnitentes: quoniã narrare se habituali volũtate esse perseuerantem in statu peccati, non est peccatum, quoniam nõ approbatur: sed narratur in pœnitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in dispositio tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod etiam quando peccatum occurrit vt committendum, sufficit non consentire: nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quod licet nunquam sit licitum stare in statu peccati, non tamen de nouo semper peccat perseuerans in statu peccati, vt patet ex dictis. Romæ, 4. Martij. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAVVS
De Confessione, in quinque quæstiones diuisus.

1 *Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde inducare cor suum.*

2 *Num præsumptionis sit confiteri omnia venialia & mortalia.*

3 *Num circunstantia dies festi sit necessario confitenda.*

4 *Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.*

5 *Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ.*

QVAESTIO I.

¶ Num confessurus se peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confiteri, an etiam vellet confiteri, & exinde inducare cor suum.

VTRVM confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret si non esset præceptum confitendi: an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum. Et videtur quòd sic, quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, iam non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti confiteretur.

¶ AD EVIDENTIAM huius considerandum est, quod actuum humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam enim secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, vt diligere Deum, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidã verò sunt propter aliud boni, & similiter propter aliud eligibiles, vt iejunare, peregrinari, & huiusmodi: hæc enim nullus sanæ mentis eligeret, nisi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est quæstio (scilicet proponere sibi ipsi quid faceret si non esset præceptum de confessione) constat quod nõ est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secũdum se: est enim via ad bonum, si ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, si ad volũtatem malam terminatur. Tum quoniam actus iste non propter se, sed propter discussionem præparationis personæ exercetur ad inueniendum, an sit impræparatus homo ad confitendum etiam secluso præcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis, sit propter illud eligibilis. In his autem, quæ propter aliud eligenda rectè sunt, oportet duo considerare, alterum est, vt consona sint fini bono, alterum est, vt consonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non consonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repelli. &c. Et quidem, quod actus iste, scilicet proponere sibi ipsi quid facerẽ si, &c. dissonet à dispositione infirmorum (quales credimus communiter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, quod actus iste nihil aliud est, quàm tentatio periculosa. Multi enim sunt casti, qui si tentarentur, virginitatem perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinerent, & sic de aliis. Non conuenit autẽ infirmis periculum: ergo actus iste non cõsonat dispositioni confitentiũ. Quod dissonet etiã à fide, scilicet bono conscientiæ ex eo patet, quod licet tentari vtile sit ad bonũ virtutis, tamẽ tentari à seipso dissonantiam importat secundum rectã rationẽ: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in cæteris vitiosum esse cõstat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierem in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset cõparare, & aliis similibus conditionalibus seipsum tentaret. Tum quia officium Diaboli est tentare: & huiusmodi conditionalibus deiicere mentẽ humanã. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum: ergo peccatũ. Antecedens probatur: quia perfecti nõ egent hac se tentatione discutere: quoniã ipsorũ charitas est adeo radicata, vt dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit à charitate Christi: certus sum enim, quod neque mors neque vita &c. Infirmis autem sufficit si testimonium habent conscientiæ suæ quòd Deum super omnia ament opere & veritate: hæc enim notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramẽta Ecclesiæ, quamuis non in hoc iustificentur. Et hæc in communi dicta sint de huiusmodi tentationibus conditionalibus: quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorum, quæ fierẽt, si huiusmodi conditionales sibi homines proponerent in variis & diuersis materiis: inciderent enim in velleitates innumeras, quæ proculdubio essent peccata mortalia, vt de se patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiusdam responsum ad conditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerem. Optimè dixit: quia nescimus, an diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositam autem conditionem specialiter descendendo, apparet quod multò vanior est. Tum quia præceptum de confessione facienda, est de secundo ordine diuinorum præceptorum, scilicet de bono, quia præceptum: ac per hoc subiato præcepto, non teneretur quis confiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædam de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona, vt sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim hæc de prohibitis, quia mala sunt. Alia verò sunt de bonis, quia præcepta: vt præceptum de Baptismo. Baptismus enim nisi institutus esset, non esset de genere bonorũ: & potuit institui à Deo, ita quodcunque aliud sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacramentis

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non baptizari enim,& non communicare,& huiusmodi, nõ sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula.scilicet adueniente Christo:vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundi ordinis non essent,sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret,si quis ad Baptismum propter æternam salutem iret: ira si quis confiteretur,& alia quæ nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat,quod sacramento cõfessionis præsupposito,nullus esset obligatus sub præcepto ad illud,nunc dicitur quod inanis quoque est ista tentatio,quid tunc faceret:nam consentiens in hoc quod non cõfiteretur,in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohibitum,quia malũ,sed malũ,quia prohibitũ:& ideo sublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solùm ergo confessurus peccata sua nõ teneretur ad tentãdũ se tali propositione,quid faceret,si nõ esset præceptũ confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione,& si fuerit sibi ab alio illata,prudenter sperare illã: vt prædictum est.

¶AD obiectionẽ autẽ in oppositum negatur sequela:cum hoc enim quod secluso præcepto,non cõfiteret, stat,quod ex quo videO Deum hoc præcipere,amo & præceptorem,& præceptum,& finem præcepti,& amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione:quia ex se clarè patet,& experiẽtia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent,non faceremus:vtpotè vel nescientes Patris voluntatem, quæ per præceptum innotuit, vel scientes paternam amicitiam,non offendi si illud omitteremus,vt esset in proposito si confessio esset non sub præcepto sed sub consilio.Falsum ergo signum ad discussionem amoris assumeretur ex hoc in similibus. non operaretur quis sine præcepto:sed & in his quæ sunt secundum se bona vel mala,& ideo præcepta vel prohibita,non est tali discussione ideo examinandum: quoniam sufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curando si Deus non præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malum.Plena est enim sacra Scriptura, quod est amandus,quòd præcepta sunt seruanda:& nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet.Augustæ die 8.Octobris,Anno Domini,1518.

QVAESTIO II.

¶Num præsumptiosus sit confiteri venialia,& omnia mortalia.

VAERITVR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quòd sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat:ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundò:quia in primatiua Ecclesia solùm manifesta mortalia confitebantur,vt patet primæ ad Cor. 5. Si quis inter vos est fornicator,aut auarus,aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax,cum huiusmodi nec cibum sumere.Et illud ad Galat.5. manifesta sunt opera carnis,&c.

¶Tertiò,quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia,si Deus in iudicium intret nobiscum:iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.Item,Omnis homo mendax:ergo,&c.

¶Quartò,quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordiæ Dei relinquere volumus ignoscendum:quia non confidere in eo,sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus,nec eius timere iudicium.

¶AD EVIDENTIAM horum,scito duo hic verti in dubium:& an omnia mortalia,& an omnia venialia cõfiteri,sit præsumptionis.Et de primo quidem clarè patere potest, quod non præsumptionis, sed necessitatis ac virturis est cõfiteri omnia sua peccata mortalia.Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctorum sententiam,vna conditio necessaria est,quòd sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædam mortalia essent confessa, & quædam non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcunque simul in vno homine sunt,sic se habent, quòd sunt connexa ex parte auersionis à Deo,ita quòd vnum non potest remitti sine reliquis omnibus:iuxta illud Augustt. Impium est à Deo, dimidiam sperare veniam.Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte,quæ est contritio,necessarium est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus,& non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia cõmeri mortalia:sic enim integre homo submittit se ministro Christi in cõfessione,sicut submisit se integrè Deo per contritionem.Et ne alicui liceat sentire contrariũ:affero textum rotundum de pœ. re. omnis vtriusque sexus. Vbi expresè præcipitur quod quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti.Et quum ly omnia non distribuat pro venialibus (vt tota Ecclesia attestatur) restat vt distribuat pro mortalibus,quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiã ibi glossa dicit.Restringere autem ly omnia,ad manifesta tantum, temeritatis est:quia sine ratione & sine autoritate,& contra communem sententiam doctorum, rationique consentanea fit restrictio ista. Imò in Concilio Floren.sub Eugenio 4.declarata est ista particula,Omnia quorum memoriam hab et.

¶De secundo autem,scilicet confessione venialium, cogitari vix potest,quòd sit actus præsumptionis: quum clarè liqueat, quòd accusare se in confessione de venialibus,est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus,est tamẽ consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptuosis,sed de actibus virtutum,scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur,& crebrò,magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vim satisfactiuam,acquisitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim conseruatiuam hominis in gratia Dei:nam qui minima negligunt,paulatim defluunt.

¶AD PRIMAM autem obiectionem dicitur primò quòd Ecclesia non præcepit,quod quilibet cognoscat,sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia,quorum memoria habet: hoc enim constat non esse impossibile.Dicitur secundò negãdo,quod sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale,quum sit voluntarium, non secundum primos motus,sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile,vt cognoscatur ab eo, qui cõmisit illud.Si enim impossibile est,vt omnia cognoscãtur, aut hoc est quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis(vt de gratia & diuinis dicitur)& hoc non:aut quia sunt adeò minimæ entitatis,vt cognosci non possint,& hoc non:tum aliqua nos cognoscere cõceditur:tum quia non est quæstio de cognitione,quid est, sed de cognitione an est,nam sufficit pœnitente cognoscere, quod ipse commisit talem actũ,puta rapinam,licet nesciat distinctiuè quid sit rapina,tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tam minimæ entitatis.Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia,& hoc esse falsum patet,ex eo quòd à primo die,quo quis habuit vsum liberi arbitrij, vsque ad quemcunque diem suæ confessionis, non fuerunt exercitati à quocunque infiniti actus deliberati:vt patet.Aut hoc est,quia sunt infinita pò simpliciter,sed illi qui commisit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet,quod multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt:ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua cõtra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia:vel sic quod sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis,quòd sciat se commisisse tale,de qua dubium, est an sit mortale.Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet:& communis est omnibus pœnitẽtialibus bene instructis.Obligat enim ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia,quorum memoriam quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium,siue sint manifestè mortalia, siue sint ambiguè mortalia,tenetur enim omnia cõfiteri certa pro certis,& ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus, sic testatur cõmunis mos pœnitentium atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec fatisfacere credimus cõfessioni eum qui opinatur se cõsensisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confitetur de illo consensu vt opinato.

¶Ad secundam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textuum habetur,quòd in primitiua Ecclesia,sola manifesta mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione:vt clarè patet.

¶Ad tertiam dicitur, quòd opera nostra bona possunt dupliciter considerari.Primò,vt ex nobis sunt: & sic licet dicãtur damnabilia,pro quãto indigna sunt Deo & fœlicitate æternã:nõ tamẽ sunt damnabilia vt peccata mortalia:quoniam in veritate etiam,vt ex nobis sunt,nõ sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione.Et propterea dicitur,nõ intres in iudiciũ cũ seruo tuo Domine:quia nõ iustificabitur in cõfectu tuo omnis viuens;quantũ est ex se.Et ad hũc sensum multa similia inuenies scripta.Alio modo cõsiderãtur,opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam,& destinante in vitã æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ fœlicitatis.Nec sunt dãnabilia,sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinã iustitiã, vt patet ex verbis Apostoli,Reposita est mihi corona iustitiæ quã reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex:nõ solùm autẽ mihi,sed & his,qui diligunt aduentũ eius, vbi vides secundũ iustitiã à Deo iusto iudice reddendam coronã diligẽtibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt. dãnabilia quantũ est ex nobis.Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata:puta à charitate & gratia informata,&c.non secundum quid(puta vt sunt ex nobis) quãdo iudicari debẽt,si sunt peccata,vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudesque diuinas exercendas considerata, omnia nostra vt sunt ex nobis multum prosint: & non solùm in nobis sed etiam in beatis consideratio hæc creaturæ vtilitatem seu nullitatem efficiat.Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremunt potestates.In Augusta Vindelicorum,die 29.Septembris.1518.

QVAESTIO III.

¶Num circunstantia diei festi sit necessario confitenda.

VAERITVR Vtrum circunstantia diei festi sit necessariò confitenda.Et videtur quòd sic.Quia circunstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum omnes,sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr.super illud Lucæ 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset,lex enim inquit, in sabbato non hominem curare,sed seruilia opera facere,id est peccatis grauari prohibet. Tum authoritate S.Tho.in Secunda secundæ q.122.arti.4. ad tertium.Magis,inquit,facit cõtra hoc præceptum qui peccat in die festo,quam qui aliquod corpotale opus licitum facit: affertque ad hoc autoritatem Augustini in lib.de Decem Chordis.

¶IN OPPOSITVM est multorũ modernorum opinio, tenens circunstantiam temporis festiui non esse necessariò confitendam,nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶RESPONDEO In hac quæstio.duæ sunt opiniones.Vna est tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tãgit S. Tho.scilicet,quia quum in festo prohibeatur omne opus seruile, & peccatum mortale sit magis opus seruile, quàm opus corporale(puta arare)magis quam contrarietur peccatum mortale sanctificationi ad quam ordinatur festum, quam opus corporale,vt potè per se & directè excludens illam: consequens est quod vtriusque prohibitio sub præcepto comprehendatur. Aliorum verò opinio oppositũ sentit:& hi mouentur ex eo,quod alioquin quilibet peccato mortali,existens,transgrederetur præceptum hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuentione non est inducẽdũ, cum his qui credunt cõtritionem esse in præcepto in die festo.Tum quia finis præcepti nõ cadit sub præcepto.Tum quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur)sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur:sed Ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quando tempus sacramenti pœnitentiæ & Eucharistiæ decreuit. Tum quia nec Doctorũ sanctorum nec Ecclesiastica doctrina,aut consuetudo hoc habet: quod tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶Quòd verò actus moralis etiam non repugnet tali cultui: probatur ex eo, quod si cultui Dei exteriori certo tempore statuto repugnaret peccatum mortale illo tempore commissum,hoc non esset quandoque sic,& quandoque nõ,sed vniuersaliter:sed apertè videmus,quod sub præcepto,quo Deus quotidie colẽdus à clericis horis canonicis statuitur,nõ comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocũque tempore,ergo nec in proposito. Vterque siquidem cultus exterior est,& eundem habet finem. Et habens aliqui l morale & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certum cultus modu,nec minus facer est secundus primo,aut minus sub præcepto cadens.Nec obstat si dicatur nõ esse aliquã certam horam diei sub præcepto taxatam ad horas canonicas,sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino.Hoc enim nihil admit efficaciæ processũ facto: cuius vis non consistit in determinatione tẽporis actu iam præcepta,sed possibile,vel supposita,ac si esset.Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluẽdis,non propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto comprehenderetur, sed satisfieret temporibus debitis horas exoluẽdo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicendo, quantumcunque alias peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit,pro die septimo Dominicum diem,& pro cultu Missam, & quietem in memoria resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè consueuerit abstinere, cõsequens est,quod non indicat speciali præcepto quietem à peccato in die festo,sed opere corporaliter seruili.Et cõfirmatur, quia quum ecclesia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerunque committitur peccatũ mortale)sat est sub eius prohibitione cõprehendi illorum impedimentorũ amotionem, quæ ecclesiastici fori sunt:quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quamuis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti,peccatum mortale quam opus corporale licitũ secundũ se:quia tamen sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc nõ cadit,cõsequẽs est,q̃ nec exclusio ipsius,quę per peccatum mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur:si enim affirmatio non præcipitur,ex ipsa non conuincitur, quod eius opposita negatio prohibeatur,quamuis prohiberi possit.

¶AD EA verò quæ in oppositum obiiciuntur,respondetur. Et ad autoritatem Ambro.dicitur eum San. Thoma quod sensum mysticum,& non literalem tangit.

¶Ad autoritatẽ ipsius S.Tho.dicitur dupliciter.Primò, quod loquitur de præcepto quo ad suum finem,qui sub præcepto nõ cadit,& non de ipso præcepto absolutè: in tantum enim dicit repugnare huic præcepto peccatum mortale, in quãtum excludit sanctitatem & applicationẽ ad diuina,quæ est finis præcepti.Secundò,quod loquitur de præcepto hoc indistincte, scilicet & literaliter & spiritualiter intellecto,vnde codẽ cõtextu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter,doctrina tradit. Et tamẽ constat ibidẽ in responsione ad primũ cessationẽ à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi:& sic non numerari inter præcepta decalogi,sed tantũ secundũ sensum literalẽ, quantum ad id q̃ cõtinet de iure naturæ. Ex hoc autẽ q̃ aliquid repugnat præcepto huic mystice, nõ potest trahi efficax argumẽtu,sed rationabilis exhortatio,vt & à peccãdo in festis abstineatur(ne de nobis dicatur,Populus hic labiis me honorat,cor autẽ eorũ lõge est à me) & cõmissa cõfiteantur in fine cõfessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacrare uerentur.Mediolani,die vigesimaquarta Aprilis, M. D.

QVAESTIO IIII.

¶Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

VAERITVR vtrũ ad fructuosam absolutionem in sacramento pœnitentiæ exigatur fides, qua pœnitens credat certissimè se esse absolutũ à Deo.Videtur quòd sic.Primo, quia oportet fidem habere in verbũ Christi,Quodcunque solueris super terram.

¶Secundò,quia si per impossibile confessus non sit contritus,aut sacerdos non seriò,sed ioco absoluat,si tamen credat se esse absolutum,verissimè est absolutus: tanta res est fides in verbũ Christi.Probatur assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludens cum pueris, Baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & Baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus.Item quidam minus,vt placeret Imperatori, iudicro Baptismo est Baptizatus.

¶Tertiò,quia nõ sacramentũ,sed fides sacramẽti iustificat: secundum illud Aug.Sacramentũ abluit,nõ quia fit, sed quia creditur.

¶Quartò,quia plus est à cõfitẽte requirendũ an credat sese absolutũ,quàm an sit verè contritus:quia cõtritio nunquã est vera fatis: q̃ si esset vera,non tamẽ certa,& si certa,non tamẽ satis:fides autẽ & verbum Christi sunt certissima verissima,& sufficientissima.

¶Quintò,quia nõ solùm attritus absq; obice actualis peccati vel propositi,sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus,nisi crediderit in absolutionem:quia sacramenta essent in mortem,& damnationem etiam contrito.

¶Sextò,quia ad sacramentum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum:scriptum est autem, Quicquid orantes petitis,credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit.Postulet autem in fide,nihil hæsitans:ergo.

¶IN oppositum est communis Ecclesiæ sensus.

¶AD EVIDENTIAM horum sciendum est nouitatẽ superexortam esse, quòd huiusmodi fides adeò exigatur, vt plus quam cõtritio requirenda sit,& damnandi sint omnes, qui nolũt confidere sese absolutos,donec certi sunt se satis contritos. Fundatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

datur autem phãtasia ista,primò super communissimis Scripturæ autoritatibus de fide ac spe in verbo Dei:puta, Memor esto verbi tui,in quo spem dedisti:& similia insinita. Secundò super communibus de efficacia sacramentorum,scilicet quod fides est, quæ in sacris operatur. Tertiò,super speciales Christi verbi ad propositum pertinentis efficacia certissima,Quodcunque solueris super terram,&c. Ex huiusmodi siquidem efficaciæ certificatione deducitur oportere confitentem credere se absolutum, si sacerdos absoluat,siue erret,siue non erret, sicut etiam certus est se esse baptizatum,etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiungunt,quod dicendo,Quodcunque solueris,dedit potestatem:dicendo,Erit solutum,excitauit fidem de effectu.

¶Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab Ecclesiastica doctrina,facile patet distinguendo de duplici fide, quam habere possumus:scilicet vel acquisitam, vel infusam. Nam si sermo est de fide infusa(quæ est vna de theologalibus virtutibus)cuius plena est sacra Scriptura,sine qua impossibile est placere Deo,& per quam Sancti vicerunt regna,operati sunt iustitiam-constat, quod illa est necessaria ad sacramentum pœnitentiæ: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramenta se extendat,vt patet in Symbolo: non tamen extendit se ad hæc singularia:puta quòd hoc sit sacramẽtũ, & quod in hoc sit effectus sacramenti:verò gratia, tenemur credere vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed non tenemur credere,quod iste sacerdos abluit Ioseph adultum Iudæum, dicens, Ego baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, sit Ioseph vere consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis,quod non intenderit ille facere,quod facit Ecclesia,aut Ioseph non intenderit suscipere Baptisma, vt temporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudæus coram me confessus est,& hæc quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quod Ioseph cum proposito deliberato fornicationem committendi Baptisma susceperit,ac per hoc gratiæ Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hostia rite consecrata, esse verũ corpus Christi,non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista Hostia sit rite consecrata: tum propter intentionem ministri, tum etiam propter incertitudinem materiæ, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem vniuersalis,quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia,est quia fidei infusæ (vtpote diuinæ veritati innixæ) non potest subesse falsum:est enim non minus circa verum,quam quæcunque scientia acquisita, quæ nõ nisi verorum est. Esset autem quandoque circa falsum,si extenderet se ad hæc particularia,vt patet ex infinitis similibus, quæ possunt afferri in medium. ¶Non spectat igitur ad fidem infusam credente absolutionis effectũ in hoc particulari, puta in meipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere absolutionẽ ab ecclesiastico ministro rite factam, efficacem esse, & in suscipiente dignè gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatè, positum errare:quia potest adesse impedimentum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis:& specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcunque solueris super terram, in subiecto dispositosed nõ habemus infusam fidem,quod in me effectum sortiatur,quod ego sim subiectum dispositum, quia potest in me inueniri impedimentum ignotum.Ex quo autem non debet subesse falsum fidei: quæ non nisi verorum certissimorum est)excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solutum in cœlis, de effectu absolutionis in subiecto dispositò, & non in me,qui forte non sum dispositus:& sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta:quia sequitur,quòd infusæ fidei posset subesse falsum.

¶Si autẽ dicta opinio intelligatur de fide acquisita,erronea quoque inuenitur:nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur(tali nanque fide credimus hanc Hostiam ritè consecratam esse,& hunc ritè baptizatũ,& similia)sed hæc fides non est illa qua in verbo Christi confidimus,quæ in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi verbum, Quodcunque solueris super terrã:& reliqua,quæ fidei sunt Christianæ. Et propterea ex illis autoritatibus,quæ de fide infusa loquuntur, non potest acquisita fides concludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiam per absolutionem in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita:secundum communem legẽ nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficienter dispositum per gratiam Dei,quæ per absolutionem conceditur: iuxta illud Iob 9. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius,fides ista potest esse in schismatico vel hæretico alias bene confitente:esset igitur ille verè absolutus,si errãs sacerdos ipsum absolueret,& consequenter iste simul esset in gratia Dei(quia verè absolutus coram Deo) & in peccato mortali, quia hæreticus, vel schismaticus:quod est impossibile. Amplius,fides ista est, quãtum credis,tanquam habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est vt in opere suæ fidei confidentia suæ pœnitentiæ consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura,sacris canonibus,Ecclesiæ traditione,sacrisque doctoribus,dispositionis istius necessitas in sacramento pœnitentiæ habeatur, & rationi aduersetur,non videtur præsumptione,aut ignorantia ista excusari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt respondeas, habeto præ oculis hanc distinctionem: scilicet vel ex parte sacramentorum,vel ex parte suscipientis. Et dicito,quod fides certissima est,& esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesia docet dum in orationibus post communionem petit sacerdos, quod susceptum sacramentum non sit ad reatus pœnam, non ad iudicium,&c. Cõsequenter etiam docet omnem quantumcunque credentem post confessionem & absolutionem dicere, Domine non sum dignus,&c. & non aduertere ad distinctionem hanc quæ est,vt puto,causa dictæ nouitatis.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd in verbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei.nec fides infusa,qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me:vt dictum est.

¶Ad secundam dicitur, quod peccat argumentum secundũ non causam,vt causam,quo ad sacramẽtum Baptismi. Nam non ideo illi fuerunt verè baptizati,quia credebant se baptizatos,imo credebãt forte nihil recipere de gratia: sed ideo Baptismus iocosè factus est verè Baptismus,quia intentio iocosa non ad Baptismũ, sed ad exercitium Baptismi refertur. Simile est enim delectandi causa Baptizare & Baptizari,sicut si auaritiæ causa quis Baptizaret,aut Baptizaretur, vtrobique enim est verum Baptisma:quia delectatio & auaritia non Baptismi:sed quod iste exerceat,vel suscipiat Baptismum,causa est. Secus autem esset, si intentio iocosi ad Baptismũ referretur,sic quod non Baptizare, sed similitudinem Baptismi exercere,aut suscipere, intenderet ioci aut auaritiæ gratia:tunc enim nullũ esset Baptisma. Quod autẽ aliquitur,quod non contritus si absoluitur credẽs se absolui, est verè absolutus, nisi sit ita attritus, ꝙ saltẽ virtute clauiũ de attrito secundũ quodam fiat cõtritus: impossibile est. Nã ex eo ꝙ ponitur incõtritus, & virtute clauium non factus de attrito,contritus, oportet ꝙ ante sua fide acquisita sit iustificatus,quod est erroneũ,aut quod simul sit incontritus & absolutus apud Deum,quod est impossibile.

¶Ad tertiam dicitur,quod sacramentum abluit,non quia fit, hoc est non secundum subitantiam factũ:sed quia creditur, hoc est secundum virtutem creditam in eo, & non quia creditur à suscipiente,effectus suus in eo certissimè ab hoc. Et nota quod non dixit,quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia creditur,hoc est propter rem creditam:nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, non Baptizaret. In hoc autem quod est imitari in illo actu ecclesia,includetur res credita: quamuis nec à suscipiente,nec à Baptizante: vt patet, si infidelis Baptizaret infantem,aut adultum.dicentem,Valeat quantum valere potest.

¶Ad quartã dicitur,ꝙ assumptũ nõ solũm falsum, sed & præsumptuosum est valde,contra vniuersalis ecclesiæ ritũ: cõtritio enim est summè necessaria. Ista autẽ fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis:quia semper est,& debet esse ambigua nec est requirẽda à cõfitente:qui nisi crederet se absolutũ,absolutioni se nõ subimitteret. Nec obstat, ꝙ cõtritio sit incertissima:nam enim,Deus ipse,vt cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramẽta. Quod autẽ dicit,ꝙ nunquam est vera satis falsum est:vt patet in multis cum vera & sufficiẽti contritione confitentibus quamuis incerta eis. Et quũ subditur,ꝙ fides Christi est verissima & certissima & sufficientissima,respondetur ꝙ talis est de rebus subiectis fidei infusæ,sed nõ de impertinẽtibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares singulorũ effectus sacramentorũ. De his enim nec certa,nec incerta est fides infusa:quia nõ est eorum: est enim fides infusa de gratia per sacramẽta certissimè conferenda suscipiẽtibus dignè illa:vt in Cõcilio Floren. sub Eugenio IIII. determinatũ est. Et ex Apostolo assumptũ est,dicẽte, Qui mãducat,& bibit indignè,iudiciũ sibi manducat,& bibit. Vbi etiã Apostolus,secundum quid reputare se homo debeat dignũ vel indignum,præmittit dicens, Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, ꝙ si nosmetipsos iudicaremus, nõ vtique à Domino iudicaremur, patet quòd probare seipsum est seipsum iudicare,contra se vindictam exercere:quod vocatur contritio communi vsu Ecclesiæ & doctorum : & propterea falsum ac temerarium esse constat,quòd plus est à pœnitente requirendum,si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti:quam de illius contritione : probare enim seipsum (quod est conteri)iussit Apostolus,iubet Ecclesia,exigunt omnes confessores. Credere autem se pœnitentem omnino effectũ habiturum nouitatum exigit dogma.

¶Ad quintam dicitur,ꝙ duorum,quæ ibi tanguntur,primũ,ꝙ attritus non ponẽs obicem, non cõsequitur gratiam absolutionis,

nisi credat(vt iam patet ex dictis)voluntariè dicitur, apponendo nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundum autem,quòd contrito in damnationem sunt sacramenta, nisi credat se absolui,non est responsione,sed correctione dignum: quoniam sacramentum pœnitentiæ ab Ecclesia sufficienter traditum per confessionem,contritionem & satisfactionem,damnabile constituit sine quarto,scilicet certa fide effectus in suscipiẽte. Hoc enim est nouam Ecclesiam construere.

¶Ad sextam de oratione dicitur primò,quòd ratio digreditur ad accidentia,quæ sunt extra essentiam sacramenti:oratio enim cõstat quòd à sacramentis distinguitur,imo ponitur sub satisfactionẽ,quæ est tertia pars sacramenti pœnitentiæ. Verumtamen de oratione ipsa etiam dicendum est, quòd fides de effectu orationis hoc,Magister sent. cõcludit sacerdotem euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad Ecclesiæ cõmunionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniã ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quòd verè absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta,& in pace quiescit,tantique fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis,quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio,sed oportet etiam credere esse remissum.

¶Verum si Domini verba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendum est, non enim dixit,Quorum declarauerit is remissa peccata,sed dixit,Quorum remiseritis peccata:& similiter dixit,Quodcunque solueris,neque dixit,Remittuntur eis,aut solutum erit,quo ad Ecclesiam:sed solutum erit,in cœlis, & remittuntur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini sunt vera in sensu proprio,conuincunt Ecclesiæ ministros habere potestatem remittendi peccata autoritate Christi:pat enim ratio est, quòd verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu verificentur, & quòd verba eiusdem ad sacramentum Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum)in proprio sensu verificẽtur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur,& illa à proprio sensu aliena faciamus : præsertim quum maius miraculum sit,quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba Eucharistiæ à sacerdote prolata, vt vera sint compulerunt vt fateamur hoc, id est contentum sub hac specie, est corpus meum,scilicet Christi:non minus compellitur ad verificandum hæc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis,& Quodcunque solueris super terram , erit solutum & in cœlis) in sensu proprio,credere quòd sacerdotis ministerio remittuntur peccata,absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis,dicentis,Absoluo te à peccatis,quam eiusdẽ Christi sermo per os sacerdotis dicentis,Hoc est corpus meum,vterque igitur operatorius est eius,quod significat seruatis seruandis,scilicet concurrente ex parte ministri autoritate(non enim quilibet homo,sed sacerdos ordinariam vel delegatam autoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte pœnitentis debita dispositione,vt scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. damnatus:vt pro nostro arbitrio damnare innoxios & absoluere noxios possimus, sicut etiã in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis triticeitantum,conficrari per illa verba,non diaconi,sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quum daret potestatem remittendi,retinendique peccata, præmisit,Accipite Spiritum sanctum subiungendo. Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis, & non spiritu vestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum vel ligandum, quum seruatis vndique seruandis minister Christi absoluit,vel ligat. Credendum est igitur & cõfitendum,quòd effectus sacramentalis absolutionis rite factæ (scilicet à debito ministro,debita forma,supra dispositam materiam, scilicet peccatorum confitentem dignum absolutione)est peccatorum remissio,quam autoritatiuè quidem solus Deus facit:ministerialiter autem minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorũ remiseritis peccata,remittũtur eis:nõ quod prius Ecclesia remittat,quam Deus, tanquam Deus Ecclesiæ iudiciũ sequatur. Non enim dicit, Quorum remiseritis peccata,remittuntur eis,in futuro:sed remittuntur in præsenti,ad denotandum, quòd ipsa per ministrum remissio est vna atque eadem cum remissione,quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit Deus autoritatiuè : sicut eandem couersionem panis in corpus Christi,quam sermo Christi per os sacerdotis operatur,efficit Deus autoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio,hodie tamen determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dicitur,Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio,inquit non declaratio, non pax. Et rursus,effectus sacramenti huius,dixit,non effectus solius Dei. Et hinc patet, quòd sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit à peccatis, & per viam sequelæ declarat pœnitentem absolutum, & certificat(humana tamen coniectura)peccatorem de peccatorum remissione. Remanet enim semper secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta ad Deum remissione:quia semper restat ambiguum nobis, an ex vel cum infusa charitate sacramentum susceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata,non opinio,sed error est: pro quanto efficaciam adimit sacramento pœnitentiæ sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacerdote dicit,Nisi credat sibi remitti: & quod intolerabilius est,nec intelligibile,manere,scilicet peccatum etiam remissione facta,& gratia donata,nisi credat pœnitens peccatum remissum. Indigna nempe sunt hæc non solum eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi , Quolibet proferente contraria, solicitum esse,stultum est. Constat enim Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes fere tremore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & pœnitentiæ & Eucharistiæ sacramenta suscipere, & sic ambignos perseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositum præsumptioni communiter adscribitur, aut ignorantiæ.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuersus remittendi modus omnes huiusmodi autoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit autoritatiue:cum quo stat, quòd minister euangelicus autoritate à Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

¶Ad secundã dicitur,quòd sacramentalis absolutio dicitur operari remissionẽ peccatorum dupliciter,vel in voto,vel in executione. Nam qui ante confessionem, remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in voto consequitur(iuxta illud, Dixi, confitebor,& tu remisisti)proculdubio mediante confessione,ad quam tendens, Dixi, Confitebor:alioquin nõ oportuisset dicere, Dixi,confitebor:sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Domino. Et si quidem ante absolutionem consequitur pœnitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissiua peccatorum: si verò non prius consequutus est veniam,consequitur per absolutionem, si tamen (vt dictũ est)dignus absolutione tũc est. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus,sed ab vniuersa Ecclesia accipimus,cõfitente vnã Baptismã in remissionem peccatorum:per omnia similiter intelligẽdo,vt diximus,scilicet quod Baptisma in exequutione remittit peccata in illo,in quo inuenit peccata nõ remissa ex Baptismo in voto,& digne ad Baptismum accedit:in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit,gratiam auget. Hæc enim varietas non ex defectu sacramentorum,sed ex varia dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustæ,die primo Octobris. 1518.

QVAESTIO V.

¶Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVAERITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpæ. Et videtur quòd non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam,vt omnis Scriptura & Ecclesia fatetur.

¶Secundò,quia culpa est remissa à Deo proponenti confiteri antequam pœnitens à sacerdote absoluatur:iuxta illud, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem peccati mei.

¶IN OPPOSITVM Est,quòd sacramenta nouæ legis cõferunt gratiam,secundum communem Ecclesiæ doctrinam.

¶AD EVIDENTIAM huius quæstionis,scito antiquam esse hanc quæstionem:& in 18. distinct. 4 senten. tractari. Vbi quia obscuræ satis sunt autoritates antiquoru doctorum applicatæ ad hoc,Magister sent. cõcludit sacerdotem euangelicum absoluere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad Ecclesiæ cõmunionem admittere. Nouitia autem quædam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniã ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quòd verè absoluatur, fit secura anima de remissione peccatorum percepta,& in pace quiescit,tantique fit fides de gratia præsenti ministerio sacerdotis,quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio,sed oportet etiam credere esse remissum.

¶Verum si Domini verba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendum est, non enim dixit,Quorum declarauerit is remissa peccata,sed dixit,Quorum remiseritis peccata:& similiter dixit,Quodcunque solueris,neque dixit,Remittuntur eis,aut solutum erit,quo ad Ecclesiam:sed solutum erit,in cœlis, & remittuntur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini sunt vera in sensu proprio,conuincunt Ecclesiæ ministros habere potestatem remittendi peccata autoritate Christi:pat enim ratio est, quòd verba hæc Domini ad sacramentum pœnitentiæ spectantia in proprio sensu verificentur, & quòd verba eiusdem ad sacramentum Eucharistiæ pertinentia (scilicet hoc est corpus meum)in proprio sensu verificẽtur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur,& illa à proprio sensu aliena faciamus : præsertim quum maius miraculum sit,quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba Eucharistiæ à sacerdote prolata, vt vera sint compulerunt vt fateamur hoc, id est contentum sub hac specie, est corpus meum,scilicet Christi:non minus compellitur ad verificandum hæc Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis,& Quodcunque solueris super terram , erit solutum & in cœlis) in sensu proprio,credere quòd sacerdotis ministerio remittuntur peccata,absoluuntur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis,dicentis,Absoluo te à peccatis,quam eiusdẽ Christi sermo per os sacerdotis dicentis,Hoc est corpus meum,vterque igitur operatorius est eius,quod significat seruatis seruandis,scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS DECIMVSNONVS de Excommunicatione, cuius est unica.

QVAESTIO.

¶ Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTrum excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quod non. Primo: quia excommunicatio non tollit plus quàm Ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis non ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorē in auferendo, quàm in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona quàm mala. Sed Ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excōmunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam: est enim vtraque efficax ad ligandum, quia, vt Greg. dicit, & habetur 11. quæstione tertia. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda, sed excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum cōmunione interiori, sed solum exteriori, ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externa communione fidelium. Et confirmatur, quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excōmunicatio nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cum sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca communio, nam quum tradebantur Satanæ, solùm extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non nisi voluntariè ergo dicitur, quod excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis Ecclesiæ.

¶ IN OPPOSITVM est Magister sent. in 8. distin. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidentiam quæst. huius sciendum est, q̄ oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidē inueniūtur in cōmunione fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est communio extrinseca in simul orādo, vt fit cōueniendo in ecclesia ad Missarum, aliorūmque diuinorum officiorum solennia. & hoc est vnum extremum. Aliud est Sanctorū communio, quæ fit per charitatem vnientē Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi mēbris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est cōmunio fidelium secundū communia suffragia, quæ in Ecclesia ex institutione Ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicēdo q̄ excommunicatio aufert solam intrinsecam communionem, vel dicendo q̄ excōmunicatio tollit directè omnem cōmunionē, vtrunque enim est falsum: vt patet. Veritas autē est, quòd excōmunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad cōmunia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa cōmunione non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas communiones internas: & monstrandum est deinde, quòd altera earum per excōmunicationē aufertur. Cōmunio fidelium quum consistat in cōferendo & recipiendo: oportet quòd interna etiam communio cōsistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidē fit meritis, orationibus, atque suffragiis apud Deum adiuuantibus & interecedentibus pro aliis. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorum ope, vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel protectionē diuinæ assistentiæ à malis præseruantis, vel ad bonū promouentis, & huiusmodi. Verūm collationes horum spiritualium auxiliorū ex duplici oriuntur causa, nam quandoque oriuntur ex charitate immediatè: vt quum in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affigitque se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione vel actione ecclesiæ vt quum ex Missis diuinisque officiis aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandum: hæc enim ex charitate, sancta matre Ecclesia instituēte sunt, & pro cōmuni ecclesiæ bono ordinata & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionēque offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorū collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica cōferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediatè & communionem internam mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundum substantiam: sed secūdum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cōmunione, possum recipere ex alia, & econtra: excepta (vt dictū est) sacramentali gratia, vt puta characterē in sacramento confirmationis, & similiter in sacramento ordinis: hæc enim nō potest quis accipere ex communione sōlius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum Ecclesiasticā sacramenti actualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed communio in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quòd recepta differunt secūdum magis & minus: quia cōstat, quòd maior gratia habetur, quum sacramēta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tantū. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secūdum substantiā, quoniā interna communio charitatis immediate, in meritis, orationibus, suffragiisque priuatis cōsistit. Cōmunio autem charitatis ad intima penetrans mediate ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisque cōmunibus (hoc est in ipsius Ecclesiæ & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim Ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deū, vt nō solum ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiæ, aut augmentū, protectionem & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primā cōmunionē spectat illud, Particeps ego sum omnium timentiū te, ad vtraque simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum communione quoniam ad illum spectat cōmunio in sacramētis. Prima communio non est propriè nisi existentis in charitate: fecūdā autem ad Christianos etiā in peccato mortali existentes se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exaudi-tur) etiam proteruis, ex hoc quòd Missas celebramus pro cōuersione peccatorū. Hæc autem dicta sunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Ecclesiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestum est, quòd excommunicatio quia extra ecclesiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis communio consistit vt actionibus, separat, & consequenter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ, consequens est, vt excommunicatio à communione multorum internorum bonorum separet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra Ecclesiæ communionem ponat, quo ad actiones ecclesiæ (ex qua cætera pendent) manifestatur ex eo, quod Ecclesia non orat pro excōmunicatis. Constat enim quòd non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bernardus dicit, vide quàm mala sit excōmunicatio, quòd in Parasceue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed nō pro excommunicatis. Probatur que hoc radicaliter ex euāgelica doctrina: constat enim quòd ecclesia nō orat secundū communē legē nisi pro fratribus nostris: sed excōmunicati nō sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo quod Saluator noster Mat. 18. (vbi excōmunicādi autoritatē ecclesiæ dedit) dixit de excōmunicato, Sit tibi sicut ethnicus & Gētilis. Vbi manifestè apparet, quod excōmunicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilē: vnde Aug. dicit: Noli illū iam reputare in numero fratrū tuorum: ergo. Amplius, Si excōmunicatus extra ecclesiam ponitur quo ad externa tantū, sequitur quod excōmunicatio nō egeret autoritate Christi: quoniā quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cōmunitas potest extra suā communionē ponere. Cōstat autē Christi autoritate excōmunicationem fieri, Mat. 18. vbi subungit, Amē dico vobis, quæcūque alligaueritis super terrā (gl. vinculo anathematis) vbi Chrysō. dicit: Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna quæ hic est, scilicet proiectione ab ecclesia, sic tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, q̄ est esse ligatum in cœlo. Amplius, ecclesia extra seipsam excōmunicatū eiicit ēdo, ab omnibus his separat, quæ suis mēbris cōfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cōfert mēbris suis cōmunes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excōmunicādo, & ad hæc admittit recōciliādo. Maior patet ex eo, q̄ excōmunicatio est suprema pœna Ecclesiæ: nō est autē suprema, si nō tolleret totū quod ecclesia dedit: quoniam adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separādus excommunicatus ab his, quæ dedit & dat cōtinuè ipsa, suis mēbris. Minor probatur, quia Ecclesia instituit Missas non solū pro ecclesia in cōmuni, sed pro singulis: vt patet in canone, Missæ. vbi dicitur, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primū: & omnibus orthodoxis, atque catholicæ & apostolicæ fidei cultoribus, quo ad secundum. Instituit etiam in Memento pro aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas & orationes pro fidelibus, vt patet. Hæc omnia esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ qui dubitat, non eget ratione, sed sensu. Et sic patet excōmunicatum esse alienum ab actionibus cōmunibus, quibus Ecclesia cōmunicat suis fidelibus. Et patet consequenter alienum quoque esse à fructu illarum actionum: hoc enim manifestè sequitur. Et quia fructus actionū illarum sunt adiuuari ad gratiā, vel gratiæ augmētum, ad bene operandum, ad declinandum à malo ad resistēdum diabolo, &c. ideo patet q̄ à multis internis bonis excōmunicatio separet. Et confirmatur autoritate Augu. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excōmunicatur, Satanæ traditur. Quomodo, quia scilicet extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, qui ab ecclesiastica communione remouetur. Vbi habes quomodo extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiam materialem, nō extrinsecam communionem, seu extra Christum. Replicando autem dicit, quasi Diabolo traditur: quia non traditur Diabolo possidendus, sed corripiendus. Ad idem est autoritas Hiero. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni cœlestis clausa erit. Et habentur 11. q. 3. ambæ autoritates. Ex quibus patet quòd excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cœlestis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum à communibus Ecclesiæ suffragiis: per quæ interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

¶ Ad obiectionem ergo primam in oppositum dicitur, quòd licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excommunicationem, sed præsuppositiue tolluntur per eam, quia excommunicatio nō incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter communionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per Ecclesiæ actionem, vt sunt communia suffragia, quæ in persona Ecclesiæ fiunt: & horum communio spectat ad fideles omnes ab Ecclesia non præcisos: sunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiam existentibus in peccato mortali, vt probatum est. Et hæc est differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absque excommunicatione, vel cum excommunicatione quòd non excommunicatus adiuuatur à pia matre communibus Ecclesiæ suffragiis: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibipsi relinquitur vt gentilis, iuxta domini præceptum: non tamen omnino deserit illos mater Ecclesia: quia requirit illos, vt resipiscant: nec salutem eorum sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi suprà subiungit. Et ad hanc solicitudinem vltra personale onus spectat, quòd Ecclesia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Ecclesia institutū. conceditur igitur quod excommunicatio non nisi præsuppositiuè tollit communionem charitatis: sed cum hoc stat, quòd directè tollit communionem suffragiorum communium Ecclesiæ: ac per hoc internorum bonorum, quæ sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista non spectant ad cōmunionem charitatis immediatè: de qua sola dictum est, Particeps ego sum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri Ecclesiæ non præcisi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego sum, &c, quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundum dicitur, quòd proprie loquendo excommunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro non crimine,) non est excommunicatio simpliciter & absoluta, sed secundum quid tantum, hoc est in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuersali, Iniustū iudicium non est iudicium: excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facilè: quia excommunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, quòd dicere iniustū non est dicere ius. Et similiter excōmunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui, puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio est iusta secundum se, quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est verè excommunicatio, & omnes excommunicationis effectus secum fert. Sed excommunicatio secundum se iniusta, non fert secum excommunicationis effectus, nisi in foro exteriori: quo est enim sic excommunicatus priuatus suffragiis Ecclesiæ secundum veritatem: quia non est verè excommunicatus in cœlo: quia non est Ecclesiæ non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Domini Matth. 18. cœpisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iustè alliges, vide: nam iniusta vincula disrumpit iustitia. Parere tamen excommunicationi debet, ab extrinseca communione se abstinendo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicens quòd sententia pastoris siue iusta, siue iniusta sit timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene) esset, si sententia esset nulla, hoc est inualida etiam in foro exteriori: ita quòd inter excommunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excommunicatio sit, & ista non, neutra enim est excommunicatio absolutè) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intolerabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis quia non tenet concubinam, vel in iure, vt si excommunicetur post legitimam appellationem ab eodem, & huiusmodi: vt habet in glossa dicti c. Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem verum & pictum. Et propterea non est de natura excommunicationis iudicandum, secundum quòd saluatur iniusta: sed simpliciter & absolutè, prout est in sua integra ratione & efficacia quam solùm significat excommunicatio, propriè & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, quòd ex Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cœlorū, Matth. 18. Ex eo enim, quòd Ecclesiæ fit vt Gentilis, priuatur Ecclesiæ suffragiis: sicut Gentilis expers eorum est, ex eo autē quòd ligatus est in cœlo, priuatur bonis soluentibus vincula cœlestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea quæ extra fiunt ab Ecclesia sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, quòd Ecclesia ab ea ecclesiastica communione exterius separat hominem excommunicando, significat illum ab interna communione Ecclesiæ separari. In cuius signum in primitiua Ecclesia etiam sensibiliter potestati dæmonum excommunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est verum quòd in primitiua Ecclesia sola externa pœna excommunicati mulctabantur: sed vltra internas addebantur externæ pœnæ à Diabolo: sicut vltra interna bona in primitiua Ecclesia boni visibiliter visita bantur à Spiritusancto, Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finem. constat autem quòd excommunicatio priuat etiam suffragiis Ecclesiæ, & relinquit hominem sibiipsi, vt resipiscat, vt spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de sen. excom. lib. 6. Augustæ, die 19. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS de Iniunctis pœnitentiis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num pœnitentia iniuncta à confessore si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

VIDETVR. Vtrum pœnitentia secundum canones impōsita à confessore, si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia vita. Et videtur quòd non: quia nec canones pœnitentiales, nec sententiæ hominis intelligūtur imponi, nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autem impunè posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis Ecclesiæ sensus.

¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quòd pœna ritè imposita, quæ in hac quæstione nuncupatur pœna canonica quo in se continet. Alterum est id quod pro culpæ satisfactione debetur: quoniam nisi pœniteas remaneret debitor ad satisfaciendum diuinæ iustitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Ecclesiæ sicut non soluunt in veritate nisi dignos absolutione, ita non ligāt secundum rei veritatem nisi alligatione dignos: si enim & non aliter confessor exhibet se Christi ministrum, vtendo claue potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clauis, scilicet auctoritatis discretiuæ. Alterum est id quod confessor apponit, quòd se habet ad primum sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accedentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, quod pœna sufficienter exoluatur: an autem tali, vel tali pœna satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur puta quòd ieiunet, peregrinetur: & huiusmodi. Et quoniam possunt etiam hæ determinationes mutari (vt patet quum imposita pœnitentia commutatur, & substantiale debitum satisfactionis, quod erat quasi vestitū priori qualitate pœnitentiæ induit ex commutatione nouam qualitatem: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formam eleemosynæ ideo vt accidentale ad substantiale, & vt de terminato ad determinabile se habet quod apponitur à confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica pœna, non solas qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam pœnam peccato debitam: sed vtrunque. Ita quòd inter pœnam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè & pœnam canonicam, hæc est differentia, quòd illa primo significatur nuda: secundo autem, hoc est per pœnam canonicam, significatur vestita per determinationes à confessore canonicè appositas.

¶ Quocirca ad propositam quæstionem respondendum cum distinctione est, vt vterque extremus error vitetur. Nam si dicatur, quòd pœnitens non remanet post hanc vitam obligatus, errabūt multi inferentes ex hoc quòd mors absoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dummodo hic fuerint impositæ à confessoribus & acceptatæ, quamuis nō exoluerint omnes: hoc enim clarè constat esse erroneum. Et rursus si dicatur, quòd pœnitens remanet obligatus post hanc vitam, errabunt forte aliqui, fumentes ex hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

alterum extremum scilicet,quòd mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes,&c. quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, quòd pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quòd non teneantur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem pœnam: & ideo sequitur, quòd post mortem tenentur exoluere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale:est quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis:& nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primò quod aut nunquam exoluetur: & sic peccatum remanebit absque satisfactione(quod est impossibile in his qui saluantur) aut quòd exoluetur post hac vitam:quod est verisimum,& à catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundò, quòd non est eadem ratio de remansione post hanc vitam pœnitentiæ sacramentalis quo ad substantiale,& de aliis pœnis, vel operationibus impositis à iure humano,vel ab homine:puta quòd dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc quòd pœnitentia sacramentalis claudit in se pœnam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pœna simpliciter debita peccato,non hic tantùm, sed aut hic, aut in futuro exoluenda est, si in patriam cœlestem ingressus patebit. pœnæ autem & opera alia solummodo præsentis vitæ exercitationes debitas continent:& ideo cum vita præsenti totaliter spirant.

¶ Et per hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quàm ad secundam: vtraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id,quod ex solo humano vinculo pendet. Pœnitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo quòd ipsa claudituer pœna simpliciter peccato debita hic, aut in futuro,tam hominis,quam canonis arbitrio seclusò. Augustæ, die 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS primus de Sigillo Confessionis vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ *Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.*

QVæritur vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem confitentis se omnino occisurum Aegem,aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia confitens non habet contritionem,aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda a sacerdote,sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cùm confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare,vt caueat.

¶ IN oppositum autem est autoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenent, quòd in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ Hæc quæstio mota est occasionaliter quidem propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complectiue autem propter opinionem Panormitan. in cap. omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. Vnde duo facienda sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur, obtendendo quid sentiendum & sic satisfiet obiectis.

¶ Quo ad Primum, Panormit. ex quibusdam Innocentij verbis in eodem cap. motus, dixit, quod confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocentium: fundatque se super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas eluceat, fundatur opinio illa sic iuxta verba Innocentij, Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ à pœnitente, in quantum pœnitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo, in quantum est pœnitens: quia implicat esse obstinatum & pœnitentem respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati: & idem redit, Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis: quæ reuelatur, vt occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacramentum: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ Quo ad Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primo a veritate: ex triplici enim capite ostenditur, talem obstinationem sub

sigillo cadere confessionis. Primò, quia eiusdem rationis est confiteri peccatum vt absoluendum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionem, vt patet ex eo, quòd ad eundem iudicem & in eodem toro spectat nosse vtrunque, quid absoluendum sit, & an adsit impedimentum, aliquod, aliquin non posset nisi casualiter rectè absoluere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentum prohibens absolutionem: ergo eiuldem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari à pœnitente ministro Dei: ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ, quoniam pœnitens in quantum pœnitens non solùm dicit ea, quorum pœnitenti, sed impedimenta veræ pœnitentiæ, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solum quod proponitur vt occultabile per absolutionem, sed quòd apponitur vt impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solùm absoluere, sed impedimenta, absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermones, circunstantia, & vniuersaliter quicquid dictum pandit hoc peccatum commissum & confessum huius personæ, ea lit, sua sigillo confessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc committendum, pandit peccatum iam commissum, scilicet voluntatem, qua deliberauit se homicidium commissurum: ergo cadit sub sigillo confessionis: Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panor. Nō enim videtur, quod in confessione illius obstinationis reuelantur duo connexa, scilicet commissum propositum, & committendum factum: & quòd similiter in reuelatione qua faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertio, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantum est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset deus violati sigilli confessionis, quicunque reuelaret aliquem obstinatum in odio, in inuidia, in superbia, &c. quæ sunt manifestè contra communem Ecclesiæ doctrinam. ergo. Et propterea S. Tho. vbi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundò à communi Theologorum doctrina in quarto vbi supra, vbi etiam si aliquis obstinatus in hæresi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentum est. Et tantò detestabilior est error iste, quantò materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens quia canoni inserta: sicut etiā materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet duæ ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine confitentis. De confessione quidem: quia primò ponitur confessio sacramentalis: secundò confessio per modum secreti: scilicet, Dico tibi hoc in pœnitentia seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem pœnitentiæ suscipiendam, & orationum suffragia & cōsilium animæ suæ: aut propter auxilium, vel consilium non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spiritualem, quòd confessor tenetur occultare, & quòd non placet sibi responsio dicentium, quòd non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit quòd tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, quòd oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de incontritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit quod manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa angelica in hoc passu: quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS SECVNdus de Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quæstione contentus.

QVAERITVR Vtrum confessor cognoscens ex his quæ audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones. Et videtur quòd sic. Primo, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶ Secundò, Quia sicut tentatio carnis ex his prouenientes, non excusatur à peccato venialis (dicente Aug. quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem prouenientes non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

¶ Præterea, si excusaretur à peccato mortali, hoc esset quia sic esset voluntaria causa, quòd non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicunque enim vult antecedens, vult consequens, necessarium naturali necessitate & cognitum: quāuis diuersimode, quia antecedens directè, consequens verò indirectè.

¶ IN oppositum videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalum cum pluribus inconuenientibus: puta quod bonus confessor non posset vacare saluti animarum: imò quod curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quāndoque (puta in Pascha) esset perplexus, audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶ AD euidentiam huius dubitationis, primo manuducendus est intellectus ad cōclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

¶ Quo ad Primum scito, quod aliquid est dupliciter voluntarium Primo in seipso: cum scilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa: puta cum aliquis vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis non hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, non refert quo ad boniratem vel malitiam moralem, an in vigilia fiat: ex quo enim secundum causam tantum habet rationem voluntarij, in eo quoque tantum oportet habere rationem boni, vel mali moralis: & in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens, & consequenter per accidens erit, vtrum in somno, vel in vigilia effectus expleatur. Ex hoc autem sequitur quod quando pollutio est voluntaria in sua causa tantum, non refert vtrum pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia non auferret virginitatem, nec erit mortale peccatū. Cùm autem in quæstione proposita seminatio non sit voluntaria secundum se ipsam, sed in sua tantum causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & vigilando, & si cognoscatur, quod sequeretur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo quæstio omnis venit, q̄ si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, quod & in somno. Nec obstat his si dicatur quod hoc non sequitur, quia in somno homo non potest peccare, quia hoc non est verum nisi de peccato voluntario secundum seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntarium in causa & in seipso, potest homo committere in somno vt exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à consanguineo quasi nescia opprimetur, incestus rea est, & virginitatē virtute perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: cuius est enim tunc somnus, vt medium conueniens ad perpetrandum peccatū. Nec minus reus est vtens seipso dormiente ad peccandum, quam vtens ministri alicuius opera ad explendum hominem, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Patet igitur, imo eadem existente ratione boni, vel mali in somno vel vigilia in proposito cùm cōstet ex S. Tho. in 4. sent. di. 9. quod pollutio in somnis accidens, cùm secundum se non est voluntaria, secundum causam consideranda iudicandaque est, & quod pollutio proueniēs in somno ex cogitatione disputatoris, vel prædicatoris de materia venerea non est peccatum, proueniens vero ex cognitione tali & delectatione absque consensu est peccatum venniale: sequitur quod si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur, quod sequela futura in sono nescitur, aut non cōsideratur. Sequela autē, quæ tūc est in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia restatur: tum propriæ naturæ cognitione, tū quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de cōsideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter: & si cōsideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis prædicator, aut disputator non peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit, sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio vero sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & prædicatore absolutè: sed tali, scilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis absolutè sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demō strātem esse, quod huiusmodi pollutiones, quæ secundum se non sunt volitæ, sed displicent, siue in somno, siue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in confessione vel extrà sine peccato est, ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est: & similiter si cum peccato veniali: ipsa quoque venialis est: si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cum igitur confessor non solùm qui tenetur, (vt curatus,) sed quolibet vacans animarum saluti, sine peccato quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & quandoque cum merito audiat, falsa, interroget respondeatque. consequens est, vt patiendo talem pollutionem quandoque non solùm non peccet,

sed mereatur, at per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec Ecclesiam polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personā suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶ QVO ad secundum: iam habetur ex dictis vna ex communibus ratio, scilicet quòd voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia mortali secundum bonitatem, vel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quæstio,) est voluntaria in causa tantum: ergo, &c. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex propriis autem probatur dicta conclusio, &c. Voluntarium indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quòd potest & debet facere, & non facit: vt patet in Prima secundæ Sancti Thomæ quæstione sexta articulo tertio in cor. art. vbi sic dicit in forma, Volūtarium dicitur quod est à voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, vno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo, inquantum est agens, sicut calefactio à calore. Alio indirectè, ex hoc ipso quòd non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, in quantum desistit à gubernando. Sed sciendum, quòd non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, quòd non agit, sed solum tunc cùm potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est ei, potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo quod potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub voluntario nisi indirectè (quia scilicet voluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) voluntas quanuis possit, non tamē debet diuertere a tali actu auditionis, cogitationis & similium: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret constructionem ferræ aut gladij ex eo, quòd rubiginem contrahent: propterea quia ex ferro fiunt: & sic de aliis. Pollutiones autem & ictimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quòd res venerea est materia purganda, lauanda, disportanda, prædicanda, cogitanda, exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solùm experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de motiuo principio vult Arist. quòd quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materiæ venereæ omittere non solùm necessaria, sed vtiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut viros valde priuilegiatos tātum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Adnimaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materiæ, & contra voluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensus proximus sit: omittere debet tam inchoationem, quàm prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione properandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi cōmotionum, quæ magna est in timentibus causat illas, eueniatque actualiter tumentibus: vt vnde credunt ob uiare commotionibus, inde excitēt. Et hoc dico de timore habente pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiectio Dei offensam cum eleuatione ab imaginatione tali, vel iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores saluti animarum vacare sic debent, vt de huiusmodi commotionibus quas patiuntur quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant: agentia namque naturalia magis videntur agere ex mora, quam ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter vrinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflamatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellione carnis veniret, non magis curandum est quàm de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauenda est, non tamen tanquam pollutio: vndenon excedit limites peccati venialis. Hæc de secunda.

¶ QVO Ad Tertium, Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionum iam positarum, altera est de voluntario in

Universidad de Deusto
Biblioteca

seipso,& voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantum', aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdem. Seminatio enim voluntaria in seipsa extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causam, & non quatenus est electa,sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imò meritoria quandoque.
¶ Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamuis etiam posit ad vtrunque argumentum aliter distinguidi voluntario in causa,seu indirectè: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet,& quòd primum est peccatum, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantum secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo voluntaria,non tamen est voluntaria imputabilis.
¶ Ad secundum verò dicitur, quòd licet omnis concupiscentia carnis aduersus spiritum sit cum peccato:non tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili,& quandoque meritoria: vnde hæc causa excusat quantum est ex parte sui,& à mortali pollutione,& à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali,concupiscentia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis:& ideo non concluditur,quòd concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco,die 13. Octobris,1519.

TRACTATVS VIGESIMVS TERtius, De Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in purgatorio ponit esse meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio existentes sint certæ de sua salute.*

QVAESTIO I.
¶ An in purgatorio ponit esse meritum, &c.

VTRVM In Purgatorio ponit esse meritum aut charitatis augmentum. Et videtur quòd sic. Primò,quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui definere non potest nisi charitate perfecta,quæ foras mittit timorem,primæ Ioan. 4. Probatur assumptum : quia horror mortis, qui imperfecte annexus est charitati, peccatum est: quia qui voluntarie non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus:huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.
¶ Secundò, quia animæ in Purgatorio sunt in via:impossibile autem est esse statù in via in qua no progredi reuerti est: vt Hier. dic.
¶ Tertiò quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.
¶ Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonũ ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.
¶ Quintò , quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atque magis: igitur nõ perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.
¶ Ad euidentiam huius sciendum est , quòd quia status Purgatorij est à nobis remotus , & parum de eo in Scriptura sacra habetur , oportet non ex opinatis sed ex certis inuestigare quod quærimus. Certum autem est imprimis , quòd status ille medius est inter nostrum & beatorum statum,dum nos omnino in via, beati omnino in termino fœlici,illi verò , qui in Purgatorio sunt , non totaliter in via,aut extra viam,& similiter non totaliter in termino,aut extra terminum sunt. Et quidem quòd non totaliter in via sint, ex eo patet , quòd extra viam communem ad inferos , & superos, non possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter quòd nõ totaliter sint extra viam,ex eo patet, quòd adhuc non peruenerunt ad patriam cœlestem,pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, quòd non sunt,totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquant nec sunt totaliter extra terminum , in quo sunt sic diuina confirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant . Hæc de Purgatorij statu,vt certa communisque Ecclesiæ sensu confessa habemus: ex quibus clare patet an Purgatorium sit vt via,vel vt terminus quo ad meritum. Sed quoniam status Purgatorij non est per se,sed per accidens medius inter nostrum & patriæ statum (vt patet ex hoc quòd medius per se est in quod oportet ex altero procedentem extremo,primò peruenire quam in extremum: vt patet 5. Phy. & 10. Meta. constat autem,& ex hac peregrinatione multi in cœlestem patriam peruenerunt absque transitu per Purgatorium (non igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorum) & propterea ex ratione medij si processerimus,facile fallemur : cõtingit enim in his quæ sunt per accidens etiam sapientes falli. Quocirca oportet videre penes quid est medium Purgatorium , vt sic veritatem quæsiti sciamus:inuenimus autem ab Ecclesia diffinitum Purgatorium esse medium quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tunc tantum quando homo in charitate decedens non plenè satisfecit pro illis in hac vita,ita quod si homo in charitate decedens satisfecit hic,nõ transit per Purgatorium, & si non satisfecit hic,transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulã non Topicorum,sed Posteriorum Analyticorum:si affirmatio est causa affirmationis,negatio negationis,& cõtra in causis propriis habemus quod purgatorium per se & propriè non est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendam. Nã affirmatio satisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitatè , est causa affirmati trãsitus per Purgatorium:& negatio debitæ satisfactionis in decedẽte in charitate est causa negati transitus in purgatorium. Habetur autem hæc determinatio in Concilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro concordia Græcæ & Latinæ Ecclesiæ,vbi sic legitur,Si verò pœnitẽtes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis:eorum animas pœnis purgatoriis post morte purgari. Vbi apparet affirmationem debitæ pro actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatoriæ pœnæ:& subditur, illorum que animas,qui post Baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt,illas etiam quæ post contracti peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eiusdem exutæ corporibus: prout superius dictum est,sunt purgatæ , in cœlum mox recipi & intueri clarè ipsum Deum trinum & vnum sicuti est. Vbi patet negationem debitæ satisfactionis poni causam negationis purgatoriæ pœnæ:dum & baptizatos sine adiuncta decedentes culpæ: & eos , qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cœlum recipi & intueri clarè Deum sicuti est diffinitur. Ex his siquidẽ patet,quod nec pro fomite purgando : (qui etiam in baptizatis remanet) nec pro reliquis quibuscunque,nisi satisfactione debita pro eorum missis vel omissis , pœnæ sunt purgatoriæ. Et similiter nec pro merito augendo: quoniam satisfacere pro peccatis,nec meritum nec cum nouo merito oportet esse:quia nihil aliud est quàm exoluere pœnas debitas. Credendum est igitur & pro determinato habendum,quod animæ in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug. in Enchi. cap. 110. de purgatorio loquendo dicẽtis,quòd illis prosunt Ecclesiæ suffragia, qui hic meruerunt,vt eis prodessent. Et rursus:hic omne meritum comparatur. Et rursus , nemo speret quod hic neglexerit,cum obtenturus a Domino se promereri,quo possit post hanc vitam releuari quàm piam. Ex quibus absque alia probatione patet:quod ponere meritum post hanc vitam,cõtradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis , dicitur de illis, Quò magis aliorum egent suffragiis , & quò minus sibiipsis proficere valent. Cõsonat aut hoc etiã rationi rectæ: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficitur perfectione patriæ cœlestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit eliquem timorem: ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusque pœnæ malo pro peccato subiacere tunc inueniter) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

¶ Ad obiectionem dicitur, quòd glos. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum perfecta, nec cū imperfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit vtrunque, & quòd timor non est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secundum de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliter: vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet non necessariò comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam pæsibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionem charitatis in nobis imitandam proponente & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex glos.

¶ Ad id verò quod dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quòd sola mors non perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœna peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1523.

QVAESTIO II.

¶ *An iustus timendo pœnam peccet.*

VTRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quod sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non quærit quæ sua sunt: primæ ad Corint. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tum tertiò, quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quam Dei iustitiā & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est, quòd timor & dolor conueniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet: & vtrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (vt Aug. dicit) quamuis differenter: quia dolor de præsenti, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectè & non rectè dolere de præsenti malo pœnæ, ita contingit rectè & non rectè timere futurum malum pœnæ: nam si dolor, quantuncunque magnus sit, voluntatem hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunque clarè videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et rursus, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quantuscunque sit si non auertit hominem à diuinis præceptis, rectus est & hoc etiam est videre in domino Iesu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autem tātum tam dolor, quam timor malus est, quando hominem abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicquam aliud mandatorum omittunt. Ex quibus clare patet, quod nec dolor, de præsentimalo pœnæ, nec timor de futuro, est secundum se malus: alioquin nunquam esset rectus. Nec dissoluat ab homine mortali quantuncunque perfectissimo, aliquoin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quādoque vituperatur, & quādoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infrà limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶ Ad obiectionem primam in oppositum dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, non est timor, alterius quam Dei vt infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod nō fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, vt patet.

¶ Ad secundam dicitur, quòd amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quod est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationē præcepit Deus, Diliges proximum tuum sicut teipsum: & secundū hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnem suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, in quātum est malum: amor enim non nisi boni est.

¶ Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia, vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites, filiti nullum peccatum est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quando Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secundo modo, & sic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas nō quærit quæ sua sunt, multipliciter à glos. exponitur. Primò referendo communiter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum quærit quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro aliis sunt: secundo exponendo de temporalibus bonis, & sic vel non repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. Augustī. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia propriis non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet quod in nullo obstat hæc autoritas dictis.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem quàm suam, quum dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit in omnibus rectè tristibus & tumētibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc Augustī. dixit, quòd sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non sisteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quòd odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, quòd omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur. non semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carcere damnaueram: & tamen tunc maximè confidebat de Diuina graria. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quòd non est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS QVINTVS de Obligatione, & obseruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAESTIO I.

¶ *Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.*

QVAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum quod percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi reponsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ IN oppositum autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

¶ AD Euidentiam huius duòij sciendum est, quòd præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quod consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quam si quis noluerit seruare, nec peccat: vt patet primæ ad Corinth. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorū omissio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Dominī non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo præceptum pro materia actum bonum, cuius oppositum est peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, q̄ trifaria diuisi sit actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferentes sunt) neque cōtra indifferentia, neque contra consulta agendo vel omittendo peccatum incurritur: restat igitur vt quod peccatum sit, opponatur commissioni vel præcepto. Quo fit, vt euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, vinculum habere mortale: nisi quis putet omne peccatū esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clare sequitur, quod aliquod peccatum est contra præceptum quod non mortale. Sed quomodo hoc sit, declarandum restat. Scito quòd præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quæda habent pro materia bonos actus quorum contrarij cōtrariantur charitati: vt patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo vnicuique quod suum est: quorum contraria (vt infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædam verò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: vt patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, vrbanitatis, & similiū. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorum contraria, vt species gulæ & rusticitatis, non sunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem, quū discernendum est præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia solum per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatē, quamuis tollat quācunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantùm tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solùmodo constat per id quod cōtrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habentium vinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquam commissionem vel omissionem necessariam ad dilectionem Dei vel proximi. Necessariam autem dico vel simpliciter: vt in quibusdam præceptis naturalis iuris: vt Deum esse colendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: vt in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: vt, suscipiendum esse Baptismum, obseruādos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Quædam habentium vinculum peccati * venialis tantùm: & hæc sunt, quorum violatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: vt, non esse mentiendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positiuo: vt, benedicendam esse mēsam à clericis, & huiusmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Vnde patet, quod non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non conclusissent aliquid esse de concilio, ex eo q̄ non est in præcepto habente vinculum peccati mortalis. Creditum quoque ego multa nos habere hodie secundum animi cōmunem conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ si à patribus eum hac distinctione fuissent interpretata, non haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis: vt est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt opiniones mea, & infinita positiui iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Augustī. ex eo quòd in principio dicitur: Hæc sunt quæ vt obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quòd monachi carnes non comedant. de confe. dist. 5 carnem. &c.

¶ Ad obiectionem ergo in oppositum dicitur, quòd quia nominibus vtendum est, vt plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò secundum proprietatem significationis suæ: & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consilium in duo secatur genera: vt declaratum est. Alio modo per antonomasiam: & sic præceptum antonomasicè dicitur solùm illud quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarij, 1518.

QVAESTIO II.

¶ *Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVAERITVR an religiosus factus Episcopus teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur q̄ non: quia in Decretis, 18. q 1. c. vnico, dicitur, q̄ monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasticæ: constat enim absolutū à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quòd non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de aliis.

¶ IN Oppositum autem est autoritas & ratio S. Tho. in Secunda secundæ. q. 185 art. 8. dicentis, quòd tenetur ad omnia non repugnantia episcopo: quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed magis promitatem. Et cōfirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quòd monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieiu. vbi conceditur in die natalis Domini esus carnium, etiam feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obseruātia sunt astricti ad abstinentiam à carnibus. Consequens autem videtur falsum: quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhibet, absque tamen peccati mortalis nota.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis sciendum est, quòd dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem tantum: quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum verò legale est vinculum ex lege. Ita quòd vis obligatiua in debito morali, ex sola rectaratione, vt à coactiua virtute proficiscitur. siue habeat aliunde occasionē, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio sic dictat veritatem sectandam, vt contrarium secundum se prauum diffiniat: & simile est de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito moral. (iuxta illud, Patere legem, quam ipse tuleris: extra. de const. c. quum omnes: & Dominica reprehensionem, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quamuis non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale, ex naturali ratione sola, vt à virtute coactiua vim habens, occasionaliter ortum habet a lege extante: nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obseruationem, sicut nec subditos, quos sex primò, & recta ratio secundò obligat, vt vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod a lege * vt à coactiua virtute est: * Alium
lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc & ēs
respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex nō est simpliciter & absolutè, sed secundum quid, scilicet vt directiua. Et propterea dicitur & benè, quòd princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolute non est supra eum: quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legi per legis actum punitiuum exercetur, vt proprium actum: quia pœna est proprium legis medimm: per quod ad sui obedientia inducit: vt San. Tho. docuit in Prima secundæ. quæst. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt virtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrūt contrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum pœnam non incurrunt, quantūmcunque contra præcepta legum agant, virtuti coactiuæ legis non subiiciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus non subiacet pœnis regulæ aut statutorum regularium (quod ex eo patet, quod si puniendus est, non punitur secundum regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi (cōsequens est, vt religiosus factus episcopus non teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarum & peccati mortalis pœna ad vim coactiuā legis spectant, ideo non incurrit censuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantū prohibetur. Oppositum faciendo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorum transgrediendo: quia ad illorum obseruationem ex voti vinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamē ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruantias non contrarias, aut dissonas episcopo: quia ex ascensu ad perfectionis statum nō debet deficere à fructu prioris vitæ: vt ratio sancti Th. monstrat. Perderet autem, si ea, quæ etiam non conferunt ad perfectionem episcopalem, per quæ ad illam peruenit, defereret: simile siquidem accidit iltis regularibus bonis in episcopo, quòd accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis perueniri per calorem disponentem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius ineratper virtutem quasi coactiuam agentis: posteaineſt vt consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea doctor nisi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius (quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum connaturalem exercēs. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: qua aduenientē, regulares obseruantiæ episcopum decentes magis assunt: aliter tamen quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modò verò ex recta ratione dictante laborem viæ non debere perire in termino, & quòd per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, vtranque opinionem verum diuersimode dicere, & quòd tenetur ad regulares obseruantias, & quòd non tenetur. nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quòd monachus factus episcopus, licitè potest carnalibus vesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa cuenit: quoniam à debito legali, quo sub iugo prohiben-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locum. Quia conuenientissimū est, inquit diuus Tho. in tertia parte q. 40. artic. 2. vt qui cum aliquibus conuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad cōuersandum cum ecclesia sua, & specialiter clericis translatum. Et hoc præcipuè locum habet in tanta solennitate: in qua & sancti viri abstinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

¶ Ad primam ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicitur, quòd monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo quod coactionem importat, sed non absoluitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. verificanda est, quòd absoluitur à iugo ieiunij, & non à ieiunij debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, quod intelligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ non nisi debitum morale concludit: tum ex eo, quod iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiā Romanus, tenetur ad regulares obseruantias non decentes ipsum: & tamen constat ipsum non teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro aliis episcopis, quam pro Romano: quum iste teneatur esse perfectior cæteris.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod canon ille Honorij 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiam: & non de his, qui ex debito morali subsunt regulari obseruantiæ. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundū vsum illius scientiæ: cōstat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitum subest legibus. Et quod magis viget ad propositum monachus episcopus à iugo regulæ monasticæ professionis absolutus dicitur, cap. statutum 18. q. 1. non comprehenditur igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantiæ, si iuris textum vnum secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in cōmentariis super Secunda secundæ, ad hæc referre subtilius discussa. Romæ 13. Febr. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSSEXTVS de Sacri ordinis Collatione vnica Quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Vtrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma.

QVAERITVR, an in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolationem verborum, in quibus consistit forma. Et videtur quod sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque reprehensione, vt a fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formæ verba in numero pluralj, Accipite potestatem, &c. calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque continuante verba, sed deinceps silente: absurdum est autem damnare tātam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundò, quia vbi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquidè manifestata sit veritas, ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de simultate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: vt S. Tho. in 4. dist. 24. dicit, Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolatione verborum.

¶ Tertiò, quia si contactus & verborum prolatio deberent esse simul tempore, hoc esset quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc non accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti secundū eius intentionem: quoniam episcopus etiam explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiuè venientibus: ergo, &c.

¶ Respondeo. In hac difficultate: primò declarabitur veritas de necessitate contactus: secundò, de simultate contactus & verborum, tertiò satisfiet oppositis.

¶ Quo ad primum scito, quòd non opinatiuè, sed assertiuè dicendum est, quod contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solum quia simile est in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine contactu aquæ, confirmatio sine contacte manuum, vel chrismatis, & extrema vnctio sine contactu olei non fit, &c.) sed quia propria ratio formæ sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet siquidem verba, in quibus consistit forma ordinis verificari sic, quòd actus significati impleatur: alioquin inefficacia vanaque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperiū per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis Ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cùm sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (vt patet in principio 4. Sententiarum) demonstrationes iussionesque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cùm in forma Eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantùm, sed ad sensum: ita cùm in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iussionem ad sensum. Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non solùm infert quod oportet corporalem susceptionem interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librum vel claues, &c.) sed etiam cum dicitur, Accipe potestatem, vel accipe Spiritum sanctum: idem enim est vtrobique iudicium, quia idem est in vtrisque imperatum. Meminisse enim oportet, quòd sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, non demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, non tamen deberet demonstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix continens illas species dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad insinuandum, quòd consecratio fit in sanguinem, vt potabilem. ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio spiritualis rei (quia potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur* quod dicitur pro eo quod fit, id est acceptio potestatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum est) iussionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

¶ Amplius, Non minus oportet impleri quòd fit in sacramentis quàm quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quòd non impletur quod fit. nulla enim actio impletur sine passione, vnde episcopus & vgbo (vt dictum est) iuxta tropum prædictum, & facto, ipsa scilicet porrectione calicis, vel actiua manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut non sufficit episcopum manus imponere actiuè tantum: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem sustinendo: quamuis ex vi verborum Spiritus sanctus accipiendus inbetur in illa impositione: ita non sufficit calicem cum verbis porrigere, sed oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiuè, &c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sacram. non ite. cap. presbyter. Vbi expresè apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pau. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum scito, quòd oportet corporalem contactum fieri cum prolatione verborum, in quibus consistit forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore configuicato. Tempus autem configuicatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis verborum oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: vnum est quòd tempus præsens significatum sit præsens: alterum verò quòd tale tempus præsens non extendatur extra tempus prolationis verborum: his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intentum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præsens indicatiuū, & præsens imperatiuū, & futurum eiusdem (verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conuenientia est in significatione: singula enim acceptionem significant. In modo autem significandi differentia est, quoniam ly, accipis significat acceptionem indicatiuè, ly verò accipe, & accipite, significat acceptionem imperatiuè. In tempore verò differentia est, sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significant acceptionem in præsenti, ly verò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentem in te indico: dicendo verò, accipe, acceptionem præsentem tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quod sicut verum non est dicere, accipis, te in præsenti non accipiente (indicatur siquidem esse in præsenti quod non est) ita efficax non est dicere, accipe, te non in præsenti accipiente, imperatur siquidem esse in præsenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatiuo præsentis temporis, apparet quòd oportet impleri quod iubetur in præsenti tempore. Quòd autem tale præsens non extendatur vltra tempus prolationis verborum, probatur. Primò ex ipsa ratione temporis consignificati.

¶ Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primum est quod differentia temporis verborum non tenet se ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, sed ex parte significati, nam si ad tempus pro lationis inspicias, ita mensuratur tempore præsenti accipiant, & accepi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere præsens tempus vnius anni, mensis, vel diei, &c. licut huius, nunc, &c. sed si significationem verbi perspexeris, & mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, quòd tempus consignificatum vt mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum est, quòd consignificatum tempus est, & dicitur præsens præteritum, vel futurum in respectu ad tempus, quo verbum ipsum significans profertur, quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non habeat in se credulitatem quando hoc dicit. Et similiter si dicendo credidi, scit se nunquam nisi tunc, quando dicit habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et verba igitur præsentis temporis significant actum coexistentem ipsis verbis quando dicuntur, & præterita præterium, & futura futurum. Tertium est, quod licet secundum veritatem nihil de tempore sit vnquam præsens nisi instans, apud Grammaticos tamen tempus præsens dicitur & consignificator, quod cuicunque parti orationis coexistit, propter quod in sacramentorum actio nibus apud Theologos effectus quidem, quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus autem sacramentalis tam actiuè, quàm passiuè in quacunque parte mensurante prolationem verborum coexistat, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidenter patet, quod tempus præsens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur vltra mensuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistiæ cōfectione cum dicitur, Hoc est corpus meum, ly est non consignificat tempus extra prolationem verborum, ita in sacramento ordinis, cum dicitur, accipe non consignificatur tempus extra mēsuram prolationis verborum, vtrobique enim est verbum præsentis temporis, & non differunt nisi in modo, indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi sed temporis se tenet, & propterea eadem est vtrobique ratio. Et ex hoc habes nō solùm, quod ex proprietate verbi se tenet, sed quod talis rigorosa proprietas in sacramentis Ecclesiasticis seruatur intenditur & exigitur, idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tempus præsens consignificatum intelligatur præcisè terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quantum hoc præsens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominum, Ego vos baptizo &c. & per totum diē effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constat esse falsum. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, ad primum in oppositum dicēdum est, quod non est mirum, si Spiritus sanctus permittit aliquos Episcopos errare in istis, quoniam manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non submittunt actus suos rubricis pontificalibus, sed sensum proprium sectantes, euanescunt in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamen non attendentes numerum singularem in pluralem, & dicentes pluribus simul tangentibus, accipite in nullo errant: sicut nec baptizans plures simul aspergēdo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui inter dicendum semel verba formæ pluribus succelsiuè tangentibus porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si vni tantum tradant dicendo: accipe: non exigitur quòd à principio formæ vsque ad finem semper adsit contactus: sicut etiam in Baptismo non oportet ablutionem vnius durare, quandiu durant verba formæ: sed sat est si in aliqua parte verborum durante, fiat hic ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt, nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod autoritas rubricarum pontificalium, expresè statuentium contactum & eius simultatem cum prolatione & rationes autoritatesque supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

¶ Ad tertium autem iam patet, quod non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiui præsentis temporis, nisi illo tempore præsenti fiat quod imperatur: & quòd sacramentorum efficacia exigit tempus præsens, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Vnde intentio Episcopi etsi in his, quæ iurisdictionis sunt, posit præsens ampliare: in his tamen, quæ ordinis sunt non potest, sed oportet ipsum in caritatem reducere intentionem suam in obsequium Christi, & Ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta doctorum sentientium, quod sacerdotes noui in sua ordinatione formam consecrationis Eucharistiæ proferunt, & omnes referunt intentionem suam ad instans quo terminatur prolatio formæ consecrationis Eucharistiæ ab Episcopo. Hoc enim non est intelligendum, quòd fiat ex vi intentionis nouorum sacerdotum, quasi ipsi possint suspendere effectum verborum in aliud tempus, hoc enim non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in Ecclesia à spiritu sancto gubernata, vt omnium consecratio efficax inueniri possit, humana ratio tentauit suadere, adhuc tamen non persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hæc sufficiant. Pisis, Die 20. Nouembris, 15..9.

TRACTATVS VIGESIMVS septimus de Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶ Vtrum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem.

QVAERITVR Vtrum summus Pont. possit dispensare cum sacerdote Occidentalis Ecclesiæ, vt accipiat vxorem.

¶ Videtur enim quod non. Primò, quia traditum alteri non potest absque iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in castitate: ergo, &c.

¶ Præterea, Secundum Sanct. Thom in Secunda secundæ q. 83. artic. 2. dicitur, quòd summus Pontif. non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij: ergo nec sacerdotem.

¶ IN OPPOSITVM est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto Ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

¶ IN HAC quæstione iuxta tria, quæ apparent in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, vt plenius satisfiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis votis, & Parisiis nuper exorta quæstio clarius appareat.

¶ Videndum est igitur primò de sacerdotio absolutè, quomodo se habeat ad matrimonium: secundò de annexo voto cōtinentiæ: tertiò de statuto Ecclesiæ. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit sacerdotem à matrimonio.

¶ QVO AD primum ergo duo dicuntur. Alterum affirmatiuum, scilicet quòd sacerdotium impedit matrimonium contrahendum: alterum negatiuum, scilicet quòd non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum est de cōgruo: quoniam nec ratione, nec autoritate probatur, quòd absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppositum ducit: quoniam, vt patet in 37. dist. 4. sent. nec ordo inquantum ordo, nec ordo sacer inquātum sacer est impeditiuus matrimonij: & in Ecclesia Occidentali olim diaconi poterāt contrahere matrimonia, vt dicitur cap. diaconi. distin. 28. Manifestè quoque in 31. distin. in canone, alter. dicitur, quòd Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimoniis. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur: id est, copulato vtuntur: quoniam manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur, vt confirmat etiam aduersatiua subiuncta, scilicet quòd Occidentales non sortiuntur coniugia, & cætera. Secundum verò dictum intelligendum est, quòd non dirimit matrimonium contractum siue ante, siue post. Et hoc (vt dixi) seclusis omnibus legibus Ecclesiasticis, stando tantum in his, quæ à Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quòd contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur quòd in nullo casu quantæcunque necessitatis, aut vtilitatis per Ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote, quòd cōtraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra autoritatem: qua de facto vtitur Rom. Ecclesia. Consequentia autem manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

¶ QVO AD secundum, duo discutienda occurrunt: Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidam putant sacerdotes Occidentales in hoc differre à religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam: quòd religiosi astringuntur voto solennis, sacerdotes autem non voto, sed statuto Ecclesiæ. Verùm hi manifestè errant: quoniam expresè mandatur episcopis, quòd neminem ordinent, nisi voueat castitatem, vt patet dist. 28. in cap. nullum. ex quo formatur talis ratio, Aut omnes episcopi Occidentales sunt transgressores præcepti Apostolici, aut nō. Non est dicendum primum: cum constet multos esse viros tanorator & sanctos

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec reprehendi se à conscientiis propriis, quòd in actu ordinandi sint transgressores huius præcepti, ergo obseruant hoc præceptū, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durādum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quòd non potest quacunque ecclesiastica autoritate annectivotum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cū prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd suscipientes ordines sacros absque peccato fictionis vouent castitatem. Ex hoc autem habetur, quòd absolutè loquendo possunt susci pere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen, vt dictū est) cum peccato fictionis, mētiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu oppositum intendentes.

¶ De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scot. nanque & Pet-de Pal. in 4. dist. q. 38. putant eandem vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestque eorum positio fundari super hoc quòd si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post contractum, nullo casu posset dispensari. S. Tho. aūt & Ricar. vbi suprà tenent votū solenne diri mere ex propria natura matrimoniū ea ratione, quia ponit ipsum Deum, seu Ecclesiam in possessionem proprij corporis. Addit tamen in secunda secundæ S. Tho. 88. aliam rationem ex parte cōsecrationis, quia scilicet quod semel sanctificatum est Deo nō potest in alio vsus conuerti. Nec valet responsio Scoti ad primam ra tionem, soluentis eam per interemptionem, dicendo quòd non plus ponit in possessionem votū solenne quam simplex, eo quòd nihil intrinsecum voto habet solēne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hæc in quam derisio derisibilis est, quonfam manifestè patet, quòd vouens votum solenne non solum promittit. sed mutat de facto statum, ac per hoc vouens solenniter vt sic, acceptat interiori actu mutationem status, promittens viuere de cætero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via S. Tho. si tamen rectè intelligatur. Puto enim quòd ad mentē eius, & secūdum veritatem distinguendū sit cum ipso in Secunda secundæ, vbi suprà q. solēne votum est duplex. Quoddam per se solenne, vt professio religiosorum, & quoddam per accidēs solenne, vt votu castitatis annexum ordini sacro. Est autē ratio huius differentiæ, quia solennitas siue cōsultat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens cōiungitur voto suscipientis ordinem sacrū. Quoniam talis exhibet seipsum, & consecratur non ad castitatē, sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statū, qui importat per se negationē propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac verò distinctione stare duas dico propositiones. Altera est, quod votū annexum ordini sacro, per se nō dirimit matrimoniū contractū, & ratio est, quia est solenne per accidens. Nec etiam per accidēs fit ibi exhibitio corporis propri ad aliquid repugnās matrimonio, sed promissio tātum vt patet in c. nullum. distin. 28. Altera est, quod votum religionis per se dirimit matrimoniū contractu, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitimè contractū & non consummatū, non ex statuto Ecclesiæ, sed ex propria natura. Et hanc rationē bene notabis contra Doct. discrepantes à S. Tho. ipsimet enim vtuntur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimoniū prius contractum disputatio trahitur, cùm verò ad sequens matrimoniū dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionē non plus efficaciæ habere, quam votum simplex, manifestè infirmātes viris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentū. Eadem siquidem ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius cōtractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requiritur ad dirimendū consequens matrimoniū, quàm antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedēs. Non enim post cōtractum matrimoniū per verba de præsenti, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea soluta est matrimoniū, sed illa nō potest alteri nubere cum tamen cōstet, quod si religiosus fuisset factus, soluta esset a vinculo coniugali. Nec obstat, quod in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, q. solennitas voti per solam Ecclesiæ cōstitutionē est adinuenta. Hoc enim verum est quemadmodū etiam consecratio calicis per solam Ecclesiæ cōstitutionē adinuenta est. Cum hoc nanque stat q. quemadmodum nec cōsecratio calicis in solo Ecclesiæ statuto cōsistit, sed in diuina benedictione ita solēnitas quoq; voti in diuina benedictione cōsistit, vt in Secunda secundæ, quæst. 88. dicitur iuxta illud Num. 6. Inuocabit nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamen teneo, quod apud S. Tho. potest Ecclesia dispensare in vtroque voto, scilicet religionis & ordinis pro aliqua maxima necessitate. Et quod Ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quàm ex facto, quia scilicet summus Pont. Regem Aragonum (vt Pet. de Palud. refert) dispensauit, imò compulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quòd autem hoc sit de mente S. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda Secundæ, loco allegato. Ibi siquidem volens concludere, quod papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit autoritatem Decretalis, dicens. Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali, adinuenit illam adaptationē de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quod si tēpore suo summus Pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quod ipse quoque accommodasset rationem in obedientiā sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabitur ab illa Decretali.

¶ POTEST Igitur ad rationes suprà tactas, quæ videntur eō cludere indispensabilitatē voti solennis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quod semel sanctificatum Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam verò de exhibitione, eodē modo dici potest, q. quauis res alteri tradita dono, non posit regulariter ab eo auferri potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis vtilis, quam possessio propter cōmune bonū, quod præeminet bono particulari.

¶ Ad aliam verò, quæ adducta est pro fundamēto positionis aliorum doctorum, dici potest, quod magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione potest non esse tale, sed quod potest per se in aliquod, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quòd votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissimè) vt intentum effectum nō habeat propter concursum alterius causæ, scilicet Ecclesiæ autoritatis, & publicæ vtilitatis non paruæ. Hæc de secundo.

¶ QVO AD Tertium (scilicet de Ecclesiæ statuto) constat iam, quòd hodie ex Ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quam votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia nō est solemne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto Ecclesiastico, idcirco cum summus Pontif. possit ad libitum relaxare statuti vinculum, sequitur necessariò, quòd si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Ponti. absque vlla rationabili causa, quòd matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiatus, & consequenter nec ipse Pontif. à mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tutè contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola vtilitas publica ciuilis aut Ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quam seruata castitas, consequens est quòd summus Pontif. non solùm potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahit etiam cessante causa publicæ vtilitatis. Et propterea sumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolutè, quòd absque tali causa Papa non potest. Cùm tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtrobique matrimonium est validum. Romæ die 12. Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ Num matrimonium legitimè contractum inter Christianos per verba de præsenti, posit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu.

QVAERITVR vtrum matrimonium legitimè contractū inter Christianos per verba de præsenti, possit ante carnalem copulam dirimi autoritate Papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quòd nō. Primò, ex ipsius natura, quandocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionē per se ponitur aliquid cōcomitans, impossibile est poni rem illam transeuntē, & non poni illud concomitās, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniūgitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ fiunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in diffinitione matrimonij. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est quin re fiet inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest super impossibile, ergo.

¶ Secundò ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, vtpote institutum à Deo in paradiso, dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secundum quod est sacramentum Ecclesiæ sicut cætera sacramenta, vnde Mat. 20. dicitur. Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Eph. 5. Sacramentum magnum in Christo & Ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiò ex parte ipsius sacramenti, Non minoris efficaciæ est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis Ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu viuunt desinere esse coniuges. Et confirmatur quia sicut Papa non potest facere, quòd hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quòd vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶ Quartò ex parte talis sacramenti, Matrimonium in quantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi & Ecclesiæ, vt patet per magistrum sent. in 4 dist. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & Ecclesiam est inseparabilis, quoniam scriptum est Mat. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonium inquantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio autoritate San. Tho. in 4. distin. 3 q 2 articu. 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum est indispensabile, nisi forte à Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles & sacramentum, id est indiuisibilitas.

¶ Quintò ex autoritate, Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

¶ IN oppositum est autoritas Canonistarum vt patet in cap. ex publico. de conuersione coniugatorum.

¶ IN hac dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè secundum doctrinam S. Tho. vnde tria agenda sunt. Primò ostenderur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

¶ Quo ad primum, sciendum est, quod cum matrimonium dupliciter considereretur, scilicet vt est officium naturæ, & vt est sacramentum Ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quòd est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde à præsenti disputatione resecanda sunt quæcunque spectant ad matrimonium, inquantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutuæ potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & inseparabilitate his annexa, non coniuncunt intellectum ad confitendum indispensabilitatem, hæc enim omnia ad matrimonium, secūdum quòd est naturæ officium, spectant, & de naturæ iure sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Cor. 2. & à S. Tho. in 3. dist. 33. quæst. 2. art. 1. & 2. Si verò consideremus matrimonium, secundum quod est Ecclesiæ sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt autē hæ quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramētum, res tantum significata & contenta, & res significata & non contenta: vt patet ex 4. sent. Sacramentum tantum, vocantur actus sensibiles, quibus contrahitur matrimonium, nō absolutè (sic enim spectant ad naturæ officium) sed vt ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentum vocatur ipsum vinculum coniugij, non absolute, (quoniam sic spectat ad naturæ officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionem spiritualem inter Deum & animam) & disponit ad gratiam. Res tantum significata quod contenta, est gratia gratum faciens, quæ in hoc sacramento confertur ad sanctè posse vti coniugio. Res autem significata & non contenta triplex assignatur, scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Christum & Ecclesiam, & coniunctio per vnionem personalem inter verbum & humanam naturam, quæ vocatur conformitas in natura Christi ad Ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habetur indispensabilitas, dissolubile erit. si autem ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officium spectant, nisi signum & signatum, & causa & causatum: hæc enim tantum addit sacramēti ratio supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati manifestè pater non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cùm non imprimat characterem, sed sit iterabile etiam vi-

uentibus coniungibus: vt patet si alter religionem profiteatur: gratia quoque hic causata amitti potest, imo quandoque fit sacramentum hoc sine gratia, cùm scilicet celebratur in peccato mortali in contrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et siquidem sacramentum hoc, primò significatum habet inseparabile, oportet inseparabilitatem sequi. si autem primarium eius significatum, nō est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notanter autem dixi primò seu primarium eius significatum: quoniam didici à S. Thom. vbi supra, quòd contra prima præcepta sacramenti, non admittitur dispensatio, nisi forte à Deo. Prima autem præcepta signi circa primarium significatum constat attendi. sicut vniuersaliter prima præcepta cuiuscunque gradus, vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, ad sacramentum matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et hæc de primo.

¶ QVO AD SECVNDVM, Duos ergo in hanc rem inuenio dicendi modos, Magister siquidem senten. in 4. distin. 20. expressè tenet: quòd matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & Ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, quòd matrimonium ratum etiam non consummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem videntur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramētum dicitur) indissolubilitatem coniugij, & non absolutè, sed inquantū signū indissolubilitatis inter Christum & Ecclesiā positi.

¶ Sed hæc opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur: quod dupliciter ostenditur. Primò, Si matrimonium contractum ac ratum, sacramentum esset coniunctionis inter Christum & Ecclesiam, sequeretur quòd maritus relictæ ante cōsummationem matrimonij esset vere bigamus, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiæ est defectus sacramenti: quia scilicet non est vnicus vnius: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est Ecclesiæ. Hic autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentum est coniunctionis Christi & Ecclesiæ. Falsitas consequentis patet ex determinatione Ecclesiæ, extra. de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quòd sumpta est hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse Magister sent. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmauit consequens in 27. distinct. 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenendus est. quin potius Ecclesia determinando oppositum consequentis, determinauit oppositum antecedentis: connexa quippe sunt hæc. Vnde inauduententer loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium nō consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & Ecclesiæ: hæc enim (vt supra ostensum est) habent contradictionem implicitam. Secundò, si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & Ecclesiam, sequeretur quòd nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur, quia nō sunt facienda mala, vt veniant bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & Ecclesiam malum non est parum, cùm sacrilegium sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium, & consequenter sacrum signum, & consequenter daretur intelligi, quòd significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, quòd nō dispensatiue, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imò secundum S. Thom. dantur coniugibus duos menses ante consummationem ad hoc: & (vt in c. ex publico de conuer. coniug. patet) Papa non dispensando, sed sequendo Ecclesiæ morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc autoritates: quæ infra afferentur.

¶ Alij igitur sequentes determinationem in præallegato cap. de bigamis factam, dicunt, quòd matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsque ad carnalem copulam inclusiuè: ita quòd matrimonium cōtractum significet coniunctionem Dei ad animam per charitatem, cōsummatum verò coniunctionem Christi ad Ecclesiam. Et inquantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimonium contractum tantum solui potest, cōsummatum autem minimè: vnde Dominus Matth. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo non separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apostolus ad Ephes. 5. non dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo & Ecclesia, nisi post illa verba. Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo Papa (vt referunt Magister in 2. distinct. 1. & Gratianus. 27. quæstio. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter commixtionem sexuum non habeat Christi & Ecclesiæ sacramētum. Hæc ille. Vbi clarè videas affertum à tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Thom. quoque in 4. distinct. 27. quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q.1.arti.3.q.2.expresse dicit duo notãda ad propositum. Primum est in responsione ad primum, quòd quia matrimonium contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animam,& hæc est solubilis,ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundù est in responsione ad tertium,quod quia matrimonium contractum tantù non est perfectum,ideo non habet omnimodam indiuisibilitatem. Ex his enim cõfirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic,Si matrimonij sacramentũ non coniummatũ esset, indissolubile autoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum,ergo. Probatur falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius,inquantum est officium naturæ,aut inquantum est sacramentum,sed neutrum est,vt probauimus,ergo. Potest quoque idẽ probari sic,De sacramẽtis Ecclesiæ illud tenendũ est,quod Rom. Ecclesia tenet,sed Rom. Ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5.& Eugenio 4.quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florentinus se vidisse, & nostris temporibus pluries hoc factum videtur.Non deest etiam naturalis ratio,quod sit dispensabile. Videmus enim in vniuerso tria genera rerum,quædam enim sunt necessariæ simpliciter,quas scilicet impossibile est aliter se habere,vt sunt motus cœlestes,& quædam sunt contingentes simpliciter,vt res voluntariæ, & quædam necessariæ non simpliciter,sed vt in pluribus,vt naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia,quod necessaria nõ possunt impediri,contingentia possunt fieri,vt libet:necessaria verò vt in pluribus possunt quidem impediri,sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere cõtingentium (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, vt patet si, alter coniugium ingrediatur religionem) restat vt sit de genere necessariorum vt in pluribus. Et verè sic est,essentia nanque matrimonij annexam habet indiuisibilitatem possibilem impediri ex cõcursu alterius causæ. Et hoc dupliciter,vel causæ quasi eiusdem ordinis & hæc est professio regularis,vel superioris ordinis,& hæc est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Verum autem discordia orta inter cõiuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum,ne scilicet in adulteria adolescẽtes ruant,aut perinanere quasi cogantur dum separati perpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ à desperatis coniugibus facilè procurari possunt,præsertim, cum hac de causa Moyses libellum repudij permiserit. Tũ ad bonum pacis restituendum inter eos:sublato hoc vinculo,quod causa discordiæ est præsertim quia coniugij finis vnitas est hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium respondetur ad primam obiectionem,& dicitur,quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indiuisibilitas simpliciter,id est omnino,sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indiuisibilitas personarum sic non omnino, indiuisibilitati autem sit non repugnat impediri.

¶ Ad secundum verò iam patet ex dictis,quòd institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatum tantum. Quamuis posset etiam dici & bene, quòd Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino,sed quãtum est ex se, vt dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam,sed vtitur potestate sua,qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶ Ad tertium dicitur, quòd coniuges nõ aliter sanctificantur hoc sacramento,quàm per gratiam gratum facientem,& repræsentationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque sit separabile nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuũ. Vnde quamuis non possit fieri quòd cõiuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato, à quo non potest cõsecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciæ sacramentum quàm sacramentale, quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quàm facere sanctum ministerialiter,& secundum quascũque alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiã conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionum non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra substantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status,& propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quod peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit,quia supponit,quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo,quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis,sicut corpus Christi ad Hostiam, necessaria nanque connexio est quæ impedit dispensationem.

¶ Ad quartum patet responsio ex dictis,negamus,scilicet significari coniunctionem Christi ad Ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici,quòd coniunctio spiritualis Christi ad Ecclesiam potest considerari dupliciter. Primò secundum suam rationem,& sic est solubilis:quia est cõiunctio per charitatẽ viæ. Secundò, secundum extrema, inter quæ est,scilicet Christum & Ecclesiam & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se,secundo per accidens, ideò potest dici quod vnio illa est solubilis, vnio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit,non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem verò ex auctoritate S.Tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato,vt manifestè patet,& ex articulo præcedente in responsione ad secundum coniungitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti dicitur,quòd propriè & formaliter loquendo,sacramentum quod est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi causaliter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè,& vt necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio.vt San.Thom.docuit.

¶ Ad autoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quòd si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent.Romæ,die 24.Ianuarij,1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS
de reddendo debito inter coniuges,altero eorum existente adultero, vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

¶ Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

QVAERITVR an vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quòd sic. vir tenetur ad abstinendum se ab vxore publicè adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris, vt in cap. quemadmodum de iureiurãdo dicitur, & in sacris canonibus extra. de adulteris cap.si vir.& 32. quæst.1.c.1. & c.si quis vxorem.& sacris doctoribus in 35.distinct.4. sent. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶ IN OPPOSITVM autem est,quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut econtrario, quia vir est caput mulieris vt dicitur primæ ad Corinth.1.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quòd actus coniugij,quum secundũ se licitus sit,ad hoc quòd reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum in nocentem deriuari ad hoc: vt teneatur abstincre. Crimen autem mariti publici adulteri,quadrupliciter potest considerari,primò in quantum offensiuum vxoris, secundo inquantum emendabile pro bono ipsius mariti,tertiò inquantum punibile pro non communi, quartò inquantum quandam mali speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem virum in lege coniugij errantem fidem violando priuat,iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustum quippe est,vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens,ius cogẽdi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire, sicut in aliis debitis, quãuis extinctis iure potest creditor petere à voluntario debitore, qui non vult iuris rigore uti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflicto afflictio, sat est quòd quatenus offensum est, ipsam affligat. Si secundo modo,vxor innocens nõ tenetur ad abstinentiam actus coniugij,nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia nõ tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna,ac iuxta mandatum Domini Matth.18.Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta per se,vel alios non sufficit, (quum ipsa nõ possit verbere virum adducere ad pœnitentiã, sicut econtrario) tenetur adhibere pœnalem reprehensionem,abstinẽdo ab eo,& denũtiare Ecclesiæ,si hoc nõ sufficit. Sed quoniam præceptũ de correctione fraterna nõ habet locum vbi non est spes pœnitẽtiæ, (quoniam finis eius est bonum ipsius peccatoris,) ideo,si vxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus si credit quòd peior fiet. Si tertio modo,sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis,non tenetur vxor ex solo crimine adulterij viri,quum hoc non sit in corruptionem spiritualem vel corporalem boni communis,nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ,vel proditionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo,tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico,pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non apponendo. Constat autem, quòd si non est spes pœnitentiæ per huiusmodi abstinentiam, correctio hæc non est debita secundum veritatem,& quòd si notum est,quod vxori hoc valde displicet,& propterea ducit in amaritudine animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis concluditur,quod vxor innocens,& in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico,non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri,non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè potest matrimonio vti tam petendo, quàm reddendo.

¶ Et ad obiectiones in oppositum dicitur, quod nec vir tenetur ad abstinendum,nisi subsit spes correctionis futuræ & ratione scãdali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorem etiam facto, ideo tenetur ad vtendum omnibus remediis vtilibus sibi tamen conuenientibus, puta ad verberandum eam, segregandumque à practica,& huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum à se scandalum actiuum, quia non facilè creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc nanque duo omnes autoritates allatæ damnant virum non separantem se ab adultera,vt patronum turpitudinis. Nec sancti canones intelligendi sunt condidisse nouum ius,sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij. vnde & patrocinium peccati & pati ocinatus turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt,afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiant Romæ die 14. Martij,1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS
De vsu sacrarum Scripturarum ab Ecclesia vnica quæstione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ An apostol. sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ.

CHARITATE Iesu Christi cogente, quæritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur quod sic. Primo,quia Clemens sextus in extrauaganti, vnigenitus,de pœ.& re. abutitur autoritate Prouer.cap.7.dum ad thesaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam dicens, quod est thesaurus, quo qui vsi sunt,participes facti sunt amicitiæ Dei. Constat enim quod per indulgentiarum gratiam non fit homo particeps amicitiæ Dei,sed solummodo satis facit pro pœna debita.

¶ Secundò quia Pelagius Papa in Decre.dist.21.cap.quamuis,probat sedem Apostolicam esse prælatã cunctis Ecclesiis Euangelica voce Matth.16.Tu es Petrus, & quodcunque solueris,&c. Et tamen constat per istam Domini sententiam non esse Petrum prælatum cæteris.

¶ Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi nõ vni,sed vnitati æqualitatis omnũ dictum. Quodcunque ligaueris,&c. Tum quia ipse Dominus replicauit in pluribus eandem sententiam,Quæcunque alligaueritis,Matth.18.Tum quia Dominus dicit,Quod vni dico omnibus dico,Mar.13.

¶ Tertiò,quia extra de consti.ca.translato,affertur autoritas Apostoli.Translato sacerdotio, necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sententia est, sacerdotium est translatum à Moyse in Christum,& à Christo in Petrum, sic interpretantur Iuristæ: & Pont. permittit seu approbat. Constat autem impium esse dicere sacerdotium,translatum à Christo in Petrum: abusiue ergo a postolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam affert, vimque illi infert.

¶ IN Oppositum Est ipsius Apostolicæ autoritatis dignitas.

¶ QVAESTIO Hæc mota est charitate vrgẽte,ne hi,qui minus eruditi sunt legẽtes vulgatas has iniurias Apostolicæ sedi illatas, putent veras esse. Et si forte hi,qui nouitatibus istis studẽt, discant sapere ad sobrietatẽ,aut saltẽ cohibeat linguas suas. Dedecet si quidẽ pastori & doctori omniũ Christianorum Ro. Pontifici iam si quandoque transumptiuè vteretur aliqua autoritate Scripturæ,vt crebro doctores sacri faciũt, detrahere non modo conuenit,sed iniuriam irrogare publicè scribendo,& abutitur sacra Scriptura, tunc alia irrogare,publicè scribendo,quod vim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Augustin.Hier. Ambr.aliisque sanctissimis doctoribus didicimus, Si quis,inquit Iacobus Apostolus,putat se religiosum esse nõ refrænãs linguam suam, &c. huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi in suo vicario,quando videtur nobis minus consona eius verba, modò fides salua sit:nec ponamus os in cœlum, præsertim quòd humanum sæpe fallitur iudicium,& quòd vnus putat abusiuè dictum,alter intelligit proprie dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum autoritatum abutuntur sacri canones,sed in proprio sensu illarũ qualibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur,ideo paruulum hunc laborem non subterfugi.

¶ Clemens imprimis V.I. non abusiuè,sed propriè vtitur autoritate Scripturæ:quoniã thesaurus,de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ:est enim thesaurus meritorum Christi,qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicunque thesauro hoc vero vsi sunt, efficaciter consequendo indulgẽtias, cum perseuerantia sine qua quocunque thesauro vanè vtimur,verè participes fiunt amicitiæ Dei cõsummatæ. Cuius nullus potest esse particeps,quandiu obnoxius est pœnæ alicui pro quocũque peccato: quoniam Dei amicitia consummata non nisi in cœlesti patria habetur in quam nihil pœnæ subiectum ingredi potest. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitiæ consummatæ, verè & proprie dicitur thesaurus indulgentiarum esse,quo qui vtuntur, participes fiunt amicitiæ Dei. Nec valet argumentum,Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit antè indulgentias,& illo quis potest vti sine indulgentiis,ergo indulgẽtiæ non spectant ad illum: quoniam thesaurus diuinæ sapientiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera: vt sunt actus sapiẽdi secundum Deum,& merita Christi vt meritoria,& eadem vt satisfactoria,& multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis: sed econtra indulgentiæ dependẽt ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode, propterea potest quis vti illo sine indulgentiis & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitiæ consummatæ, & sine indulgentiis & per indulgentias. Non docet siquidem Romana Ecclesia indulgentias esse medium,sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi:sed esse medium,per quod potest haberi,tanquam remouens prohibens:vt declaratum est.

¶ Quod autem secundo obiicitur de autoritate euangelica, perspicaciter intentum Pelagio Pontifici absque abusu suffragatur: nam quòd illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primò ex hoc, quòd eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solum Petrum constat à Domino constitutum caput Ecclesiæ, vt patet Ioan. vlti. vbi Dominus post resurrectionem Petro, vt distincto ab aliis Apostolis, dixit, Pasce oues meas.fecit enim comparationem Petri ad alios, dicẽs, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum:pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior,& cætera. Et hoc ibidem confirmat Chrysostom. Præteriens,inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo,quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona,quia caro & sanguis, &c. certum est enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apostolos,nec quòd singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et confirmatur,quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quum esset fur:vt Ioan.Euangelista. testatur. Tertio patet ex hoc, quod Dominus inchoauit sententiam à Petro: vt ab aliis distincto dicendo,Et ego dico tibi,quia tu es Petrus,& super hanc,&c. constat autem quod nec de Andræa,nec de Ioãne, nec de Iacobo,&c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestantur, quòd Petro singulariter dictum est,Tibi dabo claues regni cœlorum: ac per hoc Pelagius Papa nõ abusiuè sed proprie vsus est autoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce & sensu cæteris esse prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem autoritate vsus est ad idem probandum,quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. distinct. cap. sacrosanct. Ad primam obiectionem respondetur, quòd Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus responsa dicitur:frequentissimè siquidem accidit quòd multis collegis præsentibus quod vnus optimè dixit,tanquã si ab omnibus fuerit dictum,habetur:laus tamen solius est illius qui sapiẽter respondit. Sacri autẽ doctores accipiẽtes hæc verba non pro vno, sed pro vnitate nõ obstãte,quia vera sunt. Nec aduertantur dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquuntur, quæ est vnitas ordinis, caput vnum habẽs. Imò interpretatio hæc,Pelagij sensum confirmat,quoniã verba illa dum vnitatem Ecclesiæ respiciunt, caput vnum designant: per quod vnitas Ecclesiæ claues habeat regni cœlorum,& ordine quodam à Petro ad alios in partẽ solicitudinis assumendos potestas absoluendi atque ligandi deriuetur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus susceptit claues,vt solus retineat,sed vnitas Ecclesiæ per vnum susceptit, dum Petrus susceptit communicãdas in vnitate Ecclesiæ. Quod autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

affertur in argumento de vnitate æqualitatis, falsum est, nec est Sanctorum sententia de vnitate æqualitatis sed Ecclesiæ, quem constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, quòd non solùm glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thesau. de Petro & successoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, vt in cath. au. Mat. 16. habes. Ad secundam verò obiectionem dicitur, quòd Dominus non replicauit de clauibus regni cœlorum, quum omnibus communiter dixit, Quæcunque alligaueritis, in hoc discernendam, relinquens excellentiam Petri super alios, Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde comuniter aliis loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde aliis Episcopis autoritas conuenire debebat absoluendi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur, quòd Dominus non dixit, Quod vni do: omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatē Septuaginta duorum) in propositio autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi inquit Dominus, Da bo claues, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod vni dico, omnibus dico quòd de doctrinali dicere ad literam voluit cœlestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat omnibus impensa nuncupetur.

¶ Ad tertium argumentum principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, quod decretalis illa nec somniauit vnquam quod sacerdotium sit translatum à Christo in Petrum, quum Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pontificis si iuristæ malè eam intellexerunt, nisi quis adeo desipiat: vt Pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobat eos. Admiratione profectò dignum esset, quòd in Papam, in decretalem, sensum alienum retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorum studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingentorum annorum Christianos totius Orientis, & Africæ nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodum (vnam ex quatuor quas sicut sanctum Euangelium Greg. excipit) perlegissent, Patrumque decreta ac gesta librassent, vidissent contigua omnium ætatum testimonia, primatum Rom. Ecclesiæ præferentia, falsissimumque esse Africæ Orientisque Christianos Ro. Eccl. subditos non fuisse. Ad quod pronunc sufficiant duos testes ante annos mille ferè. Alter est ex Græcis Cyrillus, scilicet in libro Thes. vt habes in cathena au. Mat. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem Ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticaque conuentione manet immaculata, super propositos Episcopos, & super omnes primates Ecclesiarū & populorum in suis pōtificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribēs, Constantinopolitanam Ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam, vt habes in Decr. distin. 22. de Constantinopolita. Maguntiæ die 22. Martij, 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVS PRIMVS AD Leonē decimum Pontificem maximum de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri asserionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATVS trigesimiprimi, Summaria:

1 *De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum. Primus articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa pœnitentia est non amplius peccare, & quod optima pœnitentia est noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac confidentia, quod sunt confessi, & quod cognoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus. Thesaurus Ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte Ecclesiæ haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur vel approbetur.*

2 *Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph à quodam Theologo prædicatis. Prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi qui Christum ipsum paparit, & eo familiariter vsus est. Secunda, quod Ioseph sanctus fuit Genus vor Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, qua fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis licet per matrimonium dederit corpus edicta à Spiritu sancto, sibi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copulæ carnalis. Quinta, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph*

dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completū corpus Christi. Sexta, quod hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ Ioseph sancto datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

3 *An matrimonium contractum à iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vtam, & intra matrimonium tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum se voluerit.*

4 *An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia. Primum, An iuridice inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam. Secundum. An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius à tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.*

6 *An ij, qui ex ludeis originem ducunt, si in nullo culpabiles inueniri, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt possit negari ingressus religionis & si fuerint nouitij, negari possit professio, absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.*

7 *An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione. & in illo particulari conuentu in seruitium Beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est. post quam multos menses ibidem degit. possit ob scelera ibidem impunita ad seculum extra prohibitionis annum redire.*

8 *An is qui in choro sic diminum officium persoluit, quod sui chori versus submisse sibiipsi soli dicit alterius vero chori versus audit tantummodo, satisfaciat præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis.*

9 *Ad tres quæstiunculas primum. An vsura soluta, ab accipiente sine necessitate pecuniæ mutuo, sit reddenda illi, qui soluit. secundum. An permittatur etiam vsque ad mortem in aliquo veniale, nam ex contemptu. sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligitur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo commissum coram iudice, aut quouis alio modo.*

10 *An possit annua pensio ex beneficio Ecclesiastico debita, pro certa summa pecuniæ semel persoluenda, vendi.*

11 *An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitalis saluo, assignet quinque. florenos residuo lucri sibi reservato, licite contrahat, & restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad 9. dubia primum, an sit simpliciter de necessitate salutis peccatum confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circumstantia loci sacri sit necessario confitenda. Tertium, An si tam venialiter quàm exiter sciat naturam rei & valorem, nullum subsit peccatum si vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principes territorum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Quintum, An duces principes possint sua defendere prohibere dilatatum feramum capionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiamsi capiat eas, sit se à damno præseruet, quod inferunt in bladis, vel huiusmodi.*

13 *Ad 6ū. dubia, primum, Quomodo stent hæc simul, licet vendere indulgentias quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis, & non licet cooperari ad vendationem synagogæ Iudæorum. Secundum, Quomodo stent hæc simul, accultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuræ, & autor humanitatis cultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An hæc sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad nutum malum etiam paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo hæc se compatiantur, Excusantur qui omnino venaturis tempore vsurarij exhibent cænam, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo hæc, Sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniā, ita nec in contumelia, & quòd tranſactio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secundæ secundæ, tractatur de famoso murmuratione Sixti. Septimum, Quid importet scrupulum conscientiæ, quo stante licite operamur oppositum.*

14 *Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare benitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, quum ex hoc videatur sequi meliorem, qua ex adulterio suscepit prolem nō teneri ad sustendum, quantumcunque veri haredes inde damnificentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum tentem malicia alterius, semper peccare debere aliquid absque peccato præstabile. Quartum, An sicut Virgo abstinentiæ Coxoris, sic & Sotum continentia Viri irritari possit, sic & Sotus secura sit atque tuta. Quintum, An sit mens diui Thomæ in 4. sent. dist. 38. quæstio. 2. articul. 1. quæst. 4. quod excommunicatio iniusta priuat spiritu Ecclesiæ.*

15 *Ad duo dubia. Primum quomodo sustineatur, quod totum est de meliori bono, id est bone supererogationis, & quod religiosa persone Venereū Gyanter agant contra Sotum. Secundum. An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione intereundum reuocat tolleratem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, & cætera.*

16 *Ad duo dubia primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis Secundum Quomodo hæc stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia adducit in quem re soluuntur, qui est primo notus.*

17 *Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.*

Secundus est, An capta à priuatis, possint licite emi post diem seu certum tempus, vt nonnulla leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in ementibus scienter tota resolutio fundamenta sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel Domini, &c.

Quartus est. An dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo, quod tot alter emens paratus reddere vero Domino, si comparuerit credens tamen quod non comparebit, & consequenter sperans pro se habuerum, non peccat, quia verisimiliter potest de vero Domino solum tate præsumere, sit in conscientia totum & aliis diuulgandum. Quintus est, An emat rectè quis ex pietate calicat, & huiusmodi sacra dedignatus, quod manent apud infideles, dat ur ne propria auctoritate ea occurrenti Ecclesiæ habite pretio, & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungaria

PETRI Apostoli vestigiis inhærentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea quæ in nobis est fide. Quibusdam Proinde Christi fidelibus viris probis, pie trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati meritò fuerint, subnectendo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuinsque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

¶ Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus. Vera pœnitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus est. Verum est prouerbium, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quòd summa pœnitentia est, non amplius peccare, & ꝙ optima pœnitentia est noua vita.

¶ Obiicitur, in hoc articulo omnes sancti Patres videntur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis.

¶ Respondemus hunc articulum meritò reprobatum tam secundum illius articuli sensum, quàm secundum quòd à Luthero proferatur est. Et quidē si ad proprium sensum verborū spectetur, falsus comprobatur, nam nec summa, nec optima pœnitentia est, qua non fit remissio peccatorum promulgauit enim Saluator pœnitentiam Christianam esse remissionem peccatorū, Luc. vlti. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) constat non sufficere ad pœnitentiam in remissionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato) Petrus enim post peccatum commissum flecit amarè) & recursus ad diuinam misericordiam cum publicano, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Ecc. 21. dicitur, Fili peccati, ne adiicias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Augusti. notauit non sufficit dicere, Ne adiicias iterum, sed adiuncta est deprecatio pro pristinis remittendis. Non est igitur summa pœnitentia, non amplius peccare, nec est optima pœnitētia, noua vita, quæ dolorem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in se non claudit. Et videtur quòd præcipitem daret pœnitentem hic articulus, nam secundum eundem summè & optimè pœniteret auarum, si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et similiter acciderei intemperato, si à passionibus intemperatis cessaret. & deinceps continenter viueret, & sic de aliis, hoc enim significat non amplius peccare, & noua vita. Et si hæc summam optimamque pœnitentiam constituunt, inanis fides nostra tam de necessario fletu peccatorum, quàm de recursu ad Deum pro remissione eorundem inuenitur. Meritò igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

¶ Si autem idem spectetur articulus vt à Luthero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi probatus allatum comprobatur à viro negante duas partes pœnitentiæ, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc per verbium huiusmodi prouerbium tendit vt tam necessitatem contritionis, quæ præcipuè consistit in dolore pro peccatis, quam satisfactionis tollat, vt pater in libris suis & aliis eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quàm vt à Martino manauit, quamuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, pie esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶ His proculdubio remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus est, nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

¶ Obiicitur, Hic articulus synceræ videtur continere veritatem, vtpote quæ stabilimento fidei innitatur.

¶ RESPONDEMVS Credere sibi esse remissa peccata absoluente sacerdote, contingit dupliciter, vel quantum est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum: quoniam potest pœnitēs, qui absoluitur, pie dubitare de propria dispositione, an scilicet digne suscipiat illud sacramentum. Verebar, inquit Iob, omnia opera mea, & Isaiæ 14. dicitur, Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ. Fit cum hac pia dubitatione, stat quod digne suscipiat sacramentum absolutionis, & consequatur remissionem peccatorum, quoniam huiusmodi pia dubitatio non cōtrariatur stabilimento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quam constat, quòd spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur articulum comprobari falsum ex hoc, quod alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed pie dubitat ex parte propriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absque præiudicio stabilimenti fidei Christianæ, quæ non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi dignè suscipienti sacramentum pœnitentiæ. Sicut non est fides Christiana, quod sub hac Hostia est corpus Christi, sed quòd sub hac Hostia cocurrentibus vndique omnibus requisitis necessariò ad sacramentum Eucharistiæ, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatem, sed merito reprobandus fuit, vtpotè falsus.

ARTICVLVS III.

¶ Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS est, Error illorū magnus est, qui vadunt ad communionis sacramēta sub hac confidētia, quòd sunt confessi, & quòd agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c.

¶ Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

¶ RESPONDEMVS, Etsi ad sacramentū cōmunionis accedere cū dicta fiducia tanquā iustificatrice magnus error est, cōtra apostolicam doctrinā dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadē confidentia tanquā perseueratrice à peccato indigne accessus ad sacramētum Eucharistiæ nullus est error, sed cōsilium apostolicum. Docens siquidē idem Apostolus, quo pacto quis ad dictū sacramentum nō indignè accedat, nec ad iudicium sibi manducet & bibat, inquit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui probauit seipsum, securè ad sacramētum accedere, ita ꝙ non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducat & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter vtrāque Apostoli doctrinam audit, & vt vnusquisque potest de seipso restari, quilibet ante communionis sacramentū probans seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam præfernatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lutheranus tanquam pernicioſus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scādalosus, & inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Indulgentiarum Thesaurus, non sunt merita Christi.

VARTVS articulus est Thesaurus Ecclesiæ vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

¶ Obiicitur, In hoc articulo nulla autoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bullam confirmare.

¶ RESPONDEMVS prænotando nō vno atque eodē modo, nec æqualiter cōuinci autoritate posse Christianū hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inueniātur in sacra Scriptura, cōuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentū Baptismi autoritate cōuincitur, quia tam materia, quàm forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentū verò confirmationis quāuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura, cōuincitur tamen ex autoritate, quia Apostoli imponebāt manus, & Ecclesia vitur, & simile est in multis aliis. Proinde si in articulo de thesauro indulgētiarū, Lutherū non posse cōuinci autoritate

Universidad de Deusto
Biblioteca

autoritate dicitur quia non ita explicitè sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verum dicitur, sed deliratur, quærendo æqualem certitudinem in omnibus Ecclesiæ mysteriis. Si autè pie quæritur autoritas, qua Lutherus potest de Thesauro indulgetiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo conuinci posse Lutherum autoritate sacræ quidem Scripturæ radicaliter, vniuersalis verò Ecclesiæ implicitè, Romanæ autem Ecclesiæ & multorũ sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus superefluentium passionum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et quòd Christus quidem plus patiẽdo satisfecerit, quàm exigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur passio Christi, & secundum se liquidum est, & ex sententia Ioannis Euangelistæ habetur, Ipse est, inquit propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantũ, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, ꝙ passio Christi quo ad effectũ non satisfacit pro peccatis totius mundi, ꝙ tota illa satisfactionũ multitudo, quæ posset satisfacere pro his, qui pereunt superabundat. De passionibus verò Sanctorum quòd scilicet plus passi sunt multi eorum, quàm satisfacere pro propriis debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipuè martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quæ quam pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamẽ, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animam, vnde plusquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantũ thesaurum istũ ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & Sanctis conditum, vt Ecclesiæ vtilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Colosss. quum ait, Adimpleo ea, quæ desunt passionũ Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. Simile est autè iudicium de Paulo & aliis sanctis plus patientibus, quàm satisfacere debeant propriis peccatis. Nec huic tam sanctæ sententiæ obuiat alia eiusdem Apostoli sententia, qua ait, Non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriam. Nam passiones Sanctorum, quatenus inmeritoriæ sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo supra condignũ & hoc explicatur quum dicitur, quòd non sunt condignæ ad gloriam superuenturam. Et dem tamen passiones Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè superabundant, quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quàm sit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quòd ipsimet incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactionum, vt satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi quod est Ecclesia, relinquuntur.

¶Conuinci igitur potest Lutherus ex autoritate sacræ Scripturæ, & ꝙ in Ecclesia Dei est thesaurus meritorũ Christi & sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerũt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est Ecclesia. Et si his adiunxeris, ꝙ vniuersalis Ecclesia probat indulgentias, vt pia matris Ecclesiæ dona succedentia loco satisfactionis pœnitentialis, quæ est tertia pars sacramẽti pœnitentiæ, perspicuũ fiet, quòd indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam pœnitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis Ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut ꝙ indulgentiæ ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactiuã habent, aut quòd ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horũ, quoniam tanquam absurdũ non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuã habeant, quòd autoritate sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnium Ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec desunt autoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. Intelligat ergo eruditus quisq; falsum esse quod nulla potest Lutherus autoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

¶Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipsum vel cum maiori parte Ecclesia, non est hæresis.

VINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte Ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutẽ) donec alterũ per generale Cõcilium reprobetur vel approbetur. ¶ Obiicitur, Quia hunc damnarunt articulum, sentiunt papã esse super Concilio generale, quòd nunquã vlla bona autoritate Scripturæ probari potest, vt aperte declarat Patriarcha Antiochenus in bello de cõparatione Pont. maximi ad sacrosanctũ Concilium.

¶RESPONDEMVS, Falsò creditum ab obiicientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis papæ ad Concilia, nulla siquidem cura huius quæstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc scilicet, quòd summus Põtifex habet autoritatẽ determinãdi quæstiones fidei. Quam autoritatẽ in summo residere Pontifice sacri canones clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicẽs, Quòd si hæc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio cõprobatur, quicunque me culpare voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam nõ catholicum, non me hæreticum cõprobauit. Et Do minus aperuit dicẽs Petro, Ego rogaui prote vt non deficiat fides tua, & tu aliquãdo cõuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidẽ iste propter latẽs venenum in ly donec alterũ per generale Concilium, &c. reprobatus fuit, vtpote dogmatizans, summi Pontificis diffinitiua in quæstionibus fidei sententiã non ligare sed contra sentire nec peccatum, nec hæresin esse, hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Concilium generale. Et quoniã magistra rerum experiẽtia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica à fine generali Concilio, idcirco articulus iste meritò reprobatus est.

¶Hæc sunt paucæ beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protuli. Tacitis obuicientibus, vt nemine accusato, cuiusque in pectus, liberum habeat veritatis aditum. Romæ die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

¶Super quadam dicta in laudem S. Ioseph.
¶ Ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Fisco S. Romanæ Ecclesiæ cardinalem.

QVIDAM Magister in Theologia in commendationem sanctissimi Ioseph & in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad populum Latino sermone, quæ sequuntur.

¶Primò, quòd Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter vsus est.

¶Secundò, quod Ioseph sanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

¶ Tertiò, quòd fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod nõ potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

¶ Quartò, quòd istud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in isto matrimonio Virgo nõ dedit vsum corporis, licet per contractum matrimonij dederit corpus, edocta à Spiritusancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus coniugales carnalis.

¶ Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

¶ Sextò dixit, quòd hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi. quam propositionem ita exposuit, Ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ Ioseph fuit datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

¶REVERENDISSIME Domine protector, vidi schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sex dictorum à quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph. Et respondeo quòd in tertio, quarto, quinto, sexto vnum est non perspicacissime dictum, quia non plene discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem. Si enim hæc nota fuisset, non dictum esset hic, quòd verum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalem non donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. 7. Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, quòd dicitur corporis sui non alterius, dicitur & potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulam, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamento patet, quòd minus perspicaciter in quarto dicitur, quòd regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vsus, & cætera. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolutè, sed adiuncta cõsummatione datur corpus & vsus, imò si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediẽdi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum cõtrahit matrimonium non perdit ex hoc virginitatem mentalem, quia cõsentire in copulam coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, sicut modo propter statutum Ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium: vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Et eodem fundamento patet minus perspicaciter in quinto dictum esse, quòd sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & addictum in sexto, quòd corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatæ Virginis nõ fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quòd sanguis non dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipsius vt pars, quæ scilicet est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & non ex eo quod est alicuius possessiuè, vt ager aut sar-

aut quia potest vti eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua verò quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quod sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuuene post religionis ingressum & egressum.

SVMMA.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, vel post egressum, dummodo tacitè vel expressè non fuerit professus in termino annis probationis, valendum est matrimonium.

MAGNIFICE Domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositum, An scilicet matrimonium contractum à iuuene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quod absque dubio matrimoniũ illud est validum, quia vt expresse dicitur in 6. de voto. c. 1. solum votum, vel sacri ordinis, vel professionis tacitæ vel expressæ, dirimit post contractum matrimonium. Constat autem ex capitulo non solùm, de regularibus, libro 6. quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacitæ, vel expressæ per nouam diffunctionis Vel, ergo iste casus non habet vim professionis tacitæ vel expressæ, quo ad matrimonium dirimendu. Textus autem in oppositum soluuntur facilè ad literam, quia capitulum non solũ, & in fauorẽ animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculũ: cùm etiam si votũ simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio cõtra ipsum agere posset. Capitulũ verò beneficium, ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat: quia renuntiatio beneficij, quam iste nouitius ex facto suo præsumitur facere, dum manifestat omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc vt beneficium posſit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, vel expressam, ista ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu.

Sed nec quo ad vocationẽ beneficij hi casus æquiparãtur: quia in professione tacita, vel expressa est vera renuntiatio: hic autem est præsumpta, quare, &c. Bene vale Caietæ, die 22. Octobr. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.
Ad R. Patrem Fratrẽ Cherubinũ de Florẽtia diuinis verbi concionatorem.

QVAESTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

SVMMA.

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente, in foro tamen conscientiæ, eo iure priuandus est.

IN Hac dubitatione præaduertẽda sunt tria. Primum est quod non est ambiguitas aliqua nisi in foro cõscientiæ: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulteratem coniugem. Secundum est, quod etiam in foro conscientiæ tam quando adulterium vnius publicum est, quàm quando occultum est notum, tamen est certitudinaliter innocenti absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitionem actus significat: petimus enim etiam quæ gratiosè concedenda putamus. Tertium est, quod tota hæc difficultas consistit, quãdo adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quod alter coniugũ in adulterium declinat reliquus innocens secundum rem est absolutus à debito reddendo, & solum deficit sibi notitia facti perpetrati, scilicet adulterij. Si nanque sciret factum, constat quod esset absolutus: notitia enim non absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponẽte fecit iure naturali & diuino. Naturali quidem propter violatam fidem, diuino autem propter autoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis causa in præcepto de non demittẽdo vxorem. Pro parte verò negatiua est cõmunis (vt videtur) animi conceptio, scilicet quod adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitum ab innocẽte, ex hoc nanque arguitur, quod non statim innocens coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Posit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, vel expressam, ista ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu.

Sed nec quo ad vocationẽ beneficij hi casus æquiparãtur: quia in professione tacita, vel expressa est vera,

Universidad de Deusto
Biblioteca

actus, quam quilibet iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ esset iudicare de illius circunstantiis.tunc iudex potest inquirere,& tenetur inquisitus confiteri cõplicé, sicut quando in foro pœnitẽtiali pœnitens non potest aliter exprimere peccatũ suum nisi nominando cõplicem,debet reuelare cõplicem;puta cum quis cognouit propriã matrem. Cõstat autẽ inter circunstantias annumerari,quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tamen apparet accidere casum,in quo nomen cõplicis sit circunstantia proprij actus in foro iudiciali,nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubiter, quod reus fateatur id quod non cõmisit,vt euadat forte tormenta,quoniã tunc ex nominatis cõplicibus cognoscere potest, an verũ dicat:sicut ex aliis circunstantiis,puta loci,vel tẽporis.Sed hoc ex parte iudicis licitũ videtur:sex ex parte rei,qui scit se verum dicere, nõ debet infamia alterius occulti testari culpã suam, ex quo cõplicis nomen non est actus sui circunstãtia, quantũ est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter si crimẽ pendet adhuc in perniciem,Reip. Ecclesiæ,aut aliorum priuatorum:puta,quia sunt multi corruptores fidei,aut cõspiratores,aut latrones, aut subuersores aliorũ debet iudex ex officio inquirere, & reus homini perseuerãtes in malo pernitioso omnino occultos(de his sermo est) debet reuelare,nisi forte probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius nõ peccaturos, quod non facilè credẽdum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis:sed dubitandum potius videtur, quod fingent se emendare.Et propterea tutius in huiusmodi casibus præfato potenti per se vel alium,& volenti saluare, non perdere oues suas,& curam famæ proximorum solito habere, vt pastorem decet,complices siue non complices tales reo notos reuelare.Si autem crimen in detrimentum aliorũ non pendet,non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum,quod quemadmodum,in communi præcepto inquisitionis,si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine, ita cum quis inquiritur in genere de complicibus,subintelligitur secundum iura reuelandis, quia non potest plus prælatus,seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati,seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit.Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos,habendo occultos tantum:quia responsionum verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt:intentio tamen oportet,quod sit infra iuris limites.

SVMMA.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN Secundo autem dubio,si aliunde omnino occulti sunt,qui nominati sunt,non est procedendum contra eos: quoniã talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum,seu clamorosè insimulandum: proptera omnis via procedendi,quæ in tribus dictis inchoat,auferturꝝ ¶Ad id verò, quod de consuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse,nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

SVMMA.

Non potest iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudiciarie nouerit.

AD Tertium autem dubium vtrum iudex sciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modũ iudicij, possit ipsum cogere ad dicẽdum veritatem, respondeo quod quæstio hæc decisa est extrà de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expresè dicitur, quòd si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio,etiam si duo vel tres inrati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quòd non potest prælatus cogere talem ad dicendum veritatem.

SVMMA.

Non nisi de crimine cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri:vt tenet Petrus de Pal.in 4.sent. respõdeo quòd non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictã decretalem dicentem,Super illis solummodo fieri inquisitio debet,de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Pal.(cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio , scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

¶ Hæc sunt pater venerande,quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia , non plus autoritatis habitura sunt nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur.Bene vale,& Deum pro me ora.Romæ die 5.Nouembris,1518.

RESPONSIO VI.

De Negando religionis ingressu,& professione Iudæis aliàs idoneis ad hæc.

Ad R.Patrem F.Matthiam de pace sacræ Theologiæ Salmaticensem Regentem.

SVMMA.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum natu Iudæis,aliàs ad religionis ingressum & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

REuerende pater salue: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudæis originem ducunt,si in nullo culpabiles inuenti nec aliter suspecti nisi ratione origimis sint,possit negari ingressus religionis:& si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali,an sit hoc contra præceptum charitatis.Respondere,vt par est, volens paucis me absoluam : eo quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipendi ad religionis statum,vt à prælatis ipsarum religionum egreditur,& terminatur ad aliquem indeterminate, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentes,sed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc vel illam conditionem personarum, vel hanc aut illam personam : caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quod charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non alias coniuncto,nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna.Vnde & diuus Thom. in quolibetis dicit,quod habẽs de superfluo,non tenetur obuianti naufragi,ac petenti eleemosynã dare: quia licet teneatur superflua elargiri,non tamen dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quod cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum cõmuniter inuenire alibi gratiam,si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc,quòd religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem nõ admittatur: vt testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reiicere ante professionem,quoniam non minus libera est religio intra annum probationis : quàm nouitius:quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit:nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc: quam inde. Constat autem ex sacris canonibus,vt patet extrà.de regu.cap. statuimus, nouitiũ posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum:igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouitiis censuris in iure latis contra religiosos,& inhabilitatibus mendicantium,quas tamen in seculo præscire potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire:ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur ratio eorum,qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam,in Hispania si religionis alicuius prælati statuto , vel opere eos recusent recipere ad habitum,vel ignorantes receptos nollint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

¶Et quamuis ita esse mihi videatur:irrationabile tamen mihi videtur,perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis reputetur,spectu illorum, qui nulla alia suspicionis nota sunt effecti, nisi quod originem ex Iudæis traxerunt.Tum quia salus nostra ex Iudæis est,ex quibus natus est Christus secundum carnem, & Apostoli & plurimi patres fidei: & ingrati inueniuntur, sui generis Iudæos repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generationum repulsos à religione. Tum quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quàm alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda , in die sancti Matthæi Apostoli,Senis.21.14.

RESPONSIO VII.

De Vinculo perseuerandi in religione,cum quis hoc proposuerit.

SVMMA.

Ingressus religionem cum proposito perseuerandi in illa vsque ad mortem non tenetur in ea stare nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

CHarissime Fili , quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatẽ interpositis aliis respondendi duxi. In casu ergo proposito,cũ scilicet N.ingressus est religionem quandam mẽdicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ,cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis,cui Ecclesia illa dicata est : & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum probationis rediit.Scito ex duobus capitibus procedi posse, primò,ex assumpto habitu cum deliberatione perseuerandi vsquè ad mortem , secundò,ex intentione particulari ad hunc conuentum , frustrata ob inopinatum successum malæ vitæ inuentæ in conuentu illo.Et vt à primo incipiamus , quæstio ista petita fuit ab Innocentio I I I.vt patet extra.de regu.& tran. ad religio.in c. consulti.& ab ipso distincta,& postmodum à Greg. 9.in c. statuimus,magis explicata.

Est autem eorum sententia, quod suscipiens religionis habitum volens absolutè vitam mutare,ad religionem tenetur.Quod potest benè & malè intelligi.Si enim per voluntatẽ absolutè mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortem , & nihil aliud,malè intelligitur : si autem per voluntatem absolutè mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseuerandi vsque ad mortẽ cum promissione implicita huiusmodi perseuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter.Primò ex eò,quòd votum requirit tria: propositũ, deliberationẽ, & submissionẽ:ita quòd absque promissione nullum est votum.Secundò ex eo,quòd ratio quare talis volens absolutè mutare vitam,tenetur etiam ad ratione,expresè assignatur in dicto capitulo : quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem sui,sic suscipiendo habitũ.Ex hoc enim habetur, quod volũtas illa est voluntas renuntiantis probationi,& facientis hodie quod post probationẽ erat acturus , quod nihil aliud est quam promittere perseuerantiã vsque ad mortem , quod est vouere religionẽ. Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere : finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notorie omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis : alterum cum anno probationis,& alterum sine vlla probatione:& finge rursus duos inuenes ambos cum proposito deliberato perseuerandi vsque ad mortem,ingredi religionem illam, sed alterum per illum modũ, cui adiungitur annus probationis , & alterum per reliquum modum,cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatẽ vnius à voluntate alterius in hoc,quòd iste secundus cum deliberatione promissionẽ imò exhibitionem sui habuit,ille non:& videbis, quod de primo nõ verificatur,quod vult absolutè mutare vitam, sed de secundo tantùm.Suscipere igitur habitũ nouitiorum(siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorũ , siue aliter) cum deliberato proposito perseuerandi vsque,ad mortẽ , ita etiã quod vellet hodie esse finem anni,vt posset tunc profiteri,nõ obligat hominem ad religionem in particulari,aut in communi:sed liberum relinquit,vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipiendam voluntarie habitum professorum , sciendo quid hoc importat: tali enim facto exhibet seipsum religiosum professum: & quia voluntas conformis est facto suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio , sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis.Nihil tamẽ scrupuli,in re hac accidit,si nouitius continuè gesset habitum veterem benedictum pro altero , etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur gestator: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit,penes benedictionem quæ sit propriè professio tempore,attenditur:vt eo dicto cap.statuimus,sumitur.

ET Licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamẽ desiderio tuo,an etiam si intercessisset promissio , teneretur , respondebo iuxta secundũ caput. Scito quòd si simplicis voti promissio comes fuisset,duo consideranda essent. Primò ex parte intentionis,distinguendo inter intentum & attractiuum : quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & Ecclesiam,sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis conuersatio cum quibusdam religiosis,grata amœnitas loci,& huiusmodi,intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi , qui possunt ad arbitrium prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios cõuentus: hoc enim constat intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum sed ad vnum solũ conuentum.Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solũ conuentum,eventus ille inuentorum scelerum considerandus est , an sint crimina communia,an paucorum,an cum spe prouisionis , an sine spe prouisionis.Si enim impunè scelera communiter licet cõmittere,nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, nõ obligatur iste ad obseruandam voti sui legem , quam constat in talibus eventu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tantam portum tendens non debet esse vinculum detẽtiuum hominis in tali perenni periculo:scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris,& cum peruerso peruerteris,&c.

¶Hæc sunt fili charissimè,quæ mihi videntur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda : tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori,vbi opus est,iudicio vtendo,de N.casu iudicare. Bene vale,& Deum pro me ora.Romæ die 11.Nouembris,1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exolvendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

VAESTIONI Tuæ frater charissime an is qui in choro sic diuinũ officiũ persoluit,quod sui chori versus submisse sibi ipsi soli dicit,alterius verò chori versus audit tantummodo , satisfaciat præcepto Ecclesiæ de persoluendis canonicis horis , respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes pensentur,& sic veritas elucescat.

¶Opinio igitur dicentium,quòd in casu proposito satisfit Ecclesiæ,fundatur super hoc,quòd nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere & medietatem audire, secundum alternationẽ versuum hinc,& inde:vt consuetudo Ecclesiæ testatur : sic autem fit in proposito,quia iste vnius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit.Sed contra istam rationem militat:quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius,quod est per se.

SVMMA.

Persoluens officium sic vt in choro suum versum dicat, & alterum audiat,non satisfacit diuino officio,sed tenetur secretè dicere.

AD CVIVS Euidentiam claram scito, quòd præceptum Ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extrà de celebratione missarum.cap.presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter,scilicet communicando cum alio in officio , & sine communione cum altero : ideo duobus modis satisfit diuino officio:scilicet persoluendo sine alterius communione,& tunc,quia cum alio non communicat,totum solus dicit,& communicando cum altero : & tunc alternando,totum quilibet communicans dicere censentur,dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium , scilicet alternatim, aliquid concurrit per se,scilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens,scilicet,quod iste partem dicat,& partem audiat. Constat autem,quòd quum aliquis sic partem suam dicit , non vt cõmunem,sed vt propriam,non communicat in ea cum altero : talis autem est dicens partem sui chori sic submisse , quòd sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori:ac per hoc non satisfacit.Et confirmatur : quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque , sed vt cõmunem,est pars chori.Dato ergo , quòd Ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo , nisi dicere partem suam,adhuc sequitur,quòd iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij,quod dicit,vt partem ex quo id,quod , dicit vt partem cõmunis officij sibi & alij , sed vt propriam sibi:quia non communicat alij per audibilitatem.Et confirmatur:quia si sufficit mediocriter dicere & medium audire,possem medium matutinale officium solus in camera dicere,& deinde audire alium legentem reliquum : quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est,quòd pertinaci proposito,cùm venialium ordinem non trascendat,nec venialia remissionem mortalium impediant , nec venum venitale connexionem cum aliis venialibus habeat , impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶Ad id verò,quòd tertiò quæritur,dicitur quòd per se publicum (quod per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet,vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc , quòd probari potest,cùm hoc non adhuc habeat , vnde ex se in communem notitiam veniat,quamuis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc,quod confessus est iudicialiter , nisi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non solum prædicto , sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem,vt puta si delinquatur in communi

Universidad de Deusto
Biblioteca

RECEPTIS Literis vestris reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requisita.Primum est,an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuò,sit restituenda illi , qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiam ex parte dantis. Secundum est,an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali,non ex contemptu,sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est,quomodo intelligatur delictum publicum,vt sine peccato possit reuelari , an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

SVMMA.

Restituenda est vsura accipienti pecuniæ mutuò sine necessitate.

Non negranda est cæterorum peccatorum absolutio pertinere non volenti etiam in mortis articulo de peccato,quod veniale est.

AD Quæ prout paternitas vestra exposcit, breuiter respondendo,dicitur,quòd vsura sic soluta proculdubiò restituenda est ei,qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem,sed secundum causam tantùm, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub vsuris , datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est,quòd pertinaci proposito,cùm venialium ordinem non trascendat,nec venialia remissionem mortalium impediant , nec venum venitale connexionem cum aliis venialibus habeat , impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶Ad id verò,quòd tertiò quæritur,dicitur quòd per se publicum (quod per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet,vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc , quòd probari potest,cùm hoc non adhuc habeat , vnde ex se in communem notitiam veniat,quamuis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc,quod confessus est iudicialiter , nisi per accidens à iudice inhibeatur executio publicationis. Contingit enim non solum prædicto , sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem,vt puta si delinquatur in communi

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominum præsentia,loco, scriptura,& aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

¶Hæc sunt doctissimè pater,quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale,& ora Deum pro me. Florentiæ in sancto Marco. 16. Octobris, 1509.

RESPONSIO X.

De annua pensionis conditione ex beneficio ecclesiastico debita.

SVMMA.

Annuæ pensionis pecuniam recipiens, sel certam pecuniarum summam, vt liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniam.

AMantissime Frater, quæstioni tuæ an posis annuâ pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absque Simoniæ vitio pro certa summa pecuniæ semel persoluenda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simoniæ labem: quia annuæ pensionis ius purè temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo quod solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, proprie loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua debetur pensio, illius est qui tibi debet annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinũ officium, vtpote non propterea habens aliquod ecclesiasticũ beneficium. Ex eo quod potest etiã laicis cõcedi: sicut & conceduntur eis decimæ Ecclesiis debitæ. Vt enim D. Th. in secunda secundæ q. 100. art. 4. ad tertium dicit, cum cõcedit papa decimas Ecclesiarũ laicis, non intelligitur concedere ius spirituale decimarũ, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annuæ pensionis nõ est nisi purè temporalis rei donatio, ac per hoc potest licitè pro certa summa pecuniæ beneficium ab onere pensionis liberari. Nec obstat, quod in bullis pensionis appositũ est quod si non annuam soluerit pensionem beneficium sit tuum ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad pœnam nõ soluentis spectãt: iudicium autẽ de contractibus non secundum adiunctas accidentes pœnas, sed secundũ corũ naturas attẽditur. Et hæc accipe cessante fraude, quã scio in te non habere locũ. Nam si quis in fraudem Simoniæ, vnico contextu renuntiat beneficio, reseruat sibi pensionem & extinguit pensionẽ pro tanta summa, non solùm apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: sicut in similibus damnantur contractus in fraudem vsurarum. Bene vale. Romæ die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatu pecunijs quinque pro centum saluo capitali ad magistrum Conradum Coenlem.

SOlicitudini Tuæ pater reuerende deesse nequaquã possum, cùm ex fonte pietatis illã procedere video. Quæstionis igitur in quam meum poscis iudicium, propterea quòd nuper in partibus Germaniæ est exorta casus de verbo ad verbum est ille: Vtrũ Petrus cõsignans centũ florenos apud Paulũ mercatorẽ, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annũ quinque florenos, residuo lucri sibi reseruato, licito cõtrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

¶Et est ratio dubij: quia iste cõtractus, vt proponitur: est manifestè illicitus, sed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autẽ, quod contractus iste includit virtualiter tres cõtractus: primò contractum societatis negotiatiuæ inter Petrũ ponentẽ centũ florenos, & Paulum ponentẽ industriã: secundo contractum assecurationis capitalis inter eosdẽ Paulo assecurante Petrũ de suo capitali: non enim licet minus Paulo, quàm cuicunque alteri assecurare Petrũ: & propterea ponitur hic capitale saluum, tertiò cõtractum venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdẽ, Petro vendente lucrum speratũ Paulo pro certo pretio scilicet quinque pro centũ. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quàm inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶Hic est casus vt proponitur & exponitur. In quo tria dicẽda occurrunt: primo q̃ contractus iste falsò exponitur: ita q̃ nõ est capax istius expositionis: secundò qualiter deberent adrigi alij duo cõtractus primo: tertiò quid absolutè respondendũ est quæstioni.

SVMMA.

Consignans pecuniæ quid mercatorem, & ei pro parte lucri capitale saluo assignet per annum puta, quinque aureos residuo lucri sibi reservato, illicitè contrahit, & in foro animæ & consentio ad restitutionem tenetur.

QVO Ad primum declaratur, quod contractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum suam formam manifestè est contractus societatis: & si includit alios: duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis aliis: sunt namque omnes isti contractus velut singulares quædam species non ordinatæ sicut numeri aut figuræ, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, vt patet ex hoc quòd singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste societatis contractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis, quia ista conditio, Saluo capitali non infert contractũ assecurationis. Probatur, quia contractus assecurationis capitalis est contractus cõmutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assecuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro assecuratione: non igitur ex illa conditione appolita, scilicet saluo capitali, habetur contractus assecurationis capitalis, vt expositor fingit. Similiter altera cõditio, scilicet assignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruato, non infert contractum venditionis & emptionis lucri, sperati incerti quoniam contractus venditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiam contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Constat autem, quod tertia persona nõ emeret à Petro lucrum speratum ex centum hoc modo, scilicet vt ipsa tertia persona nihil in præsenti acciperet, sed solam spem habendi lucrum vltra quinque pro centum, & ex ista sola spe obligaret se ad dandũ Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationẽ afferre: quoniã mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quòd quilibet inituras hunc contractum, pretium aliquod vltra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quod non interuenit hic contractus emptionis & venditionis sperati lucri, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iste. hæc de primo.

¶Quo ad secundum, licet dicti tres contractus in veritate in casu posito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretijs dicendum occurrit quomodo licitè, vel illicitè fieri possunt.

¶Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siquidem contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet vt Paulus teneatur assecurare capitale & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniã ex dictis satis patet, quòd esset societas hæc leonina. Si verò contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet vt Paulus teneatur assecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniustè aliquantulum grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam contractu societate habente suam æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem super adiungi Paulo hoc grauamen, scilicet quòd teneatur assecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quòd ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipientẽ minuò, vt teneatur remutuare: quamuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi condicto communi pacta hæc in consuetudinem deducta, vt licita essent (sicut pactum de retrouendendo introductum comuniter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hæc pacta via palliãdi vsuras cum damno vtrorũ industriorũ: quia hæc pacta subeunt, quia egẽt pecuniis, vt possint de suis industriis viuere: & minus malũ est eis hæc pacta subire, quã cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

¶Sine pacto autem si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita vt cõtractus societatis fiat libere ex omni parte cum debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparate superaddantur isti contractus, vt Petrus à cura solicitudinẽque se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendum occurrit, quòd contractus assecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrum & Paulum focios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licite fieri: adhibitis, scilicet honestis pretijs secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter cõsideratis individualibus cõditionibus, quæ scientificè determinationi non subsunt. Constat namque quòd tali tempore, vel propter talem personam, vel propter talem in tali loco vix inueniretur assecurator, aut certificator lucri non solùm quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non videtur absque vsurarum fraude fieri si promiscue præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Exquibus patet, quia siquidem tertius est multos ex vitio personæ, multos ex temporis euentu, &c. decere. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium, satis patet ex dictis, quòd absolutè loquendo in quæstione casus propositi, tam vt proponitur quàm vt exponitur, iniustũ est societatẽ hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ ad restitutionem, si huiusmodi societatẽ cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis saluj, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione quæstionis propositæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1525.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas ad eundem.

ACCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum: nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis à me satisfieri: quum tamen P. V. doctissima optime illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo caritati vestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuerendo latore responsionem brevem.

SVMMA.

Non opus est pœnitentis conteri singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EST igitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis pœnitentẽ conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriã reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videntur communiter doctores in 4. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, q̃ licet quidam videantur hoc sentire quantum ad integritatẽ satisfactionis (ita q̃ sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatẽ suã contra Deũ, ita si integrè satisfacere debet oportet q̃ sigillatim tot toties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter cõsideret, nec ad contritionẽ, nec ad confessionẽ, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorũ. Et de cõtritione quidem patet ex veteri testameto (quia in quacũque hora ingemuerit peccator, omniũ iniquitatũ eius non recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniã dilexit multũ. Impossibile siquidem est, in quacũque hora ingemiscimus, relinquẽdo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorũ nõ detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vtriusq; ratio est: quia momentanea cõritio virtualiter extendens se ad omnia crimina cõmissa, sufficit ad salutem & tanta posset esse quod sufficeret ad omnimodam satisfactionẽ: vt de Latrone creditur. Nõ minus quidem satisfacit debitor cẽtum quadrantum, si dat vnũ aureum valẽtem centum quadrantes, quam si daret centũ quadrantes numeraliter. De confessione verò clarũ est, quod vnico verbo potest confiteri cẽtum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de contritione dicta est: vnum siquidẽ opus pœnale magnũ multis paruis æquualet, & tãto melius est, quãto maioris est virtutis vnum magnũ opus quam multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter, conteri.

SVMMA.

Circunstantia loci per se est necessario confitenda.

Secundum dubium, quando circunstantia loci sacri est necessario confitenda secundum doctrinam S. Tho. & secundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quod tunc tantum quando actus peccati commissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem conjugientium & depositarum rerum, & huiusmodi: quando sit ergo contra ista, tunc & non aliter, venit confitenda circunstantia loci sacri necessariò.

SVMMA.

Tam venditor, quàm emptor scienas naturam rei, & valorem si res maiori vel minori pretio teneat quam valeat peccat.

Tertium dubium est, si tam venditor, quam emptor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd si res venditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm inæqualitatẽ rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptam in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, cum possint esse diuersæ & fiat per accidens, extra artẽ relinquantur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quòd pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente: quia matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu positiuo scienti, & volenti voluntario mixto.

SVMMA.

Possunt principes per consuetudinem sibi terrarum suarum feras appropriare.

Quartum dubiũ est, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licitè appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturæ: feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet insti. de re. diui. §. feræ. Et cõsuetudo cõtra naturæ ius videtur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi introducta, non videtur iuuare principes.

¶Ad hoc dicitur, q̃ quum proprietas rerum ex iure sit positiua, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subsunt positiuo, consequens est, q̃ sicut lege positiua appropriari possunt alicui ferè, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quòd populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quòd solus rector posit ibidem venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ non sunt feræ cõmunes, nisi negatiuè, hoc est quia nullus eas appropriauit. Cum quo clarè stat, quod à superueniente iure legis, vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt, dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

SVMMA.

Citra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionẽ, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiã si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et huic annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluere si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶Ad hoc dicitur, q̃ licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamẽ possunt prohibere in dãnum aliorũ: imò tenentur ad restitutionem principes de damnis illatis à suis feris ex hoc, q̃ non permittunt alios venari: sicut habẽs bouẽ cornupetã sibi notũ, & non prouidens, tenetur de damnis subsequutis. Et ex hoc pater quid debeant facere cõfessores talium principum: cum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absoluere. nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ, die 2. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super commen. Secunda Secundæ explanationes distributa ad eundem.

ITeris tuis, pater venerande, petentibus quædam in cõmentariis nostris super Secundã secundæ tanquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum. Nactus verò nũc aliquid otij, satisfaciẽdum charitati tuæ duxi, vt nouitiis quibus hæc obscura videntur, magis eluescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

Primum igitur dubium propositum est: quia in q. 10. arti. 4. dictum est, quod licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis: in q. autem 169. arti. 2. ad quartum dictum est non licere cooperari ad rædificationem synagogæ Iudæorum.

SVMMA.

Licet Iudæis vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: dummodo non sint per se superstitiosa.

¶ Facilè respondetur, in primo loco sermonẽ fuisse de his rebus, quæ non per se ordinãtur ad superstitionem Iudaicã: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

Secundum est, In q. 11. ar. 4. dicitur quòd occultissima per accidens subiacent Ecclesiæ censuris: in q. verò 69. arti. 1. dicitur, quod autor homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

SVMMA.

Occultissima vitia subiacent Ecclesiæ censuris, quamquam humano iudicio non subdatur, vel se prodat.

¶ Soluitur & hoc facillimè, remittendo ad locum secundò allegatum, vbi expresè dicitur, quòd occultissimus autor notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari: humano iudicio.

Tertium est: In q. 78. art. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam parator: in q. autem 85. arti. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

SVMMA.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad peccatum tamen minus inducere sanctum est.

¶ Soluitur hoc dubiũ declarando differentiam, quam non penetrarunt mouẽtes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccandi: & aliud est inducere solùmodo ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundũ est non solum licitum, sed sanctum, imo Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictũ est. Et hinc fit vt aduleterum cum aliter non valeamus retrahere, ad simplicẽ fornicationem licitè prouocemus, non hortando, vt fornicetur, sed si suæ vult satisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore vt sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malum maius vel minus sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Pitque frequentissima exercitatione hoc à redimentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

Quartum est, In q. 147. dicitur: Excusantur qui omnino cœnaturis tempore ieiunij exhibẽt cœnam: & doctor sanctus dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

SVMMA.

Volenti se inebriare ministrare vinum non licet, sicut exhibere cœnam canaturis tempore ieiunij.

¶Soluitur hoc, dicendo quod exhibens cœnã, ministrat homini, non vitio: exhibens autem vinũ, manifestè ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cœnæ & vacantem ebrietati: nam vacans cœnæ, vacat actui humano, & deformitas vitij, solùmodo se tenet ex parte circunstantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, vacat actui per se deformi: ebrietas enim præsupponitur per se praua.

Quintum est in q. 72. art. 3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in quol. autem, q. illa, an in vsura transferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omnino voluntaria: oportet non solùm reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni innoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

SVMMA.

Non oportet in cæteris iniuriis vt in contumelia veniam petere, propter quod ibi subest aliqua honoris gratia.

¶Soluitur hoc, dicendo quod petere veniam dupliciter concurrere potest: vno modo, vt pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est veniæ petitio, sicut necessariũ est quodlibet aliquid requisitum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunqua negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione venię si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ concurrit, vt res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in cæteris iniuriis sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ vltra restitutionem honoris annexam habet submissionem petentis veniam, ad quam submissionem non faciẽ quilibet facti potest, ideo prudentis viri consilio relinquitur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigat petitionem veniæ.

Sextum dubium est: cur neque in textu, neq; in commento totius Secundæ Secundæ tractatur de famoso murmurationis vitio.

SVMMA.

Omissa est in parte ista murmurationis tractatio, quia circunstantia vitia, vt quod imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quod murmuratio non est genus aut species alicuius virij, sed circuit multa vitia, vt imperfectu quid in multis speciebus vitiorũ: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus: cum de generibus & speciebus vitiorũ tractatum est. Neque tamen silentio inuolura est, quoniã murmuratio vt imperfectum quid sonat in vitijs verborum (puta contumelia, detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes: & detractiones, & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijs actionum vel passionum, intus vel extra (vt inobedientiæ, impatientiæ vel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiæ, quo stante licitè operamur, oppositum.

SVMMA.

Putans sibi hic & nunc hoc opus ars licitum esse, quam illicitum, quamuis ignoret ut licitum; vel illicitum sit, si non peccat operando sicut peccaret ex non scientia si esset, & dubitaret de licito tunc operando quod non malum & illicitum esset, quod licitum per rationem nouit.

¶Ad hoc quæsitũ dupliciter videtur ab aliis responderi. Quidam enim distinguendam putat quantitatem ambiguitatis: ita quod quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quod plus aut æquè credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si verò plus credit licitum esse, cum hæsitatione tamen boni, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæsitationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est hæsitatio aliqua de oppositos sed consistit potius in quadam apparentia.

¶Mihi autem occurrit dicendum quod siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (vt contingit timentibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare (siue ex parte rationis, vt contingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hæsitatio seu vacillatio sit modo speculatiuo, vel modo practico: hoc est: an dubitet de licito, vel illicito secundum se, vel vt est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcunque magna esset dubitatio apud eum de actu pulsandi secundum se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quod est licitus in die festo: & tamen fluctuaret de exercenda nunc à se pulsatione, ita quod ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur non solum rudes, qui sola certitudine adhæsionis aliænæ doctrinæ sunt contenti, sed doctores aliorum pæsim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quorum altera pars tem sic amplectuntur, vt absque scrupulo operentur, & tamen an veritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter afferuint. Difficile enim, inquit Arist. est nosse se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionũ circa aliquod vnũ nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandũ ad hæsitationem magnam vel paruam, ad fidem certam vel incertam, de licito vel illicito absolute, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione quã in appetitu fluctuat, scrupulus est, quo stante licite oppositum operamur: si autẽ applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum moris, scrupulus est cõscientiæ, cõtra quem illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiã, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione cõsistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, cõscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conscientiæ in applicatione consistens deformen reddat actionem, quoniam sit applicatio modo, quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actũ, alioquin discrimini exponitur vtriusque oppositi, si fluctuante illa quis vtitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæsitationem intellectus in se videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, vt est ratio operis, intelligẽda est. Bene vale, & ora pro me. Romæ, die 9. Februarij, anno salutis, 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento, Secunda Secundæ sibi inuicem oppugnantium conciliationes distributa ad eundem.

PRIVLAS venerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non vt discas, qui alios gloriosè doces & verbo & scripto, sed vt explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæstionibus breuiter respondere curaui.

SVMMA.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonum esse non tamen meretur peccando in opere substantialiter bono.

QVAERIS Ergo primò, cur in commentariis nostris super Secundã Secundæ, quæstione trigesimatertia articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimaterția articulo quinto, in finem permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde nanque consurgere videtur, vt iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidẽtem imperfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizant.

¶Huic quæsito respondetur primùm, non esse in cõmentariis nostris scriptum, vnum atque eundem actum numero esse simul bonũ bonitate essentiali & malũ venialiter, vt patet intuẽti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omissio: bonitas autẽ essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu. in secundo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatũ autẽ venia le in omissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectando quã ad verba, q magna est differentia inter has duas cõbinationes, scilicet bonitatẽ substãtialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima cõbinatio frequenter simul concurrit in eodem numero actu, dum sæpe facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cũ aliqua circũstantia moraliter mala: vt cum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autẽ combinatio núquam simul inuenitur in eodẽ actu: quoniam nullus peccando meretur vitã æternam. Est enim tantæ vis peccatũ veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum æternæ vitæ: quãuis non tollat æternæ vitæ meritum à persona: multi enim sancti viri absq; hoc quòd perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verùm per illos actus qui peccata sunt venialia, non merentur vitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & sana doctrina nõ sequi, quòd iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, sin nullo tamen opere meritorio potest peccare.

SVMMA.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem, non tenetur se prodere: etsi inde veri hæredes damnum patiantur.

SECVNDO Quæris ex eisdem commentariis q. 62. arti. 6. circa responsionem ad tertium, vbi dicitur. Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcunque veri hæredes inde damnificentur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶Huic obiectioni respondetur, mulierẽ quæ ex adulterio genuit, & propterea veri hæredes dãnificantur, non teneri ad dãnificandam seipsam in fama, & quantum in se est, veros hæredes à dãno hæreditatis præseruet. Quoniã quemadmodum cessante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatẽ, vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue vi detur, mirandum potius mihi videtur de ipsis: cum decretalis de pœ. & remiss. cap. officiis, expresse dicat, mulieri, quæ timet viro suo hoc indicare, non esse denegandam pœnitentia. Cõstat enim quòd certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor, &c. cum non solùm melius sit nomen bonum, quam diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quam eius infamia, si communi consanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comm. q. 78. circa arti. 4. & nescio quo opusculo nostro: vbi dicitur, vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato præstabile si solidam est hoc fundamentum. Nam videtur quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud Augustũ licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita quod, si per verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum, vt proinde petitur in quantum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudicium salutis.

SVMMA.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obstat idololatria nonnunquam peti posse per deos suos iurare.

¶Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimum esse iactum fundamentum, scilicet nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, quod quidquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus sit appetitu rationali, qui voluntas est, procedens. Sed constat quod non licet appetere peccatum alterius quantumcunque parati. Augustũ autem, vt patet in epist. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si vellet iurare per vnum Deum, non esse admittendum: sed vtentem fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos non communicare peccato illius, quo per falsos deos iurat, sed fidei, id est fidelitati, qua dicta, fiunt. Vnde petens iuramentũ ab idololatra, petit opus sanctum quod ille potest si vult absque peccato præstare, quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest, si vult credendo in vnum solum verum Deum & iurando per illum, sed ex sua infidelitate opponit ipse iniquitatẽ iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicẽdo quod si vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, nisi fortè obiicientes referant hoc ad irrisoriam iurationem, quasi idolatra non vt iuramento, sed vt vana & superstitiosa iurandi adintentione, illo vteretur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hũc enim sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non vt iuramentum. Sed ex iusta refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, vt iurarent per falsos Deos: sed ergo potendum esset, vt iurarent, & non irriderent veram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quòd iurans iniquitatem apponet iurando per falsos Deos.

SVMMA.

Non potest vir exoris votum continentia irritare sicut votum abstinentia.

QVARTO quæris ex eisdem commen. q. 88. circa art. 8. An sicut votum abstinentiæ vxoris, sic & votum continentiæ vir irritare possit, sic vt vxor secura sit atque tuta.

¶Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationẽ de vxoris voto circa abstinentiam: & circa continentiam quo ad irritationem à viro: quoniam potestas irritandi vota vxoris, spectat ad virũ, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autem continentæ, vir & vxor ad paria consentur: & præterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentiæ vxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec viro subditur.

SVMMARIVM.

Sententia excommunicationis iniustæ priuat Ecclesiæ suffragiis, quoad specialem Ecclesiæ intentionem pro illo orantis & cap. facientis non autem quoad eius communem intentionem pro suæ membris bona operantis.

QVINTO quæris, an sit mens S. Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, quòd excommunicatio iniusta priuet suffragiis Ecclesiæ, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia Ecclesiæ suffragia participantur à Christi fidelibus. Primus est per communem Ecclesiæ intentionem qua communia suffragia pro Ecclesiæ membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & præcipuè ministri ecclesiastici intentionem, qua cõmunia suffragia dirigũtur pro isto particulari, vt cum aliquis dicit, vel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autẽ iniusta habet suum effectum in priuando suffragiis Ecclesiæ, hoc secundo modo: quia timenda est, non solùm ab excommunicato: sed ab aliis: ac per hoc alij prohibentur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragiis Ecclesiæ, quia rationaliter interpretamur communem Ecclesiæ intentionem in suffragiis communibus esse conformem diuinæ dispensationi secundum veritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim imitatiuè militans Ecclesia à cœlo) constat autem quod excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione Ecclesiæ, qua excommunicati priuantur communibus suffragiis apud Deum, nõ comprehenditur priuatio excommunicatorum iniustè: nõ enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quòd excommunicatio iniusta non priuat communibus Ecclesiæ suffragiis.

¶Hæc mihi occurrerunt amãtissime pater, ad quæsita tua scribẽda: quæ si satisfecerint, gratiæ referantur Deo: finaliter, suppleat perspicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romæ, die 2. Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & unitate numerali peccati, actus exteriores. Ad prouerb. Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tui consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curaui.

¶Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quòd votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quòd religiosæ personæ venereis vacantes agant contra votum: quandoquidem cognoscere non suam, seu alienã secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis, sed necessitatis.

¶Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat voluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata. Per quid enim, inquis, indiuiduatur voluntatis actus?

SVMMA.

Quamquam votum sit de meliori bono, potest tamen voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est, & ex hoc religiosi venereis illicitis stentes agunt contra votum.

AD primam dubitationẽ facilè dici posset, quod propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi vouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem: vt Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis voueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, non solum adulterij, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosæ personæ non solùm abstinentiam à coniugio, sed ab actu venereo vouisse dici possunt, testante hoc animi sermone que conceptu ac vsu: credimus nanque, & fatemur omnes castitatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

votum in omni esse religione. Constat autem quod castitas continentiam non solum à coniugio, sed à cæteris venereis significat: & sic votum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶Perspicacius autem dici potest, quod quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, scilicet specialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venereorum à se, vt cogitet quæ domini sunt. ideo non solùm si coniugem de facto accipiat, sed etiam si ad alterius vxorem accedat, vel quomodolibet aliter venereis operam det, sacrilegium cõmittitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius cõiugij. Cognosci enim a quocunque non suo omnino ei illicitum erat: nupta tamen non solùm alternum de facto cõiugium contrahit, sed si cuicunque alteri consenserit, adulterij rea est, propter dictam rationem, quia scilicet persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quod fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri enim personæ coniugi omnino illicitum ex se est) & tamen cum quacunque persona alter coniunx coëat, adulterium committit: ita stat quòd votum religiosi, vt propriam materiam respiciat, abstinentiam à coniugio, & tamen quomodolibet religiosus coeat, sacrilegium committit. Et vtrobique (vt dictum est) eadem est ratio: quia vtrobique persona sit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus venereos simpliciter.

SVMMA.

Vnus numero peccatis actus est, quamuis interiorib⁹ actib⁹ voluntatis interrumpatur.

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi est vnum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum sit vnum vel plura. Multi enim actus volutatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cùm quis actum intentionis, fruitionis electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cùm autem aliquis actualiter pergit ad occidendum, constat quòd in eo est actualiter voluntarium deordinatum in spem homicidij, ita quòd & verum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & quòd voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem non fit noua deformitas, sed multiplicantur actus voluntarij: ita quòd quod prius erat voluntarium imperatum, modò est imperatum & elicitum: sed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen aduenies diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidiũ in pergente ad illud cedit in identitaté actualiter inuenti voluntarij homicidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quod accidens eiusdé speciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occurrunt. Superest, vt vna cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentiæ, die 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

MAntissime Pater ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominũ vos perlegisse duóque dubia de conceptu entis mentẽ vestram tenere, soluique à me familiariter flagitatis. Ego autem quamprimum complebi expositionem librorum de Anima (cuius fini incumbebam, cum vestras recepi) respondere curauiine præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubiũ fuit ad hominem, meipsum scilicet, quia in commentariis de ente & essentia, sustineo vnum cõceptum mentalem repræsentatiuũ entis: & in tract. de Analogia nominũ videor hoc negare. Secũdum autem est ad diuum Thomam: quoniã ego in præfato libello sustineo Analogum non absolui ab his quibus Analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de veri. q. 1. arti. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur, quãdoquidem si ens absolui nõ potest à naturis rerum, non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD Euidentiam horum & specialiter primi, recolito, quòd quid quid est imago alicuius similis alteri, est etiam imago illius alterius, quatenus primo assimilatur. ac per hoc omnis creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quòd cùm vnum proportionabilitate vt sic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tract. de Analogia nominum, sed conceptus ille vnus numero in mente secundum esse subiectiuum, est vnus Analogia secundum esse repræsentatiuum: nec repræsentat vnam solam naturam, sed vltra vnam, quam determinatè repræsentant (à qua est impressus) repræsentant implicitè cæteras similes illi primo representatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est: idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo Analogum habet vnum conceptum mentalẽ: ac per hoc ens, cùm Analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente repræsentans Analogum quidem determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogiã indeterminatè, verbi gratia: Si conceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quòd sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantum naturas fundẽtes Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus: non solùm dicta ex radicibus differentia: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Analogi: secundus autem ad id nominis, neuter tamen perfectè repræsentat Analogum. De quo scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu Analogi interprætandum est, cum à me vel ab alio scriptum inueniur, quòd non potest Analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum Analogia tantùm. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint fictitiæ) quemadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi non est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium Analogiam: ita significatum Analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obiiciatur, repræsentetur aut concipiatur, absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extrà potest obiici duplicater, imperfectè scilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè: vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundũ conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, cõsonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum Analogiano sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod Analogum, compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptu distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum cõfusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resoluere in vnum Analogia, sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita quòd quærunt in Analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cùm tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabiliter tantùm. Ita quòd & singula resolubilia resoluuntur in cõceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quòd (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum, in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum Analogi interpretandum est: cum quo stare potest, quòd ens secundum perfectum adæquatumque conceptum non abstrahit a naturis prædicamentalibus: sicut nec aliquod Analogum à fundantibus Analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertatur secundum Analogorum morem hæc dici.

¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij. 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis prædicatorum.

DILECT

DILECTE Fili piis precibus tuis satisfacere volens, consideraui in literis tuis quæstionẽ distinctã in quinque articulos circa emptionem raptarũ rerum in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respondetur negatiuè: quia nec veri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se dominium illarum: nec ex conditione rei, loci aut temporis derelicto huiusmodi consurgit, vt in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ: quoniam feræ, vectes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominum, quia nullus scit discernere feras suas ab alienis (quum etiam vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi per accidẽs: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè, ac promiscue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sunt.

¶Secundus est, an rapta à priuatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem respondetur negatiuè in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶Tertius est, an in huiusmodi casibus in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel dominiũ quòd ementes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint makæ fidei possessores: ementes autem pro domini principaliter emolumento rectè faciant pretiúmque repetere possint. Ad quem respondetur, quòd per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini: & si quis emit, etiam bona fide, tenetur ad restituendum rem emptam, quam habet, vero domino: nec potest pretium solutum petere à vero domino: quia tenetur ad restitutionem non rationeiniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est vertendum in dubium loquendo per se, & propriè. Dico autem propriè: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiusmodi aliena non licet: redimere autem licet: sed redimit is solus, qui vice veri domini remittit occupatam ab aliis rem illius: vnde non redimit, nisi qui personam veri domini induens, significatus est vero domino, vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto. Nec solum licet, sed pium est redimere viliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se: quia per se accidens potest esse licitum: vt si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotentis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratum esse consanguineo meo, quòd ego fruar rebus sic irreparabilibus, eam illas. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic, probabiliter credo, quòd totaliter emens paratus reddere vero domino, si comparuerit, credens tamen quòd non comparabit: & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat: quia verisimiliter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum, & aliis diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quòd nec per se explicitum (quoniam ratione rei alienæ tenetur ad restituendum vero domino sine pretio, quandiu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi est, quòd res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantùm proponuntur in articulo.

¶Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra dedignatus, quòd manant apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis puta Vngariæ. Ad quam respondetur, quòd hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferẽdus efficit, vt licitè quis hæc redimat de manibus infidelium redditurus, etsi nõ illi Ecclesiæ calicis dominæ: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significando Ecclesiæ cui datur, vt quantum in se est, & publicet & teneat pro Ecclesia cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni Ecclesiæ de alia quam mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa pars orbem sparsa Christi Ecclesia. Hæc sunt, fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1519.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti finis.

TOMVS SECVNDVS
OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XYSTI CVIVS
sunt tredecim utilissimi Tractatus.

1 *De conceptione beatæ Virginis.*
2 *De Eucharistia sacramento.*
3 *De celebratione missæ.*
4 *De valore orationum dicturarum ab audientibus missam in die festo.*
5 *De præcepto eleemosynæ.*
6 *De monte pietatis.*
7 *De cambiis.*
8 *De usura.*
9 *De simonia.*
10 *De usu spiritualium verum in peccato mortali.*
11 *De voto.*
12 *De solutione maleficij opera maleficij ad hoc parati.*
13 *De Psalmo beatæ Virginis.*

TRACTATVS PRIMVS DE Conceptione beatæ Mariæ Virginis ad Leonem decimum Pontif. maximum in quinque capita diuisus.

1 *De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.*
2 *Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessario credendis.*
3 *Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam.*
5 *Quantum valeant argumenta quæ tenent oppositum.*

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea qui fidei sunt. vel ei aduersantur.

AVSTVM felixque sit. Leo 10. Pontif. Maxime quòd de supremo potestatis tuæ opere prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiuncula causa fuerit. Definitio secretorum Christianæ fidei, quæ nosse soli Deo natura conuenit, in medium venit, propositum est, vt decernas in Lateranensi synodo vtrum Deus beatissimam Virginem Mariam à peccato originali præseruauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primò, vixè decernendi ea quæ sunt fidei, modique quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis egressus dirigentur.

¶Duæ sunt viæ, quibus decerni potest religioni Christianæ quid credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacræ Scripturæ cõtenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibúsque Apostolorum in symbolo & aliis, quæ constat Ecclesiam per Apostolos suscepisse: vt sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi siue cum synodo, siue sine synodo. Hæc enim differentia ad solemnitatem & congruitatem spectat iudicij apostolici de his quæ sunt fidei, & non ad necessitatem: vt vniuersa testatur Ecclesia. Hæreticos indubiè tenens, qui ab apostolica sede damnatam hæresim sectantur. Reuelatio demum facta sacris doctoribus, his præcipuè, quorum & vita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hæc distantia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tanquam necessariis: ita quòd se hæreticum comprobat quicunque pertinaciter alicui horum aduersatur. Reuelationi autem factæ sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilibus inhæremus: vt diui August. Thomásque scripserunt, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatū explicitè (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia huiusmodi) an implicitè vt sunt omnia illa quorū opposita nō possunt sustineri cum veritate sacræ Scripturæ & aliorū quæ certa fide scimus: nisi quòd ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, vt manifestentur hæc quæ implicitè dicuntur cōtineri esse necessariò cōnexa illis in quibus contineri dicūtur. Quò fit, vt in istiusmodi rebus antequā constet quid necessariò connexū sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vnicuique liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti, sine pertinacia tamen. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei: vt scilicet afferātur rationes ostendētes cōsona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter quòd oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei nō ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & diuinam reuelationem in prædictis contentam resoluere. Et ideo nō ratio, sed diuina reuelatio, nō cuicunque, sed prædictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundū eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria verò via, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quòd verè miraculū esset, Deus attestaretur aliquid ad fidē spectās. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operū mirorum: quoniam Angelus Satanæ transfert se in Angelū lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nos vere miracula à solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis, & elementorū, & similium. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominū, vt si fieri posset, etiam electi fallerētur. Tum ex parte illusionum, vt cōtingit in præstigiis. Tum quia signa teste Apostoli 1. ad Corint. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus, Ecclesiæ verò tanquā fideli, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorū etsi est à Domino data Marci. vlt. propter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: vt in cap. ex iniuncto. extrà de hæret. tamen nisi coram Rom. Ecclesia euidentissimè fieret, verū & indubitatum nō mirum, sed miraculum expresè ad testificandū hoc esse verum, nō deberet Romanus Pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariam viam decretorum fidei: in tantum vt si Angelus de cœlo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, nō esset ei credendum: vt Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quòd miracula quæ ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorū, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitantur (eorum scilicet qui testantur) non omnino certa sunt: quoniam scriptū est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cœlestis vocis in transfiguratione Domini à se auditæ proprio testimonio tanquam humano vtens, subiungit. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, subiungendo quòd non voluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis autem patet, non solum decernendi via duplex: sed & modus duplex, quo credēdum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquam necessario credenda, ita quòd contrarium sentiens est hæreticus, quædam verò tanquam probabiliter & piè credenda, ita quòd contrarium sentiens non est hæreticus: vt de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & aliis huiusmodi communis Ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis via tam ordinaria, quàm extraordinaria decernēdi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: qui scilicet ea, quæ sunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ voluntatis beneplacito dependent istiusmodi singularia. Scriptum est autem, quòd quæ sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAP. II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessario credenda.

DICTIS autem viis incedendo, vt propositum deinde fuit, manifestatur primò, quòd neutra pars quæsiti vt in dubium vertitur, est necessariò credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicitè habetur, & vtraque pars sustineri potest cum veritate sacræ Scripturæ reliquisque necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem à peccato originali mundatam, certum est quòd fidei consonat, tum quoniam vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Rom. 3. & 5. & 2. ad Corint. 5. tum quoniam vniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tum quoniam innumera sacrorum doctorum & sanctorum multitudo hanc partem explicitè tenuit, vt infrà patebit. De parte autem altera credente scilicet beatam Virginem præseruatam à peccato originali, licet quidam scripserint, quod contrariatur sacræ Scripturæ & determinationi Ecclesiæ, quidam autem quod non: mihi tamen theologorum minimo distinguendum videtur circa tenſum huius opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo sit præseruata totaliter à peccato originali, ita quòd fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundò, vt beata Virgo sit præseruata a sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distātia, qua inter cœlum & terram. Nam cùm anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primò instanti, in quo anima rationalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius secundū naturæ ordinem caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta. vtpote genita ex cōmixtione vtriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni, contrahit maculam in seipsa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque solam maculā ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia, scilicet reatū clausæ cœli ianuæ, fomitem peccati, & pœnam mortis temporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima est, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale peccatum, sed ratio contractū in propria persona debiti, quòd cōtrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum pœnarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginem præseruatam totaliter à peccato originali dicit ipsam non contraxisse carnē suam infectam: ac per hoc non solum sine macula peccati conceptā & reatibus & fomite sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio verò dicens beatā Virginem præseruatā solum à macula peccati originalis, & iis quæ a macula sunt inseparabilia (vt est reatus æternæ pœnæ damni) non negat beatā Virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitū contrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes & fomitem: sed præseruante Dei gratia, nō redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiā & reatus clausæ ianuæ vitæ æternæ, & mortis temporalis quia hæc pœna, scilicet mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa scilicet clausæ ianuæ erat natura ex parte tēporis: quia scilicet Christus adhuc non apernerat per suam mortē ianuas paradisi clausas per originale peccatū: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAP. III.

Quanam de conceptione sententia fidei aduersetur.

INTER has igitur opiniones hæc mihi videtur quo ad fidem differentia, quòd positio dicens beatam Virginem esse præseruatam à peccato originali & reatibus, &c. est contraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quæ in sacra Scriptura & aliis documentis fidei certis & necessariis continentur. Oportet namque de beata Virgine firmiter credere, quòd Christus est mortuus pro ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra Scriptura habetur ista cōditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt vt patet secundæ ad Corint. 5. cap. Constat enim quòd omnis conditionalis vera est necessaria: & quòd à destructione consequētis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione clarè apparebit Scripturam esse falsam, & fidem nostrā procedendo sic: si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt: sed per illam positionem, Non omnes mortui sunt, quia beata Virgo non est mortua morte peccati: ergo Christus non mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Non potest hic locus glossari, quòd Omnes, distribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hac propositione illud signum Omnes distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam hæreticum constat esse, dicētem Christum non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti: vnde Augustin. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, concludendo dicit hæc verba. Consequens ergo esse voluit vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa, sustineri indicio meo nō potest. Et ne longum protrahatur, hoc oportet summariè ante oculos habere, quòd istæ quinque propositiones sunt omnino confitendæ, scilicet, Christus mortuus est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est reconciliata Deo per Christum: beata Virgo est redempta per mortem Christi, beata Virgo esset post sanctificationem sui, nō nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quibus adduntur aliæ aut per

per se notæ (scilicet quòd omnis reconciliatus fuit inimicus, & quòd beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinatè per Ecclesiam, scilicet omnis homo redemptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primam enim harum refert August. ad optatam de origine animæ à Papa Zozimo decretam, dicens, In epistola Zozimi sic legitur: nullius, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatū fuit ante captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit, In his verbis Apostolicæ sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secūdam verò, scilicet quòd mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à Concilio Mileuitano: vt patet de consecr. distin. 4. cap. placuit. Vnde patet quòd distinctio illa de redēptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Rom. Ecclesiæ determinationem: quāuis S. Bernard. super canticis sermone 22. illam vsurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, scilicet per vnum hominē peccatum transiit in omnes, & per peccatū mors, ad Rom. 5. & omnes in Adam peccauerūt, ad Rom. 3. Et quisquis hominē aliquem esse putat cui necessaria nō fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, cōtrarius est sacræ Scripturæ, inquit August. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinē carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. Vnde Xystus 4. in extrauagāti, graue nimis. de hac positione nō se impedit, sed solum de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expresè patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ assereret beatam Virginem totaliter præseruatam à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

¶ In secūdo autem sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, scilicet quòd præseruata est à macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, nō est contraria sacræ Scripturæ, nec determinationi Ecclesiæ, nec aliquibus necessariò creditis, quoniam beata Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ à macula originalis peccati, & habens cætera quæ diximus, non est extra latitudinem mortuorū inimicorum, indigentium remissioni peccatorum, captiuorum, habentiū carnem peccati, obnoxiorū morti & clausuræ cœli. Et consequenter non est extra latitudinem eorū pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique per Christi mortem in vitam æternā animæ & corporis. Et in promptu ratio est: quia ex eo quòd habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationē & mortem Iesu Christi exhibēdo. Et ex eo quòd in propria persona habuit debitū contrahēdi maculam originalis peccati imò initium, vnde redundare in animā suam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniēdo sanctificauit eam, ligando etiā fomitem habuit rationem gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans namque animam à macula nō actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, nō extra latitudinem liberantium à peccato, mundātium à sorde, redimentium à captiuitate. Neque enim vno modo tantū quodlibet horum dicitur. sed latitudinem habet. Dicitur namque captiuus nō solùm qui totaliter in captiuitatem est redactus: sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, nō solùm ipsa actualis mors, sed debitū & initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur à peccato originali mundatus, nō solum qui à contracta actuali macula mundatus est: sed qui à macula quidē in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter cōtractus mundatus est: & sic de aliis. Nec putet quisquam de mea hāc phantasia me proferre: sed videat diuum Tho. in Prima secundæ, quæst. 81. art 3. (vbi inter alia tractat etiā illud ad Rom. 5. Per vnū hominem peccatum transiit in omnes, & per peccatum mors, sustinentem quòd per mortē sufficit intelligere debitum, seu ratum in propria persona mortis, quāuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cùm Apostolus duo simul dicat) scilicet quòd in omnes peruenit peccatū & mors sicut secundū scilicet mors sufficienter saluatur, exponēdo mortē vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, solnatur exponendo peccatū in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autem toties in propria persona: quoniam si debitū aut initiū peccati originalis non ponitur proprium illius, qui concipitur, sed cōmune, iam nō saluaretur: quod illa persona esset mortua, redempta, recōciliata, &c. Nec esset formalis differētia inter errorem Iuliani cōtra quem scribit August. ponentis per gratiam redemptionis Christi filios Christianorum præseruatos à peccato originali, quod habebant in debito communi: sed esset materialis differentia, quia ille gratiam præseruatiuam tionis cōmunem Christianorum filiis potuisset, hic autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifestè in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, quòd solus cōceptus est sanctus, & nō in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: non solum ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura suæ cōceptionis, quæ natiuitas in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbum Gabrielis ad beatam Virginē. Quod ex te nascetur, sanctū) sed etiam quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiā infectæ carnis in maculam animæ. Saluātur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesiæ determinationibus vt facilè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur quòd reatus & fomes dicti consequuntur infectā carnem mediāte macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo videtur quòd sine maculæ incursu, iniustè anima rea remaneat, quum pœnæ iste propriæ culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquam non obstat: quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oportet impeditā esse consecutionem aliorum omnium: sufficit enim, quòd omnium horum cōmunis radix, scilicet infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum quòd habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incursus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

¶ Et quoniam in hoc sensu prædicatur hodie beata Virgo præseruata à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato concepta, ita quòd per peccatum originale inteli gunt maculam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Xysti quarti edita in fauorem huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio. Scoti in 3. sent. distin. 3. q. 1. ad hoc tendētis, vt à culpa, offensa inimicitiāque animam beatæ Virginis in conceptione præseruaret: à qua pueri nunc per Baptismum, & olim per circunsionē liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sent. dist. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ virginis conceptione præoccupantem peccatum originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mundata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est, Quocirca coercendæ sunt prædicatorum linguæ, scriptorūmque manus in hac quæstione: & neutram debent damnare partem vt erroneam, vt fidei, vt sacræ scripturæ, aut Ecclesiæ determinationi contrariam: sed sobriè scribere & loqui debent, & non plus sapere, quam oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum à Xysto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato, conceptam quàm probabilis existat.

QVVM igitur neutra pars sit necessariò credēda oportet videre, an altera an vtraque sit probabilis. Quod enim pars illa quæ tenet beatā Virginē esse à peccato originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet q; tot sancti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserunt, hanc partem non in cōmuni, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre censui, ita vt eorū non solum nomina & loca, in quibus hæc scripserunt, sed verba afferantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psalm. 54 dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo parvulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literā dicit, Corpus Christi quamuis ex carne fœminæ assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia nō sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati. dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrisostomus super Matthæum dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emissenus Episcopus in secūdo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Nostis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullius immunis exiſſit, nec etiam ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus respice dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de assumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per

Spirit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est. (& habetur in glossa ordinaria) dicit Spiritussanctus superueniës in Virginem mentem eius ab omni vitiorum sorde castificauit, & ab omni æstu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernard. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata Virgo post conceptum in vtero iam existens sanctificationem accepisse creditur, quæ excluso peccato sanctam fecerit natiuitatem, non conceptionem.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, O fœlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata Virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nota.

Sanctus Thomas de Aquino in 3. part. quæstio. 27. art. 2. dicit, Beata Virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorum in 3. sent. dist. 3. quæst. 1. arg. 2. dicit. Dicendum est q beata Virgo fuit cõcepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsecuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior & securior. Communior, quia fere omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ precedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei, pietati, & sanctorum autoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorũ in sermonum suorũ opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpã originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor, in sermone de conceptione Virginis dicit Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compillatis, vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

¶ Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia autoritates istæ, non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum autoritates intelligendæ, dicuntur de lege communi, & non de priuilegio singulari, locum hic nullum habet, Tum quia glossa huiusmodi de lege communi, aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in communi, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sanctorum solum Christum à peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, quòd intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut disimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sanctis, & eorum autoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quod sancti doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam Virginem à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in vtero) constat quòd sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia scrutati nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiserunt.

¶ Excludunt quoque dictæ autoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel ex debitis, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint quòd beata Virgo incurrerit peccatum originale nõ de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originalem maculam, sed non contraxit de facto, similiter quòd quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto nõ contraxit ex causa extrinseca, Deo, scilicet præseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, Tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantum est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: & si solum quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt quòd beata Virgo habuit peccatum originale sine vlla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab iis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quòd ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his nanque explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones autoritatum, locutionúmque Latinarum.

¶ Repellunt etiam dictæ autoritates glossam de conceptione ante infusionem animæ, vel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & doctores intendant, quòd beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem, animæ & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quòd sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ non habet locum peccatum originale: quoniam sine anima rationali non inuenitur Culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, constat autem quod ante infusionem animæ non erat beata Virgo: Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sanctorum & antiquorum doctorum admissione digna sit, scilicet si Sancti & prisci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verum puto, quod si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sanctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilémque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium beatam Virginem ab originali fuisse præseruatam.

ALTERIVS autem partis (scilicet quòd beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nonemo: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex occultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex cõmunitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatam Virginem esse præseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus. Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos: & nullus est inter istos Sanctus. Sanctæ autem Brigidæ à regione ponitur sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suæ titulo 7. cap. 2. circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catharina: quia canonizata est sicut cæteri sancti: sancta vero Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in iis, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introduxit hanc opinionem, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dist. 3. quæst. 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si autoritati Ecclesiæ, vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius esse attribuere Mariæ.

¶ Quod autẽ noui sint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, q magister senten. de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici potest, & credi oportet iuxta Sanctorũ attestationis cõuenientiam, ipsam (scilicet carnem Christi) primo peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatã, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo, Hęc ille. Et sanctus Bonauẽtura in 3. sent. dist. 1. q. 1. loquẽs de autoritate sanctorum dicit, Nullus autem istorum venitur dixisse de iis, quos vidimus & audiimus auribus nostris beatam Virginẽ fuisse ab originali peccato immunẽ in sui conceptione. Et Adam angelicus in 3. sent. dist. 3. dicit, Si credendũ est dictis Sanctorũ tenendũ est beatam Virginẽ fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorum inuenitur dixisse contrarium. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. distin. 3. q. 2. art. 4. dicit, quòd non obstante quòd B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamen Sanctorũ possumus dicere quòd aliquo modo peccatũ originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, quòd dicta Sanctorum cogunt ad confitẽdum peccatum originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sanctorũ restatur, quòd sancti contrariam suæ opinionis sonãt. Quamuis vanus sit eorũ labor, nisi ad autoritates Sanctorum, quæ in cõmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, glossari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non est mirum, si nullus Sac. nullius illustris doctor antiquus pro hac parte asseratur, nisi fortè à falsariis. Vnde autoritates quorundã Sanctorum, (scilicet Auguſt. quum de peccatis agitur de Maria propter honorẽ Domini, nolo habere quæstionem. Et Anselmi, decuit, vt mater Domini ea puritate niteret, &c. Et S. Thom. in primo sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione nõ sint indignæ: à iudicio tamen veritatis procul esse debent: quoniam non dictis facilè veras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debẽt afferri autoritates Sanctorum & antiquorum nõ in genere, sed in specie peccati originalis maculam negantes à beata Virgine, non tempore conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: vt nos fecimus pro opposita opinione, prætermittendo communia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expresè docuisse beatam Virginem cum peccato originali cõceptam: vt patet ex allegatis.

DETERMINASSE quoque dicitur Basil. synodũ in sessione 36. pro hac opinione in hęc verba, Nos diligenter inspectis autoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam asserentem gloriosam Virginem præueniẽte & operante diuini numinis gratia, singulari nunquam actualiter subiacuisse originali peccato, tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nulliquè de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multo minus prodest quã prima: tum quoniam congregatio illa Basilien. tunc temporis non erat synodus, nec Concilium, sed erat schismatica: vtpote scissa à capite Ecclesiæ Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in 34. sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium. Et post in sessione 36. 15. Cal. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Vnde hinc non nisi synagogæ Satanæ autoritas afferri potest: quòd licet etiam ipsa verba allata contraria dictis Sanctorum, vt in suprà allegatis patet, manifestent, vniuersalis tamen Ecclesia adorans tunc & post continuè vsque hodie dictum Eugenium: & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. concilia buli Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperrimè contra fulium secundum celebratum conciliabulum: quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum Concilium ex Ferraria in Florentiam translatum Græcorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Rom. Ecclesia, neminem vnquam ex viro fœminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum Iesu Christi Domini nostri: qui sine peccato cõceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata deleuit, primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reseruauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, vt apparet, quòd illo tempore, quo res in quæst. erat, vniuersalis Ecclesia solum Christum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

ECCLESIASTICVS deinde cultus affertur, quòd iam per omnes ferè Ecclesias Latinas festum conceptionis nõ sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, quòd non sanctificata est à peccato originali: sed cõcepta est sine illo beatissima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò, quia multæ Ecclesiæ sunt per orbem diffusæ celebrãtes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc Ecclesia vnúquenque in suo sensu abũdare permittit. Secundò, quia constat quòd quibusdam catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris: sine illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualem ineursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in vtero & quòd est ratio celebritatis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificas. Licet differant in effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis, vt nomen consonaret rei.

INDVLGENTIA verò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem beatæ Virginis ob gratiam propriæ sanctificationis in vtero fertur, relinquendo ambiguum an præseruans à macula, an mundans fuerit gratia illa vt dictum est.

¶ Quod autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes ferè catholici Latinæ ecclesiæ arbitrẽtur obsequiũ se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilẽ: quia probabile est quod multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgare autoritatem non excedit: & eisdem contraponitur, quòd probabile in veritate est, quod videtur sapientibus qui vt patet ex suprædictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia nõ in veritate constituit.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiua à multis etiã vniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam vniuersitates cõtra tot Sanctorum & communem priscorum doctrinam in his, quæ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc nõ actium, sed passiuum insipientium est potius quàm piarum aurium imò Pharisæorum conuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis fortitur opinio hæc misi apud ignorantes.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium valde est credere, quòd beatę Virgini quicquid gratiæ conferri potuit sub Christo tamen, totum collatum est: quoniam illi dixit Angelus, quòd erat plena gratia, &c. hæc radix zelo quidem inniititur, sed non secundum scientiam: propter quod à fide ad deuia multa abduceret: iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam liceret cras credere, quòd beata Virgo fuit concepta de Spiritu sancto, & tamen sub Christo: quia propterea nõ esset Deus & homo. Possemus quoque dicere, quòd beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & comprehendens: & tamen sub Christo, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possemus etiam adhuc dicere, quòd ipsa fuit Deus & homo: & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier. Christus vniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nãque vnigenito Dei credimus, quòd non ad mensuram datus est Spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus & minus, prout voluit, datum credimus. Si tamẽ restringatur ad actualem munditiam à peccati macula dicta propositio, & dicatur quòd pium est credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum est, fateor, quòd pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum autoritates obstarent. Quod Scotus tũuit: sed minus docti non timent: propterea fortasis, quia ad pauca respicientes de facili enuntiant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hæ siquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro mulierculis non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

¶ EX OMNIBVS autem dictis facilè est colligere, quòd neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubium, est necessariò credenda: & quod altera (scilicet dicens, beatam, est necessariò credenda: & quod altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam Virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud fic affectos vel assuetos, aut verè Theologiæ sanctorum, parum aut nihil habens probabilis.

¶ Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quam scribenda submitto, offerenda occurrũt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sanctorum, & sacrorũ doctorum priscorũ quiescens, nihilque sibi timens à sacrosancta synodo (quandoquidem à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrariè in fide sententiæ prodire nequeũt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tanquam probabiliorem, & sanctorũ ac doctorũ dictis consonã approbandam: exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de baptismi effectu decreuit partem probabiliorem dictis sanctorũ & doctorum consonam. Pars verò reliqua credẽs, beatã Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur, P. S. vt inter quindecim sanctos (Augustinũ, Ambrosium aliosque quorũ expressa sunt nomina) necnon innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidũ in causa hac Scotum, Franciscum est Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscuũ vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Laterani synodi religionis Christianæ vel veritatem firmitèr amplectandi trader

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradere, vel à publicis locutionibus & scādalis cōsulere digneris: memor illius oraculi, non in multitudine, nec in cōmunione Dominus. Vale felix semper Augustæ Romæ anno salutis 1515.

¶ Tractatus de conceptione beatę Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS THOmæ de Vio Caietani Card. S. Xysti De Erroribus contingentibus in Eucharist. Sacramento in duodecim capita diuisus.

1 *Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manducatione in Eucharistia sacramento, locutus fuerit.*
2 *Quod Dominus, Ioannis sexto dicens, Caro non prodest quicquam, non excluſit ab Eucharistia sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spiritualem manducationem.*
3 *Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.*
4 *Quomodo non falso sed vere existimāt Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi vsque ad sensibilia.*
5 *Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.*
6 *Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.*
7 *Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa forma Eucharistiæ.*
8 *Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.*
9 *Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, Dei Apostolis.*
10 *Quomodo nō sit idololatria adorare sanctū Eucharistiæ sacramentum.*
11 *Quod nullus quamuis sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in Eucharistiæ sacramento vt in signo.*
12 *Quod non duæ, sed vna tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.*

PRIMVM caput est, quòd Dominus Ioann. 6. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnē meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere Eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quòd in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credenda morte sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur: pro quanto excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inueniuntur in Eucharistia: scilicet ipsum sacramentum, quod adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo. 1. ad Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos manducare & bibere sacramētali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacram vt sacramentum, non vt panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertiò interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ est refectio animæ secundum vitam spiritualem, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus. ad Gal. 2. His autem tribus inuentis circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quòd in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non verè infertur, quod excludantur reliqua duo, stat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidem quòd loquatur, de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & econuerso Christum in ipso manere. Quòd de sacramēto quoque ipso loquatur, apparet. Tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo: nondum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernaum: constat enim quòd sacramentum Eucharistiæ institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur, tum quia distinguit māducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si namque de fide solius mortis suæ pro vita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi non solum carnis & sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem præcipit manducādam,

& sanguinem bibendum, si vitam vellemus habere in nobis ipsis insinuauit, quòd sacramentum erat instituturus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quòd nisi spiritualiter manducauerimus & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda & in sacramento continenda: non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quòd de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

¶ Accedit ad hæc quòd Ioan. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab aliis Euāgelistis explicata) tractans cœnam Domini, nihil de sacramento Eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem vsum alij Euangelistæ expressè ferant, spiritualem autem cum illius effectu, ipse hic describeret dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus manducandi & bibendi, ad declarandum vtrumque coire in vnam in præsenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusque vitam æternam, ad declarandum vtriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præse ferunt, quòd de manducatione & potatione spirituali non solùm mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facilè potes, erudite lector, quòd licet verum sit & quòd de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quod non de manducatione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistiæ. Hæc de primo.

CAP. II.

Quod Dominus, Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam, nullo modo excluſit ab Eucharistia sacramento corporis sui Secundum ac spiritualem manducationem.

SECVNDVM caput est, quòd Dominus Ioan. quoque 6. dicens, Caro non prodest quicquam, excluſit à sacramento Eucharistiæ veram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro nō prodest quicquam. Ex hoc enim, quòd quæstio & sermo de manducatione erat, consequēs est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam: quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quòd caro in hoc sacramento non comedatur, quòd nulla sit in hoc sacramento caro (vtpote quæ nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam.

CIRCA Hoc caput, quia pro fundamento firmissimo totius erroris assumitur, & milies repetitur, aduerte primò non esse naturalem sensum literæ Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expresse contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodemque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Non solum ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excuset glossam dicendo, quòd mens glossatoris est non de comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intentum: quia verba Domini sic glossata non excludunt carnem Christi ab hoc sacramento, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optimè excluditur: sed non potest propterea inferri. Ergo vera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi vera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: & comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et vsque adeò spirituali comestioni hoc tribuimus, vt fateamur, quòd quantuncunque caro Christi sumatur in sacramento nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

¶ Aduerte secundo, quòd germanus sensus dupliciter potest explicari: & vtroque modo in vnam & eandem veritatis sententiam redit. Vbi nota, quod Christus non loquitur in istis verbis plus de carne sua, quā de aliena, sed simpliciter & absolutè de carne: non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam. sed, Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, à regione distinguendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui viuificat, caro nō prodest quicquam concludubio ad viuificandum.

¶ Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola nō prodest quicquam: ita q̄ ly sola excludat spiritū. Ac si dictū sit, Caro sine spiritu nō prodest quicquā ad vitam æternā, quia spiritus est qui viuificat. Et hæc glossa fundatur, tum super verbum, Caro, absolutè prolatum: constat enim carnē simpliciter & absolutè sine spiritu nihil

nihil conferre ad vitam æternam, Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc glossa: quia applicata ad propositū inuenitur quadrare. Tū quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitam æternā manducata, modo operitur, q̄ sine spiritu nihil prodest ad vitam æternam. Et verè sic est, quia caro Christi quantucunque crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærētibus, Quomodo potest hic nobis dare carnē suam ad manducandū, directè respōdetur, q̄ non de sola carne fuit sermo, quum dictū est, caro mea vere est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola nō prodest quicquam ad vitam æternā: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, q̄ eius caro quidē esset manducanda, sed spiritu interuenīēte, sed Spiritu faciēte manducationem: nam efficiente Spiritu māducationem carnis mæ erit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, q̄ caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat cibū carnalem. Ita q̄ sensus est, Cibus carnalis nō prodest quicquam. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: quia scilicet de carne absolutè, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquam, & caro distinguitur contra spiritum: & vbi de manducatione est sermo, & dicitur, spiritus est qui viuificat caro nō prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui viuificat. Et hoc directè respondet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. respondet Dominus quòd modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quod enim in scriptura sacra caro sumatur quandoque non pro substātia carnis, sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primæ ad Corint. 15. dicente, Caro & sanguis regnū Dei possidere non possunt. Constat enim quòd non excluditur à regno Dei substantia carnis & sanguinis (Quoniam resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autem in hoc loco caro nō sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euangelico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substantia carnis suæ, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hinc enim clarè patet, quòd substātia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & viuificat: vtpote dans vitam æternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam, (Quod autē de carnali officio ad literam sit intelligēdum, patet tum ex eo, quòd Iudæis carnaliter quærētibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad māducandum, directè respōdetur, quòd caro, id est carnalis cibus nō prodest quicquam, sed spiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere nō possent quòd quum dictum est, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & Caro mea verē est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemū alloquens Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendam generationē carnalem: Quod natū est ex carne caro est: & quòd natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducādum: dixit, spiritus est qui viuificat, caro nō prodest quicquam: significans quòd cibus carnalis nō prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verū sit, quòd de carne relata ad māducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, quòd loquatur de carne, comesta: sed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falsum quoque est, quòd hæc verba excludantur ab Eucharistia vera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis vis cōuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, prosit ad vitam æternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non prosit quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata prosit. sinon prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hæc de secundo.

CAP. III.

Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

FERTIVM caput est, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij, de consecratione, distinct. 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc caput constat falsissimum esse, quòd Theologi dicunt, corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter & nō precipiendo (siue sensu, siue intellectu) sed credēdo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistiæ: sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

Verba autem confessionis Berengarij ex ratione dicēdi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errorem, quem iste fuscitare conatur, secutus est: (scilicet quòd in sacramēto Caro Christi erat sicut in signo tātum, & Ecclesia catholica fatetur carnem Christi nō significari, sed contineri in hoc sacramento) ideo Patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris, quòd confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotū, tractari, & dentibus conteri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, quòd fideles sumēdo Eucharistiam, sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumunt etiā speciem continentem carnem Christi, quod hæretici isti negant, & impugnant. Et nō intelligebāt Patres nec volebant intelligi, quòd caro Christi in seipsa sentitur, tāgitur, conteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaque differētia in hoc consistit, quòd qui prius confitebatur Christum manducari in signo tātum, coactus est à fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in continente sacramento Eucharistiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed verè existimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

QVARTVM caput est, quasi Theologi errēt in duobus. Primò quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut videt.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, quòd Theologi dicant primum: quoniam cum Paulo Apostolo ad Ephes. 2. fatentur fidem donum Dei esse, quòd quia non confertur inuito: sed volenti, sed dispōsito ad illud voluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiue verificatur fidem pendere ex hominis electione.

¶ Secundum autem dictū nosti posse benè & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidem extēdi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset: constat enim, quòd quæ creduntur, nō sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. c. 11. quòd fides est eorum quæ nō apparent. Si autem intelligitur, quòd fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optime dicitur, & pessimè reprehēditur, nam multæ res creditæ consistunt in cōiunctione rerum sensibilium cum rebus insensibilibus: nam per hoc quum oporteat credere cōiunctionem rei sensibilis cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam extremum coniunctionis creditæ: Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis. Fide credimus, quòd verbum caro factum est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quòd si videremus Christum hic præsentem, non crederemus carnem, quam videremus sed crederemus cōiunctionē diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habes clarè, quòd qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam nō credimus, sed videmus. Sic autem est in proposito: quoniam nō credimus, sed videmus species sacramēti Eucharistiæ, credimus, autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quòd coniunctio inessabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse & spiritualiter tantum manducari.

VINTVM caput est, quòd simul stare nō possunt hæc duo, in sacramento Eucharistiæ esse verum Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeò a se distant, vt neutrum possit alterum esse & discere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & econuerso.

CIRCA hoc caput, quia ridiculū est argumentū, manifestè videre potes, prudēs lector, q̄ digreditur a re ad modū rei. Nullus ita insanit, vt dicat spiritū esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modū essendi spiritualem in hoc sacramento: quia est quidem in sacramēto vera corpus, sed non per modū corporis in sacramēto existit, per modū quidē corporis existit in cœlo, in sacramēto autē non existit per modū corporis: nō enim existit occupando locū, sed spirituali modo incōprehensō ab intellectu humano: sicut etiā incōprehensus est modus vnius verbi Dei ad humanitatem assumptā: sicut etiā incōprehensus est modus, quo vnus Deus est trinus in personis. Credimus enim hæc omnia, quamuis non cognoscamus illa. Et similiter manducatur verum Christi corpus in sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter.

Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et hoc est dictum, quòd manducatio corporalis non masticat Christi corpus, quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quæ, per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.

SEXTVM caput est quòd Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis Eucharistiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculum ferè est respõdere. Quia constat Thologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari vt sufficiat eis credere tam ea quæ sunt Trinitatis, quam ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiẽdum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistiæ. Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa formæ Eucharistiæ.

SEPTIMVM caput est, quod in verbis confectionis, Hoc est corpus meum: verbum, est, non est intelligendum secundù propriam significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita vt sumatur est, pro, significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum. Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quòd in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat, quia oportet alterum duorum dicere: aut quòd Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, quòd est impium: aut quòd est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si est sumitur propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro vtilis ad vitam æternam: & sic falsum dixisset Christus, caro non prodest quicquam. Tertiò assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quartò assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat. Quadrat enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei commemorationem. Quadrat quod Paulus dixit: Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrat & quòd in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notãda sunt. Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura sacra vsurpari quandoque Est, pro, significat, verũ dicitur: sed in hoc erratur, q̃ non discernitur diuersus loquẽdi modus. Scriptura siquidem quãdoque loquitur metaphoricè, & quãdoque propriè. Et quum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquiualet ad significat: puta: Petra autẽ erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostium, & similia, In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligẽdum esse, Est, erat, sum, fui, non secundum proprietatem, sed secũdum similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuenti. Quum autẽ non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem Scriptura loquitur, nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autem constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarie, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiam ipsi aduersarij confitentur. Erratur ergo vsurpando hic est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est vsurpatur, pro significat.

¶Quum autẽ secundo affertur ratio, quia caro nõ prodest quicquam, ampliore instructione non eget. Monstratũ siquidem est in secundo cap. q̃ per illa verba Caro nõ prodest quicquam, Dominus nihil aliud significat, nisi q̃ caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad vitam æternam. Cum qua veritate optimè quadrat hæc eria veritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniã corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

¶Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quòd quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatẽ ingeri. Plenum est symbolum fidei, quòd credimus Christum crucifixum, mortuũ & sepultum, quòd ascendit in cœlum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt, Quomodo ergo dicitur, quòd ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

¶Quum demũ quarto affertur, q̃ omnia quadrãt scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenũ. Verum siquidẽ est, q̃ sacramentum hoc est memoria recordatióq; mortis Christi: imò quod plus est, quòd est signũ corporis Christi. Scis enim plenis buccis Theologos in 4. sent. sonare, q̃ species sacramentalis est signum geminæ rei, scilicet corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatæ, & corporis Christi Mystici, vt rei nõ contẽtæ, sed significatæ. Hæc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, quòd in sacramento hoc sint ambo, signum, scilicet & signatum: quæ tamen cõstat verissimè stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, q̃ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annũtiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmãt quòd verum est: sed non negant alteram veritatem de exitentia corporis Christi in eodem sacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri, q̃ conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, q̃ non erat conuentus ad graciarũ actionem tantum, ad panẽ significatiuum tantum, sed ad verum corpus Christi sacramẽtaliter sumẽdum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi mãducat, & bibit. Et quare subdit, Non diiudicãs corpus Domini, si ad signum tantum corporis Domini conueniret secundum, non esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumens: quia constat non esse reum corporis & sanguinis Domini qui indignè panem in Ecclesia sumit, qui panem benedictum (vt in multis Ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officiis, vt Christianus. Et tamen ad hæc omnia cõuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum: vtpote Christianos: sicut apud illos hæreticos conuenientes ad cœnam Domini, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illum conuentũ, docemur conuentum ad cœnã Domini plus importare, quam ad panem significatiuum: dum instruimur, quòd reus erit corporis & sanguinis Domini, qui indigne sumit. Quæratur ab iſtis, quibus verbis debuisset vti Apostolus ad significandũ verum Christi corpus, si hæc nõ sufficiunt: quibus verbis Christus vti debuit, si illa nõ sufficiunt, Hoc est corpus meum? Confunde demũ istos quærendo ab eis Si hæc Christi & Pauli verba nõ sat sunt ad docendũ verum Christi corpus esse in sacramẽto Eucharistiæ, dicite, quæso vos, quib' verbis vtendum erat, vt exprimeretur verum Christi corpus esse in hoc sacramẽto? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meum) propriè, imò propriissimè significantia substantiã demonstrata sub accidentibus panis esse corpus Christi, nõ sufficiunt, si locutio secundum proprietatem sermonis nõ sufficit, nullus sermo sufficiet. Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circumlocutione vsus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus verbis Paulus mãducatione sacramentalem veri Christi corporis debebat explicare sic dicendo, Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi mãducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini, explicando, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescant ergo.

CIRCA claram intelligentiam verborũ consecrationis, Hoc est corpus meum, recolito primò, quòd verba hæc sortiuntur veritatem suam in fine prolationis, & non antè. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est cõmune ei & omnibus locutionibus enunciatiuis. Et ratio est, quia veritas locutionis enũciatiuæ cõmitatur significationẽ eius: constat enim quòd nõ prius locutio enũtiatiua est vera, quã significet: ac per hoc antequã habeat cõpletam significationẽ, nec est vera, nec falsa. Cõstat quoque, quòd vsque ad finẽ prolationis non cõpletur significatio orationis: & consequenter nõ est vera nec falsa ante finẽm prolationis. Et hinc est, quòd si sacerdos nõ finiret verba hæc non conficeretur sacramentum. Recolito secũdo quod verba hæc nõ solum significant verum, sed etiã efficiunt veritatem, quam significant. Significant enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimum prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotes affirmare, hoc est corpus meũ) efficiũtque hoc esse corpus Christi. Et significationẽ quidẽ verba ipsa sonãt (efficientiã autem exercere fides Christiana confitetur: credimus enim verba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequenter verificari in fine prolationis horum verborum duo simul, scilicet esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi verè respondet esse, id est hoc est corpus Christi, vel autem efficaciæ respondet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quòd simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in proprij canonem philosophicum de efficientiis instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale: vt patet de aere, qui instantanea illuminatione simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actu.

HIS præmissis patet primo, q̃ in istis verbis, Hoc est corpus meum, pronumẽ Hoc, neq. demõstrat panẽ, neq; demõstrat corpus Christi: quia demonstrationi panis repugnat veritas essendi: nam sensus est, hoc, id est, iste panis, est corpus meũ: q̃ cõstat esse falsissimũ. nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniã nunquam panis est corpus Christi. Quanuis enim sacramento confecto, & ipso durante, verũ sit, q̃ id q̃ fuit panis est corpus Christi, nũquam tamen verum est q̃ panis est corpus Christi. Demõstrationi autẽ corporis Christi repugnat esse peccata, nõ sequitur, Ergo applicatio mortis Christi ad nos nõ delet peccata. Sicut nãque ex hoc, q̃ solus artifex facit sphæram, non excludũtur instrumenta artificis, quibus spherã operatur: ita ex hoc q̃ sola mors Christi delet nostra peccata nõ excludũtur sacraméta Ecclesiæ quæ sunt instrumẽta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Cõfiteor vnũ baptisma in remissionem peccatorũ. Si enim ex hoc, q̃ sola mors Christi delet nostra peccata, excluderentur sacraméta, Baptismus quoq; excluditur à deletione peccatorũ. Et sicut secũdù veritatẽ ex hoc q̃ sola mors Christi delet nostra peccata nõ excludũtur sacraméta Ecclesiæ quæ sunt instrumẽta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Cõfiteor vnũ baptisma in remissionem peccatorũ. Si enim ex hoc, q̃ sola mors Christi delet nostra peccata, excluderentur sacraméta, Baptismus quoq; excluditur à deletione peccatorũ. Et sicut secũdù veritatẽ excluditur Baptismus, ita nec alia sacraméta excludũtur à deletione peccatorum. Nihil ergo valet iuducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium, & in Missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.

NONVM caput est, Falsa est fides tenens, q̃ Eucharistia sit sacrificium. Tũ quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in æternũ: vt patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione consummauit in æternum sanctificatos. Et cap. 9. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine interuenire. vt patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Hebræ. 9. dicentis, neque vt sæpe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est Missa.

¶Circa hoc caput, aduerte errari in hoc, q̃ existimatur sacrificiũ altaris esse diuersum sacrificium à sacrificio q̃ obtulit Christus in cruce: quum tamen in veritate sit illudmet: sicut est illudmet corpus Christi, & illemet sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in cœlo modo. Differentia autem est in modo offerendi: quia nunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc inferendo oblationem tam ad rem contentam quam signi ficatam in sacrificio hoc, Quod dico: quia si ad species sacramentalis referatur, oblatio corporalis & sensibilis manifestè est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit: quod insufficiens fuerit sacrificium Christi, sed vt in sacris mysteriis Christus eiusque sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatum. Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quam fatemur esse vnã & sufficientissimam in æternum, quum autem de Eucharistiæ sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et bene nota, quòd non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

¶Et hæc erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio, corpus, s. & sanguinem Christi: nam si ad mortem Christi sacrificium altaris referatur signum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Christi neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus viuit, & regnat in cœlo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur, sed significatur mors Christi Intellige sanè iterum duo. Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors verò eius significatur quidẽ, sed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, q̃ Christus moritur, sicut oportet verificare q̃ Christus in eo continetur, in eo offertur, in eo tanquã res existẽs cõtenta & oblata. Significatur autẽ Christi mors hoc sacrificio non solùm quia verba consecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis feorum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

¶ Quum autem obiicitur, sacrificium altaris non esse institutum à Christo neque ab Apostolis, aduerte, quod ex verbis Pauli Apostoli in epist. ad Corinth. prima, colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vsu non solum vt sacramentum, sed vt sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolam, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterũ est, quòd multa Apostoli tradiderunt Ecclesiis seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacræ Scripturæ libris Ecce vides hic quod nisi subsecuta fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthiis ante Epistolam doctrinam Eucharistiæ, quam acceperat à Domino: vt ipse testatur. Alterum est, quòd id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis de Eucharistia, est illud, cuius in præcedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in Ecclesia Corinthiorum vsitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quẽ frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. videte Israel secundum carnẽ, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? sed quod quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & nõ Deo, nolo autem vos socios fieri dæmoniorum, non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum. In quibus verbis, in quo textu & cotexto clarissimè patet, quod Apostolus supponit ritum Ecclesiæ, qui tunc & nõ seruabatur: scilicet quòd sumentes Eucharistiam, fuimunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quòd sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritu legis, quòd edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles dæmoniis immolantes, mensæ dæmoniorum sunt participes, &c. Habes ergo ex hoc singulari textu, quòd calix & panis Domini tẽpore Apostolorum in sacrificij vsu erant: nisi quis adeò desipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, quod dixit apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, sufficit ad testimonium prohibendum quod Christus instituit non solùm hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quòd Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesiæ hoc sacrificium.

¶ Si extra sacram scripturam aliis scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem domini Missæ celebrationem addidisse, vt sexta synodus refert de consec. d. 1. cap. Iacobus. Inuenitur tempore Theleſphori Papæ (qui VIII. cõputatur à B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: vt patet de consec. di. 1. c. nocte. Nota hic, non institutionem sed testimonium sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: quia nõ Romanus Pontif. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tempore Agathonis Papæ, & Constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, testatur Missam à Iacobo Apost. ordinatã: si vnius historici scriptoris testimonio creditur, certè indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quòd etiam vt dictum est repore Te-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lesphori Papæ qui octauus à beato Petro Papa recenſetur(quando Eccleſia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, ſed triumpho martyrum)inuenitur ſacrificium miſſæ in nocte natalis Domini offerédum: vt patet de conſec. d. 1. c. nocte. Et ſi geſtis martyrum authenticis apud Eccleſiam fides ab iſtis datur, habes ante Conſtantini tempora (quum Eccleſia Romana non gloria temporali,ſed martyrio floreret)ſacrificium Euchariſtiæ viguiſſe: vt patet ex verbis Laurentij ad Xyſtum : Quo ſacerdos ſancte ſine diacono properas? tu nunquam ſine miniſtro ſacrificium offerre conſueueras. Ecce quod Xyſtus ſacrificium offerre conſueuerat, proculdubio Euchariſtiæ. Vnde de ſe diacono ſubdit Experire vtrum idoneum miniſtrum elegeris: cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.

¶Aduerte hic demum quod etiam ſi nihil eſſet ſcriptum, ipſa ſuceſſiua traditio non vnius partis mundi, ſed vniuerſalis Eccleſiæ toto orbe diffuſæ ſufficiés teſtimonium præberet,ſacrificium hoc inſtitutum eſſe à Chriſto,& traditum ab Apoſtolis, vt patet ex eo quod autoritas Eccleſiæ ſufficit ad maiora. Ex autoritate ſiquidé Eccleſiæ habemus omnes libros ſacræ Scripturæ : nam Euangelium Ioannis neſcirem magis,quam Bartholomei niſi me autoritas Eccleſiæ admoneret : & ſic de aliis. Si ſacrificium hoc Latina tantum Eccleſia haberet, aut de nouo in Eccleſia Dei eſſet introductum, eſſet fortè locus ſuſpicioni,quòd adinuentio fuit Romana: ſed vbi Græci,Latini,Barbari,&c. hoc ſemper habuerunt ſine initio alicuius medij temporis: etiam ſi Scripturæ teſtimonium deeſſet,ſufficere deberet: quantò ergo magis , cùm tot ſcriptis teſtimoniis? Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non ſit idololatria,adorare ſanctum Euchariſtia ſacramentum.

DECIMVM caput eſt, quòd idololatria eſt adorare Euchariſtiæ ſacramentum , Tum quia pura Chriſti humanitas non eſt adoranda. Tum quia ſolus Deus, quem nemo vidit vnquam , adorandus eſt , adorantes autem Euchariſtiam,adorant quod vident. Tum quia non legitur,Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in ſacramento hoc non adoratur humanitas Chriſti pura,ſed adoratur Chriſtus verus Deus , & veram habens carnem aſſumptam. Et per hoc idem patet error ſecundæ rationis , quia non adoramus accidentia illa panis & vini,quæ videmus,ſed Chriſtum cõtentum ſub accidentibus illis.

¶ Circa id verò quod tertio affertur:quia non legitur,Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna:duo dicito. Primum, q̃ non legitur eos adoraſſe Chriſtum præſentem in cœna , quid mirũ ſi non legitur,adoraſſe ſacramentum ipſius Chriſti? Si propterea q̃ non legitur, Apoſtolos Chriſtũ adoraſſe in cœna argumentum valet, ergo nec à nobis Chriſtus eſt adorandus. Deinde dicito,nõ valere argumentum vniuerſaliter: nõ legitur hoc factum ab Apoſtolis, ergo nõ eſt faciendũ. Nuſquam enim in ſacra Scriptura legimus, eos condidiſſe ſymbolum fidei,& tamen fecerunt illud:nuſquam enim legitur in ſacra Scripsura approbaſſe eos Euãgelium Lucæ & Marci, & tamẽ ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus vnquam Doctorum aut ſanctorum verbis ſuis fouet Chriſti corpus eſſe in Euchariſtia ſacramento vt in ſigno.

VNdecimum caput eſt, quòd Tertulianus , Auguſtinus, Origenes,Hilariuſque fouent, quòd in Euchariſtia corpus Chriſti eſt,vt in ſigno,&c.

CIRCA Hoc caput(in quo iſte homo multa aſſert, quæ facilè ab erudito quoque ex ſupradictis comprobantur inutilia ad errorem iſtius) aduerte, quòd autores iſti vbi quandoque affirmant ſacramentum eſſe figuram , aut ſignum corporis Chriſti, aut aliquid huiuſmodi, vera dicunt : non tamen propterea negant cum hoc ſigno inueniri etiam rem ſignatam figuratam & contentam Chriſti carnem. Ratione ſiquidem ſpecierum ſacramentalium appellauerunt, & appellant doctores ſacramentum hoc ſignum,figuram,& id genus reliqua:non tamen propterea negant rem contentam ſub tali ſigno.

Vbi etiam aduerte , quòd ſapienter ſacri doctores frequentiam ſacramentorum poſiponunt virtutibus: quia virtutes ſunt bona propria bonis hominibus,ſacramenta vero communia ſunc bonis & malis,Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ,ſed vna tantùm ſit ſalutis via his,qui fidem habent de Euchariſtia ſacramento.

DVodecimũ caput eſt , quòd ſi fides eſſet de Euchariſtia, eſſent duæ viæ ſalutis: vna fides in Chriſtum , altera fidei in ſacramentum.

CIRCA Hoc caput ſcis erudite lector , ridiculum eſſe. Nõ enim duæ ſunt artes in artifice,altera operãdi aurea,altera vtendi inſtrumentis ad faciendũ aurea opera. Non ſunt duæ fides:altera ad Chriſtum,altera ad inſtrumenta Chriſti,quibus mediãtibus nobis ſuam virtutem ſalutiferam applicat. Sacramenta ſiquidem Eccleſiæ inſtrumenta ſunt Chriſti ad noſtram ſalutem

ab ipſo inſtituta, Et qui fidem ſacramentorum negat, deleat ex Euangelio,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu,non poteſt introire in regnum Dei.Hæc de duodecimo.anno,1515.

TRACTATVS TERTIVS DE Miſſæ celebratione, in duas quæſtiones diuiſus.

QVAESTIO I.

Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione,licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtiæ in calice vel extra remanentes.

QVAERITVR Vtrum ſacerdos ſumpa ablutione,licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtiæ, in calice vel extra remanentes. Et videtur quòd non. Primò quia vere nõ eſt ieiunus ieiunio naturæ: quoniam ſumpta ablutio vinum vel aqua eſt,quorum vtrunque ſoluit ieiunium naturæ.

¶ Secundò, Quia ſi hoc liceret,cum ita ſit perfectè corpus Chriſti in qualibet particula relicta,ſicut in tota hoſtia, pari ratione poſſet vnam aliam hoſtiam conſecratam ſumere: quod conſtat eſſe illicitũ. Et rurſus pari ratione poſſet aliã miſſam celebrare, q̃ non eſſe licitum,patet ex ritu Eccleſiæ in nocte natalis Domini,&c.

¶Tertiò, Si liceret ſacerdoti poſt ablutionem ſumere reliquias Euchariſtiæ,liceret quoque communicantibus:ſed hoc non licet, vt patet: ergo,&c.

IN Hac dubitatione ſcito primò diuerſas eſſe opiniones. Quidam enim (de quorum numero eſt Scotus in 4. ſent.d. 8.) putant non licere poſt ſumptã ablutionem reliquias Euchariſtiæ ſumere propter primam rationem: quidam autem ſentiunt oppoſitum.

¶Et quoniam hæc opinio rationabilior atque Eccleſiæ ritui conformior eſt, ideo declaranda firmandáque eſt. Scito ergo , quòd vnum (vt patet 5. Met.)cum multipliciter dicatur , quantum ad propoſitum ſpectat,dicitur dupliciter.ſ.ſimplicitate & perfectione.Quod nõ ſolùm eſt verũ in rebus, ſed in actibus , nam non ſolùm aliqua res eſt vna ſimplicitate(vt albedo)&aliqua perfectione (vt calceus cõſtãs ex omnibus ad ipſum requiſitis)ſed aliqua operatio eſt vna ſimplicitate,vt viſio:& aliqua perfectione,vt prædicta conſtans ex multis operationibus requiſitis ad prandium; vt ſumere panem,carnem vinum , &c. Qui igitur examinant actus ſacerdotis ſacrificiũ offerentis & ſumentis,ſecundũ naturam actuũ ſimplicium,coguntur conſequenter dicere. quod ſumpta ablutione non poſſunt ſacerdotes ſumere reliquias. Qui autem actus ſacerdotis ſecundũ naturam actuum perfectorum cõſtantium ex pluribus ad ſui perfectionẽ,diſcutiunt,dicunt q̃ ſicut oblatio corporis & ſanguinis eſt vnũ perfectũ ſacrificiũ,& ſumptio eorundẽ ſub ſpecibus panis & vini eſt vna perfecta refectio conſtans ex cibo & potu:ita tota ſumptio Euchariſtiæ, reliquiarum, & ablutionis eſt vnus conſummatus actus:ac per hoc reliquiæ tunc ſumptæ ad eundem numero actum perfectum ſpectant:non vt neceſſariò requiſitæ ad integritatem illius,ſed vt partes materiæ.

¶ Quòd autem actus ſumptionis Euchariſtiæ & actus ablutionis computari debeant,non tãquam diuerſi ſimplices actus, ſed pro vnico actu:ritus Eccleſiæ cogit omnes confiteri;ex hoc, quod non ſaluari rectè aliter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibus,& ſic optimè ſaluantur.In primis non poteſt aliter ſaluari,quomodo reliquiæ Euchariſtiæ adhærentes palato, vel dentibus,poſſint licitè poſt ablutionem deglutiri.Et patet ratio,quia ſumptio cibi vel potus,quo ad ieiunium naturæ,& quo ad veram comeſtionem & potationem,non eſt abſque deglutione. Cum igitur in caſu hoc non ſit ieiunus,quomodo hoc ſaluabis,niſi dicendo quod totum pro vnico actu computatur? Nec officit intentio, ſi quis dicat,quod non eſt ſimile de reliquiis in calice,patena,& in ore:quia iſtæ ſunt ſemel ſumptæ,illæ non. Nam ſatis eſt in propoſito, quod oporteat acceptari ab omnibus hoc, quod actus iſti non iudicantur vt diuerſi ſecundum ſe,ſed computantur pro vno,adhuc enim Euchariſtia etiã tota remanẽte in ore,etiam ablutione ſumpta,licitè ſumitur abſque diſpenſatione ieiunij non alia ratione, niſi quia totum pro vnico actu computatur. Nam ſi ſinguli actus ſeorſum acciperentur,non poſſet ille ieiunus Euchariſtiam verè ſumere,id eſt deglutire:ſumptio enim in ore ſolũmodo eſt ſumptio,ſed inchoatio eius:quia non eſt comeſtio, neque potatio.Non poteſt quoque deinde aliter ſaluari quomodo in parasceue,quando hoſtiæ pars in vino poſita remaneret in calice,ſumpto vino,ſumi à ieiuno rectè poteſt, niſi totum pro vnico actu computando:ſecundum enim ſimplices actus iam non ieiunus ſumeret. Nõ poteſt quoque ſaluari,quomodo diſtinctis hauſtibus ſumpta etiam prima ablutione, licitè ſumitur à non ieiuno(quod tamen oportet)niſi totum pro vnico actu computando. Quòd autem oporteat primam ablutionem,ſi ſtatim ſumitur,ſumi à non ieiuno , ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi verus ſanguis Chriſtino , ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi verus ſanguis Chriſti. Cum enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptum ſanguinem:& illud nõ ſit ſine ſubiecto ſi vinum fuiſſet,proculdubio retinet adhuc vini ſpeciem:& cùm non tam cito corrumpatur, reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur: mixtus vino:qui non niſi a ieiuno ſumendus eſt, ſicut nec pars hoſtiæ mixta vino,&c. Non poteſt quoque aliter reddi ratio, quare

liceat ablutionem ſanguini mixtam ſtatim duobus hauſtibus ſumere,& particulam hoſtiæ poſt primum hauſtum in calice remanentem oporteat relinquere quare enim magis licet ſanguinis reliquias vino mixtas,quam hoſtiæ poſt primum ablutionis hauſtũ ſumere? Non poteſt aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominem ſumpta ablutione,& hominem,qui prius tantundem bibiſſet.Et tamen qui bibiſſet,ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiam reliquias:hic autem,qui ablutionem ſumpſit,in omnibus prædictis caſibus abſque diſpenſatione excuſatur. Nec hoc eſt aliunde,quam ex hoc,quod abſolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ Euchariſtiæ vt partes materiæ ſe habeant, ex ritu Eccleſiæ,& ratione apparet.Ex ritu quidem : quia non dicitur bis cõmunicare,qui poſt ſumptam hoſtiam ſacrã particulas reliquas ſumit,etiam ſi credens ſe nihil amplius accepturum,adoratum initi ante ablutionem: vt in religione fit. Et tamen ſi aliam hoſtiam ſumeret, quantũcunque ieiunus, iterum communicaret, niſi forte vt reliquias cõmunionis ſuſciperet: quod confirmaret intentũ quia ſcilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: quia ſicut in aliis rebus duplices aſſignantur partes , ſcilicet ſpeciei & materiæ,ita in Euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramentales panis & vini. hæc enim in diffinitione cadunt : vt partes verò materiæ ſunt particulæ ſpecierum panis & vini: quæ eſſi in diffinitione non ponerentur,ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli , ad integritatem tamen materiæ ſpectant. Vnde quamnis Euchariſtiæ ſacrificium ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectum ſit eſſentialiter , adhuc tamen perficiendum reſtat quo ad partes materiæ: quæ reliquiæ ſunt. Et quoniam ablutio neceſſariò immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu ſtudioſè collige quid eſt in hac difficultate,ſuper quod rationes ſundari & difficultates ſolui poſſint: & eſt q̃ ſumptio reliquiarum Euchariſtiæ & ablutionis earum pro vnico actu cõputãtur.Oportet etiam hæc duo ſimul concurrere: ſcilicet rationẽ reliquiarum, & rationẽ ablutionis earum ad hoc, vt ad vnum ſpectẽt actum:propter q̃ non eſt idem iudiciũ de alia hoſtia,& de reliquiis , nec de potatione præcedente & de ablutione:nec de ablutione quã pro reuerentia ſumunt communicantes ſub ſpecie panis,& ablutione ſacerdotali : quoniã iſta eſt ablutio reliquiarum extra manentium,illa non, ſed aut pro intus tantùm manentibus,aut pro reuerentia. Et quoniam ablutio ſacerdotalis nõ eſt ablutio ſpecierum ſanguinis tantùm,ſed corporis:idcirco reliquiæ corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt.Et quoniã particulæ hoſtiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum ſunt , quamuis non abluæ , ſumi ſicut ablutæ poſſunt alioquin particula hoſtiæ ex ſtridore frigoris fortè patietibus interioribus calicis inhærens non abluta ſumi non poſſet cum ablutis:quod eſt ridiculum. Ex quo enim ſaluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum,quamuis non omnes ſint actu ablutæ,omnium ſumptio pro eodem actu computatur,&c.

¶ EX His patet reſponſio ad obiecta. Nam ad primum dicitur, quòd ieiunium naturæ debet præcedere totum actum ſumptionis ſacramenti,& non ſingulas eius partes,&c. reputatur enim ieiunus totum ſumere, qui ieiunus cepit,vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum pater reſponſio:quia licet quo ad rem ſacramentis,ſcilicet corpus & ſanguinem Chriſti idem ſit de toto & partibus iudicium:non tamen quo ad ſpecies ipſas:quæ ſunt ſacramẽtum tantum, vt ritus Eccleſiæ conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur,quod cõmunicans ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionem ſuam compleuit.Nec eſt amplius de numero diſcumbentium : vnde eſt mirum , ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionis reliquarum ſumendis vacat , adhuc eſt in actu refectionis : propter quod non eſt mirum ſi licet ſibi reliquias ſumere.Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarum in vino calicis: poteſt enim poſt primum hauſtum remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere , & hærentem ſacerdotis digitis particulã ſugere: quandiu ſumendis vacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta ſufficiant.Piſis,die 20. Nouembris,1509.

CAPVT II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus,ſatisfaciat pro ſingulis.

VEritur, Vtrum ſacerdos obligatus ad celebrandũ pro aliquo,& accipiens eleemoſynam ab altero vt celebret pro eo,ſatisfaciat, dicendo vnam tantum Miſſam pro vtroque.

¶Et videtur quod non.Primò,quia effectus miſſæ,proquo habendo Miſſa petitur & promittitur,eſt finis. Finitum autem dupliciter habetur à ſingulis, quã ſi totum haberetur ab vno. Quicquid igitur datur ſecundo,admittur à primo, & ſic neutri ſatisfit. Aſſumptum, ſcilicet quòd effectus Miſſæ ſit finitus , Probatur ex eo,quòd pro eodem dicuntur plures Miſſæ.

¶ Præterea, Cum idem ſit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus,ſi poteſt Miſſa promiſſa vni ſatisfacere pro altero,ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus: & ſic Eccleſia non bene inſtituiſſet Miſſas pro aliquibus determinatè,ſed debuit omnes pro omnibus offerre: vt bonum commune ſine detrimento particularium procuraret,communis mater omnium.

¶ Præterea,Si ſatisfacit hic ſacerdos vnica Miſſa pro pluribus,pari ratione ſatisfacit etiam vnica Miſſa pro quatuor miſsis promiſſis eidem , accepta ab illo eleemoſyna pro quatuor Miſsis. Hæc autem conſtat eſſe falſa: damnaretur enim ab Eccleſia, qui vnica Miſſa dixiſſet ſe ſatisfeciſſe pro miſsis beati Gregorij , quæ ſunt triginta: ergo, &c.

¶ IN Oppoſitũ eſt: quia virtus Miſſæ eſt infinita:quia eſt virtus Ieſu Chriſti in ſeipſo.Infinitũ autem poteſt quibuſcunque applicari,& ab eis participari abſque vllo ſingulorum damno:ergo, &c.

IN Hac quæſtione,quia Miſſa continet duo:ſcilicet orationem & ſacrificium Euchariſtiæ ; primò de ſacrificio (quod eſt præcipuum in Miſſa)deinde de oratione dicedum eſt.Kurſus,quia effectus vtriuſque eſt multiplex:ſcilicet meritum,impetratio & ſatisfactio ſigillatim definiendum eſt. Rurſus,quia effectus dupliciter oritur,ſcilicet ex opere operato,& ex opere operante, vt perfecta habeatur de quæſito notitia , ſingulis exanimatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶ Sacrificium igitur Miſſæ dicit duo. Eſt nanque ſacramentum & ſacrificium: & inquantum ſacramentum, non eſt ad propoſitum: quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tantùm. Inquantum verò ſacrificium eſt ad propoſitum,& diſtinguitur ex parte operis operantis,& ex parte operis operati. Et ſumptum hoc ſacrificium ſecundum opus operatum conſideratur dupliciter , ſcilicet ſecundum ſeipſum abſolutè : & ſecundum ſeipſum applicatum huic : ſi enim conſideratur hoc ſacrificium ſecundum opus operatum abſolutè,ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti, ita quòd res oblata eſt Ieſus Chriſtus.Et quantitas huius ſacrificij eſt infinita,ita quòd eſt impetratiuum, meritorum,& ſatisfactiuum infinitè : vnde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſſionis Chriſti:eſt enim Deo acceptius quam ſint exoſi omnes peccatores,&c. Veruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi eſt ſecundum ſufficientiam , & non ſecundum efficientiam, & ſecundum naturam cauſæ vniuerſalis, indeterminatiæ,ſcilicet & non determinatæ ad hunc aut illum:ita hoc ſacrificium eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et ſicut efficacia paſſionis Chriſti determinatur ad hunc per hoc vel illud ſacramentum:ita efficacia huius ſacrificij per hanc vel illam deuotionem. Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem ſacrificij,ideo loquendo de effectu huius ſacrificij ex ſolo opere operato ſecundum ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine,ſed tantùm in ordine ad Deum habet acceptabilitatem , gratiarum actiones, commemorationem,& ſi quid eſt huiuſmodi. Vnde in hoc videtur communis multorum error,quòd putant hoc ſacrificium ex ſolo opere operato habere certum meritum , vel certam ſatisfactionem, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim non eſſe verum, iam patet.Et confirmatur: quia cum ex opere operato ſit infinitæ virtutes, etiam in ſatisfaciendo non eſſet maior ratio ex ſe,quare magis tantam & non maiorem ſatisfactionem daret.

¶ Si autem ſumatur hoc ſacrificium vt applicatum iſti vel illi, ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentiũ, vel eorum,pro quibus offertur:ita quòd quia in applicatione huius ſacrificij duo ſunt: ſcilicet applicatio ipſa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem: intentio,ſ.& deuotio : intentio enim applicat hoc ſacrificium huic vel illi , deuotioni autem effectus reſpondet : vnde intentio propria eſt ſacerdoti , deuotio autem communis eſt ei & aliis. Vnde & in canone Miſſæ ſacerdos actum intentionis applicatiuæ huius ſacrificij exercens,dicit,Tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Papa noſtro,&c.&,Memẽto Domine famulorum famularumque , &c. & omnii circunſtantium. Deinde actũ deuotionis ſubiungit , Quorũ tibi fides cognita eſt, & nota deuotio.Hoc enim non ſolum ad circunſtantes,ſed alios refertur: ex his inſinuans applicationem huius ſacrificij non ſolum intentione,ſed deuotione adinũcta perficiita quod quanta eſt horum deuotio,tanta applicatur eis ex illa infinitate ſatisfactio.

¶ Et ratio eſt: quia in ſacrificiis & oblationibus quantitas deuotionis magis penſatur,quam quantitas rei oblatæ.vt patet de vetulæ oblatione Luc 21.& ex autoritate Gregorij homi. Ambulans Ieſus iuxta mare Galilææ dicentis, Nõ perpendit Deus quantum in eis ſacrificio,ſed ex quanto proferatur. Et quoniam ex parte rei oblatæ , eſt infinitas in hoc ſacrificio,& per vnicam deuotionem non exhauritur,nec minuitur , conſequens eſt vt non ſolum pluribus,ſed infinitis deuotionibus vnicum ſacrificium ſufficiens ter reſpondeat,cuilibet certam pariendo ſatisfactionem. Nihil igitur admittur alicui facienti ſe offerri hoc ſacrificium,ex quantitate effectus huius ſacrificij ſecundum ſe & applicati ad ipſum , ex hoc, quòd aliter proeuitat eandem pro ſe dici,nec econuerſo: ſed vnicuique reſpondet tantundem , quantum ſi pro ſe ſolo diceretur: quia vnicuique ſufficienter , & efficienter iuxta quantitatem deuotionis ſuæ.

¶ Et confirmatur hoc ex ipſo canone Miſſæ , in quo non ſolum

Universidad de Deusto
Biblioteca

gneraliter pro Ecclesia,pro principibus& omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitantur, & omnibus circunstantibus offerri dicitur,hoc sacrificium. Constat nanque, quod non est determinatus numerus cogitandorum in Memento: & multò minus determinatus est numerus circunstantium, & q nullus ex alterius cõsortio minus habet de effectu Missæ:& quod hæc non referuntur ad orationem, sed sacrificium: quoniam ibi expresè dicitur,pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quòd non solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur quoniam expresè dicitur, pro redemptione animarum suarũ:redemptio enim à malis est, & vt ipsum nomen testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri,& satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi,quòd vna Missa tantum satisfacit si dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis:quoniam non diximus,quòd effectus huius sacramenti respondet intentioni,sed deuotioni. Non enim quantũ intendo ex hoc sacrificio satisfacere tantũ satisfacio, sed quanta deuotionem habeo,tantùm,ex illo haurio. Vnde si ego offerens hoc sacrificium,habeo deuotionem tantã,quod ei respondet in hoc sacrificio vnius anni & intendo celebrare pro satisfactione vnius, ille releuabitur satisfactione vnius anni. Si autẽ intendo satisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tantũ,si pro tribus,pro tertia parte anni:& sic de singulis. Et similiter etiam dico de satisfactione respondente deuotioni Martini,qui facit celebrari eãdem Missam,quod si pro vno fit, totam sortitur ille:si pro pluribus,diuiditur inter eos. Et sfmiliter dico de quotcunque aliis facientibus eandem Missam celebrari. Sẽper enim satisfactio cuilibet deuotioni respondẽs est finita,& si ad plures per intentionẽ applicetur,diuiditur,& minus à singulis participatur. Et sic verificatur Theologorũ sẽtẽtia, dicẽtiũ effectũ huius sacrificij finitũ & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim(vt patet ex dictis) nõ in ordine ad pluriũ deuotiones: sed vti participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet,quod Missa rogata à pluribus plus satisfacit, cæteris paribus,quam rogata à paucioribus:quia ex pluribus deuotionibus offert:& similiter Missa rogata,pro aliquibus,plus valet illis, quam si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionẽ etiam rogantium, hic non. Et ex hac doctrina(quã accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. ar. 5) soluũtur omnes difficultates accidentes in hac materia, quod ad valorem sacrificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se, & finitas effectus in vnoquoque,& autoritas doctorũ & ritus Ecclesiæ in celebrando pro particulari,& maior fructus in vno,quã in pluribus & consuetudo tam offerentium pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quam celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude, vt in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte nõ est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur Missa (sola enim intentio sacerdotis applicatiua sacrificij ad hunc petitur & promittitur cõmuniter) ideo pertranseo.

¶ ET Ad secundam partem Missæ,quæ est oratio, descendendo, dicendum occurrit,quod oratio cum sit actus religionis,cuius est cultum Deo exhibere(vt ex Secunda Secundæ q. 83. patet:per orationem enim mens ipsa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Tho. dicunt)ex proprio genere infra latitudinem sacrificij continetur: iuxta illud Oseæ vlt. Reddemus vitulos labiorũ nostrarum.& ad Heb. vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum labiorum confitentium nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione,inquãtum est petitio: propter quod distinguitur de oratione,inquantum est meritoria,vel satisfactoria, vel impetratoria,vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi,& similiter , quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante , ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione,inquantum meritoria & consolatoria,vbi de oratione secundum eius communica bidem effectum est quæstio. Imperatoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostra:iuxta illud Mar. 11. Quicquid orates petitis,credite,quia accipietis, & fiet vobis. ex parte verò Dei innititur suæ misericordiæ. Et quoniam nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinẽdo,nec liberalitas diuina circa vnum minuitur ex alterius largitione:ideo oratio,inquantum impetratoria,non minus,si pro pluribus,quàm pro vno fiat,valet:sed magis pro quanto ex maiori fiducia diuinæ largitatis: & ampliori charitate procedit. Inquantum autem satisfactoria, vim habet ex duobus,scilicet ex deuotione(sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis sicut cætera opera pœnalia. Et quoniam de omni sacrificio verum est, quòd satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentium(vt patet ex autoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad secundum, in quæst. supradicta tertiæ par.) ideo idem est proportionabiliter iudicium de satisfactione orationis & sacrificij Eucharistiæ, non quo ad quantitatem oblati, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis, & propterea sicut dictum est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad pœnalitatem autem resultantem in orante,cum sit personalis,& oratio de genere suo non sit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur propriè à sacerdote afflictio(vt in ieiunio)sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primò,& ad satisfaciendũ: quoniam dũ petitur oratio,tale sacrificiũ, s. petitorium postulatur. Ex his autẽ patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio Missæ,inquantum impetratorium vel meritoriũ. Nec restes dubius propter meritum congrui,quoniam eũ consistat in quadã cõdecentia(vt scilicet no bis facientibus q in nobis est,Deus faciat q ipsum decet)vis meritoria de congruo in sacrificiis & postulationibus attenditur secundũ deuotionẽ & fidẽ offerẽtiũ, vel eorũ,pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte:sicut de aliis dictũ est. Et per hæc patet q affirmatiuè respõdendũ est quæstio.

¶ Vnum tamen dubium restat in prædictis,an appellatione deuotionis eorum,pro quibus offertur,veniant defuncti & remoti,nihil scientes de hac Missa,quæ offertur pro omnibus secundũ eorum deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur,par erit conditio procurantis,& non procurantis Missam:omnino enim secundum suã deuotionem erit eius particeps. Si verò non omnes intelliguntur,nõ erit vniuersaliter verũ, quod hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum pro quibus offertur:pro omnibus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipso cõcursu deuotionis ad sacrificia,soluitur. Concurrit nanque deuotio, vt causa quædam determinatiua sacrificij ad hunc effectum:vnde Greg. in autorita- te allegata,affectus deuotionẽ ponit vt causam,dicens quod perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum,quã uis indisposito taliũ ad impediẽdam receptionem talis effectus sufficiat: sacrificium enim non operatur per modum agentis vt la cramenta,seu per modum oblationis:sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo,ministrando,consulendo,adiuuando, fauendo,&c. Quo fit, vt defunctis secundum præcedentem eorum deuotionem in cõmunibus vel in specialibus, & secundum deuotionem viuentium pro eis offerentium,viuentibus verò circunstantibus, tanquam seruitoribus ad minus:vniuersis autem tanquam cõmunicantibus in tali oblatione iuxta eorũ deuotionem profit. Quũ enim sacerdos oret,& offerat in persona Ecclesiæ,& quilibet fidelis sit mẽbrum Ecclesiæ , cõsequens est,vt quilibet per sacerdotis actus oret,& offerat:& sic causaliter concurrat ad sacrificii ac per hoc quælibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactorie iuxta eorum deuotionem,quam habent in cõmunibus Ecclesiæ orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionẽ in orationibus & Missis alicuius personæ participes fiunt illarum iuxta suam deuotionẽ ex generali cõmunione Sanctorũ. Nec propterea æqua est rogantis & nõ rogantis cõditio:sicut nõ est magis & minus deuoti æqua conditio:sicut non est æqua vno tantũ & vno & altero modo facientis sibi aliquid debitũ conditio. Rogare enim & eleemosynã pro hoc tribuere, corporaliter venerari,& huiusmodi,&c. maioris sunt deuotionis, & faciunt vt non ex communione sanctorum tantum,sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

¶ Ad Primum argumentum in oppositum iam patet responsio ex dictis , quòd effectus , scilicet Missæ est finitus cuilibet secundum suam fidem,quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea vtrunque dicitur in canone,Quorum tibi fides cognita est,& nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine : quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas,& impetrationes pariendo.

¶ Ad secundum dicitur , quòd canon Missæ testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus,vt tamen semper pro omnibus viuis & defunctis explicitè celebrẽtur. vt patet intuenti. Vnde prouida simul & pia Mater voluit , vt ex deuotione sua omnibus sacrificium prodesset,& specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his vel illis prodesset,& sic sine fraude, & sine cuiusque damno excitat priuatas deuotiones pro se vel aliis, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant speciales. Est etiã alius fructus ex specialibus Missis quoniam enim naturaliter vnicuique amabile est proprium bonum,& quòd cõmune est negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoque non parumpendendus effectus in sacerdote : qui & de propria deuotione offert pro particularibus à quibus suscepit eleemosynas,vel quibus afficitur.

¶ Ad tertiũ dicitur. q si offerentes & pro quibus offertur haberent tantã deuotionẽ in vna missa quantã habẽt in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta,Sed quia nõ est sic(manifestè enim patet petentẽ habere maiorẽ deuotionẽ in triginta & meritò: quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quàm in vna cæteris paribus):ideo qui promittit dicere,triginta,tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quæstione dicta sufficiant. Romæ, 1510. die primo Dec.

TR-

TRACTATVS QVARTVS DE VALORE orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum infra Missam exoluens ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QVAERITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquam infra Missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. primò ex numero cultus: quia cultus Missæ distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & tertiam, vt duos cultus,ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus,ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horam. Et confirmatur,quia homo tenetur interesse Missæ attentè,sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, quòd si quis ex proposito per notabilem partem Missæ non curaret attendere secundum suum modum , sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de missa : quia non diceretur interesse Missæ plusquam dormiens.

¶ Secundò ex tempore,quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus , ita partem temporis,scilicet qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei posituum , ac per hoc non licet occupare Missæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus,vt est quælibet canonica hora.

IN Oppositum autem est , quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul , quia Missa exigit solam præsentiam, & hora exigit quòd attentè dicatur:constat autem quòd vtrunque potest simul fieri. Quod autem ad Missam sufficiat præsentia,patet ex eo quòd aliter tam surdus & cæcus , quam multitudo maxima vni præsens Missæ , & vbi sacerdos submisè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens Missæ: quod falsum reputatur.

¶ Præterea in huiusmodi Missa , præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere , saltem quum sacerdos non auditur, iniuncta pœnitẽtia est, quam quis non possit dicere,vt priuatam orationem:ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur,quia duobus dicentibus in Missam Tertiam,aut Psalmos pœnitentiales,altero pro debito horæ,seu pœnitentiæ,altero ex sua deuotione & vtroque pari attẽtione dicente,aut neuter minuit debitum Missæ,& habetur intentum , aut vterque violauit debitum Missæ, quod omnes negant: aut alter tantùm , qui debitor erat horæ, aut pœnitentiæ: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur , oportet reddere rationem differentiæ,quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate,& in attentione:Si dicatur,quòd quia differũt in ratione debiti,quia alter debet, alter non, ideo ille non satisfacit,& iste sic:hæc differentia nihil facit ad propositum,quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum,vel non impediendum cultum Missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum Missæ,ita impedit, si sponte,quàm si ex debito dicatur : & si non impedit ita,potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est,pendet ex hoc, quòd vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

¶ Præterea, Quum de hoc sint contrariæ opiniones , & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam , aut pœnitentiam, si non licet,erit iste reus omissionis aut missæ(& sic erauit irreparabiliter)aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis:quod est durum. Et propterea quæ est maior ratio , quòd si reus amissionis horarum , quàm Missarum aut econuerso,quum alterum impedierit.

AD Euidentiam huius quæstionis primo præmittendum est, quid sub præcepto cultus Missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundo declarandum est in quo stat difficultas. Tertiò respondendum quæsito.

¶ Quo ad primum,quia Missa principaliter importat sacrificium & secundariò doctrinã: vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechumenorum,puta quæ ad eruditionẽ ordinatur.sacrificiũ verò vocatur Missa sine additione aliqua) ideo ficut ministris præcipitur vt sacrificium offerant:ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mente. Si enim sola corporalis præsentia sufficeret,posset quis se præsentem sacrificio facere & voluntariè dormire : & rursus posset mentem ad quæcunque voluntariè diuertere : quorum vtrunque est absurdum. Præceptum enim Ecclesiæ hominibus sanctum de intereſſendo sacrificio,intelligendum est more humano, vt.s. interſint vt rationales. Ita quòd sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente , hoc est propositò,seu animo vacandi Deo: quia præcipitur cultus diuinus homini , vt homo , hoc est vt rationali : non colit autem ratione vtens, qui animũ ad alia spõte diuertit (quia ratio ipsa dictat oppositum)ita populus ex hoc, quod obligatur ad Missæ cultui interessendum tenetur corpore & mente interesse:hoc est cum animo vacandi Deo:quantum Deus dederit.

¶ Est autem in missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus,scilicet in attentione & materia,scilicet Missa : nam vterque tenetur attendere Missæ,& de sacerdote quidem clarum est. De populo autem vltra dicta,declaratur ex quatuor. Primò ex eo,quod ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitio:vt pateat, s. sacrificij acceptationem. Secundo ex eo quòd eidem dicitur , Sursum corda: vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificiũ. Tertiò,ex eo quod idem dicitur,Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quartò ex eo quòd institutio Missæ habet,vt populus& audiat quæ doctrinæ sunt, & dicat quæ laudis sunt ad populum enim(iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare. Sactus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtrique attentio ad Missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa Missam tam dicendo quam faciendo : populus autẽ secluso auditu eorum , quæ altè dicuntur,cum intelliguntur , ab exteriori occupatione vacat,& in sola attentione ad Missam relinquitur. Et quoniam imperfectorum (qui sola mẽte circa Missam occupari non sufficiunt) magna est multitudo , inde fit vt licitè populus aliquam vocalem orationem,dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit,& pari ratione dum altè dicit, si non intelliguntur quæ dicuntur,assumat ad excitandam,aut conseruandam mẽtem attentam seu vacantem Deo durante sacrificij tempore. Hæc enim in admiculo humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio : fieri piè intelliguntur:melius enim,imò recta via esset vt sola mente aut quasi sola mente circa tantum sacrificium occuparentur præsentes, petendo vt sacrificium gratum sit pro Ecclesia,pro se,pro defunctis,&c. gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi & præsentiæ ibi , &c. Nec propterea laqueum inijcimus animabus:quoniam sicut clericus obligatus ad horas & sacerdos celebraus, si præter intentionem euagatur,excusatur ab intentione:ita & populus:satisfit enim huic præcepto ex proposito,quo quilibet vadit ad Missam,vt faciat quod Ecclesia ordinauit,dummodo voluntariè postea non ponat obicem,diuertẽdo aduertenter mentem ad alia notabiliter:quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad secundum difficultas consurgit ex eo, quòd hinc licitum est populo assumere quancunque orationem ad habẽdam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam , aut pœnitentialem, aut etiam horam canonicam : quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem,ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium Missæ optimè ordinatur . Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur nisi vnus tam quo ad attentionem , quàm quo ad tempus : nam, quum in Missa dicuntur Psalmi pœnitentiales,licet dicatur Missa &dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est,qua quis attendit Missæ & Psalmis . & similiter vnicum tempus est , quo persoluitur vtrunque : quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatæ materiæ exigunt suas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus,secundum attentionem & tempus , ex duabus debitis attentionibus persoluendo vnam,& ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO Ad tertiũ duo occurrunt pro responsione ad quæsitum dicenda. Primum est. Non licet in Missa præcepta dicere orationes aliàs præceptas. Probatur, tum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi,alioquin non suauiter exoluũtur. Tum quia oppositum faciendo interuenit confusio attentionum & temporum dum duæ attentiones confunduntur in vnam, & duo tempora in vnum. Tum quia minus soluitur,quoniam pro duabus attentionibus soluitur vna,& pro duobus temporibus dicatur Deo vnum. Tum quo ad horas,quia priuata autoritate non licet vnum publicum cultum subordinare alteri publico cultui disparato: quòd tamen fieret, si vna hora canonica diceretur infra Missam : quia assumeretur ad habendam mentem vacantem Deo tempore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenens,quòd non possunt hæc infra missam præceptam dici. Non tamen per hæc intelligas,quin dum cantatur Kyrie,possit licite sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas : quoniam tunc non tam Missa quàm Missæ solẽnitas agitur: & ipse nihil omittit Missæ,sed est tempus, & per accidens vacans , & idem est iudicium de ministris & aliis in choro,qui graduali lecto,dum cantatur, horam persoluunt residuam.

¶ Secundum est, Si infra præceptam Missam aliqua oratio aliàs præcepta dicitur. vtrique satisfit:quamuis minus bene,vt dictum est. Et loquor quando secreta dicuntur, vel quando sacerdos non auditur , aut non intelligitur . Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis vtriusque non autem quantum ad meritum: quia nullus peccando venialiter , meretur vitam æternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam missam,tollitur meritum , quod haberetur per talem actum, si rectè fieret. Hanc itaque conclusionem non pono,eo quod illius rationem affirmatiuam videam, sed quia nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

video vnde sit falsa: vt patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionem, quanuis sufficere videantur ad concludendum esse illicitum exoluere vtrunque debitum simul, non tamen sufficiunt ad concludendum, non valere solutionem vtriusque si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis præceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, non est dubium: nam si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam impleret votum tempus transeat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto cõtinendæ fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium, quòd exponens se satisfacit & præcepto voti reddendi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis commissis. Potissima igitur ratio in oppositũ est, quia disparati debiti, cultus non exoluuntur vt sunt (vt. s. diuersi & disparati sunt) si simul exoluuntur. Sed hæc recipit distinctionem: quoniam disparati cultus sunt duplices. Quidam, quorum materiæ sunt simul incõpossibiles, vt duæ horæ canonicæ. & similes quorum. s. vterque exigit occupationem exteriorem, & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidam verò quorum materiæ sunt simul compossibiles: quia alter non requirit occupationem exteriorẽ: & possunt vtroque modo exolui: & disparatè, & simul subordinando vnum alteri. Et tunc licet non exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia: quia vtraque materia, Missa. s. & pœnitentialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptum inuenitur vt non valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exterius circa Missam, potest orationem pœnitentialem vel votiuam assumere ad mentem Deo vacantem habendam tempore sacrificij: sicut potest quancunque aliam assumere: & sic cultui vtrique facit satis. Quòd verò de duabus attentionibus & tẽporibus obstare apparet, euaditur ex eo quod licet præceptũ sit, quòd quilibet cultus exoluatur attentẽ: non tamen inuenitur præceptum, quod omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti transgressio. Sat enim est, quod qui libet exoluitur attente. Et idem dicitur de duobus temporibus, nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus: propterea si multi possunt sub eodem exolui tempore, nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quod licet minus quantum ad numerum attentionum & temporum exoluatur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorum. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicam Missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

¶ Vnde patet responsio ad primum argumentũ. Cõceditur enim, quod peccatum est simul hæc exoluere: si tamen fiat, valet.

¶ Et idem dicitur ad secundum, addendo quod non est simile præceptum de festo præcepto de Missa: quia illud datur directè de tẽpore: & ideo tempus oportet in illo præcipuè considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiales orationes: quia tẽpus festiuum habet interminatam materiam positiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occupet. Istud verò datur directè de cultu Missæ, & tempus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tẽpus Missæ per se præciperetur, quũ habeat materiam determinatam, scilicet Missam, non satisfieret vtrique cultui: quia non satisfieret vtrique tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partẽ allatæ non concludunt, quod licet vtrunque simul exoluere. Prima enim soluitur, quia suauis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus: Missa enim exigit solam præsentiam sed non solius corporis, sed etiam mentis: vt declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, quòd non est par ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti, vt sunt: non sic autem est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, quòd non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit alium, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quòd per se oritur ex hoc, quòd vterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, quòd non interuenit mortale peccatum: & si reatus omissionis esset, omissa esset oratio assumpta: quia principale, quod est Missa, intelligeretur non violari per adiunctam orationem alias debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS DE Præcepto eleemosynæ ad mentem S. Thomæ, in sex capita diuisus.

1 *Operis ratio ac intentio, atque falsa quorundam opinionis super mentem diui Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum relatio & possibilis origo.*

2 *Quàm falsa fuerit æstimatio eorum qui imponunt D. Thom. quòd negauerit necessitatem eleemosynæ.*

3 *Verborum D. Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*

4 *Quorundam obiectionum soluto positur, quæ falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare videbantur.*

5 *Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.*

6 *Expositæ opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum autoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio: atque falsæ quorundam opinionis super mentem diui Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

CHARITAS Christi vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessariò seruandam: intuitus siquidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam sancti Thomæ intelligentium, multos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæstio de peccato mortali; periculosam habeat à vero deuiationem, & ex maximè timenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit viæ: tum quia pronti sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter lequuntur: tum quia facile est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac specialiter quæstione tantò maius imminet periculum, quantò vltra prædictas causas viri celebres, quorum consilio confessiones reguntur, sanctũ Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostenditur, asserunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si verò. & frater Antonius Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis patribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo, c. 14. de inhumanitate, scilicet: & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine. in de eleemosyna & mutuo: non malitia. sed minus perspicaci intellectu in hac re diuini imponunt sancto doctori ex Secunda secundæ, quæst. 32. errores & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynã, nisi concurrentibus his duabus cõditionibus simul, scilicet quod dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi, quàm suis (quorum sicut licet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam necessitatem, alias licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

¶ Concipere autem poterunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, quod artic. 5. 32. q. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis, sicut licet secundum quòd recta ratio requirit: secundum quam est ali quid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quòd sunt superfluitas, non solùm naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Fix his omnibus vi detur haberi, quòd ad quòd eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis scilicet extremã necessitatem.

¶ Secundò, ex eo quod in sequenti articulo determinando dicit, quod quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expresse dicit, quod concurrente altero prædictorum tantum, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de cõsilio est eleemosynam dare: nisi vtraque supradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc: quia ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quàm falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt D. Thomæ quòd negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

VOD autem prædicta expositio non sit secundum mentem & doctrinam S. Thomæ liquet primò ex eo, quod S. Tho. in 4. sent. distin. 15. q. 2. art. 2. q. 4. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiam si non patiatur extremam necessitatem. Secunda est, Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habens superfluum naturæ, liceat non personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, quòd secundum statum præsentem non est necessarium sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & non omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium nõ pertinet, vt dicitur tertio Ethi. Extrema autem necessitas vocatur, non quando aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cùm apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autẽ has conclusiones adeò clarè, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista. Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutẽ inducere intẽdunt. vt dicitur 2. Ethi. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes. Honor autem ille secundum Augustũ, ad reuerentiam & subuentionem in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quanuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore & secundum alias determinatas conditiones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinatus ad subuenien dum necessitatibus præsentis vitæ quæ quidem subuentio debet esse ordinata, patet quòd qui diuitiis non vtitur ad subueniẽdum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinatè vtitur, à virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primò ex parte eorum, quibus subuenitur, vt primò sibi postea sibi cõiunctis subueniat, deinde extraneis. Secundò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quàm alicui necessitati conditionatæ. quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptũ legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectã, sibi & sibi cõiunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum aliis respectu vtriusque istarũ necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur necessitas absoluta & actus augmentatiuæ in quo attenditur quasi necessitas conditionata parat ad conseruationem speciei, generatiuæ virtuti submistrans. Et similiter præceptum legis obligat, quod etiam necessitati extraneorum absolutæ, primò subueniatur, quam propriæ vel propinquorum cõditionatæ: & ideo dicitur comuniter, quòd dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter da re eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo quòd est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quam apertè supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifestè cuique liquere potest, quod doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secundæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quod dixi in quarto senten. retractata ab ipso S. Thoma in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septẽ. Primò, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionem quam alibi non solùm sequutus est, sed probauit retractet absque memoria, vel suæ olim opinionis, vel allorum, qui se sequuntur eam, vel ipsius opinionis. Secundò, ex eo, quòd ista sententia non solùm sua, sed communis antiquorum fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit S. doct. reprobare suam olim, & communem alio rum opinionem, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eam ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, quæst. 88. artic. 2. opinionem, quam in 4. sent. distinct. 38. quæst. 1. artic. 4. secundus fuerat circa dispensationem voti per professionem solemnizati reprehendens, expresse eius minuit. In tertia quoque parte, quæst. 9. articu. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. distinct. 14. ar. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitè seipsum reprehẽdit. In tertia similiter parte quæst. 70. artic. 4. opinionem, quam in 4. sent. dist. 1. quæst. 2. art. 4. circa gratiam circumcisionis secundus est, reprehendens, expresse etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, vt ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suam & communem ipso teste sententiam reuocat, nullam penitus innuens illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, quod non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractionem suæ olim & communis opinionis verbis adeò obscuris & extortè exponendis, absque, vt dictum est, suæ intentionis populatione. Hoc siquidem & est contra promissionem à se factã in proemio totius Summæ: vbi dilucide secundum quòd materia patietur, se prosequi cuncta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam: quis enim (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositum præ se ferentibus vteretur, porens claris vtique verbis oppositum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatem eos cœlare vellet? Quartò, ostenditur hoc idem ex verbis S. Thom. in Secunda Secundæ, ibidem concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate, alias autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim Sanctus Tho. Latina scripserit lingua, & dilucidè, is sensus ex istis est sumẽdus verbis, quem verba ipsa significant. Accersito autem quencunque optimum grammaticum, & proponat sibi quid intelligendum sit ex istis verbis, Præceptum est, vt fiat hoc, & fiat illud, respõdebit certè, quod præcipiuntur: & quod scilicet hoc fiat, & quod illud fiat. Quum autem verba S. Thom. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynam de superfluo, & dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cum dicit, & quod detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quintò, confirmatur hoc idem ex verbis S. Thom. in eadem Secunda Secundæ. quæst. 66. artic. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum substentationi: vnde dicit Ambr. & habetur in Decretis dist. 47. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod recludis: miserorum redemptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vnicuiscuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniat necessitatem patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorum, elici potest. Sextò confirmat hoc idem ex verbis S. Thom. in eadem Secunda Secundæ, quæst. 87. artic. 1. ad quartum: vbi ait, Tertiæ verò decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, scilicet in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc, quod Dominus non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundum illud Lucæ 11. Quod superest date eleemosynam. Hæc ille. Vbi aperte cernis iussisse, non consuluisse Dominum Iesum superflua erogari pauperibus secundũ doctrinam S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex verbis S. Tho. in eadem Secunda Secundæ. quæst. 118. art. 4. ad secundum: inquirens enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, quod aliquis retineat sua inordinatè: sed hoc videtur esse peccatum mortale, dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quocirca tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumento ait. Ad secundum dicendum, quòd Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissimè vtranque conclusionem posuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit in 4. sent. si in tot locis in Secunda Secundæ expresse confirmat quod determinauit in quarto. Caue ergo ne de cæterò talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ, quæst. q. 32. art. 5. vbi inquirit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: vt proximo non solùm velimus bonum, sed etiam operemur: secundum illud 1. Ioan. tertio. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autem vt velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quod eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum: necesse est quod modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quòd actus est de necessitate virtutis, scilicet quod recta ratio requirit, secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidem dantis considerandum est, vt id quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum secundum illud Lucæ 11. Quod superest, eleemosynam date. Et ideo superfluum non solum respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessarium individuo) sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia prius oportet quod vnusquisque sibi prouideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur: respectu quorum dicitur necessarium personæ, secundum quod persona dignitatem importat: sicut & natura primò accipit tibi, quod est necessarium ministerio nutritiuæ: superfluum autem erogat ad gene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem alterius per virtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, quod necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed cum nō possit ab aliquo vno omnibus necessitatem habentibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad præceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur substentari non potest: in illo enim casu locum habet quod Amb. dicit: Pasce fame morientem si non pueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate: alias autē eleemosynas dare in cōsilio est sicut & de quolibet meliori bono dantur consilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia. Eleemosynarum langitio est in præcepto: quia dilectio proximi non solum secundum affectum: sed effectum, est in præcepto. Tunc autem est in præcepto, quando est necessaria virtute charitatis, ita quod sine tali eleemosynæ donatione charitas manere non potest: quia est actus eius. Tunc autem de necessitate charitatis, quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem secundum rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid scilicet ex parte dantis & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. ex parte quidam dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum non solum naturæ, sed personæ, iuxta Christi præceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius: cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actum est necessitas, seu indigentia, non quæcunque (quia ab vno etiam habente superflua non potest omnibus necessitatibus apparentibus subuenire) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynā de superfluo est de præcepto ratione superfluitatis: & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, est in præcepto ratione necessitatis extremæ: alias autem est in cōsilio. Quōd autem sīte sic versus sensus, patet ex eo, quod secundum istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones, nulla contradictio inter dicta eius hic & in aliis, locis supra allegatis: sed omnia inueniuntur consona, non solum supradictis, sed etiam aliis dictis S. Tho. In quæstionibus siquidem de malo, q. 13. arti. 2. ad quartum, exponens supradictam autoritatem Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluum secundum illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibetis quoque, quo liberto 7. vel 8. apud aliquos codices, q. 6. art. 2. vbi quærit vtrum ille, qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eandem primam conclusionem in hæc verba: Circa hoc diltinguendum est: suppositō enim, quod aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentia signa extremæ necessitatis, aut non: si videt, certum est, quod tenetur dare, & peccat non dando: in hoc enim casu loquitur Ambr. Pasce fame morientem: si non pueris, occidisti. Si verō nō appareat, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quanuis teneatur dare superfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum quōd sibi visum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hæ conclusiones super rationes multas. Quū enim bonum consurgat ex causa integra. malum autem ex particularibus defectibus (vt Dio. dicit 4. cap. de Diui. nomi.) charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest, nisi ex parte vtriusque omne corruptiuum tollatur: contrariatur autem dilectioni proximi (vt ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare, ex parte verō pauperis extrema necessitas non adiuta: & ideo quodcunque illorum inueniatur, charitas non soluatur, & consequenter malum culpæ mortalis consurgit: & hæc est ratio quam tetigit S. Tho. in q. 32. loco præallegato: cum dixit, quod actus eleemosynæ est de necessitate virtutis, secundum quod recta ratio requirit, secundū quam aliquid est considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda est eleemosyna. Amplius: Quum ordo charitatis sit in præcepto (vt testatur S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 44. artic. vltimo,) & ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quam bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quam corpus nostrum. Sed decentia status est quodd am bonum exterius: igitur tenemur de necessariis ad decentiam status nostri subuenire vitæ corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter cum charitatis ordo exigat, vt decētia status proximi superfluitatibus nostris præponamus (quoniam tale bonū charitas proximo vult) hoc autem malum abuncit, tenemur ex superfluo naturæ & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio, quam adduxit S. Thom. in 4. sente. vbi supra. Amplius: Cum virtuti duo sint extrema contraria, scilicet superabundantia & defectus, (vt dicitur 2. Ethic.) charitas autem licet secundum se extremo superabundanti careat (quia vt inquit Bernard. Charitatis modus est absque modo esse ex eo quod obiectum non potest tantum amari, quantum est amabile) vtrunque tamen extremum habet secundum exteriores operationes: vt ex Secunda Secundæ q. 26. arti. 7. habetur: vnde ex superabundantia & defectu exteriorum operum corumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quam oporteat attribuere tam sibi, quam aliis: quia amicabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quæ sunt ad se, vt dicitur 8. Ethic. Defectus verō est minus corporalibus bonis vti quàm oporteat & ad sui, & aliorum sustentationē. Quum autem superflua naturæ & personæ habens, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quàm oporteat huiusmodi bonorum applicet (aliter superflua non sunt) manifestum est, quòd in charitate extremum contrarium secundum superabundantiam incidit: sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis conuiuiis plus aliis, quàm deceat, tribuit, & consequenter vterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessitatem personæ patienti extremam necessitatem, minus aliis, quam oporteat, communicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitæ humanæ primò, deinde cæteris commoditatibus) patet quod in extremum secundum defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsius ob suam miseriam corporali saluti subuenire negligit: vnde & vterque à charitate recedit: & cōsequenter mortaliter peccat. Et hæc est ratio, quam tetigit S. Thom. in quolibeto 6. quæst. 7. Amplius: Quum de iure naturali omnia sint communia, & ius gentium res appropriauerit quo ad vsum, procurationem & dispensationem (vt dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 66. artic. 2.) constet quoque quod à iure gentium nihil inordinatum vim sumit (quoniam à natura vt rationalis est, oritur) impossibile est ea, quæ huic superfluunt quo ad naturam & personam, eius esse quo ad vsum (vsus enim superfluorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet istius sint quo ad procurationem & dispositionem. Si autem ex iure gētium eius non sint quo ad vsum, indigentibus ex iure naturali debentur: dispensanda tamen secundum arbitrium possidentis, cui (vt dictum est) dispensationem iusgentium appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium personæ sit habentis, etiam quo ad vsum, simpliciter loquendo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, vt superfluum censetur eius vsus respectu istius patientis extremam necessitatem, & iuris naturalis vis exigit, vt tantum superfluum patienti debeatur. Non enim ratio, à qua ius gentium deriuatur, sita necessarium personæ appropriat huic quo ad vsum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signum est: quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri potest, vt extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale, non subuenire extremæ necessitati de necessario personæ. Et hæc est ratio quam tetigit S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 32. in hoc arti. in responsione ad secundum: & est sumpta ex verbis Basilij & Amb. Ille enim exponens verba Diuitis, Lucæ 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi quæ tua. vnde ea sumens in vitam tulisti? sicut qui prætereuntes spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, quod ad communem vsum ordinatur, similes sunt diuites quod communia, quæ præoccupauerunt, æstimant sua esse. Si enim quilibet suæ necessitatis sufficientia recipiens, relinqueret superfluum indigenti, non esset diues, nec pauper. Cæterum si fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniustus est Deus, inæqualiter res nobis distribuens? cur tu abundas, ille verò mendicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille verò patientiæ brauiis decoretur? Nonne spoliator es, qui dispensanda suscepisti, propria reputando? Est pa ſ familici, quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui conseruas: discalceati calceus, qui penes te marcescit: indigentis argentum, quod tu possides inhumatum: quo circa tot iniuriaris, quot dare valeres. Ambr. autem eandem parabolam tractans: vt in Decretis habetur d. 47. sicut Hie. ait, Proprium nemo dicat quod est commune: quod plus quam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. & subdit, Quis enim tam iniustus, quam qui tam multorum alimenta non suum vsum, sed abundantiam & delitias facit? neque enim minus est criminis habenti tollere, quā quam possis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur secundum veritatem & S. Thom. doctrinam, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynæ opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personæ ex parte dantis, & extremā necessitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam diui Thomæ impositam sententiam confirmare videbantur.

ANTEQVAM Autem satisfiat motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio alias quasdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falsæ expositionis robur afferenda censui.

¶ Quadrupliciter igitur instat, primò sic: Quum eleemosyna sit ad alterum, oportet coniunctim vtriusque conditiones considerare, & non diuisim: sicut & de iustitia dicitur 5. Ethico. vnde & S. Tho. in hoc art. ait, quod nulla est ratio, quare eleemosyna alicui detur, quantuncunque alias habeat superflua, nisi iste egeat: ergo copulatim oportet intelligere, quod duo sunt cōsideranda ad præceptum eleemosynæ. f. superfluitas: & extrema necessitas. Secundo, quia si non coniunctim intelligatur, sequitur deficiens doctrina, & quodammodo impossibilis adimpleri. Deficiens quidem: quia dicit, quod habens superflua, tenetur largiri eleemosynā: & non dicit cui, & similiter quod patienti extremā necessitatem sub præcepto subueniendū est, & non dicit à quo. Impossibilis verō quandoque, quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamen aliquis habebit de superfluo. Tertio, quia post art. istū quæ- 10 ris S. Tho. vtrū corporalis eleemosyna sit danda de necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si præcedenti art. iam determinatum est, q̄ patienti extremam necessitatē tenemur dare de necessario: perso næ, quid opus erat dubitare vtrum sit danda eleemosyna de necessario? Quarto, quia S. Thom. in quolib. 6. q. 7. seu artic. 12. in responsione ad primum, dicit hæc verba, Non semper peccat mortaliter quotiescunque non dat pauperi: qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, q̄ obliget ad mortale, non potest ratione determinari: sed committitur prudentiæ. Et in responsione ad secundū dicit, Dare omnia 20 suis pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem: vt. f. homo sit paratus hoc facere, si necessitas imminear. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda. tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ vt dictum est. Ex his enim verbis videtur quòd superflua erogare secundum S. Tho non sit in præcepto nisi tempore necessitatis.

¶ Ad hæc respondetur. Et ad primum dicitur, q̄ aliud est loqui de exequutione præcepti eleemosynæ, & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum eleemosynæ præceptum exigantur 30 duo, scilicet superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ vel personæ ex parte eius cui est eleemosyna danda: sed superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentiæ naturæ, id est extrema necessitas ex parte patientis (quia aliter non est ratio, quare danda sit eleemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo q̄ superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo autem dico, excludendo non omnē sed extremā alterius necessitatem, quam hic S. Thom. superfluitati combinat, oportet enim q̄ si vni supereſt, alteri deficiat: vt Basilius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantum est ex se, obligatina est ad hoc vt sibi subueniatur. Per accidens autē est, quòd hic, vel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inuestigabat, & non exequutionem, ideo distinctim intelligēdus est (vt probatum fuit) aliter in maximos incideturerrores. Et subtiliter aspiciat quis, videbit quod & ad ipsam obligationem præcepti duo concurrunt, scilicet superfluitas naturæ, vel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ vel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum eueniunt: vt pluries Arist. in Ethic. dicit. Communiter autem imò potius semper, superfluitas vnius, est indigentia alterius: sed quia non ex parte indigentiæ est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neque ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit vltra personæ dignitatem ideo summarie loquens S. Tho. ea quæ, cōplent rationes præceptorum assumens, ad aliaque loca tanquam ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & concluſit dicens duo præcipi, & dare de superfluo, & dare extremam necessitatem patienti.

¶ Ad secundum dicitur, quod doctrina sufficiens est, & quia facile subintelligi potest, cui danda sint superflua (indigenti scilicet & patienti extremam necessitatem) & à quo subueniendum est, ab eo, scilicet qui nouit & potest. Posse autem quemlibet superfluum naturæ habentem, clarum est. Nec est verum, quod quandoque impossibile sit hoc obseruare, quoniam secūdum Euangelicam doctrinā pauperes semper habebimus nobiscum, & dato quod non apparerent aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundò quod quia vt (dictum est) sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire videtur obseruationem præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

¶ Ad tertium sufficienter respondetur quantum ad propositum spectat, quærendo ab obiicientibus ad quid sanctus doctor in 4. senten. distinct. 15. post articulum adductum, in quo expresse has conclusiones determinauit, mouit illammet dubitationē (an scilicet eleemosyna danda sit de necessario) in eadem quæstio. arti. 4. Causa enim quam redditurus sunt, quare hoc fecit in 4. est illa quare hoc fecit in Secunda Secundæ, & quum in 4. videant, quòd talis articuli quæstio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fateantur fallax assumpsisse signum in Secunda Secundæ ad suam expositionem probandam. Est autem in promptu causa, quare vtrobique talem articulum adiecerit, quia specialem scilicet præ se fert difficultatem necessariorum distributio, quam enim audis necessarium, distribuendum non videtur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuisset conclusio ista, quòd necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamen tota quæstio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, &c.

¶ Ad quartum dicitur, quod oportet intelligere responsionū terminos secundum quod in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo nisi de necessario naturæ & superfluo naturæ, vt patet in primo ex præcepto Ioannis. Baptistæ Luc. 3. quod inducitur scilicet, Qui habet duas tunicas, det vnam non habenti, duæ enim tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ: vt glossa ibidem dicit, & Petrus de Palude in 4. dist. 15. & ratio conuincit, tum propter temporum variationem naturalem secundum calidum & frigidum, serenitatem & intemperiem, tum propter communem humani generis morē. Vnde verba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmāt secundam conclusionem supra determinatam, quia necessarium personæ quod est naturæ superfluum, in articulo necessitatis extremæ erogandum dicit sub peccato mortali.

¶ Secundum autem argumentum replica est contra hanc responsionem hoc modo. Dare omnia etiā necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis quod tamen simpliciter est in consilio, ergo dare superflua naturæ quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptū obligat plus quàm cōsilium, ergo male responsum est, quod præceptum illud de duabus tunicis, & similia intelligūtur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, quod vtrunque est in præcepto secundum præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitas enim obligans ad necessaria naturæ communicanda, est non quæcunque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam vitam propriā tenetur discrimini exponere propter illum. Si enim pro fratribus mori aliquando est in præcepto, consequens est quod pro tribus vitæ adminiculis, committendo se diuinæ prouidentiæ in aliquo casu præceptum sit. Necessitas autem ad superfluo obligans naturæ communicanda, est minor: sufficit enim ad hoc, quod pauper non habeat vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur. sicut & per corpus illius articuli.

CAPVT V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo c. adductarum.

AD ea verò, quæ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt respondetur. Et ad primū quidē responsio ex dictis aperta est. Iam enim declarauimus & probauimus, quomodo duo consideranda sunt secundum rectam rationem ad necessitatem virtutis eleemosynariæ.

¶ Ad secundū verò dicitur, quòd ly laudabiliter, potest dupliciter sumi. Vno modo, vt distinguitur cōtra Necessario, & sic idem sonat laudabiliter quod bene, sed non de præcepto, sed de consilio. Alio modo vt distinguitur contra vituperabiliter: & sic idem sonat quod virtuosè. in proposito S. Thom. accepit laudabiliter secundo modo, & non primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi quòd in illis casibus tribus quos enumerat non inordinatè, sed virtuosè quis necessaria personæ largirerur. Ex hoc autem quod vitiosè hoc fieri dicitur non sequitur, ergo non de præcepto: quoniam actus virtutis communis est præceptis & consiliis.

Et quia hoc verbū arbitror fuisse occasionē errādi aliis & falsam fouisse expositionem, propterea q̄ creditū est quòd S. Thom. vteretur ly Laudabiliter, primo modo: ideo offēdo q̄ secūdo modo accipit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex art. tit. ac S. Thom. more quum enim consueuerit diuinū eius ingeniū quæstionibus respōdere sermone formali: propter quod vniuersaliter profundę sunt eius sententiæ, & occultæ minus perspicacibus: & tit. art. nō fit, an de necessario fieri eleemosyna debeat sub præcepto vel cōsilio, sed an de necessario dare liceat eleemosyna, sua non intererat respondēdo differere, q̄ hoc sit in cōsilio vel præcepto. sed q̄ hoc sit cōtra virtutē vel secundū virtutē, licet ad perfectiorē doctrinam potuisset post subiungere: & hoc non solum est secundum virtutem, sed etiam in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter virtuosè exponendū est, si difficultati motæ formaliter respōsum esse fateri volumus. Secundo, ex prima parte corporis illius articuli, ait enim ibi, quòd non licet dare de necessario naturæ, nisi ad sustentationem reipublicæ, vel Ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tunc enim laudabiliter, inquit, seipsum, & suos mortis exponeret periculo: quia bonum commune proponēdum est proprio. Ex hoc arguit sic Certū est, quòd in aliquo casu tenetur quis de præcepto, non solum mortis periculo se exponere, sed etiam mori pro fratribus: ergo quum S. Thom. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu nō accipit, Laudabiliter, vt distinguitur contra necessario, seu de præcepto, quia falsum dixisset, quum in præcepto hoc esset non sit dubium in aliquo casu, accipit igitur, Laudabiliter, id est virtuosè. Quod si hic hanc acceptas glossam, quare nō infra in proposito nostro? nulla siquidem est quæstionis aut styli disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua excipiens profert hæc verba. Quum enim distinxisset necessarium

Universidad de Deusto
Biblioteca

in necessarium naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, quod non licet dare ex eo eleemosynam, & exceptionem fecisset ad necessarium personæ transiens, ipsum absolute considerans (vt quæst. exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, quod dare de necessario personæ, simpliciter scilicet & absolutè considerando ipsum, est bonum sub consilio tantum, non præcepto. Secunda autem quasi aduersatiue addita est, quod inordinatum est dare tantum de necessario personæ, quod de residuo non possit conuenienter vita peragi. Et ab secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationem, & extremam necessitatem priuatæ personæ, vel magnam reip. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogantur. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, quod laudabiliter possunt contra inordinatum. Regula enim erat, quod necessarium personæ nimis à seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, quod in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autem est dictum laudabiliter, vt distinguitur contra inordinatè & contra vituperabiliter. Quartò patet hoc idem ex 4. sent. dist. 15. q. 2. art. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eandem regulam tradit, & eosdem tres casus excipit ab illicitis. Constat autem quod ibi iam determinauerat, q̃ non solum licitum, sed præceptum erat dare de necessario personæ vltimam necessitatem patienti, nihil ergo obstat prædeterminatæ sententiæ, quod id quod præceptum dixerat post laudabile aut licitum dicat, exigente hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult respondere. Laudabiliter igitur, id est virtuosè dixit, dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quæ ad confirmationem dicebantur, scilicet dare eleemosynam de necessario personæ, est bonum, & non cadit sub præcepto, sed consilio. Quum enim hæc verba in eodem sint articulo, accipienda sunt, vt quæstium formaliter determinat. Quæritur autem ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in talivel tali casu, sed vt dictum est, quia ipsum Necessarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur an considerando id quod necessarium est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quæstum facta distinctione de necessario naturæ & personæ, subtiliter & optimè quo ad necessarium personæ dictu est, quòd licet sit bonum est de consilio, tamen non de præcepto. Ex hac tamen responsione nõ sequitur, ergo in nullo casu vel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsita enim aliter à sapientibus determinantur solitariè sumpta, & aliter coniuncta alicui casui, siue fini. Si enim quæras, an occidere hominẽ sit bonum, optimè respondebitur quòd non si addas in casu, quo iustitia exigit, respondebitur quod hoc est in præcepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonum, optimè respondebitur quòd non, quòd si addas propter actum virtutis, dicetur quòd hoc quandoque cadit sub præcepto, & similiter de aliis euidenter apparet, quòd aliam responsionem sibi vendicãt solitariè quæsita, & aliã coniuncta cum aliquo alio. Vnde ad insinuandũ S. Thom. quod dare de necessario personæ solitarie sumptum bonæ affectionis est, dixit quod sub consilio non præcepto cadit. Ad insinuandum autem, quod hoc in aliquo casu sub præcepto cadit supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatum, quod de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, quòd S. Tho. sententia est, quòd duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam, scilicet dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibusuis, & dare de necessario personæ patienti extremam necessitatem.

CAPVT VI.

Expositæ opinionis S. Thomæ ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis confirmatio.

ET Quia hoc viderur multis forte nimis graue, & S. Tho. quem prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coacerabunt sibi magistros prurientes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur, apponendos censui multos illustres doctores eandem tenentes sententiam, licet non paruipendendum sit verbum illud S. Tho. in 4. quando ait esse hanc communem sententiam.

¶ Primam ergo cõclusionẽ, scilicet quod habẽs superfluũ naturæ & personæ, tenetur aliis subuenire ratione superfluitatis licet pauper non apparet in extrema necessitate, tenent inprimis Ba- & Amb. in verbis supra adductis. Augu. quoque ad Macedonium vt habetur 14. q. 4. c. quid dicam, idem sentit in his verbis, Nõne omnes qui sibi videntur gaudere cõquisitis, eisq. vti nesciũt, alienum possidere conuincimus, hoc enim certe alienũ non est, quod iure possidetur, hoc autem iure quod iustè, & hoc iustè, q̃ bene, omne igitur quod male possidetur, alienum est, male autem possidet, qui male vtitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ & personæ alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandũ, aliter iniustè possidetur, quia habens non rectè vtitur illo. Eandem cõfirmat sententiã Hier. dist. 42. c. hospitalitatẽ, dicens Aliena rapere cõuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoque super illa verba Luc. 12. Facilius est camelũ, tractans an hæc domini sententia impossibilitatẽ ostendat circa diuitum salutẽ: affirmánsque impossibilitatẽ, ait, Reuera ita est, aliud enim est dines, & aliud œconomus, nam dines est, qui sibi reseruat diuitias, œconomus verò siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porrò attendatur, quod diuitem quidem impossibile dicit saluari, possidentẽ verò diuitias difficile, quasi dicat Dines, qui captus est à diuitijs, & famulatur eis, non saluabitur, habens verò illas: qui, scilicet eis dominatur, vix saluabitur, causa humanæ fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestè damnantur omnes reseruantes sibi diuitias, id est superflua, & qui eis famulantur. Quod autẽ talis famulatus excludens vitam æternã, sit ipsa custodia superfluorum, apparet ex verbis Chry. ibidem dicentis, Non prohibet ditari, sed opibus famulari, vult vt in necessariis vtamur eis, non vt custodiamus, nam famuli est custodire, sed domini dispensare. Si conseruari eas vellet non tradidisset eas hominibus, sed fineret eas in terra iacere. Apparet etiam ex verbis Domini, Mat. 6. Non potestis Deo seruire & Mammonæ, vbi Hieron. exponens quid sit seruitus diuitiarum, ait, Audiat hic auarus, audiat hoc qui censetur vocabulo Christianus, non posse simul diuitiis, Christóque seruiri, & tamen non dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitijs, qui enim diuitiarũ seruus est, diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit eas vt dominus. Hæc ille. Vbi expresiè apparet, quod est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare, diuitiis enim amatis, se odio haberi necessarium esse, ibidem dicit Dominus. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait. Neque enim ita facienda inbetur eleemosyna, vt teipsum cõsumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, sustentes. Hæc ille. Vbi iuberi expositi sustentationem inopum post necessaria nobis.

¶ Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. quæstion. 3. expresè ponit hoc cadere sub præcepto. Richardus quoque in 4. dist. 15. quæst. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundã autem conclusionẽ (quòd scilicet dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto) Ambr. dist. 86. c. pasce. confirmat dicens, Pasce fame morientem, si nõ pausti, occidisti. Grego. quoq; in homilijs suis ait, Quia enim in lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum, minus proximũ amare cõuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidẽdis cum proximo duabus tunicis datur præceptũ. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, quòd necessaria, non cõmunicata necessitatibus absque dubio extremis, minorẽ debito dilectionem Christi cõuincunt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionem non patitur. Basilius etiam super illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait. Hic autẽ docemur, quòd ex omni eo quod affluit supra proprij victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deum, qui quæcunque possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clare sonat intentã sentẽtiam. Iuniores quoque, scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in 4. sent. distin. 15. intrepidè asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Non absque tamen meritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatem sequi. Quòd si mihi illud Rosellæ obiecetis, quòd scilicet diuitiũ cõfessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Confessoribus autem, si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarum necessariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia scientifica determinationi nõ subest, sed prudẽtiæ cõmittitur, quæ circa particularia versatur. Est autẽ magna opus circunspectione, vt cõsideratur hunc habere superflua, oportet siquidẽ considerare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, cõiuas, diuisionem, munificentiam, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, quòd necessarium personæ nõ consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigẽs. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

TRACTATVS SEXTVS DE Monte pietatis in quindecim capita diuisus.

1 *Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.*
2 *Ex quibus & quomodo procedendũ est ad huius veritatis inuestigationem.*
3 *In genere, & in qua specie virtutis, vel vitij operationes ista locentur.*
4 *Conditiones iustæ commutationis & distributionis.*
5 *Prima opinio dicentium, nihil usuræ aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis stando intra limites iustitiæ commutatiuæ.*
6 *Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.*

7 *Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutio rationum argumentium, quod contractus prædicti secundum communem iustitiam sint iusti.*
9 *Determinatio, quod in prædictis contractibus committatur vsura.*
10 *Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.*
11 *Examen prædictæ opinionis determinans, quomodo hoc sit distributio.*
12 *Determinatio quod secundum iustitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.*
13 *Opinio dicens in Monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem potius quandam piissimis capitulis ad commune bonum initam.*
14 *Examen prædictæ opinionis determinans nihil usurarium inueniri in capitulis Montis secundum hanc etiam quam secundum alias prædictas.*
15 *Exclusio quorundam extrancorum dictorum concludens vltima in tantum sententiam.*

CAPVT PRIMVM.

Quid sit Mons pietatis quæ eius Capitula, & quid discutiendum.

MONS Pietatis in multis iam Italiæ populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summa quædam pecuniæ ad perpetuum vsum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi prædicatores aliqui inopiæ multorũ pauperum quorum facultates (quia non semper in promptu habere contingit, vnde suis prouideant necessitatibus) ab Hæbreorum vsuris vorantur, induxerunt populum, vt pietatis intuitu oblatione voluntaria quisquis quod sibi placeret, offerret quatenus ex multis oblatis vna quædam fieret nummorũ summa, conseruanda integrè ad hoc, vt pauperi cuique mutuari possit, vnde sibi prouideat. Et quoniam charitate plena res est hæc fructuosa fuit prædicatio, adunataque est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quæ Mons pietatis dicitur, Quumque modũ conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis ista tuere vellent, quo pauperibus prædicta pecunia distributione perpetua & æquali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶ Primò, quòd custodiant dictam pecuniam, & stent parati ad mutuandum egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos, & hoc vt bonum possit esse communius.

¶ Secundò, quòd pignora ab accipientibus mutuum sumant, & suo periculo custodiant in domo ad hoc conducta, & restituentibus intra annum reddant, non restituentium verò publicè vendant, & ex venditione pecuniam exigerent reddendam domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horum omniũ & totalis suæ administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totum fit, vt perpetuari possit Mons, & futuris paupertibus prodesse.

¶ Tertiò, quòd vltra pecuniam mutuatam exigant secundum numerum librarum singulis mensibus tot denarios à prædictis debitoribus, ita quotquot libras aliquis mutuò susceperit à Monte, tot denarios singulis mensibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc non vt aliquid vltra sortem monti accedat, sed pro recompensatione operarum custodum & ministrorum, qui publico pauperum bono in supradictis cum suo periculo & labore deseruiũt, & expensarum quæ pro pensione domus, & emptione librorum, & cæteris ab eisdem fiunt. Hæc sunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per se notum est esse sancta, tertium examinandum restat, an sit licitum aut illicitum: & sic illicitum an vsuram sapiat.

CAPVT II.

Ex quibus et quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.

OPORTET Autem huius dubitationis, sicut & cuiusque alterius veram solutionem ex eius propriis principijs indagare. Quum autẽ quæstio hæc moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, non est ex autoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiæ principiis tantum procedendum. Ex autoritate siquidem diuina in canonicis sacræ Scripturæ libris contenta quædam per se ponuntur credenda: & hæc sunt quæ humani excedunt vires ingenij (quoniam fides est argumentum rerum non apparentium) vt puta quod Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quædam quasi per accidens: & hæc sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda, quam operanda, vt citius, communis, & rutius veritas humano generi innotescat, vt puta quod Deus sit & quod sit vnus, quod adulterium est malum, &c. In neutro autem horum genere præsens contemetur quæstio, scibilis sic, uidem naturaliter est, & nullibi in sacra Scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autẽ in ea si solui debet, oportet ad morales venire propositiones: nisi inquantum creditas sed lumine naturali notas. Hoc autem est ex principijs moralibus nõ ex diuina procedere autoritate. Autoritas vero humana tam canonica, quam ciuilis duo similiter tradit operum genera. Quædã ideo bona, quia mandata: vel mala, quia prohibita, & quædam ideo præcepta, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horũ primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus non contineri: in secundo autem claudi, nullibi explicite habetur. Implicitè autem probari non potest ex iuris principijs, inquantum humana sunt autoritate firmata: fed oportet recurrere ad philosophiam moralem, vt ex eius rationibus naturali lumine fultis ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

¶ Ex hoc autem, quòd nulla autoritas quæstionẽ hanc propriam sibi vendicat, cuidéter quatuor patere possunt. Primò, quod præsenti quæstionis decisio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purum Theologum secundum quod Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, expoſcit, sed moralem philosophum. Secundò, quod sapientes in hac parte nec habendi nec vocandi sunt doctores prædicti: sed ponentes potius falcem in messem alienam. Gratiæ tamen sunt eis habendæ, qui secundum iura, quantum ficuit, quæstionem hanc ventilarunt. Tertiò, quod non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac minus bene dixerint: quoniam tractant fabrilia fabri. Quartò, quod ex eo quod tot & tales dixerint vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo hæc intelligens debet, aut potest conscientiam suam eis credere: sicut nec corporeæ infirmitatis periculum aromatarijs, nisi stulte committeret.

¶ Nec obstat quod agere de cõtractibus & vsura, ad iura spectet, & ad Papam & principem decernere: hoc enim verum est quo ad contentiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines siquidem summi Pontificis est vsurarũ ambiguitates determinare, & non simpliciter. Duplicater enim aliquid ad ecclesiasticum iudicium spectat, scilicet per se, & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subsunt ea tantum, quæ sunt fidei: eo quòd ipse est constitutus à Christo doctor & rector fidelium, inquantum fideles sunt, & non hominum, inquantum homines sunt, & sibi promissa est omnis veritas de necessarijs ad salutem fidelium: & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid verò subditur Ecclesiæ iudicio per accidens, & secundum quid: si scilicet illud necessarium certa ratione nescitur, aut si ratio vere scita ab aliquibus, non capitur ab aliis, &c. & de horum numero constat ex dictis quæstionem hanc esse. Et propterea sicut in his, quæ sunt fidei summi Pontificis autoritas omnibus præsit rationibus: ita in his scibilibus suprà tam ipsum, quam quemcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola autoris naturæ autoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis est, vt omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus, benedicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundum vires fraternitate & charitate emendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua specie virtutis aut vitij operationes ista locentur.

HVMANA opera virtutis, aut vitij susceptiua, in duo secantur genera. Quædam enim sunt, quorum bonitas vel malitia in ordine ad operantem consistit. vt concupiscere irasci, timere, audere & vniuersaliter humanæ passiones. Talium siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operans in se ipso aliqualiter se habet, puta si passio secundum rationem refrenetur, &c. Alia autem sunt, quorum propria & per se primo bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem bona esse oporteat: vt reddere depositum, restituere accommodatum, & vniuersaliter operationes, quæ iustitiæ subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, id est ad hoc vt iusta opera sint, sufficit quòd alteri æqualiter commensurata sint, puta quòd restitutio acceptioni æquetur. Non enim refert qua quis intentione depositum reddat, aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus: licet plurimum interfit, si iustitiæ virtutem operanti attribuere volumus. Propter quod hoc est singulare in iustitiæ operibus, quòd iusta operari possunt carentes iustitiæ virtute, cæterarum autem virtutum opera nemo absque virtute illa expiere sufficit. Quod ideo (vt ex dictis patet) accidit, quia cæterae virtutes perficiunt hominem in his, quæ sunt ad se. Iustitia vero in his, quæ sunt ad alterum, vt in quinto dicitur Ethic.

¶ Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus præsens agitur quæstio, in numero eorum, quæ ad alterũ sunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorum bonitatem, vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quo ad alterum est, secundum æqualitatem ciuiliter debitam, considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes que in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communitatis & ministrorum defectiuæ sunt, non enim attingunt ad opus secundum se, an iustum vel iniustum sit. Et quoniam iustum nõ humana lege positum (quoniam illud non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est ad propositum,eo quòd non habet locum nisi in differentibus)sed naturale, id est ex ipsa rei natura æqualitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species scilicet secundum iustitiam commutatiuam & secundum iustitiam distributiuam, oportet non latere,secundum quam iusti speciem opera hæc examinare oportet,non enim eodem modo iusti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad commutatiuam iusti tiam omnia huiusmodi opera spectare videantur(quia vel restitutionis,vel recompensationis,vel locationis actus sunt)quia tamen secundum multos distributiua admiscetur iustitia, idcirco primo secundum formam iustitiæ commutatiuæ,deinde secundũ admixtam distributiuam,& demũ quandam singularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutatiui & distributiui.

VIA Verò ignoratis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cætera, præsertim est quid ratio iusti in cõmutationibus exigat, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requirat,ad hæc enim aspicientes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quum totum quodiam sit triplex debiti ratio, sine qua iustum nõ inuenitur,consideranti potest.s.partis ad partem, totius ad partes & partium ad totum. Primus ordo,dirigitur à iustitia commutatiua, secundus à distributiua, tertius à generali, quæ legalis aio nomine dicitur,de qua in quinto Ethicorum dicitur,quod neque hesperus neque Lucifer est ita fulgens,aut admirabilis. Partes siquidem ciuitatis sunt singulares personæ,quarum & res & opera & personas commutare adnuicem oportet,vt quod vni deest,absque dantis damno ab altera habeatur . Bonũ similiter vel malum cõmune necesse est singulis proportionaliter distribuere,singulorumque bona ad commune bonũ ordinanda esse nemo dubitat.

¶ Sed omissa pro nunc tertia hac iustitia(quoniam vt post patebit,non est ad propositum)sciendum est,quòd iustum secundum iustitiam cõmutatiuam requirit tres conditiones. Prima est,quòd ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusque extremi,aliter commutatio non esset,& commutatiuæ iustitiæ(qui directiua commutationum est) propria deesset materia. Secunda est, quòd sit inter partem, & partem,id est singulares personas,aliter à distributiua, aut generali iustitia non distingueretur,vnde seruitium communitati exhibitum, recompensatur ab ea,vt singularem personam induit,sicut & vendit & emit,vt persona singularis. Tertia est, q seruetur æqualitas arithmetica,id est quantitatiua,vt scilicet quãtum fuit seruitiũ,tanta sit merces,& quanta læsio,tanta vindicta, &c.aliter cõmutationes iustæ non essent.Mutuanti enim quatuor nisi quatuor restituerẽtur,iniustitia,esset,& simile est in aliis.

¶ Iustum autem secundum iustitiam distributiuam,tria similiter exigit.Primò,quòd ibi sit distributio,quæ Propria iustitiæ distributiuæ materia,vt ex eius nomine patet. Secundò, quòd sit inter totum & partes,ita quòd à totò ad partes terminetur,aliter debiti ratio & distributio in vnum non coirent. Distributio nanque petitionem sonat alicuius, quòd nisi totius esset,partibus debitũ, vt distribueretur, non esset. Vocamus autẽ totum cõmunitatem vel principem vt sic,partes autem ipsos ciues. Tertiò, quòd seruetur æqualitas geometrica id est,proportionalis,vt scilicet talis sit proportio eius quod datur de cõmunibus bonis vni personæ ad id quod datur alteri,qualis est inter personas ipsas.id est, vt quãtum vna persona præcedit alteram in illa repub. tantum quod vni datur excedat id,quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio,quia boni totius Partibus debiti tantò plus alicui parti debetur,quantò pars illa principalior est in illo toto,quæ principalitas in diuersis politiis secundum diuersa attenditur , scilicet secundum virtutem aut diuitias,aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Prima opinio decentium nihil vsuræ aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutatiuæ.

HIS Igitur præmissis illorum occurrit opinio , qui terminos cõmutatiuæ iustitiæ non egrediendo, contractus omnes huius Montis , nec vsuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt. Et quoniã hi duabus incedunt viis, illa primò adducenda est quæ hos contractus adeo non secundum se iustos dicit , vt si de cuiusque priuatæ personæ intentione recta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intentione modò cõstat, cuilibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Vt autem huius ambiguitatis veritas clarius elucescat , ex quo non refert secundum hanc viam, quis mutuet , publica scilicet an priuata persona,nec refert cuius sit quod mutuo datur,an.scilicet mutuantis sit an alterius , ponamus in terminis casum discutiendum, præsupposita recta intentione mutuantis , quam tamen præsupponere non est opus , quia contractus secundum se iustitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis consistit quacunque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuans indigentium exponens 10000.ducatos,conducátque ministros scriptores, & exactodes pignorum,sine quibus mutuum nulli dare vult,exigátque vnum denarium pro qualibet libra singulis mensibus , à singulis accipientibus , & retinentibus mutuum , supposito quòd tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddendam debitam ministris,& custodibus,&c. Dicit itaque his stantibus hæc prima opinio tria.Primò , quod hic sunt tres contractus , secundò quod in his nulla interuenit vsura, tertiò quod in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horum declaratur distinguendo contractus.Est siquidem hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantem & Ioannem pauperem. Est deinde contractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipsum Petrum , seu ministros eius quod idem est,quia in mutuantis persona pignus suscipiunt.Est & tertio contractus locationis , quo ministri operas suas locant ad scribendum , custodiendum & excutiendum pignora , &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum verò , scilicet quòd hic nulla sit vsura , probant ex ipsius vsuræ ratione dupliciter. Primò quia vsura est quando aliquid vltra sortem ex mutuo quæritur , ita quod mutuum sit non occasio aut causa sine qua non , sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile vltra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione cõtractuum,quod hic nihil propter mutuum vltra sortem quæritur , sed tantum propter locatas operas ministrorum,cuius euidens signum est , quòd si ministri gratis hæc facere volunt donãtes singulis illos denarios,nemo turbabitur.Secundò,Quia si istaministrorũ merces esset vsuraria,à quocunque redderetur,esset vsuraria , non enim refert , an fœneratori vsuræ dentur ab accipiente mutuũ,vel à principe vel à quocunque alio. Sed constat quòd prædictis ministris absque vllo scrupulo potest tanta merces pro iis laboribus à communitate vel principe reddi,vt Mediolani,& Brixiæ,& Veronæ fit,ergo non est vsura.

¶ Tertium autem,scilicet quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic,Si hic esset iniustitia,aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum , vt ideo iniustitia sit exactio ista , quia ipsi gratis tenentur operas suas impendere & hoc non,quia non sumus in casu extremæ necessitatis,aut superfluitatis tantæ q teneãtur ad hoc.Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra singulo mense,& non,Tum quia multorum sapientium & bonorum virorum sententia consideratis particularibus circunstantiis via hæc æquissima iudicata est : particularium autem iudicium prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo ratio suffragatur , commensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorum. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur , tanto plus periculi custodes subeunt & curæ & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperum , vt iniusta sit hæc exactio quia à non debente soluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primò, quia si pauper non tenetur ad hoc cum aliquis ad hoc teneatur , debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans non tenetur, quoniam damnum incurrere non tenetur ex hoc , quod beneficium mutui impẽdit, quinimò si aliquod damnum ex hoc incurreret,posset à paupere accipiente mutuum illius recompensationem exigere,vt ab omnibus doctoribus cõcorditer dicitur. Princeps quoque aut communitas ad hoc non tenetur , Tum quia finis extra casus extremæ necessitatis & superfluitatis, quod eleemosyna non est in præcepto : tum quia principes,etsi teneantur pauperum curam habere,& eis subuenire, non tamen tenetur hoc modo subuenire, vt de se patet.Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat quòd pauper ipse teneatur. Secundò, quia morale principium est quòd ille debet onera rei sustinere, in eius fauorem res agitur , cum autem constet , quòd ministrorum opera propter pauperes fiat,vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus , consequens est , quòd ipsi pauperes debeant ministrorum operas recompensare.

CAPVT VI.

Examinatio propositæ opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iustitia.

QVOD autem prædicta opinio in multis à veritate deficiat,nõ ex opinabilibus, sed ex per se notis principiis moralibus deducẽdum est. Assumamus itaque duo principia in commutationis contractibus per se euidentia. Alterum affirmatiuum,scilicet ille tenetur mercedem reddere in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet,nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia stando infra limites iustitiæ cõmutatiuæ per se nota sunt,quoniam ex seipsis æqualitatẽ iustitiæ clarè cõtinent, & ideo indisciplinati esset quærere eorũ probationem.Sub his autem principiis oportet subsumere propositiones minores , quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorũ interuenientes in contractibus istis distinguerentur,& sigillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat,hæc enim decisione habita,statim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam,oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet,& non ex his,quæ per accidens insunt,& ex propriis & immediatis cuiusque conditionibus,& non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod nõ est,in hac consideratione immiscendum , quod hoc vel illud opus in fauorem boni cõmunis,aut aliud huiusmodi, finis siquidem cõmunis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus commutationibus. Iam enim stabilitum superius est,quòd iustum secundum iustitiæ commutatiuæ formam attenditur secundum æqualitatem commutationis huius personæ ad illam personam,& non secundum ordinem ad comunitatem.

¶Ex per se ergo & proximis cõsideraturi,distinguamus in primis operas has ministrorũ,dicentes quòd harũ operarũ quædam sunt quasi per se cõmuniter intẽtæ:& hæ sunt illæ, quæ vsque ad vendicionem pignorũ interueniunt.quædã verò sunt specialiter,& per accidẽs intentæ: & hæ sunt subhastatio & vẽditio pignorũ,& his annexa,quæ ex mora quorundã debitorũ accidũt. Distinguendo aũt sigillatim prima opera, dicimus ea esse hæc,scilicet custodiã pecuniæ,præparationẽ ad mutuandum actũ mutuãdi,sumere pignus scribere hæc,cui annectuntur expensæ pro libris,&c. custodiã pignorũ:cui cõiungitur cõductio domus pro eorũ conseruatione,& tandẽ restituere pignora.Horum autẽ pars maior & perculosior in fauorẽ fit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperũ: custodia enim pecuniæ,acceptio pignorũ,eorũ custodia,scribere hæc expensæ pro libris cõductioque domus (in quibus totũ periculi est)ad alterius vel vtriusque ordinantur securitatẽ. Reliqua aũt paucula,s. præparatio ad mutuandũ,& ipse actus mutuandi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur se vtilitatem.

¶Et vt clarius elucescant hæc,videamus singula.Custodia imprimis pecuniæ, in illius fauorem proximè fit,cui custodienda reponitur:pecunia autem hæc custoditur duobus , scilicet Petro mutuanti,cuius est directum dominium huius pecuniæ: & vniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniã oportet conseruari , nisi vt Petrus sit securus,si quando vellet rehabere pecuniam suam,& vniuersitas pauperum sit certa, quòd cõmunis sit etiam futuris pauperibus vtilitas ista.Acceptio similiter pignorum,quum ad conseruationem & securitatẽ capitalis proximè ordinetur, cõstat quòd in fauorem ipsius Petri & vniuersitatis pauperum fit.Et simile omnino est de ipso actu scribendi,& expensis pro libris. Hæc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit,nisi ob integritatem & securitatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuũ accipiens,non curat quòd hæc rescribantur, aut quòd pignus ab eo exigatur : sed hæc omnia pecuniæ dominus securitati suæ consulens fieri vult.

¶ In custodia autem pignorum considerandum est, quòd sicut pignus habet in se duo: s. quòd sit pignus,& quòd sit talis res,(puta vestis)ita in ipsa pignorum custodia distinguẽdum est,quòd ipsa est custodia pignoris,& quòd est cura talis rei.Si consideretur formaliter pignorum custodia,manifestè patet quòd in fauorem Petri mutuantis,& vniuersitatis pauperum fit,quia proximè ordinatur in securitatem pecuniæ rehabendæ. Vnde quia contractus pignoris secũdum veritatem est in in fauorem accipientis , ideo accipiens ipsum tenetur ad restitutionẽ eius. si etiam perdidit illud, vt coniungitur ex illo morali principio restitutionum posito à S.Thoma in Secunda Secundæ q.62.quòd aliquis tenetur ad restitutionem non solum ratione rei acceptæ, sed etiam ratione acceptionis tenetur restituere,etiam perdita re. Et in hoc differt acceptionis depositum ab accipiente pignus , quòd ille depositò , non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendũ depositum ratione rei acceptæ, & non ratione acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponẽtis:iste autem scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti , & ratione acceptionis (quia pignus datur in securitatem petentis ipsum) obligatur ad restitutionem non solum quandiu pignus habet, sed etiam si non habet , suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatũ accipit eadem ratione,&c.Si autem consideretur cura talis rei, quæ est pignus (puta excussio vestium & huiusmodi solicitudo) sic quia hoc accidit pignori,de sui ratione non exigitur, quòd sit in tali materia, sed sufficit sibi quòd sit tanti pretij , vt secura sit rehabenda , ideo non est eadem ratio de solicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Hęc nanque cura quamuis in fauorem vtriusque, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res sua illæsa seruatur, & huic creditori pignoris pretium conseruatur, vnde possit mutuatam rehabere pecuniam) simpliciter tamen & per se sit in fauorem domini pignoris,quia mutuans licet exigat pignus,nõ tamen exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionem refugiat naturaliter.Vnde pacifci posset cum domino pignoris talis,quòd ipse non vult solicitudinem hanc, sed quòd Dominus ipse mittat tempore curæ rehabẽdæ ad excutiendas vestes suas , & alia huiusmodi.Nec obstant,quòd si nullo interueniente pacto vestes in pignus accepras contingit lædi,retinẽs ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quòd retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius , sed ex eo quòd per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris , quòd talis pignoris curam refutaret.Implicitè enim obligatur quilibet sumens pignus qualecunque ad eius curam, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Domus autem conductio inquãtum deseruit custodiæ pecuniæ & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis , & vniuersitatis pauperum. Inquantum autem pignorum expensioni & curæ vtilis est,in horũ pauperum fauorem fit.Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi,& pignora restituendi,& paratum esse ad mutuandum, in fauorẽ manifestè fiunt Ioannis pauperis, Sed prima horum , scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus sub mercede non cadunt,quoniã actui mutuandi respondet actus restituendi acceptũ mutuum, & actus restituendi pignus respondet actui dandi ipsum pignus , sicque par par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem æstimabilis est obligatio ad paratum esse mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita,scilicet quæ specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cætera annexa,) non opus est discutere,in cuius fiant fauorem,quoniam propter moram debitoris ab ipso soluẽda sicut & expensæ, quæ post eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus,&c.

EX OMNIBVS igitur his colligendo , cum pateat vnum tantum actum mercenarium proprie,& per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam præparationem ad mutuandum , ex supradictis principiis facilè veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus.Prima est negatiua,scilicet,nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitã ministris huiusmodi pro custodia pecuniæ vel pignoris, pro opere scribẽdi libros ratiocinij, aut pro domo ad hæc conducta. Patet ista ex illo principio negatiuo , quo dicitur , quòd nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse facta in fauorem Ioannis pauperis , sed alterius puta , Petri mutuantis , vel vniuersitatis pauperum , vel vtriusque. Secunda est etiam negatiua , scilicet Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad hæc vtili. Patet ista ex eodem principio : quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium , ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit commutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc : quia licet hic non det mihi pignus excutiendum : ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus,iam conduxi excussorem in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem hæc non suffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quæ in huiusmodi, certitudini par est) Mons habet , quòd pauperum indigentium mutuò alij afferent pignora excutienda , & alij non : vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducendus est sibi excussor pro quibusdam , ab illis mercedem recepturus , si iustitiæ commutatiuæ æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, scilicet, Petrus mutuans , siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima conclusione positis.scilicet, custodia pecuniæ & pignoris &c. Patet ista ex affirmatiua principio, quo dicitur, quòd ille tenetur mercedem reddere , in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis , quòd opera ista in vtriusque vel alterius horum fauorem per se fiunt , non solo annis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua , scilicet. Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligata præparatione ministri ad mutuandum , & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosum & particula pensionis domus inquantum deseruit ad hoc,qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodẽ principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse& excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intenta , (quæ ex prædictis aperte sequitur)est ista:Iniustè exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mensibus,pro mercede reddenda supradictis ministris,& cætera. Charissima est ista: quia cum iniustè exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constet, quòd pauper quilibet non tenetur ad omnia soluenda (sed ad vnum , scilicet obligatam præparationem ad mutuandum) consequens est,quòd iniuste exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur , soluendo duo dubia contermentia dicta in præcedenti capite.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppositum factæ & examinetur, an vsura hic inueniatur , duo circa supradicta relicta soluenda sunt : inserendáque horum solutioni est secunda opinio , quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubium primò , an Petrus mutuans

Universidad de Deusto
Biblioteca

an vniuersitas pauperũ, an vterque simul teneatur ad satisfaciendum ministris pro alijs operibus pro quibus Ioannes pauper non obligatur. Sed si prædicta diligenter inspiciantur, patere potest, quòd non Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum enim iam est principium, dicens quod ille, in cuius fauorem res agitur, tenetur ad mercedem reddendã: constat autem, q̃ custodia seu conseruatio pecuniæ integræ (ad quam cætera hæc opera ordinantur) non in Petri fauorem, sed pauperum vniuersitatis sit, quia Petrus non propter se custodiendam pecuniam deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniã propriã nisi pauperum vtilitas exponendã pecuniam suam custodibus exposceret. Patet etiã hoc idem ex eo, q̃ pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerentis, quoniã restituenda est sibi non solũ ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis, & iam dictũ est, quòd quando aliquis tenetur ad restituiendum ratione acceptionis: etiã re perdita tenetur. Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, sed pauperum vniuersitas.

ET Tunc surgit secundum dubium, cur iniustè dicatur exigi à Ioãne paupere particula quedam eius, ad quod vniuersitas pauperũ tenetur, cum Ioannes sit pars totius pauperum vniuersitatis: sicut autẽ vniuersitas tenetur ad integra satisfactionẽ, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, quòd aliter vniuersitas pauperum satisfaciat, quoniam præter pauperũ res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoque dubiũ ex dictis respõsio facilè haberi põt. iniustã siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat cõmutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinẽ stando, à parte exigi non põt id, ad quod totũ tenetur, eo q̃ totum vt extremũ est, cõmutatiui iusti partis rationẽ habet: idẽque est à parte exigere secundũ iustitiam cõmutatiuã id, ad quod totũ secundũ eam tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id ad quod pars alia tenetur quod iniustissimum esse cõstat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, quod omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formã modo examinãtur. Quid autem dicendũ si secundũ iustitiam distributiuã, si locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat sit nunc scire, quòd iniustè exiguntur hæc à Ioanne paupere, si infra iustitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

EX Præmissis autem patere potest defectus alterius opinionis defendentis cõtractus secundũ iustitiã cõmutatiuam, licet nõ ita amplè sicut prior. Propius siquidẽ accedens secunda hæc opinio ad casum Mõtis pietatis, & nõ curãs an singulari personæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, casum in terminis ponens, licet in cæteris cõcordet cum præcedenti, in hoc tamẽ differt, q̃ Petrũ ponit abdicantem à se proprietatẽ & dominiũ pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donãt. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodum a populo & rectoribus ministri, &c. vt supra in isto dicit casu, cùm dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signũ est, q̃ absolutè loquẽdo, quicunque eã distraheret, iniustè hoc faceret vtpote cõtra expressam intentionem piã donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, q̃ obligatio ad mercedẽ reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cùm extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quàm in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis: an vniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit namque Ioanni pauperi ad hoc, quod ipse non teneatur, ista negatio, scilicet, quod opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu cõmuni probatum fuit. Principiũ enim negatiuum adductum est, quod nullus secundum iustitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam ipsum pauperum collegium à singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam commutatiuam stando, probatum est prius.

¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in isto casu, & consequenter iniuste à singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, qua vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam non ratione dominij ipsius pœnæ ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominij, id est quia perunix securitas, & integritas in suum per se & proxime fiebat fauorem, quòd in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iustitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum, argumentum quod contractus prædicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

OBIECTIONVM autem in oppositum adductarum prius cõueniti illas soluere, quæ iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illos examinare, quæ de vsura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inuenitur iniustitiam ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum à quibus exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciẽdum ministris, nisi quo ad aliquid tantùm. Nec est inter modica deputandum id, in quo aggrauantur, quoniam vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem soluendã eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata præparatione ad mutuãdum, quod cum omnibus suis appenditiis si mercedis nunc exactæ tertiam partem sibi vendicat, sufficientem recompensationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauatur. Imo si immediatè, vel tertia, vel quarta vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurratur: in proposito autem ex intentione committitur vnde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

AD Id autem quod obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primò, quod de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperũ, cui pecunia cõleruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauore vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, scilicet quòd nullus mutuans tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, quòd beneficium mutui impendit, quinimò potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico quòd hoc commune dictum est summè verum, sed male applicatur ad propositum, quoniam expensæ istæ non causantur ex beneficio mutui, licet occasionentur & remotè ex mutuo proueniant, sed causantur ex contractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occasionantur & remotè proueniunt expensæ istæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum non proximè sed remotè, nec habet rationem occasionis huiusmodi, inquãtum est in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio ista concludit oppositum sui intenti, eo quòd sicut iniquum est mutuantem ex hoc, quod mutuat damnificari, ita iniquum est dantem pignus ex hoc lædi, æqua enim est vtriusque conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducit, quod opinionem hanc plurimum fouisse videtur, ad propositum nõ est. Dicunt enim Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis Genuæ habeo, mittamus tuis expẽsis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, constat quòd Petras non exigit iniustè à petente mutuũ expensas illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat, ergo à simili, neque in his contractibus iniustum est expensas exigere. Ad propositũ, inquam, non est exemplum hoc, quia clarè patet quòd expensæ istæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequenter in eius fauorem per se & proximè ordinantur, in proposito autem nostro expensas istas non ordinari per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissimè constat.

¶ Propter quod aduertãt cuiusque ordinis viri, vt exemplis non fallantur, quoniam multa in eis disimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia nõ facilè est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus ex quibus cætera facilius diiudicari possint. Creditur enim primò, quòd sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias à fœneratore, & expensas fecit, vt pignora per famulos tutè deuehantur, licitè potest à Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensas, & vsurã, quam soluit, sic in proposito fieri possit à Petro, seu communitate qui ad has expensas cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioãnis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoque secundò, quòd sicut à petente mutuum licitè potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuum, cirographo eum facere tutum eligat, notariique mercedem reddat, non iniustè grauatur, & tamen cirographum fit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniustè grauat Ioannem pauperem circa expensas, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruatur.

¶ Sed in his & homini plurima est disimilitudo. Et primũ quidẽ exemplũ à Mõtis natura differt, q̃ expensas illas Martinus facit, & Bernardi personã induit indigẽtis subsidio tali, quasi sibi pignora accõmodans, vt mutuũ inueniat, & ideo non est mirũ, si expensas tales Bernard. tenetur subire: nihil enim minus tenetur quam si ipse per seipsum à fœneratore mutuum sumens, expensas illas fecisset propter hæc accidentia. In casu verò Montis, nec Petrus, nec communitas in personã Ioã. pauperis expensas has fecit, sed collegij pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper iniustè grauat in huiusmodi expensis. Circa secundũ verò exemplũ sciendum est, q̃ vt dicitur in 4. Met. nisi cuique quæsito respõdeatur formaliter omnis certitudo destruetur. eo q̃ extra rationẽ formalem vagantibus infinita occurrunt circa quodlibet. Vnde in proposito solicitè semper attendendũ est quod formaliter queratur, aut ratiocinando adducatur. Aliud enim est petere securitatem rehabendæ pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, scilicet habentem expensas annexas, puta Chirographũ: quemadmodum etiã superius distinctum est, q̃ aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens autem securitatem nihil petit in sui fauorem, habens annexum damnũ eius, à quo petit illam: sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, quod petitã securitatem aut pignus ego dare non possim, nisi cum aliqua expensa, quam qualitas securitatis, aut pignoris à me electa parit, ego ipse dãnum mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis à me oblata expensæ istæ per se proueniunt. Et ideo teneor ego notario mercedẽ reddere: sicut & expensas illas subire, quæ ex pignoris emaneant accidentibus. Petens verò securitatem talem (puta chirographũ) cum in fauorem sui petat rem habentem expensas annexas, & iniqui sit ex eo quod in fauorem sui agitur, alterum dãnificari iniustè grauat eũ à quo illã petit, ad reddendam mercedem notario debitam. Vnde euidenter patet, q̃ Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, q̃ hic petens securitatẽ, nihil petit, ex quo ipse oriatur expensa alicui: in Monte autem volens pignus, vult sibi à Ioã. paupere solui pro custodia aliis, ad quæ ipse tenetur naturali iure, aut quæ ipse fieri vult non in Ioãnis pauperis fauorẽ, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exemplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, quòd non sufficienter arguendo probatur, communitatem aut principem nõ teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim rectè concludatur, quòd non tenentur simpliciter: non tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex suppositione, id est suppositio quòd hunc modum mutuandi statuant. Et licet vt dictum est, vniuersitas pauperum de iuris rigore, non cõmunitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & absque publica autoritate facta iniusta non essent: æquitas tamen a iustitia non multum remota exigit, quod princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo subueniat.

¶ Modus autẽ accipiendi, q̃ etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cùm duo genera operum sint, pro quibus hæc à paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus nõ tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) vel quia hic nõ tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit,) de modo exigẽdi mercedẽ, pro istis non oportet pro hoc, q̃ sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modus eius iustus esse nõ potest. Sed & modus exigẽdi pro his, ad quæ Ioã. pauper tenetur, scilicet pro obligata præparatione ad mutuãdũ, iniustus ostenditur: ex eo q̃ obligatæ præparationi ministri ad mutuandũ nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusuis occupationis, aut damni commẽsuratur diuturnitate tẽporis, quo mutuum acceptum tenetur, vt quantitas acceptæ mutuo ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret damnum incerti ex eo, quòd non potest tam frequenter mutuum iterare: ac pro hoc cessat ministri merces à pluribus suscipienda. Sed subtiliter consideranti apparebit, quod ex hoc non habetur quod oportet mercedem istam quantitati mutui & tempori quo retinetur, cõmensurare: sed quod oportet cõsideratis omnibus, certum salarium sibi statuere, & illud summariè ac verisimiliter, calcularis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendum mutuum, soluendum æqualiter taxare, eo quòd æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus soluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuatæ sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries fuimens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio ista tantum submittere, quia scientiæ subiacent, sed eorum arbitrio, vt dictum est, relinquitur quantitas stipendij ministris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ à singulis soluendæ æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vsura.

RELIQVVM quo ad hanc partem est, vt videatur, an in iustitia, quæ in his inuenitur contractibus, vsura ratione habeat, quod ex duobus considerandum est.

¶ Primò ex eo, quòd vsura duobus modis committitur, scilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompensationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vsuram sapit velle ab acquisitione mutuum recompensationem damni, quòd ab hostibus vel latronibus passus est, quam velle ad augendas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem, cum iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentem sibi pecuniam Montis integrè & securè saluari quicunque sit ille, exigere à Ioanne paupere mutuum petente expensas, quæ non in illius fauorem fiunt consequens est quòd exigat recompensationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter, nihil siquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut à quo inferatur, dummodo ex eo, quòd fit in fauorem Ioan. pauperis vt sic, non causetur: ista enim negatio sufficit ad quòd iniustè exigatur ab eo, & consequenter quod vsurariè, ex quo vt dictum est, non refert ad vsuram, damnum indebitum à pendente mutuum exigere aut lucrum quærere.

¶ Secundò ex eo, quòd non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam non ex seruitio impenso ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuum exigere, quàm quodcunque aliud lucrum vltra sortem petere, neque enim ab vsura remotius est grauare iniustè accipientem mutuum ad soluendum aliquid vltra sortem alteri, quacunque ex causa quam sibiipsi mutuanti. Constat autem, quòd hic grauatur iniustè Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quanquam nihil ad Montis mutuantis agimentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

AD Euidentiam verò solutionis obiectionum in oppositum diligenter attendendum est, quòd hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimum & omni æquitate plenum, quia eius causa est locatio operum suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedem à Ioanne paupere, & hoc iniustum & vsurarium est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum quoniam operæ illæ collatæ non sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigi merces possit.

¶ Vnde prima ratio peccat, assumendo quòd hic nihil vltra sortem quæritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quoniam secundum veritatem ex mutuo, exactio ista causatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondendo dicatur, quòd exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tunc bene sequitur, ergo nõ propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa proxima est, quòd ab eo iustè merces hæc exigantur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius quicunque sit ille, & tunc malè infertur: ergo nõ propter mutuum: quoniam causa proxima huius exactionis est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarum causa secundum iustitiam esse nõ potest, eo quòd operæ non sint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuum huius exactionis causa proxima est, ac per hoc vsura committitur. Nec obstat id quod confirmando subdebatur, scilicet quòd si ministri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quòd Mons lucrum ex hoc non quærit, sed non habetur quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quòd rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vsura nõ deficit ex eò quòd rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse vsurariam, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sancta est: sed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, sit vsura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur dare illam, & nõ ab hoc paupere. Et ideo si reddatur mercedes talis ab eo qui tenetur iustitia est, vel charitas si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autem exigatur ab eo, qui non tenetur clarè constat, quòd quamuis merces sibi debeatur, iniusta tamen exactio est, quia hic non tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: quod in casu isto cõtingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, tuta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiuæ.

SVNT igitur alij subtilius naturam Montis huius speculantes, qui infra iustitiæ cõmutatiuæ limites standum nõ credunt, sed iustitia distributiuam inserta dicẽtes secundũ eius formã, iustitiam in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Montis pietatis illum esse approbates, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui in cap. 7. positus est: in quo scilicet Petrus vocato populo donat 1000. ducatos nõ consumendos, sed mutuandos, perpetuo tẽpore pauperibus, &c. vt supra. nõ inferut iustitiã distributiuã ipsis cõtractibus mutui; vel, pignoris, vel locationis operarũ sed inuẽtioni mercedis reddẽdæ operariis. Si nãque superius dicta adũnẽtur, ad hoc deuẽtũ est q̃ pauperũ vniuersitas tenetur reddere mercedem ministris Mõtis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in cõi nihil possidet, inuenire võlẽs, vnde soluere possit mercedẽ hanc ministris sibi deseruiẽtibus, onus hoc distribuendum esse in suas partes pauperes. statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustiã cõmutatiuæ terminis relinquitur: sed intentio mercedis reddendæ secundum iustitiæ distributiuæ formam fieri secundũ hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd secundum distributiuam iustitiæ formã in vniuersitate pauperum inuenienda est merces reddenda ministris: Secundò, quod inuentio ista iuste secundum iustitiæ distributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniustè grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cùm vniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suũ autem non fit nisi altero modo; vel quia in communi aliquid habetur, vel quia suarũ est partiũ, & in proposito vniuersitas non possideat aliquid in cõmuni, restat vt de his, quæ partium sunt, satisfacere debeat, partes autem pauperum esse patet. inter eos igitur oportet pecuniam hanc inueniri. Et cum constet, quod communia onera iustè distribuẽda sunt, consequens est quod secundum iustitiam distributiuam inuentio hæc fieri debet Secundò, quia sicut bonum totius partibus est debitũ, & ideo proportionaliter: eis distribuendum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter sustinere tenentur, onera autem omnia inter mala cõputantur, onus igitur huius mercedis soluendæ partes vniuersitatis pauperum proportinaliter sufferre tenentur. Hoc autem est inueniri pecuniam istam in vniuersitate pauperum secundũ iustitiæ distributiuæ formam, quod erat probandum. Secundum autem, scilicet quod de facto nulla iustitia in modo distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primò, quia in hac vniuersitate bonũ est ipsa subuentio & releuatio pauperũ, malum verò est onus soluendi mercedẽ, æquum autem est, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali sentiat: cui igitur maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc Monte, vt sciliceet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secũdò, quia æquum est, vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem subeundi talia onera vniuersitati præbent. Illi autem quorum pignora maiori tẽpore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi, quoniam maiorem mercedem tenetur redderevniuersitas ministris pro custodia illorum, quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, similiter illis, qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuum sumunt, debent amplius grauari, quòd in capitulis Montis pietatis cõtinetur. Non est ergo iustitiæ distributiuæ violatio in capitulis istis.

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis determinant quomodo hic sit distributio.

VT Eodem autem ordine ostendatur opinionem hãc deficere, Primũ dictum examinando oportet ex cõmunibus animi conceptionibus incipere, & ostẽdere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo vt dicitur in 5. Ethi. iustum in distributionibus confitentur omnes secundum dignitatem quandam oportere esse, ita quod sicut iustitia commutatiua dignitatem Personæ non considerat nisi inquantum in quantitatem rei redundat, vt puta cum considerat dignitatem principis percussi, quia percussio ex hoc criminosior est, ita iustitia distributiua quantitatem rei non ponderat, nisi inquantum redundat in dignitatem personæ, vt puta cum magnificat virtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam consequens est quod distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunq; bonũ hominis, sed illud, ex quo homines sortiuntur, quod partes sint totius vniuersitatis, siue illud sit virtus, vt politia aristocratia, siue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in oligratia siue libertas, vt in democratia, siue quodcunque aliud. Et cùm talis partium dignitas ad cõmune aliquod opus, quod totius propriũ est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem in cõmuniratem quandã erigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundũ quid partium dignitas attẽdatur: est autem hic opus totius perpetua cõmoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur mediate pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dicitur) integra conseruatione. Dignitas verò indigẽtia est id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniustè repelli putatur, vt discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniustè expelleretur, suppositis semper his quæ secundum legem ordinata essent, putà quod tantùm pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuersitate habetur. Indigentiam autem dicimus non quamcunque, sed talem quæst. 2. de pignoribus posit securum facere Montem. Hic est modus, quo vniuersitas pauperum velut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clarius tamẽ & verius distributiouis forma in ea saluatur dicẽdo quod sicut si mutuo modus erit, vt quãto melius hic illo egit, tãto maius sit qd huic, eo quod illi datur, & sic modus & forma distributiuæ iustiæ seruatur absque tor difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuenda sunt, vt hic accidit, sufficit quod distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit, æqualitatem proportionis, vt dictum est, quæ tunc tantum seruatur cum æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio inter pauperũ vniuersitate, nõ refert quo ad præsentem quæst. idcirco cõcedatur distributionẽ inueniri in inuentione mercedis reddẽdæ operariis Montis, à quocunque distributio ista mandetur, siue à principe, siue à cõmunitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio quod secundum iustitia distributiua formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RESTAT ergo considerandũ secundum, scilicet, an distributio isto modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quòd licet in distributionibus communiter minus seruetur iustum etiam absque cõscientiæ periculo, quam in commutationibus, eo quod comparationes personarum sunt odiosæ, & paucis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamen distributionum dispositiua tanto iustiora esse oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare meiperent nimia postmodum in distribuendo elongatio à medio fieret, sicque iustitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex in iusta sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendũ est igitur, q̃ aliter bonum, aliter malum distribuẽdum est inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum siquidem distribuendũ est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonũ totius quod est debitũ alicui parti, tantò maius est, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tanto minus quantò pars minore habet dignitatẽ in toto. Malum autem econuerso distribuendũ est vt scilicet digniori parti minus malum, & minus digno maius malum imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethico, quia eligibilius est quàm maius malum, eiusdem ratio est, quòd alicui debeatur plus boni & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoque hanc distributionis esse æqualitatem naturæ operatio, quæ alimentum distributa membris ad principalia membra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit. in firmitatem autem si potest à principalibus membris ad viliora propellit, experientia continuè docet. Vnde si in pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent quanto aliquis esset magis indigens, tanto maius bonum sibi deberetur, eo quòd maiorem principalitatẽ habet in tali toto, sicut magis dines maiorẽ principalitatẽ habet in politia, quæ fundatur supra diuitias, quæ oligratia vocatur. Et consequẽter quantò aliquis est magis indigens tantò minus mali communis iustitia onere debet. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala connumeratur, oportet quòd secundum iustitiæ distributiuæ formam magis indigens minus soluat. Magis autem indigentem inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus citò potest soluere. Non ergo iustè statutum est, quòd plus mutui fumentes & maiori tempore retinentes, plus teneantur soluere. Nec impeditur conclusio huius processus, si quis cauillationibus fortè adinuentis non suscipiat, id quod tamen probatum est, scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut quod ista non sit vere communitas quædam. Stat enim vis rationis in hoc quòd distributio onerosa non debet cõmensurari indigentia, ita quòd quantò quis plus eget, tantò plus communis oneris sustineat, hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quòd ista distributio est onerosa, quòd manifestè patet ergo nõ debet quanto quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundum capitula huius Montis quantò pauper magis eget magis grauatur, quòd manifestè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic autem est magis egens ergo. Committitur etiam vltra hæc iniustitia hic dupliciter & scilicet, ad quæ aliqui tantum secundum iustitiam cõmutatiuam tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, scilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inequaliter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutatiuæ iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributiuæ sunt violantur.

EX his autem facile est soluere rationes in oppositũ. Prima siquidem peccat, primo in medio termino, in quo nota vis rationis consistit. Assumit enim æquum esse, vt qui plus boni totius percipit, plus etiã eius mali sentiat, hoc autẽ falsum esse monstratũ est. Iniquum quippe secundum iustitiæ distributiuæ formã est, vt is plus cõmunis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet, quia vt dictum est, minus malum quoddã bonum est. Sed aduerte diligenter, quòd dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, vel mali loquuntur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonum omnibus partibus de communibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali consistit: vt superius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruum malum magis lædit mobilem partem, quam magnum vilem, vt patet in membris corporis: & in proposito plus pauperculus læditur ex solutione duorum solidorum, quam artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo nõ vsquequaque falsum est illud assumptũ, scilicet æquum est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed vt iam patet, etiam sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonum cõmune huius vniuersitatis pauperum. Reuelatio nanque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autẽ ad iustitiam commutatiuam adeo spectat, vt id iustitiæ distributiuæ attinere rediculum sit nisi fortè distributio mutui statueretur: quod hic non fit. iniusta deinde lex esset, si qua statueret, ex subuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecuniæ æstimabile mutuandi daret, & similiter cuicunque alteri, cui ex vlla causa nõ tenetur. Ex hac siquidẽ causa nulli ciuiliter obligatur, quãuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & esset sermo nõ de subuentione per mutuum, sed se cõmoditate perpetua mutui inueniendi, quã totius cõmune bonum esse dictum est, nõ potest adhuc concludi iustitiã seruari: quoniam si penes cõmoditatem illam, distributio oneris agẽda est, cum commoditas illa omnibus mutuum sumẽtibus æqualiter respondeat, inæqualiter distributio solutionis onus nequaquam deberet: licet, vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

¶ Secunda verò ratio, quæ metitur onus soluendi iuxta datã soluendi occasionẽ, facile soluitur, dicendo, q̃ aut occasionis vocabulo proprie vtitur, aut cõmuniter, vt etiam causam occasionem vulgariter dicimus. Si proprie loquatur falsum est, q̃ huiusmodi occasionibus commensurandæ sint distributiones boni aut mali cõmunis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia: secus autẽ de gratuitis dicendũ esset remunerationibus. Si autẽ occasionẽ pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harum expensarũ est vniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutẽ vult pecuniæ Montẽ saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri. quia pauper ipse occasio valde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante vniuersitate quæ soluere tenetur, vtpote nõ concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionẽ, ex qua occasionẽ sumit mutuans, q̃ pignus vult, ex quo deinde prouenit, quòd vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quòd occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his autem formari potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habendi, reuelatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia: nulli horum distributio oneris huius iustè commensuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens in Monte hoc nullum esse propriè mutuum, sed societatem potius quandam, pijssimã capitulis ad commune bonum tendant.

SVRREXIT propter has fortè rationum angustias opinio alia, nedũ hæc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videntur cõmunitatibus pietate plena dedere volens. Hæc quantum ad propositum spectat, tria dicit. Primò, quòd hic est contractus societatis positiuæ & perpetuò conseruatiuæ. Secundò, quod non est hic cõtractus mutui propriè, sed temporalis vsus cõmunis depositi. Tertiò, quòd hic est cõtractus locationis operarũ ad custodiam pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddẽda iustè exigitur, &c. Primum declaratur explanando naturam huius Montis sic: Pauperes ciues conuenientes media intercessione prædicatorum, &c. à diuitibus &c. a seipsis quandã pecuniæ summam dono obtinent non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modũ mutui conseruandam, einsque custodiæ ac prædicti vsus dispensationi, & pignorum custodiæ, curæ & cæteris, vt supra, pro securitate communis pecuniæ ministris quidam à pauperum patribus præponuntur, reddendaque statuitur eorum operibus merces à singulis pauperibus, vt suprà scilicet vnus denarius pro libra singulis mensibus, &c. Hæc est pauperũ ciuium societas, deponens summam illam sub cõmunibus custodibus per modum mutui eius pauperibus dispensandam, & reddens mercedẽ custodibus debitam, &c. Et quia in societate ista nũquam, intẽditur diuisio capitalis communis, scilicet depositi, nec secundũ totum, nec secundũ partem, sed potius procurare augmentũ, & pro conseruatione illius tuta quilibet aliquid soluit puta duos denarios pro libra, &c. ideo hic est contractus societatis nõ diuisiuè, sed positiuè, & perpetuo conseruatiue. Secundũ verò, scilicet quod nõ sit hic contractus mutui: probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuum dicitur. Vbicunque nanque est proprie mutuum, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuum: & mutuans omnino à petente mutuum distinguitur. Sed hic neutrum istorum inuenitur. quia pecunia quæ mutuatur, communis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum commune depositum, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis membris non omnino distinguitur: ergo non est hic propriè mutuum. Maior propositio assumpta, quo ad vtranque suam partem ex ratione iustitiæ commutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia cõmutatiua non est inter totum, & partes: & mutuum non est, nisi de eo quòd alterius partis, id est, singularis personæ est, & consequẽter omnino alienum ab hoc petente mutuum: vnde quãdo pauper à Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, temporalem vsum communis depositi secundũ veritatem petit non mutuum. Et ex hoc vlterius manifestè sequitur, quòd vsura hic, nõ est, quæ mutuum explicitè vel implicite comitatur. Tertium autem, quòd scilicet hic fit, contractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter, quòd pauperes iustè teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAPVT XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinatis iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quam secundum alias supradictas.

QVONIAM autem opinio hæc tanquam singularis communiter derelicta videtur, duo in eius examine facienda occurrunt, vt, scilicet primò ostendamus male formatũ esse ab ea casum Montis pietatis: & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admisso casu, quòd iniustitiam non cuitet, manifestandum est, quòd contractus iste non sit socialis: vt ex Pauli secundi Pontificis Maximi literis ad Perusinum legatum habetur: vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurratur. In contractu enim socialiter hoc, quòd socij ad communis boni augmentum tendunt ridiculum est, in dubium apud sedem maxime apostolicam verti, an sit vsura. Quòd etiam sit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontificum patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionem mutuo sic annectunt, vt vere mutuum restet quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicunt, vt, scilicet plus egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tamen statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, quòd penuria vocabulorũ huius causa est. Tum quia in prompta vocabulorũ temporalis vsus, cõmunis depositi vel boni erat. Tum quia expresse in literis huiusmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur: & deposita pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperibus sunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum quoque esset, & saltem circumlocutione aliqua non esse mutuum insinuatum esset: præsertim quia omnes forte huiusmodi literæ emanarunt ad instantiam eorum, qui vsuram in hoc Monte non esse contendunt. Qua enim faciliore & magis apparente via excludi vsura potuisset, quam mutuum nõ interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione nõ esse huiusmodi contractũ facilem absque mutuo, vt dicitur: Vbicunque justum est secundũ æqualitatẽ simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi vere est iustitia cõmutatiua sed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperem est iustus secundum æqualitatem simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ cõmutatiuæ. Sed iustitia cõmutatiua non vertitur inter totum, seu totius bonũ vt sic, & partem, sed inter partem & partem, ita quòd etiam totum, vt extremum cõmutatiuæ iustitiæ partis ratione habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Thom. expresse habentur: ergo contractus iste nõ est inter Montem inquantum est totum, siue cõmune bonum, & Ioannem pauperem inquantum totius partem: sed est inter totum, in quantũ partis rationem habet, & Ioannem pauperẽ vnum de populo, &c. & consequenter est vere contractus mutui. Admisso autem talis societatis contractu, quæ si nõ est, posset tamen fieri: iniustitiam omnino ibi cõmittit: hic declaratur. In contractibus istis, de quibus est sermo, aut standũ est infra limites cõmutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiuæ, aut vtriusque, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ puræ formam agimus, cùm constet, quòd totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, à parte exigi non potest: & consequenter quamuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniuste tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic comuncitur iniustitia & vsura, quo superius infra iustitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secundum iustitiam distributiuam puram procedendum esse creditur: quoniam contractus locationis operarum nō est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatem pauperum, vt superius dicebatur: manifestus error statim patet: quoniam locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi non potest quin æqualitatem cōmutatiuæ iustitiæ requirāt. Si autem vtriusque iustitiæ forma miscetur, secundum veritatem idem est casus iste cum eo, quem superius secundum distributiuæ iustitiæ modum disputauimus, & concludimus iniustum esse. In hac siquidem societate distributio nō aliter, quàm ibi miscetur: nisi quòd ista opinio ponit ipsam pecuniam per modum mutui etiam distribui in vsum, &c. Sec hoc nihil penitus variat casum quo ad rationem iusti vel iniusti: quia in societate ista aut omnes habentur æquales, aut nō: si omnes æquales, ergo iniustè vnus plus alio grauatur onere solutionis, ad quam societas tenetur: quoniam secundum dignitatē iustum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cùm non nisi ratione indigentiæ ponatur, quia plus egēti plus mutuandū statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta 10. ducatorum. tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionibus, qua plus accipiens communis boni, plus cogitur sentire cōmunis mali: & distributio cōmunis oneris commensuratur singulorū indigentiæ. Et manifestius accidit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus quæ deferuntur ad vsum, inuenitur. Vtrobique enim iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem causa: quia scilicet supportatio cōmunis oneris commensuratur necessario vsui, vsus autem necessarius cōmensuratur indigētiæ, & sic de primo ad vltimum æqualitate seruata oneris communis distributio indigentiæ ciuium & pauperū commensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quòd tantò quisque cōmunibus grauetur, quantum magis proprius indiget. In hac enim societate quantò quis magis eget, vt propriis possit prouidere necessitatibus, tantò maius mutuum sumit, & diutius retinere cogitur, & tantò plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ à societate pro seruitiis sibi impensis: vt patet. Et ne iterum dicta repetantur, eodem est modo hic iniustitia distributiua, sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutrius iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem tantùm, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadam societate erat in primis, ad fraternam societatem confugiens: quoniam operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiam nō ad amicitiam, &c. spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriæ parum compotes: qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ aliarum sunt virtutum & vitiorum. Expressè nanque in 5. Ethi. habetur, quòd omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur. cùm ergo constet, quòd actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bonum aut omne malum oporteret quòd sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si hunc iunxerimus supradicta, quòd scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, vt secundum: secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

AD rationes ergo, quibus probatur quòd hic non interuenit mutuum, dicendum est, quòd inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnat enim, quòd sit contractus rei inter totum vt sic, & eius partem, & quòd sit secundum æqualitatem rei ad rem. Si nanque est secundum æqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua: ergo inter partem & partem: ergo non inter totum vt sic, & partem. Et similiter si est inter totum vt sic, & partem ergo est secūdum dignitatem partium in toto: ergo non secundum æqualitatem rei acceptæ aut datæ, constat autem, quòd hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuum restituitur, & tamen secundum istam opinionem inter totum vt sic, & partem contractus est: implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia non discernitur inter per se & per accidens. Accidit enim Monti, inquantum pecuniam reddēdam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quòd totum sit: hoc enim sub partis ratione facit. & ideo mutuans hic est omnino alius à mutuum sumente, si formaliter consideretur: quoniam singularium personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ inquantum sic Ioanni pauperi mutuatur, quòd communitatis, aut communis societatis, aut enimsque alterius aut nullius sit: sufficit enim, quòd Ioannis pauperis sic non sit, quòd ad eius restitutionem integrè teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totū & partes necessaria discretio omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod totū debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est: quoniam pro seruitiis societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum vt sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (vt suprà patuit) & restituit sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertiò defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum sumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis perpetuæque societatis fit, non nisi remote fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

CAPVT XV.

Exclusis quorundam extraneorum dictorum concludens vltimo intentam sententiam.

PERAGRATIS omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositū ex moralibus rationibus adduxerūt, restat primo nominãda tantùm opinio dicens, Montem hunc pietatis cum suis capitulis nō mutuum facere, sed rem quādam diuinā esse, & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, nō omnino committendū esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diminitate veluti loquentes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendū, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt: ac per hoc rationes sophisticas putāt, etiam si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidē pietatis ab apostolica sede approbatū, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur autē Mons pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecuniæ pie collecta, & sub custodibus deposita ad perpetuā releuationem pauperū mutuo mediante. Vbi nota quòd Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiuncto, scilicet sacris canonibus nō contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa quę iniusta esse superius monstratum est: propter quod si ita est non paruum peccatū fuit, facere imprimi summi Pont. bullas truncatas absque illa particula, scilicet sacris canonibus nō contraria. Laqueus siquidem est animarū in quem ego incidissem, vel saltem absque suspensione nō fuissem, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mātuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgentiis concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis conservationem, aut aug mentum manus porrigunt adiutrices arguunt. Iam enim patet, quòd Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia concedantur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

EX rationibus ergo propriis iustitiæ cōmutatiuæ, & iustitiæ distributiuæ, clarum iam cuilibet patet, non solùm quòd nullo prædictorū modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocunque alio modo casus formetur, iustitiæ æqualitas non seruatur. Nec oportet omnem frigillatam obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina S. Thom. adeò sumpta sunt, vt si frigillatam allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facilè ex omnibus satisfacere, vt omnes veritatem cognoscāt, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiæ in sancto Apollinare completo hoc die, id est die 11. Iulij 1498. per infinita secula seculorum. Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xysti de Monte Pietatis finit.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Cambiis in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixiensem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium, in cambiis realibus esse mutuum.*
3 *De opinionibus dicentium, in cambiis realibus esse contractum permutationis.*
4 *De opinione singulari circa cambia.*
5 *De natura artis campsoriæ.*
6 *Quomodo oporteat nummismatum commutationes fieri ad hoc, vt restituendo seruetur.*
7 *An talia cambia proposita sint vere cambia, & iustificata.*
8 *De aliis cambiis propositis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM mihi his diebus otium, venerande amantissimēque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambiis, inuitans post auditos campsores, plerásque diuersorum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, vt in consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen sistentibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) racendum potius videretur. Verùm vbi plures dies lectioni meditationi que iam dedissem, & infidelis promissionis rearus occurreret, diuina fretus ope, tria de cambiis tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmādum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

CAPVT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta, vel iniusta in dubium. inter doctores vertitur.

¶ Iustificata siquidē sunt, quæ fiūt in tribus modis. Primò, quum in cambio minuto campsor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autē cambium minutum, cum campsor pro aureo ducato monetam dat cōsuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dando, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalē æquitatē, ex eo quòd industriæ & operæ campsoris ratio habenda est. Quum enim cæterarū artium ministros liceat in cōmutationibus propriis laboris industriæque mercedem cōponere, campsoribus, qui cōmutationibus numuismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter id dicūt opinantes tale lucrum campsoribus tantum licitum: ita quòd priuatus homo si cambire debet ducatū aureum, nihil debet lucrari. Cōmutatio nanque numismatū patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodū cæteræ cōmutationes) sed determinata est: puta q̄ ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris cōmutationibus æqualitatem violare iniustum est, ita in cōmutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedē seruitij, non in numerādo pecuniam vt quidam putant (quoniam cōtingit fæpe minus numerare campsore, quàm accipientem, & actus numerandi nō est propriè mercenarius, sed solitus gratis cōcedi, vt vsus libri, & numerationi campsoris respondet numeratio dantis aliā monetā) sed in arte cāpsoria Reipublicæ ministrando, vel propter incōmodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à se, vel qualitatē numismatū (vt infra declarabitur) nō licet plus im cambio minuto accipere, quā detur. Quorū nullum locū habet vniuersaliter in singularibus hominibus nō campsoribus. Secundò quum campsor moderatè lucratur, ex eo quòd Petrus habens certa summam pecuniæ Mediolani, dat eam campsori, qui faciat æqualē summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc campsor mercedē exigit, iusta est exactio: campsor enim translatoritis in hac parte locum tenet, nec est æquū, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertiò, quādo campsor lucratur, ex eo quòd monetā alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim est negotiatio numismatum: ex qua primo ortum habuisse videtur ars campsoria, vt videtur in primo Politicorum. Et est licita sicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licent.

Iniusta verò absque dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis fiunt. Primò, cum campsor lucratur, aut lucrari intēdit, ex eo q̄ Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno vel Londris: & tamen secundū veritatem ibidem restitutio facienda vtrinque scitur, siue fiant literæ ibidem hinc ad mensem tantum, quantū valebunt, tunc Venetiis: cambij, & non præsententur, siue nō fiant literæ. Interuenit siquidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundū quòd diuersimodè fit. ¶ Secundò (& in idem redit) cum campsor, vt lucratur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tantum, quantū valebunt, tunc Venetiis: secundum cursum cambiorū decem libræ grossorum, quæ æquivalent centū ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetiis quandoque excedūt, & quandoque excedūtur. Hic enim secundum veritatem est contractus mutui. Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuū date nihil inde sperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quòd erit ibi lucrum: qui cōmuniter solēt tūc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed rarò minus valeant: & propterea & hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis. & campsor haberet in promptu verum cambium agendū cum illis centum pro Venetiis illo modo, & ad instantiam Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte campsorum, quædam ex parte accipiētium cambia. Ex parte quidem campsorum sunt, quæ dupliciter fiunt: aut, scilicet appretiando numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quàm valeat cōmuniter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretiando numisma propriū quod datur, magis quàm valeat cōmuniter in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt: & in idem redeunt: omnia cambia sicca reducuntur pro quibuscunque locis fiant. Ad primū enim modum spectat cambium Lugduni in quo Petro indigēti marca auri, quæ cōmuniter valet ibi 60. scutos, campsor Mediolani dat 60. scutos, nō secundum valorem scuti Lugduni, sed ibi cōmuniter valeat scutus 30. grossos, appretiatur hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quæ ascendat ad 60. scutos ad rationē 28. grossorū pro scuto. ¶ Ad secundū verò modū spectat cambium tam Londrēse, quàm Burgense. in quo Petro egenti Ianuæ dat campsor Ianuæ 1000. ducatos, non secundū valorem ducati currentē Brugis aut Londres, sed cùm ibi valeat ducatus 50. grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita q̄ pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis, vel Lōdres 52. grossos. Cætera autē cambia ex parte campsorum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quantitas monetarum non recitatur: quoniā exempla ponimus, vt addiscentes intelligant. Auget autem cambiorū prædictorum ambiguitatem in certa temporis ratio: faterntur enim campsores, quòd quantò tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

¶ Ex parte autem accipientiū cambia, sex modis variantur cambia secundū differentiam eiusdem, vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidētis lucri: hæc enim videntur aliquam per se differentiā in cambiis facere, Cōtingit primo modo, quòd Petrus dat Mediolani campsori centū ducatos Florentinos aureos, & vult totidem florentinos Florētiæ. Contingit secundò, quòd Petrus pro dictis ducatis vult Florentiæ monetā argenteam, puta grossos Florentinos, sed tot quod æquivaleant Florētiæ ducatis 100. Florētinis aureis. Contingit tertiò, quòd Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam auream, vel argēteam Florentiæ, secundū quòd tempore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florentiæ. Et quolibet horum contingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositū est. & cum adiuncto aliquo certo lucro ita, scilicet quòd Petrus vult non solum prædictos centum ducatos Florētiæ modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenent ex parte campsoris communiter: ideo de illis erit sermo diffusius, de istis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequētibus cambia nunc discutienda cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAP. II.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus esse mutuum.

QVONIAM autem secundum diuersa præsupposita diuersimodè inneuiuntur doctores locuti de huiusmodi cambiis, & ex aliis principiis procedūt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sint singulorum rationes. ¶ Vnde eorum occurrunt primò opiniones, qui asserūt aut suscipiunt contractus cambiorum realium secundum veritatem esse contractus mutui, licèt cambia vocentur. Sunt autem contrariæ horum opiniones: dum quidam dicunt talia cambia esse iniusta & vsuraria, quidā verò quòd sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia vsurarium est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: constat autem omnes campsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adiicere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis non semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hæc cambia facere. Quòd autem verè supponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quod contractus iste dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translatione Dominij, & recipit pecuniam: has autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes: munitúrque opinio hæc autoritate Gof. & Host. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

¶ Acceptantes autem mutuum hic esse, & tamen absque vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operam locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiam in contractu mutui licet seruare se indemnem: constat autem, quòd mutuans Ianuæ centum ducatos aureos, damnū incurreret si Brugis restituuntur sibi totidem aurei, vel eis æquiualens ibi præcise. Tum quia plus daret, quam reciperet: ex eo quòd ducatus aureus plus valet Ianuæ, quàm Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatorum pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi contractus mutui celebratus est: ergo licitum est æstimare ducatū aliquid plus, vt mutuans nullum damnum incurrat: & hoc, in istis cambiis accidit. Quo ad locatas verò operas: quia cum nullus debeat propriis sti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pendiis militare, & campsor & ministri publicæ vtilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, consequens est quòd propriam mercedem reportare debent: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accidentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus pensatis talis excrescentia sit licita.

SED reuera neutra harum opinionum veritatem assequitur. Primæ enim fundamentū ruit: quoniam (vt infra patebit) hic nō est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambiis illud plus sumi, vt vitetur interesse: hoc enim campsores testantur esse falsum, & dicunt quòd nō vt damnū euitent, sed vt lucrētur huiusmodi cambiis insistunt: & quòd si accipiētes cambia obligarent se ad restituendum precise quantum accipiant in loco vbi accipiunt, ipsi non mutuarent, quia lucri causa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, quòd nec pro interesse stipendij ministrorum plus sumitur. Si enim campsores ex cambiis nihil aliud quærerent, quàm se seruare indenes, cambia non ingrederentur, sed pecunias suas secum tenerent, aut aliter exponerent, vt ipsimet testantur. Consequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus exigere & ministros statuere, & laborum industruæque ratione habita, inde etiam sustentatorium lucrum quærere: quoniam hoc esset vsuram artem facere moderatam, vt patet. Ministris autem Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & à quibus oportet reddi in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis sit nosse, & quòd non est simile: quia in cambiis intenditur lucrū, & quòd experientia teste non licet artem facere mutuatiuam, vt operarū periculorum, & industriæ ratione habendo, plus forte recipiatur, vnde ipse cum familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur vsura in his cambiis, si contractum mutui implicant. Propter quod Gof. & Host. sub mutui nomine casum tractantes (cum scilicet mercatores mutuant, vt restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsuram esse dixerunt.

CAP. III.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus esse cōtractum permutationis.

IMERSIT ergo propter prædicta forte aliorum opinio, dicentium in his cambiis nō esse contractum mutui, sed innominatum, scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse contractū permutationis. Et horum contrariæ quoque sunt opiones aliis asserentibus hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent non tam ad probandam eorum iustificationem, quam eorum naturam extra mutui rationem esse. Et quamuis multiplicent rationes, ex tribus tamen cōditionibus separant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatæ sortis in accipientē mutuum transfert: cambium verò reale, damni periculum campsori relinquit, si minus forte contingat accipere: vt quandoque (licet raro) contingit. Secundo ex diuersitate rei restituēdæ & loci: nam mutui ratio exigit, vt eiusde generis & bonitatis res restituatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquiualens: aurū enim pro auro & triticu pro tritico restituedum est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de fol. l. Paulus. In cambiis autē realibus fit permutatio monetarū diuersorum generum & in diuersis locis. Tertiò ex modo cōtractus: quia in cambiis realibus est venditio vel contractus similis venditioni, dum ducatus venditur 52. grossis Flandrensibus: & æstimatur vna moneta cū alia quòd licere patet extra, de censi. cap. olim causam. & cap. cum canonicis, in mutuo aute nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutatiuus & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborum, & periculorum, expensarūmque ratio habeda est.

¶ Dicētes verò cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis nō inuenerim ex dictis tamen ab his, qui absolute cambia hæc damnant: aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quòd cambia hæc in fraudem vsurarum introducta videntur, cum permutationem monetarū campsor non intendat, sed necessitatibus indigetis nolens gratis mutuare, nomine, permutationis monetæ mutuum palliat, vt lucretur: præsertim cum plerúque contingat in eade fieri moneta restitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam & periculum, quod rarò accidit, ponderandū non sit in cōmutationibus, quæ regulandæ sunt secundū communiter euenientia. Secundo ex eo, quod ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non potest, in huiusmodi autem cambris, vt patet in casu posito, quanto distantius est solutionis tempus, tanto plus sibi solui pacisciscitur campsor. Tertiò, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quàm nunc aut hic valet, non est licitum, nisi vendens intendebat vsque ad tēpus illud seruare, vt in cap. nauigāti. extra, de vsuris. aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Rayn. Inno. & Ioan. And. & Ioan. Cald. campsores autem nō intendunt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam properandum est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POST prædictas opiniones egregij cuiusdā doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicēs.

¶ Primum est, q̄ contractus iste, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt S. Thom. dicit in Secunda Secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecunia pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratio, secundus vocetur venditio, &c. & tertius cambium, ita quod cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, quòd in cambiis non consideratur pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed vt res quædam est. Constat enim secundum omnes vtroque modo posse accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad sōtentationem. Et quòd campsores pecuniam vt rem considerent, ex S. Thom. autoritate probat in secundo de regi. prin. dicentis, quòd numisma potest accipi, vt in mensura, & vt quædam res est: & hoc modo vtuntur eo campsores. Fabricatque super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniam à campsoribus, vt pote rem quandam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorūmque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimum, quòd licitum est campsoribus plus accipere, quādo tempus solutionis distantius est. Distinguit tiquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter vno modo, quòd sola temporis dilatio excessum pretij operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, quòd res in dilato tempore considerata pretium augeat in commutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyeme emit lanas assignandas sibi in vere, minus quam valeant in hyeme, eo quòd lanæ tempore veris creduntur minus valituræ, iuste emit: eo quod res in tempore illo sumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nūc anticipat solutionem, vsuram committeret: quia pro tēpore solum temporis moram pretium variantur. Subditque, campsores non plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tempore consideratæ. Quoniam verbi gratia, marcha auri soluenda in nundinis Ianuarij, non ideo minus emitur à campsoribus Mediolani mense Octobri, quam Nouembri, quia longius distat secundum tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tempore, minus estimatur communiter à negotiatoribus & magis in tempore proximiori. Et meritò, vt dicit: quia cum negotiatoris finis sit commutando lucrari, nec ideo emat, vt emptā habeat, sed vt iterum commutet cum lucro: licitum est sibi considerare quānto tempore pecuniam occupatam in re empta tenere oportet, carius enim emitur quod citò distrahitur, quàm quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem, quod campsores non rationem temporis dilati. sed rei in tempore habeant, est quòd non semper secundum temporis approximationem pretium crescit: sed quādoque instantibus nundinis cōtingit pretium minui, adeo vt minus venditur tunc marcha auri in proximo assignanda, quàm fuerit vendita tribus mensibus ante.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secundo non consonat: quoniam nomina formaliter sumpta intelligi oportet, vt 4. Met. tradit Arist. alioquin perireret certitudo à locutione: quoniam extra formale significatum infinita sunt, vt ibidem dicitur. Vnde si cambiis pecunia considetur vt res, non vt pecunia. vt dicit, contractus iste, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. Thom. dictorum reponi, sed primo.

¶ Secundum deinde dictum verum non sonat, & S. Thom. verba malè interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Regi. prin. cap. 14. sunt ista: Numisma quamuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta si confletur, erit aliquid. videlicet aurum vel argentum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in aliis speciebus pecuniarum: imò amplius, vt in campsoria, quæ non propriè ordinatur, vt sit mensura rerum venalium: sed magis ad permutationem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quod pecunia consideretur à campsoribus, non vt mensura, sed vt res: sed habetur quod pecunia nō vtuntur campsores vsu primario: propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quem est translata, inquantum tamen pecunia, scilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campsoribus conuenit: vt infrà patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hactenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campsoriæ.

VT

VT autem natura cambiorum vniuersaliter & faciliter percipi possit, tali ordine procedendum credimus, vt vt scilicet primo de ipsa arte campsoria dicatur, & quid sit, & quām licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demū ad cambia prædicta descendēdo videatur, an artis sint campsoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum est, ob iectiones factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cambiis sermone completo, ad alia proposita procedi libere poterit. Principium autem ad declarandā campsoriam, arte oportet sumere ex primo Politicorū, eius vestigia sequendo.

¶ Sciendum igitur inde est, quòd rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & cōmunis: seu primarius & socūdarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quem ex ipsa rei natura primò ordinatur, vt vestis ad vestitum, panis ad esum vinum ad potum, &c. Communis autem siue secundarius est, quo res in quātum talis, alteri tamen à primo fine applicatur, vt commutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim cum venditur, inquantū calceus consideratur: non enim pro simplici pelle venditur: nō tamen propter venditionem est calceus, sed propter calceationē: & sic de aliis. Quemadmodū ergo cæterorum, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessariis, scilicet ad vitā humanā, scilicet tritico, panno, aromatibus: &c. propter huiusmodi enim cōmutationes numisma inuentū esse conflat, dum ea quæ vni patriæ desunt, aliunde haberi non possent, nisi datis pro eis æquiualentibus: & multū incommodi esset, res semper trāsferre æquales: ob hoc enim aurū, argentū, æs, & quicquid huiusmodi est facilè portatile & vtile statuerūt cōmutandis rebus adæquatum iri: & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod charactere insignitū est, in testimonium qualitatis & ponderis: sicut & cæteris mensuris publicis consuetū signū imprimi, testās earum iustificationem. Secundus autem numismatis vsus est cōmutatio pro alio numismate, vt ducati aurei pro carnalis. Non enim propter hoc factum est & tamen hanc cōmutationem subit, nō inquantum aurum aut æs absolutè, sed inquantum numisma, vt continua experiētia docet. Orta autem videtur hæc cōmutatio ex inæqualitate numismatū, dum vel ad supplendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebātur, vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum autē ex numismatum commutatione primo quidem, vt philosophus quidē dicit: casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aureū numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, quàm dentur ibi, vnde ductū fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatū commutationes lucri vias cōposuit: sicque ars campsoria cōtexta est. Vnde nihil campsoria est, quàm negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶ Quamuis autem à Philosopho campsoria vituperetur, & ratione materiæ: quia tantū numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod fine caret, & vtriusque simul: quia pecuniæ, vt instrumēta œconomicæ & politicæ, habēdæ quærendæque sunt nō propter se, sicut nec quodcunque aliud organū per se appetitur. Si tamen ex hominis campsoris fine honestetur (vtpote ad familiæ, & status sui decentem sustentationem ordinata) licita est, quemadmodum & aliæ negotiationes. Potest enim id quod solitariæ consideratum consonum non videtur, ex adiuncto fine honestum reddi: vt patet de hominis occisione, quæ absolutè repellenda est: si tamen addatur propter institiam, &c. præcipienda est: sicut è conuerso ars ex se honestissimum finem habēs, vt medicina sanitatem, vituperabilis ex fine medicātium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia teste pareat, quòd multa necessaria ciuitatibus plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non commodè possint absque cambiis negotia sua exercere, necessarium, & honestum est campsoriam in ciuitatibus esse: nō quatenus purè campsoria est, sed quatenus œconomicæ politicæque ministra est, vt ex dictis patet. Et sic campsores nedum possunt seruare se indennes, sed etiam lucrari, & industriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri vt rectitudo seruetur.

NON solum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorū in communi exigit, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit dicendum est: omissis tamen singularibus, quæ scientificatæ determinationi non subsunt. Quum ergo campsoria circa commutationem numismatum versetur, necesse est institiæ commutatiuæ cautiones in ea seruari, sicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto verò Ethi. patet q̄ vniuersalis regula cōmutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad rem: vt, scilicet æquale sit datū accepto & ecōuerso: vnde si commutatio numismatū iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse cōmutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis cōtingit seruari, secundū differentiam numismatu, & locorum & temporū, ideo potest æqualitate salua lucrū prouenire campsoribus. Quod quomodo cōtingat, videri potest, si prædictas differētias scrutati fuerimus. Numisma igitur cùm vbique duplex esse cōsueuerit, scilicet inexpēdibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expēdibile, pro nō expendibili, aut pro expendibili. Et vtrūque horum cōtingit dupliciter, aut dando numisma melius cōmodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora cōpositis sunt, à primis inchoandum est, nulla locorū aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur commutandū est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quantū est ex parte cōmutationis oportet numismata commutanda æqualis valoris esse: quoniam vtrūque lege aut consuetudine certum habet pretium. Nec saluaretur in commutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamen ex parte æqualitatis numismatū in se vel ordine ad campsorē, quòd sit hæc cōmutatio iusta, numisma minoris pretij absolutè dando. Ex hoc est quando campsor dat bonā monetam pro mala nō falsa, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomen merentur. Tunc enim licet campsor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruatur ex eo, quòd centum ducati in moneta sic bona, & portatili æquiualent centū & duobus. Verbi gratia, in moneta tam vili, vt patet, si constanda essent numismata, & ex vtilitate, quæ potest ex illis percipi in faciendo ex eis vasa, & ex vtilitate expensionis secundum locum & tempus: bona enim numismata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur: & ex periculo quoniam malæ monetæ, vtpote exosæ facilè possunt à principibus inexpendibiles reddi, & de facto in prouinciis bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarum per legem: quoniam illa respicit numisma, quò ad per se primum vsum eius, qui est cōmutatio pro venalibus. Lege siquidem vel consuetudine statuitur, quòd aureus ducatus & nonaginta solidi in commutationibus œconomici & politicis æquiualeāt: in quibus pecuniæ pro rebus cōmutantur. Commutatio autem numismatum, arbitrio sapientū iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruatur æqualitas, si quis commutans numismata minus dat pro eo quòd danda à se numismata cōmodiora sibi erant: sicut etiam licet vendere rem carius, quàm absolute valeat, ex eo quòd vendenti commodior est. Vnde habens ducatum aureum, si à volente commutare paruam monetā pro illo, solidum vnum exigat, quia ille sibi cōmodior, non peccat. Qui tamen non vult absque lucro commutare ducatos Ianuenses pro aliis ducatis æquè pretiosis, & sibi commodis, quia petenti cōmutationem cōmodiores sunt Ianuenses ad deaurāda sua vasa, peccare videtur, eo quòd vendit alterius commodū. Et quia in istis nō ex campsorii expensis aliquid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuilibet ex istis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, quàm accipere. Campsori autem vltra hæc licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & commodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat cōmutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrū prouenire: ex eo quod non solum haberi potest ratio materiæ & cōmodi, sed etiam extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali cōmutatione multū à numismatis ratione declinantes, quasi vt res quædā commutentur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet inquantū est talis res, puta aurum, & inquantū numisma) & secundo excedēte primum, ex hoc quod aliqua pecunia alicubi inexpendibilis est numismatis pretium ibi perdit, magisque vt res quædā commutanda venit: quam tamen campsor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurās habere ipsam cōmutando, multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

Loci autē differētia tripliciter potest omnibus prædictis commutationibus admisceri. Campsore enim existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut cōtractus cōmutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, vbi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul.

¶ Si cōtractus fit primo modo, scilicet Mediolani & pro Mediolano, tunc cum accipiens cambium ex vi talis cōtractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorum ratio habenda est, sed tanquam cambium manuale agēdum est, eorum, quæ supra dicta sunt, rationem habendo. Ex eo tamen quòd accipiēs cambium vult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehendæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & campsor vult hæc subire, licitum est mercedē exigere. Sed hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

potius ad contractus locationis, & conductionis spectat, quàm cambij, & ideo iuxta eorum canones reguletur, si accidat. Quod tamen raro credo euenire. Si verò contractus fit secundo modo, scilicet Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emuntur. Oportet enim loci sicut & temporis pro quo cotractus fit, rationē habere, nō in quo fit, si pro alio loco aut tempore tantū contractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani cōmutatio coniectando verisimile pretiū loci, pro quo fit. Et quāuis talis modus cambij nunquam forte fiat: fieri tamen posset hoc modo, quòd Petro habenti Venetiis Venetā monetam, & egenti Mediolani centum ducatis, campsor Mediol. de 100. ducatos aureos recepturus de illa moneta Venetiis tantum, quantum Venetiis pro illis cōmutatur in cambio manuali, & nō in cursu cambiorum quæ fiunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶ Si autem contractus fiat tertio modo (vt cōmuniter accidit, scilicet Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc vtriusq; loci simul, ac per hoc distantiæ eorū periculorū expensarūmque intercedentiū adhibēda est ratio: sicut & in contractu emptionis. Constat enim ꝙ aromata Alexādriæ, assignanda Ianuæ, empta atque soluta & Ianuā deuehantur, longè minus valent, quàm si manualiter Ianuæ assignarētur: quia res conducenda à tanta distantia, cùm tot periculis & expēsis, &c. longè minor est Ianuensibus seipsa conducta, & tot periculis expensisque libera. Et hoc modo in contractu commutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expēdit & oportet adæquare: vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte computētur. Sicque fiet, vt si centum ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenses adæquarentur, Lugduni assignati ducenti & nonaginta fortè adæquatur, concurrentibus etiam aliis supradictis rationibus: & forte pauciores. Viliora siquidem sunt conducenda cum periculis & expensis, quàm manualiter habita. Nec obstat quòd campsor Mediolanēsis habet fratrem, aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugduni tantā summam pecuniæ expensurus pro aliis suis negotiis, hæc enim omnia per accidens se habēt ad contractus naturam, in cuius æqualitate iustitia consistit. Quid enim ad contractus commutatiuos, in quibus æqualitatem rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferè gratis inuenio, & exinde viarum ministrorumque expensas lucrans diues fio, dummodo rerum conditionibus pensatis æqua fiat commutatio.

DE temporis autē differentia, bimēbris tantu distinctio considerāda est, scilicet præsentis tantū, aut futuri tantum, vtriusque enim simul ratio habita nullam iustam diuersitatē pretij in commutationibus facit, vt infra patebit. Potest ergo in cōmutatione numismatum iuxta tempus cōtractus æqualitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambiū, siue non, & siue in eodē loco sit æquiualens reddendum: siue alibi, locorū tamen ratione habita. Vnde potest campsor dans aureos & recepturus aliam monetā vel econuerso, certificare quantitatem reddendæ pecuniæ, ac si tunc manualis commutatio fieret. Potest & futuri tēporis: quo scilicet assignatio reddendæ pecuniæ erit, ratione habere. Et hoc dupliciter: aut incertē cōmutationem relinquēdo: sit scilicet pro 100. aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argēteos, quot post illos duos menses æquialebūt centū aureis, aut certificando commutationem, vt scilicet habito respectu ad futuras cōmutationes post duos menses stabiliatur nunc cōmutatio cōmensurata illis, ita ꝙ parum plus aut parū minus verisimiliter credātur commutanda esse talia numismata. Vt si creditur ꝙ hinc ad duos menses, cū assignanda erit pecunia ab accipiente cambiū 100. aureis æquialebūt 1000. argētei. vel 1000. & 10. potest ex nāc certificari cōmutatio ꝙ pro 100. aureis dans teneatur accipiēs assignare tunc 1000. & 10. argenteos, siue plus siue minus tunc contingat cōmuniter assignari. Patent autē hæc ex aliis cōmutationibus: vt in contractu emptionis rei assignandæ futuro tempore manifestū est: & habetur expresse extrà, de vsuris cap. nauiganti. in secundo casu: in ista enim cōmutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quòd prius campsor sua numismata dat.

¶ Vtriusque autem temporis simul differentia nullam diuersitatem videtur in quibuscunque cōmutationibus facere, sicut vtriusque loci, quoniam res in tempore futuro data nō est deterioris conditionis ex hoc, ꝙ absens à præsenti, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distanti ex hoc ꝙ reducēda ad locum presentem. Nec subiacet periculis, ꝙ expensis, industriæ aut ministris, vt ad præsens secundū tempus fiat, sicut secundu locum. Nisi quis dicat, ꝙ subiacet periculo perditionis, quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in cōmutabilibus reputari patet tum ex eo ꝙ aut tam rara sunt, quòd consilio non subsunt (vt de status deiectione dicitur intra tam breue tempus) aut talia sunt ꝙ etiā si accideret adhuc tuti essent credi-

tores: vt de morte, & huiusmodi patet. Tū quia ex mutuis & aliis cōmutationib⁹ experiētia teste patet, huiusmodi pericula nō cōsideranda esse: nō enim qui mutuat, aut vendit licitē aliquid, plus exigit propter huiusmodi pericula quæ in tēporis dilatione possunt accidere vēdendo ad tēpus, aut mutuādo. Et quia breuitas & prolixitas tēporis, differētiæ sunt tēporalis distantiæ, consequens est quòd nec in cambiis nec in aliis cōmutationibus ex quātitate temporis aliqua cōditio rei commutandæ accedat per se ex qua possit vilior aut pretiosior iustè æstimari. Notāter autē dico per se quoniā per accidens contingit res æqualis bonitatis eodē tempore assignāda dinersa notabiliter habere pretia & iustè, vt si triticum assignandū forte mense Iulij, Ianuario præcedente ematur iuxta æstimationē communē pretij assignationis tēporis futuri, & deinde mense Martij subitis exortis bellis credatur multò plus vendendū, fiet aliud pretiū pro eodē tempore ab aliis ementibus, & si in mēse Maij cōtingat bella augeri, aut spicas grādinib⁹ percuti, &c. augebitur pretiū pro illo met tēpore. Sed hoc nō operatur temporis prolixitas aut breuitas: sed euētus incidentes, ex quibus res æstimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opinio, dicēs in cōmutationibus prolixitatis tēporis rationē haberi posse nō ratione tēporis: sed quia res in tēpore prolixiore considerata minus valet, &c. à veritate deuiat in hoc quoniam res nec ex eo ꝙ in tēpore nec ex eo ꝙ in tanto tempore sumpta commutatur, æstimatur vilior aut pretiosior, sed ex tali euētu in tempore: puta bello, penuria aut abundātia, &c. ex hoc verò ꝙ pecuniæ diutius occupatæ sunt tenēdæ in hac cōmutatione, res commutanda nec pretiosior nec vilior communi pretio redditur: vt S. Thom. expresse dicit in Secūda secūdæ. q. 78. art. 2. ad primum, asserens quòd mercator vendens rem aliquā ad tempus, non potest vēdere plus cōmuni pretio ex hoc, quòd pecunias suas mortuas tanto tempore tenebit. Et si hoc licitum diceretur: iam vsura non esset damnata in venditione ad tempus, &c. Quod autē merces carius ematur quam citius commutandæ sunt, proposito non obstat: quoniam celerior venalitas æstimata, à maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res autem quāto magis necessaria aut vsitata alicubi, tanto ibi est pretiosior, & ideo merito ibi carius à primo venditur, & à me mercatore emitur reuēdenda. in rem igitur commutādam redundantem conditionem aliquam sub tempore, ex qua res cōmuniter pretiosior aut vilior æstimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, cōmutationum natura penset: quę æqualitate rei ad rem exigit sic longissimo adiuncto tempore, ac si manualiter cōmutatio perficeretur. Propter quod campsoribus non licet mensurare tempus medium inter dationem & acceptionem, aut rem seu pecuniam prolixiori tempore dandam vilius æstimare quamuis liceat in dando æqualitatem commutationi seruare, iuxta præsentem æstimationem de futuri temporis commutationibus, quæ secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

EACILE autem est ex prædictis videre, an prædicti cōtractus à campsoribus nuper inuenti, de quibus quæstio præsens est, sint verè cambia, & iustè fiant. Quum enim cambij contractus consistat in cōmutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia cōmutatio nisi numismatum fiat consequens est quòd prædicti cōtractus ex sua forma verè cambia sint, diuersorum tamen graduum. Quadrifariam namque numismatū cōmutatio in huiusmodi cambiis fit. Aut taliter, vt fit in cambio Burgensi, & Lōdrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit quāuis nō semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus moneris, scilicet scutis, aureis & argenteis; & contingit ꝙ dans dat etiā scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cambiis infrà Italiā, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoq; differt propter proximitatē locorū & communicationē in nūmis. Aut omnino nihil: vt fieri cōtingit in Italia, & fortè extra, quādo nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quātitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pensata cambiū dicitur fieri, vt cū Petro habēti Romæ pecunias suas, & egēti Mediolani 1000. ducatis, cāpsor dat Mediol. mille ducat. pro mille & 10. verbi gratia, assignandis sibi Romæ.

¶ Et in primis quidē tribus modis, cum cōmutatio numismatum semper interueniat, licet plus & minus cōtractus cambij salnatur. In quarto autem modo cambij nomen non nisi æquiuoce saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum cōmutatio in pactū discitur, & manifestē patet, quòd contractus commutationis numismatum non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatū commutationem requireret, sicut nec cōtractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis commutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat autem quòd si campsori Mediolani pro datis 1000. ducatis darentur 1000. & 10. ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alij numero essent dati ab accepto: quod est extra propositum. Propter quod videtur quòd contractus iste mutui sit, sed cambij nomine palliatus: ac per hoc non licet

licet lucrari campsori ex eo: sed se tantùm seruare indemnem, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declaratum est.

¶ Si quis tamen diligēter contractū cōsideret, videbit nec mutui nec cambij propriè contractū esse: sed cōtractū quasi emptionis & vēditionis, per quandā analogiam ad cambia pertinentem. Quāuis enim in cōtractu hoc numisma pro numismate nō commutetur: commutatur tamen numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac cōmutatione materialiter, & vt res quædam accipitur: commutatur enim vt res tanti pretij præsens cum re æquali distante, habita vtriusque ratione loci. Constat autem ꝙ res distans à Mediolano vilior est Mediolanensibus seipsa Mediolani sita, propter expensas & pericula, & cætera ad vendendū ipsam requisita. Vnde quemadmodū emitur pecunia in naui fluctuāte cōstituta minus, quàm absolutè valeat, quia non emitur in quantū pecunia, sed in quantum res tanti pretij sub tali periculo cōstituta: & sicut pecunia debita Ioanni à malo debitore emitur à Petro minus quàm valeat, quia est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens in quantū res subiacens periculo, & expensis declarationis emitur minus, quàm absolutè in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iste est propriè: sed ad cambium quodammodo reducitur, quanto res præsens, & res absens quæ commutantur, numismata sunt. Et quia contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in cæteris.

¶ Iustitia verò in his cambiis tunc erit, quādo nec excessus fiet in æstimādo, sed pensatis conditionibus numismatū ex qualitate & distantia & aliis ad rem facientibus & industriæ ratione habita, æqua fiet cōmutatio. Seruabitur autē hoc, quādo secundū communem æstimationem cōmutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium immitatū fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, siue citò siue tardè pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primū deesse contigerit vsura quidem non est, sed iniustum lucrū, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam cæterarum commutationū celebrantur, iustè fieri possunt.

¶ Ex his autem patet nō licere campsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus, vel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationē solutionis concedere vsque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quàm prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nundinis cambia currēt: hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis tēporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcunque monetam plus & minus æstimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio: vtpote vsurariis.

¶ Nota tamen diligēter hoc in loco, ꝙ sufficiens signū iniusti contractus, nō est minus dare pro cambio multo interiacente tēpore vsque ad nundinas, & plus dare quādo proximæ sunt nundinæ, quoniam cōsuetudo hæc quāuis prima facie introducta videatur pro habēda ratione tēporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtitur illis pecuniis accepturis: perspicacius tamen scrutātibus occurrit, ꝙ cōsuetudo hæc introduci potuit propter inuentionē, aut non inuentionem cambiorum tenētium loca, quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatē eorum. Propter quod sciendū est, ꝙ in huiusmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi vēditores marchæ auri absentis, loco & tempore communiter cum suo damno cambium hoc faciunt: scientes semper quantū damni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit consequēter, ꝙ nullus simpliciter loquēdo, inuēnitur quasi vēditor in huiusmodi cābiis: sicut nec in quacunque alia cōmutatione, in qua certū est & venditorem damnificari. Nec propterea censenda est illicita cōmutatio: quia scilicet vēditor nocumentū incurrit: quia dummodo res absens, vel præsens vendatur iusto pretio, contractus est licitus, quæcunque pars inde nocumentū incurrat. Ex hac quoque eadem radice, prouenit, ꝙ tunc tantum inueniuntur quasi venditores in istis cambiis, quādo mercatores egent pecuniis, & volunt potius vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primū deesse contigerit vsura quidem non est, sed iniustum lucrū, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam cæterarum commutationū celebrantur, iustè fieri possunt.

¶ Ex his autem patet nō licere campsoribus, aduenientibus nundinis Brugensibus, vel Londrensibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationē solutionis concedere vsque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quàm prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nundinis cambia currēt: hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis tēporis ratio manifestè habetur. Campsoribus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcunque monetam plus & minus æstimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio: vtpote vsurariis.

¶ Nota tamen diligēter hoc in loco, ꝙ sufficiens signū iniusti contractus, nō est minus dare pro cambio multo interiacente tēpore vsque ad nundinas, & plus dare quādo proximæ sunt nundinæ, quoniam cōsuetudo hæc quāuis prima facie introducta videatur pro habēda ratione tēporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni vtitur illis pecuniis accepturis: perspicacius tamen scrutātibus occurrit, ꝙ cōsuetudo hæc introduci potuit propter inuentionē, aut non inuentionem cambiorum tenētium loca, quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatē eorum. Propter quod sciendū est, ꝙ in huiusmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi vēditores marchæ auri absentis, loco & tempore communiter cum suo damno cambium hoc faciunt: scientes semper quantū damni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem prouenit consequēter, ꝙ nullus simpliciter loquēdo, inuēnitur quasi vēditor in huiusmodi cābiis: sicut nec in quacunque alia cōmutatione, in qua certū est & venditorem damnificari. Nec propterea censenda est illicita cōmutatio: quia scilicet vēditor nocumentū incurrit: quia dummodo res absens, vel præsens vendatur iusto pretio, contractus est licitus, quæcunque pars inde nocumentū incurrat. Ex hac quoque eadem radice, prouenit, ꝙ tunc tantum inueniuntur quasi venditores in istis cambiis, quādo mercatores egent pecuniis, & volunt potius iuste vēditionis cōtractus cum aliquali damno, quàm à malefactore lucro vel cōmodo abstinere, ꝙ ex accepta pecunia paratum, vel acquirendū sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarum cum intermedio tēpore, quo negotiationibus suis proprijs ex acceptis pecuniis possent illi qui sunt quasi venditores, uidere ex acceptis pecuniis possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vnquā inueniretur quasi vēditor in istis cambiis. Quemadmodū ergo tempus intermediū est occasio, ꝙ inueniātur quasi venditores, ita multū tempus intermediū est occasio multorum venditorū communiter, & paucum tēpus multorū emptorum. Ac per hoc multo interiacente tēpore, propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur à soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes: & modico interiacēte tēpore, propter abundantiam emptorū plus ab eisdem quasi ementibus soluitur. Adeóque dicuntur abundare quādoque emptores propter nundinas, vt nihil lucrentur, imò cum damno suo cambium faciant, quia non inueniuntur venditores: & hoc contingit quādo friget negotiatoria ars. Vnde cū cōtractus cābiorū huiusmodi abstracta ipsa tēporū differentia liciti sint (vt ex dictis & dicendis patere potest) & hæc temporis differentia damnari non possit: quia prædicto modo saluari potest, restat ꝙ si pensata loci absentia, &c. alias iustè fiat talis numismatū commutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quòd si plenius vis conspicere, finge lanas vel quamlibet aliā rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi cōtractibus. videbis enim clarius veritatē: quoniā cum numismatum cōmutatio tractatur inter nummos hinc & inde mensposita, semper ad mutui contractus declinare consueuit. Vtrum autem de facto moderatū sit lucrum, ꝙ ex huiusmodi cambiis reportatur, scientificè non subest decisioni, quæ ad singularia non descendit. Illud tum ratione consentaneū videtur. quòd moderatum censendum sit lucrum, quòd communis consuetudo approbat: vt scilicet cambia fiant, Secundum quia tunc currūt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

Nec obstant prædictis rationes ad propositum in tertio cap. adductæ. Falsum siquidem supponit prima, quòd cambia hæc fiant in fraudem vsurarum: imo pro cōmuni bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo quòd Petrus non mutuaret pecuniam qui commutare propter spem lucri est paratus, peccat: quoniam nec opus, nec intentio deformitatem continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat.

¶ Secunda verò ratio concludit: non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine vsurę vitio sicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia autem cambia hæc nō subtiliter scrutatur: quia campsor emētis rem in futuro assignandā magis, quàm vēdentis rem cōseruandam, aut transferendā locum tenet in vtroque modo cambij: quoniam etsi in secundo modo videatur vendere ducatum ex hoc, quòd æstimat ipsum 52. grossis, secundum tamen veritatem emittot grossos Flādrensis Brugis assignādos vno ducato. Illa siquidē æstimatio ducati cōcurrit ibi, vt modus cōputandi facilius quantitatē ducatorū, & grossorū cōmutādo, & nō vt ducati venalis pretiū. Est autē interpretatio hæc meritò admittenda, ex eo quòd ipsi contractū realis, seu veri cambij dicūt se facere, qui tali modo interpretandus est, vt iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hūc admittit. Quid ergo de cambiis his & de rectitatis opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De aliis cambiis propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA igitur in fine primi capituli proposita cambia examinādo, distinguendū videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidē hæc cambia fieri ex eorū verbis percipitur, aliter fieri posse.

¶ Considerando ergo ꝙ sit, omnia illa cambia ex parte non campsorum, sed Petri dantis pecuniā campsori alibi sibi assignādam, iniusta esse videntur, per se loquendo: cum enim campsor non accipiat pecuniam à Petro in fauorē sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campsorem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambiis damnum ad minus duplex. Primum est, ꝙ seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, perinde ac tutò delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenarium est. Secundū est, ꝙ plus dat aut dabit campsor, vt sperat Petrus, quàm acceperit: quoniam ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dātur campsori, quàm Florentiæ, vbi assignātur. Vnde campsor, si se indemnē quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiā, & sic expensarum damnum maius incurrere: alioquin expendendo eos extra Florētiā, constat ꝙ plus dat quàm acceperit. Ex hac duo in tribus primis modis locum habent: in aliis autē tribus in quibus vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centū. Tertium damnū campsori adiungitur. Dixi autē hæc esse illicita secūdum quòd fiunt: quia huiusmodi homines exigūt hæc à campsoribus, vt dicitur, propter vsum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione vsque ad assignationem. Dicūt enim campsori. Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accōmodabis, & propterea volo, & ego aliquid cōmodi. Sicque lucrū ex industria campsoris nō ex pecuniis prouenies iniustè pensando lucrari volunt nō absque vsura. Dixi autem, per se loquendo: quoniam per accidens cōtingit, absq; culpa hæc fieri: vt in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorū & campsorum nescire potest quantū ducati sui Florentiæ valent, & sic egens pecuniis suis ibi, connectat iustū prout cambia valebūt tunc. non ex spe lucri: & sic eū confuenerint ad primā petentium vocem campsores seruitiū suum gratis impēdere, ne fortè volentes tres transferre pecunias cambij contractum secum velle inire deposcant, & sic æqualem promittūt Florentiæ summā pecuniæ videtur posse

Universidad de Deusto
Biblioteca

posse transire. Quãtis enim hoc faciant campsores propter vsum pecuniæ: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino omittunt pro aliis negotiis, & cambiis, & ministris soluunt, parum & consuetum pro nihil haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

SI autẽ de cambiis his loquamur, vt fieri possunt, quia scilicet Petrus posset emere Mediolani à campsore 100. ducatos Florentinos alsignãdos Florentiæ, vel cõmutare numismata, attẽta qualitate numismatũ, & distantia locorum (vt de contractibus campsorum dicimus) tũc omnia cambia prædicta iustificari possent: quoniam contingit interdũ 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obstat, q̃ Petrus non intendat pecuniam absentem præsentem facere, sed potius præsentem absentare, quoniam ex industria Petri hoc prouenit, q̃ absentaturus pecuniam suam, exponit eam tali cõmutationi numismatum, aut cõtractus emptionis rei alsignandæ in illo loco, vt sic vbi damno suo transtulisset eam simpliciter, per talem negotiationẽ transferendũ lucro. Nec est hæc industria damnabilis tanquã in fraudem inuenta, sed laudabilis, tanquã adinuẽtiua viarũ iustarum & vtilium simul, vnde Prou. c. 11. dicit. Simulator decipit amicum suum, iusti autẽ liberabuntur scientia, Et quoniã multos contingit esse volẽtes transferre pecunias suas de loco ad locũ, & audiẽtes alio ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter varietatẽ monetarum, & nesciẽtes distinguere contractũ simplicis trãslationis ab huiusmodi contractibus cõmutationum: & confusè intẽdentes licitè lucrari non ex vsu pecuniæ quam dant campsori, sed ex cambio, ex quo credunt alios lucrari non videtur, q̃ isti sint damnandi, sed in meliorem partem eorũ potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim q̃ ex cambio dicunt velle lucrum iam contractũ, quem nesciunt se velle inire, insinuare videntur: præsertim si arguãt, ideo se hoc lucrũ velle: quia si ipsi campsores econuerso contractũ talem cum eis faceremt, maius lucrum exigerent. Ex hoc enim iam manifestè paret, q̃ contractus campsorios supradictos inire intendunt: & tanto iustius, quanto mitius quàm campsores. Accedit ad hæc, quòd non videtur verũ, quòd de facto communiter volẽtes suas pecunias transferre cum lucro, dicant se hoc pro vsu pecuniæ velle: sed fortè aliqui mali sunt hoc dicentes vel (quòd verius puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicuntur, credentibus se rationabilem causam alsignare. Et siquidem ignoranter alsignantes huiusmodi rationem, intendant cõtractum cambij inire & propter hoc lucrum referre quamuis in ratione alsignanda erret: iniustum tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in contractu venditionis & emptionis licitè lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen nõ vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autem ad cognoscendum, qui sunt qui hoc intendant potest accipi duplex. Primum est, si in animo habent, nullo pacto vsurariis contractibus se immiscere: secundum verò est, si alsignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quòd ita eis licere credunt, sicut campsoribus. Et hæc de cambiis dicta sint. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc sunt pater venerande quæ mihi de cambiis sentienda videntur, saluo semper omnium melius sentientium iudicio, Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rem parem feci omnipotenti Deo, diuóque Thomæ gratiæ referantur: Sinautem, da veniam: ego enim secundum ingenioli mihi præstiti vires, quod potui, feci, bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS DE Vsura, in sex quæstiones diuisus.

1 *Num in vsura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans sub spe alicuius vltra sortem habendi, non aliter mutaturus, absque omni tamen conuentione sit vsurarius mentalis.*
3 *Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.*
4 *Num omnia bona vsurarij, sint obligata ea à quibus vsura exterta sunt.*
5 *Num altero hæredi vsurarij nõ potente restituere, alter teneatur insolidũ.*
6 *Num quãdo licet petere damnũ lucri cessantis possit peti totũ lucrũ cessans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

QVAERITVR vtrum in vsura transferatur dominiũ. Et videtur q̃ sic. Primò, quia cum homo sit dominus rerũ exteriorũ per voluntatẽ, ex voluntaria translatione rei suæ in alterũ, transfertur dominiũ, sed accipiens mutuum sub vsuris voluntariè transfert plus forte in alterũ, ergo. Si dicatur quòd vsuræ solutæ nõ est simpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium. Contrà, Voluntariũ mixtum: quale est in vsuras, est voluntariũ simpliciter, quamuis non sit omnino voluntariũ: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Ethic. & ex eo quòd si quis taliter voluntariè consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariè committi: quamuis enim malè libenter, omnibus tamen consideratis voluntariè hoc eligit.

¶ Præterea, In his quæ traduntur metu mortis, transfertur dominium. ergo & in vsura. Consequentia probatur: quia ibi tanto minus est de voluntario, quanto metus mortis maior omissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuum sub vsuris. Titulus quoque habendi & possidendi iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ quæst. 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis habẽtque opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Thom. in 4. dist. 15. dicit. Sequique eam videntur. Scot. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidẽ & glos. 14. quæst. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittẽda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda secundæ, quæst. 77. art. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solùm tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, qualis alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotãdo primò, quòd traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominum rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quòd ad voluntariam traditionẽ rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri nõ potest, vtèquatur trãslatio dominij voluntaria. Constat autem quòd voluntariam traditionẽ rei, dominij translatio nõ sequitur: vt patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariã traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominiũ ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria trãslatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniã homo est dominus rerum exteriorũ per voluntatem: & in proposito necesse est si dominiũ transfertur, voluntate soluẽtis vsuras hoc fieri. quoniã constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc nõ causari. Voluntate autẽ soluẽtis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationẽ domini. Aut enim transfertur dominium eo quòd soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dominiũ illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrumque. Sed quòd dominiũ non transferatur ex voluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, quòd ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario do vnum ducatum pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quòd voluntariè illum ei alsigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? tu promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est quia nullus patitur iniustum volens: (vt dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quòd consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in solmente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quantò minus abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de prouidentibus merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim projectio talis sit voluntaria, non tamen habentur res projectæ pro derelictis: sed intendit projiciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Constat autem quòd minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo filii dominium, quàm transferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quòd vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominij: quia aliud est voluntariè dare, & aliud est voluntariè dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et confirmatur: quia cùm contra vsurarios omnia iura clamẽt, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odiũ eorũ: & si res hæc pẽderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autẽ quòd translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ quæst. 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis habẽtque opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Thom. in 4. dist. 15. dicit. Sequique eam videntur. Scot. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidẽ & glos. 14. quæst. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittẽda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda secundæ, quæst. 77. art. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solùm tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, qualis alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotãdo primò, quòd traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominum rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quòd ad voluntariam traditionẽ rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri nõ potest, vtèquatur trãslatio dominij voluntaria. Constat autem quòd voluntariam traditionẽ rei, dominij translatio nõ sequitur: vt patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariã traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominiũ ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria trãslatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniã homo est dominus rerum exteriorũ per voluntatem: & in proposito necesse est si dominiũ transfertur, voluntate soluẽtis vsuras hoc fieri. quoniã constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc nõ causari. Voluntate autẽ soluẽtis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationẽ domini. Aut enim transfertur dominium eo quòd soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dominiũ illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrumque. Sed quòd dominiũ non transferatur ex voluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, quòd ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario do vnum ducatum pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quòd voluntariè illum ei alsigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? tu promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est quia nullus patitur iniustum volens: (vt dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quòd consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in solmente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quantò minus abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de prouidentibus merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim projectio talis sit voluntaria, non tamen habentur res projectæ pro derelictis: sed intendit projiciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Constat autem quòd minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo filii dominium, quàm transferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quòd vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominij: quia aliud est voluntariè dare, & aliud est voluntariè dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et confirmatur: quia cùm contra vsurarios omnia iura clamẽt, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odiũ eorũ: & si res hæc pẽderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autẽ quòd translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ quæst. 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis habẽtque opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Thom. in 4. dist. 15. dicit. Sequique eam videntur. Scot. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidẽ & glos. 14. quæst. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittẽda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda secundæ, quæst. 77. art. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solùm tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, qualis alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotãdo primò, quòd traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominum rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quòd ad voluntariam traditionẽ rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri nõ potest, vtèquatur trãslatio dominij voluntaria. Constat autem quòd voluntariam traditionẽ rei, dominij translatio nõ sequitur: vt patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariã traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominiũ ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria trãslatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniã homo est dominus rerum exteriorũ per voluntatem: & in proposito necesse est si dominiũ transfertur, voluntate soluẽtis vsuras hoc fieri. quoniã constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc nõ causari. Voluntate autẽ soluẽtis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationẽ domini. Aut enim transfertur dominium eo quòd soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dominiũ illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrumque. Sed quòd dominiũ non transferatur ex voluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, quòd ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario do vnum ducatum pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quòd voluntariè illum ei alsigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? tu promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est quia nullus patitur iniustum volens: (vt dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quòd consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in solmente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quantò minus abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de prouidentibus merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim projectio talis sit voluntaria, non tamen habentur res projectæ pro derelictis: sed intendit projiciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Constat autem quòd minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo filii dominium, quàm transferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quòd vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominij: quia aliud est voluntariè dare, & aliud est voluntariè dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et confirmatur: quia cùm contra vsurarios omnia iura

iura clamẽt, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odiũ eorũ: & si res hæc pẽderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autẽ quòd translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, iniustior est in extorquente aliquid metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hic quoque transferri.

IN Oppositum est S. Thom. in Secunda secundæ quæst. 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis habẽtque opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Thom. in 4. dist. 15. dicit. Sequique eam videntur. Scot. in 4. dist. 15. quæst. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidẽ & glos. 14. quæst. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum quorum vsus non est eorum consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittẽda est nouitas hæc. Non enim ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium in vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Thom. & Bonauentura, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in Secunda secundæ, quæst. 77. art. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solùm tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, qualis alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotãdo primò, quòd traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Contingit & dominum rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestè habetur, quòd ad voluntariam traditionẽ rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri nõ potest, vtèquatur trãslatio dominij voluntaria. Constat autem quòd voluntariam traditionẽ rei, dominij translatio nõ sequitur: vt patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariã traditionẽ rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominiũ ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria trãslatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horũ hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniã homo est dominus rerum exteriorũ per voluntatem: & in proposito necesse est si dominiũ transfertur, voluntate soluẽtis vsuras hoc fieri. quoniã constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc nõ causari. Voluntate autẽ soluẽtis hoc fieri, duplici tantùm via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationẽ domini. Aut enim transfertur dominium eo quòd soluens vsuras voluntariè dat vsurario plus forte, aut quia intendit transferre dominiũ illius excrescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrumque. Sed quòd dominiũ non transferatur ex voluntariæ traditionis illius excrescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, quòd ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quòd vsurario do vnum ducatum pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quòd voluntariè illum ei alsigno: nec potest ex hoc conuinci, quòd trado illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæratur. Ad quid ergo das ducatum illi? tu promptu responsio est: ego quidem do, quia mutuare aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est quia nullus patitur iniustum volens: (vt dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quòd consentiat in translationem dominij illius. Quòd verò in solmente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quòd in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quantò minus abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de prouidentibus merces proprias in mare, orta tempestate. Quamuis enim projectio talis sit voluntaria, non tamen habentur res projectæ pro derelictis: sed intendit projiciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Constat autem quòd minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo filii dominium, quàm transferendo dominium, & reseruando sibi tantùm ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quòd vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominij: quia aliud est voluntariè dare, & aliud est voluntariè dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in soluente vsuram. Et confirmatur: quia cùm contra vsurarios omnia iura

potẽtiæ fructificatiuæ restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

¶ Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur, quod, scilicet fructus restitutioni obnoxij nõ sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarũ alius est dominus: ita quod dominium fructuum nõ quodcunque, sed actuale exigitur ad hoc, q̃ fructus agri sint sibi restituẽdi. Sed si in vsura transfertur dominiũ, nec actuale nec potentiale proximè dominiũ fructuum remanet apud eum, à quo extortus est ager: quia nõ remanet actu dominus agri, qui est dominus in potẽtia proxima fructuũ producendorum. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus percẽptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantũ reddet, vel secundũ hæc vltimo tractata si satisfaciet quo ad tractatus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnificãs aliquem in his quæ habet in potentia. Vtrunque autem horum est cõtra omnes doctores & veritatẽ. Fatẽdũ est ergo absolutè, q̃ in vsura nõ transfertur dominiũ.

ET PER hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidem in prima ratione patet solutio vtriusq; primi quidẽ, quia plus requiritur ad trãslationẽ dominij, quã volutaria traditio illius rei: exigitur enim quod volũtariè tradat eã alteri ad hoc vt sit sua, quod soluens vsuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi: meticulosus enim quamuis voluntarie det pecuniam propriam inuasori: non tamen ad hoc, vt sit sua, sed ipse videri. Et ideo nõ transfert dominium illius à se, Medio. die 13. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutaturus absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

¶ Et videtur quod sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vsuram paritiuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperãtes, & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuans, malè agit: vt patet extra de vsuris, c. consuluit: & vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionẽ. Constat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid vltra sortem sperãtum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM Est commune hominũ iudicium causans eum, qui nõ vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, à quo sperat, quod accidente casu remutuabit sibi. Talis enim manifeste, sperat obsequiũ à manu mutuando: & sic nisi crederet illud futurũ non mutuaret: vt patet ex eo quod nõ vult priori amico amplius mutuare, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Nõ est ergo vsurarium mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

RESPONDEO, Ista quæstio mota fuit coram Vrbano 5. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decisa: sed glo. ibidem distinguit de duplici spe (principali scilicet, & secundaria) & dicit, quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

¶ Subtilius autem dicendo, occurrit ex dictis S. Tho. in quæstio. de malo. quæst. 13. arti. vlti. ad decimumtertium, notandum quòd dupliciter aliquid potest à mutuante sperari. Vno modo quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & sic quodcunque munus speretur, illicitè speratur. Alio modo, vt gratuitum & absque aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunque munus spereretur, licitè speratur. Licite autem sperari à mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendum sibi ab eo, cui mutuat, etiam si alia nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, scilicet & autoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil vltra sortem & debitum speretur: & quod sicut rationabiliter à mutando desistit desperans de restitutione mutuandæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis differenter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

à S.Tho. inter spem in vsura & simonia, scilicet quòd quia in simonia id quod datur, est Christi, & non dantis: ideo, nullũ munus debet sperari. In vsura vero mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilẽ recompensationem. Ex hac siquidẽ differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationẽ temporalẽ.

¶ Quum ergo queritur an mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi aliter non mutuaturus, omni tamen conuentione & petitione cessante sit coram Deo vsurarius. Absolute quidẽ responderi potest quod vsurarius est: quia quæst. talis sic præsupposita, sonat spem mutuanti inesse, vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortem quod est illicitum. Sed si addatur tit. quæstionis ly amicabiliter, aut gratuite (vt scilicet quæratur, an mutuãs sub spe alicuius muneris amicabiliter consequendi, alias non mutuaturus, &c. sit vsurarius) dicẽdũ est quod nõ quia nihil sperat ex mutuo vltra sortem, sed ex affectu amicabili. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quæstionem motam dici, quod, aut talis mutuans sperat aliquid vltra sortem ex mutuo: & sic vsuram committit, aut ex effectu amicabili eius cui mutat. & sic non peccat.

ET PER HAEC patet responsio ad obiecta. quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicitur malè agere: quia nisi ex mutuo ad quid speraret emolumenti, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc esse verũ, nec obstare determinationi, qua dictum est licitum esse sperare aliquid gratuitò consequẽdũ. Mediolani, die 6. Aprilis, 1500.

QVAESTIO II.

Vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

QVAERITVR vtrum vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

¶ Et videtur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum vsurarium est alienum vel quia non est translatum dominium, vel saltem quia competit repetitio: ergo.

¶ Præterea, Extra, de vsuris cap. consuluit. dicitur q̃ vsurarij mentales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionẽ tenentur.

IN OPPOSITVM autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifestè extorsit per se vel alium, quamuis intendat extorquere: sed vsurarius purè mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intẽdat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi vltra sortem datum est secundum spem suam.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittendum est, quis & quotuplex sit vsurarius mentalis: deinde respondendũ est quæsit. Ad vsurarium mentalem tria requiruntur, primò quod intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri: aliter vsuræ ratio nõ saluaretur. Secundò, quod talis intentio sit talis quod sine ipsa nõ mutuaret: spes enim secundaria vsurarium non facit.

Tertiò, q̃ illud lucrũ non intendatur quasi gratuitè & amicabiliter habendũ, sed vt ex obligatione propter mutuo præstitũ dandum: vt enim in alia quæst. ex doctrina S. Tho. diffinitum est, spes habẽdi aliquid vltra sortẽ gratuitè & amicabiliter vsurã nõ facit, sed licita est. Et sic vsurarius mẽtalis est qui intẽdit ex mutuo aliquid vltra sortem non gratuite dandum aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantum sit vsurarius mentalis (de quo est quæstio) extenso tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato: id est non gratuitè, sicut & ipse sperabat non gratuitè sibi dandũ. Secundus est, cui lucrum speratũ succedit non modo sperato, sed meliori: quia scilicet lucrũ quod sperabat ex obligatione dandũ, gratuite sibi datum est. Tertius est, cui lucrũ speratum datur propter aliquam tacitã eius petitionẽ. Et quia vsurarius tertio modo, est non pure mẽtalis propter exteriora signa, quibus tacitè petit aliquid vltra sortem ex mutuo, & hoc parum differtà perfecta vsuræ ratione, quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quæstio, cõstat enim talẽ teneri ad restitutionẽ. Quia etiã vsurario mentali primo modo lucrum, quod datur, nõ datur omnino voluntariè, & praua intentio nec ab eo speratur, cõmuniter & bene dicitur etiã talẽ teneri ad restitutionem. Sed de vsurario secũdo modo (cui, scilicet gratuite donatur quod prauã intentione speratur (diuersa doctorum videtur esse opinio Io. And. in Mercurialibus, regula, pactum. Inno. Host. & Panor. in c. cõsuluit de vsuris, & gl. in c. mandato. de simonia. dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo vero & Scoto in 4. d. 15. cum sequacibus hoc negãtibus. Et illorum quidẽ ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum vsurarium est lege vtriusque testamẽti prohibitũ, & restituendũ indifinctè à Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quãuis dono datum, esse vsurariũ ex eo quod mutuũ fuit vsurariu ex prauitate intẽtionis. Secunda: quia cõtractus à principio vitiosus effectum fortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio vsuræ deprauatus ex intentione lucri consequẽdi ergo effectum inde secutum, scilicet lucrũ dono datum, vitiosum necesse est esse, & cõsequenter restitutioni obnoxiũ. Istorũ autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furti mentalis, dicẽtes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à domino donetur, licitè accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsurario mentali: intẽdit nanque iniustè habere lucrum, melius tamen sibi succedit quia donatur. Dicentiũ quoq; vsurarium mentalẽ teneri ad restitutionẽ, alij asserunt restituẽdum esse ei, qui donauit: quia regulare est, quòd lucrum vsurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo verò vsurarius iniustè accepit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

¶ Et quoniã (vt ex inferius dicendis patet) opinio dicens talẽ vsurarium non teneri ad restitutionẽ, veritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria. Primò quod non tenetur restituere illis, qui dedit: secundo, quod tenetur restituere pauperibus: tertiò quod absolutè nõ tenetur restituere. Primũ declaratur sic: Restitutio secũdum communem Theologorum doctrinam non ideo est necessaria: vt ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur, sed in commutationibus inuoluntariis, vt damnum passo satisfiat, & in commutationibus volũtarijs, vt illi qui minus habet, quã debet habere, red datur quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est dãdũ passus, quia nullus partitur iniustũ volẽs, nec minus habet quã sibi debeatur quia libere donauit, donũ autem, est datio irredibilis: ergo sibi nõ est restitutio facienda. Secũdũ declaratur dupliciter. Primo, quia (vt patet ex Theologis in 4. sen. d. 15.) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterũ prohibitũ secundũ se vt simoniacũ, &c. Alterũ prohibitũ secundũ suã causam tantùm, vt meretricem. Constat autẽ lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio nõ est iniusta quum fit libera donatio) nec secundum suam causam: quia supponitur libere & sponte hoc donari & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandũ. Secundò si pauperibus erogandũ esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionẽ: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendũ, ergo. Declaratur minor: quia suscipiẽdo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari: & tunc patet etiam receptionem esse iustã, quamuis prima mutuantis intentio fuerit praua, & adhuc perseueret, sicut quod etiã si nõ donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed malè libenter sibi dari: & tũc cum secundũ veritatem illud donetur, & donum licitè accipi posit, iste iniustè accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi quod receptio hæc sit iniusta: quum (vt dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, vnde possit discerni, quod iusta sit: ex eo nãque quod nec directè, nec indirectè ipse aliquid petit, & ille sponte offert, conijcere poterat quod libera donatio erat. Ex hoc autẽ solo, quod acceptio est cõtra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationẽ ad non retinẽdum illud acceptũ, nisi durãte tali conscientia: potest nãque postmodũ conscientia erronea deponi & incipere iuste possideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis cõscientia deponi non posset ab aliquo, reddẽdum esset non pauperibus sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio, quã non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia nõ cogitat, vel dubius est: & tũc quicquid sit de peccato, eisdẽ rationibus habetur, quod ad restitutionẽ non tenẽtur quum nõ sit deteriorisi cõditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertiò autem declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Vbi scito, quòd aliquid esse lucrũ vsurariũ dupliciter cõtingit, scilicet per se, & per accidens. Vsurariũ per se, integratur ex duobus: quorũ secũdum sequitur ex primo, scilicet ex eo quod est pretiũ rei iam solutæ, vel non ex tantis, & quod est aliquo modo inuoluntariũ, hæc enim est natura vsuræ, vt patet exercitatis. Vsurarium autem per accidẽs est, quod secundũ se has non habet conditiones, sed secundũ quòd stat sub intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium ac per hoc non esse vsurarium, secũdum quod vsurariũ lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, vt reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ, cuius terminus & obiectum est id quod secũdum se est iustum, quod opponitur iniusto secundũ se, non secundũ accidẽs) consequẽs est, quod lucrum vsurariũ per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantũ lucrum secundũ se vsurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptũ non est vsurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntarie, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed est vsurarium per accidens propter intentionẽ, scilicet corruptam suscipiẽtis: consequens est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniã scitia est de his, quæ sunt per se: ideo sermo Theologorum dicens indifinctè vsuram esse restituendam intelligitur de vsura per se, non per accidens, qualis est in proposito, Lucrum siquidem vsurarium per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntarie. Quod autem sponte dono datur, quamuis ex prana intentione suscipientis vsurarium per accidens sit, non illius pranæ intentionis effectus est, sed ex gratuito effectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

ET per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet vsurarium per se sit alienum non tamen vsurarium per accidens, quale est illud. Decretalis quoque illa de lucro vsurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

QVAESTIO IIII.

Vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extortæ sunt.

QVAERITVR vtrum omnia bona vsurarij sint obligata eis à quibus vsuræ extortæ sunt.

¶ Et videtur quod non. Quia obligatio realis transit cum re: sed multæ res vsurariorum possunt alienari absque aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vsurarij bona essent obligata, nec genere vsurarij posset accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus competeret actio super illis rebus: & sic multi illaquearentur etiam bona fide indecẽtes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extra de vsuris in cap. tua nos, & in 6. in cap. quanquam.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panormita. extrà de vsuris in cap. quum tu. & in c. tua nos. Communis siquidẽ antiquorum canonistarum opinio fuit, quod omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panor. & moderni tenent oppositũ: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed si diligenter consideraueremus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, scilicet extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsura, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est quæ cõuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ cuius est. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, scilicet realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secũdò quia realis semper comitatur rem ad quemcunque & quocunque res transeat: vt patet de re rapta: personalis verò non semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius. Quum enim ne, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantum hæc domus, sed inquantũ est debitoris, statim vt desinit esse debitoris, desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autẽ differũt tertiò, quia res obligationẽ realem habés annexã, nec vẽdi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest, quãdiu apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere potsit. Patet hæc in bonis furis, non tamen furto ablatis, & in cæteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo. Primò, quod bona per vsuram extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secundò, quod bona cætera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo: q̃ vnaquæque res occupata ab altero habet realem obligationẽ ad dominũ suum: sed res per vsurã extortæ occultantur ab vsurario absque translatione dominij: vt alias diffinitũ est: ergo sunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ sunt. Cõfirmatur quoque hoc ex iure fructuũ. Res enim ex sui natura nõ fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reddita est: alioquin enim ex sui natura nõ fructificaret illi: sed res per vsurã extortæ si fructificant nõ vsurariis, sed illis, à quibus extortæ sunt, q̃ fructificant non ex aliquo pacto aut contractu peraddito, sed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundũ verò quo ad omnes partes à S. Tho. quoque in Secunda secundæ, quæst. 97. arti. 3. ad secundum, habetur, & ratione probatur. Quod enim nõ sit in eis obligatio realis patet ex eisdẽ mediis negatiue sumptis: quia, scilicet talium bonorũ vsurarij sunt verè domini, & eis fructificant. Quòd verò personalem habeant obligationem annexã, patet & ex eo quod passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est aliis creditoribus. Et ex eo quod secundum Theologorum sententiã, filius illius, cuius bona nõ excedunt vsuras reddendas, nullus potest tuta conscientia vxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorũ: quã modernorum opinio saluari potest, vt illorũ sermo de personali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quãuis ex dictis possit patere responsio: quidam tamen vnicã distinctionem addendã censent, scilicet de titulo lucrativo & oneroso dicẽtes quod si bona vsurarij transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione vel dote, &c.) q̃ transeunt absque obligatione aliqua: si verò transeunt titulo lucrativo quod remanẽt obligata. Alij verò huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter habitis, & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsura determinare) quod loquẽdo de bonis non per vsuram extortis, sola temporis distinctio cõsideranda est, scilicet aut tempore quo res vsurarij ad me deuenit, quocunque titulo. vsurarius remanebat potens, ad restituendum aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, transit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionẽ pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenerit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quod adæquabant vel excedebant bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet, ex quo vere habet eorum dominium & & fructus: & S. Tho. vbi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decre. cum tu, extra. de vsuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed vendi vt prætium habeatur, ex quo posint vsuræ reddi. Mediolani die 4. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur insolidum.

QVAERITVR vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

¶ Et videtur quod sic. Primò quia hoc sentit gl. in cap. tua nos. de vsu. & eam communiter sequuntur doct. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filij tenentur ad restitutionem sicut parentes sui si viuerent: vt in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam: ergo filij tenentur secũdum totam hæreditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: vt patet in magna hæreditate, & paucis paruisque vsuris, ergo altero hærede non soluendo alter tenetur insolidum.

IN oppositũ est generalis regula soluẽdorũ debitorũ, scilicet quod hæredes tenentur secundũ hæreditarias portiones tantum.

RESPONDEO quod canonistæ (vt allegatum est) tenent partem affirmatiuam: aut quia credunt omnia bona vsurarij esse tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligata, aut quia putant hoc esse practicandum in fauorem defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis non credant de iuris rigore esse necessarium. mihi autem secundum Theologalia principia videtur oppositũ. & ratio est, quia sufficit restituere simplum, quod simplum ablatũ est. Constat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ vsuris diuiditur simul & æs alienum: ac per hoc secundũ portiones hæreditarias fiunt, & vsurarum, vt scilicet succedens in duabus partibus hæreditatis, suscipiat esse duas partes lucri vsurarij, &c. Si igitur vnus restituere vult, sat est quod tantum reddat quantum hæreditauit: vel vt melius loquar quantum hæreditasset secundũ propriam portionem hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiam si nihil vsurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem hæreditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationẽ participat. Et confirmatur quia nullus tenetur ad restituẽdum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas: quemadmodum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum transit hæredem, & consequenter non tenetur insolidum.

Nec obstat si dicatur, quod regulariter hæredes vsurarij tenentur secundum hæreditarias portiones: sed in casu, quod alter efficitur impotens ad soluendum, & vires hæreditariæ in altero sufficiant, alter tenetur insolidum. Hoc enim esse voluntarium ex eo patet, quod quum ex iure successionis, & hæreditatis præceptæ manifestum sit, non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit, non debet alter grauari: alioquin sequeretur, quod si alter hæres in principio successionis, secundum portionem suam restituisset altero nolente satisfacere, & postmodum impotente reddito, quòd ille innocens tunc teneretur satisfacere etiam pro portione cohæredis: quod est manifestè absurdum, & contra rationem: quia quum hæreditas secundum iustitiam ad eunda sit, deducto ære alieno, consequens est quod ille, qui portionem hæreditatis sibi debitæ percipit, propor

Universidad de Deusto
Biblioteca

proportionaliter satisfacturus quo ad æs alienum, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter insolidum cohærede impotente effecto: & hoc per sequendo: posset enim per accidens contingere, quod teneretur insolidum, si in diuisione, aut successione hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

¶ Rationes autem alterius opinionis facilè soluuntur: quum enim obligatio omnium bonorum vsurarij, ad vsuras restituendas non sit realis, sed ratione personæ (vt superius dictum est) consequens est quod diuisa persona vsurarij in hæredes, diuisa quoque proportionaliter transeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundum suam portionem. Et nota quod obligatio illa bonorũ quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hæreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hæreditas. Augetur verò pro quanto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiunt, vt transeant in omnia eorum bona etiam aliunde habita: ita quod omnia bona cuiusque hæredis vndecunque illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic hæres susceperit, hæreditatem adeundo. Hæc enim est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius in quantum illius sunt, non absolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet, sed eleemosynariæ largitatis tantùm: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quod quum glo. fundetur super obligatione totius hæreditatis ad restitutione vsurarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, scilicet quod alter teneatur insolidum admittenda non est glossæ autoritas, nulla sufficienti ratione sulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntariè sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quemadmodum in præcedenti quæstio. dictum est.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione, scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequenter partem tantum obligationis subit: & ideo quemadmodum viuẽte patre omnia sua bona erant tacitè obnoxia ratione personæ eis a quibus extortæ sunt vsuræ quo ad omnes vsuras extortas, sic diuisa hæreditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani, die 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE
lucri cessantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit pets totum lucrum cessans.

QVAERITVR Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

¶ Et videtur quod sic. Primò, quia hoc videtur decisum in cap. nauiganti, de vsuris in fine, vbi excusatur vẽdens rem seruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quàm totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secundum doct. creditor propter moram debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tantum quantum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quòd quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. 1. Posse ideò quum communis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, quòd inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recompensationem eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potentia. Contingit tamen, quosdam non aduertentes, quod lucrum cessans sit de numero eorum, quæ habentur in potentia, & veritati & sibi ipsis cõtradicere, dum asserunt posse peti totum lucrum cessans, quando damnum lucri cessantis recompensandum venit. Manifestè siquidem patet lucrum cessans nondũ actu haberi, sed in potentia tantum esse, vel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quamuis licitum sit quandoque petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potẽtiæ ab actu, & alias particulares circunstantias ad arbitrium boni viri recompensatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendum, quòd decretalis illa non habet rationem lucri cessantis, sed rẽporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quod pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo fit venditio non in quo ille qui erat seruaturus suas merces: & tamen nunc vendit, supponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc, nunc verò contractum celebrare cum rei exhibitione, & ideo potest vendere quãti creditur tunc videnda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum quod potest vendere amplius quàm tempore contractus valeat.

¶ Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibi ipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus (quod hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione interesse, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, nõ intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani, die 24. Aprilis, 1500.

TRACTATVS NONVS DE
simonia in tres quæstiones diuisus.

1 *Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.*

2 *Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam sit simoniacus.*

3 *Num Vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & Ecclesia ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragijs propter bonũ finem vt in sede positus Ecclesia prosit: & illam reformet.*

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita vel prohibita, quia simoniaca: hoc est vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

QVAERITVR vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorũ emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

¶ Videtur enim quòd sit iuris positiui. Primo: quia titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus à iure positiuo, vt patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imo vsque ad Vrbanum primum ecclesia Romana dicitur absque reditibus vixisse.

¶ Secundò: quia quandocunque sunt duo coniuncta alterum spirituale & alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficiis est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, scilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendæ emunt: ergo nullus cõmittit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVAESTIONE tria agenda sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema est, quod simonia in beneficiis vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et consequenter quum Papa sit supra ius positiuum, ipse non solum contrahens sed peccatum euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandali & acceptionis personarũ in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur gl. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo & Cardinalis in cap. primo de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficiis ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc quum papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris positiui pœnas euadat. Et hanc videntur communiter Theol. sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Th. in secunda secundæ, quæst. 100. artic. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, quod venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subiiciantur. Tertia autem opinio media est, quod simonia in beneficiis quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, vel executionem clarium, simonia prohibetur diuino iure: in non habentibus autem horum (vt sunt administrationes hospitalium, &c.) simonia iure tantum humano cõmittitur. Et consequenter in illis papa involuitur vitio simoniæ si vẽdit, & in istis non. Et hæc est opinio Panor.

nor. in c. primo de simonia. & in repetitio. quia vero in cap. extirpandæ, de præb. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est quod ordo est de iure diuino: quod probat, qui erat in veteri testamento. Alterum est, quod in cõnexis vendito vno, venditur reliquum, quod probatur infra, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horum venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexũ temporale tantùm vendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omniũ opinionum rationes ex duobus pendent, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & connexione eorum: adeo tria sunt perscrutanda. Primò, quod in his ecclesiasticis beneficiis sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrunque necessario vendatur. Iis enim elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & veritas simul totius quæstionis apparebit.

¶ In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatum esse ex iure diuino constat, tum ex eo quod claricatus nihil aliud est, quàm addictio ad ministrandum sacrificiis diuinis: vnde & a sacerdote nomen accepit: quia in sortem Domini, qui clerici sunt: electi sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primo generi clerici erant: vnde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autẽ tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tũ ex eo quod spirituale quoddam est, omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus cõsistit: vt patet discurrenti. Vnde in prima tonsura ex vtraque parte præciolo corporalis in capite fit, scilicet secundum partem superiorem, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorem, per quatuor singulos, in qua incidũtur capilli, ad significandũ, quod a temporalibus vndique præcisi, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum autoritate S. Tho. in secunda secundæ ¶ 100. ar. 4 qui officium clericale nõ spirituali annexum, sed spirituale esse a Deo dicit, vt ideo beneficium ecclesiasticum spirituali annexum, censeatur, quia clericali officio coniunctum est. Spiritualium autem autor Deus est, quamuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quod opinio Panormitani diminuta est, enumerando executionem ordinis & claui tum, & præternittendo officium clericale. Quamuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatus & claues sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt, & omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualium est materia repugnans venalitati, vt pulchrè in eadem quæstio. ar. 4. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficiis vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

¶ Alterum verò, scilicet præbendæ titulus multa in se continet. Præbenda enim duo dicit, scilicet stipendium clericale, & certam determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1 000. ducatorum) secundum tempus (puta annum) secundum locum: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipendium: tertiò ius talis & tanti stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale, quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quod aliquis diuinis est addictus ministeriis, ius habet vt sustentetur à populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouideatur vt dicitur Gen. 47. & tribus Leuis, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant: & rursus, Quis militat suis: stipendiis vnquam. Stipendium verò ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, vt probatum est: iniquum quippe esset, vt absistẽtibus Deo pro nobis, & oportuna non daremus. Ius autem talis aut tanti stipendij, ex iure positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quod autem nõ sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur duplici ratione scilicet, & autoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticũ, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imò magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quam ius sacerdotis, cum animarum cura: quia ibi est ratio debitibitie non, clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur curã animarum. Sed sic est, quod per hoc quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut autoritas audiendi confessiones, non conferetur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinatur ab Ecclesia materia, circa quam operatur. Non enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alteram à Christo, & alteram ab Ecclesia) sed vnam tantum à Christo, qua sacerdos potest absolvere & ligare indeterminatè. Et quum ab Ecclesia determinatur, quod personæ talis loci, aut voluntariè subiiciantur ei potestas illa determinatam iam habens materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo a fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri quod, à Deo habet certa possessio. Ita quod ius clerici a Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quam illud stipendium: sed Ecclesia dando certos reditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantum, & a Deo indeterminatè datum quo ad materiam, & ab Ecclesia postmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de concessione facienda, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminatè, & ab ecclesia sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo præcepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed vnum tantum de iure diuino indeterminatè, & ab ecclesia determinatum, & similiter est de aliis. Quemadmodum ergo in præceptis indeterminatè datis à Deo & determinatis ab ecclesia, non multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminato a Deo, & determinato ab ecclesia, non multiplicatur ius, sed vnũ restat in seipso. Autoritas est S. Tho. in quæst. præfata ad tertium: vbi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudiciũ quo ad propositum de iure decimarũ & præbendarum: quia vtrobique est aliquid ex iure diuino: scilicet quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quod illud aliquid sit decima pars aut quod sit tale vel tantũ, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & S. Tho. expresse dicit in secunda secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationẽ temporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa autẽ sint ecclesia, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primũ quod discutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, scilicet sit hic veniale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipẽdij indeterminatè, quam respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessario quod ius præbendæ venale non sit: & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitũ, sed quia in se est simoniacum. Ipsum autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis, res vendi potest. Vnde sanctus Thomas in præfata quæst. 100. dicit, quod quu papa cõcedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiẽdi decimas, sed tantummodo res temporales quæ decimæ appellantur.

¶ Ex his autem patet tertium propositorum, an scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex counexio, scilicet iuris præbendæ ad clericatum: & ipsius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tamen ex natura connexorũ, quia vtrunque est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet, quòd ius præbendæ non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatem aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniã forte ius præbendæ se habet ad clericatu, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idem. Vnde S. Tho. in quæst. præfata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil referret eiusdem enim rationis est, obiectum & passionem vendere, vt laspidem & proprietatem eius. Secunda autem est connexio venalitatem & compatitur, & excludit diuersimode. Compatitur quidẽ respectu ipsius clerici actiue, quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiue: quia, scilicet non potest sibi vendi propter duo. Primò, quia vendi non potest res a non domino: nullus autem prælatus, nec summus Pontifex est dominus fructuum percipiendorum: reditus enim omnium ecclesiarum quamuis sint papæ, vt principalis dispensatoris: non tamen sunt eius, vt domini & possessoris: inquit S. Tho. vbi supra, art. 1. ad septimum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficium & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quam vendere illi executionem proprij, & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia venditur clerico quod est summ: prius enim intelligitur habere titulũ, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ, quia vendi conuincitur exequutio temporalis iuris.

¶ Ex prædictis autem patet solutio quæstionis. Liquet siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ claricatui sunt annexa, & non solũ illorum, quæ habent administrationẽ clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita: quia emptionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptionis materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et cõfirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, si papa vellet sibi vendere fructus absque iure præbendæ, aut non emeret, multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum ergo velint nolint res spiritualis est, quæ venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se cõmittitur. Hæc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciẽdum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentũ totius erroris) dicitur primò, quod peccat secũdum nõ causam vt causam. Dependentia namq; ex iure positiuo non est causa venelitatis, sed negotia spiritualitatis, vnde spiritualia, quæ ex iure positiuo pendent, venalia non sunt, vt patet de consecratione sacrorũ valorum & vestium, & de benedictione nuptiarũ, &c. Oporter ergo pro fundamento assumere quod titulus præbendæ est res temporalis, & nõ quia est de iure positiuo vt possit secundum se materia venditionis esse. Secundò dicitur, quod aliquid esse de iure positiuo contingit dupliciter. Vno modo quo ad substãtiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima quia sunt totaliter ab homine, venalia sunt: alia verò, quia secundum spiritualem eorum substantiam sunt, & ab Ecclesia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rursus, prima ecclesia potest annullare, vtpote totaliter sua opera secunda verò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate Ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationẽ præbendæ, quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate Ecclesiæ est subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniacè.

¶ Ad secundum etiam dico duo. Primò, quod loquendo de iure præbendæ, falsum supponitur quod sit res temporalis. Secundò, quod loquendo de ipsa præbenda temporali, distinguendum est de connexione quia connexio rei temporalis cum spirituali (vt sanctus Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale vt ad cõsequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum potest vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale, vt ad præcedens, ita quod temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum, quoniã ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministeriis diuinis, ius innascitur præbendæ: & stante illo, præbendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo connexorum genera assignatur ibidem: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vẽdere rem & ordinem ad vsum illius, modo præbenda (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia non pendent ex spirituali vsu, ad quem sunt sacrata. Romæ die 28. Decembris, 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

¶ Vtrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

VAERITVR Vtrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam sit simoniacus.

¶ Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pactione procedẽs, & consequẽter simonia: vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo sunt videnda. Primò: an secundum rem sit hic simonia. Secundò, an secundũ Ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & ex communicata.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiorem spectet, quum simonia vitium morale sit, oportet primò ipsum intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas versetur, in voluntate oportet eam studio inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est empta voluntas, &c. vbi igitur deest omnino emẽdi voluntas, ibi emptio secundum veritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere: nullo ergo est secundum rẽ emptio sed emptionis tantummodo simulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quod nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamuis sit vẽditionis affectus, cum opere subsequuto, ijs quantũ est ex parte vendẽtis. Neq; enim intelligi potest, vt vẽdat quis nulli emẽti: quamuis fieri possit, vt velit & credat quis se vẽdere emere simulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio secundũ veritatẽ, est & secundũ apparentiam, ibi nec simonia secundũ veritatem est, sed secundũ apparentiam tantũ, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam pœnæ iuris instituẽ sunt contra ipsa vitia secundum veritatem, non secundũ apparentiam tantũ (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio diminuens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apparens, simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter effectum intentionis cũ opere subsequuto, venditorẽ tãquã simoniacum punitũ censuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper, &c. à nobis. Sed illud videtur singulare ius: non enim qui facit aliquid quòd credit prohibitum censuris excõmunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit easdẽ: & tamen in eo est affectus intentionis cũ opere subsequuto. Quamuis autem simulator hic à propria simonia & pœnis illius excusetur: non excusatur tamen à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamiæ propriæ: sufficienter siquidem mentitur se simoniacũ, quòd si contra proximum ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò scandali, manifestè siquidem dat occasionem scandali aliis: vt patet. Quarto mendacij, dum fingit quod non habet in corde: quod secundum se prauum (vt dicitur Ethi.) nec vlla pocest intentione rectè fieri. Quod quamuis veritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter prædicta pernicioſum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendũ est, quod non vertetur hic in dubium, an in iudicio Ecclesiæ standum sit testibus & non excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniam liquidem est quod secundũ ea quæ exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, est quia non est consummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic vltra pactionem datio & acceptio spiritualis: s, sed deficit datio & acceptio temporalis, s. pecuniæ præmissę pro spirituali. Videtur enim Canonistæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur simonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, non tãtum interior aut pactio, sed cum intentione & pactione executio: an autem cõpleta vel incõpleta: non dicunt quatum vidisse me memini. Sciendum est igitur, quod tria numerata, (s. intentio, pactio, & executio) ita se habent ad simoniam punitã ab Ecclesia, quòd quodcũque horũ defecerit, non incurritur verè simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absque aliis, mentalis tantum est. Et si intentio cũ pactione absque executione est secundum Tancre (vt refert glo. in c. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter vtdetur hoc dici: quia vbi est intentio cum pactione, ibi est vera vẽditio & vera emptio spiritualis, &c. & cõsequenter vera simonia: & est exterius subiacens iudicio Ecclesię. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris statim pactione facta simoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur, quia simonia in contractu emptionis & venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quã ponere in possessionẽ rei tam emptæ & promissi pretij. Vnde nulla ratione cogente: sed sola autoritate veterũ, creditur requiri tertium, scilicet executionẽ. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis &c. prouenies. Vbi manifestè patet, quòd in simonia punita ab Ecclesia pactum locatur, vt causa: ipsa vero executio locatur vt substantia simoniæ. Fatendo ergo quod hæc tria requirãtur, restat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte. Et breuiter ex tribus colligo quod sic. Primò ex prædicta diffinitione Host. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pactione rei tẽporalis, est simonia punita ab Ecclesia: ergo. Secundo ex cõmuni doctorum, scilicet quod quãdo concurrit ex pacto, collatio spiritualis, est simonia punita: nec vllus vnquam addit, quod requiratur acceptio etiam temporalis. Tertiò ex c. si quis. de simonia, vbi expresse iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc insurgit dubitatio, an sit etiam simonia punita, si eliudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto tẽporale (puta pecuniam) & hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale, puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio & pactio vtriusque, executio autem solius temporalis. Audirem libenter decisionẽ. Crediderim tamen ego, ꝑ non incurrantur censuræ ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiæ ad venalitatem: & ideo penes illius executionem videntur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro Ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & constat de pactione & de acquisitione spiritualis & deficit tantùm executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesiam simoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranque partem excommunicatam. Hæc de secundo.

¶ Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Romæ die, 4. Ianuarij, 1504.

QVAESTIO III.

Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem, & auaritiam ac Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & cætera pro suffragijs, propter hunc finem vt in sede positus Ecclesiæ prosit & illam reformet.

QVAERITVR Vtrum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiã ac Ecclesiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibẽdo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis, propter hunc finem, vt in sede positus ecclesiæ prosit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt.

¶ Quòd enim hoc sit licitũ, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

¶ Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptiones, quam votum & iuramentũ: sed constat quod quando votum & iuramentum seruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis iusta & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu in quo ecclesiasticæ reipu. ruina imminet manifestè.

¶ Tertiò. Quia si hic interueniret aliquod peccatum hoc non esset nisi simoniæ: sed simonia hic non est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positiuo: vt multi canonistæ assẽrunt. Constat autem quod nullum ius positiuum contra communem Ecclesiæ vtilitatem ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

¶ Quartò. Quia vniquiq; licet redimere vexationẽ suam & proximi & præcipuè publica: sed in hoc casu nihil aliud fit: nisi quòd redimitur vexatio propria & publica totius ecclesiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis quatuor agam. Primo ostendã distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quo ad vnum illorum. Tertiò, quo ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguũtur in omnino bonas & in bonas non omnino: & malæ quoque distinguuntur in secundum se prauas, & in solitariè malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solum bona sunt, sed non possunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen malè: vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possunt tamen mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deum exterioribus sacrificijs, &c. possunt enim hæc propter inanem gloriam fieri. Mala vero secũdum se prava sunt, quæ nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitariè vocantur illa opera, quæ si sola nudáque considerantur, nocumentum aliquod important: quæ tamen possunt rot circunstantijs vestiri, vt bona & sancta fiant: vt occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationem prærendunt, pro quanto mala proximorum afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonum publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta reddantur. Indifferentia demum opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputauimus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferentium quum sit prohibitus. Sed dubium est, an contineantur in genere malorum quæ sunt secundum se prava, an inter ea quæ sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullâque circunstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudè sumptus speciem habet mali honestabilem per adiunctas circunstantias, poterit aliqua intentione & ratione reductus reddi: quanuis sit prohibitus, quia vt plurimum malè fit. Vt autem manifestetur, in quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidẽ reponi in specie duplicis, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, in quantum datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habẽdis. In specie verò redemptionis, in quantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione Ecclesiæ aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redemptio vexationũ: altero enim horum modorũ oportet saluare actum istum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD Secundum dico, quod actus iste est simoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: vt habes à S. Thom. in secunda secundæ. quæstio. 185. puta cura animarum excellentia gradus, sufficientia temporaliũ, &c. quæ quantũ ad propositũ spectat, ad duo reducuntur, s. ad titulum pastoralem, & titulum præbendæ computãdo cum præbenda omnia tẽporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intẽdit directè ad acquisitionem authoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo præbẽdæ, tunc insurgunt diuersæ Canonistarũ opiniones: credẽtibus quibusdã hoc esse simoniacũ, quia prohibitũ: alijs vero prohibitũ quia simoniacũ. De qua difficultate erit quæstio specialis post: quia in proposito cõstat, quod non refert, quæ harũ opinionum sit vera. Ex casu namq; proposito patet, ꝙ iste nõ directè intendit ad acquisitionẽ tẽporaliũ: sed directa & principalis intẽtio eius est acquirere episcopalẽ potestatem: quæ possit reformare Ecclesiã. Si ergo intendit directè ad pastoralẽ authoritatem manifestè & statim liquet, quod intẽdit directè, emere suffragia pro spirituali authoritate habẽda: & cõsequenter secundum omnes eõ mittit simoniã, nõ iuris positiuũ sed diuini. Authoritas nãque quia cura habetur animarũ, qua præsul populo prodest, quáve conseruari, ac reformari ecclesiasticũ corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro: quũ dixit, Pasce oues meas. Et cõfirmatur, quia ista duo obiecta, s. pastorale officiũ, & titulus præbendæ opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu namq; intẽtionis vituperatur titulus præbẽdæ quia auaritiæ, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem pastorale officium: quia charitas est velle alĳ rum incumbere saluti. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quam præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quãuis videatur habere in se quandam pietatis speciem ex intentione bene vtendi pastorali autoritate, est tamen secundum genus suum grauius simoniæ peccatum, quam intẽdetis emere suffragia propter annexa tẽporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante est secundum se prauus, consequens est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO ad tertiũ, an scilicet redẽptio vexationis hic habeat locum, distinguo: quia aut est sermo de redẽptione vexationis proprie. Et de hac dico, quòd non habet locum: quoniam secundũ S. Tho. & cõmuniter doctores, in consequutione beneficiorũ redẽptio vexationis proprie non habet locũ, ante ius acquisitũ: constat autẽ quòd hic non est acquisitũ pontificatus ius. Aut est sermo de redẽptione vexationis Ecclesiæ. Et de hac dico, quod esset habere locum in proposito, si vna circunstantia amoueretur: quia ecclesiæ debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium quod sit illi ius quæsitũ de hoc, & quod electores tenẽtur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitas: si volentibus electoribus caput pernicioſum eligere, pecuniã quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerent, sicut volentibus materiale tẽplum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidentes in latrones: licitè offerunt pro vita aut libertate redimẽda pecunias & si iuramẽto se obligent ad aliquid eis dandũ, tenentur seruare promissum. Tãto autẽ magis in casu nostro licitũ & laudabile est pecuniã dare & promittere, quãto vita ouũ Christi omnibus rebus tẽporalibus præponẽda est: quũ pro his dominus animã posuerit, exterisque penendã mãdauerit non solũ exteriorem substantiã, sed vitã quum oporcuerit. Circunstantia autem auferẽda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cui ius quæsitum non est. Hæc nãque circunstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitione boni, nisi inre debiti, & exclusionem mali iniustè illati, aut inferendi. Ecclesię autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus non autem hic, vel ille eligetur. Quocirca quamuis liceat & sanctum sit, auaris electoribus aliquid dare, & bonum & dignum

in com

Universidad de Deusto
Biblioteca

in communi eligant(quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur,& vt bonus eligatur, propterea quod minus bonum quam opus fit,mali rationem habet)non tamè dare licet, vt iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito quæratur pontificatus à viro digno pro seipso, consequens est quod hic non quærit redimere vexationem ecclesiæ, sed suam:& quia hoc non licet,igitur casus iste nunquam est licitus.

¶Sed insurgit tunc dubium:quia dicere quispiam potest, quòd in tali casu sunt duo actus disparati,scilicet datio pecuniæ,& petitio pontificatus pro se:& quòd pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter vtilitatem Ecclesiæ & pastum ouium Christi. Fateor ingenue,quòd si sic fieret,quòd liceret,& ab excellentissima hoc caritate procederet.

¶Aduertenda tamen sunt hic tria.Primò quod in casu proposito non est sic:quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ, quando autem actus isti sunt diuisi, oportet quod seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absq; omni conuentione.Vinculum tamen iuramenti addere liceret,si tamen in æquè bonum dignum,aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & Ecclesiæ libertati ad æque bonum,aut saltem ad melìorem.Secundò,quod quia sæpe mens sibi ipsi mentitur,(vt Grego. dicit in pastorali)& fingit sibi ipsi de bono opere amare quod non amat, solertissime,solicitissimè & cautissimè scrutandum est , quo quis animo mouetur: & vt idem Greg.(in homi.Pentecostes dicit)de dilectione Conditoris & proximorum propter eum non mens tantum, sed manus requiratur.Si enim quis in minoribus constitutus coacernauit diuitias,nec proximis egentibus distribuit,quomodo nunc tam repente tanta affluit caritate, vt pro sola Ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit. Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda Ecclesiæ vexatione, etiam si alius fieret Pontifex æque bonus aut melior.Nam si non daret,conuincitur quod pro seipso aut illo sublimando soluit,& non tantum pro Ecclesiæ redemptione. Tertiò quòd in casu proposito fit mentio non solùm de pecunia,sed de beneficiis ecclesiasticis. Non enim etiã pro sola redemptione vexationis ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis:quales supponuntur esse auari electores.Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno,est actus secùdum se prauus: & nulla potest excusatione, aut intentione rectè fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda ecclesia , ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno.Quare concludendo casus iste,vt proponitur,omnino est illicitus:potest tamen,diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis , licitè fieri,pecuniam non ecclesiastica beneficia dando.Hæc de tertio.

QVO AD quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur,quod illa maxima tenet in nos malis: ita quod cuius finis bonus est,ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum , si fiat propter eleemosynam largiendam:quia est secundum se prauum.Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundum se praua: vt patet ex dictis.

¶Ad secundum dicitur,quòd ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundum se malo , iuramentum autem & votum tunc nõ sunt implenda, quando sunt respectu minus boni:aliud est enim prætermittere minus bonum & aliud est committere se malum.Secundo quia simonia ista(vt patet ex dictis)est directè respectu spiritualium,ac per hoc totaliter sub iure diuino tantùm.Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis,quàm voti & iuramenti.

¶Ad tertium dicitur,quòd hic non est sermo de simonia respectu tituli præbendæ,de qua est dubium inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ,quæ non vertitur in dubium.

¶Ad quartum iam ex dictis patet,quomodo liceat ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire,& quomodo non.Romæ die 26.Decembris, 1504.

TRACTATVS DECIMVS
de Vsu spiritualium , cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num quilibet vtens spiritualibus in peccato mortali peccet mortaliter.

QVAERITVR vtrum quilibet vtens spiritualibus in peccato mortali peccet mortaliter.

¶Videtur quod sic. Primò, quia indigne exequens officium prælationis, peccat,ergo par est de aliis spiritualibus officiis ratio.

¶Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & Ecclesia,cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt,ergo,&c.

¶Tertiò,quia docere sacram Scripturam ex officio,siue prædicãdo,siue legendo,siue corrigendo,siue, &c. peccatum mortale dicitur,ergo,&c.

IN OPPOSITVM est,quia sequeretur quòd qui tenentur ad horas canonicas,& cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem , si essent in peccato mortali,peccarent mortaliter:quod non solùm durum,sed dissonum satis est.

IN HAC QVAESTIONE quæ propter verba diui Thomæ mota est,primò rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

QVO AD primum sciendum est, quòd ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spiritualem actum secundum,si licitum,propter finem debitum,&c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus.Secundo ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua vtitur. Et siquidem actus sanctitatem attendamus , cum constet quod non quilibet sanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione , voto , iuramento, eleemosyna, &c.)distinguere oportet.Similiter cum constat,quòd non quodlibet sacrum officium malè exercetur à peccatore(vt patet de officio clericali officiando ecclesiam , & in exactione decimarum: ius decimarum spirituale esse constat à S. Tho. in secunda secundæ,quæst. 87.ar.3 .)distinguere quoque hic oportet. Etenim quoniam potentia est propter actum distinguatur cum S. Tho. ex 3. parte quæst.64.arti.3.actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt , quia consecratione aliqua sanctificati , & hi propriè sancti sunt , quia consecratione aliqua sanctificati , quia sunt sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti , quia sunt secundum se mundi,& ad Deum ordinati , & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia,seu potestates duplicis generis sunt,nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis,& quædam non , vt patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶His præmissis pono duas conclusiones.Prima est. Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secùdum actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum , peccat mortaliter peccato sacrilegij.Et ratio est,quia quantum est in se , polluit sancta , quamuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conceditur,habetur quæ in 4.sen. dist.5.& in Tertia parte quæst.64.art.6 .Secunda est , Exercens in peccato mortali actus sanctos , id est iustos, quoscunque, non consecratos tamen,non peccat mortaliter , per se loquendo. Et probatur hæc conclusio , primò , quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium,sed hic sacrilegium esse non potest,cum sacrum proprie nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrum aliquod ex parte actus,est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij,puta prælationis,vel ministrij Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat , quia cum potentia sit propter actum,nullus potentia, vt sacra,vtitur, qui sacrum actum non exercet , sacrilegium autem tunc tantum committitur , quando contra sacrum , vt sacrum est,agitur. Secundò,quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale , non esset in quibusdam sic & in quibusdam non,sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶Et si diligenter attẽdamus distinctionibus factis, ad hæc oportet venire : oportet nanque aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum (vt exigere suas decimas)aut ex sanctitate vtriusque peccatum mortale oriri.Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata quia licet peccatori tangere corpus Christi,leuando ipsum de luto : & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officij tantum quia oportet actum ipsum esse sanctum : alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia,si esset in peccato mortali,de nouo peccaret: quia officij sui actum exequitur:hoc autem est ridiculum.Ergo ex sanctitate vtriusque.Et cum non ex sanctitate large sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem clericum orare:quoniam officij sancti opus est sanctum)relinquitur,quòd ex sanctitate stricte in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixi autem,per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali , est peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Missam in peccato mortali.Hæc de primo.

QVO AD secundum verba diui Tho.in 4.di.5.& di.19.arti. 1.quæst.2.& in secunda secundæ.quæst.33.arti.5.& quæst.60.arti. 2.ad tertium:& in Tertia part.q.64.ar.6.& specialiter ad primum consona non videntur. Nam in sententiis dure nimis loqui videtur,& prælatum expresse dicit peccare corripiẽdo, & omne aliud proprij officij exequendo,si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato.si humiliter hoc facit:& similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando:& vtrunque super eadem Aug.autoritate fundat. Si enim peccatorẽ prælatũ ista facere esset secundũ se peccatum mortale nulla humilitas stans cum peccato mortali,faceret, vt esset licitum

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi suprà docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus:quam ministri.Et per illam ostendit , quòd peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccãt:& tanti eam facit,vt vtatur ipsa iuxta illam regulam:Si affirmatio est causa affirmationis,negatio est causa negationis',& econuerso:dum ex negatione sanctitatis consecratæ, infert negationem peccati in ministro peccatore: & ex affirmatione consecratæ sanctitatis , infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, opinia censenda est:procedit enim ex per se causa.

¶Ex quibus credo ego , quod dicta in sententiis ad doctrinam in summa traditam tanquam resolutionem sint reducenda , & non econuerso. Vnde cùm omnes actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutum,& non consecrati(vt patet discurrendo in singulis)eos in peccato mortali exercens: per se loquendo,non mortaliter peccat,nisi prædicatio excipiatur:quia est actus Sacerdotis:aut Diaconi:quamuis hæc exceptio nõ necessaria videatur: quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquendo: & consequenter cum non sit nisi secundo modo actus sanctus: idem videtur de ipso & aliis iudicium:non tamen ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus:dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pasce oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministerio,quia in synagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes,aut Leuitæ prædicabant:alioquin non fuisset Christo permissum prædicare.& Act. 13.non fuisset à principibus Synagogæ requisitum , & concessum, quod Paulus prædicasset in synagoga. Cùm hoc tamen stat quòd fortè prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio,vt S.Thomas dixit.

¶Ad rationem ergo primam(quæ in 4.sent.mouit autorem)dicitur quod indigne pro nunc sumitur dupliciter: scilicet priuatiuè, & contrariè & quod indignè priuatiuè exequens non semper peccat sed non meretur id quod priuata dignitas adimit.Indignè autem contrariè faciens aliquid,peccat:sed tunc hoc restat probandum, quod prælatus exequens officium suum quo ad actus charitatis & iustitiæ,scilicet corrigere,docere,&c. indignè agat contrariè. Quid enim contra sanctitatem horum actuum facit persona macula non dico manifesta aut scandalosa , sed absolutè ipsa macula peccati? Certè nihil video, nisi quod priuat illos actus bonitate meritoria : quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale,sed peccatum tantùm,vt patet intuenti. Hanc autem rationem ipse modificauit in tertia parte quasi addens,quòd tunc est indignus contrarie,quando est respectu actus sanctiid est consecratione mystica sanctificati.Et in Secunda Secundæ ad propositum idem,scilicet de correctione fraterna , explanauit quòd reddit ipsum correctore indignum,sic quòd quoddam impedimentum correctionis proximi confert non tamen tale,quòd per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcunque prælatorum & superiorum , & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum,& eorum susceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verùm scito quòd nec verè contritus nec credens se contritum quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum cẽsetur in peccato mortali quo ad hæc existere : alioquin quilibet qui peccauit mortaliter,exponeret se periculo peccandi mortaliter,cum ad ministrã dum, aut ad suscipiendum sacramenta accedit : cum nemo sciat, verum odio vel amore dignus sit:& hoc expresse sentit S. Thom. in 4.distinctione 9.&c.

¶Et per hæc patet responsio ad obiecta.Romæ die 24.Aug.1506.

TRACTATVS VNDECIMVS DE
voto non nubendi , & de nouitiis , in tres quæstiones diuisus.

1. *Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.*
2. *Num emissurus professionis votum possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem,quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.*
3. *Num per votum , quo quis promittit offerre aliquid aliqui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.*

QVAESTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

QVAERITVR vtrum votum non nubendi æquiualeat voto castitatis.

¶Et videtur quòd non. Primò , Quia minus non æquialet maiori. Sed votũ castitatis maius est, quam non nubendi:sicut seruare castitatem pius est quam non nubere,ergo.

¶Præterea,quorũ conuertibilium quicunque destruit vnum destruit & reliquũ:sed cõmittens fornicationẽ agit contra votũ castitatis, & nõ cõtra votũ nubendi:ergo hæc duo nõ cõuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæstio duplicem sensum habere potest.Primò,vtrum hæc duo vota simpliciter æquiualeant. Secundò vtrum æquiualeant quo ad dispensabilitatem aut incõmutabilitatem : ita quòd nulla autoritas possit in alterum quæ non possit in reliquum.

¶Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur quòd non æquiualeant : attentius tamen cõsiderantibus apparet,quod distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: vt placet Theologis in 38. dist. prima.Vno modo propriè : alio modo communiter. Voti siquidem propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis, eo q̃ de ratione voti est,quod sit de meliori bono. Voti verò communiter materia: est etiam bonum, ad quod quis alias tenetur. non inquantum huiusmodi, sed inquantum voluntarium vt patet de voto in Baptismo emisso.Si ergo loquamur de voto castitatis propriè , cum sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem(quia ad ser uandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur)consequens est tale votum & votum non nubendi æquiualent.Si verò loquamur de voto castitatis cõmuniter,cùm sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est quòd tale votum, & votum non nubendi non æquiualent.sed longè maius est votũ castitatis.

¶In secundo verò sensu quid tenendum sit,ex modò dictis cõcludendum est. Quidã enim quia sedi apostolicæ vltra illa tria vota peregrinationis,duo tantum inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis,& reseruationes non sunt ampliandæ,sed potius restringẽdæ(quasi odiosa prælatis, quorum autoritas restrin gitur)& votum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium vsum excludere intelligitur , credunt hæc vota non esse æquè incommutabilia : sed in voto non nubendi Episcopũ, in voto verò castitatis solùm Papam dispensare posse.

¶Sed opinio hæc à veritate longè est:quod tripliciter probatur. Primò : quia hæc duo vota æquiualent quo ad id quod per se & simpliciter in voto castitatis, absolutè loquendo, inuenitur. sub voto enim castitatis,absolutè loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: vt pote tanquam ad quod institutũ est: castitas autem ad quam omnes necessariò tenentur,non cadit nisi fortè secundum quid:constat autem quod in voto non nubẽdi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur quòd eiusdem rationis est dispensare vtrunque.Secundo: quia votum castitatis intantum est reseruatum Papæ, inquãtum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile , nisi quo ad castitatem supererogationis : in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi . Ergo hæc duo vota inquantum dispensabilia non solùm æquialent , sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa,nisi nubere,& pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votum castitatis nisi pro coniugio.Vnde dicere, votum non nubendis non esse reseruatum, vt votum castitatis , est propriam ignorare vocem. Tertiò, quia nisi aliunde ad oppositum quandoque cogamur,verba iuris proprie interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi:sed omnia ambigua essent,dum proprie vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autẽ nomen(vt ex dictis,& ex suo proprio fine,ad quem inuentum est,patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt,proprie importat: nulla enim est necessitas votiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam veneream,dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum à venereis,quæ licuissent , propria significatione insinuat , Quum ergo reseruatum apostolicæ sedi dicitur,proprie sumitur.Sic autem æquialere, imò idẽ esse quòd votum non nubendi,ostensum est.Relinquitur ergo quod vtrum que apostolicæ sedi eadem ratione & reseruatione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruationis ampliatio : nec vocabula extra communem vsum doctorum trahuntur,quamuis vulgares largius loquantur.

AD Vtranque autem rationem in oppositum simul dicitur, quòd nihil aliud concludunt , nisi quod votum castitatis large sumptum , & votum non nubendi , non æquialent simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ : qua diximus, quòd votum castitatis propriæ,& votum nõ nubendi,simpliciter æquialent:& quod votum castitatis , absolute loquendo, & votum non nubendi,quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem æquialent.Mediolani,die 18.Decembris 1500.In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatem,quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

QVAERITVR vtrum emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hæreditatẽ,quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

¶Et videtur quod sic. Primò , quia vnusquisque potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

liberè vti iure suo, etiam si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat alij nouitio, qui nondum adiit hæreditatem: potest igitur iure huiusmodi vti.

¶ Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hæreditatem infectam, constitueret se debitorem his, à quibus res iuiustæ extortæ sunt. ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati grauatæ debitis nouitius indubiè posset renuntiare, & non se constituere debitorem: ergo hæreditate noxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò secundum quosdam solutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea, In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus solicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitæ transferre. Constat autem quod restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse solicitudine, rebus præsertim dubiis extantibus: tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex prætio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & aliis quàplurimis, quæ cum religiosi animi quietè non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professum solicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconueniens: quum beatus Matthæus qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Lucæ 5. sic quòd vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit. ergo.

IN oppositum est, quod ius naturæ expressum à Domino, Matth. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines hæc eadè illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, quod ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniustè extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

RESPONDEO Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, quòd si propinqui, ad quos post renuntiationem peruenire hæreditas, sunt tales quòd indubiè credantur restituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renuntiare insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundò, quòd si propinqui prædicti sunt tales, quòd indubiè credantur, nunquam, aut quasi nunquam restituturi, non potest nouitius absolutè renuntiare. Tertio, quod si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolutè renuntiare. Quartò, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic prouidere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, quod renuntiare hæreditati duo importat: vnum explicite, scilicet nolitionem hæreditatis: & alterum implicite, scilicet diuersionem hæreditatis ad alium, vel alios. Renuntiante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur: sic quod renuntians, directè hæreditatem nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, quod ad alterũ hæreditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitio consideretur hæreditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferte vetans talem nouitium à libera & absoluta renuntiatione. quoniam nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendat: quia non comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionem obligatarum secundum doctores in illis versibus, Iussio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, quòd nolendo hæreditatem, fieret non obstans detentioni rei alienæ, quũ possit non renuntiando obstare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessariũ: quia, vt S. Thomas in Secunda Secundæ quæstio. 61. art. 7. ad tertium dicit, tunc solùm non obstare obligat aliquem ad restitutionem, quando præsupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstatin hoc autẽ nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo fit. Nec apparet aliquod præceptũ charitatis ad hoc obligans: sed (vt obiiciendo tactum est) apparet oppositum ex eo, quod cuilibet licitum est vti iure suo: & nullus omnino expers tam facti, quam rei tenetur se inuoluere nouis quæstionibus & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si verò in renuntiationis actu consideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios quamuis prima facie videatur, quod quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo quod renuntians non est autor talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinatio concomitatur intentum à renuntiante, scilicet nolitionem hæreditatis: diligenter tamen cõsideranti videri facile potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter: secundariò tamen intentam à renunciãte: quoniam scit principali suo intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renuntiando alijs, vel modificando, &c. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimode hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundo intentus effectus (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio autẽ restitutio alieni æris hæreditati immixti (quoniam ex ista declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominium facti respectu æris alieni. etsi ad auaros diuersio fit, perseuerabit detentio alieni: si verò ad bonos viros fiet restitutio) consequens est, quod talis diuersio debeat sic à renũciante eius autore modificari, qua tenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuntians, inquantum est autor talis deuotionis, quanuis implicite, ponitue ramen disponit de hæreditate infecta. Constat autem, quod ordinans & disponens de hæreditate infecta, immunem ab iniustitia non se seruat nec protestatione aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, vt restitutio fiat: alioquin vt motus subtractione præcepti, ad quod tenetur in dispositione hæreditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubium verisimile sit de infectione hæreditatis: quoniam quemadmodum disponens de hæreditate tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, vt omnino instituantur: sic tenetur de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena comperiantur, reddantur: quia ad hoc tenetur ipse si hæreditatẽ in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberare renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri non posset supponitur ob sui intricationem: consequens est quod renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam prouisionem restitutionis agendæ: siue hoc fit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedentium post liberam renuntiationem, vt prima conclusio dixit: siue hoc fit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circunstantias in modificata renuntiatione, vt quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolutè renuntiare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: vt secunda & tertia cõclusione dictum est. Nec est in dubium vertendũ, an fideliter restituent eo hæredes, qui proportione sua infecta non curant satisfacere: voce etenim Domini dicitur Matt. 7. à fructibus eorũ cognoscetis eos.

A D Argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolutè renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius absolutè & libere renuntiandi hæreditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quum in renũtiatione intercedat dispositio quædam rei alienæ hæreditari immixtæ, nisi talis dispositio debitis circunstantiis fulta sit, damnificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionem acceptionis siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se constituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam præstituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam præ dentem acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, quòd ideo gravamen debitorum paruipenditur, quia creditoribus consuetum etiam a detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorum fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si cõtingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam esse hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries cõtingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem malè ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nouitius perplexus non tenetur in hoc casu: sed absoluere se absque multa difficultate potest ab huiusmodi solicitudinibus, etiam quando habet propinquos aut ros adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Quod patet multipliciter fieri vel renuntiando alijs quos nouit non detenturos alienum, vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed subsitituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit quid restituendum sit, & restituerint vel renuntiando quidem auaris propinquis, sed ordinando, quod hæreditarias ad eorũ manus peruenire nullatenus possit: quoniam hæredes tales electi ab ipso renuntient, num inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat, propriis stipendiis legare debet huiusmodi

modi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, vt accendantur ad fideliter cuncta paragenda. Et sic hoc aliquo, vel quouis alio modo rectè dispositã renuntiatione Christum nudum nudus sequi profitẽdo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus est, quum Zachæus Lucæ 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de vsu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter de vsu verò pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propriis. glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesimanona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Virum per votum quis quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

VAERITVR vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

¶ Et videtur quod sic. Primò: quia per promissionẽ acquiritur ius illi, cui fit promissio. vnde potest agere contra eum, qui promisit, si nõ seruauit promissum, sed in talibus votis fit promissio non soli Deo, sed etiã tali Ecclesiæ implicitè vel explicitè ergo per talẽ votum acquiritur ius illi Ecclesiæ. Minor patet ex eo, quòd sic vouens in tendit se obligare non solùm ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali Ecclesiæ vel imagini. Si dicatur, quòd illa promissio non est acceptata à prælatis illius Ecclesiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Cõtra hoc est: Tum quia est acceptata implicitè: quoniam quemadmodum cõstat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita Ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi: vt patet in legatis factis Ecclesiis. Præterea, Si per talẽ votum non esset acquisitum ius Ecclesiæ, non posset Ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit non seruantes talia vota: vt patet extra de Ivsensibus, capit. ex parte. & ab Innoc. & ab Abba. ibi, & ex glos. 12. q. 1. cap. feimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN oppositum est Gulielmi, & Summæ Pisanæ sequaciumque opinio.

RESPONDEO, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes, adductas, quòd tali voto acquiritur ius illi Ecclesiæ, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare contra autoritas Ecclesiæ in cõcernentibus cœlestem curiam, quam in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum cuibus Ecclesiibus prouenire posse, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota commutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorum: Sanctorum quibus promissum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicari in his votis promissionem prælatis illis Ecclesiæ, ex eo quòd res, quam vouens promittit offerre illi Ecclesiæ, intelligitur prælatis Ecclesiæ promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quòd in huiusmodi votis locus in quo implendum est votum, non cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circunstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agitur: nisi quod promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda. vbi patet nullam promissionem prælatis Ecclesiæ esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circunstantiis vestitam. Nec refert an tales circunstantiæ sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriturum se tales pauperes Christi vno die, quamuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorum: quia persõnæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus fit promissio aliqua, sed vt circunstantia eleemosynæ offerendæ Deo vt dicit S. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. ad quintũ.

¶ Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominum casus ponderare: an scilicet vouens dixerit secum, Promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereum in tali Ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Mariæ talis Ecclesiæ offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi Ecclesiæ, quia imago illius Ecclesiæ significatur ibi cõcurrere, vt persona, cui fit promissio. Hoc enim friuolum esse ex duobus patet. Primò quia imaginem vouens non alloquitur, nisi secundum id quod repræsentat, scilicet beatam Virginem in cœlo regnantem, & cùm non promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & si cætera cõcurrunt, vt circunstantiæ rei promissæ. Secundò quia omnia, quæ implicite in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationem interpretanda sunt, nisi ex intentione vouentium aliud habeatur. voti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliam autem promissionem vt materiam habere tunc tantùm promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda. voto vel promissioni adiungitur, vt ex dictis patet. Contẽtat autem ex intentione vouentium, qui non nisi vouere intendunt (quod promissionem supernæ curiæ creditur importare) quòd talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quòd omnia vt circunstantiæ rei promissæ intelligantur, & sola superna curia concurrit vt persona cui fit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistincte cõmuniter Theologi scripserunt, omne votum esse commutabile in votum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitum alicui Ecclesiæ: non posse commutari in votũ religionis. Non enim satisfit pensioni debitæ Ecclesiæ cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptãda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de votis personalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim est. Admirandum quippe est valde, si re stringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicitè vel implicitè non restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio Terræ sanctæ: in quo Papam consulendum dicit. S. Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæst. vlt. expressè sentit quod obligatus voto simplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non est, si perfectiorem religionẽ ingreditur: quia in maiori claudituir minus. Ex hoc aperte insinuant, per totum non esse acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absque violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, quod in maiori claudituir minus. Non enim qui debet centum alicui Ecclesiæ, fi soluat cẽtum quinquaginta alteri Ecclesiæ, vbi sanctius viuitur, &c. absolutus est à debito. Si igitur ex voto simplici non acquiritur religioni ius personæ voto promissæ consequens est, quòd nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod Ecclesiæ ex eo quòd aliquid ibi ad offerendum vouetur (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcũque aliud commodum Ecclesiæ spectet) tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturum vouit: alioquin fi absque dispensatione vel commutatione votum integrè non seruaret, mortaliter peccaret.

Et per hæc patet responsio ad primum. Falsum est enim, quòd in his votis fiat aliqua promissio prælati Ecclesiæ: iam enim patet, quòd cum dupliciter promissio possit in voto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ est essentia voti, constat quòd creatori tãtum fit: materia autem voti si promissio esse debet oportet quod creaturæ rationali fiat. Et fi indispensabilis aut incommutabilis, oportet quòd fiat creaturæ rationali militanti Ecclesiæ, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad secundum dicitur secundum Theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) quòd Ecclesiam posse agere contra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt Ecclesia agat pro iure suo contra eum qui vouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat, quòd agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gruit. Et Decretali siquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obseruatione se debitores. Ecclesiæ constituerunt ex votis emissis: concurritque ibi obligatio votiua quasi per accidens: ex quacunque siquidem causa longis temporibus continuè persoluissent certam frumenti mensuram, eadem quæstio emersisset. Autoritas autem Innocentij, Abbatis, Archidiaconi & glo. non est maior rationibus super quibus fundantur quas constat non concludere acquisitum esse ius Ecclesiæ alicui. Innocentius enim opinans monasterium posse agere contra eum, qui vouit ingredi illud: fundat se super hoc, quòd votum est obligatorium. Ex hoc autē non sequitur, quod illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas verò super verbis illius Decretalis: scilicet Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia, vt patet, textus loquitur quando Ecclesiæ erat ius acquisitum ex ipsa vouentium antiqua obseruatione. Glossa verò illa, quia vniuersaliter, absolutè & imperialiter loquitur, dicens, quod ex nulla pollicitatione potest quis conueniri, nihil obstat. Quanuis super nulla ratione fundetur, si ad hoc adducatur propositum. Archidiaconus verò prædicta sequitur. Posset quoque & fortè melius dici, quòd doctores isti licet dicant, quòd Ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem vouētium: vt patet ex rationibus suis. Alio modo contingit Ecclesiam agere, vt vices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra non seruantes talia vota: aliæ verò ecclesiasticæ personæ possunt indirectè agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab Ecclesia, vt illi dicebant, & non posse conueniri, vt alij sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis venitur. Mantuæ, die 13. Martij. 1500.

TRACTATVS DVODECIMVS DE Maleficiis, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num liceat maleficium soluere operā maleficij ad hoc parati vtendo.

QVAERITVR vtrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur quod sic. Quia necessitate exigente, licet vti iniquitate alterius ad commodum proprium: vt patet in petente mutuum ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi vti iniquitate alterius parati, &c. ergo est licitum. Et confirmatur: quia non minus malum est iurare per idola: quam simplex maleficium: sed secundum Augu. ad Publicolam, licitum est vti iuramēto alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoque erit necessitate vrgente vti maleficio alterius.

IN oppositum est communis sententia Theologorum.

RESPONDEO, Quamuis præsumptuosa quædam ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficium faciendum: sed necessitate extante vti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubiè tamē ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum præceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deutero. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos ariolos, diuinos, &c. Constat autem quòd tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, vt plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis pœna puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum est igitur vti iniquitate fortilegorum maleficorum, & aliorum huiusmodi ad suum commodum, quacunque id necessitate, voluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD Cuius euidentiam sciendum est, non semper licere vti iniquitate alterius parati ad peccandum, sed tunc solum quando potest hoc fieri absque participatione in crimine: quādo autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum, quæ male exerceri possunt à paratis ad peccandum. Quædam sunt, quæ deformitatem peccati habent necessariò annexam: sic quòd ab his non possunt, etiam si vellent, absque peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quædam verò sunt, quæ secundum se bona vel non mala sunt, quæ tamen ex voluntate operantium semper habent annexum peccatum: vt patet de mutuo vsurarij: mutuare enim nō exigit peccatum, sed vsurarius paratus est annectere semper mutuo vsuræ vitium. Ex hoc autem sequitur alia differentia, quòd primos actus nullus potest petere aut consentire, vt ab alio fiat, quia sunt secundum se mali: & Rom. 1. dicitur. Digni sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Secundi verò generis actus licitè potest quis petere, & eis consentire: quoniam deformitatem peccati non ex se trahunt: sed voluntatem alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autem sequitur tertia differentia, quòd scilicet in primis actibus non licet vti iniquitate alterius, quia hoc fieri non potest absque propria. In secundis verò licitè potest quis vti iniquitate parati ad hoc: quia ipse, petit actum bonum, puta mutuum, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficium à maleficis solui. Primo, per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficij prius facti: puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitum est, nec est opus maleficij, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimentum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, sed sola dissolutio signi, quo durante Diabolus statuerat malum conseruare alterius. Secundò, per inuocationem dæmonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absque dubio peccatū mortale: & est opus malefici, inquantum maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes & consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quanuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficum, & rogare vt factum maleficium destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio aut inuocatione dæmonum primum destruat. Nec etiā licet absolutè ire, ad maleficum, & absolutè petere, vt succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, vt sic petitur, quando absolutè petitur, sicut cum quilibet alius artifex expositur. Tū quia particulare opus necesse est petere, & non vagè relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET per hæc patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantum licet vti iniquitate alterius ad prorium commodum, &c. quando petens petit actum bonum, vel non malum, sic quod potest à rogato fieri absque peccato: quemadmodum contingit & in acceptione mutui sub vsuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis concedi: & hic petit fœdus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absque peccato, veniendo ad fidem, & iurādo per verum Deum quamuis sciatur, neutrum id velle facere absque peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniam subuentio dæmoniaca petitur necessariò ab his, qui nō possunt aliter subuenire, quàm per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRACTATVS DECIMVS TERTIVS de Spasmo beatæ virginis Mariæ, cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num quod de spasmo gloriosissimæ Virginis Mariæ matris Dei dicitur, sit canonicum.

SVPPLICANTIBVS Quibusdam, indulgentiamque petentibus in festo spasmi beatæ Mariæ, & eius octauis (quod celebratur à dominica in passione vsque ad dominicam palmarum inclusiuē) iussum est, vt ergo cōsulerem, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui confestim obtemperans: quid mihi videtur, & qua ratione, scribere curaui, quatuor dicturus. Primò quid intelligatur ratione spasmi beatæ Mariæ. Secundò, si illud fuit spasmus propriè dictus. Tertiò, si fuit spasmus vulgariter. Quartò respondebitur directè quæsito.

QVO Ad primum, cum Saluator noster tempore passionis exiuit à domo Pilati in Caluariæ locum, baiulans sibi crucem (vt dicitur Ioan. 19. & tres alij euangelistæ (vt patet Matt. 27. & Marci 15. & Lucæ 23) narrant Simonem quendam Cyrenensem angariatum, vt portaret crucem Domini, euidenter elicitur quod Saluator noster adeo debilitatus erat quod crucem solus toto itinere portare nequit. Sed præter hæc, quæ ex Euangelio habentur, scriptum inuenimus, non tamen authentice, quòd Saluator noster ante angariatum Simonem, sub cruce cecidit. & quòd beata virgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata, & quòd ad perpetuam memoriam ædificata est Ecclesia ibi, vocata fanūa Maria de spasmo. Festum igitur spasmi beatæ Mariæ significat festum illius tristitiæ in illo casu habitæ, & tantæ assertæ, quod fuerit spasmus. Hæc de primo.

QVO Ad secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo propriè, vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter, vt communiter idiotæ consueuerunt dicere aliquē cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo propriè dicto videamus, si in beata fuerit. Videtur enim quòd in ea fuit vel esse potuit: quia possibilitate fu

Universidad de Deusto
Biblioteca

dentiæ quippiam ademptũ autumet,neque mobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tãæ difficultatis veritate disputanda,prouinciam suscipiens,primum,quòd oratio in numero causarum,deinde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in suprema earum sede locanda fit,disserere constitui.

¶Omnipotẽs Deus etsi solus quæcũque facta infectaue simul non impleant,efficere potest:quemadmodum tamẽ diffundendæ bonitatis suæ gratiæ,res oẽs,quæcunque sint,existentia donauit:rita res ferè cũctas omni relegata iniuidia ad supremã deitatis participationem asciuit,dũ agendi eis virtutes liberali largitione cõcessit: & tanto fœdere secũdas sibi causas deuinxit,vt nec illius immensitas quantulamcunque efficaciã absorbendo cõsumeret,aut præueniendo impediret,nec harũ interuentus, illius ad vltima quæque aditũ obstrueret. Illapsus enim quidã diuini numinis adeo in timẽ fit,vt cœlũ ac terras cãposque liquentes. Lucentẽque globũ Lunæ,Titaniaque astra,Spiritus intus alat:totãque infusa per artus,Mẽs agitet molẽ,& magno se corpore fundat. Distribuit quoque ea lege totã agentiũ seriem in tres ordines(corruptibiliũ,cœlestium & immaterialiũ,)vt & inferior superiori obtẽperet,atque extrà,quin potius supra oẽs, ipse totius orbis princeps moderator præsideat:neque enim fas est aliis primã cõnumerare causam, quasi partis cuiuldam naturam locum teneat:qñ totius bonitatis fons,origo custodia,cõsummatioque sola ipsa existit. Quamobrẽ præclare Aristoteles glorioſũ Deũ summũ bonũ vniuersi, non in ipsoiclausum,sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura,cuiuscunque naturalis ordinis legibus est absolutus: verũ diuinas etiã quasda participationes fatemur exẽptas. Credimus modũ quendam rerũ esse,quas etsi impartiri plerisque intellectu prædictis nõ ambigimus,cõnaturales tn alicui nulla autoritate fieri posse præ dicamus,docemus,demonstramus:sunt autẽ gratia, charitas, lumen gloriæ,& id genus multa. Quæ idcirco (super omnem eleuatur naturã & creaturã,& quæ creari posset:quia diuinum assequũtur ordinẽ, veluti deitatis(si fas est dicere) proprietates. Eodem quippe naturæ vinculo,quo vltimæ præparationes consequenteſque vires propriis connexæ sunt formis,& partẽ esse oportet naturæ & comitũ cõmunicationem,eodem inquam vinculo,quæ memorauimus,excellentissimæ illi naturæ cõiunguntur diuinæ:nec minus vis omnis seipsam excedens illius fieri consors potest essentiæ,quã rerum harũ fiat participatio insignis, nec deitatis capax esse quisquã magis põt,quam earũdem perfusione reddatur. Has itaque creaturarum eminentissimas qualitates naturaliũ causarũ ordines transcendere ea fatendum est rõne,vt inter causas secundas annumeratæ, primatũ obtineant. Vniuersũ itaque agentium principiorũ ambitu, quo disseruimus mõ dispositõ, qua promisimus orationũ causandi vim,diuersos causarũ gradus inuestigando perscrutemur. Familiaribus quidẽ nobis rerũ principiis producendũ si quis est:calore resolutiuo,frigore cõprimi,humido fluere, ariditate sisti,raritate extendi,densitate constringi, affectionibus reliquis subiici, fluxa atque oppressa pugnantium inter se virtus exigit. Mens autẽ,cuius orare propriũ est,quãtum hæc espernetur, his præstet,horũ infra se subiecerit potestatẽ,nec illos quidẽ latet, quibus Philosophia,sensuũ,quo que opere ab his libera esse monstrauit,sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datũ est, quod immutati contẽplemur. Paulò superius artiũ genus, organorum series secreto vehit nexu: hisque adẽptis otioſi redduntur opifices. At qui optimam elegerint Mariæ partẽ, exterioribus sese negantes, publicas priuatasque actiones sulicitudine sque recusant. Bonorum deinde officiorum virtutis,morũ,tonusue animi ornatus,quæ indita à natura semina sunt intra singulos quosque continentur:neque fieri potest,vt altero voluptates à se abdicate, per simoniam sectante,ira moderãte timorem depellente,ius vnicuique reddente,disciplinæ cuiusuis operã dante, mentẽque quomodoliber excolente, continens, tẽperatus, mansuetus,fortis,iustus doctusve efficiatur alius. Diuinarum verò obsecrationũ vis,in augusto orantis angulo non arctatur,sed ad extrema quæque diffunditur,omnia perlustrat cunctorum fines attingit,penetrat,pertrãsit. Sydera quoque potestas quintæ integrãtur essentiæ à terminis astrorũ,curlu,luce,occultoue influxu perficitur. Supplicationes verò sacras cœlestis naturæ, motus, luminis influxusque expertes vtroque patet esse modo: agere enim nostro istæc cœlestium more nemo(nisi desipiat)credit. Agi autẽ superiorum corporum afflatu optantes intellectuã animæ portionem(vt princeps Physicorum ait)à sensitiua separare nescierunt. Intelligetiæ denique (quas Angelos appellamus) aut absque orbis motu efficere possunt nihil,aut certè solis localibus(vt Theologis placuit) præsunt murationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominũ subdi omnia,obsequi,subterfugereque nihil earum imperiũ,veritas testatur: Quicquid orãtes petitis,credite inquit, quia accipietis,& eueniet vobis. Quapropter si naturales,factiuæ,actiuæ,cœlestes spiritualesque causæ nostrarum intra se non claudunt orationum potentia,solusque supernaturaliũ diuinarũque ordo inspersit, in hoc rerum fastigio humanorũ precum si causæ sint, repo nendam esse dignitatem mentemque quis non videt? Verum cũm altissima sit ista hæc rerum series, Creatorique soli cognata, fieri quo pacto possit,vt obseruantiæ huius modi(humana quidẽ facta) nostro subditæ arbitrio, in tã excelso rerum cacumine locandæ credantur? Incredibile autẽ dissonumque ne cuipiam hoc esse videatur, humana vota bifariã perspicienda sunt: vt hominis nuda opera,atque iterũ vt cœlestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si cõspecta fuerint,congenitam boni cupiditatẽ ad bene beateque viuendi facultatem præ se ferunt,& veluti semina terræ cõmendata, Sole,imbre,rore,cultuque reliquo pullulant,crescunt,floreſcunt atque fructificant:non secus latens in homine spiritus, frequenti officio,disciplina,studio,diligentiaque excultus quicquid virtutis excolpi potest,proferet,fouebit,alet, atque perficiet.

¶ Et quia natura superuacanea abhorret,nec ratio suadet alterius opem quærere vbi possis ipse perficere, nulla adhuc supplicandi necessitas,nulla tot precum vtilitas apparet. Quo fit,vt posthabẽdi penitus non sint magno excellentique ingenio præditi Philosophi,si ad vulgares cõpescendas insolentias, ad effrenẽ moderandam audaciã,ad bonos inferendos mores, cultũ isthunc adhibendum tradiderunt. Insitas scrutari vires,singularẽ de hominis salute clementissimi Dei solicitudinẽ, ex qua nostrarum petitionum oritur efficacia,promissamque æternæ, vitæ beatitudinem, quæ eisdem fructũ præbet,ignorarunt: abscondit enim hæc Deus pater,arcana à sapientibus & prudentibus huius seculi,quæ suis erat paruulis quando que reuelaturus. Ornata aũt humana mens gratia,fide,spe,charitate,cæterisque perfusa cœlestibus habitibus,primæ summæque bonitatis amore rapitur,illius intuitum concupiscit,inhiat,anhelat. Et quia oculus non vidit,nec auris audiuit, & in cor hominis non ascendit, quod præparauit Deus diligentibus se:& non modo debilis,infirmus, deficiens omnium hominum & Angelorum conatus, verum etiam nullus fore cõprobatur: hinc potentissimi Dei innocanda est manus,hinc implorandũ auxiliũ, hinc expetendus ducatus,hinc miris quidẽ veris tamen modis,& immoto consilio diuina exoratur clementia & orationũ nostrarum non petit efficacia. Quemadmodũ enim generi animantium inanimataque rerum omnium est à natura tributus appetitus quidã inquirendi boni: id tamen assequi nequaquam potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus,eiusque ducatur:ita sanè concitata in nobis per Spiritum sanctum summi boni desideria,expletum iri humili intercedẽte postulatione congruit. Expoſcit nãque diuinitatis perspecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonũ fieri,sed opem fortiri, qua sese ad id diuerso ferãt gradu:si enim effusa diuinæ bonitatis qualitas cunque similitudo res omnes constituens, atque decorans secundum affert, nisi contingens quidpiã præpediat innati cuiusque appetitus finem voluptatẽque naturæ,quantò magis impressa sanctissimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ splendorem cõsurcans conferet,vt quẽ à facie Domini concepimus, & parturimus Spiritũ salutis,propriis nexibus quandoque pariamus? Cum monentis præterea officium est,si quos ad optandum,aggredienda,agendũque implerit eorundem electione,aggressũ, actione vti,cœptaque,quo ad eius fieri potest,perficere: propterea quidẽ qua ratione mouentur singula,eadẽ & quiescunt. Natura etenim lata,natura assequuntur,natura manent,vi aũt expulsa vi trahuntur vique constituntur. Fecit autem sapientissimus Deus nos ad se, & inquietum est cor nostrũ,donec requiescat in se. Scimus nãque, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit,& intra noipsos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri. Suum igitur erit pios,quos inseruit affectus,quibus ad eum suspiramus,quos petendo accẽdimus,non excludere sed admittere,fouere,beare. Cur rõnalis creaturæ sublimitas ferè bitur, predicatur, extollitur. vt diuinæ naturæ consortes,vt filij Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores non sumus? Si ad capessendum paratum nobis ab origine mundi æternitatis regnum opera nostra efficiunt nihil, miserabiliores profectò non modo nationibus,sed vilissimis etiam quibusque rebus filij Dei sunt,si reliquorum formæ, actiones & fines paritate congandent, eis verò acceptæ naturæ ad quietem obtinẽdam omnis actio subtracta sit. Quorsum diuinæ amicitiæ munus humano collatum est generi, si amicorum iura seruare non possiunt? si cuiusque hominis apud Deum nulla est autoritas? si quod optat quis optimus, potentissimi Dei amicus efficere nequit? si æqua est petẽtis atque non petentis conditio,& par vtriusque facultas? Præclarem nẽpe obsecrantem non id inferri vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus:sed vt opera nostra fiat, quod alias factum non fuisset, sed vt accõmode causæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe causarum leges non norunt : non ideo negant vanas esse quod summi opificis potentiam augeant aut voluntatem mutẽ: sed quia status ordo seruatur quia effectus cognatus etiam habet causas, quia à summo bono descendunt consono gradu rerum perfectiones. Ita nanque sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Proinde quæ seruorum Dei pauperratem,cælibatum,seruitutem,ieiunia,vigilias,solitudines orationes,cæterosque supernæ vitæ gratia susceptos labores deliciunt,& causare nihil contendunt, defendant vana esse singula hominum studia:accusent auidos agricolas,arguant solicitos mercatores, milites,omnium artium opifices, & variis literarum disciplinis operã dantes, dãnent ipsam denique naturam: quæ si cut ad vitæ status gloriæque cõmoda possidenda, laborandũ esse suggerit,si ad felicitatem habendã orandum esse docuit fidelissimo naturæ testimonio,omnium nationum omnium prorsus secumorum ritu cõprobante: neque enim vel noua vel singularis obsecrationum est religio:sed ætates,tempora,æuitatesque si recenseas,vetustissimam hanc obseruationem totoque orbe terrarum diffusam,tametsi diuerso cultu,semper inuenies. Quod autem indefficiens apud omnes perseuerat,à natura inditum,aut immobiliori aliqua causa institutum esse,omniũ philosophantium schola confirmat. Non vana itaque nec parua potestate donati sumus, quando interpellandæ nobis diuinæ maiestatis concessa est,quando nostræ orationes:nostri exempli efficiuntur causæ de fiderij:hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

¶Deinceps vt erat propositum,ad quod genus causarum referendã sit oratio,pauciloribus absoluamus. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ disseruimus, scioli plerique putent:retundere tamen quàm assentire malunt. Causarum inquiunt,genus quadrifariam diuisum cùm sit,vestra isthæc religio,si earum continetur ambitu,quam denique subit causandi rationem,finis,forma & materia eorum,quæ in sacrificiis obtenta creduntur,ab humana lõge sunt opera:efficiens verò cùm oporteat rem aliquam dare factis,& horum vota nil oratione tribuant impetratis,procul esse ab agẽtium finibus fatendum est. Deficiunt præterea nũquam aut certè raro,rerum per se actiua:oratur aũté plerunque expectatione vana:fortasse igitur,aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertissent profectò hi argumentationum suarũ, quàm friuola sit ratio,si mentis oculos ad geminã coniecissent sectionem. Alteram agentis in disponens, adiuuans, consulens,& perficiens: alteram impetrandũ mittitur,irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit humilium,quiuoluntatẽ timentiũ se facit,& deprecationem eorũ equidẽ postulantibus regem in furore suo:& respexit in orationẽ exaudit. Perseueranter autem:quoniam pater misericordiarum & Deus totius cõsolationis rogari instanctissimè vult, ne oblata aut ab re:vt enim præcipiens effectuum esse constat(quia obtempe rantem executorem ad agendũ promouet)sic & petens qui actorem ad faciendum flectit:quia & apud grãmaticos idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec indignum rationali censeas creatura, quod reliquis quietum esse ex propriis viribus sit à natura collatus,ipsi autem tam humili actione aliená opem implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, quã in ardua difficultate de cœlestibus motibus differens autor Peripateticorum protulit sententiam:Meliorem inquit fore ægrotantis fortunam complusibus auxiliis perfectã assequi sperantis valetudinem,quam paucioribus exiguam. Librandas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed quia bonũ potiũdum est maius. Non minor itaque rationalis est creatura,quod exterdestituta auxilio optimum in tota natura consequi non valet: sed eo altiorem conscendit gradũ,quo excellentior & omni cogitatu superior illi fœlicitas proposita atque parata est. non officit etiam quod nostris optatis plerũque oratio non respondet. causa rum enim non quouismodo:sed ritè dispositarum lex est nunquã aut rarò deficere. Vegetabiliũ quippe semina nõ aliter, quã vadis mandata sulcis suo tẽpore opportunaque diligentia exculta obtinent:vt sæpe fructus afferant. Sol cũ homine hominẽ,cum Leone Leonẽ, cum singulis animantibus singulorum genera semper ferè generat,modo quædã non desint præparationes. Quocirca si Dũm precantes,nulla affectio causarum more, efficaces saltẽ frequenter redderet,meritò causalis eos ordo à se abdicaret:sed cum eorum tantus sit vigor,vt totus afsit orationis effectus, non sine quo incassũm ligant,sed cum quo fructũ referant expectatũ: iure inter effectiuas causas locũ sibi vendicãt. Accepimus verò petentes piè perseueranter,pro se necessaria ad salutẽ obtinere non fœpersed semper efficere quod cupiunt. piè quidem petendũ est:alio quin licet multiplicauerimus orationes,petimus, & non accepimus:eo quod malè petamus: qui enim declinat aurem suã, neaudiat legem,oratio eius erit execrabilis: & cum is qui displicet ad tio, si mentis oculos ad geminã coniecissent sectionem. Alteram humilium,quiuoluntatẽ timentiũ se facit,& deprecationem eorũ exaudit. Perseueranter autem:quoniam pater misericordiarum & Deus totius cõsolationis rogari instanctissimè vult, ne oblata aut illico impetrata vilescãt:& nosipsos ad percipienda promissa deuotionis igne accensos præparemus. Clausis oãtiis intẽpestanoctẽ se puerisque suis somnum capientibus euangelicus amicus post negatum mutuũ,post increpatam molestiã improbitate pulsantis victus,quotquot opportuni fuerant,panes clargitus est,Pro se ve ro quandoquidẽ obstare ems,cui petimus aut oramus scelera, ne etiam Sanctorũ preces admittantur,Hieremiæ contestatus est Dominus: Tu,inquit,noli orare pro populo hoc nec assume. pro eis landem,& orationem, & non obsistas mihi quia non exaudia te. Et rursus:Si steterint Moyses,Iob & Samuel coram me,non est animæ meæ ad populũ istũ. Necessaria demum ad salutem æternam petẽda sunt,quid enim reliquorũ oremus,sicut oportet nescimus nouit aũt cœlestis Medicus,quid ægris salubre sit:& ideirco sæpe non tribuit q̃ volumus,vt tribuat q̃ mallemus. Si enim nos cumsimus mali nouimus bona data dare filiis nostris, nec credẽtibus se petere panem,oue,aut piscem,lapidem,scorpionem,aut serpẽtem porrigimus,quanto magis pater noster cœlestis quæ absuturra videt,clementius negat,qua indulgeat. Iacobus & Ioannes indignati Christi comites,dextrã lævaque regni sedẽ petitũ mittunt, & audiunt,Nescitis quid petatis. Paulus vas electionis stimulum carnis suæ angelũ Sathanæ ægrè ferẽs ter Dño rogato pro illius ablatione exanditus nõ est:quia si illo caruisset,saluus esse nõ potuisset. Efficit ergo semper optatũ,modò suis partibus constet oratio:reliquũ est,vt in suprema sicut præmisimus,reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus,vt ex infimo genere vota hmõi in altissimo post se causarũ solio,omni ei creatura subacta statueret,declararet,factisque cõprobaret. Oratione nãque terra operta est & deglutiuit Dathã,& operta cõgregatione Abirõ rursus clausa est. Iordanis vnda perpetẽ fluẽ meatum retorsit:aer mẽsibus sex & annis tribus serenitatẽ seruauit:ignis à castrorũ cõbustione cessauit. Oratione grãdo,tonitrua,pluuia,muscæ,ranæ,locustæ fugatæ sunt,Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mũdata, exæcati & rursus illuminati Syri, Ezechiæ terquini adiuncti sunt anni, vita functi pueri reuixerũt. Oratione Moyses Amalecitarũ profligationẽ,Sãson extremum robur,Salomõ sapientiã,Daniel visorum reuelationẽ, Hester Assueri gratiã,Mardochæus populi liberum reuelationẽ, Susanna intentatæ mortis vltorẽ obtinuit. Oratione sol cõmoratus in cœlo lengiorẽ triũphanti populo diem præstitit:solis recessus in decimũ pertransitæ viæ gradũ, Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco,cui permissũ est animas seducere,in angustũ deserti carcerẽ detentus est, dæmoniũ genus apostolicæ autoritati resistens eiicitur. Angelus Domini centum octaginta quinque virorũ millia interemit,Michael Iudæis præsidium tulit,Gabriel Danielem solatur,Raphael Tobiæ lacrymis affuit:sed quid per creaturas vagor? Creator nẽpe ipse humillimi famuli sui orationẽ detentũ se fatetur. Dimitte,inquit,me vt irascatur furor meus. O humilis lacryma, quãta est potentia tua, vincis inuincibilẽ,& superat. Omnipotentẽ. Tua sunt hæc Deus optime opera,qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cũ eorum interpellationibus desideriisque vniuersam subiecteris creaturã,tu amicos tuos tã admirabili gloria decorasti,vt quicquid à natura,virtute,fortuna,spiritu,atque a temetipso expectandum est hoc totũ illorũ votis cõmiseris. Verè misereris Domine, & nihil odisti eorũ,quæ fecisti: quandoquidẽ cæci illius in Christum tuũ adhuc caligantis sententiã(qua dixit,Nos scimus q̃ peccatores Deus non exaudit)dum Nabuchodonosor. Achab,Publicani, Petrique preces admittis,cõfutasti & ad flagitiosos quosque exorandi munus ostẽdisti. Habet itaque Ecclesia tua B.P. sacrum cultum non vanum,aut fortuitum, sed tuarum causas effectinas suprem ordinis omnia sua dictione concludentem. Nec in vacuum obsecro tantam Dei gratiam, largitatẽque recipiamus, regnum tuũ Domini Iesu est orationẽ cõ paratum:dicente ad illum Patre,Postula à me,& dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionẽ tuam termino terræ idem est einsdem orationẽ confirmatum, dicente ipso ad Petrum. Ego rogaui pro te,vt non deficiat fides tua: propter quod Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem præceps ad prope ruinam cum videamus, expauescamusque, furiumque respiciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mentes,oremus & spiritu,ne vox illa repetatur,populus hic labiis me honorat:cor autem eorum longe est à me:cui debetur omnis honos & gloria in secula seculorum, Amen.

ORATIO II.

De Vnione Verbi cum natura humana,coram eodem Alex. 6 dominica primæ Aduentus anno Salutis 1502. habita.

VIdebunt filium hominis cum potestate magna & maiestate. Lucæ 21.c. Admirabile sacramentũ,quo filius Dei se nostra cũ humanitate cõiunxit, Dionysius Areopagita B.P. profundius sensit,quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit,sed mysterij altitudinem cõmendauit. Quamobrem studiosas mentes, quæ ad difficillima quæque perscrutanda sese rapiunt,prouocauit ad huius tã tæ rei contẽplationem non minus salutarem,quàm difficilẽ. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtiliter, tamque modestè disserere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem,& professioni meæ videretur aptissimum. Attamẽ primum Mariæ numen,vt præsens nobis adsit humiliter imploremus,dicentes, Aue Maria,&c.

CVM Ad ædificationẽ perpetui templi soliusque omnipotentis Dei,in quo vos B.P.& reuerentissimi Domini tanquã columnæ positi statis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbũ q̃ in principio erat Deus,caro factum est, admiratione pariter & stupore cõmoti sunt plurimi, subtiliusque inuestigare molienter, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo esse posset,ad philosophiã sese contulere. Cũque in illa prosperxissent, q̃ omnis vnio aut secundũ substantiã,aut secundũ accidẽs sit,vtrãque perscrutati,diuersa vtrinque obstacula offenderent. Etenim si substãtialis est ipsa Dei homo

Universidad de Deusto
Biblioteca

minisque coniunctio,aut diuinitas erit humanitatis forma,& per inde,vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commixtione conflata est. Si verò accidentalis affirmatur, siue diuinum dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum(quemadmodum duas hypostases in eandem personam componentes concedere oportet Nestorianam impietatem à finibus Ecclesiæ iampridem à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quo fit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta videatur. An forte satis erit nobis pertransire crassa(vt aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem Deus voluit, aut qualem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo igitur fœdere Verbum caro factum fit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominem ad se humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi profequendum restat. Et quoniam omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, imprimis prælibandum reor, qui sit vniri in natura, quidve in persona: Vniri in natura dicuntur, quæcunque è diuersò venientia ad vnius naturæ integritatem perficiendam concurrunt siue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrant: siue continuatione qualibet à natura instituta, qualem animalis membra præ se ferunt, siue quauis alia enascentium conuersatione rerum id euenire contingat. Cùm autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis compositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretionem venire non posse(vtpote, cuius liber simperfectionis ratione illi repugnante) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicuntur, quorum vna eademque existit à Græcis hypostasis appellata: à nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorum, & que communis est substantiam vsurpat. At vnio hæc secundum personam non vno tantùm modo intelligi potest: nam quodlibet accidens ab eo, in quo est constat secundum personam indistinctum esse: partes vel integritatis vel essentiæ cuiuscunque hominis, quantum ad personam attinet, eædem sunt cum eo, cuius partes esse dicuntur. Verùm cum diuino verbo fas non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiatur humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quemadmodum accidens subiecto suo inhæresci t. Quòd si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdin. Deum enim aut hominem partis deffinitionem subintrare fatendum est: quorum vtrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestaretur Ecclesia. Quid ergo? succumbendumne nobis erit? minimè gentium. Perspicacius quidem intuentibus videri potest quòd membra cuiusque hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quoniam totum integrant: organa verò, quia ad officia muneraque propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantum distant, vt nequaquam valeant alter alteri manus aut oculos, quem admodum ensem aut calamum commodare, propterea quod nostra isthæc membra nobiscum subsistunt, illa verò remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quando quidem & si nullum intelligatur genus partium: possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensoriæ quæque partes non eo quod partes compares habent, organa sunt, sed quoniã ad suas aptè sunt functiones: vnde si senex oculum solum inuenis assumeret, videret vtique sicut inuenis, & si quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo personalis aliqua coniunctio definiri potest, nulla se vel partium, vel accidentium natura cõmiscente, quando organum implicitum asseueratiuum cuipiam tributum esse personæ, atque hoc nimirum pacto nostram naturam Dei verbo vnitam citra omnem dubitationem confitemur. Et quoniam in tota earũ quæ apud nos sunt, vniuersitate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quam intellectiua anima reperitur, ab ipsa exemplo qualicunque sumpto, ea quæ diximus, fortasse sub obscura pendantur. Cernere libet nostram animam, præter quod corporis est forma, vtroque potiri instrumenti genere: dum & sui corporis eiusque partium perinde ac congenitorum organorum vtitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctum intellectiuæ animæ organum putandũ est non ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eam potius causam, quod idè cum ipsa sortitum est subsistere. Enimuerò si sola vi intelligentiæ admeretur animæ, hoc ipsum quod corporis perfectio est, retineret nihilominus secum illud idem corpus, quatenus inst rumentum coniunctũ: vt Platonici omnes, Peripateticorũ verò illi, qui vnũ hominibus dedere intellectũ, affirmant. At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substãtia corporeum habeat quippiã eiusdẽ secum etiam participans, quo proprias absoluat actiones, & tamen eius forma non sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicãdos eorũ que intelligit, conceptus lingua vtitur, quæ corporalis est, & eadẽ omnino persona cũ illo constans, & tamẽ intellectus nullius corporis est actus? Quemadmodũ itaque intellectiua anima miris quidẽ, veris tamen, modis geminũ habet instrumentũ iunctũ & abiunctũ: non secus profecto gloriosus Deus vniuerso creaturarum genere veluti organo vtitur seiunctũ, dũ per secretũ, intimumque illapsum se rebus immiscens, ad suæ volũtatis arbitriũ deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illã autẽ humanitatẽ, quæ in Christo permanet, tanquã organũ coniunctum assumpsit: atque ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionẽ generis humani, sanctificationẽ peccatorum, æterni regni aditum, & id genus multa accõmodat, agit, exercet. Quare præclare Ath. vnionem animæ ad corpus, nõ vt materiã, sed vt instrumentũ proprium intuitus dixit, sicut anima rõnalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cùm igitur vnio omnis(vt primo loco dicebamus) vel secundum personam sit, vel secundũ essentiã, & essentialẽ procul à proposito repulerimus: superest vt personalẽ vnionem hanc asseremus. Rursus cũ personalis vnio interdũ penes subsãtiã constare possit, interdum aũt penes accidens, & quæ accidẽtia est similiter præterm issa sit, vtique subsãtialis remanebit. Postremò, quia & hæc in eã, quæ ascisci t partes: & in eã quæ organis cõtenta est distincta reperitur, cõstet verò partiũ proprietates vtrique repugnare, naturæ consentaneũ est, vt diuinitas atque humanitas Xpi in vnã cocant non naturã, sed personã: nõ accidentaliter(vt ita loqui liceat) sed substantialiter: nõ vt partes, sed vt altera humanitas, & veluti instrumentũ quoddã(vtsæpe dictũ est) adiunctũ diuinæ personæ sit atque ita sanè adiunctũ, vt corpus illud verũ Dei corpus, & anima illa vera Dei anima verè atque cõstanter possit appellari. Nec officit quicquã nobis, & coniuncta organa ad integritatẽ naturæ eius, cuius sunt, spectare videantur, nõ enim oportet id continuè verũ esse, vt sexti digiti quacunque ex causa congeniti exemplo probari põt. is enim de speciei humanæ integritate nõ est, & tamẽ organũ conuexũ est hominis habentis illũ. Cæterum, quo nullus hæsitandi locus excelléti cuiquam ingenio relinquatur, nihil obesse scito, & ipsum Dei verbũ sola vi intelligentiæ ad assumptã naturam referi: hoc enim minoris refert quã curandũ sit. Relatio nãque sola non tantũ habet momenti, vt hominẽ Deũ faciat, verum suũ inspiciendũ est, ex que oritur fundamentũ. Quod hocin loco si attenderis, in eo cõsistit, & filius Dei ad idem omnino esse personæ substantiaquo suæ naturam hominis complexus est: hæc enim eiusdẽ indiuisio, est, qua Deus homo est. Quæ & tanta tãque singularis habetur, vt in tam numerosa rerũ conditarum multitudine nullam diuus Bernardus repererit, quam non fateretur ab ea excedi: cũ docente Au. didicerimus potiorẽ vnionem obtinuisse hominẽ in filio Dei, quã (mirabile dictu) ipsemet filius in Patre, cum quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigiis omnibus adeò præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miraculo vniuersa quæ fieri posse credimus longo superemineat interuallo: quandoquidem homo, qui natus est in ciuitate carnis nostræ idem ipse est Altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnũ illud, atque apostolicũ sacramentum: quo secundus Adã tanquam sponsus procedens patrẽ reliquit & matrẽ, quando forma susceptã serui li splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhæsit, factique sunt duo, Deus in quam & homo in carne vna. Hæc est ardentis simulque incombusti rubi: Flagrantia: qua Deus noster(qui ignis cõsumens appellari voluit) quam assumpsit humanitatem, absque consumptione continet atque illustrat. Nec secus quã ros in vellere abditur, & tanquam lapis fine mantibus humani operis de mõte virgineæ altitudinis absciss us creatur in montem maximum, omnia implentẽ, quando vniuersa & quæ in terris: & quæ in cœlis sunt: instaurat: magnificat: beat. Hæc demum est quæ mortalitatem nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam sydera: sed Angelorum quoque altitudinem efferens diuinitatis consortium adeo nobis impartiuit, vt nunc quidem essemus & appellaremus genus electũ, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit, & demum quando apparuit, similes ei simus immortales, impassibiles, nullius egentes, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christianæ professionis censeris, dignitatem tuam & diuinæ iam consors factus naturæ noli in veterẽ vilitatem degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis, corporisque membrum sis. Etenim si præ oculis nostram hanc tantam præstantiam in promptu haberemus, & ad illã mentes nostros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via ad bene beateque viuendum. Quicunque nẽpe salutis suæ curam nõ negligit, invnionis gratia quæ Xpo insitus est standũ, aut ad eã redeundũ sibi foro facile prospicit. Nã quia, nos insani per impietatũ nostrarũ iniquitates ab vno vero summoque bono resiliẽtes euanuerauimus, in multa discessi, per multa inhærẽtes multis, nutu: denique Dei nostræ perditiõis miserẽtis, venit Emanuel vnus, & se nobiscũ effecit vnũ, vt a multis exonerati, applicamur ad vnum, amaremus vnũ, frueremur vno, persisteremus in vno, qui cum Patre & sancto spiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cæteranimalia coram Alex. 6. Dominica Quadragesimæ anno salutis 1502. habita.

SVctus est Iesus in desertũ à spiritu vt tentaretur à Diabolo. Propositum hodie singulare duellũ, S. ac B. P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculũ exhibet. Vnigenitus nãque omnipotentis Dei, idéque Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugilum mediã veluti in arenam, & totius orbis theatrum prosiluit, contra principẽ tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur, quis nõ stupeat? quis non omnibus prope sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturiẽtium multitudo mysteriorũ rationis virtutẽ omnẽ ciscunfundit. Cùm aũt cuncta mens non valeat humana cõprehendere, & quæ percipere datũ est enumerare singula orationis modus nõ libenter sinat, ad vnũ illud oculos inieci meos non aliorũ potiss imum, sed & exilibus ingeniis (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad nostrã maximè respiciat naturã. Cum enim intueor Saluatori nostro, eidẽque Deo optimo, creaturã suã, quam bonã sanctãque condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitiæ suæ venenum ad fontẽ vsque bonitatis extendere tentare, id modo versatur in animo Deus omnipotens maximus autor omniũ eorundẽque & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vnde igitur malũ rebus adiunctum est? quis malum mundo inseruit? Operæpretiũ itaque esse arbitror, quam breuissimè discutere prius vnde malũ in vniuerso sit, deinde quam ob causã hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntamen nostro vt aspiceret instituto, Mariam summi boni parentem, adeamus. Aue Maria.

MAli originem inuestigare tentantibus illo quã primum occurrit quæstionis nodus, Malum ab alie productum, an verò ex seipso subortum sit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nẽpe a malo, non nisi bonum est. Quo aũt pacto a bono malum manare potest, cõpugnent inter se, nec solum contraria, sed contrariorum quoque causæ sint? Si ex semetipso malũ est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps(vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmarunt) sed duo rerũ prima principia, alterum quidem bonorum, alterum verò malorum(vt Pythagorici finxisse visi sunt) confiteri necessarium esset. Implicitè ante huius difficultatis nexum, qui sibi absoluti explicarique desiderat, eorum quæ sunt, geminã aduertat esse naturã. Altera quidem ad proprium boni ita dispositum, vt tamen ab eius consecutione deficere possit: qualia sunt ea omnia, quæ in hoc vltimo orbe frequenti & mirabile gẽeratione atque corruptione variãtur. Altera verò(ad quorũ numerum cœlestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem hæc rerum dispositas ex ea qua proceditur diuersitate mutabilitatis atque cõstãtiæ. Illud quippe rerũ genus cui opportuna qua que principia ad vltimum suæ naturæ adipiscendum mutabilia sunt, fraudari profecto suo bono potest. Cui autem vel obtenti vel obtinendi necessaria omnia præsto certò que assunt, hoc a suo deuerso decidere (etiam si fingere liceat) impossibile esse videtur. Plantæ etenim & semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defecisse, quod per impedimenta obuiantia naturalis eorum profectus interceptus est. Sol verò ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, quod inuariabili ordine natus est moueri. Oritur & hæc diuersitas ex priore differentia secundum potentiam, & eam quam Græci endelechiam, nos verò actum atque perfectionem appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiusque ex potentia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei consummatione firmatur: quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia: si tanta esset perfectio vitæ: quæ omnem moriendi potentiam excluderet. Sunt tamen nõ pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentiæ. Ille enim primam sedem tanta sibi autoritate vendicat, vt antecedens omne secundum quodcunque genus abiiciat. Hæc autem & prius se fundamentum consequi non recusat: possibilitatis nanque cuiusque radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse(vt Philosophi tradunt) cum potentia materiæ defectus. Quem ex se esse, pullulare ab aëre proferamus exemplum, quemadmodum enim aër, quia non ex se lucet, quidquid luminis habet, alio vtique illustrante habet: quotusquisque verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quod nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia non ex se existit quidquid perfectionis possidet, alio largiente quocunque fortitur: defectus autem omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quod nihil ex se est. Quamuis autem cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit: non omnia tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habent potentias, sed sua cuique pro naturæ atque propriæ finis ratione, accommodata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso casse ex nihilo prodierint (dum alia id boni tanto sibi fœdere copularunt, vt nullus sit relictus contrario aditus) alia verò ab illo nihilo vnde veniunt, tam parum discesserunt, quod non modo ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcunque tamen ad vniuersale bonum capescendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodemque interuallo ex nihilo proficiscuntur, quandoquidem eorum nullum ad finem proprium necessariò pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanque cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamquemet sibi legem existere, & habere denique rationem eandem, quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit quam quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare quoddam bonum assequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est, naturale subiicitur, & voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam absque potentia diuertendi ab eo, ad quod destinata est, vniuersum bonum, & creaturam vniuersum bonum esse, quod profectò non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Quid enim tanta quidem viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cum bonum omne voluntas possit appetere) totã bonitatis naturam, eandemque immobilem in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis est, posset plane decedere. Quamobrẽ Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitẽ alligauit indiuiduum. Quum igitur malum ex naturali boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demũ suboriatur ex nihilo: consequens est, vt quæcũque mala sunt, idcirco sint, quoniam illa quæ malis subiiciuntur, ex nihilo veniunt. Et cum potestati nõ subiaceãt diuinæ, vt creaturæ sint, & nõ ex nihilo ineuitabile est, quin malum sit: si tamen subsistere mundus debet. Verùm inter malum naturæ atque moris tantũ interest, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit, hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percunctantibus itaque vnde malum, ex se ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agente autoréque aliquo, siue volente, siue nolente, aut per se, aut per accidens prouenire. Quemadmodum nõ frigescere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum à bono nascitur, sed per accidens, dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus enim operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem apparẽs bonũ agentis omnis studium cõtendit. Nemo profecto lacessitus tanto vnquam furore vltionem expetiit, vt alterius malum primaria optione eligeret: sed dum bonis quibũsque nostris (vtilia, delectabilia, honestaue sunt) acquiren dis tuendisque operam damus, aduersa quæque declinãda, refellenda, destruendáque occurrunt. Hæc est origo atque via, qua malum mũdo obrepere cœpit, extremaque eius partes ambas iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Deinceps vt promiss imus, quare tanta mali inundatio homines præ cæteris inuaserit, paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atque calamitas S. P. flenda potius quàm disputanda esset. Cœlũ enim & terras & mixta quæque conspiciens, intueor rerũ omnium species ad proprios certarim fines cõtendere, intẽtis bonis potiri, vel in nullis, aut certè in paucis singularibus desiderii falli, & impedimentũ perpeti. Humanum autem genus omne, terra vorago vitiorũ (quæ verè mala sunt) sic cõplexa est atque absorbuit, vt Rara auis in terris, & nigro simillima cygno Vir bonus & sapiens, qualem vix repperit vllũ Millibus è cunctis hominũ consultus Apollo. Cur solũ humanũ genus? Deus optime tot ac tantis malis respersisti, aut certè innolui passus es? Nũquid omnia certo fine gubernas hominũque solos despicis actus? nunquid totius huius operis abiectissima pars homines sumus? Hecine est imago tua Domine? Vbinã illud Prophetæ tui de tua erga nos misericordia admirantis, & tanti homines feceris, quòd eorum pedibus cuncta subiecceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc, si communem nobis, & illis optimi appetitionem cõgenerasti, & illa fere omnia finem assequuntur, nostrum autem pancissimi voti compotes euadunt.

¶ Bisariã aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accomodũ quippiã sit ad boni aliquid, & rursus ex materiæ necessitate, quæ constat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramẽtis quibusq; corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber serram facturus, duram ferri eligit mate-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riam,& ad secandum idoneam,quod autem rubiginem cõtrahat, tantũ abest, vt optet, vt quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hominem, qñ animæ actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (ob idque moles carnes, bene aptos mente, docilesque videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitates, quæ tactu percipiuntur, mediũ temperamentum haberet. Cõpositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ne rationali appetitu atque sensibili. Electa nimirum sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam ratione frueremur. Nunc aũt cum simulatque editi in lucem & susceptisumus, sensibilibus assuescimus bonis, cum vtilibus, tum delectabilibus, atque itaque hæc sensuum blãdimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequenti vsu adeo familiaria fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & insignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò constare, consectamur propterea blandientem libidinem, nullũ habentem modum nullúque finem, & toto impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sensuũ oblectationes. Delecta hæc non sunt, vt in homine essent, sed ex connexione partiũ pullularunt: hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ, hinc Apostolus queritur, Video etiam legem in mẽbris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. & rursus Non quod volo bonũ, sed quod nolo malũ hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitiæ, æmulationes, contentiones, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & id genus multa, quibus non sat est animũ inficere, nisi etiam corporis mala tot tantaque secũ ferant, vt in nobis ipsis experiamur nullã fere hominibus ægritudinem accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbationibus originẽ non traxerit, ob eamque causam cæteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestiis, infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirũ non est si tanta vtriusque mali rubigo resident, quando sola ex sensu & intellectu constat, & eo vinculo, vt sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticaque nobis cum coalescant, intellectus autem & eius bona obscura, ardua, alienaque appareãt. Accedit ad hæc, quod, sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster Diabolus circuit quæritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si quæ sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel inficere non desistit. An sunt nobis fortassẽ longius aut ignota exempla petenda? audacissimam enim bestiam illam & infensam Dominum Iesum paulo ante audiuimus, quam importunissimẽ aggressam. Et primò quidem esurientem ad ea quæ carnis erant, sola tamen externa suasione inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Augustꝰ) nonnullum peccatum sit cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam popularis famæ extensionem prouocans, si illæsus per aera descenderet, quæ mundi sunt subministrauit. Demum ratus, quod si peccare licet, regnandi gratia maximè licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactatam singulariter videmus.

¶Nec propterea virtutis nomẽ tanquã impossibile pauẽdum nobis est, & via desperãda salutis, bonorũ enim officiorũ omniũ semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæque valemus pro nostro integro arbitrio superare, Adiice ꝙ intus & extra ad vtriusque generis inimicos supplantãdos, magna & munitissima præsidia posuit. Conditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit, sacrorũ nempe librorũ doctrinam, nulla siquidẽ ratione alia quã sola Scripturæ autoritate certamen totum ad victoriam vsque perduxit, cõpertũ suo experimẽto id esse monens, vt quicquid credendũ, agendũ, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloquij lance librandum esse censeamus. Interius verò auxilium tribuit, quandoquidẽ antequã duceretur à Spiritu sancto, vt tentaretur à Diabolo, aquarũ fluenta benedictione proprij Baptismatis cõsecrauit, & deinceps cũ primũ in nouã creaturã sacro fonte regeneramus, suæ gratiæ & charitatis aliarúmq; omniũ virtutũ muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possimus obrumpere, retorquere, & extinguere. Minimam nanque charitatem diuus Tho. edocet ad omnia generum exquisita tentamenta sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia, gladius, an fames: certus sum, quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque creatura alia poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503. habita.

PROPE EST Regnum Dei Lucæ 21. Postquã rerum humanarũ atque earũ, quæ intra nos sunt, diuinarũ culmine, potita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc oráti munus eadẽ spectante felicitate mihi sorte obtigisse. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendã laudum tuarum à me recensitum iri, aut inuidere arbitror mihi fortunam meam. Magnorũ enim oratorum animi excelsa virtute tuarum fastigia cõmendare gestientes optassent vehementius hunc sibi locum dari, quo tam in latũ campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias piis eorũ affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul valde sententia meum consilium distraxit, spectãs enim ad magnanimitatẽ tuam, quam præclara facinora iuculentius ostendunt quàmve mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram istam popularem ventosámque orationem, quam animi magnitudo vti cætera quæque caduca atque fluxa spernit, omittendam censui. Verum maximam de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogantia licet) maiestati tuæ offerẽdam attuli. Ad primum siquidem mortalium principem, pastorémque animarum, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus, Aue Maria, &c.

PRINCIPIO veluti basim quandam atque totius orationis fundamentum id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium substantiarum, occultarúmque rerum, propriis earum effectibus deducentibus, nos rite saneque peruenire. Effecta nanque si tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cum (vt inuisibilia mittamus) de corporibus cœlestibus, de Sole, de Luna, deque reliquis astris, sublatis officiorum suorum actionibus quis vel tenuem coniecturam caperet? Quis ignem leuem, terram grauem, illam calidum, hanc frigidam dignosceret, si ascensus atque discensus, si calefactio frigefactione nunquam fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens Arist. exorsus, Si animus inquit, aliquam habet operationem propriam, fieri poterit eundem à corpore quoque separatum nihilominus manere atque viuere, si nullam sibi vendicat, sed omnem (vt ita dixerim) supellectilem habet cum corpore cõmunem, cum ipso quoque corpore intereat opus est. Hæc itaque iacto fundamẽto, subtilius est inquirẽdum, an animus per se solum agat quicquam. Et quoniam si quippiam solus perficit, præcipuè est cotemplationis opus, ad hoc vniuerse deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an vero animi simul atque corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiúsque inuestigemus, rebus omnibus distributa pariter & accõmodata officia legere atque accuratius distinguere operæprerium duxi. Quatuor esse actionũ genera philosophi tradidere, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ autem mediæ. Et illarum quidẽ vnum genus est, quod in solo corpore materiáque versatur, quales sunt affectiones, quæ à calido frigidóque, humido, sicco, duro, leni, aque his similibus proficiscuntur. Alterum verò est quod à rerum sensibilium mole eleuatum, ad spiritualium naturã solummodo refertur. Nostram autem intellectionẽ ad neutrum horum generum pertinere facilè constat, nec enim cum intelligimus affectus (quos modo dicebam) patimur corporales, quin potius si intẽta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinsecus illa nobis admoueantur non sentimus. Neque rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus nõ imminiscamur: oportet enim intelligentem phantasmata speculari. Inter mediorum verò generum alterum, quod mali est propinquius (in quo & actiones sensuum cõtinentur) ab eiusmodi affectionibus liberum est, sed corporeo organo expletur, audientes nempe vel videntes, & si non frigemus aut æstuamus, quibusdam tamen corporeis intercedentibus portionibus sonos, colores, odores, cæteráque sensata percipimus. Reliquum autem spiritualibus actionibus affine, quomodo solum ab elementaribus qualitatibus sed à corporeo quoque instrumento esse eleuat, obiectis tamen non corporibus, sed corporũ imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellant) naturali quadam necessitudine deuinctum est. In hoc profecto actionum genere nostram intellectionem locari quisquis veri iudicis naturã nouit nequaquam ambigit, experimur nãque nosmetipsos intelligere discernereque non genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem recte non contingit aliter, quam si is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant hoc quotidianæ controuersiæ: quibus sedandis iudicem ad neutram partem propensum exquirimus atque laudamus. Probant interni mores affectus passionesque quibus manifestum fit neminem omni hora sapere, sed qualis vnusquisque inuenitur, talis & finis videtur. Probant naturæ experimenta: vt enim vere discernamus quid amarum, quidve dulce sit, nullo affectum sapore gustum seruare oportet. ægro nanque ideo cuncta videntur amariora, quoniam cholericus humor amaritudo sensoriũ infecit. Nec dissimile reliquis sensibus accidit vna siquidem omnis iudicij communis est ratio, vt sit qui iudicat, à rebus iudicãdis alienus: nam si illarũ aliqua inhæseritatque totum

totũ sibi iudiciũ infecit, aut falsum facit aliarũ afferre censurã. Quocirca quoniã vniuersa ac singula quæ materiæ cõcreta sunt intellectu nos discernere, atque hæc ipsa spiritualibus distinguere experimento cõprobamus, necesse est vt noster hic animus animis vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Vnde præclare Anaxagoras Atque Arist. intellectum oportere esse immixtũ dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim vt libero expeditoque imperio cuncta disponat: hic autem vt recto sanoque iudicio omnia discernat. Nec audiendi sunt nobis qui actiori se ingenio præditos existimantes, organum quidem (hoc est quandã corporis portionẽ) menti non abnuunt ab vniuerso tantũ hominis corpore eadem adiungi rationẽ, quã attulimus, aiunt non satis probatum iri. Tam irrationabilis est istorũ cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atque à sententia ea dimoti, referendam putassem minimè. Dicant obsecro isti, si intellectum ab omni parte coporis oportet esse liberum, vt omne possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet.

¶ Quemadmodum autẽ cõmunis ille appetitus, non vno tantum modo in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquam desinunt (quandoquidẽ quæ senescunt, effundere desiderii in omne tempus non audent, quorum aut vigor tẽporis diuturnitate non lentescit, perseuerare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscẽdum diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouẽtur, atque his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solum quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones non suspendunt, quia vniuersa varietatũ, mutationũ, temporúmque volumina cõtemplatione pariter & prouidentia excellant, reliquum est, vt parem vim appetendi fortita non hoc tantũ aut illo tempore, sed in æuum deducere vitam cupiant. At si ambiguum, sub obscurum, aut leue testimoniũ hoc habeatur, & obiicitur, nosmetipsos intellectu quidẽ præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus immimẽ, aut moriẽtes fallimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis naturæ leges intendite, sanctiones quas duas. Alteram qua æqualia pariter congenerantur omnes, aut hærere, & siquidem per se constat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quomodo cõtemplationem suam in suo tantum sinu complecti, fouere, gerereque valeat? Si species ita quæ omnis, quæ propriam sibi vel vnam vendicat operationem, communi Philosophorum sententia constans atque perennis est, inficiari profectò nemo poterit, quin nostra mens (quã dum conspectare durabus, durandi desiderii & permanendi robur, ita quandiu quodque duraturum est, tandiu esse desideret, & quanto tempore experit existere, tantisper permãsurũ sit. Altera, qua appetitus omnis quo vnumquodque esse perseuerare que subinde concupiscit, aut ad quandã temporis mensuram clauditur, aut vltra quancunque temporis longitudinẽ se extẽdit, cõparata sunt hæc in his, quæ de cœlo naturæ scripsit interpres. His autẽ iunctũ si fuerit, quod intellectualis spiritus desiderium tendat ad esse nõ hac aut illa ætate cõclusum, sed ab omni tempore eleuatum (quoniã intellectus

totum

apprehẽsim solũmodo cupit bonum, quod ab omniũ temporum differentiis, quia vniuersale est, constat esse, absolutũ) consequens est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, euadere quippe quia nõ potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret, cum definito non subsit tẽpori, reliquum est, vt ad sempiternum se extendat. Immortalem perinde esse non hominẽ, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsáque esse nequit) testatur, clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido, hæc, veluti ipsius cupidinis parens intellectiua cognitio, nos autem semper viuere nequaquam optamus, nisi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus, nonne, & quæ extra à nobis sunt, cœlestem hunc timorem, & diuinum nostrum profitentur animum. Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestámque molem, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atque connexas esse perspicimus, vt ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incrementa sensim appareant succrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulu admodũ præstare. Consurgunt siquidem veluti depressi quidam gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proximè sunt, nullo distant interuallo: atque idcirco adeò similes cognatáque habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ sibi mutuò cõtiguæ sunt, vt non facile plerumque sit illa distinguere. Peragratis autẽ vniuersis corporum, plantarum, animarúmque naturis, ad hominem cum venitur, idem grauis ascensus, quo sensim pedetentimq; procedebatur, nequaqua seruatur: fed fursum repẽte natura trahitur, & ad alteram, eamque remotissimam contignationem eleuatur. Maiori nãque interuallo homo à suprema animantiũ specie quam summum animal ab infimo non modò viuentium, sed abiectissimorum quoque corporum genere distat. Ne autem hoc absque ratione dicere videamur, citentur nostra, alienáque genera, conditiones, actionesque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ transmutatione proficiscuntur, nostra autem mens de foris venit. Consuetudines deinde: illa enim tenui suppellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatque, eduntur in lucem, accipiunt. Indumentorum vice cortices, testas, curia, spinas, villos, setas, pillos, plumas, pennas, squamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo autem pro vniuersis his, & aliis quàm plurimis & variis & magnificis studiosas faciesque solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus aliis, definitus est agendi modus: homo autem tot tamque dissimilibus vtitur vtis, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vllo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem verò tam sensu quam ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole ciboque solicita pugnant: homo autem famam extẽdere factis auidus, nomen & gloriam soboli, saluti, vitæque anteponit. Alia postremò à consono illis bono raro deficiunt: homo autem (prohdolor) suum verè bonum sæpissimè amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominem cæteráque naturas? vnde solitæ pedetentim scandere, tantus repente naturæ saltus? vnde quæ confuenerat per similiora in similima duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profecto causam aliam reddidisse sat erit, nisi animum è summo rerum fastigio venisse dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratis disparitatis cedit, si ex duabus naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortali & corruptibili hominem constare non dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus,) facultas certi aliquid comperire poterit, & veritatis quippiam de ipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si ratione inuestigata & ad sensuum vsque explorationẽ deducta humanæ sentẽtiæ quidem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, stupidique est immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quam sibi melius consulerent isti qui se rerum occultarũ scrutatores profitentes, quæ natura in sole exposuit, offundunt atque obtegunt, si suam exercitatẽ silentio opprimerẽt meliores nanque haberentur Philosophi, dum tacerẽt, quam imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria animarũ. P. B. fortiti sunt fumus mundũ, purum, splendidum, diuinũ thesaurum profecto pretiosissimũ in vasis illis fictibilibus reconditum? Mundũ inquam accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corpore s vinculis est addictus, neque vt luteum viuificando corpus eiusdem sordes contrahat, sed vt naturæ fœdere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquósque aut tollat, aut moderetur effectus, humana quantum par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & se totum dedat. Accepimus præterea purum pariter & splendidum, vt quia illustrium spiritũ vltimus, fulgorem micantissimæ lucis cum aliis non suffert, obumbratum materiæ tenebris sumẽ vel oculo noctuæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atq; vniuersa natura aperta seipsa omnia faceret.

Accep

Universidad de Deusto
Biblioteca

Accepimus denique diuinũ, vt summũ bonum intelligeret, intelligẽdo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositum quale accepimus, curemus ne tẽporalium cõtagione polluatur. Timeamus propheticũ illud, Homo cum in honore esset, nõ intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarúmque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo anima patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi. Lucæ 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyssum caliginis, quas in se rerũ varietas recondit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferè est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Non enim ea solùm, quę procul à nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabundo ingenio ftlóque attingit, vt præclarè secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reprobrorum, dæmonum, hominúmque siue animas, siue corpora postremo cruciaturis, dicturũ hodie me eo animo quæso, audite, vt cum rationi maxime consentanea patefecero, malitis vtcunque concipere, quã velle sensu vel certa demonstratione callere. Quòd si vires siue corporis siue animæ huic pronũtiationi succũbet, aut impares erunt date præcor veniã valetudinario. Diuæ itaque Mariæ tribunal solita prece veneremur. Aue Maria.

EX CELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quoque pœnarum genere adiligi possint, diuersos autores varias leginus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & à fide aut veritate discrepantes sine interuallo refellere ea ratione constitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareátque. Plurimi Philosophorum intellectualis naturæ præstantiam mentiẽtes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas animas, quam angelicas omnes substantias liberarunt, ea potissimum ratione persuasi, quod malum omne citra orbem Lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) cõclusum est, neutrámque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ à corporibus vniuersi sunt segregatæ. Horum error facilè deprehenditur si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & rectũ, quare à duobus necesse est proficiscatur principiis, quorum altero opus, altero rectum sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò voluntas tantùm est, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare suapte natura valet. Cùm autem liberi arbitrij vniuersa lex, perfectam omnis boni rationem in se claudat (quando quidem ad omnia liberi arbitrij appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creata voluntas omne bonum sit, aut congenita natura possideat, consequens est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatem sint flexibilẽ ad bonum & malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpa inesse, & quoniam iussisti Domine, & fic est, vt omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igitur officina confutatis Philosophis, aliis pœnis affici posse autumant Angelos, verũ omnem eorum ærumnam in mœrore amissæ fœlicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuunt, fontem aquæ vinæ, & cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dissipatas) par est duplici etiam vt in pœna dolore conterantur, & damno contemptæ fœlicitatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alij animarum supplicia asseuerantes, finxerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aspiciẽtes, perinde aiunt pauore concuti ac dormientes, aut phræneticos, quos inania vel insomnia terrent, vel phantasmata alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quoddã cœlestis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad se cruciandas. Fabula quippe hæc est quasi reditum animis ad compares stellas pollicita. Et quamquam tam ineptè composita sit, vt digna nõ habeatur, quam vt philosophia necdum diuina sapientia coarguat, dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasionem, etsi non stultius cogitandi, à veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim puduit peritos viros has ineptias sectari, tantum de nouo suo cõmento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporum figuris mentes torqueri. Verùm hoc Philosophorum Theologorúmque schola cõfutat eo, quòd intelligere omne per se ipsum delectabile est. Argutos autem eorum intellectus decipi, vt tristitia putent quæ verè non sunt tristia, aperta fictio est. Nonnihil denique eorum eo igne cremari mentes astruere conãtur, verum ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vstionem persentirent. Voluntariè profectò sunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque autoritate constantia.

¶ At qui in Philosophiæ gymnasio, sacrarúmq; literarũ ornatissimo domicilio versati sunt, duo pœnarum genera spiritibus infligenda docuerunt, alterũ iacturæ summæ beatitudinis alterũ detrusionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnum in aperto est, de igneo ergastulo libet parumper differere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non modò illustres dæmonum animarúmque substantias, sed insignes quasque earũ vires, intellectum, liberum arbitrium, actiuámque potestatem. Coërcetur autẽ vinculis, catenísque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamẽ illum spiritum esse, hoc autẽ corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo detinciuntur igni. Sed tantũ refert, quod noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, vinificat, illi vero spiritus, quibus alligatur corporibus, vitam minime præbent. Perspicua autẽ detrusio hæc nobis fiet, si modũ ordinẽque, quo corpori spiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura cõmuni physicorũ cõsensu potest definiri. Definitum autẽ etiam nolentẽ detineri naturæ vigore noster animus testatur. Quòd si tanta est naturæ vis, vt iunctum corpori spiritum manere cogat, quantò magis omnipotẽs cõditoris naturæ autoritas addictum loco spiritum detinere etiã inuitũ potest? Definitur igitur non natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præeminet præsidet, infelicissimus perdidit, & perdidisse miserrimè mœret, atque interendo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quando suæ captiuationis ærumnã non recogitare subinde non potest. Cumque simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium, quæ iuuamen afferre possent, consideratione prohibetur. Et quanquam meditatio pœnæ pœna non sit, cùm liber quis meditatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, attamen vbi præsens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in mediantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animum quam eiusmodi cõsideratio afficere potest. Afflictatur volũtas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre cõpellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quam maximè odit Dei iustitiam, cui præcipuè inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictantur denique actiuæ potentiæ, siquidem dire igni addictæ nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quòd eo intolerabilius est, quò tanta eis vis inest, vt commouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quòd iugis perennisque est eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere aut molire aduentans conditio, sed semper vti ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus oblitione mederi, meditatione vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminãdas aut imminendas certissimè sciunt, imò inuiti ad mœroris culmen clara luce videntur. Hæc pauciſsima de spirituum pœnis attingerimus.

DEINCEPS de corporũ cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidam imprudenter negarunt, scripturas aut sacras, quæ illius meminerunt, metaphoricè asserunt interpretandas, non minus quam cùm tineam, vermen, fletumque adterrendo flagitiosos minantur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidem verò opinionem hanc tanquam absonam respuentes, in aliam vulgarem magis quam sapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æstuare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem à nostro, quo vtimur, igne, in actione differre.

¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cœlesti perfusi secreta rerum diuinaque mysteria indagarunt, mediam viam sectari sunt. Aiunt nanque corporeum verũque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefactionem: eius vim atque incendium irrepere in nervos, in medullasque sæuire, fibrasque illas arripere ac torquere, è quibus dolor nascitur. Corporeũ quippe ignem credimus. Tum quia corporalis pœna nullo aptius modo, quã per corpus infligitur. Tum quia in exponẽdis sacris eloquiis ea est lex, vt quòd proprie intelligi potest, ad metaphoricũ sensum à literali expositione minimè trãsferatur, nam secus nulla definiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cum autem in pœnam reproborũ paratum ignem Saluator noster fuerit cõminatus, posſimusq; eum aptissimè sic accipere, tanquam perspicuè locutum, vt quid parabolicè dictum putamus, & nodum in scirpo quærimus? Ignem Saluator noster commitatus est, verum ignem intelligere prohibet nihil, corporeum ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, sed igne illũ spirituali pariter, & sensibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicam lectionem transeunte, reliqua omnis corporalis affectio atque alteratio ab illo vtique dependens desinet, & quemadmodum cœlestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis quædam supererit actio qua lucet, illuminat, atque videtur (quam nostro vocabulo intentionalem appellamus) haud secus in cæteris quoque corporibus eas aptitudines atque affectiones æstimãdum est remansuras, quibus videri, tangi, audirique possint. Duo enim hæc genera actionum corporibus inesse, neutrumque ab alterò pendere, in his quæ de anima præclarè scripsit Arist. didicimus. Quocirca ignis omnis geminam in corpora nunc exercet actionem. Alteram, qua calefaciendo vrit, & id à cœli motu pendet. Alteram, qua speciem non calidam tactui imprimendo sentitur, quemadmodum annulus aureus figuram non auream cæræ imprimit, & hæc ab altero actionis genere, quòd paulò ante cœlo ineſſe dicebamus, pendet. Proinde nunc vtraque actione & agit & offendit, quiescente autẽ cœlo illa duntaxat vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verò perpetua remanebit, hæc nimirum potiorem in reproborum corpora exercebitur, sæuiet, affliget. Nec est doloris huiusmodi ratio quærenda alia, quam excellentia sensibilis sensus organo admoti, habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia consistunt, vnum aliquod sibi proprium ac peculiare, quod Philosophi obiectum appellant vt visus colorem, auditus sonum, olfactus odorem, quo cum tanta conciliatione atque necessariæ coniunctionis vinculo deuincitur, vt sine eo agere possit nihil, vt quandiu suæ facultati & potentiæ aptè congruit, est que maxime accommodatum, iucundissimos fructus carpat naturalis amicitiæ. Vbi verò sensibile in immensum excedit quasi dissoluta amicitia, quæ mutua quadã proportione, certæque rationis temperamento posita erat, sensum ipsum protinus irritat, lacessit, vexat, torquet. Stridens enim sonus turbat auditum, visus aciem, lux immensa retundit ac disipat, & si regentem manum præ algoris magnitudine, ad ignem vehementem propius admoueris, protinus intimum irrepit atque cruciat incendium, vt hominem prope conficere videatur. Vnde quæso tunc ille dolor? num ex calore? nequaquam, tam enim nihil aut parum admodum caloris inhæsit, vt si altera manu attentes, plus frigere sentias, quàm calefacere: immoderata itaque vis sensibilis, huiusce doloris relinquitur causa. Patimur igitur atque summo dolore sensibili cruciamur, cum vehementer calida sensibusque eo, quod caleamus tangendo sentimus cum sensus suscipit excellentis sensibilis speciem sine materia. Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reproborũ corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec quicquam obest id quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eò educere, quo maximè euadere postremò valeant. Volebat sane autoritas illa ostendere quantum hæ spirituales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distantia, quòd hæ semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atque syncera contingit aduenire, quamuis nõ semper ab omni sese eximant admixtione mali. Obiectorũ enim incompactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maximè aduersantur atque officiunt. Quo circa in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellens sensibile non infert. Dote nanque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac visione, quã calefactes experimur. Et vt summã rei vno verbo cõplectar, corporeum supplicii in hoc completur, q. malum & id corpori admotum sensitiuæ animæ partem, quam affectiuam dicimus, Ea produm sensibilis sensu percipitur, hæc vbi sunt, dolere opus est secũpter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cùm sit corporei tẽperamento: dum passibilem reproborum sensum innadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quã turbationem sensoriæ harmoniæ adhibent, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis: sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intemperatum imminensumque sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque contunctis alterum alteri officeret: neque vnigena contrarietas foret, si in momento nõ consummaretur. Attestatur plenè his, quæ diximus dissimilium pœnarum alteratio. etenim quonã alio pacto ab aquis nimium ad calorem nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore, interstitio aut mitigatione transibunt. Si enim sensum atque alterum corporaliter sentirent, nõ solas spirituales vexationes excipientes, sæpissimè dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor: quoniam inges ac vinaces adeunt causæ, & homo ipse sine morte passibilis erit, alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum vere corporeum esse non ambigimus, si vnum atque eundem dæmonibus hominibúsque reprobis paratum credimus, cõsequens est, vt vtique corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert quod spiritus carceris afflictione: corpora autem sensibilis quoque intentionis effusione continue, perpetuo, acerbissimèque torquebuntur. Aresecentibus itaque hominibus præ timore: tam diræ gehennæ manifestãdæ vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta filium amorem honesti bonarum artium, optimorúmque officiorũ introduxerit. Nõ enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, vt demum dextera amoris illius amplexetur nos, cùm tradiderit regnum Deo & Patri, qui vivit & regnat gloriosus in secula. Amen. Dixit.

ORATIO VI.

De Ecclesiæ & Synodorum differentia coram Iulio secundo in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij. 1512.

CVM ANIMADVERTEM, Iuli secũde Pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionésque singulas esse singulis ecclesiasticæ partibus accommodatas: generales verò synodos vniuersalem Ecclesiam penitus respicere, eámque tanquam sine sibi proprium attendere: existimaui me facturum rem & vtilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius temporis, illarúmque differentia ac diuersitate dicerem. Sed cum his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt) de his ferè rebus verba grauiter sapienterque fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum quo meis viribus minus confido, Pater sancte, eò humilius atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse, & summisse oro, & supplicter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opeque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem, primum conuertam orationem meam Aue maria, &c.

CVM dilectus Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticáque visione nuntiare instituisset, de Deo, de agno, de Dei agnique gloria, deque venturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam rempublicam & Ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse aut per ipsum potius sanctus Spiritus locutus est. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cœlo. Magna profecto & diuina maximáque insuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hierusalem, vidi illam nouam, ac de cœlo descendentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioan. vidit? quæ est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritussanctus Euangelistæ ac vati figuris & allegoriis reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipub. vrbs est quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœnúmque ambitu cincta est, sed multitudine copiáque innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ sapientiæ antistites, certo quodam & præscripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis late diffusam multitudinem summouerint, neque inter centies centena millia (vt ipsi aiunt) commercium fieri posse vllum existimauerint, solum tamen Christianum genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis, societatisque copula deuinctum aut coniunctum est, vt in vnitate maximam multitudinem, vnius vrbis ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciuitate totum orbem complectatur. Nam cùm in condenda & constituenda qualiber ciuitate duo in primis requirantur (primum vt partibus suis omnibus ipsa constituatur reipub. Deinde vt hæ partes inter sese ciuili amicitia quadam & consensione conspirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicisque in rebus ambabus his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellat. Quòd enim ea partes omnes perfectissimæ reipub. habeat atque contineat ea in primis sacra quæ sacramenta appellamus, ostendunt: quæ tantæ sunt efficaciæ & virtutis, partim vt hominum generationes matrimonio propagẽt, partim vt Deo filios Baptismate gignãt, tum genitos cõmunicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Christianitatis virtutem corroborent: vbi corroborauerint, potestate atque autoritate Ecclesiasticis ordinibus augeat nox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremò humanis culpis abluẽdis sancti olei vnctione perungant. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissimè, habet nanque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionẽ spirituum, gratiam, sanitatũ fidem, vaticinia, miracula, & eam cœlum claudendi, rursum aperiendi potestat

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestatem, vt quidquid in terris ligauerit, quidquid solueri, denique in continuo in cœlo dissolutum vel ligatum sit. Et quanquam hæc magna maximaque sunt, satis tamen non fuit tot tantaque Ecclesiam habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensionesque habuisset. Quibus omnibus actiones nostræ contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip. partibus illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus vel ornatioribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatiusque quam in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hic patet manifestè, quod hi iam nõ ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & itavnius eiusdemque mystici corporis mẽbra sint, & quemadmodum sunt, mutua lese communicatione ac societate contoueant. Cũ igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reip. partibus perfectissimis constituatur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certe, hanc vrbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac fœlicitate. Quamquam enim ciuis suis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se beneque ac beatè viuere, nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter potest, sed nec imitari quidẽ. In aliis nanque finis ciuilis amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum cõiunctio, in hac verò nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deum ipsum, vt proprium Christiani generis finẽ cuncta referũtur. Hæc cum ita sint, rectè Christi Ecclesia, non tam ciuitas ab Apost. Christi, quam ciuitas sancta à viro sanctissimo commemoratur.

ID autem Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc summum Pontificem caput omnium reuersurus, id in qua patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaque munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorũ nostrorumque rationibus firmatum sit, in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatesque consistere: Deus tamen ipse præ his omnibus propriam ita sibi vendicat sanctitatem, vt etiam summi philosophi Dei substantiam mundi tia & sanctitate definirent. Nam cum inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, sempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem intellectu conspicerent, vellentque, Dei naturam & voluntatem, ac quidquid in Deo est, vnica aliusque rebus incommunicabili proprietate, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nominibus vsi sunt: sed munditiæ & sanctitatis significationibus. Solam enim deitatis substantiam, à totius potentiæ macula & labe liberam remotamque esse perpendentes illamque ob id esse dicentes actum purum, eandem certe ipsam diffinitione hac mundissimã esse sanctissimãque dixerunt. Nec mirum si talis tantaque sanctitas tantum in mentibus hominum & nominis habuit & maiestatis, quando quidem intelligentiis etiam beatis (quas angelos dicimus) hymnum carmẽque Deo proprium constituit. Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis imaginatisque vocibus, Sanctus Sanctus, Sanctus proclament. quo fit, vt Dei quoque ciuitatẽ (in qua magnus Dñs est) debeat sanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis demõstrari potest) breuissimè ostendam. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis hoc principio attributum ingenerãtumque est, vt cum aliæ aliis ingendæ sunt, pari mutuaque dispositione ac similitudine conueniant, hoc ipsæ formæ secundum materiæ recipientis merita distributæ testantur, hoc ad propria peculiariaque munera obeunda aptè appositeque nostrum membrorum habitudines manifestat, denique hoc confirmant innatæ materiis ipsis (vt ita dicam) patientiæ, quibus ipsæ res hominum artificio subiectæ obtemperant. Hæc nanque omnia & reliqua id genus, siue natura siue arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione conueniant, componi coniugiue nõ possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maximè, cumque coniungendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, nemini dubium esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniunctissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsque ad seculi consummationem ab omni vitiorum sorde & contagione remota est, atque ita virtute bonitateque perficitur ac valatur, vt neque mors neque vita neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum neque creatura alia illam posit a Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quandoquidem omnium cœlestium virtutum præcipua) adeo pollet sanctificate omnibus ac cæteris mundi dignitatibus, potestatibus imperiis antecellit, satis esse arbitror ciuitatis demonstratam sanctitatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo à sancto Spiritu nomen illi impositum est

præclarissimum, is enim hanc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, quod profecto nomen ob hanc causam adepta est, quod Hierusalem non modò pacem ipsam, sed ea etiam quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum huius ciuitatis nomen, & postremò huic ciuitati ita proprium, vt nulli præterea alteri verè conuenire possit. Optimum certè est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hanc appetere, & perquam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa (Auguſt. teste) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tunc sic, cum seclusis contrariis quibusque ordo conquiescit, constat res omnes (siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta summopere contendant) pacem appetere, pacisque & quietis fructus, vt adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Hierusalem pacisque nomen verum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit. Et factus est in pace locus, Dei sci. qui & huiusce vrbis fines pacem posuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modò cum Deo pacis autore & principe: non modo inter se omnes pacem haberent, sed singuli etiam pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & apperendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea verò pax, hæc vrbs hominem hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est (qui quomodo nõ vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt) sed illiorum est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimes inhabitant, qui pacem his qui prope & his qui longè sunt, annuntiant, qui his, ad quos diuertunt, pacem deferunt, & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem, ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus construitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum feræ ac clausira à Domino confortantur. Hæc est illa Hierusalem, Patres, in qua sicut paulò antè inter diuinas res perfectum est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed dissuncta sunt. Ea autem pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis consortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatum? Pax Christi non modo nostra corda & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem videns Ioannes ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nanque vt neque languesceret aut veterasceret vnquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc longè sit, origine, dignitate atque autoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis veritatem consumpta cultum & nouitatem veri olimque promissi Dei filij solita pertinacia atque animi obstinatione repudiauit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum vsque diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conuersatio, in nostra certè hæc Hierusalem omnia noua sunt nouum cor, noua lex nouus homo, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum eundemque verum Deum hominem, clauis confixum, spinis coronatum, & innumeris affectum contumeliis, nõ aliis ipsum armis, quam cruce, quam morte, quam vulneribus infernum vicisse, cœlos ascendisse, ad Patris dexteram consedisse, propterque suum nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate perpetua affecisse? Quid? quòd illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscurique homines, cum vniuersus fere terrarum orbis ignorantiæ tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribusque obtempararet (tot atque tàtis vt dæmonum omnium gentium dominarentur, ac summopere ab hominibus colerentur) hunc tamen ipsum mundum immundũ Christi discipuli hi ex infima plebe viri cõtra synagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, cõtra humani generis hostes, cõtra leges, consuetudines, opiniones, non armis, nõ opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe, & charitate superarunt, purgauerunt, illuminauerunt. Tam autem propria est nostræ Ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, vt nulla hominũ ætas fuerit, nulla vnquam ciuitas aut resp. quæ nõ ab hac Christiana Ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorũ Dei adoptionis perpetuæ existiunt. Nam (vt à diuo Thoma præclarè scribitur) summum illud Dei beneficium quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filij efficimur, id à Deo nouí Testamẽti est, vt à mundi creatione sancti sanctæque omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerũt, catenus sub nouo Testamento cõprehendantur, ad quod veteris omnia sunt referenda.

Verum

Verum cùm hoc fieri nequiuerit, vt excellens hæc diuini humanique cõsortij nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod enim natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est) par certè & consentaneũ rationi fuit, vt de cœlo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalem descenderet. Descendit nanque de cœlo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neque in cuiusuis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharũ figuris, in prophetarum testimoniis in præconiis Apostolorũ, in suppliciis martyrũ, in admirandis Christi operibus, in sanctorum prophetarum testimoniũ, quem sanctissima semper floruerunt, & Spiritus ostensione inconcussa ac firma perseuerant. Descendit autẽ de cœlo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nãque exẽplo, quæ in cœlis est reip. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimen constituit Deus, vt illud non penes oẽs aut multos, sed penes vnum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa quæ in cœlis est mater nostra, vnus tantùm Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalẽ illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est il lustrata splendoribus, vnus tantùm princeps est vicarius Christi, & Pontifex maximus, cui omnes descendẽtis Hierusalem ciues & incolæ, non solùm vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debeant, quemadmodum qui in superna sunt Hierusalẽ sanctis, cùm singulatim, tum vniuersè diuisimque ac simul omnes, vni omnium creatori subsunt, parẽt & obtemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At dicet fortè quis, Cum his tẽporibus duæ nobis Ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrum ambæ de cœlo descenderunt? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidem Christi sponsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid à vobis in hac re constituendum sit, paucis dicam.

QVINQVE Christi Ecclesiæ cõditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euãgelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem deinde sanctam Hierusalem pòst, tum nouam esse, & de cœlo descendisse affirmauit. Illam igitur synodum & in terris Ecclesiã militantem, quam de cœlo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus, & in cœlo triumphantis Ecclesiæ formalis, proculdubio reperiemus. Eam verò, quæ à supernorum imitatione prolapsa in præceps, ab illis deflectit viam, non vtique de cœlo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse indicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cœlo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum Ecclesia, non descendit de cœlo infaustus vbique & inuisus cœtus, non tantum è cœlo facinus. Non descẽdit inquã, sed ruit. Quamobrem, quia non obseruat ea, quæ cœli sunt, non imitatur quæ cœlorũ regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est à reuelatis Apostolo cõditionibus. Vt autẽ eas congruo ordine percurramus, quis vestrũ putabit, Patres illum conuentum, qui vnius tantùmodo nationis (tamen vnius est, & non dimidiatæ, vel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coegisse synodum eius ciuitatis, ad quã fortitudo gẽtium venit, ad quam multitudo maris cõuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius, minimus in mille est, & paruulus in gentẽ fortissimã? Tãtum enim abest, vt Ecclesia in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantũ abest vt sancta & legitima sit tantùque recedit à candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tantò, quantò magis & Petrum Ecclesiæ, & papam Concilio, & suo conciliabulo summum, verum certũmque Christi vicarium subiicere conatur. Quod tamẽ nil aliud est, mea sententia, quam naturæ ipsius rationisque ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, pastorique ipsi suaru greges ouium præficere. Sed & illud perspicuum est, Hierusalem nomen illi Ecclesiæ nequaquam conuenire: propterea quod nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesiæ ordinem subuertere conniti tur vtpote quæ contra Romanam Ecclesiam togata armataque bella commouerit: quæque ad quæcunque diuerterit, non modò pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singulatim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Non igitur Pisanum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar consilionem fecit, & concordiam ædificantium discidit. Ac dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conuenit: nonitas scilicet. Quid enim tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conentur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus impenet, ones pastori: denique pedes & cætera membra capiti. Fateor equidem, & ego quoque noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæque ciuitatis nouitate. Multum enim inter hanc illamque interest nouitatem: nomen vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas à spiritu sancto est, & æterna est: at illam Pisanam vnica tantum obedientia & Ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismaticis illius tempore, res ita maximi Pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Basileæ repullulauit, & exposa est: atque his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximóque huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cœlo descendit, atque ob id diuturna non est, neque vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est, & hanc militantem conseruat, quenque synodus Pisana amplecti deberet, si è cœlo descendisse, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inuiti Longe igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia discrepat. hæc enim fidelium est, illa caullantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa vero eorum, qui Christi vestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi membra seiungere non verentur. Habetis Patres, quid de Pisana synodo communiter constituendum sit: nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM Ecclesia Pisana de cœlo non descenderit (vti iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulo antè) patet Ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæque cum vno summo vnius Christi vicarij principatu, de cœlo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumento, Concilium nostrum rectum, sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, quod concilium hoc a Roma. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde quod præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modò, sed eorum etiam multa Apostolici splẽdoris præsentia exciperat, quódque eidẽ postremò propterea quia præsentia hac illustratur. Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illis veritatem esse patefacturum. Quæ cùm ita sint, nequaquam illis assentior, Patris qui solo Concilij nomine auditò, rem sanctam & vtilem continuum arbitrabãtur effectam esse. propterea quòd qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi præ tuis rebus honesta vocabula prætendere sunt soliti. Et tamen Concilium illud probo, quòd suis partibus omnibus absolutum perfectúmque est, quódque illa habet quæ & necessaria consiliis sunt, & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum Ecclesiæ videlicet reformatio, morum prolabentium restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, renouatio hæreticorum, roboratio optimarum legum atque sanctionum quæ ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiam quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt Ecclesiasticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmiis honorentur, vitia aut seuere puniantur, aut saltem ab honoribus & præmiis arceantur. Hoc enim nostrum Lateranense Concilium, quòd pia origine & ab autore suo sanctè & legitime inchoatum est, si ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atque emendandi quæ detorta sunt prætenderit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vllo pacto opponere se voluerint, temerarij, amentes scelerati insuper & nefarij homines non meritò existimentur. Quare si Concilium hoc nostrum eum finem exitum habere desideratis, quem sanctissima semper floruerunt Concilia habuerunt, de his Patres (quæ iam dixi) prouidendum est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligentiáque constituendum, quòd neque hodierno die dissimulare possum, neque silentio vllo pacto præterire. Iactantur enim voces (quæ etiam ad aures meas peruenit) percussum pastorem, oues dispersas, Pisanam synodum summo Pontifice & in terris Deo potestate autoritateque interdixisse. Maximis Ecclesiam, Patres, & dissentionibus inuolui & nouis quibusdam vexari & perturbari malis iampridem vidimus. sed hæc tanta, tam exitiosa, tam periculosa haberi Cõcilia à Patribus illis, quis quæso vnquam putauisset? Nunc quicquid est, quantum ad vos delatum dedecus, & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis, Patres: legistis enim quã plurima. Quid aliquãdo viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonensi synodo Cõtra Ephesinam secundã & illius principem Dioscorũ: quid in Constãtinopolitana (quæ octaua fuisse dicitur) cõtra Fotium omnium discordiarũ fatorem decreuerũt, propterea q. Ephesinus cœtus grauiter errauerit, Dioscorus in Leone orbis Episcopũ sententiã scripserit: Fotius autẽ non solum absq; Romani Pontificis autoritate Concilio congregauerit (quod quidẽ alienũ est ab homine Christiano) sed in Nicolaũ etiã summum Pontificẽ anathema protulerit. Quemadmodũ igitur conuentus Pisanus Fotiũ & Dioscorũ est secutus delinquendo, ita vos consulendo atque animaduertẽdo, celeriter synodũ Calcedonensem illamque Constantinopolitanã imitemini incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutẽque Ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quòd ipsum & facile factu est, & fieri debet) prouidete Patres, nequis talia posthac vnquam nõ modo perpetrare, sed ne cogitare quidẽ, aut desiderare possit.

VERVM

Universidad de Deusto
Biblioteca

VERVM ne sanctissimo Concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitima præsidia desint, quin potius (quod omnium votis expetitur, desideriisque postulantur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor. Iuli pontifex maxime, quod ea abs te peto, quæ tuæ virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis propria sunt, Antea enim cum in singulis rebus insistebamus, alios ordines Ecclesiæ inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerū dicturi breuiter, summum principem, & caput omnium appellamus, Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enim post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua res gubernatio, Christianæ fidei defensio) obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, vt hæc synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum Ecclesia quā refert de cœlo descendit (vti Ioannes vidit) ita cum illa rursus ascendat in cœlum, hoc enim vniuersi totis deuotisque animis deprecamur. Assequetur autem hoc te volente, teque imperante, si tu ipse Pater sancte, omnipotentis Dei (cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem, sapientiamque imitaberis, Atqui vt in primis potentiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquā accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquisque huius mundi principibus communem, alterum tibi proprium, atque ita vnum, vt illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiasticæ potestatis est) accingere potentissime, & accingere super femur tuum, id est super vniuersas humani generis potestates. Cum que accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissentiones, denique contra inferni portas, errorum, hæresum, & dissentionum autores, nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quæ bella volut, dissipando, tum regna sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo is nanque idem quem imitari debes, & Rex regum est, pacisque princeps & Dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiā tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc misericordia est, qua Pater ille cœlestis & perfectus, Solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tantavbi que misericordia præstabis, vt non modò amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad Apostolicæ sedis cultum, ad Christi Ecclesiæ vnitatem, ad huius Concilij manifestam professionem venire compellas, rectè pater sancte, Dei professionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla principi propria, nulla potentiæ summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorandum, Deoque in super te & gratum & amicum & similimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tamque misericordiam ad hāc synodum venturos accessurosque existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ a fine ad finem fortiter attigit, & disponit omnia suauiter, Huius nuper exemplo, à fine ad finem tum attigisti fortiter Pater sancte, cum in dicto Cōcilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana reipublicæ ferendum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati à te iustè quæri possint, se, vt par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum, felixque sit) de singulis, quæ ad huiusce sanctissimæ synodi conseruationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit tum de his quoque constituatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Concilium synodúmque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ proculdubio nobiscum vna ad Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ autoritatis maiestatem, ad commune fidelis populi salutem, ad habentium rerum restitutionem, ad totius præterea Ecclesiæ defensionem & rem, cōuertentur. Sic nanque hoc sacrosanctum Concilium in cœlum ascendet, cum catholica Ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse, sanctam esse Hierusalem nouamque esse, atque de cœlo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xysti, finis.

TRACATTVS SECVNDVS
De Dei glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti, subtilissima de Dei glorioſi infinitate intenſiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

QVAERITVR vtrum Deus glorioſus sit infinitæ virtutis.

¶ Et arguitur q̄ non. Primò, Quia aut Deus mouet cœlum effectiuè & immediatè, aut nō effectiuè, sed vt finis tantùm, vel effectiuè & mediatè. Si primo modo, est infinitæ virtutis, ergo motus cœli esset in non tempore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. physi. tex. 79. & primo cœli, tex. 52. & secundo cœli. com. 58. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio & est infinitæ virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ si moueret effectiuè & immediatè, motus fieret in non tempore. Tunc vlira, sed possibile est virtutem illam infinitā mouere effectiuè & immediatè: ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Affirmatio verò vltimi antecedentis patet ex eo quod virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiue eiusdem quin possibile sit ipsam ab his absolui, alio quin infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur q̄ hæc ratio supponit Deum agere naturaliter, id est non quantum vult, sed quantum potest & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius proprium est agere, secundum intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & consequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus possit, sed quia sic explicandæ suæ arti expediri videt. Contra hoc primò. Quia saltem habetur intentum secundum Arist. & Auer. cœteròsque Philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturali tamen necessitate agere. Demonstratio siquidē posita in primò cœli tex. 90. ad ostentandā vnitatem mundi, manifestè supponit hoc, vt patet ex dubio ibidē moto ab Alex. & Auer. & S. Tho. & cæteris. Venatio etiā numeri intelligentiarum iuxta numerū tuum cœlestium in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit, Numerus enim motorum non adæquatorū, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cum posse facilè quispiam dicere, plures motus ab eodē excedente motore fieri inconuenientes quoque reputatur ad Aristo. 8. Phy. tex. 70. quod virtus finita & infinita possint æquali tempore mouere, quod tamen ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. Phi. commu. 15. & primo cœli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem sentire videtur. Secundò, Quia vt dicitur primo priorum, & primo cœli textu centesimo decimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura, licet agentem liberè sequitur falsum impossibile, scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tum quia non est impossibile. Deum velle vti tota virtute sua, vt inductiuè patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo cœli. text. 102. ab vniuersali manifesta per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia considerata tantum virtute diuina infinita, non considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tempore, quamuis non de facto, tamen quantum est ex ratione potentiæ motiuæ. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquid impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquod impossibile simpliciter. Vnde quod posset exemplificari sic. Quemadmodum positio tua duo dicit, scilicet quod est virtus infinita, & quòd agit liberè, sic consequēter ego deduco duo. Ex primo quidē, quòd fieret motus in nō tempore, ex secundo autē quòd de facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quòd ad infinitā virtutem licet agentem liberè, sequitur aliquod falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundò arguitur sic, Omni potentiæ actiuæ in natura respondet aliquod impossibile ex potentia passiua, & econuerso, vt dicitur in primo cœli com. 124. vel saltem respondet aliquod possibile manifestatiuum totius illius virtutis actiuæ vt sic, aliter frustra esset, cùm potentia sit propter opus 2. cœli, text. 17. Sed virtus diuina motiua est infinita per te, ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquis motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibilius, aut esset corporis finiti in tempore æterno, vt est motus cœli & hic non concludit infinitam virtutem motoris, sed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores cœlorum essent infinitæ virtutis. Et confirmatur quia quantitas virtutis actiuæ ex effectu quantitate cognoscitur, vt dicitur in primò cœli, text. 116. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & à Philosophis & à Theologis, consequens est quòd virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum text. centesimotrigesimoprimo sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & econuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum velocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ virtutis.

¶ Tertiò arguitur à credentibus se arguere ex cōmentario 38. secundi de cœlo, vbi Auer. dicit quòd si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturā terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & nō intelligerentur ex suo esse res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiunt, quiddam, quòd totum non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quāta est virtualiter, cum quælibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens est quod tota virtus infinita est æqualis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cum dicit, q̄ si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandē inde volentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium est occupare totum: & ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec cōpateretur secum aliquam aliam virtutem: & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura autē est primū principium motus: ideo dixit, q̄ intelligerentur ex sua natura infiniti ibidem, & in cōmento 58. declarat Auer. quòd vltimum orbem mouere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis est in labore, quàm Deus est in labore. Hoc autem non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris, ergo.

IN oppositum est autoritas Arist. octauo Phys. textu cōmento vlti. ventis infinitate pro medio termino ad concludendū Deum esse incorporeum.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur tertius. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

QVO AD primum, Cum finiti & infiniti ratio quantitati congruat, vt dicitur primo Phy. tex. 15. & quantitas diuidatur in successiuam & permanentem, & hæc in quantitatem molis & perfectionis, supponamusque Deum esse incorporeum, & immortalem, &c. consequens est, quod nec de quantitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitum negationem claudit, non est putandum priuatiuè teneri, sed, vt communiter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam non quæritur, vtrum Deus non habeat opus perfectionis termino, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur vtrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuò se consequantur infinitas virtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tamen quæsita formaliter sunt: & diuersa habent propria media. Propter quod diuus Thomas in septima quæstione primæ partis, tractat infinitatem essentiæ, Dei & in quæst. 25. infinitatē suæ potentiæ. Vnde quæstio nostra de infinitate virtutis inquirens, si infinitatem essentiæ quasi pertransibit, arguenda insufficientiæ non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium an virtus, seu potentia Dei glorioſi sit tantæ perfectionis, quod nullus perfectionis limitibus augustetur, an nō. Verbi gratia, applicando quæstionem ad virtutem motiuam, an virtus motiua Dei glorioſi sit tantæ perfectionis, quòd quantum ex se, nullis limite claudatur: sed quacunque velocitate data possit facere maiorem: an concludatur aliquo termino: puta quod viva velocitatem vigintiquatuor horarum non possit facere maiorem. Et hæc de primo.

QVO AD secundum, quia non est intentionis præsentis discutere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horū duos tantum, principem, scilicet eorum, & Auer. à quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere, ideo duabus tantùm viis propositum oſtēdetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittēdo, scilicet quod est ipsum esse per essentiam, & totam essendi virtutem præhabens, superexcedensque nobilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam simul sumptuarū. Quòd enim sit ipsum esse per essentiam, Aristot. 2. Met. text. 4. & Auer. 12. Meta. com. 31. testantur. Quòd verò ipsum essentiam, totam essendi virtutem præhabeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodū incorporalia non esse in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in cōmēto 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omniū generum: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est.

Confirmatūrque ab eodem in 12. Meta. com. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia cōtineri actu. & in com. 51. Quòd autem omnium nobilitates simul sumptæ deficiant à nobilitate prima: ex eo patet, quòd cùm ipsa ita sit summum ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo, tanto omnibus præstat, quanto eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quod quidam non sunt veriti scribere, scilicet quòd cùm dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectiones omnium, vno modo sic, vt habeat in se vnam simplicem essentiam præhabentem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior, cæteris simul sumptis: si verò primo modo, non cōcluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omnibus simul sumptis. Ridiculum inquam est: quia puerile est in philosophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuersalibus. Non enim est possibile secundum rem, neque secundum intellectum, etiam data fingendi licentia, vt aliud sit melius ipsa bonitate per essentiam aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quàm ipsa vita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum vnitatem est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi. Vnde Arist. 12. Meta. tex. 49. notanter concludit Deum esse viuum, & sapiētem, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quòd nobilitates entium diuisit, ponens aliud esse per se vnum, & aliud per se ens, & aliud per se vitam, &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solùm singulis, sed omnibus Leonibus simul, quatenus Leones sunt, etsi infinities, infiniti Leones particulares essent, omnes per se à Leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem, à primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi super omnia, manifestè patet.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an virtus eius sit infinita intensiue.

PRIMA ergo via ex fine 8. Phys. sumitur sic, Arist. vt Auer. com. vlt. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse virtutem in corpore sic: Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitum: primus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor verò quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: primus motor est huiusmodi: ergo. Iste est processus Arist. in quo manifestè videtur infinitate virtutis pro medio termino. Nec referr siue sic, siue aliter formetur processus Arist. quòniam quocunque modo formetur, in idem redit, vt patet in textu.

¶ Quidam autem peruertentes textum, dicunt, quod Arist. sumit quidem pro medio infinitam virtutem, sed virtus infinita potest esse dupliciter. Vno modo intensiuè: & sic non accepit Arist. Alio modo secundum durationem: & sic intellexit. Ista quòd maior est, Nulla virtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fuerunt concluſæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præmissæ syllogismi facti in tex. vlti. fuerunt probatæ per alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Constat autem quod præmissæ illæ probatæ sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendæ sunt, vt loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus & vltima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit concluſio probata in tex. septuagesimonono: quo ad hoc quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit concluſio probata in 3. Phys. longo processu, quo ad hoc, quod magnitudo in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

finita non datur. Sed in tex. 79. nõ potest inficiari, quin loquatur de virtute infinita intẽsiue; ergo prima præmissa loquitur de virtute infinita intensiue. Minor vero est cõclusio probata ab Aristo. in hoc textu ex conclusione tex. 78. Probat enim hic primũ motorem esse virtutis infinitæ; quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ; vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expressè in hoc loco se remittit Arist. dicens, quod impossibile est à finito moueri aliquid secundum tempus infinitum, monstratum est nunc. Constat enim quod nullibi probatũ est nisi in tex. 79. apertissimè autem liquet etiam cæcis quod in text. 78. non est sermo nisi de finita & infinita virtute intensiuè, ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationẽ Arist. in tex. 78. & 79. vt ostendam ibi sermonem haberi de finitate & infinitate intẽsiua. Rationes enim adeo apertæ sunt, vt ostensione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec librum Phy. viderit fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demonstratio ergo habita text. 78. ad ostendendum quòd motus in tempore infinito non potest fieri à virtute finita, est ducens ad impossibile. Et accepit primo ab aduersario eius positionem, scilicet quod sit ita quod A virtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionem possibilem, scilicet quod D virtus vt decem, quæ est decima pars virtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorum, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur sic, Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur à virtute vt decem, non est æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur à virtute vt centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quod cæteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundum æliquod certum signum, quam pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi; seu quod idem est condiuidendo tempus mobili, aliter non esset verum: quia vt dicitur in 7. Phys. tex. 36. media potentia mouet medium mobile in æquali tempore per æquale spatium. Cùm ergo illud tempus sit infinitum restat quod hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z decem horum. Et tunc arguitur sic, si augeatur virtus vt decé donec cõsumat, aut adæquet virtutẽ vt centum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum donec consumat vel æquet mobile centũ cubitorum, necesse est proportionaliter augeri tempus Z decé horarum, donec consumat aut adæquet tẽpus, in quo virtus vt centum mouet mobile centum cubitorum, quia necesse est æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multipliciter æquari, ergo tempus quo virtus vt centũ mouet, impossibile est esse infinitum, quod erat probandum. Demonstratio autem posita in tex. 79. probans quod in magnitudine finita nõ potest esse virtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primò supponit tria. Primũ est quod maior virtus motrix facit æqualem motũ in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, quod infinita virtus facit plus in æquali tempore, quàm finita. Tertiũ est quod omnis motus est in tempore. Quibus stantibus arguitur sic. Si in magnitudine finita esset virtus mõtiua infinita, sequeretur q; in æquali tempore æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita: hoc autem est impossibile, ergo. Consequentia declaratur ibidem sic: Sit A tempus vnius horæ in quo virtus infinita mouet, & sit B tẽpus mille horarum, in quo virtus finita: puta vt centum mouet. Tunc cùm quantò virtus motiua fit maior, tanto tempus in quo mouet, fiat minus per suppositiones, augeatur virtus motiua, vt centum, in tanta proportione, quanta tempus vnius horæ exceditur à tempore mille horarum: & tunc manifestè patet, quod in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in mille dupla proportione ad virtutem vt centum, & virtus infinita, quod erat impossibile deducendum. Ex his iam manifestè patet, quod nunquam fit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intensiua: vt qui his oblatis hoc nõ videt, nõ egeat medio, sed sensu intellectuali. Et cõfirmatur, Præmissæ istius vltimi syllogismi intellectæ, vt dicunt, de infinitate durationis, aut assumũtur ab Arist. vt per se notæ, aut probatæ. Non vt per se notæ, quoniam suut aut falsæ, aut maximè dubitabiles: tum quia Sol habet virtutem motiuam tẽpore infinito motu alterationis: tum quia totũ corpus cœleste mouet actiuè motu locali sphærã ignis, & supremũ aeris tempore infinito: & tamẽ cõstat q; hæc sunt corpora: nec secũdum veritatẽ apparet aliquid cogens, nisi loquentes ad dicẽdum, quòd virtus corporea actiua est necessariò finita secundum durationem. Vnde Arist. assumens vt per se notã ea, quæ sensus perhibent esse falsa, plurimum peccasset. Nec vt probatæ quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probatæ ergo.

¶ Et quoniam quæstionem hanc non aggredimur ea ratione, vt sciamus quid senserit Aristot. quoniam hoc à philosophia extraneum est: sed vt sciamus, qua ratione hoc conclusum sit: & in processu prædicto ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est quæstionis huius in obiectum) ideo videndum hic est quam efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi, quia com. tex. 78. scilicet mouens tempore infinito est infinitum: ex qua probatur minor tex. vlei. scilicet primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis, vt patet ex ratione probante ipsam: cõdimdit enim tempus mobili. Minor autem ista loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu cœli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cœlum tempore infinito. Constat autem quod nec tempus, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infiniti pertranseundi. Constat autẽ, quod ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione Arist. tex. 78. & hoc siue virtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verum, & quod ad mouẽdum tempore infinito secundo modo, non requiritur virtus infinita, vt patet de motore orbis Lunæ, qui est virtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidem vigore, quo semel potest mouere suum orbem, potest infinities iterare motum illum: quia est inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8. Phys. text. 85. semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæstionis, sciendum est ex 6. Phys. longo processu, quod tempus motus conducitur mobili, & cõdiuiditur magnitudini, super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse contingit, vno modo ex parte quantitatis mobilis: alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidẽ condiuiditur tempus, & ex eo infinitur, quia si aliquod certum signũ in aliquo spatio designatum sit pertransiendum, prius pertransibit ab vna parte mobilis, quam ab alia: & si pertranseundum est a pluribus mobilibus inæqualibus vno decem cubitorum; & altero viginti, &c. & cæteris paribus quæratur quantũ erit tempus mensũrãs transitus istos: manifestè patet quod si mobile decem cubitorum transit illud signum in vna hora, quod mobile viginti cubitorum pertransibit illud in duabus: sicut etiam illudmet signum prius transit medietas mobilis, quam totũ. Oportet enim seruata æqualitate motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, signatum punctum Orientis orbis Lunæ tanto citius pertransiret, quanto minor est primo orbe. Ita quod quando orbis Lunæ peregisset suum transitum, fortè adhuc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis transisset: & idè est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseundũ est. Magnitudini verò cõdiuiditur tempus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitũ mobile prius transit vnam partẽ magnitudinis quàm aliam, & sic cæteris paribus quanto maior fuerit magnitudo pertranseunda, tanto maius erit tempus mensũrans motum: & si infinita infinitum, vt in motibus processiuis manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatiũ coincidat ratione mateириæ in idem realiter cum quantitate mobilis: vt in motu cœli contingit. Non enim est aliud spatium pertranseundum à primo corpore, quam quantitas ipsius, vt Auer. dicit in 2. cœli, com. 46. Patet enim quod cœlum prius pertransiret partem spatij quæ est ab Oriente ad Meridiem, quàm illam, quæ est à Meridie ad Occidens, nihilominus quàm si ibi esset realis distinctio quantitatis spatij & quantitatis mobilis. Similiter nõ refert in proposito, an quantitas spatij quantitatem temporis augeat, ex quantitate successiui motus motus infinitus est proprius effectus Dei: quia quod potest in infinitum motum, quo ad suam totalitatem, potest nihil minus in ipsum, tam si sit vnius mobilis absolutè, quam si sit vnius mobilis infinities iterati: & consequenter est virtutis infinitæ. quia à propria causa effectus recipit mensuram, speciem. His inquam omissis, quia absque probatione dicta sunt, quod mihi videtur, scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde est, quòd Arist. medium terminum tacuerit, & tantùm studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco. dixit. Non enim in 8. Phy. aliud mediũ assumitur, nisi motum esse tempore infinito: & de hoc magna solicitudo fuit, quod extenere tempore infinito: & de hoc magna solicitudo fuit, quod extenderet virtutem infinitam. Constat autem quòd hoc abstrahit a motu, ergo à se, vel non à se: & quòd motioni a se accidit, quòd sit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, si esset in tempore finito, vt ipsemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, quod infinitas non dependens, sed prima est proprium medium ad virtutem infinitam: quia secundum hoc primitas motus esset proprium medium, siue ille motus sit finitus: siue infinitus: & sic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & sic Arist. scilicet scientiarum artifex: tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino, scilicet primitatem motus: & solicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo per accidens, scilicet infinitatem temporis, cuius oppositum vbique docuit faciendum. Aegidii vero deductio quamuis veritatem à longè tangere videatur (vt in sequentibus patebit) veritatem tamẽ allequuta non est: quia ex eo quod totus motus cœli ponitur effectus alicuius causæ per se, nõ est ab eo nisi sequax deducta infinitas intensiua illius causæ, sed assumptæ sunt proportiones voluntariæ vel remotæ: vtpotè quod proprius effectus à per se causa recipit specié, & mensurã. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extensiuè necessariò fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit à causa infinita, cum nõ appareat, quare ipsa totalitas, quod vnitas infiniti motus non possit per se intendi, & fieri à virtute finita immobili ad cõtinuandam & conseruandam perpetuo inferiorũ successionem, &c. vt dicitur in secundo de generatione. tex. 57. & 12. Meta. com. 30. Latius igitur quod mihi in rebus apparet, prosequendum est: eo quod difficultatẽ motam directè discutit, & ad principale propositum propriã viam docet, & Arist. tam inẽti quã verbis consona videtur. Præmittendum est ergo primò quod perpetuitas motus sicut, & alia quantitas dupliciter imaginari potest, quod fiat ab aliqua virtute. Vno modo per se primò: secũdo modò non per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primò ab aliqua virtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione: in illud autẽ dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinẽ propriam illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua cõditione annexa illi virtuti, quæ est extra latitudinem illius virtutis formaliter sumptæ, verbi gratia: & est exemplum dẽ-fernies proposito. Virtus calefactiua vt octo B. ignis durãtis centum annis: potest in duos effectus, scilicet & calefacere vt octo, & tam annis: potest in duos effectus, scilicet & calefacere vt octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum: sed primum potest ex ratione propria in quantum est virtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet vt octo: hæc enim perfectio intra latitudinem virtutis calefactiuæ clauditur. Secundum verò nõ potest ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo posset quod patet esse falsum in D. igne durante per diem tantùm, sed potest ex annexa sibi duratione cẽtum annorum: quam patet esse extra rationem virtutis calefactiuæ, & cuiuscunque alterius virtutis motiuæ formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest cõtinuare calefactionem per centum annos, quia virtus eius durat cẽtum annis: vt de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primò ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis causa causatur, tunc autẽ non per se primò, quãdo non ex ratione propriæ potentiæ agentis, sed ex cõditione illius fit. Ex hac autẽ distinctione ex parte effectus manifestè patet, quòd non per se primò ab aliquo, quando ex perfectione infra latitudinem potentiæ agentis causa causatur, tunc autẽ non per se primò, quãdo non ex ratione propriæ potentiæ agentis, sed ex cõditione illius fit. Ex hac autẽ distinctione ex parte effectus manifestè patet, quòd siquidem dupliciter potest: alia distinctio ex parte causæ. Potest siquidem dupliciter

imaginari aliquam virtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per se primo, id est ex ratione propria vt exposuimus, & alio modo nõ per se primo, sed ex annexa eius cõditione: vt etiã exposuimus. Differunt autẽ vis perpetuatiua motus per se primò, & vis perpetuatiua non per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primo in hoc quod vis perpetuatiua per se primò respicit infinitatem durationis, vt per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudine in illã potest. sicut vis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: vt per se primo effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua nõ per se primo respicit infinitatem durationis, non vt per se primo effectum, sed vt conditionem proprij effectus.

¶ Secundo in hoc, quod illa respicit quantitatẽ durationis vt per se proprium effectum: quia infinitas durationis quædã quantitas durationis essentialiter est omnẽ quantitatis durationẽ in se claudens. Ista autẽ non nisi per accidens quantitatẽ durationis respicit, scilicet vt conditionem necessariò comitẽ sui proprij effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His verò prælibatis, oportet secundò tres conditionales stabilire: ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

PRIMA conditionalis est: Si A per se primo mouet tempore infinito: A est virtutis infinitæ intensiuè declaratur ista: quia stando infra latitudinẽ virtutis per se respicientis quantitatẽ durationis vt propriũ effectum, quæ potest vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: valet argumẽtum. Ad continuandũ aliquo tẽpore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus, maior virtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc consequentia super illam regulã. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximum ad maximum. Quare absque dubio vniuersaliter & necessariò tenet in his, quæ se respiciunt per se primo, vt S. Tho. in 3. contra Gene. cap. 139. dicit. Fundatur etiam super illud principiũ Metaphysicum. Cuiusque potentiæ propria latitudo proportionabiliter respondet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuè in omnibus: ergo virtutis quatificatiuæ motus, si esset propria latitudo, responderet propriæ latitudini quatitatis durationis: sed propria latitudo quantitatis durationis attenditur penes extensiõne durationis: quia duratio non augetur per intensionem, vt qualitas, sed extensionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quãto maiorem posset quantitatẽ durationis producere, tanto maior esset, ergo si infinitam infinita. Vnde proportio virtutis quãtificatiuæ, seu continuatiuæ motus, ad quantitatem per se durationis est, sicut proportio virtutis calefactiuæ ad quantitatem per se caloris. Et nulla est differentia proportionum: quantus sit differentia rerum subtractarum proportionibus, quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas verò durationis est extensiua. Quod tamen, vt ex dictis patet, proportionem nõ variat: eo quod hoc est, materiale, & per accidens. Formale enim est, vniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potẽtiæ actiuæ respondeat latitudini propriè sui per se primo effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur secundum extẽsionem, vel intensiõnem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, supradicta principia nõ habere locum, nisi quando quãtitas per se effectus est quantitas intensiua. cùm Philosophia abhorreat voluntariũ, oportet huius reiici rationem reddere. Nulla autem ratione fulta apparet hæc responsio, nisi forte dicatur, quod quia magnitudo virtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalẽ, ideo non respondet nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas autẽ perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quãto maior duratio, tanto perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, vt ibi citur primò Ethico. c. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter cõtingit loqui de quantitate durationis, vno modo secundum se, alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si cõsideretur vt est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cùm sit extra rationes formales rerum, nõ auget propriam perfectionem alicuius rei: nõ enim est perfectior calor durans centum annis, quàm durans vno die. Et hoc modo est sermo de quãtitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex com. Auer. & S. Thom. & consequenter hoc modo verificatur, quòd quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si verò consideretur primo modo, scilicet secundum se, sic cum bonum diuidatur in decẽ prædicamenta, sicut ens, vt in 1. Ethic. Ibidem dicitur: & quantitas durationis sit quædam entis species: quandam etiam bonitatem secundum se necesse est ponat. Ac per hoc manifestè patet, quod si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quantitas molis aliquam perfectionem dicit, alioquin inter entis species non esset: & maior maiorem: & infinita infini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tam:non minus in suo ordine,quam calor infinitus,& tamẽ quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionẽ. Quòd ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi,scilicet vt conditio alioru,& sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quædam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem, quemadmodum calor vendicat sibi eam secundum suam intentionem. Vnde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. Primò,quod non oportet quantitatem durationis esse quantitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem:sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundò quod falsum est,quod quantitas durationis secundum se non ponat quantò maior maiorẽ perfectionem, quamuis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in prædicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundum se:consequens est quod firma stet veritas illorum principiorum etiam in his effectibus,quorum propria quantitas est quantitas extensiua. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suæ speciei. Manifeste autem patere possunt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis:applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam:vt facile eit cuique exercitato deducere. Vnde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic quòd aliquanta virtus,ad effectum aliquantæ perfectionis,requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis,& infinita ad infinitæ perfectionis effectum:sed duratio est effectus aliquantæ perfectionis: ergo ad faciendum per se primò aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus,& ad maiorem maior, & ad infinitã infinita: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem,& infinita infinitam.

Rogóque omnes iterum atque iterum,ne auertẽdo mentis intuitum ab eo quod est per se,ad id,quod est accidens,fallãtur, inintentes supra adductæ glossæ: absque ratione dicẽdo quod si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta virtus : ad effectum maioris perfectionis intensiuæ requiritur maior virtus, non autem ad effectum maioris perfectionis extensiuæ, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa,vt ex dictis patet optima est,loquendo de causa per se primò illius effectus,cui vtraque quantitas conuenit,intensiua intra propriam latitudinem, & extensiua extra:sicut est calor,&c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causæ in ordine ad proprium effectum,& eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione:eo quod eadem ratio saluatur in proportione causæ & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiuè, siue extẽsiuè:ratio scilicet maioris perfectionis secundũ propriã rationem suæ speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intensiuæ alia ratione, nisi quia quanto effectus per se primò alicuius est perfectior infra latitudinem propriam,tantò perfectiorẽ causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiua caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, sed intẽsiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris:ista autem intra. Hæc autemmet ratio saluatur in effectibus quantitatis præcise quantitate extensiua: quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensiuam augmentationem,vnde vniuersaliter loquendo,effectum esse perfectionem intensiuè vel extensiuè, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinem suæ rationis formalis,quod per se consideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorum: quod perfectiorem causam exigat & concludat, sicut esse album vel nigrum accidit colorato : & est ratio eorum,quod sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod in cæteris entibus à quantitate manifestè videmus: quod sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maioritatem virtutis per se primo actiua illius,& nulla perhibent sensus virtutem actiuam per se primo quantitatis: propter quod nũquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis extensiuo cremento effectus. Quidquid enim sit de virtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiuæ,discernendum est intellectuum acumine,vt dictum est inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensione & quorum propria perfectio consistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum, & propterea non concluditur maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In istis autem extendi est infra rationes formales eorum,& est ipsum eorum intendi:& ideo idem exigit & concludit in virtute eorum actiua per se primo,quod in illis infert intendi,si inueniatur virtus per se primo, actiua quantitatis. Vnde non obstat propositũ si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quãtificatiuam motus: nobis enim sat est veritas conditionalis quæ permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est,si quis putet dictum processum ideo non tenere in effectibus quantitatis extensiuæ, , sed intensiuæ : quia in extenso quod additur licet perfectio quædam sit, non includit in se minus extensum, & aliquid vltra:intentius autem includit in se remissum, & aliquid vltrà perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero æquàlem. Puerile inquam dixit, quia sic habet maius secundum extentionem ad minus,puta spatium duarum horarum , ad spatium vnius,aut bicubitum ad cubitum:sic maius intensiuè ad minus:puta calor vt quatuor ad calorem vt duo. vtrobique siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriæ rationis formalis addit. Cõstat autem ex dictis, quòd in prædicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum,nisi maioris ad minus: Argumentum enim semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquantæ virtutis,ergo potẽs in maius:est maioris: ergo in infinitum est infinite. Nihilominus diligenter aduerteti apparebit quod quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem : & ideo seorsum non infert maiorem virtutem:ita in extenso gradus,verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus : nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua : sed ex eo quod totum calidum , puta habens quatuor gradus caloris,est perfectius,quam calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo,quòd totum extensum est perfectius.

¶ Friuolum quoque omnino est, si quis admittat prædictũ processum tenere quo ad effectus quantos quantitate permanente, non autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phyf.de virtutibus motuus & earum proportione : cùm motus & tempus,& de quibus est ibi sermo,successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem conditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum,&c. A est mouens immobile.& accipimus mouere proprie, vt distinguitur contra mutare. Et rursus accipimus,mouet,vt motor,non vt instrumentum motoris,primum propter illuminationem, secundum propter corpus cœleste trahens secum ignem : quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totum & partes : & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: vt multis placuit, quamuis non sufficienter. Probatur ista consequentia octauo Phyf.text.85.ex proposito : & 12. Metaphyf.text. 43.ex hoc quod motor motus non semper eodem modo se habet aut in se,aut in ordine ad mobile : id autem,à quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet.ergo.

¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liquet enim tum quod perpetuitas motus duabus attestatur causis , scilicet infinitate virtutis per se primo causantis ipsum,aut immobilitate motoris. & consequenter quod diuersimode ab illis dependet , & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primò,(seu ex propriæ latitudinis perfectione)illam causante. Immobilitatem verò virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et meritò:quia immobilitas est extra latitudinẽ perfectionis virtutis tam motiuæ quàm quantificatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque intra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei,(puta caloris) etiam si in infinitum crescat , caloris naturam non exit. Immobilitas verò conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor siue vt mille,siue vt infinitus:nunquam peruenietur ad hoc quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis,formaliter sumptis, siue secundum rem sint in materia,siue non,intelligi volumus, oportet enim Philosophum formaliter loqui. Vnde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus duplicitèr potest imaginari, quod fiat. Vno modo à virtute per se primò ipsam causante,& sic oportet,quod fiat à virtute infinita intensiuè: vt patet ex prima conditionali. Alio modo à virtute nõ per se primo ipsam causante,sed per se primò causante talem motum & secundario causante eius perpetuitatem,vt illius conditionem: & sic oportet quod fiat à virtute motiua immobili,quæ ex perfectione suæ virtutis causat talẽ motum puta Saturni : & ex immobilitate eiusdem semper perseueret idem faciens. Vt sic conditio virtutis sit causa conditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propriæ perfectionis effectus,& propter hoc Aristo.8.Phyf.in text. 78. infinitatem temporis motus adscripsit infinitati virtutis,& in text. 85. adscripsit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta & ad primum motorem,& alias intelligentias inuestigandum: vt ibidem D. Tho. notauit. Ex primo enim primum motorem octauo Phyf.text. vlti.& 12. Metapho.text.41.concluſit. Ex secundo verò numerum intelligentiarum text.43.& 44.Non enim ibi inuestigatur numerus infiniti motoris(vt quidam rudes & cæci dicunt)sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine textu 41. & ex ipso textu 43.vbi semper est sermo de immobilitate motoris tempore æterno,&c.

TERTIA igitur conditionalis, cuius antecedens supponit Arist.cum suis sequacibus esse ista, Si cœlum mouetur tempore infinito,primum mouens ipsum est infinitæ virtutis intensiuè. Et aduerte differentiam inter hanc consequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur,A mouet,&c.ergo,A est infinitæ virtutis: vt in prima:vel,ergo A est virtutis immobilis:vt in secunda. In hac vero non inferimus,ergo mouens cœlum : nec,ergo quilibet motor cœlestis:sed , ergo primum mouens est virtutis infinitie intensiuè. Probatur ista sic : Cœlum mouetur tempore perpetuo:ergo ab aliqua virtute per se primò & directè potẽte in sempiternitatem motus, talis est infinita intensiuè: vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ:ergo inuenitur aliqua virtus infinita intensiuè. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore cœlestis,aut in primo tantum. Non in quolsbet: tum quia non oportet,tum quia neuter ab altero dependeret insempiternè mouere: tantum enim est ponere infinitum vt sic dependere:tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiternè: quod est impossibile,vt monstratur,primo Poster.ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima cõsequentia probabitur. Cuius vis consistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primò intendente & potente in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandũ. Probatur ergo primò, quod hoc sit possibile:deinde quod sit de facto. Primum probatur:quia si esset inconueniens aut impossibile , sempiternitatẽ motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo , hoc non esset , nisi vel quia duratio motus,cuius species est sempiternitas,non est res separabilis à motu,sed simul est & non est,& fit & non fit cum motu:ac per hoc sufficienter fit à quolibet mouente , sicut & motus: vel quia duratio motus passio motus est:eo quod tempus,vt dicitur in 4.Phyf.tex.130.& 12.Meta.text. 29. aut est idem motus,aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens quam productiuum subiectiue,vt patet inductiuè. Vel quia, vt superius tactũ est,duratio motus non est nisi conditio eius , conditionibus autẽ rerum non debetur propria virtus actiua : sed sat est conditiones actiuas sequi. Præter enim hæc tria non apparet ratio , quare impossibile , aut inconueniens , sit sempiternitatem vendicare sibi actiuas,aut inconueniens , sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primò eius actiuam:sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium , etsi cõcludat,quod producens vnam in rerum natura producat alterã: non tamen concludit , quod à quocunque producatur per se primò vna,ab eodem producatur per se primo & altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens : & per hoc habeatur,quod causans tale ens causet etiam ens : non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis,inquantum tale, ergo & inquantum ens : vnde Arist.in 6. Metaphy.in principio venatur principia,& causas entium, inquantum entia. Durationem autem passionem esse motus etsi verum sit quo ad aliquid:puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum,& inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius:non tamen est verum simpliciter:quia constat quod verè,& simpliciter passio alicuius producitur consecutiuè ad productionem subiecti vt à virtute per se primò productiua subiecti,secluso quocunque extrinseco,sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat à virtute motiua,vt sit ratione ipsius virtutis,sed cõsequitur cõditionem extrinsecam ipsius virtutis,scilicet durationem eius,vt patet inductiuè. Non est igitur passio propriè loquẽdo sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiuæ,concluditur causa ad hoc,vt fiat absolutè:sed ad hoc vt per se primo fiat.

¶ Non enim superfluè quæritur à quo per se primo fiat animal, quamuis sciamus ipsum fieri à generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur , si tam nobilis conditionis motus,qualis est sempiternitas , specialis causa quæratur, & non sat sit credere , quod fiat vt conditio præcisè : nihil enim contra principia naturalia,aut metaphysica,aut quæcunque alia apparet sequi : imò inuestigatio hæc consequens est processibus Arist.in 6.&.7.& 8.Phyf.,vbi causas motus aptauit secũdum diuersas proportiones ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens,sempiternitatem motus talem esse effectã: quod possit produci ab aliqua virtute per se primò. Quod autem hoc sit de facto probatur primo,quia vt dicitur 2.Phyf.tex.26. & 8.text. 39.semper ponẽdum est id quod est aut causat per se,ante id quod est aut causat per aliud. Constat autem quod causans sempiternitatẽ motus,quia immobile causat eam per accidens,seu per aliud à virtute sua actiua , ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione suæ virtutis actiuæ sempiternitatem facit: hoc enim tantum est quod per se primo illam causare potest.

¶ Secundò,quod sempiternitas motus cœlestis est effectus dignissimus:vt eius effectus ostendit,scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium , ad quam tota sphæra actiuorum & passiuorum & singula in ea contenta secundum vires conantur, & pro ea agunt,quicquid agunt, vt Auer.dicit 2. Cœli,com. 17.& Alber.Magn.ibid.confirmat. Irrationabile est autem effectum adeò nobilem in rerum natura absque per se primo causa actiua fateri. Et confirmatur , Quia cum in motu cœlesti sint conditiones , scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui rationem claudit tempus, vt patet in 4. Phyf.text. 96.& sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus,& de se patet,& 12.Meta.com.41.habetur , vbi certa velocitas finitati virtutis sempiternitas vero infinitati attribuitur motoris absque potentia omnino: secundo quoque cœli text. 17. dicitur quod sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonicis confirmantibus , ibidem à S. Thoma cognouimus entia tantum sempiternitatis,quantum diuinitatis sapere,& determinata velocitas absque dubio habet causam per se primo ipsam causantem apud omnes Philosophos : quæ dementia esset sempiternitatem cœlestis motus causa per se primo priuare. Relinquitur igitur ratio tota,& stabilis & efficax,cum etiam fugiendi via concessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem fine priuare. Vel dicendo quod sempiternitas motus non habet causam per se primo actiuam quod esse nefas oftensum est. Vel dicendo, quod habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc oftensum est esse ignorantiam propriæ vocis , quia nulla virtus per se primò actiua alicuius , est actiua illius ex aliquo extra propriam rationem formalem,alioquin esset actiua illius,circunscripto omni alio , & non circunscripto omni alio:quod implicat.Impossibilitas autem & vniuersaliter immobilitas , vt de se patet:& superius declaratum est:extra latitudinem est cuiusque rationis formalis virtutis actiuæ formaliter sumptæ: vnde dicere quod virtus A sit per se primo actiua sempiternitatis , & dicere quod ideo est actiua sempiternitatis : quia est immobilis:& semper manet eodem modo:est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motum dubium cõtra processum Arist. redeundo, dicimus quod quia sempiternitas motus exigit per se in primo motore seu in eius propria potentia actiua infinitatem intensiuam:& hoc non habet ex eo, quod ponitur in motu infinito ex parte mobilis , nec ex eo quod ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati,sed inquantum est secundum se effectus quidam,cui accidit quod hoc vel illo modo soluetur:ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se,siue infinito per accidens, cõcludi optimè potest absque æquiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primò in sempiternitatem. Vnde attenta sempiternitate motus formaliter , & relata ad virtutem actiuam per se primo illam respicientem , quamuis æque bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis,siue hoc siue illo modo ponatur.Arist.tamen à notioribus doctrinã subtilissimam tradens , deduxit in tex. 78.ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis,infinitatem intensiuam potentiæ: & in textu vltimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij concluſit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sumptæ si ex sempiternitate formaliter accepta in quonis motu saluari ponatur. Propter quod in text.78.nõ posuit mobile infinitum,sed tempus tantum: vt doceret,quod non concludebat ibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis , sed ex propria ratione infinitatis temporis , & in text. vlti. secundum vtranque translationem non sat tuit Arist. subsumere , quod primum motum mouet motu perpetuo , aut tempore infinito , sed subsumpsit vtrunque simul : vt ostenderet , quod non arguit absolute ex hoc quòd mouet perpetuo(cùm hoc sit commune omnibus motoribus cœli)sed ex eo,quod sic mouet tẽpore perpetuo.vt ipsam infinitatem temporis per se primò causet:alioquin nugatio commissa esset in illa minore:quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluendo dicimus,quod medium ad probandam illam minorem , scilicet primus motor est virtutis infinitæ & hoc,mouens per se primò tempore infinito , ita quod maior syllogismi sumpta ex tex.78.est ista , Mouens per se primo tempore infinito,est virtutis infinitæ.Minor vero sumpta in textu vltimo est ita,Primus motor mouet per se primo tempore infinito,ergo primus motor virtutis infinitæ , vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis,non obstat , sed magis attestatur processui : quia proportio virtutis per se primo respicientis durationem motus,ad finitatem,& infinitatem tẽporis,absolutè declarata,& concluſa est ibi in materia clarius eam repræsentante, scilicet in motu infinito per se : vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc à subtilissima deductione , quam D. Thomas 8. Physic. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cùm enim medium Arist. sit mouens tempore infinito,ille apposuit ly per se supra ly infinito,nos vero supra ly mouens. Secundo in minore:quia apud nos,minor est vera de facto quo ad operationem primi motoris : apud illum vero minor est vera quo ad virtutem primi motoris.Nõ enim de facto primus motor mouet tempore infinito per se:sed oportet eum esse tantæ virtutis , quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantum ex parte virtutis fuæ, posset mouere tempore infinito per se: quia causæ per se oportet respondere effectum per se. Primus autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile, tempus infinitum per se inueniri, siue non oportet primum motorē tantæ virtutis esse si est per se causa infinitatis motus. Conueniunt tamen hæ deductiones in cōclusione (quia vtrobique concluditur infinitas intensiua primi motoris) & in radice: quia vterque processus ponit primum motorē esse, per se causam durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille processit ex eo quod causæ per se oportet esse tantam virtutem vt posit in effectum per se: quod fundatur super secundo Phys. text. 36. Iste vero, quod causam per se primo alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentum proprium effectus sui, cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶Est vt multis philosophantibus cōplaceamus qui volunt potius cum Auer. errare quam cum aliis verum sequi: ostendendum superest hoc idem Auer. docuisse. In 12. liquidem Metaph. com. 41. posiquam concluslit iuxta demonstrationem 8. Phys. quod virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito corpus cœleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore: mouet statim dubium communiter tactum à doctoribus 8. Phys. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine: sequitur motus in non tempore: & si ponatur extra magnitudinē, non sequitur motus in non tempore, quæ est ratio difformitatis. Et statim respondet, quod hoc ideo est quia motus cœli fit à duobus motoribus: quorum alter est finitæ motionis, & est anima cœli. & alter infinitæ, & est potentia omino sine materia: & quod motus cœli à motore finito habet, quod sit in non tempore, & à motore infinito, quod sit tempore perpetuo. Vbi à plano sensu literæ non diuertendo, manifestè patet, quod ipse est opinatus primum motorem esse infinitæ virtutis intensiue, & propter istam infinitatem causare per se primo sempiternitatem motus cœli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis: quæ cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatem motus, per accidens tamen: vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. aliis locis eiusdem cōtradicere videntur: (vt adduximus arguendo ad oppositum) ideo à diuersis diuersimodè exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit non se Auerroistam, sed Auerroim suum facere, vnde oportet expositiones eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidam igitur dixerunt, quod Auerrois intendit quod sit finitus intensiuè primus motor, infinitus autem in duratione: non tantum formaliter, sicut alij motores: sed etiam causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino, & per hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidam eorum dicunt quod illa distinctio motoris in finitum & infinitum, est distinctio realis: quidā vero quòd est distinctio rationis in primum motorem secundum quod est finis, & ipsummet secundum quod est agens, & secundum quod agens mouet in tempore: quia est vigoris finiti intensiuè: secundum vero quod finis, perpetuat motum: & ideo dicitur infinitus in duratione causaliter. Alij vero dixerunt, quod primus motor non est virtutis finitæ nec infinitæ intensiuè: quia non est virtutis actiuæ, sed dicitur, infinitæ causaliter, causalitate finali: vt dictum est. Alij autem dixerunt, quod illa verba Auerrois examinãda & glossanda sunt secundum determinationes factas inde substantia orbis, &c. vbi magis ex proposito tractauit rem hãc, vbi manifestè negauit infinitatē intensiuā. Sed q̄ omnes huiusmodi responsiones errant manifestatur. Et primo quod loquatur de infinitate intensiua, probatur primo sic. Quandocunque aliqua distinctio proposita habens plures significationes & alterum oppositorum declaratur ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundum quam intensiuè sumitur, reliqui debet sumi secundū oppositam intētionē. Patet ista: alioqui periret omnis certitudo diuisionum, & syllogisini diuisim, &c. sed Auer. diuisit motorē cœli in motorē finitæ motionis: & infinitæ motionis: & describit sic alterum membrū, scilicet motorē finitæ motionis per finitatē intensiuè, vt patet quia ibi expresse subdit. Dicere finitarē, est dicere proportionē motoris ad motam rem: ergo reliquum membrū, scilicet motor infinitæ motionis est describendū secundū intentionē oppositā. scilicet q̄ dicere infinitatē est dicere in proportione. & sic erit motor infinitus intensiuè. Secundo sic: Termini quæstionis & responsionis secundū artem demonstrationis non differunt, sicut nec quæstio differt à conclusione in terminis, sed in modo. Cōstat autem q̄ motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiuè, quoniam est ille, de quo dicitur in 8. Phy. tex. 79. q̄ mouet in nō tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiam intēsiua. Tertio sic, Quælibet responsio à sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæst. motꝰ respondet, sed ista non respondet quæst. motꝰ, nisi intelligatur de infinitate intēsiua: ergo, &c. Declaratur minor: quæst. est virtus infinita requisita ad mouendum tepore infinito, posita in magnitudine, infert motum in non tempore & posita extra magnitudinē, nō. Huic autem quæsito non satisfit dicēdo, q̄ hoc ideo est, quia ibi sunt duo motores separati & ambo finiti, sed alter actiuè, & alter vt finis, & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore vero vt agēs est quod motus sit in tēpore. Hoc enim siue verū, siue falsum sit, est impertinens quæsito: & sollicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare a virtute separata nō sequitur motus in non tēpore, sicut a virtute posita in magnitudine. Et cōstat q̄ est sermo de virtute actiua. Hæc autem quæstio vt nouitij possint percipere (sicut & quælibet alia) aliquid certum supponit scilicet infinitatē virtutis siue in magnitudine, siue extra. hæ quærit dubiū quare si illa sit infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tempore: & extra nō. Quæratur ergo ab istis primò: Qualis est illa infinitas virtutis, quæ supponitur intensiua, an durationis: si intensiua, habetur intentū: si durationis, quæst. & nulla & ridiculosa est. Nulla quidē quia à virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tēpore: vt patet de virtute alteratiua solis à qua res aliqua alteratur, & tamen in tēpore. Nec potest dici quod illud est verū tantū de virtute motiua vnico motu locali tantū: quoniā expresse Arist. in 8. Phy. tex. 69. vnco de hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocūque motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quærere, quare a virtute finita in vigore, infinita autē duratione separata materia, prouenit motus in tempore, & non in toto tempore. Quis enim est adeò rudis, vt ignoret finitatē & infinitatem intensiuam virtutis, sequi velocitatē certā vel incertā motus, & nō finitatem & infinitatē durationis: Vltimū igitur refugium horū est, quod quæstio illa neutrā infinitatem determinatè supponit, sed infinitatē in cōmuni: quoniam ex motu perpetuo neutra infinita determinatè cōcluditur sed in cōmuni cōcluditur, quod oportet virtutē motiuā tempore perpetuo esse infinitā. Vnde dicūt quod quæstio Auerrois est, cum sit q̄ virtus motiua tēpore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tēpore, & extra magnitudinem, nō. Et responsio est supponēdo q̄ si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tēpore perpetuo, oportet quòd sit infinita intensiue, ex 8. Physicorum, textu 78. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore, ex textu 79. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem, & illa est necessario infinita secundum durationē, & distinguitur in motorem & agens: & sic est finitæ motionis, id est, mouet in tēpore, & motorē vt finis, & sic est infinitæ motionis: id est, mouet infinito tempore, quod virtuti positæ in magnitudine conuenire non potest. Non enim potest distinguī in motorē vt agens, & vt finis: & ideo oportet, quod virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore extra magnitudinem, nō. Sed verè isti intuntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, scilicet in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidē. quia falsum est, quod virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiuè, si extra magnitudinem, non. Quæratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phy. quia est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se & per accidens. Si est primo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illam oportet esse infinitam intensiuè. in text. enim 78. nō est sermo de tali virtute: sed de prima, vt ex dictis patet. Amplius: Cum Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intensiuè, puta vt centum, & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiuæ, quod semper perseueret in eodem vigore, quare, inquā, est q̄ virtus talis si ponatur extra magnitudinē, sequitur quod sit infinita intēsiuè. Hoc enim neque est parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc est super quod isti fundantur. Quod si dicatur quod hoc oritur ex hoc, quod illa virtus actiua semper remanere debet in eodem vigore, hoc puerile est, quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi q̄ illa virtus oportet quod ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autē, quod virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæque durationis siue in quanto, siue extra, nō habetur maior perfectio intensiua, vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auer. dicitur. Et datur exemplum de albo, q̄ ex hoc, quod ponitur perpetuum, non sequitur, ergo est albius: quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Vnde ridicula est, quòd quidā inter Philosophos se locātes dicāt, quòd ideo nō potest esse virtus motiua actiuè tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitatē intensiuè. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua.

Pudet autē adducere quorundā fatuitatē dicentiū, quòd processus non fit ab Auer & Arist. ad concludendum, primum motorem esse incorporeū absolutè, sed ad cōcludendum, ipsum esse incorporeum, id est non immersum materiæ, ad esse quæ est tantum apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis si quidem Arist. à tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cum Auer. tractatus intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura

natura quanti & extensi siue corruptibilis siue non: vt patet: & in tex. vltu-ratione formans ex efficacia probatorū, & non aliter cōcludit primum motorē impartibilē: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictum, s. q̄ virtus motiua actiuè tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiuè, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationibus terminorum hoc non deduci: sed oppositū quo ad primā partem, & sensibilia idem testantur: ergo hoc est vocare dictum. Ex sensibilibus enim habemus, q̄ virtus alteratiua Solis est motiua actiuè, & est in magnitudine: & tamen nō est infinita intensiuè, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, q̄ quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tum quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de virtute alteratiua, & motiua secundum locum, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phys. text. 79. vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi Solis, tūc Sol vnū numero motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suæ virtutis quidquid sit de antecedente huius conditionalis: & sic virtus finita intensiuè, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnum motum continuum & non in non tempore: vnde quod de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est efficacia virtutis. Accidit enim tantæ virtuti, quod ad vnum plura subiiciantur, &c. & nihil minus posset in vnū semper, quàm plura. In expositione autem verborum Auerrois errāt: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quæsitū. esset enim responsio, quòd ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in nō tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in tantam virtutē intensiuè (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens hæc duo, potest sempiternum facere motum, quamuis non per se, vt dictum pluries est. Tertiò, quòd anima cœli licet sufficiēter, tamen per accidens facit sempiternitatē motus, sicut & ipsummet motor facit eā per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ per se primò intendenti illam. Et hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quòd motus cœli habeat sempiternitatem à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effective, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cœli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primò, q̄ anima cœli, aut non efficiat aut non sufficienter possit efficere sempiternitatē motus, & ideo attribuatur primo motori tanquam causæ sufficienti, & hoc conuincitur demonstrationē esse falsum supponendo animam cœli esse virtutem motiuam immobilem: vt patet ex 8. Phys. tex. 85. & ex supradictis. Secundò quod anima cœli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroim ibi: aut loquimur de cōmuni dependentia, qua omnia entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur cōmentum, ponens differentiam inter sempiternitatē & determinatam velocitatem motus cœli in hoc, quod illa est à primo motore, hæc ab anima cœli: tali enim dependentia cōmuni tam sempiternitas, quàm determinata velocitas est à primo motore mediante anima cœli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus, anima cœli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenendo primū motorem finitum intensiuè: & deducitur sic, Motore sufficiente ex his quæ in se intrinsece sunt, applicato mobili disposito, circunscripto quocunque alio, excepta cōmuni dependentia ad primum, necessario prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandam cōsecutionē causæ ad effectum, & econuerso. Sed anima cœli est actiuum sufficiens ex suis intrinsecis respectu motus æterni: ergo circunscripto quocunque alio excepto cōmuni influxu primi, potest in motum æternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, q̄ anima cœli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet dentia. Probatur minor ex eo, q̄ anima cœli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutē intensiuè (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens hæc duo, potest sempiternum facere motum, quamuis non per se, vt dictum pluries est. Tertiò, quòd anima cœli licet sufficiēter, tamen per accidens facit sempiternitatē motus. Primus autem motor facit eā per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causæ actiuæ per se primò intendenti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitæ intensiuè. Et in rei veritate ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, vt quæstio mota ostendit, & nō intendit subtrahere ab anima cœli causalitatem actiuam sempiternitatis: sed per sextam causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuā per se determinatæ velocitatis posuit animam, sempiternitatis verò primum motorem. Et finaliter, hoc potest dupliciter imaginari. Primò, vt sit sermo de dependentia communi: quia omnia causantur in genere causæ finalis à primo. Et hoc est cōtra Auer. ibidem: quoniam hoc modo non saluatur sua differentia inter terminatam velocitatem motus & eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter à primo motore. Secundò, vt sit sermo de aliquo speciali modo dependendi, in genere tamen causæ finalis. Et quantū verba eorū sonant, videntur dicere, q̄ quodā singulari modo sempiternitas est a primo fine, quo non est determinata velocitas: sic q̄ sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, q̄ ista sufficienter fiat ab agente, illa autē nō nisi adiūcta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quamuis ardua, & inexercitati est admittere illam in aere: ideo quæramus ab istis, quomodo sit ista differentia: Hoc enim nō potest nisi tripliciter imaginari, scilicet aut sic, q̄ sempiternitas careat causa actiua, & finali tantū attribuatur. Et hoc est ridiculū: quoniam non est intelligibile, q̄ aliquid effectiue producat motum, & non producat eius durationem, maximè cū tempus, quod est duratio illa (vt 12. Meta. text. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut eius passio. Cōstat autem q̄ hæc ab eodē fiūt actiuè secundū rem, quamuis non eodem modo: potest enim eorū, quæ sunt, idē realiter vnū per accidens, produci ab agente inferiori, & alterū per se: vt patet cum Socrates generat Platonē: tunc enim licet fiat Plato per se: fit tamen corpus vel mistum per accidens: vt dicitur in primo Phys. tex. 76. aut sic q̄ ad determinatā velocitatem causa actiua sufficit absque finali, ad sempiternitatē autem, non. Et hoc etiā est ridiculū: quia finis est causa cæterarum causarū: nullúsque est effectus naturæ aut artis absque fine. Aut sic, q̄ ad determinatam velocitatem causa actiua cum fine cōmuni sufficit, ad sempiternitatem autem non, sed requiritur specialis ratio dependentiæ ad primū motorem vt finem. Et hoc est iterum loqui in aere: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, quam illa, quæ in eodem com. 41. ex intentione Themistij subditur, scilicet q̄ motor qui mouet ad consequendum aliquid, vel cōseruandum aliquid transmutabile necesse est quòd quandoque cesset. Motor autem qui mouet propter aliquid semper in actu & immutabile, quia ratione mouet vno tempore, mouet semper. Et sic habetur specialis ratio dependentiæ sempiternitatis ex fine, quę nō habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum, nouitiorum est. Cū enim omnes animę cœlestes prima intentione operentur propter se (vt dicitur 12. Meta. com. 36. & secūdo Cœli. com. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu: & earū opera sint sicut opera artium: (vt dicitur 12. Meta. com. 44.) & finis sit principium in operabilibus: vt dicitur in 2. Phys. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt animæ illæ rationē sempiternitatis in suis operibus, ita ex aliis cōditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantæ velocitatis: & quare magis ab Oriēte moueant versus hemisphærium superius, & alia huiusmodi. Hæc enim omnia fiūt propter melius: vt ex secundo Cœli. tex. & com. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cum naturalia agantur propter finem, vt dicitur 2. Phy. tex. Vnde ex hoc nō magis habet, quòd sempiternitas specialiter dependeat à primo: quā certa velocitas: vtrumque enim eorum habet hoc modo specialē rationem dependentiæ ex fine. Amplius, Cū ratio sempiternitatis motus sufficienter sumatur ex his finis conditionibus, scilicet q̄ sit in se actu, & habitu & mouente, immutabilis: & hæc sint communia omnibus motoribus cœlorū respectu propriarum essentiarū: nihil proprium primo motori dixisset Auer. sed totū q̄ dixit cōuenit omnibus animabus cœlorū in ratione finis: nec potest dici, q̄ dictū Auer. cōmune quidem est omni motori separato in ratione finis, sed appropriatur primo propter dependentiā aliorū à primo & in ratione finis: quia sic non saluatur differētia inter sempiternitatem & velocitatē: vtraque enim propter indepēdentiam primo est attribuenda fini. Quòd si tanquam ad vltimum refugiū recurrendo dicatur, q̄ sempiternitas motus depēdet à primo fine quodam singulari modo ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc q̄ omnes motores cœlestes cōueniunt in sempiterne mouere: nō autem in velocitate motus (hoc enim ideo esse credendū est, quia rationem sempiternitatis habent respiciēdo primū: velocitatē verò respiciendo propria.) Hoc est cōtra Auer. qui expresse dixit in secundo Cœli, com. 38. q̄ motores inferiores sumūt rationes suarū velocitatū: secūdū q̄ magis desiderāt assimilari primo. Et loquitur non solum de motu diurno, sed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc nō est sufficienti ratione firmatū: q̄ enim cōueniant omnes in sempiternitate motus: vt dicit Auer. in secundo Cœli, cō. 38. & 71. & alibi, est quia cōueniunt omnes in hoc q̄ sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conijcere, q̄ sit ex singulari modo dependendi à fine cū clare pateat, q̄ finis communis cū immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est cōiecturis in manifestis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in cōmen. nihil aliud est quā temporalitas, in qua omnes motores cœli cōueniunt, sicut & in sempiternitate, nullus enim mouet in nō tēpore. Restat ergo, q̄ de infinitate intensiua sermo Auer. ibidem sit. Et licet deteriores sint predictæ rationes si duo motores secūdum rē in primo orbe ponātur, efficaces tamen sunt etiā si duo secundū ratio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, vnus autem secũdum rem ponitur, vt patere potest cuilibet eas explicare scienti. Vnde omnes expositiones cõmenti prædicti falsæ apparent. Vltima autẽ ordinem librorũ Auer. non pensauit. Cũ enim constet ex secundo cœli com 3. ꝙ tunc iã fecerat libellũ de substantia orbis: & ex pluribus cõmentis, quæ tunc etiã fecerat super libros Phyſ. & ex 12. Metaph. cõ. 65. quod inuenis erat quando fecit super lib. de Cœlo & sperabat in com. 352. se perfecturum Astrologiam: & quod senex scripsit super Metaphysica, manifestè liquet, ꝙ omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Metaphysicæ eius, & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

SECVNDA autem via ad ostendendã infinitatem virtutis Dei glorioſi sumpta ex S. Tho. breuior est. Et supponit Deum esse causam actiuã alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ siue omnium incorruptibiliũ, siue ab æterno, siue in tẽpore: nihil enim horũ refert, dũmodo concedatur per simplicẽ emanationẽ (quã nos creationem dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc autẽ nunc supponatur: Tũ quia cõmuniter excellẽtes viri hoc concedunt etiã de mente Arist. & Auer. Tum quia expresse cõtra Argazelem pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret specialem quæstionem, quã alibi tetigimus. Acquiescentibus ergo huic supposito, hæc via paratur: iuxta quã arguitur prælibãdo rationes terminorũ, scilicet ꝙ virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potentia passiua: siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Arist. cũ sequacibus posuerũt: siue in tempore vt fides Christiana determinat. Cæteræ autẽ virtutes actiuæ sunt effectiuũ ex aliqua potẽtia passiua præsuppositа: vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquẽdo semper de quãtitate virtutis seu perfectionis: Omne quantũ excedens aliud quantũ, sic quòd quãtũcunq; excessum cresc at, nunquã inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitũ intensiuè. Ista patet ex terminis, quoniã, vt dicitur in 8. Phy. tex. 79. si excedẽs est finitũ addendo semper quãtum ad excessum, quandoque æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquãtæ perfectionis: & sic excedit virtutẽ factiuã rerũ ex potentia subiecti, quòd quãtumcunq; augeatur nõ est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intẽsiuè. Probatur minor quo ad vltimam partẽ (quæ sola eget probatione) ducẽdo ad impossibile: quia sequeretur quòd virtus tantũm actiua ex aliqua potẽtia, & virtus actiua ex nulla potẽtia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Tenet consequentia supponendo vnum, quòd probatione non eget, scilicet quòd quanto aliquod actiuũ potest educere rem de remotiori potentia ad actũ tanto est virtuosius. Ad sensum enim patet quòd ad educendũ calorem de potentia aquæ, maior virtus requiritur, quam ad educendũ ipsum de potentia aeris: hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic. Sumatur virtus productiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potentia, & sit A. Sumatur quoque virtus productiua Bouis est aliqua potentia puta C. & sit virtus illa B. Tunc sic: Istæ duæ virtutes, scilicet. A & B per te habent aliquã proportionẽ, sit ergo proportio centupla: ita quòd A excedat B non plus, quã in centuplo. Et tunc sumatur potentia passiua in centuplo magis elõgata ab actu quã sit C, & sit illa D. Cũ ergo oporteat tãtò virtuosius esse agens quãtò elõgatior est potentia ab actu, necesse erit virtutẽ actiuam Bouis de potentia D, esse in proportione cẽtupla ad B, ac per hoc esse æqualem ipsi A. Et sic virtus productiua ex aliqua potentia, & virtus productiua ex nulla erunt æquales, quod est impossibile. Imò etiã eodẽ processũ potest deduci, ꝙ illa sit etiã maior: ꝙ est impossibilius. Nec potest inficiari quispiã hùc processum ex eo, ꝙ nõ potest sumi in rerũ natura potentia remotior ab actu quacunq; potentia data: oportet enim sic dicẽtes negare processum Arist. 4. Phy. tex. 72. vbi assumit plenũ subtilius quocũq; pleno. & 6. Phyſ. tex. 15. vbi assumit modũ velociorem quocũque motu: & breuiter destruere doctrinã traditã in lib. Phy. Saluatur enim efficatia horum & similiũ processuũ ex rationibus formalibus terminorũ, & ex veritate cõditionalium: quicquid enim repugnat veritati cõditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit in 8. Phy. text. 78. Vnde proposito sufficit veritas cõditionaliũ: puta si virtus aliqua produceret ex potentia in cẽtuplo remotiori, esset in cẽtupla proportione, &c. Stat ergo ratio firma, quãuis quidã nesciẽtes, aut nõ volentes eam formare, soluisse se arbitrati sunt, vt de Scoto patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse, quia S. Tho. nõ solicitus circa terminos, qui in autẽticis rationibus solẽt subintelligi, fecerat maiorẽ huiusmodi: Florũ, inter quæ nulla est proportio, alterũ est infinitum: soluit Scotus, ꝙ hæc non est vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctũ non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrunque esse quantum: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVÆSTIO.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT Igitur argumentis in oppositum respondere.

¶ Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quòd duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tantũ, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediatè vel immediatè: pertransibimus dicendo, quia est.

Tertiã verò principalẽ, scilicet an expositione virtutis infinitæ intensiuæ in rerum natura necessario sequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, scilicet secundũ Auer. & simpliciter. Quãuis igitur multi ex secundo cœli, text. 64. Vbi in summo gradu perfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimũ possidet. & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, ꝙ Deus mouet sicut amatum & desideratum: cedant Deum non esse causam agentem, sed finalẽ: & verius tamen dicunt sentientes vtroque modo Deum causam: vt Simplicius arguit ex primo cœli tex. 30. vbi Arist. dicit, Deum nihil agere frustra. Si enim ad hoc incõueniens solicitus fuit Arist. deducere, quòd Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere propter finem: ridiculum enim esset deducere ad hoc incõueniens de causa actiua. Auerrois quoque in de substãtia orbis, manifestè reprehendit dicentes oppositũ esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. com. 7. expresse dicit, quòd Deus mouet non tantùm vt finis, sed vt motor. Quod etiã firmat in 12. com. 7. & in com. 44. vbi etiam postmodũ Auicennam ponentem Deum esse tãtum finem, arguit, quòd oportet primi principis esse actionem, quæ cum hoc, quòd sit sibi propria, sit communis cæteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo cœli. com. 17. dicit, quòd omne habens actionem in se, habet actionem in alio: & in com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auerrois plenus est hac sententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta quòd in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eidem conueniunt: vt dicitur 11. commen. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat ꝙ Arist. dixit, Deũ mouere vt amatũ: non enim dixit hoc cũ dictione exclusiua: imò ex hoc magis habetur propositũ, suppositа illa vniuersali Auer. quã modo diximus. Id verò quòd ex secũdo cœli adducitur, admiratione dignum est, qua fronte ab Auerroistis adducatur, cũ Auerrois ipse ibidem in coment. 46. expresse dicat, quòd in illo summo gradu habẽte optimũ sine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias: ita quòd apud ipsum omnes intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & non tantùm Deus: & tamẽ cõstat apud eos etiã quòd cæteræ intelligẽtiæ agunt ad extra. intendit enim ibi Aristoteles apud Auerroin intelligẽtias quatenus intelligentiæ sunt habere optimũ (qd̃ est fœlicitas speculatiua) sine omni dependẽtia ab exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12. Met. tex. 39. deductio autẽ qualis optima, &c. & esse in primo gradu. Quatenus verò animæ sunt, optimũ assequi per motũ: & in secũdo locari ordine simul cũ corporibus, quorũ sunt animæ. Vnde Deũ mouere non solũ finaliter, sed actiuè dicimus. Et quãuis ex multis commentis videatur haberi, quòd Deus mouet immediatè: quia in cõ. 44. & 12. Met. reprehenditur ponentes Deũ esse priorem motore primi orbis: & in cõ. 38. expresse dicitur, quòd primus motor mouet sine medio: & in cõ. 48. numerãtur substãtiæ immateriales secundũ numerũ motuũ cœlestium expresse, supponendo nullã esse, quæ nõ mouet. vt tamen ex dictis superius patere potest, in com. 41. & 12. expresse dicit motũ cœli cõponi ex duobus motoribus. Et ideo sciendum est quòd ista sibi inuicem nõ cõtradicunt: quoniã cũ sint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicentis Deũ nihil agere ad motũ cœli, nisi secundũ quòd prima causa operatur per secundas: sed primũ motorem esse primã intelligentiam productam à Deo, quæ cum anima cœli mouet. Alia eorum, qui dicunt Deum solum mouere primũ cœlum. Auerrois via incessit media, vtrũque declinans extremũ: & ideo nunc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnauerit. Est igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tamen mouet solus.

Sed quia in motu primi cœli sunt duo (sempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarum) posuit vtrũque horum habere per se primò causam actiuam & propriã: sempiternitatis quidem Deũ, certæ verò velocitatis animam cœli. Et hic sensus respondet planè expositioni illius cõtenti absque extorsione. Et sic Deus nõ est prior motore totius: imo facit per se motũ totius quo ad nobilissimã eius rationem, quæ est sempiternitas: & hoc modo Deus non est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. quod est potentia non in materia: & per hoc volebat quod differret ab anima cœli. Et hoc modo saluatur quod com. 44. dicitur, quòd illud ꝙ intelligit motor corporis cœli de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialium substantiarum secundum numerum motuũ saluatur: quia ex motuum numero inuentus est numerus motorum aliorum à primo: quia iã ex infinitate motus stabilitus erat. Nullã enim substãtiam immaterialem ponimus nisi ex motu concluſam: sed primæ ex infinitate motus, cæteras ex numero motuum regulariũm & perpetuorum exigentium motores immobiles. Et hoc consonat textui Arist. expresse quærenti numerum motorum immobilium, nõ numerum motorum infinitorum: vt per hoc insinuaret quod de aliis primo loquebatur: quamuis primus quoque sit immobilis. Est siquidem sermo Arist. & Auer. & ibidem contra ponentes substantias immateriales absque aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidem: quod nos non diximus. Et breuiter hoc modo

modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & meritò: quia verò omnia consonant. Vnde Heliæ Hebræi labor, quòd vanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc quòd Deus dicitur motor effectiuè primi cœli sequeretur, ergo mouet solus primũ cœlum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad sempiternitatẽ sui motus actiuè causandam. Mouet ergo Deus cœlum effectiuè vt motor proprius, & mediante anima cœli. sic vt vtriusque proprius effectus motus cœli sit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

¶ De tertio autem (in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna videtur: diuisi siquidẽ sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, quòd ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequitur in necessario, ergo motus in non tẽpore. Quibusdam verò videtur, quòd distinctione opus sit in re hac. & hi in tres distincti sunt vias. Alij putant quòd distinctione modi agẽdi, scilicet liberè vel necessario opus sit. Alij verò quòd distinctio modi essendi illius virtutis infinitæ, scilicet an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autẽ duas distinctiones necessarias credunt ad saluandã infinitam virtutem in rerum natura, scilicet modi essendi (quæ modo dicta sunt) & modi agendi, scilicet meditationẽ vel immeditationem, ita ꝙ omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. & primã quidem postponentes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit, & eius fundamẽta sunt quæ arguendo adduximus) ad secundã nos transferamus opinionẽ, quia tria dicit. Primò, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessario sequitur ergo mouet in nõ tempore, ꝙ implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Arist. 8. Phyſi. text. 29. omnes Peripatetici: licet differãt in modo deducendi consequentiam. Scot. enim in 1. sent. dist. 2. q. ad vlt. dicit, quòd ex eo ꝙ in antecedẽte assumitur virtus infinita, subintelligendo, agat necessario sequitur, ergo actio sua est in nõ tempore: alio quin in æquali tẽpore agere cõtingerit virtutem infinitã & finitam, iuxta deductionẽ Arist. ibi. Ex eo verò, quòd in antecedẽte additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur quòd si agit, agat circa corpus: & cõsequenter quòd sit ibi aliqua resistentia, & sit etiã diuersa approximatio partiũ passi ad agens ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniam hæ duæ causæ, scilicet diuersa approximatio partiũ & resistentia, faciunt successionem esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, scilicet virtus infinita in magnitudine sequitur motus in non tempore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc quòd aliqua virtus est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est illæ duæ causæ successionis: sed vna tantùm, scilicet diuersa approximatio partium passi ad agens: sed ex omnibus his absque resistẽtia nõ sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifestè patent de virtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus propriè (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem. S. Thom. autem quia Arist. non fuit solicitus ibi de vtraque parte consequentis deducenda, supponit cum Auerroe & cæteris expositoribus (quãtum vidisse me recolo) quòd subiectum illius antecedentis, scilicet ly virtus seu potentia supponit pro virtute motiua, propriè sumendo motum, ita quòd antecedens & consequentiæ secundũ veritatem est hoc virtus motiua infinita est in magnitudine. Ergo. Et quòd hoc sit mens Arist. patet ibi, ex eo quòd probando suppositionem vnam, scilicet quòd motor virtus facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens: aut proiiciens, & omnino mouens. vbi manifeste patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine in tento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere propriè. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa: quamuis ex ista negatiua, nõ potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequẽti, quòd nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatem substantialem, & omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cœli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensæ.

¶ Facit tamen vim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc quòd virtus extensa non est intelligens, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de Anima, commẽto quinto. virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Arist. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantũ potest, sequitur, ergo mouet in nõ tempore: vt patet ex deductione Arist. ibidem. Secundò dicit quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessario, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberi, in cuius potestate est actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristotel. & Auer. & omnes Philosophos, Scot. cum sequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in 2. sent. dist. 1. quæst. 3. eos sibiipsis contradicere, ponendo Deum agere necessario.

¶ Mihi autem videtur hoc nõ esse contra Arist. eo quòd nulli imponendum est quòd nec dixit, nec necessario sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Arist nec ex dictis eius sequitur necessario. Demonstratio siquidem posita in primo cœli. tex. 99. sufficienter saluatur supponẽdo omnes intelligentias differre specie, quòd mouere quantum possunt, vt assimilẽtur Deo glorioſo: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessario illam causet. Numerus quoque intelligentiarum eisdem suppositionibus stãtibus optimè inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam quod dicitur in textu 79. scilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifestè ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facilè saluari videntur absque hoc. Nolo tamen propterea Arist. attribuere, quòd posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse nõ dubito: vt ex commento quarto duodecimi Metaphy. deducere facile esset: & commento vigesimoprimo secundi de cœlo manifestè habetur.

¶ Sed quoniã ex principiis philosophiæ non necessario sequitur, Deum agere necessario: idcirco quum soli rationi obediendũ sit, quòd secundo loco cõtra hoc obiicitur, soluendũ est. Quum ergo dicitur, id, ad ꝙ sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationẽ dicitur, quòd quamuis nõ sit impossibile, Deum velle vti tota virtute sua: est tamen impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, in hoc effectu, qui est velocitas motus. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut volũtatis: sed quia hoc nõ est factibile: vnde Deus vtitur tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, &c.

¶ Ad secundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandum est enim primò, quòd aliud est arguere ex potentia motiua infinita & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, scilicet necessario, vel liberè. Primum siquidem antecedẽs abstrahit ab omni modo essendi & operãdi: secundum vero modum essendi vel operãdi coassumit. Constat autem quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul: quæ non possent deduci ex illa ratione formali absolutè. Notandũ est secũdo, quod ex aliqua ratione abstractè, seu absolutè sumpta, dupliciter aliquid deducere cõsueuerũt Philosophi. Vno modo necessario, sicut ex ratione motus deducitur, quòd oportet esse in tempore, alio modo non repugnanter, sicut ex ratione motus deducitur, quòd quocunque motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, quòd consequens aliquid necessario, comitatur ipsum, in quocunque ponatur secundum omnem modum essendi illius: consequens vero aliquid non repugnanter, non oportet comitari illud in aliquo: imo stat quod repugnet ei in quocunque modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

¶ Notandum est tertio, quòd tripliciter potest imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatum.

¶ Vel quòd moueat infinita velocitate, id est, in nõ tempore: non est enim intelligibile, quod aliquid actualiter moueat infinitè velociter: & tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet tempus illius motus certum est secundum se, signetur ergo, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Phyſic. & venietur ad hoc, quod motus infinitæ velocitatis erit in æquali tempore cum motu finitæ velocitatis (vtpotè à virtute finita facto) quod est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinitè velociter, & mouere in non tempore. Vel medio modo, scilicet quod nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hæc autem tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolutè, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potẽtiam siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediatè, ita quod respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tempore, & mouere certa velocitate.

¶ Ad potentiam vero motiuam infinitam absolutè, extrema hæc sunt mediata, ita quòd stat ꝙ moueat sic velociter, quòd tamen semper velocius mouere possit. Et ratio differentiæ est: quia virtutis extẽsæ quantũ est posse, tantũ necessario est facere: vt patet inductiuè, & consequẽter si est infiniti posse, ergo habet adæquatũ facere: aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim sic ꝙ velocius possit, non esse adæquatum virtuti patet. Virtutis vero motiuæ infinitæ absolutè non oportet quantũ est posse, tantũ esse facere: quia abstrahit ab omni modo operãdi, & essendi. & cõsequẽter abstrahit ab hoc, ꝙ faciat secũdum totum posse, aut partẽ & tantùm vel tantũ. & ideo nõ necessario sequitur, quod si exeat in actũ, ꝙ exeat in opus adæquatũ. Notandum est quarto, ꝙ aliter agendũ est ex infinita velocitate ad infinitam potentiæ motiuæ absolutè, & aliter econuerso. Ex infinita si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem velocitate, determinatè infertur ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita vero potentia motiua nihil aliud potest inferri: nisi, ergo potest infinita velocitate mouere: quia si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, maior potest maiore, & infinita. Sed quia posse mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo sic, quòd possit facere motum infinitæ velocitatis in actu: alio modo sic, quòd possit semper facere maiorem velocitatem quacunque facta velocitate, ideo non potest ex infinitate potentiæ motiuæ absolutè inferri determinatè, ergo est actu infinita velocitas, sicut econuerso.

¶ His autem præmissis, dico quatuor. Primo quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in nõ tempore: quia si non, ergo mouet adæquatè certo tempore ex tertio notãdo, & tunc sequitur iuxta deductionem Arist. ergo virtus finita & infinita secundũ totum posse mouent æqualiter. Secundo dico, quòd ex hoc antecedente, A est virtus motiua infinita non sequitur necessario, ergo A mouet in non tempore, dicentibus enim quod non, subinferri non potest, ergo mouet adæquatè in certo tempore, datur siquidẽ medium, scilicet quod permittitur mouere A mobile tanta velocitate (puta decem horarum) nõ tamen adæquatè, sed potest semper velocius, vt patet ex tertio notando. Quod non potest dici, si virtus illa est in magnitudine, & ideo Arist. fundãs demonstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore: loquẽdo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali cõstat, quòd oportet supponere aliquam velocitatẽ esse illi adæquatam: quòd non oportet verificari de virtute motiua absolutè, quia abstrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedente A est potentia motiua infinita, non sequitur nõ repugnanter, ergo motus in nõ tempore. Probatur hoc ex illo principio: impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo nõ sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis: quòd possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter, ex quo nõ oritur necessariò: vt patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile verò nisi habeat cõnexionem necessariam cum antecedente ex illo oriri non potest: & hoc ideo est: quia impossibile ex terminis est impossibile simpliciter & omnino. Tale autẽ ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad quod conditionaliter sequatur: quòd sine necessaria connexione fieri nequit. Constat autem, quòd motus in non tempore claudit contradictionẽ ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antedictis patet, quod hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primo, quia id quod sequitur necessariò ad aliquid cũ aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiuẽ & possibiliter ad illud absolute: verbi gratia: quòd sequitur necessariò ad animal: sed motus in non tẽpore sequitur necessariò ad virtutem motiuã infinitam habentẽ esse in magnitudine: vt patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuã absolutè. Secundò, quia quum hoc argumentum valeat, Si aliquãta virtus motiua potest mouere aliquata velocitate, ergo maior potest maiore, & infinita, infinita: & vlterius valet, aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatem actualiter & maior similiter maiorẽ: quare non valet, ergo si est infinita potest infinitã facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis: & tamen oportet, si tenẽda sunt prædicta, negare illam vltimam consequentiã: quia, vt patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitã actualiter est idem cũ posse mouere in non tempore. Tertiò quia & si assignata sit ratio quare infinitæ potẽtiæ absolutè nõ oportet assignare adæquatũ facere: quia scilicet abstrahit à modis operãdi: non tamen habetur, quare infinitæ potẽtiæ motiuæ absolutè repugnet mouere secundũ totũ posse. Si enim non repugnat dato quòd ex ea nõ sequatur necessariò nec possibiliter, habetur intentũ, quia si hoc sibi nõ repugnat, ergo est sibi possibile: possibili autem posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quod moueret in non tempore, vt patet: ergo.

¶ Ad primum horũ dicitur quòd maior est sic modificanda: Illud quòd sequitur necessariò, ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi cõpossibili primo, sequitur permissiuè ad illud absolutè: sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cũ aliquo sibi incompossibili ex terminis, id quod sequitur ad cõiunctum, vtrique partiũ repugnat: verbi gratia. Ad hominẽ aereum sequitur habere perfectissimum sensum tactus non medium inter contraria, quòd vt patet, non sequitur ex ratione hominis absolutè, nec aeris. Sic autem est in proposito: quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat cõtradictionem, partesque coniuncti non sunt compossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus necessariò sequens monstrat, scilicet motus in non tempore.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimam consequentiam & priores est: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundũ veritatem, sed solam apparentiã, non enim prius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, est actualiter mouere infinita velocitate: sed nulli certæ velocitati obligatũ esse suum mouere, quantũ est ex parte motiuæ potẽtiæ. Hoc autem saluatur, si sic posit in mouere actualiter, vt semper possit velocius mouere: vt patet. Et si quæratur quum virtuti potenti mouere velocitate vnius horæ proprio effectu assignetur mouere actualiter in vna hora & duplæ potentiæ potenti mouere in medietate horæ proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ, quare virtuti potẽti mouere infinita velocitate proprius effectus nõ assignetur mouere actualiter infinita velocitate. Respõdetur, quòd hoc ideo est, quia quãdocunque quantitati virtutis potest dupliciter attribui quantitatis operis, & altero modo est impossibile propter implicationem contradictionis in ipso opere, altero verò est possibile, dicendũ est, effectus proprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicum: dicimus quòd virtus creatiua Dei est infinita, nõ solum ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, nõ tamẽ saluatur infinitas in creabilibus, sic q̃ Deus possit creare aliquod infinitũ ens, sed sic: quia quæcũque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuam quancunque finitam, & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quod finitæ virtutis quãtitati vno modo & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectu scilicet faciendo illam actu infinitæ virtutis quãtitati duobus modis quantitas velocitatis respõdere videtur, scilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem, & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinitæ potentiæ proprius effectus.

¶ Ad tertiũ dicitur, quòd infinitæ potentiæ motiuæ absolutè, repugnat mouere actualiter secundũ totum suum posse quo ad velocitatẽ motus, non autẽ quo ad durationẽ eius: quia operatio talis est de genere operationũ impossibiliũ ex terminis. Et id, quòd multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio vt operatio quædam, & quare infinitæ potentiæ motiuæ repugnet, quærit: quum tamen, vt ex dictis patet, nõ sit de genere operationum, sicut nec alterare cœlum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito posse nõ posse attribui adæquatũ operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis nõ habetur: sed tantum quòd infinito posse motiuo, nõ potest respondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatẽ motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adæquatum operari: stat nanque quòd respõdeat infinitum operari quo ad durationem motus, & quo ad operationes immanentes, scilicet intelligere & amare. Vnde ad quæsitũ cum distinctione dicendum est, quòd infinita potentia motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista nõ est operatio, sed quiddam plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto connenit, vt ex dictis patet.

¶ Quarto dico, quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita agentis liberi, non potest inferri ergo mouet, aut potest mouere in non tempore, dicam enim in illo tempore mouere potest tanquam adæquato effectu, sed mouet semper certo tẽpore potest eligit, non tamen sic quin quantum est ex ratione virtutis, possit velocius mouere. Quum enim ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolutè, nihil aliud sequatur, nisi q̃ quia tanta potẽtia potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere, & hoc contingat dupliciter, scilicet aut quod posit exire in actum secundum faciendo infinitã velocitatem, aut q̃ sic semper possit, vt nunquã exeat in actum secundum, faciendo aliquã velocitatem, quin possit adhuc facere maiorẽ, & ex ratione potentiæ motiuæ infinitæ absolutè non necessario sequatur, quod possit exire in actũ primo modo, & ex hoc quod est agentis liberi, necessario sequatur q̃ exeat in actũ secundo modo, si debet exire in actum, cõsequens est, quod nõ ex infinita potẽtia motiua agentis liberi absolutè considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessario, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vera sit necessaria, ista conditionalis est vera, si datur virtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationem illius minoris, quid dicendum sit: scilicet quod fallum est, quod ex ratione infinitæ potentiæ motiuæ, absolutè sequatur, ergo motus in non tempore. Tertiũ, quod habet hæc secunda opinio est, quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo ipsam agere liberè, eo quod aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictum commune, vnde non videtur tutum sequi illud, præsertim, quia (vt ex dictis & dicendis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret liberè.

¶ Tertia vero opinio quam S. Tho. 8. Phy. protulit in lucem: dicit, q̃ sola distinctio modi essendi, scilicet in magnitudine, vel extra sufficit

sufficit ad saluandã virtutem motiuam infinitam absq; motu in non tempore quicquid sit de modo operandi. Ita quòd secũdum eam quam uis ista conditionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine daretur motus in nõ tempore: ista tamen est vera, si motiua virtus infinita est extra magnitudinẽ, daretur motus in non tempore. Et fundamentũ huius est: quia veritas primæ conditionalis fundatur super tribus. Primo, super infinitate motiuæ potẽtiæ, ex qua haber quòd possit mouere infinita velocitate. Secundò, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo quòd habetur quòd quantũ est posse, tantũ est operari. Tertiò, super hoc q̃ effectus nõ est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine eius adæquatũ opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus consurgere veritatẽ illius cõditionalis patet ex eo, quòd quodcũque horũ trium desit, conditionalis nõ est vera. Si enim deest infinitas potẽtiæ motiuæ, nunquã deducetur motus in nõ tempore: similiter si nõ ponitur in magnitudine, seu operari tantũ quãtum potest, nunquã deducetur motus in nõ tempore: & nihil minus, si nõ ponitur quòd operetur in passo capaci adæquatæ operationis illius potẽtiæ, nunquã sequeretur motus in nõ tempore: quem constat nõ sequi nisi ex motione adæquata potentiæ motiuæ infinitæ. In operationibus siquidem transeuntibus nõ solum impeditur operatio, & eius quantitas ex parte potẽtiæ actiuæ, sed ex parte passi. Constat autẽ quòd proprium passiuũ motiuæ virtutis, est mobile in actu: quòd oportet esse actu quantũ & corpus, &c, vt patet 6. Phys. tex. 32. & ideo nisi ponatur, quòd adæquata motio virtutis motiuæ infinitæ assumptæ in antecedẽte posit recipi in corpore in actu, seu in magnitudine (idem enim sunt in proposito) nõ potest deduci, ergo motuet in nõ tẽpore: & quia hoc nõ poni potest absolutè: quia est impossibile: ideo oportet poni vt sequẽs ex antecedente aduersarij: habetur autẽ, vt iam diximus ex illo, quia causa nõ est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secũda conditionalis, scilicet si virtus motiua infinita esset extra magnitudinẽ, daretur motus in non tempore nõ est vera: quoniã deficit sibi tertia cõditione, non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinẽ dari adæquatum opus in magnitudine, & ratio est: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quãta, vt vniuersale ad particulare non in prædicando, sed potius in essendo & causando: nec est rationabile vt materiale possit totã immaterialium virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorẽ horum euidentiam considerãdum est, quòd motus relatus ad infinitam potentiam motiuã in magnitudine & extra, diuersimodè comparetur. Illi quidẽ vt effectus proprius causæ particolari & propriæ, huic verò vt effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodũ liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore: & consequẽter fit à virtute corporea, sicut ab vnuoco, à virtute verò immateriali, sicut ab æquiuoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis Solaris inferre quantitatẽ huius particularis effectus, vt adæquãtem virtutem solis, ita rationabile est ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatem huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquam effectum adæquatum Considerandum rursus est, quòd inter potẽtiam motiuam infinitã in magnitudine seu absolutè: & potentiam motiuam infinitam incorpoream hoc interest, quòd illa aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, vt patet si fumatur absolutè, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans ipsam supra rationẽ proprij principij motus: vt patet si fumatur in magnitudine. Ista autẽ est hoc, quòd immaterialis ordinis ponitur, supra rationẽ proprij principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quòd ponitur extra magnitudinẽ, sequitur quòd nõ per se primo respiciat motus velocitatẽ, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed altius quid per se primò aspiciat, & secundariò & quasi per accidẽs motum. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine, motus velocitate necessariò manifestaretur. Infinitas autem virtutis motiuæ existentis extra magnitudinẽ non: quia scilicet infinitas potẽtiæ in magnitudine est per se primò particularis principij motiui, infinitas verò potentiæ extra, est per se primo rei eleuatæ supra ordinẽ principiorum motiuorum particularium ac per hoc latius quid respicit vt adæquatum motũ quam velocitatẽ motus. Imaginãdum est enim quòd res illa infinita extra magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit mouere: hoc tamen opus nõ per se primò respicit ad illa, sed aliquid altius: quia vt pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus autẽ illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia per se primò: quòd dico propter ens & bonũ, & alia huiusmodi: quæ etsi sint corporalia, nõ tamen per se primo: & ideo nõ oportet, si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire. Ex duobus ergo falsificatur secundum S. Thom. conditionalis ista. Primò ex eo quòd virtute extra magnitudinem nõ oportet habere adæquatũ facere tutem quum agat per intellectum: vt dictum est in secunda suæ virtuti, quum agat per intellectum: vt dictum est in secunda opinione. Secundò ex eo quòd considerata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo operãdi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore: quia nõ posset fieri motio quo ad velocitatem adæquatam virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cœlum, quòd non esset capax motionis adæquatæ illi virtuti, nec absolutè, quia hoc implicat: nec ex hypothesi datæ, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.

¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obiicitur. Primò, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ haberur sufficiens ratio falsitatis secundæ conditionalis, manifestè sequitur quòd non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessariò, dummodo ponatur incorporea: fiant enim ista duo simul), non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessario motiuam, vt Arist. & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem quæratur in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens secundum totum posse & signetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octaui Physi. deducendo ad impossibile, quòd æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundo: quia hoc est expresse contra Auer. in secundo cœli. com. 18. & 71.

¶ Ad primum horum dicitur, quod istæ duæ conditionales distant sicut cœlum & terra. Si infinita potentia motiua esset extra magnitudinem, moueret in nõ tempore & si infinita potẽtia motiua existens extra magnitudinem, moueret secũdum totum suum posse, moueret in nõ tempore. Secũda enim est vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequẽter haberi mobile talis motionis subiectum quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluantur tres antedictas, cõditiones. In alia vero nõ habetur ex hypothesi antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali si per quam firmatur argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinita virtus motiua, necessario daretur motus in non tempore: dicenda sunt duo. Primo, quod est impertines propositio: quia non habetur ex dictis S. Thom. Multum enim refert posita virtute incorporea, loqui de ipsa, & consequentibus ad ipsam vt sic, abstrahendo a quibuscunque aliis, quæ non necessario ipsam infinitam & incorpoream comitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi speciem modam agendi, scilicet necessario. Primo enim modo est sermo S. Thom. & non secundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incompossibile, secundus vero forte adunat incompossibilia: quia quamuis virtuti incorporeæ non repugnat esse necessario motiuam, & velocitatinam motus, repugnat tamen forte virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde non oportet de illa conditionali solicitum hic esse. Si tamen de veritate eius quæratur, dicendum secundo videtur, quod est falsa eadem ratione: quia, scilicet ex hypothesi antecedentis habetur quod in mobili posset recipi adæquatus effectus illi virtuti. Vt enim iam infinities tactum est, motus in non tempore est quoddam impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requirere illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, signetur illud, &c. & respondetur, quod quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quod si moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tempore moueret illud & non minore. Et si conhoratum hoc dicatur: signetur tempus illud: intrepide assignetur, puta vna hora vel decem: hoc enim non refert. Fit si procedatur deinde ad hoc quod eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita, dicetur hoc non esse inconueniens, quandoquidem prouenit, quàm ex virtute motiua. Inconueniens siquidem est, quod virtus finita & infinita ex propriis meritis consideratæ moueantur æqualiter: sed quando aliundè hoc prouenit, puta ex libertate agentis (vt secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: vt modo dicitur, vel ex meditatione alterius motoris, vt vltima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens est.

¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex eo quod in antecedente ponitur, virtus infinita motiua, ponitur consequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: vnde dicitur quinto Meta. cap. de aliquid: & sic tertia conditionalis est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam separatam necessario agẽte ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horũ dicitur: quòd ratio illa tenet quãdo vis motiua est eiusdẽ ordinis cum mobilitate: tunc enim ex suppositione tanti actiui, necessario supponitur adæquatum proportionaliter passiuum. Quando autẽ supponitur tantum actiuum altioris ordinis nõ oportet tantum passiuũ supponere: quia quum passiuum non respiciat nisi mediante actione transeunte (quam facit, vel facere potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immaterialis, non oportet q̃ habeat, aut habere possit aliquã actionem in passo corporeo sibi adæquatã: consequens est, q̃ non necessario supposita tanta virtute motiua immateriali supponatur mobile

adæquat

Universidad de Deusto
Biblioteca

adæquatú proportionaliter. Vnde licet motiuũ dicatur ad mobile vniuersaliter, tantum tamen nõ dicitur ad tantum mobile vniuersaliter: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.
¶Ad secundum dicitur, quòd quamuis docuerit Aristot. in Physicis motorem in communi mobili comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in communi motorem contractum: qualis est iste, de quo loquimur, motor enim est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta cœlum, & non mobile in communi. Constat autem quòd tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cœli: textu 39. Et si curiosè quæratur quid dicẽdum sit ad aliud quæsitum. Dicendum est, quòd si ille motor applicaretur corpori mobili absolutè, quòd moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur. quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.
¶Ad alteram obiectionem, qua dicebatur hanc tertiã opinonem esse cõtra Auer. dicitur dupliciter. Primò quòd nõ est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quòd si anima cœli esset infinitæ virtutis, moueret in non tẽpore: quia supponebat ipsam necessario mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentia S. Thom. autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahẽdo à modo operãdi: ideo in hac opinione nõ sunt contrarij per se. Et si dicatur, saltè habetur, q̃ secundũ Auerroim illa tertia cõditionalis est vera. Dicitur secundò quòd hoc est verum: non tamen propterea est relinquenda: quoniã maior est autoritas rationis, quàm sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quòd nõ dixit hoc absque magna & sufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut prope.
¶Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphysicorum, conclusione quadragesimaprima explanata: duabus distinctionibus censet agere positionem, dicentem virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponatur immaterialis, & nõn in magnitudine. Secunda est modi operãdi: vt scilicet moueat mediatè, & nõ immediatè. Supponitur enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, quòd ideo nõ sequitur motus in tempore, si ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cœli, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi.
¶Sed hæc opinio à S. Thom. & Aegidio octauo Physico. arguitur insufficientiæ à Scoto autem in primo sent. dist. 8. quæst. vlt. ratione vlt. arguitur falsitatis. Insufficiens quidem dicitur à S. Thoma: quia quum Arist. sexto Phys. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, scilicet mouere tempore infinito, in text. 78. & mouere in non tempore, in text. 79. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: imò dicit, quòd quia ille primus motor est infinitæ motionis, ideo mouet tempore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediatè mouere non impedit infinitatẽ temporis sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio verò: quia si Deus moueret immediatè, non propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impossibilium. Falsa autem dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem causæ efficientis, quam habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur quòd immediatè potest causare omnem illum effectum in cœlo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessariò agit quicquid potest: vt supponitur: & vltra, si causat illud immediatè ergo in non tempore: quia virtus infinita agens secundum vltimum virtutis suæ & immediatè non potest agere in tempore.
¶Ad horum autem primum dici potest, quòd quamuis difficile sit reddere illius quæsiti rationem: non tamen est impossibile. Difficile quidem: quia ratio eius non potest sumi ex eo, quòd infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas verò velocitatis impossibilis. Ex hoc enim nõ habetur quare mediatio impediat sequelam huius, & non illius licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo quòd aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis: scilicet quòd illa attribuitur infinitæ potentiæ, siue in magnitudine, siue extra: hæc autem in magnitudine tantum, quoniam dato quòd hoc sit verum, apud Auerroim reputatur falsum, vt patet ex dictis: & ideo solicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo quòd virtus velocitatiua in infinitum non est communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitum est communicabilis. quoniam hoc est falsum loquẽdo de virtute per se continuatiua in infinitum: qualis est virtus primi motoris.
¶Impossibilis autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, quòd ad hoc vt infinitas temporis perueniat ab infinita virtute, sufficit per se primo respici ab illa, quòd mediatio motoris non aufert: mediatio enim causarum non aufert perfeitatem causalitatum.

¶Non enim ex hoc, quòd Sol & homo generant hominem tollitur perfeitas causalitatis Solis respectu proprij effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quòd infinitas velocitatis proueniat à virtute infinita, exigitur quòd virtus illa absque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex vi mediationis satisfieri videtur quæsito, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidium verò dicitur, quòd illa ratio non excludit, quin illa conditionalis sit vera, Si Deus virtutis infinitæ moueret immediatè, moueret in non tempore, supposito eo quòd supponit Auerrois, scilicet agat secũdum totum suum posse: vnde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi quòd antecedens est impossibile: cuius oppositum probandum erat ab Aegidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus censebatur Auerrois.
¶Ad secundum autẽ dicitur, quòd aliud est loqui de perfectione causæ, illud de modo causandi: nec licet ex perfectione causæ ad modum causandi inferẽdo digredi: sed cõmittitur sophisma figuræ dictionis. Vnde ex hoc, quòd primus motor est nõ minus perfectæ virtutis quam ipse cum anima cœli simul, non licet inferre, ergo eodẽ modo potest solus facere, quòd facit cum anima cœli: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter nõ licet inferre: ergo potest immediatè facere quicquid potest facere cum medio: quia immediatè agere ad modu agẽdi pertinet. Et si quæratur vt arguendo dicebatur, vnde potest reddi ratio, quòd virtus infinita sit alligata tali modo mouendi, scilicet mediatè: dicetur Auer. quòd nõ est ex defectu potẽtiæ, sed ex essentiali ordine connexionẽq; causarũ & effectuum vniuersi, vt in eo saluetur vtrumque, scilicet & perfeitas causalitatis primi, dependentia quæ aliorũ ab eo. & distinctio causarũ effectuumq; cũ illarũ efficacia & istorum dependentia ab illis. Nihil enim horũ necessario saluaretur in vniuerso, ordóq; vniuersi necessitate careret, si primus motor infinitæ virtutis nõ esset necessaria connexione coniunctus mediis causis in causando. Et si cõtra hoc instetur, quia, vt dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus influit & prius in effectum quam secũda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totũ effectum totaliter causat, quòd sic non remanet ad quid actio causæ secundæ terminetur. Respondeti potest, q̃ ex hoc quòd causa prima plus & prius natura influit, quam secunda non habetur, ergo totaliter causat ipsum quantũcunque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionẽ naturalem, nec ex eo q̃ totus effectus causatur ab vna causa, habetur, aliæ causæ nihil faciunt, quia faciunt idem realiter alio modo. Non enim ideo dantur plures causæ essentialiter ordinatè eidẽ quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: sed vt totus effectus secundũ quamlibet sui rationẽ habeat propriam: & per se primò causam, quauis totius à qualibet fiat secundum: vt superius dictum est. Tum quia infinitas causæ primæ non largitur necessariò nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine. verbi gratia. Quantũcunque ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quòd ipse absque homine posset procedere hominem: sed quòd effectum proprium in homine efficacissime fortiretur: ita quantumcunque ponatur diuina virtus infinita & necessariò agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agẽtium, sed ponitur ipsam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliquẽ effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, & proprium effectum primi esse intimum & primũ in quolibet effectu. Illud autem quòd ibi dicitur, quòd in primo signo effectus totaliter est à prima causa, &c. imaginarium magis, quam philosophicum quid fonat: non enim alia ratione Philosophi (secundum quorũ intentionem loquimur) dicunt primam causam plus & prius influere in effectum causæ secundæ, quam secundam nisi quia per se primò effectus primæ causæ cõmunioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propositione adducta & eius comento. sicut verbi gratia causans per se vitam in homine, magis & prius dicitur influere in hominem quàm causans per se animalitate in eodem: quia illud est intimius prius & communius. Ex hoc autem nõ habetur, quia in illo priori totus effectus secundũ omnẽ rationem habet sufficientem causam per se, & quòd aliæ superfluant: etiã si dans vitam, esset virtutis infinitæ, dato etiam quòd speciali causalitate attingeret hominẽ. quòd tamen est erroneum in philosophia: quia causa prima non attingit effectum causæ secundæ, nisi media actione causæ secundæ: quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenendo, primum motorem mouere libere, vel nõ considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialem, vel tenendo ipsum mouere mediatè. Et quòd nulla harum Arist. repugnat, Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.
¶Ad secundum argumentum principale dicitur, quòd tenendo viam Auer. de necessaria connexione virtutum agentium, &c. manifeste patet, quòd nõ ponitur in rerum natura aliquid possibile secund

secundum potentiam actiuam, quin ponatur secundum potentiam passiuam, & quòd infinitati potentiæ diuinæ respondet potentia passiua cœli ad sempiternitatem motus: nec est alius effectus in motu possibilis ex illa virtute accepta, secundum omnes conditiones necessariò ipsa comitentes in rerum natura. Tenẽdo autem alias responsiones, iam patet responsio dupliciter. Primò admittendo, quòd omnipotẽtiæ actiuæ respõdet passiua: sed non quo ad omne quòd esset absolutè possibile ex illa virtute fieri, & sic potẽtiæ infinitæ motiuæ respondet potentia cœli quo ad sempiternitatem motus: non autẽ quo ad omnẽ gradum velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolutè. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potẽtiæ actiuæ vniuersali altioris ordinis non oportet respondere passium corporeum capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia nõ per se primo respicit effectum particularem: vt dictum est, & est philosophiæ principiis satis consonum: Secundo potest dici, quod licet omni potentiæ actiuæ respõdeat possibile, nõ tamen potentia passiua, vt patet de productione infinitorum à Deo: siue ab æterno, siue in tẽpore. Et hoc protelligentiarum pter rationẽ dictam. Nec tamen oportet respõdere aliquod vnum possibile adæquatum: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ respondet infinitũ possibile, nõ sic quod possit produci aliquod infinitũ nisi duratio: sed sic quod nullis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur: sed quocũque producto potest perfectius producere quantum est ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifestatur: & nõ primo modo tantum. Quod vero in vltima cõfirmatione dicitur: proportionaliter intellectum proposito magis cõfirmat, quàm impugnat: quia quemadmodu mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo quod possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic quod quacunque velocitate motuum potest velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo verò est possibile: ita est de motiuo: quòd scilicet impossibile est dare motiuum infinita velocitate primo modo, sed secundo tantùm: quòd etiam oportet esse infinitæ. Et aduerte, quòd de facto secundum philosophos huic argumento dicẽdum est, quòd potentiæ infinitæ respõdet in rerum natura effectus infinitus, scilicet tempus infinitum motus cœli per se productum: & potentia passiua cœli ad hoc. Et quòd hoc est sufficiens manifestatium infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.
¶Ad tertium principale dicitur, quòd licet solo tertio modo arguatur ibi secundũ mentem Auer. & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinatè respondendum est, prætermissa prius intentione illorum verborum secundum veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquẽs de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatẽ vigoris à Deo: qui nullius orbis est animæ, sed cõcludere infinitate vigoris non sequi ad motorem temporе infinito: ex hoc quòd motor infiniti vigoris habet necessariò infinitã potentiam, & consequenter infinitã naturam. Ex hoc eainꝫ sequitur quòd si motor tempore infinito necessariò esset infiniti vigoris, & haberet & potentiam & naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vlterius, quòd expositione plurium motorũ cœlestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum: sed hoc tantum, quòd sunt motores infiniti. Et sic vlterius sequeretur, quòd nõ esset ibi multitudo motorũ, nec diuersitas proportionum motorũ ad mobilia, sed motus in nõ tempore, &c. Et tenent consequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores conuenirent in natura & potentia infinita intensiuè, quemadmodũ modo de facto cõueniunt in immobilitate: ex qua habetur quòd possint cõtinuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrẽt adinuicem. Hæc est sententia Auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorẽ esse vigoris finiti. Ad primũ ergo modum arguẽdi ibi tactum, dicitur quòd nõ sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primò nihil valet. Propositio deinde dicens, quòd quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, nõ tamen iuuat tum alia coassumpta, scilicet infinitũ non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanẽte, quòd si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens & occidens, & sectetur in directo puncti meridiei, quòd vtraque pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum: vtraque pars est infinita: & tamẽ totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo cõparando infinitum simpliciter infinito secũdum quid, quale est pars aliquota infiniti, quòd totum non sit maius alio: & quia talis est cõparatio in proposito veum non sit maius alio. Et vt ostendatur quãtus error in hoc nostro patet nihil concludi. Et vt ostendatur quãtus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quòd etiam cõparando infinitum simpliciter stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionum Lunæ est maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterque est infinitus secũdum potentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecentasexaginta reuolutiones lunares: quoniam ille singulis 30. annis vna cõplet: illa verò 28. quoque die vel circa suam peragit. Vnde diuus Thom. præclarè docet in 3. parte, quæst. 10. art. 3. ad tertium, quòd nõ est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super text. 37. & 38. tertij Physi. vbi dicitur, & infinitum nõ est vt subſtantia, sed vt accidẽs quærendum: accidentis autẽ proprium est qualificare id, cuius est accidens. Et propterea quemadmodũ infinitas aduenientis alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerũ dierum: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi ordine duorum. Et propterea infinitis diebus simpliciter, non possunt dari plures dies: sunt tamen multo plures horæ illorum dierum quam ipsi dies. Et similiter infinitis horis nõ dantur plures horæ: sunt tamen multo plura minuta illarum horarũ quam horæ ipsæ. Nefas quoq; esse videtur, conditiones totius & partis in impartibili & suminæ perfecto, ac per hoc vocato quãto virtualiter, requirere: quum non maius quid sit totũ hoc: Deus bonus, sapiens viuus quam hoc solum, scilicet Deus: aut econuerso: siue ponatur finitæ virtutis siue infinitæ: quia non est æqualis: sed eadem est perfectio rei illius, & omnium quæ eius sunt. Ad secundũ verò modũ arguendi dicitur, quòd sicut tactus quãtitatiuus, quia secundũ extrema est expellit id, in quòd fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmat & cõtrarius nõ est tacto. ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil secum cõpatiens: infiniti verò virtualiter, & propriũ est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperãtia, & modificãtia illuminationem suam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponũtur: vt superius quoque dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participantia aliquid, propriis constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur a singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusque extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secundo modo non infert finitatem nisi vnius extremi, scilicet participantis tantùm. Illud autem quòd est per essentiam, ex hoc ipso quòd pura est ab aliis distinguitur absque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum positiuum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguntur, excellentiori modo omnia præhabente.
¶Ad quartum principale dicitur, quòd consequentia nihil valet. Et ad probationẽ, concessa suppositione, negatur minor: scilicet quòd distantium ab aliquo in infinitũ, alterum nõ sit altero propinquius illi: vt patet manifeste, & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidẽ, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat quòd tam pars intercepta sub Tropico Cancri, & circulo Aequinoctiali, quàm pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitũ distat à quantitate lineæ infinitæ versus Septẽtrionem: & tamen dubium nõ est quin pars sub Tropico Cancri sit propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitã attingendam moueretur. In successiua vero, quum tam dies hesternus quàm hodiernus in infinitum differ ab æterno tempore præterito: constat tamen quòd propinquior hesternus fuit quàm hodiernus & hodiernus quàm crastinus. Alioquin mundus quotidie nõ esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ sunt cõtra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam: & tamen vnum altero magis distare, quia distãtia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tantùm sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte finiti habetur ratio infinitæ distantiæ cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiernus dies finit hinc tempus elapsum ideo est infinita distantia à parte post. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior æterno elapso, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distantiæ ratio habetur: ex parte verò creaturæ distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, quòd vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, quòd distantia infinita est duplex: scilicet infinita vtrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantùm: & quod quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sic est ad propositum.
¶Ad quintum principale dicitur breuiter, quod omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Physic. quia dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cœlorum. vt ipsemet Auer. in coment. 41. duodecimi dicit: quum post distinctionem infiniti à finito subdit, quod proportio inter motorẽ, & mobilem in cœlestibus, est propter motorem finitum: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cœli, quod primus orbis esset in labore, &c.

Vel

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, quod ideò sæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, quod possit semper velocius mouere: non ex defectu potentiæ primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, vt quemadmodum negatur nono Metaphys. commen. 7. Deum posse producere muscam, nõ ex defectu potentiæ, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore cœlesti mobili: ita nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quòd motor aliquis possit semper velocius mouere. Nõ ex defectu potentiæ primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potẽs maiorem velocitatem facere: quãuis primus sit vigoris infiniti. Illud verò quòd in commen. 69. octaui Physicorũ dicitur, scilicet quòd motor immaterialis, nec infinitus dici potest: quãuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehẽsum sit à multis. Quidam extorquẽtes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuæ, sed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non est virtutis actiuæ respectu velocitatis motus, de qua ibi est quæstio: sed tantum sempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Tomistã facere, neque me Auer. sed veritatem solam sequi (quantũ cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auer. quòd sæpe mentem meam pulsauit: tãquam de Arist. officina veniens, scilicet quòd virtutes immateriales nõ sunt quantæ virtualiter, & consequenter nec finitæ nec infinitæ. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantæ virtutes corporales, scilicet quòd non sunt proportionales motibus vt, scilicet quantò maior motus, tantò virtus immaterialis maior: quemadmodũ est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Aristot. 8. Physi. quia quum sufficienter excludatur ex text. 78. & 79. quòd nulla virtus corpora potest mouere tempore infinito ex eo quòd talem virtutem oportet esse infinitã, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito: restat quòd virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarũ nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur quòd sit impossibilis, & nec finita, nec infinita etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eodem modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu vltimo octaui Physicorum dicitur motorẽ cœli esse potentiæ infinitæ, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id est, non finitè. Hanc credo fuisse tunc mẽtem Auer. quam tamen quia vidit postmodum non esse veram (vt ex supradictis examinãdo rationem Arist. & commentum 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Arist.) ideo in 12. Mataph. cõmtauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶ Et sic sit finis præsentis quæstionis, anno Salutis, 1429. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei gloriosi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri præsumentes, non verentur dicere virtutem infinitam nõ esse in rerum natura, quia est ens impossibile secũdum principia philosophiæ. Iam enim patet, quòd nullo philosophiæ principio negato, non solùm sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, DE potentia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ in duas quæstiones diuisus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.*

QVAESTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulum primæ quæstionis remansit tractanda quæstio de potentia neutra. Vnde quæritur: Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus quæstionis. Secundò ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur opposita opinio. Quartò respondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM. Res naturalis sumitur hic vt distinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorũ quæ dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis vt sic & aliis similibus: quæ tamen in rerũ natura actualiter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem respectu vtriusque actus, scilicet huius & oppositi negat, nõ simpliciter, sed in potẽtia receptiua vtriusque. Dico autem hoc quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquã neutram. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunque: quemadmodũ colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potẽtia neutra, sed

potentia nulla: colorabile enim nõ est receptiuum sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potẽtia receptiua vtriusque: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam: & propriè vocatur potentia neutra. ergo sensus quæstionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD secundum. Scotus in prologo pri. sent. q. 1. & in 2. dist. 2. q. 6. tenet dari potentiam neutram ponens quod potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinetur in illum: violenta verò, si ille sit contra eius inclinationem naturalem: neutra verò, si neque inclinetur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi: vt motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertij: superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talem potentia eo quòd potẽtia passiua quæ est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probatur dupliciter: tum quia tale paisum nõ inclinatur naturaliter ad istam formã vel oppositã: tum quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auicen. 9. Meta. volentem quòd si motus cœli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoque multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo hæc sufficiant de secundo.

QVO AD tertium propono vnam propositionem, & vnam distinctionem ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est hæc: Omnis potẽtia rei naturalis respicit per se primò & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia, vt dicitur. 9. Metaph. text. 15. potentia diffinitur per actum. Actus nanque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primo respectu ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per se secundo, illi æquiualet. Quo ad secundam verò partem, scilicet naturaliter, probatur: quia ex secũdo Physi. tex. 78. vnumquodque sicut agitur, ita aptum & natum est agi, & contra: sed potentia fit à natura, & est propter actum: vt patet 9. Metaphy. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primo respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primo actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physi. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quæ à natura aguntur propter finem naturaliter inclinantur in finem, &c. Distinctio verò est, quòd potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad species coloris, ad contrarium coloris, & ad disparata, scilicet sonos. Si comparetur ad colorem, sic comparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primo: si ad contrarium violenter: si ad disparata, nulliter, nisi forte per accidens. Nec hæc egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obiiciat actus, ad quos potentia se habet obedientialiter. Sed quoniam, de hoc erit sequens quæstio nec hi locantur à Scoto sub potentia neutra; ideo nihil proposito obstant. Ex his autem deducitur opposita opinio, scilicet quòd omnis potẽtia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut violenta: quòd nulla est neutra. Omissa pro nunc potentia obedientiali: vt potè non spectante ad præsens propositum. Probatur autem hæc conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primò, aut per se secundò, aut contrarium his: sed tam actum per se primò respectum, quam per se secundo, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se notã. Et maior probatur sic: Si narretur quartũ genus actuum receptibilium in aliqua potẽtia, illud esset actus disparatus ab eo, quem per se primò respicit illa potentia: sed hoc esse non potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quòd autem hoc sit impossibile patet inductiuè. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non est ad actus alterius: vt patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc consonant, ideo hanc sequamur viam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartũ respõdetur, quòd distinctio illa trimembris est voluntaria quo ad tertiũ membrũ. Nec id quod adducitur de superficie, iuxta: quoniã aliud est de superficie absolutè, & aliud de superficie Physica tali in rerũ natura inuenta. Superficies enim absoluta nõ solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quæ repugnat colori omni vt patet de superficie cœli: itaque loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quòd vt sic non est indifferens ad album & nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum quam ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicitur naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem verò per se secundò. Et

Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium: ipsa quidem per se primò respicit formam per motorum, aut mutationem acquisibilem quouis modo: per se autem secundo respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quam ad aliam. Ad id verò quòd adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quòd falsum supponit, scilicet in Angelo esse potẽtiam passiuam, respectu ipsius vbi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, nõ est ipsum recipere aut pati sed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet solicitari nisi de actiua potentia Angeli: quã constat esse naturalem, liberè tamẽ exercitam. Quãuis ea quæ adducuntur à Scoto ad probandũ suum intentum de Angelo, non cogant: quoniã hæc consequentia formaliter non valet. A est naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente, & tamen nullibi violenter: & mutat locũ subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auic. conuincit: quoniam nõ nisi de motu verè naturali verificatur dictũ eius. Motus enim cœli naturalissimus est ex parte principij passiuitatis quòd ex hac naturalitate reducitur ratio quare in eo nullus est labor mouẽti: vt patet secũdo cœli, text. 3. quamuis ex parte principij actiui sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum inteti Scoti videtur: quoniam sic motus Angeli esset naturalis ex parte principij passiui absque sequela inconuenientium, sicut de motu cœli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVAESTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IVXTA eundem articulum quærẽdum erat vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

¶ In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundo recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò respondebitur quæsito.

QVO AD Primum, potentia receptiua hic sumitur formaliter, vt receptiua est, quicquid sit de ipsa, vt elicitiua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundum naturæ curriculum adipisci: vt gratia, charitas, visio Dei & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiue, id est, potentia naturæ sed formaliter id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd sensus quæstionis est, Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinentur ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundum, Scotus in primo, q. 1. prologi: & in q. 4 dist. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partẽ quæstionis. Putat nanque, quòd potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus & quòd in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potẽtia est vel naturalis vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalis: si non naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmãtque positionẽ suam ex hoc, quòd potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cùm habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: &, ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potẽtia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secundum verò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, vt visio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumitur igitur secundum hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium, tria minus bene dicta in præfata opinione videntur, scilicet principalis conclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Male in primis vtitur ly supernaturale, dum omnem actionem Dei ad extra supernaturalem vocat: quia Deus est agens nõ naturale, sed liberum. Constat nanque, quòd alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima Scoti producitur naturaliter: secundo autem, non. Vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusque, supernaturale est, quòd supra facultatem ordinis creaturis debitis in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hæc quòd aliquid sit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid sit supra illum. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, quòd potentia naturaliter perficitur per suum actum: & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actu vel potentia, aut suum per naturalem propositionem seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior: grauis enim est existens sursum, non naturaliter, sed violenter per ficitur per esse sursum, & tamen esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quòd potentia naturalis habeat actum supernaturalem, vt suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositũ nihil infert: æs enim immediatè est receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis voluntaria relinquitur: & irrationabilis ostenditur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum, conclusio responsiua quæsito est, quòd potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet secundum se, vt gratia: & secũdum talem modum sciẽdi, vt visus cæco datus. Visus enim secundum se naturalis actus hominis: sed quòd cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas verò, & talia, sunt secundum se actus supernaturales: adeò vt implicet contradictionem connaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipse Scotus in secundo dist. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, à fortiori nulla est naturalis potẽtia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quòd supernaturalitas inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potẽtiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

¶ Secundo, ex parte potentiæ sic: Omnipotentiæ passiuæ naturali respondet aliqua potentia actiua proxima: ergo respõdet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Arist. 3. de Anima text 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quòd in omni natura, vbi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est quòd de proximo, non de primo agente loquitur: aliquin distributiuam non fecisset, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicentis, quòd sufficit si detur primũ agens. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proximum actinum naturalis potentiæ, vt ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

¶ Tertiò ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates cõtingentes rei, vt in quarto Physi. dicitur. consequens est, quòd cognita quidditatiue re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potentiæ: & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. consequẽs est, quòd actus, ad quos sunt naturales potẽtiæ, cognoscantur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quòd ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscuntur supernaturalia: quod est manifestè falsum. Et confirmatur: quia certè scimus hanc maiorem, quòd nulla naturalis potentia est frustra: ergo si scimus hanc minorem quòd in materia vel anima, vel quæcunque alia re est naturalis potẽtia ad actum supernaturalem, oportet concedere quòd scimus supernaturalia illa debere esse: & sic scietmus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificantẽ impium, &c. quòd est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicẽs, quòd anima secundum illam rationem est ignota. Cognitio nanque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euaditur dicendo quòd subsistantia non potest à nobis pro statu isto quidditatiuè & propriè cognosci: quoniam quicquid sit de hoc, habetur intentum, scilicet quòd ex quidditatiua notitia naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & aliis huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quòd est manifestè falsum.

Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS DE Subiecto naturalis Philosophiæ vnica quæstione contentus.

QVAESTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVAERITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

¶ Et videtur q. non Primò, Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile aut tertium commune vtrique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequitur quod ponere-
tur secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod
est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifestè
contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quòd ens
diceret tertium conceptum abstrahibilem à substantia & acci-
dente. quòd est contra Thomistas.

¶ Secundò sic: Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis for-
malis: alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec
esset principium scientiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in textu.
11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec ha-
beret aliquam per se primo passionem: quia ei, quòd non est in se
natura vna, quicquid per se vnum conuenit, conuenit ratione
partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primò: ens au-
tem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus:
ergo non est subiectum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad
circumloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum
moris est ponere passiones loco differentiarum: contrà, Ratio
subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia:
eo quòd tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circun-
locutione eget, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in
adiecto, dicere quòd est ratio formalis in scientia, & quòd circum-
loquitur illam passionis nomine, vt potè occultam. ergo, &c.

¶ Tertiò: Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut
philosophia naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset, subalter-
nata illi: vtrunque est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut
ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens,
aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quòd ens mobile
à Metaphisico considerãdum est: quia in primo Posteriorum cap.
22. dicitur, quod eiusdem scientiæ est considerare subiectum
aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philoso-
phia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars Metaphysicæ. Si
secundo modo, sequitur quod Philosophia naturalis Metaphysi-
cæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo posteriorum, cap. 8.
descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum
conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est so-
lius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quartò sic: Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius ra-
tionem formalem omnes resoluuntur passiones & conclusiones
illius scientiæ, vt de se patet: sed passiones & consequenter con-
clusiones Physicæ resoluuntur vltimo in Philosophia naturali ad
quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia
accidentia Physica causantur ex substãtia naturali: ergo subs-
tantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

IN HAC dubitatione primò distinguam opiniones. Secun-
dò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò simul ipsa confir-
mabitur & contra alias opponetur. Quarto respondebitur argu-
mentis in oppositum.

QVO ad primum sciendum est de subiecto adæquato Philoso-
phiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdã loqui in re hac na-
turaliter, quosdã verò innaturaliter: propter quod hi à nostra re-
secandi sunt disputatione, quam inter Philosophos agimus. Sup-
ponũt enim intelligẽtias mobiles esse: & Philosophiã naturalem
infra sensibilia nõ arctantes, cõmune aliquid sensibilibus & sepa-
ratis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectũ Philosophiæ di-
cunt: operiúntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem disputare: apud quem
indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles
esse: & terminum considerationis philosophicæ esse animam hu-
manam, partim abstractam, partim non: vt dicitur secundo Physi-
corum, text. 26. & vltimum, quòd potest naturalis de intelligen-
tiis attingere, & declarare quia sunt: vt Auer. dicit primo Physi-
corum, commento vltimo. Quanta tamen sit quorũdam horum,
temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumatur pro-
priam opinionem Theologiæ sententiam asserere, sicque Theo-
logicæ facultatis expertibus, in Philosophia tamen nutritis, deri-
dendi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra
Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbatis tradi-
tum, quod Angeli sic mouerentur, vt motus continui subiectum
sint: sed potius oppositum, vt in Theologia discussum à Sanctis
est. Vnde si Peripateticos arguendos censent glorientur ex Scoti-
ca officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

¶ His ergo omissis, ad naturales transeamus: Quorum opinio non
est vna, dum alij mobile, alij ens, alij vtrunque ex subiecto physi-
cæ resecandum putant. Et illi quidem qui neutrius nomen recipi-
unt, secunda & quarta ratione ad oppositum facta mouentur: &
sensibilem seu naturalem substantiam subiectum fore censent.
Qui verò ens tantum abiiciunt, corpus mobile subiectum philo-
sophiæ ponunt: Et hi adhuc diuisi sunt, dum quidam mobile,
passionem significare concedunt: quidam autem rationem for-
malem corporis physici supponere contendunt. Mobile autem
tantum abiicientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt
ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, scilicet Thomi-
starum tenentium ens mobile: & Albertistarum dicentium cor-
pus mobile: & modernorum multorum, dicentium substantiam
naturalem sensibilem: & quorundam etiam modernorum asse-
rentium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens natura-
le subiectum credunt.

QVO AD secundum. Cum ens mobile complexionem
quandam nominum contineat singula distinguenda sunt. Et pri-
mò quidem circa mobile triplici opus est distinctione.

¶ Prima est quòd cum mobile motum respiciat, sicut motus sm-
mitur dupliciter, scilicet proprie, vt distinguitur contra mutatio-
nem in 5. Physi. & ad tria tantum genera esse dicitur & communi-
ter, vt continet in se & motum proprie dictum, & mutationem,
scilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter su-
mi potest. In quæstione tamen ita sumitur communiter prout
idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est, quòd aliquid potest dici mobile, dupliciter, scili-
cet subiectiuè: quòd scilicet est subiectum motus: & terminatiuè:
quòd scilicet est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima
facie mobile sonet subiectum motus si tamen restringẽdum est in
proposito, magis tenendum est terminatiuè quàm subiectiuè, vt
ex dicendis apparet. iudicio tamen meo indistinctè tenendum est
non ea ratione vt sit commune ad omnia quomodocunque mo-
bilia: contineãtque vt partes subiectiuas materiã & formam, &c.
quia hoc est contra S. Thom. in primo Physi. super tex. com 6. vbi
in diuisione literæ expresè dicit, quòd in primo libro Physic.
agitur de principiis intrinsecis entis mobilis, scilicet de materia
& forma: ex hoc aperte insinuans ens mobile, quod est subiectum
philosophiæ, non esse totum vniuersale respectu materiæ & for-
mæ, sed totum integrale seu essentiale, sed ea potius ratione vt sci-
licet illa notissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu sup-
ponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an au-
tem subiectiuè an terminatiuè mutentur ea quæ moueri videmus
ratione magis discernitur, quam ex sensu habetur.

¶ Tertia est quòd mobile æquiuocum est nomẽ ad aptitudinem,
ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: sicut in risibile
significaret aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quæ est
eius fundamentum. Quid autem mobile in proposito significet,
difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impos-
sibile sit subiectum & passionem simul accipi pro subiecto in ali-
qua scientia, sic quòd totum aggregatũ subiectum sit (quia opor-
tet subiectam vni esse rationem formalem, & ex eo quòd quid est
subiecti, & quid est passionis vna ratio formalis cõstituí nequit)
nihil tamen prohibet aggregatum ex subiecto & passione, subie-
ctum sic constitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis
subiecti in illa scientia. Et hoc modo intelligi potest mobile pas-
sionem significare in proposito: ita quòd mobilitas quæ est pas-
sio, sit ratio formalis enti vel corpori, quòd sit subiectum philo-
sophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra mobile, di-
cendo ens aut corpus mobile, in quantum mobile est subiectum
Physicæ. Suadetur autem in proposito sic sumi mobile ex subie-
cto Mathematicæ, sicut enim Physica est de entibus in eo quòd
mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quòd quanta. Con-
stat autem Mathematicæ sic esse subiectum ens quãtum: vt quan-
titas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu proprium acci-
dens est, ratio formalis subiecti Mathematicæ sit. Erit ergo Physi-
cæ subiectum ens aptum moueri, sic aptitudo ad motum, ratio
formalis subiecti sit. Et confirmatur hoc magni Alberti autorita-
te: qui in 1. Physi. sic distinguens corpus in Metaphysicum, Ma-
thematicum, & Physicum, mobilitatem quam rationem forma-
lem subiecti dicit posteriorem corpore quanto naturaliter dicit.
Nec obstat quòd eiusdem scientiæ est considerare de passione &
subiecto eius: quoniam hoc intelligitur quando tractatur de pas-
sione vt passio est: non autem quando passio primum subiecti lo-
cum tenet: vt patet de quãtitate in Mathematica, quæ de substan-
tialibus principiis subiecti eius, à quo fluit, non se impendit. Si-
militer non obstat quòd perfecta cognitio de re non habetur abs-
que quòd quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, vt
omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quòd non sit eui-
dens & scientifica: sed vt absque quòd quid est subiecti, consum-
mata omnimodáque notitia de re haberi non possit. Quod Phy-
sicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc con-
uenire certum est: Mathematicus enim ignorat an quantum sit
substantia vel accidens, & quantitas subiectum, &c. & tamen cer-
tissimum est omnium: vt dicitur in secundo Methaphysi. textu &
commento vltimo.

¶ Sed contra hanc viam est, quòd secundum eam ad Physoso-
phum naturalem non pertineret considerare aliquod prædica-
tum quidditatiuum cuiuscunque substantiæ, nisi forte aliqua sub-
stantia sit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad mo-
tum: & consequenter philosophia naturalis non esset substan-
tia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim
mobilitas (id est aptitudo ad motum) quæ passio ponitur en-
tium naturalium, ratio formalis subiecti Physicæ acceptatur, non
licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere: quia
illa prior est, ac per hoc descendendo à mobilitate in communi
ad talem vel talem mobilitatem in specialibus partibus Philo-

sophiæ naturalis, non licebit ad quod quid est talis vel talis descẽ
dere: sed quemadmodũ adæquati subiecti mobilitatis quod quid
est omissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse sub
iectum talium mobilitatum omittenda sunt: quoniã nulla pars ali
cuius scientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali.
Nec video quomodo posit huic rationi satisfieri, nisi tenendo q
Metaphysicæ est considerare quod quid est in particulari. Quod
quia non credo verum idcirco puto melius tenere, quòd mobile
in proposito non significat ipsam aptitudinẽ ad motum si est pas
sio: sed eius fundamentum. Cum enim ista aptitudo, quam mobi-
litatis nomen sonat, quibusdam entibus repugnet, s. separatis à ma
teria, & quibusdam nõ, s. materialibus, & de entibus materialibus
(puta homine & bone) non reputetur prædicari substantialiter:
consequens est, quòd aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitu-
dinem hanc fortiantur: & hoc fundamentum mobilitatis est. No-
tanter autem dixi non reputetur: quia communi voci satisfacere
volens distinctionem hanc mobilitatis pertractaui: 10. siquidem
Metaphysicorum textu vltimo sub dubio relinquitur, an corru-
ptibile sit substãtia, an in substantia, id est an sit de substantiarei,
aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autẽ quæ
dam mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa. secundum illud o-
stani Physi. text. com. 25. in omni motu corruptio est. S. Thomas
etiam ibidem inter substantialia prædicata corruptibile ponere
videtur. Aristot. quoque in primo Physi. tex. 8. idem sentire vide-
tur: dum dicit quòd ad naturalem non spectat probare mobilita
tem: hoc enim non esset verum, si mobilitas esset passio præuẽta
à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per
illam rationem à naturali Philosopho probari. Nisi fortè quis di
cat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens: quia,
scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia nõ
est sermo per accidens consuetus Aristot. tum quia saltem defen-
dere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad
Metaphysicum. sicut & quamlibet passionem subiecti propriꝰ
quilibet artifex defendere debẽt. Nec obstat, quòd sit passio per
se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per
se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non
probari posse aliquid, vt patet in secundo Physi. tex. com. 6. non ta
men faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere:
quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda,
modò non sint principia, sed ex principiis: qualis est mobilitas, si
passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, quæ est ra-
tio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse
est enim naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem
passionum eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua pro
prietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantùm distinguere oportet, quod dupli-
citer entis nomine vti consueuimus. Primò, pro omni eo quod
habet esse quocunque modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro
eo quod propriè esse dicitur: hoc aũt in his, quæ fiunt, est id quod
propriè fit: eius siquidem est esse propriè, cuius est fieri. Id autem
quod propriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, est compositum:
siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et
sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quòd ali-
quid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ
dicimus, exigitur & ꝙ sit propriè ens, & quòd sit mutabile physi-
ca mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substã-
tialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia
hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile cõmunius quam sit corpus
mobile, & quàm substantia naturalis siue sensibilis: quia continet
sub se omnia materialia cõposita, quæ solum mutabilia sunt siue
sint substantialia, siue accidentalia, siue secundum formam abso-
lata, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocũ
que prædictorum, quãtò ens aliquem gradum cõcomitans prius
illo: dato etiam ꝙ ad composita accidentalia se non extende-
ret. Nec obstat contradictio per ly mobile: quoniã sicut substãtia
rationalis abstractius quid est, quam animal rationale: sic ens mo
bile abstractius & prius quid est, quam substantia mobilis: quam-
quis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamen
ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quemad-
modum concedens substantiam rationalem, adhuc disputandi lo
cum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus an animal,
& cætera, & continue ab abstractiori ad minus abstractum quæ-
sio descenderet, dum à substantia rationali ad corpus rationa-
le, & a corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur. sic sub
ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, &
cætera. Cum igitur in re mutabili considerari possit, & ꝙ sit cor
pus mutabile, & quòd sit substantia mutabilis, & quòd sit ens mu
tabile. dixi Thomæ sententia est naturalia rationem subiecti Phi-
losophiæ naturalis induere primò, non quatenus sunt corpora
mutabilia, aut substantiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mu
tabilia: ita quòd ens mobile licet complexionem nominum con-
tineat, incomplexum tamen & per se vnum quod quid est signi-
ficat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuiso ente in per se
& in alios, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens
per se nominaremus, & accidens ens in alio, & tamen vnam for-
malem rationem significaremus, non aggregatam ex pluribus:
ita diuiso ente in transmutabile & intransmutabile, carentes sim
plici vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum
membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ natu
ralis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur,
& vnum significet, primò ostendendum est, quòd eius significa-
tum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quòd his no
minibus conuenientissimè significatur.

¶ Primò probatur tripliciter. Primò sic: Adæquatum subiectum
primarum passionum naturalium est adæquatum subiectum Phi
losophiæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus
naturale seu mobile, est adæquatum subiectum primarum passio-
num naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verò pro-
batur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabi
litatem pro prima passione Physica, vel saltem vna de primis, aut
eis æquiualente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæqua-
tum subiectum trãsmutabilitatis habet materiam, formam, & pri
uationem pro adæquatis principiis: sed tantum ens mobile habet
hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est
subiectum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter pri-
marum passionum naturalium: quod erat probandum. Maior
huius prosyllogismi est ex eo euidens, quòd oportet ista tria in
omni materia esse adæquata sibi inuicem, scilicet passionem &
subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate,
& homine, & animali rationali: constat autem ex primo Physico
rum per longum processum, transmutabilitatis principia prima
esse materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad
quod tanquam ad adæquatum subiectum primò sequitur transꝰ
mutabilitas, esse adæquata principia, materiam, formam, & pri-
uationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metap. à textu 19. vsque
ad tex. 29. dicuntur, scilicet quòd materia, forma, & priuatio ad
genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma, & priuatio ge
neris substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: &
materia, forma, & priuatio in genere quantitatis sunt propria
principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in gene
re qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quod quemadmodum principia propria substantiæ
continent propria principia cæterorum generum, quia sunt cau-
sæ eorum (vt ibidem docet Arist.) sic substantia mutabilis conti-
net omne quantum & quale mobile & transmutabilitas substan-
tiæ omnem aliam. Et propterea licet materia, & priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo. Primò: quia falsum est quòd principia propria sub-
stantiæ mutabilis sint principia principiorum cæterorum genera-
rum mutabilium. Quanuis enim sit verum & expressum in 11.
Meta. cap. supra dicto, quòd per se principia essendi in genere sub
stantiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus
id est, quòd materia & forma substantiæ sunt causæ materiæ &
formæ in quantitate & qualitate, &c. Veritati tamen aduersatur:
quòd per principia transmutabilitatis substantialis sint princi-
pia principiorum transmutabilitatis aliorum generum. Priuatio
enim in genere substantiæ, quæ est per se principium non substan
tiæ, sed transmutationis substantialis, non est vniuersaliter, & cõ-
sequenter nec per se principium priuationis, quæ est principium
transmutationis accidentalis, vt in corpore cœlesti patet: vbi ens
mobile secundum locum habet omnia propria principia, scilicet
materiam, formam & priuationem: cœlum autem substantialiter
non habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia.
siue ibi sit materia: quæ est pura potentia: siue simplex corporei-
tas pro materia, & imitigentia & forma: nullo enim modo est
ens mobile substantialiter. Secundò: quia dato, quòd esset talis in
clusio virtualis, adæquatum tamen subiectum transmutabilita-
tis, & similiter adæquatum principiatum ex materia, forma & pri
uatione, non substantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quan-
do aliqua proprietas vniuersalis secundum prædicationem ha-
bet subiectum adæquatum secundum prædicationem, in quo re
peritur causa, secundum quam inest quibuscunque proprietas il-
la, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est re-
quirendum pro primo subiecto illius, illud ad quod per viam re-
solutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin
periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersali. Do-
cemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum secundum
prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæte-
risque illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprietas com-
munis alicui analogo ad substantias & accidentia: cum acciden-
tia & eorum proprietates & principia in substantiis virtualiter
includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus
eorum, quod in se est subiectum adæquatum transmutabilitatis
in seipso adæquate, claudit propria principia transmutabilita-
tis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se
illa: quoniam propria principia transmutabilitatis vniuersalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

seu in communi, sunt materia, forma, & priuatio in cõmuni, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & econuerso, eo quòd priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est prorsus, & primum mobilitatis subiectum.
¶ Secundò probatur propositum, & directè arguitur contra ponentes corpus mobile sic: Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponitur in naturali Philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo non corpus mobile. sed ens mobile est subiectum Philosophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. sexti Phy. vbi probatur quòd omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tum ex eo quòd si corpus mobile ponitur adæquatum subiectum, oportet supponi mobilitatẽ coniunctam esse corpori, aut vt rationem formalem, aut vt passionem: tum ex eo quòd oportet supponi corpus coextendi ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adæquatum scientiæ. Vtrunque autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet. ergo. Et hæc est ratio S. Tho. in primo Phy. nũquam enim dixit ipse, quod Philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant, non egent medio, sed sensu, quo vel seipsos moueri percipiant) sed dixit quòd probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendum est primò, quòd subiectum adæquatum scientiæ resoluentis suas conclusiones in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet & quòd sit subiectum primarum passionum, ac per hoc quòd sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturam cæterorum, & quòd sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus præsupponitur. &, vt dicit Auer. in 2. Phy. com. 29. nec à priori, nec à posterio ri probari potest in scientia: & innatum est nobis, quòd oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. com. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea S. Tho. dixit, quòd ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendum est secundò, quòd quamuis aliud sit omnem mobilitatẽ esse coniunctam corpori, & aliud cognoscì omnem mobilitatem esse coniunctam corpori: ad hoc tamen quòd corpus mobile ponatur subiectum adæquatum, nihil refert quòd horum deficiat: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum, ita deficiente cõiunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc, quòd complexum aliquod, vel complexè significatum induat rationem subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se coniunctum alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illius quæstio fieret: cùm ea quæ sunt per accidens, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autem sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi nisi omne tale ineſse illi supponatur: quoniam omnia hæc, sicut in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalem. Neutrum autem horum fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse: imaginari enim non potest, vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius, id quod communi illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod complexum, vel complexè significatum habeat rationem adæquati subiecti alicuius scientiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari scientiæ, quam id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali: alioquin si materiale rationem formalis contraheret, scientia, quæ adæquatæ rationem formalem respicit subiectum suum excederet: nihil autem refert, vt dictum est, coextentionem talem non esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quòd mobile, adæquatum subiectum ponatur Philosophiæ naturalis, oportet Philosophiam, quæ de mobili, in eo quòd mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatum sibi subiectum, quamuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationem non haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quãdiu nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta S. Thomam, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexè significatum, probat eam cõiunctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem inducere non potest: alioquin scientia construeret sibi ipsi subiectum, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc enim maior æquipollet maiori S. Tho. breuius assumentis nulla scientia probat: id est, construit, vel componit sibi ipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, æquiualet dicere, nulla scientia componit ali quid, vt sit suum subiectum: & dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed Philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, construeret subiectum suum, &c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. Omissa autem verborum solicitudine. directè syllogizandum est sic: Nullum coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatum illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile non est subiectum in Philosophia naturali. Maior iam patet ex eo quòd omne coniunctum, quòd ponitur adæquatum subiectum, supponitur & per se coniunctum saltem ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquanti scientiam: sed cuius coniunctio dubitatur de omni, non supponitur coniuncta per se, nec coextẽsum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Phys. patet tex. com. 32. vbi probatur vniuersalis coniunctio mobilis cum corpore & processu Philosophiæ naturalis, maximè in secundo Phys. & secundo tractatu primi de Cœlo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.
¶ Sed remanent duæ contra rationem hanc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non videtur verum, quòd in sexto Phys. probetur, omne mobile esse corpus: eo quòd in text. 32. probatur tantum omne mobile esse diuisibile. Constat autem, quòd si probatur passio alicuius de mobili: nõ propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habent diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secunda ratio aduersari primæ: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile communius esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horum dicitur, quòd quia non cadit in intellectu humano, quòd aliquid supponatur esse corpus. de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, vt prius absque posteriori nunquam cognoscatur: experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddã quantitate molis: ideo si in Philosophia non supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi non potest esse corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci nisi ratione aut sensu. Ex sensu autẽ constat: quod non habetur, ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Physi. non acceptatur probatum, saltem tanquam necessariò consequens conclusionem formaliter concludam, relinquitur maius inconueniens, quòd scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est à Philosophiæ principijs: vtpote 3. cœli. & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtranque concludi propositionẽ indistinctè intelligunt. vnde Auer. in primo cœli: com. 5. dicit, Probatũ est in sexto Phys. quòd omne mobile est corpus, &c. Ad secundum verò dicitur, quòd licet ens sit communius corpore (quia de multis predicatur quidditatiuè de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tamen est sic communius quòd alicui insit, cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secundo dici (licet in idem redeat) quòd in sexto Phys. probatur oẽ mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quàm mobile esse ens corporeũ, siue illud sit corpus, siue corporeũ aliquid. Corporeũ autem conuertitur cum ente mobili, dato quòd corpus cum eo non conuertatur. Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilẽ. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam, cùm oporteat supponi, aut habeatur ex sensibus, aut ex naturali Philosophia, aut ex Metap. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem Philosophia si haberetur, concluderet hoc non posse supponi in ipsa: si autem à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Phy. com. 4. hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in Philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidens absque Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quamuis à Metaphysico defendi habeãt si impugnentur vt in primo Phys. tex. com. 12. dicitur.
¶ Tertiò probatur idẽ autoritate: & primò Arist. in 3. Phy. vbi in diffinitione motus non posuit corpus aut substantiam, sed ens in potentia, &c. Ex quo arguitur sic: Id est subiectum Philosophiæ, quod ponitur in diffinitione primorũ accidentiũ naturaliũ: quia tale est proprium subiectũ eorũ. vt patet in septimo Metap. tex. 15. sed non corpus nec substantia, sed ens in potentia secundum quòd potentia (q̃ idem est q̃ ens mobile, vt patet in tertio Phy. tex. & 9.) ponitur in diffinitione primorũ accidentiũ: motus &c. ergo ens mobile est subiectũ Philosophiæ naturalis. Et cõfirmatur hoc idẽ ex primo Phys. tex. 11. vbi supponendũ dicitur in Philosophia omnia aut quædã moueri, & nõ omnia aut quædã corpora, &c. Secundò autoritate Auerrois, q. 6. nõ solicitus de vocabulis in 3. Metaphysic. com. primo, ens mobile. & in 12. eiusdem com. 5. corpus mobile, & in procœmio Phy. res sensibiles subiectum Philosophiæ nominauerit, & propterea non verba sua in hac re, sed sensum põderari voluerit: in secundo tamen Physic. expresiè docet aliquid prius corpore subiectum esse Philosophiæ naturalis: dum dicit com. 3. Et sciendum est, quod subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cùm sint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffinuit corpus neque alia de qui bus cõsiderat naturalis sicut fecit in primo cœli & mũdi. Ex quo habetur quòd apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsque ad librum de cœlo & mundo, vbi ab eius diffinitione incho atur: vt patet in text. com. 2. Et rursus habetur subiectũ Physicæ esse cõmune corpori & aliis, de quibus considerat naturalis: vt prima ratione assumpsimus. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo cõmune naturalibus omnibus est subiectum Philosphiæ: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum Philosophiæ naturalis: non autem significata per substantiam, aut corpus naturale, vel mobile, vel sensibile. Quòd aũt illis vocabulis conuenientissimè significetur, sic patet. Mobilis vocabulum in primis conuenientius sumitur, quàm sensibilis: quoniam admisso ente sensibili adhuc non est naturalis Philosophus liber à Parmenidis & Melissi inuectione: cõcedentes enim ens sensibile, negabant mobile. suppositè ente mobili, Philosophiæ principia inconcussa manent. Similiter conuenientius est, quam naturalis nomen: tum quia redit idẽ ac inconueniens. Nã suppositò ente naturali, adhuc Philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Arist. testatur in primo Physi. text. 11. contra Parmen. & Melissũ. concedentes ens naturale, subdens, Nobis autem subiiciatur, omnia aut quædam naturalia moueri. Tum quia subiectum notissime debet supponi, & constat diffinientia notiora esse diffinito: vnde cum motus naturam diffiniat, quod clarè significatur per ens mobile, obscurè importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motum oportet venire. Tũ quia nominibus vtendum est vt plures, 2. Topic. vt statisimum autem est naturæ nomen ad cuiuscunque rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint siue non. Et propterea si ens naturale supponere, ens non artificiale intelligeretur subiectum in Philosophia naturali: quod est falsum. Et sic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio: quòd si distinguendum esset, & ens naturale. id est, habes in se principium motus supponẽdum, cur non potius absque glossa & distinctione ens mobile a principio dictis clarius exprimendo? præsertim quòd secundi Phys. principium anticipandum esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.
NVNC Quarto superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primũ quidem dicitur, quòd ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ & accidentis, non est contra S. Thomam, nisi secundum analogiæ naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnam simpliciter, sed vnam analogicè entibus mobilibus omnibus, scilicet substantiis, quantis, & qualibus, & cæteris. Quamuis etiam ratio ad oppositum nõ concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse in quantum est ens mobile, aliud est à seipso, in quantum est substantia mobilis. Et propterea non sequeretur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.
¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas communiter supta, (vt de ea in hac loquimur quæstione) nõ est passio sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & posibile, iuxta ea qua suprà adducta sunt. Quæ possunt etiam ratione confirmari, ex eo quòd posibile substantiale prædicatum est entium, à materia sumptum. non enim homo est ens posibile per aliquam proprietatem ipsum consequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quod posibilitas apud Phys. vt exercitaris in istis scientiis, non autoritatibus notum est. Sed quia hoc nõ est à predecessoribus discussum, & vt nouum non facile acceptabitur, sic debiliter firmatum: ideo secundo dicitur, quòd si mobilitas sit passio, adhuc subiectum Philosophiæ concinnè esse vnius rationis formalis circumlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiã contra hanc responsionẽ respondetur tripliciter. Primò q̃ quamuis in scientiis à priori procedentibus subiectũ debeat esse primò & maximè notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in scientiis à posteriori doctrinam facientibus quales est naturalis Philosophia: vt Commentator dicit in procœmio, & in commentariis primi Physicorum com. 2. Sufficit enim quòd sit primò & maximè notum, quo ad an est, & quid nominis: vt ex primo Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundo dicitur, quòd notitiam subiecti debere esse maximã, põ depliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum posibilium haberi de illo. potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per cõmunia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto non oportet supponi à nobis maximam cognitionem,

vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum: & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur: quia multorum notitia acquirimus in Philosophia naturali, quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (per fectior autem est cognitio per intima, quam per passionem, sicut ratio illa cognoscitur. Jrespondetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est ferino in primo Poster. vnde sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euidentiæ latitudinem attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæsiti, siue non, habet euidentiam ex cognitione subiecti, sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiorem, & consequenter maiorem cæteris. Et verè sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens. quæcunque autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euidentia certa: propter quod autem vnum quodque & illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertiò dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scientiæ, qua est in se, proculdubio subiectum oportet omnino esse primò & maximè notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectionis scientiæ nostræ admisceatur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultásque in soluendis quæstionibus non parua.
¶ Ad tertium dicitur negando consequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientiæ est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunque: sed eos tantùm, qui genus, scilicet illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, vt subalternatio requirit, nullo modo est posibile: vt ex his, quæ scripsimus super cap. 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perfectatem & extraneitatem simul respectu illius sub iecti exigit, quod respectu entis non est posibile: cùm nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur tertio Metaphysicorum textu vndecimo. Nec mihi obiiciatur quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiã naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ: quia tractatum illum fortè nunquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinæ eius non consonant.
¶ Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliquid sit subiectum, quàm quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti ad quæ vltimò fit resolutio, esset subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam ad æquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non fit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.
¶ Et hic sit finis huius quæstionis in concentu sanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Summe igitur amantissime mi frater Vincenti, solicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum: & quo præstas in genij acumine, discute dans veniam minus consentaneis, memor quod nihil in vllo vnquam genere cultum repentinúmque fit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS.

de nominum analogia, in vndecim capita diuisus.

1 *Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo propriè analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.*
5 *Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.*
7 *Qualis analogatorum secundum analogi nomen definitio.*
8 *Qualis sit in analogo comparatio.*
9 *Qualis sit analogi diuisio: & resolutio.*
10 *Qualiter de analogo sit scientia.*
11 *De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & vsum.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipsius rei obscuritate, & à nostri æui flebili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his vacationibus tractatum edere intendo. Est siquidem eius notitia necessaria adeò, vt sine illa non possit Metaphysicam quispiam discere, & multi in aliis scientiis ex eius ignorantia errores procedant. Quod si vllo vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiam, vel indisiunctionis, vel ordinis, vel conceptus præcisi vnitate, cum inæquali participatione constituunt: Ex dicendis namque patebit opiniones huiusmodi à veritate (quæ vltro se offerebat) per abrupta deniasse.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem (vt à Græcis accepimus) in proposito sonat. adeò tamen extensum distinctumque est, vt multa nomina analoga abusiuè dicamus: & multarum distinctionum adunatio si fieret, cōfusionem pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, vnica diuisione trimembri omnia cōprehendemus, & à minus propriè analogis ad verè analoga procedemus.

¶ Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: scilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabuli proprietatem & vsum Aristo. vltimus modus tantùm analogiam constituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit.

¶ Analoga secundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: vt corpus nomen, commune est corpus inferioribus & superioribus. Huiusmodi autem analoga Logicus vniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quòd ille intentiones considerat nominum, iste autem naturas. vnde & in 10. Metaphy. text. com. vlti. Arist. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil est commune vniuocum, despiciens vnitatem rationis. seu conceptus tātùm. Et in 7. Phys. text. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: qua huiusmodi analogia cum vnitate conceptus non dicit vnam naturam simpliciter, sed multas complectitur sub se naturas ordinem inter se habentes: vt patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multùm consueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hanc analogiam S. Tho. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum esse tantùm, eo quòd analogata parificantur in oratione significata per illud nomen commune, sed non parificantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno, quàm in alio cuiuscunque generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Non solum enim planta est nobilior minera, sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de aliis. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auer. in com. 112. Metaphy. dicens, cum vnitate generis stare prioritatem & posteritatem eorum, quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analoga vocantur: quia considerata inæquali perfectione inferiorum per prius & posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vsum venit, vt quasi synonyme dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius. Abusio tamen vocabulorum hæc est: quoniam dici per prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autem analogis, quomodo inueniantur vnitas, abstractio, prædicatio, comparatio, demonstratio, & aliahuiusmodi, non oportet determinare: quoniam vniuoca sunt secundum veritatem, & vniuocorum canones in eis seruādi sunt.

CAPVT II.

Analogiæ attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

ANALOGA Autem secundum attributionem sunt, quorum nomen est commune: ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt, Sanum commune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animali, & ratio omnium inquantum sana sunt, ad vnum terminum, sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, inquantum sanum, subiectum dicet sanitatis: vrinam verò inquantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, inquantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶ Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum: vocando pro nunc causam exemplarem, causam formalem. Contigit siquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum subiectum secundum aliquam vnam denominationem, attributionem, diuersimodè habere: vt patet ex exemplis ipsius Arist. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaphy. text. com. 2. ad efficientem verò exemplum de medicinali ibidem positum: ad materialem autem analogia entis ibidem subiuncta: ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethi. c. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinate se consequentes: scilicet quod analogia ista sit secūdum denominationem extrinsecam tantùm: ita quod primum analogatorum tantùm est tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinsecè. Sanum enim ipsum animal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sana denominantur non à sanitate eis inhærente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè vel causaliter, &c. Medicatiuum quoque, à medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. Instrumenta verò & quæcunque alia medicatiua dicuntur, extrinseca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam subsantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera autem entia ideo dicūtur, quia illius entis mensuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoque ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cætera denominantur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinseca denominatione secundū illud bonum bona dicuntur. Sed diligenter aduertēdum est, quod hæc huiusmodi analogiæ conditio, s. quod non fit secundum genus causæ formalis inhærentis, sed sem per secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter: id est, non est intelligendum per hoc quod omne nomen quod est analogum per attributionem, est commune analogatis, sic quod primo tantum conuenit formaliter: cæteris autem extrinseca denominatione, (vt de sano & medicabili accidit) ista enim vniuersalis est falsa: vt patet de ente & bono: nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendum, quod omne nomen analogum per attributionem vt sic, vel in quātum sic analogum commune est analogatis sic, quod primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinseca denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quamuis formaliter conueniat omnibus substantiis & accidentibus, &c. in quantum tamen bona dicuntur bonitate ab ente subiectiuè vt sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passiones vel generationes, &c. sunt, licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhærentibus: in quantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinseca denominatione bona dicuntur: illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia: s. quod illum vnum ad quod diuersæ habitudines terminātur in huiusmodi analogiis, est vnum non solum ratione sed numero. Quod dupliciter intelligi potest secundum quod analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud vnum necessariò est vnum numero verè & positiuè. Si autem sumantur vniuersaliter, illud vnum necessariò est vnum numero negatiuè, id est non numeratur in illis analogatis vt sic, quamuis in se sit vniuersale quoddam & non vnum numero. Verbi gratia: si sumantur hæc vrina sana, hæc medicina sana, & hoc animal sanum: hæc omnia dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quam constat vnam numero verè esse. Socrates enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatem: medicina, quia illam fecit: vrina quia eandem significat, &c. Si verò sumatur animal sanum in communi, & vrina sana in communi, & medicina sana in communi: sic formaliter loquendo, sanitas à qua huiusmodi sana dicuntur non est vna numero in se: eo quod causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparandæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & aliis huiusmodi: sed est vna numero in istis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, vrina & dieta: quoniam non est alia sanitas in vrina, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniam commune secundum denominationem extrinsecam non numerat id, à quo denominatio sumitur in denominatis, sicut vniuoca multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc dicitur vnum ratione tantùm, & non numero, in suis vniuocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunante in vna ratione.

¶ Ex hac autem conditione infertur alia: s. quod primum analogatum ponitur in ratione cæterorū secundū illud nomen analogum: quoniam cætera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primū: in quo formaliter saluatur eius ratio. Cadit siquidem in ratione medicinæ, & dietæ, & vrinæ, &c. inquantum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana non possunt, & simile est de aliis iudicium. Ex hoc aūt sequitur vltertius, quod nomen sic analogum vnum certum significatum commune omnibus partialibus eius modis, seu omnibus analogatis non habet. Et cōsequenter, q nec conceptū obiectiuum, nec conceptū formalem abstrahentē à cōceptionibus analogatorū habet: sed sola vox cum identitate termini diuersimodè respecti cōmunis est. Iraq; cum in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogum terminum quidem distinctè significat (vt sanum sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminatè & confusè importat, vt primum distinctè vel quasi distinctè ostendat: cæteros autē confuse, & per reductionem ad primum. Sanum enim respectus multos ad sanitatem, puta habentis, significantis, causantis, &c. sic in vna voce sanitatem distinctè importante confundit: vt respectum primum, scilicet habentis seu subiecti distincte significet. Sanum enim absolutè dicimus sanitatem habentem, vt subiectum cæteros autem respectus indeterminatè importat & per attributionem ad primum: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, s. quod commune est omnibus analogatis non secundum vocem tantum: & quod simpliciter prolatum stat pro primo: quod non est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶ Diuiditur autem à S. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanum: & in analogiā vnius ad alterum: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: quoniam hoc circuit analogiam secundum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogum, quādo ponitur primum analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & quando secundorum analogatorum vnum hinc & alterum inde ponitur, secundum quodcunque genus causæ analogia fiat. Primo enim & cæteris sic comune est analogum, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterū, ponendo omnia alia à primo locovnius. Secundis autem analogatis sic cōmune est nomen analogum, vt aliquid eis prius ponat: primum scilicet ad quod omnia secuda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorum ad vnum. quia non inter se est attributio, sed ad primū. Appellantur autem analoga secundum attributionem à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal æquiuocū dicitur ad animal verum & pictū. Animal enim pictū non purè æquiuoce, sed per attributionem ad animal verū animal dicitur: & in ratione eius inquantum animal manifestè patet verū animal accipi: Quærenti enim, quid animal pictum in eo quod animal. respondebitur, imago animalis veri. A Philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum, aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in Metap. patet & expresse in 1. Ethic. huiusmodi nomina contra analoga distinguuntur, vt infra amplius dicetur. A Latinis autem vocantur analoga vel æquinoca a consilio. Hanc analogiam. S. Tho. in primo sent. 19. vocat analogiam secundum intentionem, & non secundum esse, eo quod nomen analogum non habet commune secundum esse, id est formaliter: sed secundum intentionem, id est, secundum denominationem: vtenim ex dictis patet in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter nisi inprimo, de cæteris autem extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicuntur quia proportiones diuersas ad vnum dicunt extenso proportionis nomine ad omnem habitudinem: abusiua tamen loquutio hæc est, quamuis longè minor, quam prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circunferentiam diuersi proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EX abusiuè igitur analogis ad propriè analoga ascendendo, dicimus analoga secundum proportionalitatem dici, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem. Vel sic, Analoga secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionē: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sicut videre corporaliter est cognoscere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quāuis autē proportio vocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliā (secundum quod dicimus quatuor duplam proportionē habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarū proportionum: secundū quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodū sex ad tria. vtrobique enim dupla proportio est, &c. Trāsierunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, commensurationis, capacitatis, &c. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnē similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur. Et antè duobus modis analogia hæc, s. metaphoricè & propriè. Metaphoricè, quidē, quando nomen illud commune absolutè vnā habet rationē formalem, quæ in vnum analogatorum saluatur, & per metaphoram de alio dicitur: vt ridere vnam secundum se rationem habet, analogum tamen metaphoricè est vero risui, & prato florenti, aut fortunæ successui. sic enim significamus hæc se habere, quemadmodum homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura est, de Deo metaphoricè notitiam tradens. Propriè verò fit quando nomen illud commune in vtroque analogatorū absque metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in cō. septimo primi Ethic. ait: proportionaliter de eis dicitur.

¶ Præponitur autem analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia hæc sit secundum genus causæ formalis inhærentis: quoniam prædicat eam, quæ singulis inhærent. Altera verò secundum extrinsecam denominationem fit. Nomine autem: quoniam analoga nomina apud Græcos (à quibus analogiæ vocabulum habemus) hæc tantum dicuntur: vt ex Arist. etiam colligitur, qui in Metaphysica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: vt patet in principio 4. & in 7. tex. com. 15. In quinto autem Metap. cap. de vno in text. 12. diffiniens vnum secundum analogiam, vt synonymis vtitur vnum analogia & vnum proportione: & diffinit esse ea, quæcunque se habent vt aliud, aperte insinuans illam esse propriè analogorum diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur trāslatione, dicente, Illa quæ sunt vnum secundùm æqualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi Auer. exponens ait Et illa dicuntur vnum, quæ sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauē, est vna. In secundo quoque Poste. c. 11. huiusmodi nomina proportionalia analoga vocat Et quod plus est in primo Eth. c. 7. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analoga, dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait. Non afirmilantur à casu æquiuocis, sed certe ei, quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina contendere, vel magis secundum analogiam. Et subdens exemplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore vitus, in anima intellectus. In quibus verbis lectori non solum nomen analogiæ hoc, quid diximus, sonare docuit, sed præferenda esse in prædicationibus metaphysicis hanc insinuauit analogiā in ly magis: vt S. Th. ibidem propter supradictam rationem optimè exponit. Scimus siquidem secundum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates, bonitatis, veritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absque arte discuntur. Accidit que huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit forte ab Arist. tepore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: quoniam blasphemare fere videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem communes exponit. Cum tamen Auer. dicat super prædicto tex. Et dignius his tribus modis est: vt sit nomen boni dictum de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à S. Thoma in primo Sent. dist. 19. analogia hæc analogia secūdum esse & secundum intentionem: eo quod analogata ista nec in ratione communis nominis, nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quam in esse eiusdem pro portionaliter conueniunt. Sed quoniam: vt dictum est, obscura & necessaria valde res hæc, accuratè distinctéque dilucidanda est per plura capitula.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

QVoniam autem analogia media est inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medij natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, cōceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores cōceptibus & nominibus sunt) dicimus quod nomine æquiuoco diuersæ res significantur, quòd vt sic non nisi voce adunantur. Vniuoco verò diuersæ res ita significantur, quòd vt sic ad rem in se simpliciter, vnam abstractam & præcisam in esse cognitio ab eis adunantur. Analogo autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundum proportionem vnam vniuntur. Vocatur aūt in proposito res non solum natura altiqua: sed quicunque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc est differentia quòd res sundantes vniuocationem sunt sic ad inuicem similes, quod fundamentum similitudinis in vna est eiusdem rationis omnino cum fundamento similitudinis in alia: ita quod nihil claudit in se vnus ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentus ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentum vniuocæ similitudinis, in vtroque extremorum æquè abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiam, sic sunt similes, quod fundamentum similitudinis in vna diuersæ est rationis, simpliciter à fundamento illius in alia quòd vnius ratio non claudit id quod claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

analogæ similitudinis, in neutro extremorum oportet esse abstractum ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta dictincta, similia tamen secundum proportionem: propter quod eadem proportionaliter vel analogicè dicuntur. Et vt omnibus possint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo & cætera animalia: quia habent in se singulas naturas sensitiuas seu proprias animalitates: quas constat diuersas secundum rem esse, & mutuo similes: sic quod in quocunque extremo (puta homine, aut leone) consideratur secundum se animalitas, quæ est similitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abstrahens ab eo, in quo est, & nihil includens in vno quod non in alio. & ideo & in rerũ natura fundant secundum suas animalitates similitudinem vniuocam: quæ identitas generica vocatur: & in esse cognito adunatur non ad duas vel tres animalitates, sed vnam tantum: quæ animalis nomine in concreto per se primo significatur, & vniuocè vocatur communi nomine animal. Omnium siquidem eorum, secundum quod naturas sensitiuas habent, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei, quam animalitatem vocauimus, adæquata, est diffinitio. Substantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatem) quoniam suprà substantialitatem nihil amplius restat: ideo nullam substantialitatem vniuocantem inter se compatiuntur. Et quia cum hoc, quod non solùm eorum quidditates sunt diuersæ, sed etiam primò diuersæ, retinent similitudinem, in hoc, quod vnumquodque eorum secũdum suam proportionem habet esse: ideo & in rerum natura non secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates vt commensuratas hic propriis esse fundant analogiam, id est, proportionalem similitudinem. Et in intellectu adunantur ad tot res quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinem, entis nomine & analogicè communi nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogo & Vniuoco.

¶Cõceptus quoque mentalis non eodem modo inuenitur in vniuocis & analogis: qm̃ nomen vniuocum & omnia vniuocata vt sic, vnum tantum conceptum in mente habent perfectè & adæquatè eis correspondentem: quia fundamentum vniuocæ similitudinis (quod significatum formale est nominis vniuoci) vnius omnino rationis est in omnibus vniuocatis: ac per hoc in vno representato, omnia representari necesse est. In analogis verò, quoniam fundamenta analogæ similitudinis diuersarũ sunt rationũ simpliciter, & eiusdem secundum quid (id est, secundum proportionem) oportet duplicem analogi mentalem conceptum distinguere: perfectum & imperfectum: & dicere ꝙ analogo & suis analogatis respondet vnus cõceptus mentalis imperfectus & tot perfecti quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorum vt sic, simile est alteri, consequens est, quòd conceptus repræsentans vnum: repræsentet alterum: iuxta illam maximam, Quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile.

¶ Quia verò talis similitudo secundum proportionem tantum est, quæ diuersam rationem in altero fundamento habet: conceptus perfectè repræsentans vnum analogatorum à perfecta repræsentatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum esse. Vnde & analogum vnum habere mentalem conceptum & plures habere conceptus mentales, verum est diuersimodè: quanuis, simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dico autem hoc, quoniam eum contredicendus analoga omnino carere vno conceptu mentali sermo est, vnum eorum conceptum absolutè dicere non est reprehendendum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem vti: quãdo inuenitur scriptum, quod analogata conueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quòd analoga non conueniunt in vna ratione. Est ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniuoci & vniuocatorum, vt sic, vnus est conceptus perfectè & adæquatè eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorũ vt sic, vt plures: necessariò sunt conceptus perfectè ea representantes, & vnus est conceptus imperfectè repræsentans. Non ita quòd sit vnus conceptus adæquatè respondens nomini analogo, & inadequatè analogatis: quoniam secundum veritatem nomen illud vniuocum esset, sed ita quòd conceptus vnus repræsentans perfectè alterum analogatorum vt sic, imperfectè repræsentãs reliquũ. Quo ad vocem autem, nõ est inter analoga & vniuoca differẽtia.

¶ His autem præmissis, intentum facilè patere potest: quomodo scilicet distinguitur analogum, puta, ens ab analogatis: puta, substantia, quantitate & qualitate. Vniuocum, enim, puta animal, distinguitur ab vniuocatis (puta homine & leone) quo ad rem significatam seu conceptum obiectiuum, & quo ad conceptum mentalem sicut vnum simpliciter abstractum &c. à multis simpliciter &c. Analogum verò quo ad rem seu obiectum conceptum distinguitur sicut vnum proportione à multis simpliciter, vel (& idem est) sicut multa & similia secundum proportiones à multis absolutè: verbi gratia, Ens distinguitur à substantia & quantitate: non quia significat rem quandam eis communem, sed quia substantia quidditatem tantùm substantiæ importat, & similiter quantitas quidditatem quantitatis absolutè significat: ens autem significat ambas quidditates vt similes secundum proportiones ad sua esse: & hoc est dicere vt easdem proportionaliter. Quo ad conceptum autem mentalem adæquatum hoc quoque eodem omnino modo distinguitur. Secundum conceptum verò mentalem imperfectũ, quamuis distinguatur sicut vnum simpliciter à multis simpliciter, non tamen sicut vnum abstrahens in repræsentando ab illis multis quemadmodum in vniuocis contingit. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquãtum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secũdum quod se habet ad suum esse, est adæquate representatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahens, cæterorum verò (puta quantitatis & substantiæ) imperfectè tantùm est representatiuus, inquantum eis similis proportionabiliter est.

CAPVT V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET Autem ex præmissis ostendere, qualiter analogum abstrahat ab his, quibus commune secundum analogiam dicitur: puta, qualiter ens abstrahit à substantia & quantitate. Insurgit siquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum: quia videtur analogi nominis res significata eodem, abstrahibilis & abstracta modo quo res vniuoco nomine significata, Quoniam cum (vt in 5. Meta. dicitur) vnum in qualitate faciat simile, nulla apparet ratio cur à quibusdam similibus sit vna res abstrahibilis, & à quibusdam non, licet euidens ratio sit, cur ab his similibus, puta Socrate & Platone, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, minus vna. Vnde si substantia & quantitas assimilantur in hoc quod vtraque est ens, & consequenter in eis est aliquid vnum, quod est fundamentum illius similitudinis, quod vetat ab eis abstrahi rem vnam vtrique communem? Ex parte vero conceptus, quia videtur eodem modo conceptus, analogi abstrahere ab analogatis sicut vniuocum ab vniuocatis, eo quod analogum nomen importat in confuso singulas proportiones analogatorum, & distinctè non significat nisi proportionem in communi. verbi gratia, ens non significat habens se ad esse sic vel sic, puta vt substantia aut vt quantitas: sed si proportionale nomen est, significare videtur habens se ad esse secundum aliquam proportionem, quæcunque sit illa. Hoc autem constat esse æque abstractum à substantia, & à quantitate: & consequenter per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

VT Autem euidens fiat huius ambiguitatis determniatio, sciendum est, quod licet abstrahere diuersa significet, cum dicimus intellectum abstrahere animal ab homine & equo, & cum dicimus animal abstrahere ab homine & equo: eo quod tunc significat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnum & non aliud: nunc verò significat extrinsecam denominationem ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnu tamen & idem semper tendit: quoniã semper sonat intelligi vnũ, non intellecto altero. Ideóque nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quàm inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, non cointellectis analogatis: & quomodo conceptus illius habeatur absque conceptibus istorum, cùm igitur ex suprадictis, & ex ipso analogiæ vocabulo pateat, quod analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportione vna significatur: talis autem est quod res diuersæ, vt similes proportionaliter, facilè deduci potest, quòd res analoga potest, quidem intelligi non cointellectis analogatis, & consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna (puta natura sensitiua, seu animal intelligitur non cointellectis omni natura humana & equina, vt sic) sed sicut duæ res vt proportionaliter similes intelliguntur, non cointellectis ipsiusmet duabus rebus secundum suas proprias naturas absolutè. Ita quod analogi abstractio non consistit in cognitione vnius & non in cognitione alterius: sed in vnius & eiusdem intellectione vt sic, & non in intellectione vt sic, & non in intellectione absolutè. verbi gratia. entis abstractio non consistit in hoc, quòd entitas apprehenditur, & substantia aut quantitas non: sed in hoc quod substantia aut quantitas apprehenditur, vt sic se habet ad proprium esse. secundum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & non apprehenditur substantia, aut quantitas absolutè. Et simile est de aliis rebus analogis, quales sunt ferè omnes Mataphysicales. Vnde concedi potest rem analogã abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimodè. Abstrahere quidem, pro quanto abstrahitur ab eis, quemadmodum res vt sic, id est res similis alteri proportionaliter abstrahit à se absolutè sumpta. Nõ abstrahere verò, pro quãto res vt sic accepta seipsam necessariò includit, & absque seipsa intelligi non põt. Quod de vniuocis dici non potest: quia res vniuoca, absque aliis, quibus est vniuocè communis, intelligitur, sic quod eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet

¶Obiectioni autem ad oppositum adductæ ex analogæ similitudinis natura, facilè satisfit, dicendo, quod cùm vnum multiplicitur dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secudum quam simpliciter. sed quandoque sufficit, quòd vnum secundum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter non est simpliciter vnum, sed multa similia secundum proportiones, à quibus ideo non potest abstrahi res vna simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantum est & fundamentum non est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnius proportionaliter, est habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniam proportionalitas, qua similitudo proportionum fit, inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema sunt) necessariò est, & consequenter vnum proportione non vnificatur simpliciter, sed distinctionem retinens, vnum pro tãto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionaliter nõ est vnum absolutè, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est quærenda alia ratio, cur à similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. Et accidit vlterius procedentibus, vt quæranti id, quod sub quæstione non cadit: vt quare homo est animal rationale, &c.

DE Abstractione quoque conceptus eodem dicendum est modo, abstrahit enim conceptus analogi nominis non sicut vnum simpliciter, sed sicut vnum proportione: seu simile secundum proportiones à multis absolute. Sed quia obiiciendo tangitur de abstractione conceptus analogi à specialibus cõceptibus illius analogiæ, & abusiue analogata ibidem vocantur partiales analogi rationes ideo diligenter cauendũ est, ne apparentia in obiectione facta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur. Sciendum siquidẽ est, quòd licet in analogis secundum attributionem in hoc omnia analogata conueniant quod eandem formam omnino respiciunt: ita quòd non solum conueniunt in vno termino, sed in hoc quod eandem respicere illum. Erroneum tamen est, analogo per attributionem cõceptum vnum respectus in communi ad illum terminum per abstractionem à tali & tali respectu attribuere: verbi gratia, Animal inquantum sanum, vrina inquantum sana, & medicina inquantum sana licet conueniant, & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectum, vrina signũ, & medicina causa, & conueniant, in hoc, quòd respiciãt sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatẽ respicit, licet diuersimodè. Ab his tamen specialibus respectibus non abstrahitur respectus in communi ad sanitatem, impertus sani nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus portatus, ad sanitatem, confusè & in potentia claudantur. Falsum enim est, quòd sanum significet hoc quod dico, respiciens, vel aliqualiter se habens ad sanitatem. Tum quia sic Sani nomen vniuocum verè esset ad vrinam & animal, &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione: Tum quia hoc est contra intentionem dicentium, vrinam aut dietam sanam. Percunctantibus siquidem, quid est vrina inquantum sana, non respondetur, respiciens sanitatem: sed omnes respectum illum specificant, respondentes signum sanitatis, & similiter de dieta respondetur, quòd est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philosophos & Logicos hucusque à me vidos hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionem (quæ sola simpliciter analoga sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd vnumquodque eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimodè credi potest quòd ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confusè & in potentia claudantur omnes speciales propositiones analogatorũ: verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse & similiter quantitas & qualitas, licet diuersimodè: ideò à substantia, quantitate & qualitate, diuersimodè proportionatis suis esse, abstrahatur ires siue quid diras proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatum, in quo omnes speciales proportiones substantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confusè claudantur & in potentia.

¶Sed hoc falsissimum est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quòd sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimerice. Tũ quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & cõsequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnũ simpliciter esse non cõpatitur, & sic essent proportionalia & nõ proportiona lia: quod intellectus capere non potest. Tum quia contra Arist. an toritatem in secundo Post. inferius adducendam, & adductam ex primo Ethi. & S. Tho. & Auer. & Alberti expresè est. Vnde confutio, qua analogum tam secundum attributionem quam secundũ proportionem importat speciales habitudines aut proportiones, non est confusio plurium conceptuum in vno cõmuni conceptu: sed est cõfusio significationum in vna voce, licet difformiter. Qm̃ in analogia atributionis vox analoga primũ distinctè significat, cætera autẽ confusè. In analogia verò proportionis, nomen analogũ ad oẽs suas significationes indistinctè se habere permittitur.

¶ Cautum tamen & attentum oportet hic esse: quia cũm analogi rationes dupliciter sumi possint, scilicet secundum se, & vt eadem & ipsæ vt eadem propter identitatis proportionalis naturam non abstrahant à seipsis: & tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu inquantum eadem sunt, quòd non conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de, communibus eis) videtur quòd duo incomposibilia secundum apparentiam, analogi rationibus conueniant, scilicet quòd ipsæ vt eadem non abstrahant à seipsis, & quòd ipsæ, vt eadem aliquid causent, & habeant, & quod non vt diuersæ, reduplicarique possint vt eadem, non reduplicatis, vt diuersæ sunt. Hæc enim non solùm compositibiliter, sed necessariò simul sibi vendicat identias proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicque fit, vt analogo secundum identitatem in se clausam, ad diuersitatem rationũ in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quàm quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogatis (puta substantia & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur: vt suprà diximus. Sed ab ipsis eius rationi bene, seu à diuersitate ipsarum rationum eius puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Non quia quandam rationem eius communem dicat: quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eædem, aut eas omnino vniat: quia sic non esset analogum, sed vniuocum: sed quia eas proportionaliter adunans, & vt easdem proportionaliter significans, vt easdem considerandas offert, annexa inseparaliter diuersitate quasi secluſa, & identiate proportionali vnit, & confundit quodammodo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in voce confusio, analogo conuenit, sed confusio quæ dam conceptuum, seu ratronum fit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt non tam conceptus, quàm eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipuè importat: & tali confusione frequenter vtimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicẽtes (dum confusè pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut vnum proportione à multis, seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolutè tam quo ad conceptum obiectiuum, quàm mentalem siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæ enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, vt sic præcisè: à specialibus autem seu singulis analogiæ rationibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed voce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

VIdebitur autem fortè alicui ex his quòd prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita quòd non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce, sed eisdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur absque hoc autem prædicatio communioris, aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem commune esse dictum est. Fouere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile secluſa vocis communitate. Et cum constet non esse conuertibile (quoniam substantia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic commensurata suo esse, cũ quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quòd analogum tanquam superius, de analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quòd conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & non sola voce commune est eis: sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quòd prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quàm vnum prædicatum ad plura se extendens: vnum autem non per accidens, aut congregatione (sicut aceruus lapidum) sed per se, constat esse etiam vnum proportione: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quòd quia analogũ medium est inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

vniuocum & purè æquiuocum,consequens est, quòd analogum idem aliquo modo,& non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis(vt ex præmisso patet cap.) consequens est, quod comparetur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnum secùdum rationem sit,quod eis imponit.Quod vt clarius pateat,figuraliter declaratur sic.T ã in æquiuocis quam vniuocis & analogatis,quatuor inueniuntur, scilicet quæ res ad minus, æquiuocatæ, vniuocatæ,aut analogata & duæ res,seu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes, verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius secundum nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor scilicet homo & Bos, & natura sentiua hominis & natura sensitiua Bouis: quæ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt scilicet substantia & quantitas, & substantia inquantum commensurata suo esse,& quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo,scilicet æquiuocata & vniuocata,& analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguantur,quia vbilibet ex opposito condistincta sunt:altera tamen duo vniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia,diuersimodè vnita aut distincta sunt.In æquiuocis nãque rationes illæ,puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane,nullo modo prædicat de terrestri, & econuerso:& ideo sola voce communius, aut maius æquiuocatis dicitur, & est.In vniuocis verò res illæ(puta animalitas in Boue & animalitas in Leone)licet numero & specie diuersæ sint,ratione tamen omnino eædem sunt:ratio enim vnius est omnino eadem quòd ratio alterius, & econuersò: & propter hoc id quòd prædicat animal de homine,idem omnino prædicat de Boue,& vniuocum dicitur & superius homine & Boue.

In analogis autem res analogiam fundantes (puta quantitas vt sic se habens ad esse:& substantia vt sic se habens ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie,& genere, ratione tamen eædem sunt non omnino,sed proportionaliter:quoniam vnius ratio proportionaliter eadem est alteri.Et propter hoc, id quod prædicat analogum,puta ens de quãtitate,illudmet proportionaliter prædicat de substantia,& econuersò. Est enim illudmet proportionaliter id,quod in substantia ponit,& econuerso:& propter hoc analogum(puta ens) non sola voce communius, maius aut superius analogatis est:sed conceptu(vt dictum est)proportionaliter vno. Ita quod analogum & vniuocum conueniunt in hoc,quod vtrunque communioris & superioris rationem habet.Differunt autem in hoc, quòd illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuocè. Et meritò: quia fundamentum superioritatis vtrobique saluatur,vniuocationis autem non.Fundatur enim superioritas super idẽtitate rationis rei significatæ, id est super hoc quod res significata inuenitur non in hoc tantum,sed illamet non numero,sed ratione,inuenitur in alio.Vniuocatio autẽ super modo identitatis omnimodè,scilicet identitate rationis rei significatæ,id est super hoc, quod ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadem omnino. Quãuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem, in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationis ratione inuenitur, est nanque identitas proportionalis,identitas quædam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prædicatum superius,quàm vniuocum, puta animal,sed alio modo:analogum enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatæ,vniuocum autem præcisè & simpliciter: quia semper omnimoda idẽtitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur, Propter quod S.Tho.superioritatis fundamentũ aspiciens in quinto Metaphy.dicit, quòd ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & Bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductæ,in hoc peccant,quod inter identitatem & modum identitatis non distinguunt. Fatẽdum est enim, quòd ad hoc,q̃ aliquis terminus denominetur superior, aut communior, oportet vt rem vnam & eandem in vtroque ponat:sed sophisma consequentis cõmittitur inferendo ex hoc,ergo oportet q̃ dicat rem vnam & eandem omnino. Et est semper sermo de identitate secundum rationẽ seu diffinitionem. Identitas enim & vnitas cõtinent sub se non solum vnitatẽ & identitatem omnimodam,sed proportionalẽ,quæ in analogi nominis ratione saluantur.Negandum est igitur quòd in analogis non prædicatur idem de vno & alio analogato:quoniã vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & ꝓpterea inter prædicata non conuertibilia numerandum est.Quantitas enim licet adæquet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem,non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionalem,idem huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendũ est analogum conuerti cum aliquo analogato. Ad materiam tamen descendendo, potest intrepidè dici, quòd quia analogum rationem vnam proportionaliter tantùm prædicat,& vnum proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestum est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolutè:& sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis conuenitur: quia nulla omnino analogi ratio in duobus analogatis inuenitur Alio modo secundum identitatem pr oportionalem,quam habet vna cum altera:& sic cum nullo analogato conuertitur: quoniam omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter,& vna est altera proportionaliter. Et quia vt dictum est analogum hanc sonat,identitatem,ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum inconuertibile & communius prædicatum,cõcedendum est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia,aut accidens vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist.aut Porphy.fuit:quoniam prædicabile,quod simpliciter vnum est,docebant, ac per hoc inter æquiuoca analoga numerauerunt.

¶ Ex prædictis autem manifestè patet, quòd analogum non conceptum disiunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportione dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infrà tractabitur. Vnde cùm dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quod est ens non est sensus,quòd sit substantia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vtor autem ly, sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est,& exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu,potentia,forma,materia,principio,causa,& aliis huiusmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

APparere quoque poterit alicui,quòd in ratione vnius analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen,alterius analogati,puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis continetur dictum est. Fundamentum autem inde apparentia hæc fumit: quia ratio vnius analogati,vt eadem proportionaliter est alteri, absque illa altera exprimi completè nequit. Dictum est autem, quòd analogo nomine rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroe & S. Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quòd bonum seu perfectio analogicè dicitur de visu & intellectu: quia sicut visus in corpore,ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem, quòd non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrunque extremorum specipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse:

VT Autem liqueat hnius ambiguitatis solutio recolendum est analoga hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphoricè. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionem. In analogia siquidem secundum metaphoram,oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferenter,sed propriè sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricum nomen,non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratum in eo, quod ridens, nisi sciam quid significet risus nomen propriè sumptum, ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis:quia analogum metaphoricè sumptũ, nihil aliud prædicat, quàm hoc se habere ad similitudinem illius, quòd absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analoga prius dicuntur de his,in quibus propriè saluantur,& posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem vt patet. In analogia verò,in qua nominis saluatur proprietas, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi fortè gratia materiæ:vt S. Tho.in secunda quæst.de Veri. articulo vndecimo docuit.Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analoga secundum attributionem,& vniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis verò neutrum alterum diffinit, sed vnius diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso.In analogis autem neutrum alterum diffinit,sed vnius diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune,verbi gratia,in diffinitione cordis,secundum quod principium animalis, non ponitur fundamentum,secundum quod principium domus: nec econuerso: sed eadem proportionaliter est principij ratio vtrobique. vt Comment.vbi supra dicit.

¶ Duabus autem opus est diffinctionibus vti in re hac:ea scilicet, quæ in logica traditur de actu signato & exercito,& ea quæ à Metaphysico

physico, vt plurimum tractatur, de ordine rerum ex vno nomine ex parte rei,& parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primò, quòd sicut animal dictum de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totum hoc,scilicet naturam sensitiuam eandem secundum rationem naturæ sensitiuæ equi & Bouis, sed naturam sensitiuam simpliciter,quam tamen ad hoc,quod vniuoca sit prædicatio,oportet esse omnino eandem secundũ rationem naturæ sensitiuæ equi & Bouis,ita ens importãs proportionalitatem in actu exercito,non prædicat de quantitate totum hoc,scilicet habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia, aut qualitas ad suum esse,sed habens se ad esse sic absque alia additione: quòd tamen oportet ad hoc,quòd analoga sit prædicatio, idẽ proportionaliter esse cum altero,sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens prædicat. Secundò quòd sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse vniuocum, quia dicit vnam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis & Bouis secundum animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes quòd animal exercet, quòd declaratur ens, aut bonum,aut quodcunque aliud esse analogum: quia dicit rationes plures easdẽ proportionaliter & importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitum,&c.nõ debemus turbari, & inquirere in analogia nominis(puta boni)ratione significationem istam,sed sat fit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet,quod analogi ratio & declaratio significat.Ex his autem duobus patere iam potest intẽtum, quòd scilicet non oportet vnum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda verò distinctione scimus,non solum quòd præposterus est ordo rerum & significationum quandoque sub nomine analogo, ita quòd prior secundum rem ratio, posterior interdum significatione est(vt de ente,& bono,& aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit:ratio enim quam in Deo quodlibet horum ponit,significatione quidem posterior, re autem prior est)& propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius,ipsam analogi rationem. Sed etiam scimus quòd quando ratio, quam ponit analogum in vno,ex ratione,quam in altero ponit,exponitur,non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat:sed quia vnius ratio posterior altera est significatione, & per priorem vtpotè notiorem declaratur,vt S.Tho.in secundo articulo,quæstione decimatertia primæ partis fecit,declarans,quòd dicendo, Deus est bonus sensus est,id quod bonitatem in creaturis dicimus,præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum est ratione fieri,si posterior secundum rem per priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum secundum vnam rationem seipsum secundum alteram licet exponat & declaret.

Obiectionibus autem in oppositum quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter respondeti potest, quòd cognosci aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est quo ad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius nõ cadit reliquum,sed ratio vnius est alterius ratio,omnino, vel proportionaliter.Constat autem quòd analogum nomen (puta ens, aut bonum)non relationem identitatis aut similitudinis significat,sed fundamẽtum:& ideo obiectiones,quæ iuxta primum sensum procedunt,nihil concludunt contra intentum. Patet autem facillimè hæc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat nanque nomen vniuocum plura,inquantum eadem sunt vniuocè,seu secundum rationem omnino.Et identitatis relatio in nullo extremorũ absque altero intelligibilis est,&c.

CAPVT VIII.

Qualis sit ex analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam non parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo diluenda est.Creditum enim à quibusdam est,quod non posset analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceretur, verbi gratia:Substantia est magis,aut perfectius ens quam quantitas.Moti sunt autem ex eo,quod comparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secundum Grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formiari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione,aut in suis rationibus: non in ratione communi,quia illa analogum caret:nec in rationibus propriis: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens,quàm quantitatem. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quàm ens in ea ponit,quam substantia sua,& cætera.Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic,quia proprium comparationis fundamentũ non consideratur.Fundatur enim super identitate,seu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intensione superioritatis prædictum est. Vnde cum analogum ex dictis constet rem vnam licet proportionaliter,dicere:nihil prohibet,in ipso comparari analogata,licet non eo modo,quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficiant hæc tria, scilicet distinctio extremorum, & identitas eius,in quo fit comparatio,& modus essendi illius in extremis scilicet: æquè vel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu vnitate proportionalis vnitas seu identitas contineatur, consequens est, quod si in diuersis idem proportionaliter æquè vel magis aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit,comparatione non vniuoca,sed analoga. Sicut enim quia natura seusitiua est in Boue, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quam in Boue, homo perfectius animal Boue dicitur vniuoca comparatione,sic quia sic se habere ad esse est in substantia,& hoc idẽ proportionaliter est in quantitate,& imperfectius esse habet in quãtitate quàm in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens,quam quantitas analoga comparatione. Vnde S. Thom.in septimo articulo quæstione septima de potentia Dei,tripliciter cõparationem fieri docens, duos modos analogicæ computationis ponit apertè ex hoc insinuans comparationem non solùm super identitate numerali specifica,aut generica fundari,sed etiam proportionali. Modi autẽ comparationis ibidem traditi sunt hi,scilicet secundum solam quantitatem rei participatæ, & sic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicatur quod primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal Leone est. Secundus verò modus attenditur secundum quòd res aliqua in vno inuenitur participatiuè,alterum verò est per essentiam, quemadmodum homo Platonicus longè perfectior homo esset nobis.Et abstractione intellectus vtendo,quemadmodum bonitas longè melior est quocunque bono quòd participatiuè bonum dicitur.Tertius autem modus attenditur secundum quòd res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis vel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire:vt S.Th om. ibidem dicit,& Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur, vbi bonum commune non vniuoce, sed secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie, aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM autem in oppositum, dicitur quòd vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit supra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum ramen analogi nomen, quæ earum sit perfectior,secundum quod dicimus,substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quàm quantitas sit quantitas, vt quidam somniare videtur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analoga secundum attributionem,licet in tali analogia non nisi abusiuè comparatio fieri possit.Dicimus enim quòd ens reale est magis & perfectius ens entre rationis, quod per attributionem ad illud,ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si visus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina,quia perfectiorem,secundum sani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primò, vt diuidatur vox in suas significationes. Dictum est enim quòd analogum plures rationes significat immediatè, & hæc diuisio conuenit

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibi in quantum æquiuocum quoddam est, Secundò, vt diuidatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo ens, quod proportionaliter vnum est, sic & sic proportionatum membra dici possunt. Dictum est enim quod analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnã rationem proportionaliter. Omnes nanque rationes analogo nomine immediatè significatæ, eędem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, eas secare potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniã rationes hæ in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluantur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest dividi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimodè suscipiunt. Ita quod diuisum est significatum vnum proportionaliter, diuidentia sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones, secundum quas fit analogia. constituta autem per diuisionem, vt partes subiectiuæ, sunt analogata ipsa, verbi gratia, Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, vt potè vna proportionaliter, diuidentia sunt substantiuum & mensuratiuum, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habèt quod diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ entis ratione analogantur.

¶ Est quia hæc est propria analogi diuisio idcirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secùdum rationem secatur, hic autem vnum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentium quia differentiæ secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaphysic. text. 10. ens genus esse negatur.

¶ Tertiò ex parte ipsarum partium subiectiuarum, quæ per diuisionem fiunt, quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinem habeãt secundum se (& originis vt dualitas est prior trinitate, & perfectionis vt albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationem, puta numeri aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est sed omnes æqualiter in diuisi ratione communicãt. Analogata verò, quæ analoga diuisione constituuntur, non solùm secundum se, sed etiam in ipsius analogi, quòd diuiditur ratione, ordinem habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, alio autem imperfectè & secundum quid. Quod non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem quæ tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniã puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quòd perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna simpliciter & perfectè constituit tale secundum illud nomen, & aliæ imperfectè & secundum quid, ideo dicitur, quòd analogum sic diuiditur, quòd non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolutè (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens) illa enim absolutè loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deum, secundum & creaturarum. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur absolutè loquendo creatura tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid & quasi non ens dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorũ sciẽdum est, quod cùm vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodẽ modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta (quæ vocatur diuisio in partes essentiæ vel rationis) & à posteroribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in sua ratione secundũ analogi nomen resolutis, cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus vel ordinatæ ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad similius & propinquius primæ, & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordiné enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo sit scientia.

VISVM EST autem quibusdam de analogo scientiam esse non posse, nisi quemadmodum de æquiuocis scientia habetur, eo quod plures rationes dicit, licet similes. Imò fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, curtum analogatum subsumitur, nisi forte gratia materiæ bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione, secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed semper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmatum, verbi gratia, Si ponamus sapientiam esse analogicè communem Deo & homini, ex hoc quod sapientia in homine inuenta secundum formalem rationẽ præcisè sempta, dicit perfectionem simpliciter, non concludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapiẽtia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est, & si ly sapientia pro ratione sapientiæ, quæ est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientiæ stat pro ratione sapiẽtiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapientia est in Deo. Si autem pro ratione sapientiæ in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientiæ creatæ Deum esse sapientem, cuius oppositum & Philosophi & Theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autem isti, Scoti (cuius est ratio hæc in quæstione prima distinctione 3. primi libri) sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum inspicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, non considerant rationes entis, analogi, vt superius etiam diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se inquantum ab inuicem distinguuntur, & ea quæ conueniunt eis vt sic, seu ex hoc, Alio modo, inquantũ eadem sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ vitium æquiuocationis inducerẽt, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo autẽ modo eis vtendo, peccatum nullum incurrit eo quòd quicquid conuenit vni conuenit etiam alteri proportionaliter. quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid cõuenit simili in eo, quod simile, cõuenit etiã illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate animæ concluditur eam esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optime cõcluderetur Deum esse intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit istam, tantũ intellectualitas excedat illa istam, &c. Propter quòd S. Thom. in quæst. 2. de potentia Dei art 5. analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et meritò, quia vnitas analogi non esset in coordinatione vnitatũ numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuile, & scibile, vt subiectum & medium, & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, quòd quia vt in secundo Elenchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus peritissimos etiam latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis, scilicet subintelligi, aliter in vnuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cùm dicitur immateriale omne esse intellectuale, tanquam vniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

¶ Proportionalitate autem seruata de analogis scientiam esse, & diui Thom. processus de bono & vero, & aliis huiusmodi & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoque demonstratiuæ artis pater Arist. in secundo Posterio. capit. vndecimo incipiente, Vt habeamus autem propositã, vel problemata analogum causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque à demonstratore assumi, dum venationem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam eligere vnum, idem enim nõ est accipere, quòd oportet vocare sepion, & os, & spinam. Sunt autem quæ sequuntur: & hoc tanquam natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum autem analogiam eiusdem, & medium se habet secundum analogiam. In quibus verbum non solum docuit analogum vt medium assumi quandoque in demonstrationibus, sed etiam ipsius non esse vnum in se expresè, & cùm hoc habere passionem adæquatam, ac si vnius esset naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis communem, quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: concluditur ergo sapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est vniuoca, sed analoga. Nec pari ratione potest cõcludi, Deum esse lapidem proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque exaltata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se, quam ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphor

metaphoricè, quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde dum sit huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo &c. in minore ly sapientia, non stat pro hac vel illa ratione sapientiæ: sed pro sapientia vna proportionaliter, id est pro vtraque ratione sapientiæ non coniunctim vel disiunctim. sed in quantum sunt indiuisæ proportionaliter, & vna est altera proportionaliter. & ambæ vnam proportionaliter constituunt rationem. Significantur enim analogo nomine. In quatum eadem sunt, vnde non oportet analogum distinguere, ad hoc quod cõtradictionem fundet, & enuntiationis subiectum, aut prædicatum fiat. sed rationẽ identitatis proportionalis in se clausæ, & quam principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione & negatione eiusdem de eodem, &c. & non in affirmatione vniuoci de eodem vniuoco: identitas siquidem tam rerum quam rationum vt pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit: Ex hoc autem apparet. Sco. in primo senten. dist. 3. quæst. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocum, vel sibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere ait, Conceptum vniuocum voco, quia ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsum de eodem: & sic vniuocum vult esse, ens. Si enim identitas sufficiens ad contractionem vniuocatio dicitur, constat quod ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantum vnum satisfiet vniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduersatur, tenenti ens habere conceptum vnum simpliciter, & omnino indiuisum vt de vniuocis diximus. Si autem non omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non rectè igitur vniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & vsum.

QVIA vero Aristotel. in prædicta ex elenchis authoritate, doctissimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

¶ Cauendum est igitur in primis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundam, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim fere analoga proprie fuerunt prius vniuoca, & deinde extensione, analoga communia proportionaliter illis, quibus sunt vniuoca & aliis vel alij facta sunt. Sapientiæ enim nomen primò impositum est humanæ sapientiæ, & vnitiæ nomocum, omnium hominum sapientiis erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalémque similitudinem inter nos vt sapientes & Deum contemplantes. Sapientiæ nomen extenderunt ad id in Deo significandum, cui nostra sapientia proportionalis est. sicque vniuocum nobis analogum factum est nobis & Deo. & similiter de aliis accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illi ratio prior, vtpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos semper profertur ab illustribus viris & eorũ sequacibus, quando analogi significatio quæritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatum stat, & omnia analogata illam participare: vt patet cùm sapiẽtiæ ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in aliis. Creditur enim ex hoc, quòd sit ipsa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed proportionaliter in eius origo quo ad nos, quoniam non illa, sed proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

CAVENDVM secundò est, ne nominis vnitas aut diuersitas rationum, analogã vnitatem obnubilet, hoc enim tanquã quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus anadem quam si vnum nomen haberent, nec magis idem essent, si vnum nomen haberent & tamen si communi nomine ossa vocarentur, logicè idem sunt sepion, os, & spina, vnum non habentia nomen, nomen haberent & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quòd defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine os is nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura vna.

CAVENDVM tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanque (verbi gratia) quod principium, dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus: quæ principia dicuntur, saluatur. Principij nomen vniuocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce vocabula enim ex quibus integratur, analoga sunt, vt patet neque enim fieri nequit esse, neque cognosci, neque ly & vnius omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vtpote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

CAVENDVM demum est, ne diuersa doctorũ dicta de analogis, nos perturbent. Cõsiderandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum est, & medium extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeò vt quando medio secundum id quod de vno extremo habet, vtimur, illius extremi conditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy. text. com. 6 & 52. patet) ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quam ex vniuocis participat, vniuocorum non solùm conditiones (puta abstractionem &c.) sed etiam nomen ei attribuunt vtentes vero analogo ex parte diuersitatis, quam ex æquiuocis trahit, conditiones quoque suprà dictis oppositas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. text. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte idẽtitatis illis vtitur, vt processus suus aperte ostendit. S. Tho. quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) omnia contenta esse indiuisa & indistincta, & quod paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsæ sunt aut abusiuæ prædictæ locutiones & similes, sed amplæ potius & largæ, quemadmodum pallidum nigro contrarium est, & dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua (vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vt pote abstrahentes aliqualiter ab earum diuersitate. Aristo. rursus in primo Phy. ex parte diuersitatis, ente vtens contra Parmenidem, multiplex seu æquiuocum (vt ipsemet illum text. sic exponendum specialiter in secundo Elenchorum tradit (vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicere ens esse æquiuocũ accepisse videtur, vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamẽ Sco. in primo distin. 3. quæstio. 3. in Logica Aristo. non inueniri ideo dixit, quia prædictos text. non coniugauit. Propter quòd ibidem quoque contra textum glossauit principium Arist. contra Permenidem in primo Physic. textu. 13. vt in Elenchis (vt dictum est clarè patet. Sanctus Thomas etiam ens prius non esse primo analogato, nihil que Deo prius secundum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia proprium analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secùdum analogi nomen, quæ ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationibus. Cum his tamen stat, quòd ratio illa in Deo vt eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, secundum consequentiam prior logicè loquendo, fit, vt ex dictis patet. Dico autẽ logicè: quia physicè loquendo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum propriis abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, solertè sermonis causam conijciet, & extremorum cõditiones medio applicaturum se recolat: sic enim facile erit omnia sanè exponere, & veritatem assequi quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in cõuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

¶ Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, de nominum analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS, de Conceptu entis.

Responsio super aliqua quæsita de conceptu entis ad R. Fratrem Franciscum de Ferraria, magistrum studentium in conuentu Bononien.

AMANTISSIME PATER, ex acceptis vestræ solicitudinis literis percepi libellum nostrũ de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere soluique à me familiariter flagitastis. Ego autem quam primum compleui expositionem librorũ de anima (cuius fini incumbebam, cum vestras recepi) respondere curaui, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ab hominem me ipsum scilicet quia in commentariis de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem repræsentatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & diuus Thom. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere conceptũ vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non potest

à natur

Universidad de Deusto
Biblioteca

à naturis rerum non erit simplicissimus, nec primo notus, nec in quem vltimò resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM horum, & specialiter primi recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo sit, quod cum vnum proportionalitate vt sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet q habeat etiam vnum cõceptum mentalem repræsentatiuum illius vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractatu de Analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mẽte secundum esse repræsentatiuum nec repræsentat vnam solum naturam, sed vltra vnam quam determinatè repræsentat (à qua est impressus) repræsentat implicitè cæteras similes illi primò repræsentatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est, idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in substinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnis, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinate, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinate, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo analogum habet vnum conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum à mente in rebus impressum. Aliter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus adunata diuidere fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, repræsentans analogum quidem determinatè, nullum autem eorum quæ fundat analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam repræsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminatè, verbi gratia si conceptus ossis est os sustinens carnes, intelligens loco ossis: ponat quod, & dicatur quod sustinet carnes, tunc enim manifestè repræsentatur analogum explicitè, implicitè autem tãtum naturæ fundantes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis neuter tamen perfectè repræsentat analogum. De quo, scilicet perfecto, seu adæquato explicitè conceptu analogi interpretandum est, cùm à me vel ab alio scriptum inuenitur, quod nõ potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnũ analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi nnn est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obiciatur, repræsentetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obiici dupliciter imperfectè, scilicet vel in vno explicitè, in quo cætera obiiciuntur indeterminatè, vel nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè.

¶ Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Thom. ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distinctè cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplissimum, consonat dictis, quoniam cùm simplicitas compositioni oppona tur, & vnum analogia non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod analogum compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, q est simplissimum cui & addit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est resoluens, q etiam est simplicissimum cui & addit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, q est resoluens, q etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunt resolucre in vnũ analogia sicut consueuit resolui in vnum vniuocatione. Ita quòd quærunt in analogia quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cùm tamen terminus in analogia sit vnũ proportionabiliter tantum. Ita q & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem simplicem, & vnum proportionabiliter. ita q (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum in q sit omnis resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum est, cum quo stare potest, quod eus secundum perfectum adæquatúmque conceptum non abstrahit à naturis prædicamentalibus, sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, vt super animaduertat secundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imo prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo cõcepisses omnia, Ble

ne vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1519.

TRACATTVS SEPTIMVS
Super librum de Ente & Essentia Sancti Thomæ Aquinatis, in septem capita diuisus.

1 *Ens & Essentia nomine quidnam significatur ostendit, nomina item Gaetia ponit, quæ essentiam significant.*

2 *Substantiarum essentiam propriè dicit accidentium autem, non nisi secundum quid ostendit. Nobiliores item simplicium essentias quam compositarum substantiarum probat. Quod demum essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excepta ea relatio, sed quippiam ipsi composito super additum, sed ipsum sit compositum Gaetij rationibus demonstrat.*

3 *Essentiæ generis speciei individuorum, quomodo tam absolutè, quàm prima impositionis nomina hæc concepta distinguantur, quomodo item genus species, differentia, diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo essentiæ species ipsis individuis comparentur declarat.*

4 *Quanam ratione compositorum essentia conueniat esse genus speciem, & differentiam, ostendit.*

5 *Quod simplicium substantiarum essentia minimè sit ex materia & forma, quod compositum, sed tãtum forma, quomodo item comparetur compositorum essentia & quod est esse & essentia sit composita, quod denique intelligentia effectiuæ sint à Deo, ex actu & potẽtia composita multipliciter ostendit.*

6 *Qualisnam sit essentia Dei, quanam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.*

7 *Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit, Gaetæ item accidentia distinguit, & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia, exponit.*

PROOEMIVM.

Eorum quæ dicenda sunt, Veritatem ac necessitatem ponit. Difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

VIA PARVVS error in principio magnus est in fine, secundum Phylolophum primo Cœli & Mundi. ens autem & essentia sunt, quæ primo in intellectum concipiuntur, vt dicit Auicenna in Metaphysica, ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat ad horum difficultatem aperiendam dicendum est quid nomine essentiæ & entis significetur, & quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se habeant ad intentiones logicas, scilicet genera, species, & differentias.

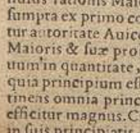

OPVS ISTVD insigne in duas partes diuiditur principales, in prooemium scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendum est, &c. in prooemio autem Rhetoricæ seruando tria agit. Primo reddit auditores beneuolos, vtilitatem & necessitatem dicẽdorum ostendens tali ratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa essentiam & ens errat circa principia omnium intelligibilium, ergo omnis errans circa essentiam & ens magis errabit circa alia. Vnde igitur & necessarium est tradere notitiam de essentia & ente ad vitandos multiplices errores. qui ex eorum ignorantia accidunt, huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cœli text. Commento 33. Minor autem probatur auctoritate Auicen. primo suæ Metaphy. cap. 7. Ad euidentiam Maioris & suæ probationis scito, quod quia principium est partium in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & quia principium est magnum in virtute (vtpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principium in suis principiatis, vt manifestè patet in principio binij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

QVAESTIO.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

¶ In hac quæstione quinque agam. Primò declarabitur in quo stat difficultas quæstionis, Secundò ponetur opinio Scoti cum fundamẽtis suis. Tertiò ponetur opinio S. Thom. & impugnabitur simul opinio Scoti. Quartò arguetur contra dicta S. Thom. & respondebitur. Quintò satisfiet argumentis principalibus.

QVO AD primum notandum est quod vniuersale (quod tantum ab intellectu directè cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem, est enim totum diffinibile, & est totum vniuer

uersale, differunt autem hæ totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiua fundatur suprà actualitates rei, totalitas autem vniuersalis suprà virtutem seu potestatem. Secundò, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista verò est in ordine ad inferiora. Tertiò, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale, ita habet duplicem cognitionem confusam, & duplicem distinctã. Prima cognitio confusa est qua cognoscitur vt totum diffinibile, non resoluendo in partes diffinitinas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur, vt totum vniuersale non componendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totum diffinitum, resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confusæ. Secunda distincta est, quo cognoscitur totum vniuersale, componendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ confusæ: differunt autem illæ duæ cognitiones confusæ inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectum: vt totum diffinibile, secunda verò vt totum vniuersale. Tertiò, quia prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum compatitur. Secunda verò compatitur secum notitiam distinctam eiusdem obiecti: in eo quod totum diffinibile, vt pote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertiò, quia prima naturaliter est prior secunda: ex quibus pono verbalem differentiam. Et prima vocetur cognitio confusa actualis: secunda verò notitia virtualis confusa. Et meritò: eo quòd prima cognitione cognoscitur confusè, id quod actualiter in obiecto reperitur: secunda verò cognoscitur confusè, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶ Illæ verò duæ distinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primò quia prima cognitione penetratur res, vt totum diffinibile: secunda verò vt totum vniuersale. Secundò, quia prima comparitur secum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam quarta sunt cognitiones his oppositæ, scilicet vtpote sibi non oppositam, secunda verò vniuersalem, scilicet vtpote sibi non oppositam, secunda verò nullam confusam secum compatitur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, quod secunda distincta infert primam, & non econuersò. Ex quibus pono etiam hic verbalem differentiam: & prima quidem vocetur notitia distincta actualis, secunda verò notitia distincta virtualis & merito: quia prima penetrata res, secundum id quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secundum id quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia prius natio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo à distinctis incipiendo dicitur quod cognitio distincta actualis est: quæ penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua circa penetrationem cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur secundum id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa virtualis est, qua obiectum secundũ id, quod virtualiter in ipso includitur non perfectè cognoscitur:

COORDINATIONES Harum cognitionum sunt istæ prima est cognitionum confusarum actualium: secunda confusarum virtualium: tertia distinctarum actualium: quanta distinctarum virtualiũ. In prima est cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa non penetrando tamẽ, & cognitio, qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatũ vt sic, & qua animal vt sic, & qua homo vt sic: semper absque penetratione, id est absque hoc quod habeatur ratio formalis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiones oppositæ supradictis, scilicet qua substantia: & qua corpus & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoscuntur. In secunda sunt cognitiones, quibus substantia, corpus, corpus animatum, & animal cognoscuntur, non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ, s. qua substantia iam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur totũ vniuersalem, scilicet vtpote sibi non oppositam, secunda verò subiectiuis penetratur, & sic de aliis. Cùm autẽ, vt ex dictis patet, ordo cognitionum cõsurarum actualium sit via originis prior cæteris primum cognitũ simpliciter & sic cum hic queramus, quid sit primum cognitũ in ordine cognitionis confusæ actualis, erit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro via originis nihil aliud dubitamus nisi quid sit primum cognitum in ordine cognitionis confusæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confusæ actualis via originis primum cognitum sit ens an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trombetæ, quia hanc quæstionem mouens do adducit opinionem S. Tho. ex prima part. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales, de quibus est hic tota quæstio, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se, comparauit quoque distinctam confusam virtualem superioris distinctæ virtuali eiusdem, comparauit & cõ uit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdem obiecti, vt pater intuenti. Et hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM Scotus primo sen. dist. 3. q. 2. ponit hanc conclusionem. Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primò monet sensum. Et probat tribus rationibus.

¶ Prima est, causæ naturales non impeditæ producunt primo perfectissimũ effectũ quem possunt primo producere, patet ista quia agunt secundum vltimum potentiæ suæ, sed agentia ad primum actũ intellectus sunt causæ naturales non impeditæ, ergo producunt primò perfectissimum effectũ, quem possunt primo producere, talis effectus non est nisi cõceptus actualis confusus speciei specialissimæ, ergo & cætera. Probatur hoc vltimo assumptum, quia si talis conceptus. s. perfectissimus sit conceptus communioris, sequitur q nunquam illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissimæ. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potẽtia potest in effectum profectiorem suo profectissimo effectu, conceptus autem speciei specialissimæ est profectior conceptu communiori, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Anto. Trombeta, quandocunque sunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata passo debite dispositio, id, q est actualius, prævenit id q est minus actuale in agẽdo erga passum, sed rationes obiectiuæ speciei specialissimæ, & cuiuscunque superioris sunt huiusmodi, scilicet quòd species specialissima est actualior, ergo species specialissima prius producit effectum suum quam genus.

¶ Secunda ratio est ista. Termini metaphysicales, vel vniuersalissimi sunt vltimo actualiter noti via doctrinæ. Patet ista ex Auic. 1. metaph. cap. 3. dicente, quòd Metaphysica est vltima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt vniuersalissimi, ergo vniuersaliora nõ sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Anton. Trombeta, quia ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, sic ergo Metaphysica est vltima quo ad nos, ergo termini sui erunt etiam vltimo noti quo ad nos. c. 1, circa medium.

¶ Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei conceptum concipere vniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto, magnum temporis interuallum accideret antequam intellectus cognosceret speciem. Tenet consequentia quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶ Quarto ad idem arguit Anto. Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilioris abstractionis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur Maior: quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia à similioribus facilior est abstractio, quam à dissimilioribus: indiuidua autem vnius speciei, à quibus abstrahitur genus: seu quod uis superius.

¶ Quinto, Id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ fortius mouet sensum, quàm cuiuscunque superioris singulare: ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primo, Sensus mouetur à singulari, ergo maximè mouetur à maximè singulari (per regulam Topici, ergo maximè mouetur à maximè singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maximè singulare est singulare speciei specialissimæ: quia est determinatum non solum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinatæ: non amplius determinabilis per aliam naturam, quòd indiuiduis superiorum non conuenit: ergo, & cætera. Secundo probatur eadem minor sic singulare actualis fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissimæ est actualius, cùm sit perfectius: cùm ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissimæ fortius mouet.

¶ Sexto sic, Compositius est prius notum, species specialissima est compositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commentatore primo Physicorum commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod species abundat à genere. Et hoc de secundo.

QVO AD TERTIVM ponuntur duæ conclusiones. Prima est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶ Antequam hæc conclusio probetur duo præmittam. Primo declarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dicere ens cõcretum quidditati sensibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

¶ Circa primum scito quòd ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primo vt habet cõditionem illam, quæ est abstractio totalis, non dico à singularibus, sed à speciebus & generibus. Secundo modo, vt habet conditionem illam quæ est abstractio formalis similiter à speciebus & generibus. Tertio modo vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamen à singularibus primo modo ens non est pertinens ad hanc quæstionem: quia ipsum vt sic est totum vniuersale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

modo ens est terminus metaphysicalis: & fortè adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo ens est primum cognitum, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia non est separatum aliqua dictarum abstractionum à quidditate specifica vel generica.

¶ Ad horum pleniorem intelligentiam nota quod sicut est duplex compositio, s. formæ cum materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectũ, s. qua formale abstrahitur à materiali, & qua totum vniuersale abstrahitur à partibus subiectiuis secundum primã quantitas abstrahitur à materia sensibili, iuxta secundam animal abstrahitur à Bone & Leone, primam voco abstractionem formalem, secundam verò voco abstractionem totalem, eo quod quia abstrahitur prima abstractione, est vt forma eius, à quo abstrahitur. Quod vero abstrahitur secunda abstractione, est vt totum vniuersale respectu eius, à quo abstrahitur.

¶ Differunt autem hæ duæ abstractiones quadrupliciter. Primò quia in abstractione formali seorsum vterque conceptus completus habetur, eius, s. quod abstrahitur, & eius à quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita quod conceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo quod linea, habet completè suam diffinitionem non includentem materiam sensibilem, & econuersò, materia sensibilis lineæ habet completè suam diffinitionem non includentem aliquid lineæ, in eo quod linea: aliter diffinitiones naturales abstraherentur à materia sensibili. In abstractione vero totali non remanet seorsum vterque conceptus completus, ita quod alter alterum non includit, sed vnus tantum, eius, scilicet quod abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine non præcidunt se inuicem conceptus hominis & animalis, sed tantùm conceptus animalis non includit cõceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentum huius differentiæ est, quod illa abstractio fit per considerationem alicuius, quod est de ratione inferioris, & per remotionem, id est non considerationem alicuius, quod est de ratione illius finet inferioris, abstrahitur enim animal ab homine per hoc, quod intellectus considerat in homine animal & non rationale, quorum vtrunque est de ratione hominis. Illa autem abstractio non fit per considerationẽ alicuius quod sit de ratione illius materiæ, & per non considerationem alicuius, quod sit de illius ratione, sed potius fit per separationem eorum, quæ sunt de ratione formalis, ab his quæ sunt de ratione materialis, & econuerso, vt exemplum datum ostendit.

¶ Secundo, differunt, quia per abstractionem formalem oritur in eo quod abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione vero totali oritur in eo quod abstrahitur potentialitas confusio, & minor intelligibilitas. Tertio differunt, quia in abstractione formali quanto aliquid est abstractius, tanto est notius naturæ. In abstractione verò totali quantò est abstractius, tantò est notius nobis. Fũdamentum harum differentiarum est, quia abstractio formalis fit per separationem à materialibus potentialibus, & huiusmodi. Abstractio autem totalis fit per separationem à specificis actualitatibus, à quibus quanto aliquid est abstractius tanto est potentialius, cùm genus potestate contineat inferiora, & rantò est minus intelligibile, cùm actum secundum se sit notior potentia. sexto. Meta. text. Commen. 2. Quarto, differũt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiue diuersificantur, vt patet sexto Metaph. in principio. Abstractio autem totalis communis est omni scientiæ. Propter quod metaphysicalia vt sic non comparantur ad naturalia per modum totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores alijs, & comparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo quod eidem potest vtraque abstractio conuenire, in quantum stant sub consideratione metaphysicali, non sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materiæ, hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quãdoque habet abstractionem totalem, quando, scilicet vt totum vniuersale potestate includens cætera genera & species, consideratur. Patere etiam potest quòd nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cùm scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus absque aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

¶ Id verò quod præsupponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, quod Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. Et probant sic. Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet conceptum simplicem, ergo. Maior patet ex eo, quod cognitio confusa actualis fit cùm intellectus fertur in obiectum secundum id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resoluere in partes rationis illius obiecti. In id autem quod habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid, & secundum aliquid non aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videatur quod conclusio non præsupponit aliquod falsum, & pateat insufficientia huius rationis aduertas quod sicut de ratione cognitionis distinctæ actualis non est, quòd obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cum distinctè cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc quod obiectum penetretur ab intellectu secundum omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionẽ obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est ad ratione cognitionis confusæ actualis, quod intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignoret, sed sufficit quod intellectus feratur in obiectum ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita quod in hoc stat ratio cognitionis cõfusæ actualis, quod intellectus feratur in obiectum secundum id quod actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Sine autẽ id contingat ex eo, quod obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio, per accidens hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sit ratio Scoti assimit maiorem falsam, & probationem probantem falsum consequentis, ab inferiori ad suum superius negatiuè, à negatiua vnius modi cognitionis confusæ ad negatiuam alterius modi.

¶ Et quod ita sit, quod ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic, Quãdocunque intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiendo, & nesciendo separare ens à substantia & accidẽte, habet de ente cognitionẽ confusam actualem, sed multorum hominũ intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cum intellectus actualiter fertur in ens & tamen nescit separare propriã eius rationem à rationibus propriis substantiæ & accidẽtis, aut habet cognitionem confusam aut distinctam. Non distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differẽtiam ab aliis, ergo cõfusam, & cùm positũ sit quòd sit cognitio actualis, sequitur quòd sit cognitio confusa actualis: Minorẽ experientia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc nescire distinguere rationẽ propriam entis à substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & cõtra sensum, consideret enim ens secundum id quod actualiter in se habet, & totũ attingunt, sed quia nõ totaliter comprehendunt, ideo nesciunt ipsum ab aliis separare, restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidum, & falsum esse, quòd ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nũc superest probare conclusionẽ, quam habes quo ad primã partem à S. Thom. & Auicen. dicentibus, quòd ens est id quod intellectui nostro primo imprimitur, probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis 9. Metaphy. text. com. 19. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius cõceptus cum addat ad entis conceptum est perfectior illo, sicut totum sua parte.

¶ Respondet Antonius Trombeta, quòd perfectior conceptus est duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ, ille conceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius positionaliter, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Arist. (in proœ. Metaph.) Vnde si in argumento fit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa: & minor vera, si de perfectione euidentiæ, maior est vera & minor falsa.

¶ Contra, & probo quòd minor sit vera de perfectione euidentiæ loquendo, ita quòd conceptus actualis confusus entis sit imperfectissimus, quo ad euidentiam. Ille conceptus est omnium inceuidentissimus sub quo intellectus positus magis remotus est à cognitione aliorum omnium, quàm sub quocunque alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, scilicet quòd intellectus habẽs ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quẽcunque alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidentissimus omnium. Maior patet ex eo quòd euidentia conceptus. cum sit propria perfectio intellectus, quantò maior est tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorũ cognitionem, præsertim cum intellectus ex euidentibus ad inceuidẽtiam naturaliter procedat. Minor vero probatur sic. Quandocunque sint aliqui duo conceptus, quorum vnus actualiter alterum includit, & non econuerso intellectus habens illum, qui actualiter includit alterum, est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum, quàm econuerso, modo cõceptus entis ita se habet ad alios, quòd ipse alios non includit, alij verò actualiter ipsum includunt, ergo intellectus habens conceptum entis magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quẽcunque alium conceptum, Et confirmatur per Scot. dicentem, quòd pars rationis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, adeò vt proximius esse nõ possit. Illud autem quòd adducitur ex proœ. Metaph. quòd euidentia attenditur penes obiectum pauciora actu includẽs ad propositũ non est quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autem noster est de euidentia

euidentia se tenente ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia & incerta.

¶ Secundò probatur eadem conclusio sic, Cognitio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incomplexa. Antecedens patet ex eo quod cognitio quæ est à natura debet præcedere eam, quæ est ex inductria, & ex eo quod in omnium sunt notitia etiam in pueritia, & ex eo quod præsupponuntur ad quodlibet discere, vt habetur primo Poste. Consequentia verò probatur, quia cum ens sit terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc non habita notitia principij, &c.

¶ Cõtra ipsam positionẽ Scoti arguitur: Species specialissima non est obiectum confusissimũ simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primum cognitũ. Consequentia tenet ex positione aduersa dicẽte ideo species specialissima est primũ cognitũ. quia est cõfusissima. Antecedẽs probatur sic: Genus est cõfusius, species ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota: Antecedens probatur, Quod plura continet est confusius, genus plura cõtinet quàm species: animal enim continet plura, quam homo. ergo, &c.

¶ Respondent, quòd cõtinentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quòd id est confusius, quòd plura contin actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

¶ Contra, confusius est quòd continet plura sine ordine, quam quod continet plura cum ordine: sed continens actualiter continet plura ordinatè species enim ordinatè continet partes diffinitiuas: continens autem in potentia continet plura sine ordine. ergo continens plura potentialiter est confusius.

¶ Respondet Anto. Trombeta, quod genus continet species ordinatè & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi mediis differentiis, quæ sunt valde ordinatæ.

¶ Contra, Genus continet species & differentias in actu: sed in potentia (vt dicit Porphyrius) ergo continet eas indistinctè. Tenet consequentia: quia actus est qui distinguit septimo Metaph. text. com. 49. tunc vltima continet indistinctè ergo non ordinatè. Tenet consequentia: quia ordo absque distinctione non est imaginabilis (etiam si fingendi detur licentia.) Quòd autem dixit, genus, scilicet respicere species nisi mediis differentiis ordinatis, non iuuat: eo quòd non solùm species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absque ordine continet: vt probatum est.

¶ Aduertas hic, quod confusio non sequitur continentiam plurium (vt Scotistæ fingunt) sic enim vniuersum esset maximè confusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbium est, vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA Conclusio est ista, Inter conceptus actuales consequentia originis. probatur sic, Quandocunque sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari non genitis intermediis. Ista patet de se: alioquin nõ esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus cõceptus confusos actuales extremorum absque intermediorum conceptibus: ergo non est inter eos essentialis ordo originis. Minorẽ experientia declarat: experimur namque nos concipere hominem, & substantiam, & tamen intermedia ignoramus nõ solum distinctè, sed confuse: caremus enim conceptibus propriis eorũ, quibus actualiter in ipsa dirigatur intellectus acies, & non solum ignoramus resoluere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio conuincit me, ideo solam adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarum dicentium, quod est ordo essentialis inter conceptus confusos. nõ enim possunt soluere hanc rationem.

¶ Sed immediatè contra hæc obiicitur sic. Inter conceptus cõfusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis, ergo ista potest primò generari conceptus speciei specialissimæ, sicut entis: & est cõtra primã conclusionẽ. Tenet consequẽtia: quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest.

¶ Ad hoc dico negando consequentiã, licet enim sit ordo essentialis inter omnes conceptus confusos, est tamen talis ordo inter conceptus entis, & quencunque alium. Nec hoc est voluntarium, eo quod conceptus entis est quædam forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materiæ, vnde sicut inter formam corporeitatis & alias est ordo essentialis non autem inter alias formas inter se, ita inter conceptum entis & alios, non autẽ inter alios à se, potest enim post conceptum entis quodcunque aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiam conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui sicut & cognitio primi principij statim enim præsentatum ens ab omnibus cognoscitur, & ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter sicut vniuersaliter actus naturalis præcedit cæteros qui penitus ab extra sunt: non est autem similis ratio de aliis conceptibus inter se. Et hæc de tertio.

QVO AD QVARTVM, quia Anto. Trombeta impugnat quædã dicta S. Doct. in prima parte, q. 85. art. 4. vbi tradit ordine intellectualis cognitionis secundũ vitã Peripateticã, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinque autem sunt dicta, contra quæ arguit. Primum est, intellectus est vniuersaliũ & prius magis vniuersalium. Secundũ, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium notitia rerum in vniuersali est notitia imcompleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum prius communius, quam minus commune cognoscit.

¶ Contra primum arguit sic, S. Thom. tenet, quod quicquid est in re & ex natura rei sit singulare, addo huic aliam propositionem, scilicet illud quod præcedit actum intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectione intelligitur est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur est singulare, ergo non potest intelligere magis vniuersaliter, Maior est S. Tho. Minor ex secundo suppositi patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis, est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, scilicet primi actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ non est nisi ad terminũ realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

¶ Ad hæc respondeo, quòd Maior potest habere duplicem sensum. Primus est, quòd quidquid est in re, est singulare, id est, quidquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secũdus sensus est quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularizatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentum sic debet esse tribus terminis. Maior est falsa in primo sensu. in secundo aũt conceditur totum argumentum, ens siquidem primò cognitum non habetur esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeat infrà patebit.

¶ Contra secundum dictum, scilicet intellectus noster procedit de potentia ad actum, arguitur sic. Ista propositio assumitur à S. Thom. ad probandum illam conclusionem, scilicet magis vniuersale prius intelligitur, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quòd intellectus prius intelligat aliquid in potentia quàm in actu, ipsa est vera, sed non ad propositum: concedo enim quòd intellectus prius intelligit speciem specialissimam in potẽtia, quam in actu: sed hoc non habetur, quòd prius genus quam speciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum, id est de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa non est vniuersaliter vera vt patet cùm proceditur à notitia præmissarum ad conclusiones, & à notitia causæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet quòd intellectus proprius peruenit prius ad actum imperfectũ quam perfectũ nam aer illuminatus non prius imperfectè: deinde perfectè illuminatur à sole, similiter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamen actus est perfectior habitu, vnde ad hoc quod propositio sit vera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

¶ Ad hoc respondeo quòd S. Thom. intelligit illam propositionem neutro illorum modorum precisè, sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimate perfectum transiturus per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectũ, quam perfectum: & habetur ista propositio ex octauo Phys. text. com. 58. & nono. Metaphy. tex. commento 14. & in libro secundo de Partibus animalium, quòd priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor, scilicet intellectus noster est exiens de potentia ad actum vltimate perfectum, puta cognitionem distinctam speciei specialissimæ trãsiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actum imperfectum quàm perfectum, minor est euidens: eo quòd cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij: & sic ratio concludit quòd prius magis vniuersale quàm minus vniuersale distinctè cognoscamus: quòd intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est quia credidit S. Thom. loqui de cognitionibus confusis actualibus, cùm, sicut supra dictum est loquatur de cognitione confusa virtuali ipsius speciali & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & speciei eo quòd confusè in illa species & generis potestas cognoscantur. Ad id quòd additur contra hanc propositionem, Intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectam, dicit quòd hæc propositio est vera vniuersalissime si intelligatur.

¶ Pro cuius intellectu & omnium instantiarum solutione aduerte primò, quòd processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiuæ, vel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quando vltra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiuæ vel finalis.

¶ Secundò aduerte quòd aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

scilicet simpliciter vel secundum quid: ista enim quod aliquid sit simpliciter, id est secundū suam naturam altero perfectius: quòd tamen secundum aliquam conditionē est imperfectius illo sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundū quid inquātum actuatur per illud. Dicit ergo q tam natura, quam intellectus in processu generationis tantum semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quam homo vt dicitur in libro de animalibus. In processu autem secundo proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & vltra hoc est prior causalitate finali, eo quod est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundū quid imperfectiorem accidente, inquantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

¶ Ad primam igitur instantiarū dicitur quod præmissæ non sunt priores conclusione via generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectiuè (vt dicitur secundo Phy. tex. commen. 15.) alia litera vt testatur ibi S. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorum & ideo sufficit q notitia earū sit imperfectior secundum quid, vnde etiam in genere causæ materialis collocantur, secūdo Phy. ibidem & quinto Metap. tex. cōm. 2. Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectū. de aere illuminato nō est ad propositum, quia illuminatio non est successiua, conceptus verò generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est q actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verum de actu elicito ab ipso habitu, vt habes primo Ethico. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis cōceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem, vnde non oportebit aliter laborare.

¶ Contra tertium, scilicet quod notitia in vniuersali est notitia incompleta arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico q argumentum peccat per fallaciam æquiuocationis; illius termini vniuersale. Arist. enim vocat demonstrationem vniuersalem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur & hoc tam in passionibus genericis quàm specificis, & vult dicere quòd potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo: quam illa quæ fit per demonstrationem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, quam cognoscere hominem in seipso, & hanc vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestum igitur est omni habēti ingenium, quod nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere. A cognoscitur in vniuersali, &, A demonstratur demōstratione vniuersali primo modo A non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secundo modo A in seipso cognoscitur ineſſe suo primo subiecto.

¶ Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quòd in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa probatio nulla est quæ procedit secundū fallaciam æquiuocationis, ista est huiusmodi, ergo &c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorū, quæ in ipso includuntur. Licet enim notitia virtualis particulariū in vniuersali sit cōfusa, tamen notitia actualis ipsius vniuersalis est distincta, & quia ab his, quæ actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiæ cum notitia specificetur ab obiecto, & his, quæ sunt intrinseca non debet dici notitia confusa, sed distincta.

¶ Ad hæc dico q iste nō intelligit S. Tho. qui vult, q notitia distincta animalis, vt est totū distinibile, sit notitia confusa animalis, vt est totū vniuersale, & cōsequenter notitia cōfusa specierū, & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur enim q notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, & nō in suas species est notitia cōfusa animalis, vt totū vniuersale est & nō solum specierū eius, vt expresse dicit ibi S. Thom. vnde cōtingit animal simul esse notū distinctè & cōfusè diuersimodè, vt supra dictū est. 2.q.85. art.3. Nec oportet q si istæ duæ notitiæ simul inueniatur, sint eædem cū etiā separentur, puta cùm & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autē addit q talis notitia non debet dici cōfusa, falsum esse ostenditur, ex eo q minor est cōfusio actualis quàm potentialis. Quod vltimo additur, q notitia specificatur ab obiecto eius intrinseco, ad propositum nō est, cōfusio enim & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei & sic notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

¶ Contra quintum, scilicet quòd sensus exiens de potentia ad actū prius cōmunius, quā minus cōmune cognoscit: arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune in se, sed pro cognoscere singulare magis communius, contra, aut cognoscit singulare magis communius, ita quòd singularitas est ratio cognoscendi, aut ita quòd natura cōmunis sit ratio cognoscendi, primum non est dicendum, vt de se patet, nec secundum potest dici à Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Cōtra quod arguitur sic, illud nō est ratio mouendi, quod est idē re & ratione ei, cui repugnat ratio mouēdi. sed natura communis est eadem re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi, ergo, &c. probatur minor, quia natura & singulare nō distinguntur realiter, nō ex natura rei apud te, nec ratione quòd probo, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et cōfirmatur quia actus realis nō dependet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis, sed obiectū sensibile habēs in se distinctio nē rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, &c. & cōfirmatur ratio principalis sic. Quæcunque sunt indistincta omnino secundū rē, si vnum terminat ad aliqua actionem realē & reliquum terminabit eandē, sed natura magis cōmunis & minus cōmunis sunt homini, ergo &c. & hoc suppōsita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primò cognoscit quòd species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia, ergo, &c. Minor probatur, Species sensibilis primò repræsentat obiectū sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturæ specificæ. Tā quia est actualior & perfectior. Tam quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentans ipsam adæquatè secundum rationē sibi essentialius competentem, ergo magis repræsentat ipsum ratione, quæ sibi essentialius & perfectius competit, quam sub ea ratione, quæ sibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc respondetur, q responsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationē dico, quod natura talis puta color & nō natura cōmunis, id est color cōmunis est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte. nam apud S. Thom. in prima parte q. 2. art. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationē dicitur primo, quòd obiectū sensibile habens distinctionē rationis fundamentaliter, nō est ens rationis, nec aggregatū ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundamētaliter nihil addit supra rem. Dicitur secūdo quòd sensatio non causatur à distinctione naturæ, sed à natura ipsa habente talem conditionē, & ideo dato q distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil cōcludit, non enim color inquantū distinctus à sua singularitate mouet, sed hic color inquantū color, de cuius ratione, nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam cōfirmationem dicitur, q maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possum enim intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatē. Ad alias cōfirmationes præmitto, quòd non dicit S. Tho. q semper sensus prius cognoscat magis cōmune, quā minus cōmune: verba enim sua sunt ista, Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiā ordo cognitionis apparet in sensu, nam primo secundū sensum diiudicamus magis cōmune, quam minus cōmune & secundū locum, & secundū tempus. Ex quibus verbis nō habetur nisi q sensus primo secundū locum & tēpus cognoscit singulare magis cōmunius, & nō habetur, q semper ita fit, vnde argumenta illa nō sunt contra S. Tho. licet nō concludāt, falsum enim est, q species sensibilis primo representet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est, scilicet q species sensibilis sit primo impressa à natura specifica, nā species sensibilis primo imprimitur à per se primo obiecto sensus, nullius autē sensus obiectum primū est species specialissima, vt patet discurrēdo, propterea species visibilis imprimitur primò à visibili in eo, q coloratum, & nō ab ipso, in eo, q est albū vel nigrū. Nec obstat q albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur quòd sit primū obiectum potentiæ. Nec est verū quòd assumit, scilicet quòd essentialis insit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, vt sic essentialior est color, quàm albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, q sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

QVO AD quintum respōdetur ordinatè argumentis factis, & ad primū negatur illud vltimo assumptum, scilicet quòd perfectissimus effectus quem possunt primo producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quòd perfectissimus, quem pro tunc possunt: est cōceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cùm cōtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, nō valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quòd nulla virtus potest in perfectiorem effectum suo effectu perfectissimo simpliciter, quæliber tamen virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secūdum quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non potest in perfectiorē effectum, quam sit Leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectum perfectiorem illo, quem producit in principio actionis, quia tamē effectus fuit perfectissimus, quem pro tunc posset producere. Ad cōfirmationem dicitur, quòd Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia nō est æquè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, nō per positionem alicuius cōtrariæ dispositionis, sed propter ordinē conceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima omni contraria dispositione inconsiderata, nō est æquè disposita ad formas specificas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primò recipi formā corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consueuit dici, quòd est indispositus priuatiuè & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales vt sic, non pronuntur à nobis primò cognosci: sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus quod significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum.

¶ Ad tertium dico, quod non oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper figillatim præformare conceptū confusum entis: sed sufficit ens primo omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quod cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶ Ad quartum dicitur, quod species specialissima non est facilioris abstractionis, quàm ens, loquēdo de abstractione ad propositum requisita: sicut enim ad conceptū confusum speciei specialissimæ requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis, scilicet separatio à singularibus: altera per actum intellectus possibilis; scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptū confusum actualem entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, quæ quidem fit, cum species quæcūque abstrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu possibili per hoc, quod in quidditate quacunque sibi primo præsentata actualiter, primo concipit ens non concipiendo actualiter cætera quæ in illo sunt: vnde tanta & tam facilis est abstractio illa entis, quam facilis est abstractio speciei specialissimæ: imo abstractio ista entis est facilior: quia faciliùs est actualiter concipere prius sine posteriori quam econuerso: ex quo patet, quod abstractio illa: de qua loquitur argumētum non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶ Ad quintum dico, quòd Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eo quod sensus non mouetur à singulari in negatur consequentia, eo quod sensus non mouetur à singulari in eo, q singulare. Ille enim modus arguēdi secundū regulā Topicā non tenet, nisi cùm prædicatū conuenit subiecto, secundum quod ipsum, vt habes à S. Thom. in tertio cōtra Gentiles. cap. 139. quod in proposito non reperitur. non enim hic color, inquantum hic mouet visum: sed inquantū color. Ad aliam probationem dicitur, quod Maior assumpta nō est vera vniuersaliter: eo quod coloratum magis mouet visum, quàm hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nanque corporale quanto in remotius agit, tantò fortius videtur. Secundo dicitur, quòd fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, quàm vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatiua pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis quàm à singularibus huius speciei, & cum intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur 2. Poste. (& in proœmio Meta.) ideo prius cognoscit, ens, quàm species: & secundū hoc dicitur ad argumentum, quòd maior est vera cæteris paribus: nō autem vbi aliqua imparitas sicut in propositio accidit, proponderās inuenitur: multò enim plura singularia entis proponderant paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad sextum dicitur, quòd Maior simpliciter est falsa. Ad autoritatem Philosophi dicitur primo, quòd text. Commentatoris est corruptus: debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundò, vt saluemus Commentatorem, quòd compositum est nocundo, vt saluemus Commentatorem, quòd compositum est nocundo, vt saluemus Commentatorem, quàm partes eius diffinitiuas, vt sic: confusè cognoscit hominem, quàm partes eius diffinitiuas, vt sic: confusè cognoscit hominem, quàm partes eius diffinitiuas, vt sic: tius suis componentibus, vt sic, non autem absolutè: vnde prius absolutè tamen prius cognoscit magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris autoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine essentiæ & entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur, sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphy sicorum.

CIRCA hanc particulam nota, quòd sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem essentialiter sit nota earum quæ sunt obiectiue in anima passionum (ex primo Peri hermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatæ. signum autem vt sic, relatiuum est ad signatū: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quàm cognoscere ad quid tale nomen habet relationem: vt signū ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per cōmunia, per essentialia, per nutus, & quibusuis aliis modis, sicut à Græco quærēribus nobis (quid nominis antropos) si digito ostendatur homo, iam percipimus quid nominis: & similiter de aliis. Interrogantibus verò quid rei, oportet assignare id quod conuenit rei significatæ in primo modo perfeitatis adæquatæ. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis, & quid rei, scilicet quòd quid nominis est relatio nominis ad signatū: quid rei verò est rei relatæ seu significatæ essentia: & ex hac differentia sequuntur omnes aliæ quæ dici solēt, puta quod quid nominis sit nō entium complexorū, per accidentalia, per cōmunia, per extranea: quid rei verò est entium incomplexorū per propria & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerū natura, & complexa: & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incomplexis.

Quia verò ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

¶ In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordinē dicendorū proponens tali cōclusione. Ab ente ad essentiā procedendū est: quam probat duplici medio. Primo sic, Ex compositis ad simplicia procedendū est: sed ens est velut compositū, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiā procedendū est. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendū est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior vtriusq; rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

¶ Circa minorē primæ rationis nota, quòd ens, vt infra dicetur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse, comprehendit in se essentiam: essentia verò significat id quod importat diffinitio, vt dicetur: quæ nō dicit esse vel nō esse, ex primo Posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam: quod complectitur in se vtrūque, essentiam, scilicet & esse: essentia verò alterum tantùm, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ.

¶ Circa maiorem secundæ rationis scito, quòd quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam, prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Physi. text. com. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quòd compositum est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentiæ.

CAPVT I.

Ens & essentia nomine quidnam significetur, ostendit. Nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.

SCiendum est, quòd sicut in quinto Metaphysicæ Philosophus dicit: ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod dividitur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiamsi illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio est opposita negationi, & quòd cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici quòd aliquid sit ens, nisi quòd in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt essentia. Nomen igitur Essentia non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiam non habent, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Commentator in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat subſtantiam rei.

¶ Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine entis & essentiæ significetur. In secunda verò quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima vnico absoluitur capitulo, pars secūda sex: & sic totum integrant tractatū capitula septem. Quorū primum, quod præmissum habemus, tres partes cōtinet: in prima declaratur quid nomine entis significetur, in secunda quid nomine essentiæ, in tertia differentia nominū ipsius essentiæ designatur. Primum tali diuisione declaratur: ens per se dupliciter dicitur: vno modo, vt diuiditur per decem genera, alio modo vt significat veritatem propositionum: quem admodum dicit Arist. 5. Metaphy. tex. com. 14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidens aggregati ex rebus diuersorum generum, vt homo albus: de quo habes quinto Metaph. tex. com. 13. Et innuit, quòd tripliciter differunt ens primo modo, & ens secūdo modo. Primo, quia ens primo modo prædicatur non nisi de rebus existentibus in decem generibus; ens autē secundo modo prædicatur de omni eo, quòd potest esse subiectum propositionis affirmatiuæ. Secundò differūt: quia ens primo modo est illud compositum, de quo suprà diximus, quòd aliqualiter cōplectitur in se essentiā & esse: ens autem secūdo modo non est huiusmodi: quoniā aliquid est hoc modo ens (puta negā-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio aut chimera) quòd non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quòd ab ente primo modo tanquam à composito notiori essentiæ, nomen sumitur: nō autē secūdo modo.

CIRCA primam differentiam aduerte primò, quòd veritas propositionis, quæ est entis secundo modo significati nihil aliud est quàm compositio facta in secunda operatione intellectus obiecto conformis. verbi gratia, Sortes est cæcus ly est, non significat inhærentiam cæcitatis in Sorte. eo quòd cecitas omni inhærentia caret cum inhærere realium accidentium sit: sed significat compositionem factam ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto Sorti, scilicet carente virtute visiua. vnde 5. Metaph. in alia litera dicitur, quod ens significans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur.

ADVERTE secundo quòd licet nullo intellectu considerante Sortes sit cæcus, & per considerationem intellectus non fiat magis vel minus cæcus: tamen cæcitas nullo intellectu considerante nullum habet esse in Sorte, stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortem esse cæcum, vt sic, non est Sortem habere aliquod esse substantiale, vt patet, nec accidentale, quia Sortes sit cæcus sola absentia visiuæ virtutis, quæ nihil supra Sortem addit: vnde cæcitas nullum esse omnino ponit in Sorte: ac per hoc quòd absque omni consideratione intellectus virtus visiua Sorti non ineſt, oportet Sortem nullo intellectu considerante esse cæcum. Dubitatio autem in hac re accidit, quia non rectè inspicitur quòd esse cæcum non est esse aliquid: sed carere virtute visiua. Exemplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu cōsiderante, absentia tamen gubernantis nullum esse substantiale aut accidentale ponit in naue, vnde nauem esse sine gubernatore extra animam non est esse aliquod, sed nō esse gubernatam. Acquirunt autem esse & fiunt entia priuationes & negationes, ex hoc quòd intellectus intelligens priuationes per habitus: & negationes per affirmationes format in seipso rei carentis aliquo modo idolum quoddā. Verbi gratia, cum intellectus format in se idolum quoddam nauis gubernatore carentis: quod est ista propositio mentalis. Nauis est sine gubernatore, non præsentia gubernatoris, quæ extra animam nihil ponit in anima, fit ens: per hoc quòd intellectus fecit ipsam propositionis terminū aliquem, & cum hoc esse fit in anima, & nullum aliud esse habeat: consequens est quòd negationes huiusmodi & priuationes non sint entia nisi in anima obiectiuè. & sic earum esse nihil aliud est, quàm intelligi quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

CIRCA tertiam differentiam aduertendum est, quòd cum nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanquam à composito nobis notiori essentiæ notitiam sumpsimus: sic essentiæ nomen ab ente originem habet.

Et quia vt dictum est, ens hoc modo dictum dupliciter per decem genera, oportet quòd essentia significet aliquid commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in diuersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de aliis.

¶ In hac secunda particula declaratur quid nomine essentiæ importetur tali cōclusione, Essentia significat quoddam commune omnibus naturis omnium entium. Cuius talem declarationē insinuat: sicut ens significat aliquod commune omnibus existentibus, ita essentia, cum ab illo sumatur, significat aliquod cōmune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet quòd significet id quo aliquid est in quocunque genere & quauis specie. habent enim se ens & essentia vt quod & quo. cum autem naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in generibus & speciebus: sequitur quòd essentia significat aliquod cōmune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia prædicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo essentiæ intelligitur natura rei, sicut per nomen entis, id quod habet naturam illam.

QVAESTIO II.

Num Ens & Essentia significent immediatè ipsa prædicamenta: vel aliorum naturas, an immediatè.

CIRCA hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significent immediate ipsa prædicamenta seu naturas eorum, an mediatè: in hac dubitatione tria agam. Primo declarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur. tertio ponetur opinio S. Thomæ. Pro primo scito, quod significare mediate in proposito & significare aliquid mediate aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatè (mediante scilicet natura sensibili) nō enim animal significat hominem: nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediatè est significare aliquid non per aliquam naturam, seu realitatem superiorem, sed per ipsam primo: sicut animal significat gradum sensitiuum immediatè: vt patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem abstrahibilem à naturis prædicamentalibus communem eis sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatè significet prædicamēta, an immediatè significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVOAD secundum, Scot. vt colligitur ex primo sent. dist. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 2. opinatur quòd ens significet decem prædicamenta mediatè: & imaginatur enim quòd à quibuscunque similibus sit abstrahibilis vna realitas obiectiua vtriusque cōmunis & prior vtroque: & sic cum substantia & accidens habeant similitudinem in ente, & ab eis est abstrahibilis vna ratio obiectalis vtriusque communis & prior tam substantia, quàm accidente quæ nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono processum istarum abstractionē diffusè. Cum enim Socrates conueniat cum Platone in humanitate & nō cum Brunello ab eis potest abstrahi humanitas cōmunis & prior eis: & inde cum homo conueniat cum Brunello in sensibilitate & non cum planta, ab eis potest abstrahi animalitas cōmunis & prior eis: & inde cum animal conueniat cum planta in vegetabilitate, & non cum lapide, ab eis potest abstrahi vita cōmunis & prior eis: inde cum viuum conueniat cum lapide in corporeitate & nō cum intelligētiis, ab eis potest abstrahi corporeitas communis, & prior eis inde cum corpus conueniat intelligentiis in substantialitate, & nō cum accidentibus, & ab eis pōt abstrahi substantialitas cōmunis & prior eis: inde cū substātia cōueniat cū accidēte in entitate reali, & non cū entibus rationis, ab eis abstrahibilis entitas communis & prior eis, & cum hic realitas vltimo abstrahibilis sit illa, quam significat ens immediatè, oportet quòd prædicamentales realitates seu naturæ mediatè sub entis significatione claudantur.

¶ Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem transcendentium ad prædicamenta, an scilicet sint eorum prædicata quidditatiua vel non, omittemus pro nunc: quia infrà speciales erunt de his quæstiones.

¶ Contra hanc opinionem arguo dupliciter. Primò autoritate Arist. 8. Meta. tex. com. 16. vbi soluens quæstionem Quare quidditas sit vna, dicit quòd in substantiis separatis non est quærenda alia causa: quia in eis non est nisi forma, quæ statim seipsa est ens & vnum: quemadmodum ens statim seipso est substantia & quantitas, & cætera prædicamenta, non expectans aliud faciens ipsum naturas prædicamētales. ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatem priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum ad prædicamenta consequentia nota. consequens autem est cōtra Arist. ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis ens non significat realitatem priorem prædicamentis.

¶ Secundo arguitur autoritate. Commen. 10. Met. com. 18. dicētis, quòd hoc nomē ens, vnum, significat id quod significat in prædicamēto substantiæ & quātitatis & qualitatis prima significatione sine medio & nō mediante aliqua communi. quid clarius? Rationē non arguo: quia oporteret egredi limites. Hæc de secundo.

QVO AD tertium pono opinionem S. Thomæ ex duabus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens significat vnum conceptum formalem communem in repræsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

SECVNDA est ista, Ens significat vt conceptum obiectalem aliquod reale inuentum in omnibus distinctum secundum rationem à propriis conceptibus obiectalibus omnium generum: nullum gradum supra naturas genericas, specificas & individuales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorū nota, quòd conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddam, quod intellectus posibilis format in seipso repræsentatiuum obiectaliter rei intellectæ: quod à Philosophis vocatur intentio seu conceptus: à Theologis verò verbum. Conceptus autē obiectalis, est res per conceptum formalem repræsentata in illo terminans actum intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus posibilis format de quidditate leonina, cum vult ipsam intelligere: conceptus verò obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomen significare conceptū quòd significet alterū tantum: significat enim leonis nomen conceptū vtrūque, licet diuersimode. est nāque signū conceptus formalis, vt medij, seu quo, & est signum conceptus obiectalis, vt vltimi, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio, omnia similia quacunque similitudine etiam analoga seu imitatiua secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem imaginem repræsentari: sed Deus & creaturæ, substantia & accidens habent similitudinem inter se saltem analogam: ergo secundum id in quo assimilantur, possunt per eandem similitudinem repræsentari. Sed assimilantur in esse: ergo eadem similitudine poterunt repræsentari inquantum habent esse, similitudo illa est conceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & propositiones ab omnibus sunt concessæ: cum Maior fuerit dilucidata, quā sic ex notioribus suademus. Vbicunque inuenitur agens producere sui similitudinem

nem in alio, si id aliud producat aliud simile sibi secūdum id, quo ipsum assimilatur primo: oportet tertium assimilari vtrique ea ratione: quia quicquid est simile alicui in eo, quòd illud est alteri simile est simile vtrique: sicut species Socratis in oculo meo producta ab imagine Socratis in speculo est similitudo repræsentatiua vtriusque: & figuræ Solis: in speculo à qua immediatè est causata: & figuræ Socratis in seipso à qua est mediatè causata. Sed ita est modo, quòd inter habentia analogam similitudinem Deum & creaturam substantiam & accidēs, reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad cōceptum formalem. igitur, &c. Fit autē hoc sic manifestum exemplariter, Sapientia diuina producit sapientiam humanam, quæ est quædam sui similitudo (imperfecta tamen) sapientia autem humana producit similitudinē sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, quàm sapientia in esse intētionali: sicut sapiētia extra est sapiētia in esse naturali. Cum autē similitudo ista sapientiæ in intellectu repræsentet sapientiam humanā secūdum sapientiæ in terminis trāscendentium specialibus intuere propositū nostrum in terminis trāscendentibus, qualis est erit. cum enim esse creaturæ assimiletur esse diuino à quo exemplatū est, & esse accidētale assimiletur esse substantiali à quo æmanat, similitudo producta in intellectu ab esse substantiali siue accidentali in quantū assumilantur, erit omnium repræsentatiua imago, & cum cōceptus non requiratur ad intellectionem, nisi vt obiectaliter repræsentet rem vnico cōceptu intellectam, & accidens. Nec oportet ponere plures conceptus, & multiplicare entia sine necessitate. Quòd autem hic sint nō solum secundum mentem S. Thom. dicta, sed etiam secundum expressam sententiam patet in q. de diu. potentia Dei q. 7. art. 5. in corpore, vnde hanc rationem accepi, & in eadem q. art 6. vbi circa finem corporis q. adducit exemplum de speculo, & dicit expresè, quòd sic se habet conceptus noster ad Deum & creaturas sicut species rei visæ in speculo ita, quòd Deus se habet vt res producens similitudinem suam in speculo, creatura vt species in speculo, conceptus noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusque repræsentatiua. Vnde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

CONCLVSIO secunda habet tres partes. Quo ad primam declaratur sic, conceptus obiectalis entis est id quòd repræsentatur per eius conceptum formalem, sed eius cōceptus formalis repræsentat id, in quo assimilātur omnia entia realia, quòd oportet in eis esse, ergo cōceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentum in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis, tamen declaratur adhuc, sicut conceptus formalis animalis repræsentat fundamētum similitudinis generice, & conceptus formalis hominis repræsentat fundamentum similitudinis specificæ, & vniuersaliter quælibet imago cōmunis pluribus in repræsentando repræsentat fundamentum similitudinis inter illa plura, vt pater in exemplo supra posito de specie in oculo causata à specie Socratis in speculo, quoniam illa repræsentat nō similitudinem inter speciem in speculo, & Socratis, cū sit relatio, sed fundamentum illius similitudinis puta qualitates & lineamenta quæ sunt in vtroque, sic conceptus entis formalis repræsentat fundamentum analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existentis quod in omnibus esse absque opere intellectus ex eo pater, vnde quòd similia sunt extra animā, cum hoc fundamētum repræsentatum sit conceptus obiectalis entis, vt dictum est, patet conceptū obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus, quod erat in prima parte cōclusionis positum. Secunda pars conclusionis sequitur ex ista, si enim conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus, & nullus conceptus obiectalis proprius aut accidentis inuenitur in omnibus, consequens est, quòd non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur conceptus entis à propriis omnium cōceptibus obiectalibus, quòd erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdem sic declaratur, Si conceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus specificos & genericos: tunc consideratis præcisè gradibus specificis & genericis, cum eorum præcise passionibus non esset in eis vt sic, inuenire passiones entis, hoc est falsum: ergo à destructionibus consequentis, &c. consequētia declaratur: quia enim animal dicit aliquem gradum ab homine, ideo homini secundum differentialem conceptum præcisè non insunt passiones animalis, vt ostendit falsitas illius reduplicatiuæ, homo inquantum rationalis, est bipes. circunloquēdo per ly, bipes, passionem animalis propriam & similiter si ens dicit aliquem gradum à substantia, sequitur quòd considerata præcisè ratione constitutiua substantiæ substantia non est vna, nec vera nec bona, &c. quæ nominant passiones entis, &c. Falsitas consequentis probatur sic, Homo inquantum rationalis præcisè est vnum quid vnitate, quæ est passio entis: homo inquantum rationalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, contra quem arguo: ergo passio entis conuenit aliis gradibus ab ente præcisè, vt sic acceptis, quod est oppositum consequentis. Prima propositio assumpta habetur ex Scot. in secundo sent. dist. 3. q. 1. tenente vnitatem media minorē vnitate numerali, & maiorem generica esse passionem entis, & sequi naturam specificam ratione vltimæ differētiæ. Manifesta quoque fit sic pro nunc eadem propositio, Homo inquantum rationalis est indiuisibilis formaliter suppositо, quòd rationale sit vltima differentia: ergo homo inquantum rationalis est vnus formaliter, vnitas enim nihil aliud est quam indiuisio. Sed de hoc (cum de vnitate naturæ agetur) amplior erit sermo. Nunc autem sufficiat quòd in gradibus specificis præcisè, acceptis & similiter genericis est inuenire passiones entis, quod erat probandum, & consequenter, quòd ens non significat distinctum gradum à naturis specificis & genericis: quod erat tertia pars conclusionis.

SED tunc ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus: & non est gradus distinctus contra specificos & genericos: declarandum superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicunque genericus vel specificus, vel differentialis vel indiuidualis, habet in se vnum quòd multis modis concipi possit: & secundum quod quilibet gradus est habens esse, nomine entis importatur, & ad conceptum obiectalem entis pertinet: secūdum verò quod absolutè talis gradus consideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est: verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur cōtra reliquas vniuersi perfectiones, habet quòd per conceptum formale n humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: vt sic eciam habet quod sibi debeatur, seu conueniat esse quidditatiuum, & actualis existentiæ: & sic repræsentatur conceptu formali entis tanquam pars sui obiectalis conceptus, & entis nomine significatur. Similiter animal hæc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ, vt habētes esse, sic enim fundant analogam similitudinem, de qua loquimur, & propterea ens & passiones eius in quolibet gradu præcise accepto sal uantur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quòd à ponentibus ens abstrahile a gradibus specificis, & genericis saluari non potest. Quod autem hæc sint secūdum doctrinam Sanct. Thom. diligēter intuentem eius doctrinam censorem constituo. Infrà tamen cùm de analogia entis agetur, hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant hæc dicta præsertim, quòd tam prima, quam secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur quàm constat esse S. Thomæ.

¶ Tertia autē pars omnibus Thomistis asseritur vnanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus vpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, nō modo Scotistico, & patet, qualiter sit verum quod hic S. Thom. dicit, scilicet essentia significat aliquid cōmune omnibus naturis omnium generum, & specierum: non enim inteadit quod essentia significet aliquam naturā communem omnibus naturis, sed quòd significet omnes naturas, vt assimilantur in hoc, quòd entia sunt: quælibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt) essentiæ rationem habent: sicut quælibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse, seu quæ sunt.

Et quia illud, per quod res constituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res. Inde est, quod nomen essentiæ à Philosophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphysicæ frequenter nominat, quod quid erat esse id est hoc, per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formam significatur perfectio. Vel certe studio cuiuscunque res sicut dicit Auic. in secundo Metaphysicæ suæ. Hoc etiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat. secundum, scilicet quod natura dicitur esse illud: quod quocunque modo intellectu capi potest: non enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic etiam dicit Philosophus in quinto Metaphysicæ, quod omnis substantia est natura: Nomen autem Naturæ hoc modo sumpta videtur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem vel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis verò nomen sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in ea res habet esse.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina essentiæ inter se, enumerat quinque eius nomina: primò, scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clarè, ac manifestò sermone in litera traditur, adeò vt addere non sit opus.

¶ Nota tamen circa id quod de Boetio affertur, quòd Boetius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi, naturam quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: secundò omnis substantia: tertiò principium intrinsecum motus: quarto specifica essentia seu differentia: quos modos (si Boetium non habes) vide si placet in secundo sent. S. Thom. dist. 7. q. 1. art. 1. primo modo

Universidad de Deusto
Biblioteca

accipit hic naturam S. Thom. quoniam sic communis est essentiis substantialibus & accidentalibus generícis & specificis, &c.

CAP. II.

Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem non nisi secundam quid ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias: quàm compositarum substantiarum probat, quod demum essentia substantiæ compositæ non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.

SED quia absolutè & primò dicitur de substantiis, & posterius, secundum quid de accidentibus: inde est quòd essentia proprie & verè est in substantiis: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid, &c.

¶ Expedito primo propositorum exequens in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur, quòd secundo loco propositum erat. Primò declarat quomodo essentia inueniatur in substantiis compositis in tribus capitulis, secundò in substantiis separatis duobus capitulis: tertiò in accidentibus vnico capitulo. Circa substantias compositas tria declarantur in illis tribus capitulis. In primo, quid sint entia substantiarum compositarum: in secundo, quomodo differāt inter se essentiæ substantiarum compositorum. In tertio, quomodo se habeant ad intentiones Logicas. incipiens autem exequi in hoc. c. quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur. Primò hoc declarauit in cōmuni, omnes essentias vniuersi adinuicem comparando in duabus comparationibus. Secundo, quid sit essentia substantiarum compositarum tribus conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationem quādam circa conclusionem affirmatiuam, & soluit eam. Facit primo comparationem primam inter essentias substantiarum & accidentium tali conclusione, Substantia verè & propriè habet essentiam: accidens autem secundū quid, quam sic probat. Vnumquodque sicut est ens, ita habet essentiam: sed substantia est ens simpliciter, accidens verò est ens secundum quid: ergo substantia habet essentiam simpliciter, accidens autem secundum quid. Maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Metaphy. in principio, tamen sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolutè & primò prædicatur, & illud est ens secundum quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur: sed de substantia ens dicitur absolutè & primò, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens verò secundum quid.

QVAESTIO III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuocè.

CIRCA hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an vniuocè de vtroque. In hac quæstio. quinque agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò ponetur opinio Scot. Tertiò arguetur contra illam. Quartò ponetur opinio S. Thom. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Quo ad primum sciendum est, quòd aliquid dupliciter contingit de aliquibus prædicari per prius & posterius. Vno modo secundum esse illius prædicati. Alio modo secundum propriam rationem eiusdem. Illud dicitur prædicari analogicè (secundum esse) quòd perfectius habet esse in vno & sic omne genus prædicator per prius & posterius de suis speciebus: eo quòd perfectius esse necessariò habet in vna specie, quam in alia. vnde commentator 12. Metaphy. com. 2. dicit quòd prioritas & posterioritas specierum non impedit vnitatem generis. & hoc modo non quærimus hic. per se enim notum est omnibus, quòd ens perfectiori modo est in substantia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & posterius.

¶ Illud verò dicitur prædicari analogicè seu per prius & posterius secundum rationem propriam, quod de vno prædicatur sine respectu ad aliud, de altero verò nō nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia: Sanum prædicatur de animali sine respectu ad diætam, medicinam & vrinam, de istis verò prædicatur nō nisi in respectu ad animal. dicitur enim animal sanum absque additione aliqua. vrina verò non dicitur sana, nisi quia est signum sanitatis existentis in animali: & dieta similiter non est sana, nisi quia est conseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cum enim diffinies sanum prædicatum de animali, non pones in eius diffinitione respectum ad aliquid horum. Cum autem diffinies sanum prædicatum de vrina, in diffinitione eius ponetur respectus ad sanitatem animalis cuius ipsa animalis sanitate. si similiter in diffinitione dicere & medicinæ in eo quòd sanæ sunt. dices enim. (vt iam dictum) quòd vrina est sana, in eo quòd signum est sanitatis dicta in eo quòd conseruatiua: & medicina in eo quòd causa est illius: & hoc modo vertitur hic in dubium an ens prædicetur analogicè: ita quòd absolutè prædicetur de substantia: de accidentibus verò non nisi relatiuè ad substantiam: quòd idem est quòd quærere, vtrum substātia in eo, quòd ens non includat accidens. accidens verò in eo quòd ens includat substantiam: & in hoc pendet tota quæst. inter nos & Scotum: quoniam accidens in eo, quòd accidens includere substantiam ab omnibus conceditur. sed non accidens in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO AD secundum, Scotus primò sent. dist. 3. q. 1. & in 3. dist. 8. q. 2. ponit hāc cōclusionem, Ens est vniuocum substantiæ & accidenti Deo & creaturæ: & probat eam sic: Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, alium à conceptu de quo dubium: intellectus quilibet potest esse certus de Deo seu de propria passione, quòd sit ens, dubitando an sit ens finitum vel infinitum: siue an sit substantia vel accidens. ergo conceptus entis est alius à conceptibus illis, & ita neutrum est ex se: sed in vtroque illorum includitur: igitur vniuocus. prima propositio patet ex terminis. Minorem verò experientia docet.

¶ Secundò sic, Ens non est vniuocum, ergo Deus non est à nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici. hoc est falsum: ergo à destructione consequentis, &c. Consequētia probatur, Nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, qui non contineatur essentialiter, virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed conceptus non vniuocus Deo & obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter quàm virtualiter in obiecto relucente in phantasmate. ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit vniuocus obiecto relucente in phantasmate: hoc autem est creatura. ergo omnis conceptus simplex, quem habemus de Deo, est vniuocus creaturæ: & consequenter cōceptus entis. Maior patet. Minor declaratur: quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum increatum, vt de se notum est, nec virtualiter: quia prius non includitur virtualiter in posteriori, sed econuerso.

¶ Tertiò sic. Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, considerando orationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectionem, quàm habet in creaturis, & reseruando illam rationem formalem, & attribuendo sibi omnino summam perfectionem: & sic ponendo illam in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere cōceptum eundem vniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶ Quartò sic, Ens non est vniuocum substantiæ & accidenti ergo substantia nō est à nobis naturaliter cognoscibilis, hoc est falsum: ergo, &c. tenet consequentia, eo quòd cum substantia nō immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectionem sui: sed tantùm accidens sensibile: sequitur quòd nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis posit abstrahi à conceptu accidentis: sed nullus talis quidditatiuus abstrahibilis est à conceptu accidentis, nisi ens vniuocum accidenti & substantiæ. Hoc autem quod in ista ratione assumit, scilicet quòd substantia nō immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectionem, probatur sic, Quicquid sua præsentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur (sicut apparet ex secundo de anima) quod visus est tenebræ cognoscitiuus. quando lux non est præsens, eo quòd tunc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur à substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod quando substantia non esset præsens, posset naturaliter cognosci non esse præsens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quòd est manifestè falsum.

¶ Quintò arguitur autoritatibus secundi Meta. text. com. 4. Probans Arist. causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, assumit hanc propositionem, Vnumquodque maximè ipsum alterum dicitur, secundum quod aliis inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Aristotel. de causa entitatis, scilicet Deo & aliis: aliter processus Aristot. nullus esset. arguit enim sic, Causa vniuoca entitatis & veritatis est maximè ens: & verè Deus est huiusmodi. ergo. Auicēna quoque primo Meta. c. 2. dicit, Substantia & quantitas non habet intentionem communem nisi entis, cuius quædam sunt quasi species: & quædam quasi accidentia propria. Et cap. 5. facit argumentum, quod adductum est de conceptu certo, & dubiis, Omnes inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autem vtrūm sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerūt, quòd ens non prædicat alium conceptum à suis inferioribus, dicentes quòd esse accidentis nihil aliud sit, quàm esse substantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (vt patebit) non probant vniuocationem, sed alietatem cōceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

QVO AD tertium arguo primo sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plus quàm reliquum vniuocatum: substantia & accidens sunt vniuocata per se in ente: ergo accidens nō habet aliquid plus in ratione sui vniuoci, scilicet entis, quam substantia: discursus bonus: conclusio verò est falsa. ergo altera præmissarum, non Maior: quia illa habetur ex antepræcamentis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Metaphy. textibus & commentis secundo & tertio, vbi dicitur quod in ratione accidentis inquantum

ens ponitur substantia, vnde Commentat. dicit in commento tertio, quod sedens & stans non dicuntur esse entia sine substantia. patet autem quod in diffinitione substantiæ, inquantum ens non ponitur accidens, nec substantia, eo quòd abstrahit apud eos ab illis. Patet secundò falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæstione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde etsi ratio posit à Scoto secundum apparētiam solui glossando Aristotelem (glossa destruente textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quòd ab ipsa veritate coactus concesit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

¶ Secundo arguitur sic, Ens est vniuocum prædicatum in quid de pluribus differentibus specie, in nulla differentia quidditatiue inclusum: ergo est genus. Tenet consequentia ex diffinitione generis, & cōditione apposita à Scoto in primo sent. dist. 3. q. 3. vltimam enim particulam assumptam exigi dicit ad genus & bene secundum Arist. quarto Topic. Antecedens quo ad primam partem & secūdam Scoti ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non vltima, sequeretur quòd addendo differentiam non vltimam generi, esset negatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia: quia bis ens ponetur eodem modo, semel ratione generis, & semel ratione differentiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in ratione animalis, & rationalis, dicendo animal rationale, erit negatio: cum enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C, Similiter cum prima pars rationis sit ens, erit rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rationale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter pones ens bis: & expresse nugationem cōmittes. Nec est opus impugnare responsionem Scoti, vbi suprà ad hoc argumentum, quia nō est ad propositum: ait enim quòd sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo quòd ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quòd ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

¶ Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistinctè vniuocantur supradicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quod ens particulatum ad album & rationale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi, quòd prima rationis albi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cum vniuocum sit: remanet ergo, quòd nugatio est dicere apud Scot. animal rationale: imo animal album eodem modo arguendo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quòd si aliquis vim faciendo in verbis Scoti, fortè dixerit, ens non claudi in rationali quidditatiuè & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum: quòd, scilicet ens nulla differentia, includatur quidditatiuè: quia rationalitas non est differentia, sed differētiæ principium secundum veram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de specie: rationalitas autem non: quare, &c.

¶ Tertio arguitur sic, Ens est vniuocum substantiæ & accidentis: ergo in ratione substantiæ expresse cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est inconueniens & cōtra Aristotelem & viam communem: ergo, &c. Prima consequentia probatur, ex eo, quòd omne superius vniuocum explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum: illa, scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiæ liceat ponere eius rationem in qua explicitè cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: vt clarior redatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum vniuocum & quidditatiuum cadere in ratione substantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo. sentent. dist. 3. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta: eo quòd ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquam primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

QVO AD quartum principale prænoto differentiam inter vniuocum & æquiuocum purum, & analogum. Vniuocata sunt, quorum nomen est commune: & ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorū nomen est commune, & ratio secūdum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune & ratio secūdum illud nomen est aliquo modo eadem: & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano: vnde habent illud nomen commune: vtrunque enim illorum dicimus sanum: diffinitio autem eorum inquantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim, inquantum sanum, est habens sanitatem: medicina, inquātum sana, est causa sanitatis: sunt enim eædem aliquo modo istæ diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: vnde analogum est medium inter purum æquiuocum & vniuocum: sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid: & sicut medium sapit naturam vtriusque extremi, dicit enim quodāmodo plures rationes, & quodammodo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quòd analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit vnam rationem.

¶ Nota secundò, quòd duplicia sunt analogata. Quædam secundum determinatam habitudinem vnius ad alterum. Quædam secundum proportionalitatem. Exemplum: Substantia & accidens sunt analogata primo modo sub ente. Deus autem & creatura secundo modo: infinita enim est distātia inter Deum & creaturam. Differunt autem hæc plurimum: quoniam analogata primo modo ita se habent, quòd posterius secūdum nomen analogum diffinitur per suum prius: puta accidens in quantum ens per substantiam. Analogata vero secundo modo non: creatura enim inquantum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomen commune, & rationem secundum illud nomen secundum quid eandem, & secūdum quid diuersam: per hoc quòd analogum illud simpliciter, id est, sine additione aliqua de primo dicitur: de aliis verò non nisi diuersimodè respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata verò secundo modo habent nomen commune, & rationem secundum illud nomen aliquo modo eandem & aliquo modo diuersam: non propter hoc, quòd illud simpliciter dicatur de primo & de aliis relatiuè ad primum, sed habent rationem eandem secundum quid propter identitatem proportionis, quæ in eis inuenitur, & secundum quid diuersam propter diuersitatem naturarū suppositarum illis proportionibus. Exemplum, Forma & materia substantialis, & forma, & materia accidentium sunt analogata quædam sub nominibus formæ & materiæ: habent enim nomen commune, puta formam & materiam & rationem secundum nomen formæ siue materiæ eandem, & diuersam hoc modo: quia forma substantialis: ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiæ ita se habet ad substantiam, sicut materia accidentis ad accidens: vtrobique enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum & vnitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaphy. com. 8. & clarius cum Arist. primo Ethic. c. 7.

QVIBVS sic prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogicè vtroque modo analogiæ dicitur de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dicitur de Deo & creatura secundo modo tantum. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Autoritatibus autem Arist. 4. Metaphy. text. com. 3. & Commentatoris ibidem: expresse enim ibi dicitur quòd ens non est vnum, sed ad vnum. Duodecimo quoque Metaphys. text. com. 28. expresse dicitur, quòd principia prædicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi secundum proportionem. Super qua autoritate potest argui sic, Illa non sunt vniuoca, quæ nullam identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantiæ, & accidentium sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor expresse est in litera Arist. Maior est nota ex terminis: si enim nullam aliam identitatem habent nisi proportionis: oportet quòd careant vnitate vniuoca. Et hæc autoritas est notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere entitatem analogam, dicunt cum hoc, quòd habet etiam identitatem vniuocam: cuius oppositum Arist. dicit, solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

¶ Secunda conclusio non aliter pro nunc probatur, quàm autoritate S. Thom. in quæstionibus de veritate, q. 2. art. 2. vbi examinans quomodo scientia sit analoga scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expresse fatetur, quòd secundo modo sit analoga, & non primo modo. Vnde cum ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionabiliter, quia exprimitur, quòd sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suum: sed de his alias, cum ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: modò sufficiant hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, quòd conceptus entis formalis est vnus inæqualiter repræsentans esse substantiæ & accidentis Dei & creaturæ: & quòd conceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, vel vnitate proportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quòd cum talis vnitas apud Aristot. quarto Metaphy. text. com. 2. sufficiat ad obiectum scientiæ, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, quod passiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto.

QVO AD quintum respondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, quòd argumentum illud si aliquid pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bat alietatem conceptus non vniuocationem probat sicut ipse mes Scotus dicit,& ideo gratis cõcedimus illud,sicut etiam Auic. qui tenet ens non esse prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere alium conceptum, nõ tamen vniuocum & quidditatiuum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, quod aliquod continere virtualiter aliud, potest intelligi dupliciter. Vno modo sicut causa virtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutem causæ, participando illam sic: hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo modo Deum. Nec oportet quod continens isto modo sit prius: imo necessariò est posterius. Quòd si mihi dixeris, quòd hoc est abuti vocabulis, quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur nisi causæ: dico quòd si fiat vis in verbo, falsa est Maior: eo quòd datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiuè: sicut effectus continet in se causam.

¶ Ad tertium, concesso toto antecedenti, negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶ Ad quartum negatur consequentia, Ad probationem dicitur, quòd falsum supponit, scilicet quod substantia non immutet intellectum per propriam speciem. Vnde ad eius probationem dico, quòd quantitas & accidentia in Eucharistia agunt & patiuntur rorum, quod ageret & pateretur substantia, si esset: sicut enim acceperunt modum essendi substantiæ, scilicet absque subiecto: ita etiam agere & pati eius: & ideo ex multis hostiis sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substantiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, sicut ad nutritionem agunt, acsi esset ibi panis: non enim minus ex illis accidentibus nutrimur, quàm ex aliis hostiis non consecratis: sicut non minus ex consecratis generantur vermes & cineres, quam ex non consecratis. Vnde ad argumentum dico, quòd panis absens immutat, quoniam non est omnino absens remansit enim ibi accidens suum, quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est contra nos autoritas Aristot. quoniam hæc omnia habent locum, vbi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes.

¶ Ad quintum dico, quòd quia medium comparatum vni extremorum, vt oppositum induit alterum extremum, vt dicitur quinto Physic. text. com. 6. ideo analogum comparatum æquiuoco, quod diuersas rationes simpliciter sonat, vniuocum appellatum est ab Aristot. ibi: & merito, eo quòd vtebatur analogo secundum id, quod habet de vnitate: oportet enim ad verificandã illam maximam, quòd causa & effectus non in sola voce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

¶ Ad Anicen. & Algazelem dico, quòd nihil contradicunt: quia alietatem non vniuocationem conceptus entis insinuant.

Substantiarum verò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in vtrisque est essentia. sed in simplicibus verior & nobiliori modo secundum etiam quod habent esse nobiliue, sunt etiam causa eorum, quæ composita sunt, ut minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

¶ Hic ponitur secunda comparatio, qua substantias inter se comparat tali conclusione: Substantiæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentiam, quàm compositæ, quam probat dupliciter: primò sic, Quorum esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius, quam compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, sunpple effectiua, non vniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectu: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentiæ quàm composita.

AD euidentiam huius partis nota, quòd vt habes à S. Thom. quarto sent. dist. 2. q. 2. art. 1. ad primum simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionem sonat: res enim ex eo quòd simplex, non habet perfectionem maiorem: sed ex eo quòd taliter simplex, id est simplicitatem substitentem habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidẽtales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantiis compositis, Et ideo cum dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantiis, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantiæ separatæ omnes.

PRAETEREA caueto hic opinionem Scoti in primo sent. dist. 8. q. 1 dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem veritatem tuari ac falsum impugnare scias, notato quid sit perfectio simpliciter.

Perfectio simpliciter, Apud Anselmum Monologion 15. est quæ in vnoquoque melior est ipsa, quam non ipsa. Glossa sic, In vnoquoque inquantum est indiuiduum entis, id est, hoc ens non inquantum est indiuiduum huius vel illius naturæ, puta, hic homo, aut hic Angelus, melior est, &c. quia cõparatiuum includit suum positiuum: ideo melior est, id est, bonitatem seu perfectionem meliorem ponit, quam non ipsa, id est, quam quodlibet sibi incompossibile: ita quòd (ly non ipsa) non teneatur contradictorie, sed incompossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas conditiones: primò, quòd dicat perfectionem: secundò, quòd illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quam quodlibet sibi in eo incompossibile. Propter defectum enim primæ conditionis tam relatio, quam negatio à perfectionibus simpliciter exeluditur. Propter verò defectum secundæ, ratiocinari, ridere, latrare, & huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tamen entis. Dixmus quòd ly non ipsa tenetur incompossibiliter & non contradictorie: quia aliter omne positiuum esset perfectio simpliciter: quia in indiuiduo entis melius est positiuum quodlibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficie tenus consideres primam conditionem: quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est quam negatio compositionis: vnde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque quam non ipsa: & consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: quia negatiuum prædicatum est.

¶ Potes autem contra Scoti positionem arguere sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est, simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est: ad, siquidẽ est simplicissimum, nullam enim compositionem includit. & vniuersaliter secundum Scotum omnis differencia vltima relationis, ergo, &c. maior patet. ex eo quòd relatio vt relatio nec perfectionẽ nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

¶ Præterea, Quid diuiditur per quantum, & non quantum, non est perfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat quòd aliquid sit non quantum & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantum & non quantum ergo, &c. Patet Minor, quia diuiditur in simplicitatem relatiuam & absolutam: simplicitas autem relatiua est non quanta.

¶ Si dicatur ad ista, quòd relatio formaliter sumpta non est simplex, sed simpliciter prædicatur de ea denominatiuè: hoc non cuadit argumenta: quia simplicitas relatiua est passio relationis secũdum hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autem quòd alterum horum sit perfectius eo, cuius est vt arguatur sic: Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationem est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet non primo: ergo simplicitas relationem denominans non est maioris entitatis relationis, sed relatio non est quanta. ergo simplicitas relatiua non est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum verum, scilicet quòd simplicitas diuiditur per quantum & non quantum.

¶ Similiter arguere potes, si dicant quòd simplicitas sit modus, quòd tamen minus consonum veritati videtur. Substantiæ ergo immateriales (non ratione simplicitatis sunt perfectiores essentiis substantiarum compositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita indiuisè, qua gaudent.

Sed quia illarum substantiarum essentiæ sunt nobis magis occultæ, ideo ab essentiis compositorum incipiendum est: vt à facilioribus conueniatur fiat disciplina. In substantiis igitur compositis forma & materia nota sunt, vt in homine anima & corpus. Non autẽ potest dici, quòd alterum eorum tantum essentia dicatur essentiæ. Quod enim materia sola non sit essentia, planum est: quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autem nõ est cognitionis principium: nec secundum causam aliquid ad speciem vel ad genus determinatur: sed secũdum id solum quo in actu aliquid est.

¶ In hac secũda parte capituli quid sit essentia in substantiis compositis, declaraturus (quia à notioribus inchoandum est) conclusionem hanc negatiuam ponit, Materia sola non est essentia substantiæ compositæ: quam duplici ratione probat. Prima est talis, Illud quod est essentia substantiæ compositæ est principium cognoscendi illam: sed materia sola non est principium cognoscendi illam ergo materia sola non est essentia substantiæ compositæ. Maior patet ex eo, quod vnumquodque per suam essentiam cognoscitur quidditatiuè: vnde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 9. Metaphy. text. com. 20. vbi dicitur, quòd principium cognoscendi est actus & non potentia.

¶ Secunda ratio est. Essentia substantiæ compositæ est id, quo res ponitur in genere & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola: non est essentia substantiæ compositæ. Maior est euidens inducendo in singulis: Socrates enim per suam naturam in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de aliis. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quod actuale sit, eo quod est principium distinguendi ipsum ab aliis speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitatem non includit.

Neque

Neque etiam formæ tãtum substantiæ compositæ essentia dici potest, quamuis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim quæ dicta sunt, patet, quod essentia est id, quod per diffinitionem rei significatur: diffinitio autem substantiarum naturalium non tantum formam, sed & materiam continet, aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicæ non differrent. Nec etiam potest dici, quod materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentiæ eius: vel ens extra illam naturam, vel essentiam eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectè non habent: vnde oportet, quod in diffinitione suæ substantiam, vel subiectum recipiant, quod est extra genus eorum: patet ergo quòd essentia comprehendat materiam, & formam.

¶ Hic ponitur secunda conclusio negatiua talis, Essentia substantiæ compositæ non est sola forma, quam vnica ratione probat sic, Illud est essentia substantiæ compositæ, quod per eius diffinitionem significatur: sed sola forma per eius diffinitionem non significatur: ergo sola forma non est essentia substantiæ compositæ. Maior est de se nota: minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differunt à Mathematicis: quia istæ significant solam formam, id est formam absque materia sensibili: naturales verò significant formam, & materiam sensibilem.

¶ Sed ad hanc rationem potest dici, quòd cùm significari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitæ: alio modo, vt subiectum rei diffinitæ: seu vt deferens rem diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma vt res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autem significatur, vt quidditatem deferens.

¶ Contra hanc responsionem subiungitur in litera talis ratio, Illud quod est propriũ accidentibus ex imperfectione suæ essentiæ, non cõuenit specificis substantiis: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiam suam est proprium accidentibus ex imperfectione suæ essentiæ: ergo hoc non conuenit substantiis specificis: Maior patet ex terminis: quod enim est proprium alicui ex sua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Metaph. text. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, quòd licet formæ partis, puta animæ conueniant etiam diffiniri per aliquid extra essentiam eius: ac per hoc istud videatur esse non proprium accidentibus: sed commune eis & formis partium: in rei tamen veritate proprium est accidentium, eo quòd diffinitio nõ est nisi rerum existentium in recta linea prædicamẽtali habẽtium speciem completam, cum diffinitio componatur ex genere, differentia, sola autem accidentia inter entia, & specie completa sunt per additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidentibus dixit esse tali modo diffiniri: vnde, & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam, pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

Non etiam potest dici, quod essentia significet relationem, qua est inter materiam & formam, vel aliquid superadditum illi, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum à re, nec per eam res cognosceretur: quæ omnia essentia conueniunt per formam enim: qua est actus materiæ, materia efficitur ens actu & hoc aliquid: vnde illud, quòd superadvenit, nõ dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu tale, sicut accidentia faciunt: vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

¶ Hic ponitur tertia conclusio negatiua, Essentia substantiæ compositæ, non est aliqua relatio inter materiam, & formam aut aliquid additum composito ex materia, & forma: quam probat ex duabus rationibus. Primo sic, Omnis relatio media inter materiam & formam, & similiter omne additum compositio ex materia & forma est accidens extraneum: ergo Minor est de se nota: Maior verò probatur, Omne adueniens enti simpliciter faciens formaliter ens tale est accidens extraneæ naturæ à substantia: omnis relatio media inter materiam & formam, & omne additum composito aduenient enti simpliciter, & faciunt ens tale: ergo omnia huiusmodi sunt accidentia extraneæ naturæ à substantia compositæ. Huius prosyllogismi Minor declaratur: primò ex eo, quòd forma substantialis aduenies materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, vt dicitur secundo de anima, text. com. 2. Declarabitur secundo ex eo, quòd generatio terminata ad formam substatialem est generatio simpliciter: terminata verò ad formam accidentalem, est generatio secundum quid, vt dicitur 5. Physic. tex. com. 7. cum enim materia Socratis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Socrates fieri: acquisita autem forma substantiali, cum magnitudinem acquirit, non dicitur Socrates fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magnus.

¶ Secunda ratio est ista, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens compositum ex materia & forma est proprium principium à priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ: essentia substantiæ compositæ est proprium principium à priori completæ notitiæ eius: ergo, &c.

Relinquitur ergo quod nomen essentiæ in substantiis compositis significat illud quod est ex materia, & forma compositum: & hunc positionis sonat verbum Boetij in commento Prædicamentorum, vbi dicit quòd Vsia significat compositum. Vsia enim apud Græcos ibidem est, quod essentia apud nos, vt ipsemet in lib. de duabus naturis fatetur. Auicen. autem dicit, quod quidditas substantiarum compositarum est ipsa compositio formæ, & materiæ. Commentator autem dicit super septimo Metaphysicæ, naturam quam habent species in rebus generabilibus est aliquod medium, id est compositum, ex materia, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia esse substantiæ compositæ non est tantum forma, nec tantum materia, sed ipsum compositum: essentia autem est secundum quam res dicitur esse. Vnde oportet vt essentia, qua res denominatur ens, non tantum sit forma, nec tantum materia, sed vtrunque: quamuis huiusmodi esse, siue essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut enim in alijs videmus quæ ex pluribus principijs constituuntur, quod rei dominantur ex altero illorum principiorum tantum, sed ab eo quod vtrunque complectitur, vt patet in saporibus quia ex actione calidi digerentis humidum causatur dulcedo: & quamuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, sed à sapore, qui calidum & humidum complectitur.

¶ Hic ponitur quarta conclusio affirmatiua: Essentia in substantiis compositis significat compositum ex materia & forma, quam per locum à diuisione concludit ex autoritate Boetij, Auicen. & Commentatoris, septimo Metaphysi. comm. 27. & ratione tali probat, Id quo tanquam principio completo denominante, substantia composita est ens, est compositum: sed essentia ipsius substantiæ compositæ est, id quo tanquam principio completo denominãte substantiæ compositæ est ens: ergo essentia ipsius substantiæ compositæ est composita. minor de se est clara, dicitur enim, & est Socrates ens propter suam essentiam, quam habet: Maior verò declaratur sic, Quandocunque aliqua res ex pluribus principiis constituitur, non est talis ex altero eorum, vt completo principio, sed ex complectente vtrunque: sed substantia composita est ens ex pluribus principiis, constitutum, scilicet materia & forma: ergo nõ ex altero tanquam completo principio, sed complectente vtrunque est, & dicitur ens: sed id quod complectitur vtrunque est compositum: ergo id, quod substantia composito tanquam completo principio, denominãte esse, oportet esse compositum: quod erat probandũ: Maior huius prosyllogismi exemplariter in saporib. declaratur in litera tanquam ex notioribus: & declaratio est manifesta per se: quod autem dicitur, quòd sola forma, & causa essendi, infra patebit.

QVAESTIO IIII.

Num Materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primò ponam opinionem S. Thom. tertiò respondebitur argumentis oppositis.

QVO AD primum, Commentator 6. Metaph. com 21. & 34. opinatur, materiam non esse partem quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, vt deferens illam quidditatem: adducit autem in 34. com. ad hæc rationem talem: Essentia rei est substantia declarans rem quidditatiuè: materia non est substantia declarans quidditatem rei: ergo materia nõ pertinet ad essentiam rei: Minor colligitur ex primo Physic. text. com. 69. vbi dicitur, quòd materia secundum se est ignota: & per consequens alterius declaratiua nõ est. Ex com. verò 21. potest elici talis ratio ad hoc, si quidditas hominis esset homo compositus ex materia & forma, tunc quidditas hominis haberet quidditatem, & sic quidditatis esset quidditas, quòd est falsum. Tenet consequentia: quia quæcunque sunt idem, quicquid habet vnum, habet reliquum, si ergo quidditas hominis & homo compositus sunt idem cùm homo compositus habeat quidditatem, sequitur quòd quidditas hominis habeat quidditatem. Hanc eandem positionem videtur docere Arist. 7. Metaphy. text. com. 34. expresse dicens materiam non esse partem quidditatis, & secundo Physi. text. com. 28. partes diffinitionis in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Metaphy. text. com. 25. dicit quòd mas, & fœmina non variant speciem quia sunt differentiæ materiales.

¶ Idem etiam persuaderi potest ex consequentibus materiam, materia enim est causa corruptionis, distinctionis suppositi à natura sensibilitatis & similium, quorum opposita cõueniunt quidditatibus, sunt enim essentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

QVO AD secundum S. Thom. 7. Metaph. supra tex. com. 33. & prima parte q. 75. art. 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis, probat hanc conclusionem tribus rationibus quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia, verò est ista, Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, vniuersaliter cõceptum est de essentia speciei, ista est vera pro tanto: quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium, ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis.

¶ Ad primam rationem in litera factam dicunt aduersarij, quòd proprium est accidentibus diffiniri per additamentum alterius generis, & hoc non conuenit substantiis sed diffiniuntur substantiæ per additum sui generis: materia enim est in eo genere, in quo est quidditas delata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Contra, Ergo nulla est differentia inter diffinitionem formæ partis, & diffinitionem formæ totius, nisi fortè secundum modum significandi, cum vtraque peradditum sui generis diffiniatur: & sic eadem erit diffinitio animæ & viui: & tunc sicut nullum genus prædicamenti subiectantiæ ponitur in diffinitione animæ: ita nullum ponetur in diffinitione viui: & sic de aliis: quod est manifestè falsum.

¶ Confirmatur S. Thom. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiuè sumpto, cui conuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri intrinsecè causam illius passionis: sed corpus contrarietati subiectum quidditatiuè sumptum est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adæquatæ: ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiuè sumpto oportet intrinsecè inuenire causam corruptibilitatis: & talis causa non est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principiis quidditatis: aliter non conueniret ei secundum quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, quòd corruptibilitas primò concluditur de corpore contrarietati subiecto. Quod autem causa corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Commentatorem maximè.

¶ Secundò sic, id quòd est pars humanæ naturæ est pars quidditatis humanæ: quia natura & quidditas sunt idem: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo, &c. probatur Minor, ex eo quòd materia est natura secundo Phys. text. com. 1. Et si non est pars, oportet quòd in Socrate sint duæ naturæ non partiales: quia non sunt partes alicuius naturæ, quod est impossibile. Tertiò declaratur hanc fuisse mentem Arist. primò ex octauo Metaphy. tex. com. 15. & 16. vbi assignat causam, quare diffinitio compositorum est vna: quia ex actu & potentia natum est fieri vnum. quidditates autem simplices seipsis, inquit, habent vnitatem statim, eo quòd formæ tantum sint: ex quibus habetur, quòd si essentia substantiæ compositæ esset sola forma, non oportet Arist. assignare causam propter quid sit vna: forma enim seipsa est vna: sed quia est composita ideo dixit quòd vnitatem habet, ex eo quod altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Metaphys. textu vltimorum commentorum dicit, quòd in quidditatibus compositorum accidit error, non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt compositæ illæ quidditates, vnde ex earum compositione error accidere potest: qui in simplicibus, cùm careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam, & non simplicem, & quòd quidditas substantiæ materialis differt à quiditate separata, ex eo quòd ista est essentialiter simplex: illa verò est essentialiter composita. Hæc de secundo.

QVO AD tertium dicendum est ad rationes in oppositum: ad quarum primam negatur Minor, licet enim materia secùndum se, id est, solitariè sumpta sit ignota, adiuncta tamen & substracta tali formæ specificæ, siue genericæ declaratiua est alterius.

¶ Ad secundam negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur, quòd Maior illa potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, Quæcunque sunt idem realiter, quicquid realiter coniunctum est vni, est & realiter coniunctum alteri: & sic conceditur: sed non est contra nos. Alio modo sic, Quæcunque sunt idem realiter, quicquid prædicatur de vno prædicatur de altero, & hoc modo est falsa. Aliquid enim conuenit vni, vt distincto secundum rationem ab altero, quod non conuenit alteri, sicut in proposito: habere quidditatem conuenit homini, vt distincto à sua quidditate secundum rationem, distinguitur enim ab illa, vt habens ab habito, & quia sic oportet distingui illam Maiorem in proposito, ideo argumentum non procedit.

¶ Ad id quod additur ex Arist. dicitur quòd septimo Metaphysi. non remouet materiam à quidditate: sed materiam particularem & eas partes, quæ per accidens se habent ad speciei intellectum, vt manus & pedes, verbi gratia, ab hominis ratione, & has carnes & hæc ossa. Quod autem partes diffinitionis in genere causæ formalis collocentur nõ est contra id quod dicimus. Meminisse enim oportet quòd omne superius se habet, vt formale respectu inferioris, vt ibid. ab Arist. habetur. Masculus quoque & fœmina etsi non differant specie in genere animalis, sicut album & nigrum, differunt tamen specie in genere sexus, cuius differentiæ ad genus animalis per accidens se habent, & ex parte materiæ, & propterea in illo genere non causant diuersitatem specificam.

¶ Ad vltri confirmationem de passionibus materiæ dicitur, quòd illa sequuntur materiam particulariter existentem, & nõ sequuntur materiam abstractam à singularibus, quæ est pars quidditatis specificæ, & ideo non oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiam remoueri à quidditate propter hoc, quòd illorum opposita quidditati insunt.

P

Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc fortè videtur sequi, quod essentia, quæ completur in se simul & formam, sit tantum particularis & non vniuersalis. ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

¶ In hac tertia parte huius capituli obiicit contra quartam conclusionem sic; Id quod comprehendit in se materiam intrinsecè est particulare; essentia substantiæ compositæ comprehendit in se materiam intrinsecè: ergo essentia substantiæ est particularis, ergo non datur essentia substantiæ compositæ vniuersalis, quòd est falsum. Et vlterius sequitur, quòd vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: quia rerum naturalium non nisi essentiæ sunt diffinibiles, eo quòd diffinitio significat essentiam rei, essentiæ autem naturalium vt deductum est particulares sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actu intrinsecè principium indiuiduationis, est particulare, habens intrinsecè materiam; habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est, quòd materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autem materia in diffinitione hominis, inquantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolutè quæ sunt materia hominis non signata.

¶ Hic respondet obiectioni, destruendo Maiorem cum sua probatione dicens, quòd materia dupliciter accipitur: signata scilicet & non signata: signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiæ specificæ: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur, non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. vnde & patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere. sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QVAESTIO. V.

Num materia sit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partem dubitatur an materia sit principium indiuiduationis. In hac quæstione sunt sex agenda. Primò declarabitur titulus, secundò ponetur opinio Scoti, tertiò impugnabitur: quartò ponetur opinio S. Thom. quintò arguetur contra illam, sextò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum nota, quòd cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduũ duo dicat, scilicet indistinctum à se & distinctum ab aliis, nihil aliud quæritur nisi per quid primò natura specifica reddatur incommunicabilis, ita quòd repugnet sibi communicari pluribus, vt superius inferioribus communicatur, atque per quid hoc indiuiduum primo distinguitur realiter ab aliis eiusdem speciei. Duo ergo quæruntur concurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primò) natura specifica reddatur incommunicabilis & quo (primò) realiter distinguatur ab aliis eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi reali, & non de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi formæ, hanc enim nullus dubitat primo conuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quæ nõ est nisi inter entia realia, & nõ de distinctione qua Socrates viuus & Plato mortuus distinguuntur. Aduertendo semper, quòd non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hæc de primo.

SCOTI PROPOSITIO.

Num materia, nec forma, nec compositum, sed indiuidualis proprietas, hecceitas principium est indiuiduationis.

QVO AD secundum, Scotus secundo sent. distin. 3. quæst. 6. opinatur, quod natura specifica indiuiduatur per quoddam positium per se contrahens illam, & faciens vnum cum illa: ita quòd illud positium nec est materia, nec forma, nec compositum: sed est modus omnium, seu vltima realitas materiæ, formæ & compositi, eadem illis realiter, & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quantitas: sed proprietas indiuidualis, scilicet hecceitas.

¶ Huius conclusionis probationes, quo ad tres primas partes nunc omitto, postmodum quantum ad propositum spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic: Vnitas sequitur entitatem, & proportionaliter loquendo, eodem enim modo res est ens & vna. igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatem indiuidualem. sed clarum est, quòd entitas illa indiuidualis non est aliquod eorum, quæ sunt actu in specie, nec aliquod accidens, cum omnia accidentia sint post. ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorum scilicet constitutiua: & arguatur sic, Illud ad quod primo sequitur vnitas numeralis, est principium indiuiduationis, proprietas illa seu hecceitas est id, ad quod primò sequitur vnitas numeralis, ergo hecceitas est principium indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidens, cùm præcedat totum genus accidentium.

¶ Secun

¶ Secundo sic, Omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuersa: alioquin non esset status in differentibus: sed indiuidua propriè differunt, ergo eorum differentia reducitur ad aliqua primo diuersa, hæc non sunt naturæ ipsorum, nec priuationes, nec accidentia aliqua, ergo sunt hecceitates, probatio huius vltimi assumit quo ad tertiam partem, quia si differentia indiuiduorum reducitur ad aliquod accidens, maximè reducitur ad quantitatem: sed hoc non: Quod sic patet: quæratur enim per quod hæc quantitas & illa quantitas differant, non seipsis, sic enim specificè distinguerentur, aliquo alio, puta sitibus. Sed hoc non potest esse: quia aut distinguuntur situ, qui est speciale prædicamentum, & hoc nõ, quia ille est posterior, quantitate aut situ quia est differentia quantitatis, & hoc non: quia quæratur per quid illi situs distinguntur, aut seipsis, & hoc non potest dici: quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitum. Et propterea cum situs, qui est differentia quantitatis integretur ex continuatione & permanentia partium idem est dicere, hæc quantitas differt ab illa propter alium situm, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

¶ Tertiò sic, Id quod se toto primò constituit aliquod singulare in sua entitate singulari, & vnitate consequente talem entitatem, ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & cõsequenter est principium indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu hecceitas est huiusmodi, ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodem modo probatur, vt supra. Hæc de secundo.

QVO Ad tertium arguitur contra opinionem Sco. quadrupliciter. Primò sic, Omnis actus singularis præexigit potentia singularem, quam actuat: sed hecceitas est actus singularis, ergo præexigit potentiam singularem, quam actuat: sed illa potẽtia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentum hecceitatis: & sic hecceitas non est principium indiuiduationis, propositiones omnes sunt Sco. in hac materia, etiã maior: quæ tamen probatur ex doctrina Arist. 2. Phys. tex. com. 38. vbi docet comparationes causarum, vnde sicut forma particularis præexigit materiam particularem: & sic actus potentiam. Si dicatur, quod hoc est verum, vbi actus & potentia distinguntur realiter, eo quod tunc potentia realiter recipit actũ: hoc non obstat: eo quod secundum Sco. quando aliqua duo adunantur realiter: eundem ordinem ex natura rei retinent, quem haberent si essent distincta realiter, cùm ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potentiam singularem, oportet quod & nunc hoc idem exigat, cùm ordo idem seruetur.

¶ Secũdo sic, Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa: hecceitas Socratis & Platonis non sunt huiusmodi: ergo. Maior est Scoti, minor probatur, Id cp cõuenit magis cum vno quã cum alio, non est primo diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed hecceitas Platonis magis cõuenit cum hecceitate Socratis quam cum hecceitate albedinis: ergo hecceitates Platonis & Socratis non sunt primò diuersæ: Maior prosyllogisini patet ex terminis primo enim diuersum ab alio non conuenit cum illo. Minor probatur dupliciter: primò: quia hecceitas Socratis & Platonis conuenit in specie: hecceitates. Socratis & albedinis differunt genere. Secundo, quia illa magis conueniunt quæ magis assimilantur: magis autẽ assimilantur quæ sunt magis comparabilia: hecceitates autem Socratis & Platonis sunt magis comparabiles magis quam hecceitates Socratis & albedinis sicut vniuersaliter res eiusdem prædicamentorum sunt magis comparabiles, quam res diuersorum prædicamentorum.

¶ Tertio sic, Quod conuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei præexigit necessariò ipsorum distinctionẽ: proprietas indiuidualis, puta Sorteitas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni eiusdem speciei indiuiduo: ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionẽ, Socratis à Plat. & sic proprietas indiuidualis non est id, quo primò Socrates distinguitur à Plat. Conclusio est falsa secundum Scot. processus est bonus: ergo altera præmissarum est falsa: vtraque autem est sua: ergo omnino falsus conuincitur: & Maior quidem habetur à Scoto in quolibet. quæst. ij. Minor autem est sua conclusio quam nunc impugnamus.

¶ Quarto ostendo hanc positionem contradicere Peripateticis. Arist. & Com. 12. enim Metaph. tex. com. 42. fit hæc consequentia, primum cœlum, id est primum principium est vnum specie & plura numero: ergo habet materiam, quæ consequẽtia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

¶ Glossam autem Sco. intelligentis per materiam indiuidualem proprietatem, destructiuam esse textus: apparet ex Commentatore ibi dicente, Omne quod est vnum in specie & plura in numero, habet materiam: sed iam declaratum est: quod principium cœli non habet materiam ex quibus verbis apparet, quod de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principe. Apparet autem in text. commen. 30. expresse declarasse motorem cœli non habere materiam ad vbi & ad esse, & nullã feciſſe mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3. Metaph. text. commen. 11. vbi dicitur quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in Commentatore in primo Physic. commen. 6.

¶ Nec admittenda est glossa Antonij Trombetæ, quod intelligitur concomitanter. Eodem enim modo & vniformiter debet teneri (ly secũdum) in primo membro & in secundo in primo autem notat causalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoque potest esse puram fictionem nouam hanc de hecceitatibus inuentionem, ex primo cœli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorum in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, asignant Aristo. & Commenta. Hæc de tertio.

QVO Ad quartum opinio S. Tho. posita ab eo hic & in multis alijs locis est quod materia signata est principium indiuiduationis.

¶ Circa hanc conclusionem aduertendum est, quod Thomistæ inter se differunt & conueniunt. Conueniunt in hoc omnes, quod ad indiuiduat onem duo concurrere debent, materia & quæritas. Differunt autem quia aliqui tenent quod aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecum indiuiduationis principium: materia dante incommunicabilitatem, siue in distinctione in se, quantitate dante distinctionem ab alijs, & tale aggregatum dicunt esse materiã signatam. Alij verò longè melius sentiunt dicentes, quod principium intrinsecum indiuiduationis & quo ad incommunicabilitatem, & quo ad distinctionem ab alijs est materia signata non materia quanta. seu aggregatum ex materia & quantitate. Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S. Tho. vera vt ostendatur, ideo hanc declarare volumus & tueri. declarando primò quid importet materia signata: secundo excludendo primam expositionem. Thomistarum, tertio probando conclusionem intentam.

¶ Materia signata nihil aliud est quàm materia capax huius quãtitatis, ita quod non ipsius: hæc nanque materia est pars intrinseca Socratis de diffinitione eius si diffinitur: Imaginandum est enim, quod agens particulare, puta hoc semen continuè appropriat materiam ad formam inducendam hoc modo, quod sicut semẽ humanum appropriat materiam ad animam: ita hoc semen ad hanc animam: vnde cum in primo instanti generationis Socratis quod est primum esse Socratis, & primum non esse formæ præcedentis & accidentium primo ordine naturæ fiat particulare compositũ: deinde naturali ordine sequuntur omnia accidẽtia (in via nostra) in illo priori secundum naturam: quo compositum particulare terminat per se primo generationem: materia quæ est pars intrinseca eius, scilicet. Socratis, ita est appropriata ipsi Socrati ab agente particulari, quod non est capax alterius quantitatis quam eius quam Socrates sibi determinat: omnium enim natura constantiũ determinata est ratio magnitudinis & augmẽti, vt dicitur secundo de Anima ex com. 4. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiam, nisi capacitatem huius quantitatis: ita quod non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quam potentia receptiua huius quantitatis: ita quod non illius. potentia autem receptiua nihil realiter distinctũ in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctum secundum rationem tantum à materia. Sicut materia propria nihil addit, supra materiam realiter distinctum ab ipsa: dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia secundũ se. materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hãc quantitatem si diffiniretur: sicut propria potentia: non nisi per proprium actum diffinitur, vt dicitur tertio physicorum, textu commento 12. Materia autem secundum se hanc quantitatem in sua diffinitione nõ exigit, vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem important, & propterea S. Tho. non dixit materiam signatam materiam cum certis dimensionibus, scilicet sub certis dimensionibus, & alibi dicit, quod sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericè corpora cœlestia ab inferioribus: sic materia in ordine ad hanc vel illã quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata non dicit aggregatum ex materia & quantitate, sed materiam in recto significat, quantitatem verò in obliquo, sicut potentia materiæ significat materiam in recto: in obliquo verò actum, quem respicit, eo quòd non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

¶ Quod autem Thomistæ alij non conuenienter exponant, sic declaratur, Idem est principium distinctiuum indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdem speciei, sed materia non quanta, sed sic signata modo præexposito est principium intrinsecè distinctiuum indiuidui à speciei: ergo non materia quanta, sed materia signata est principium intrinsecum distinctiuum indiuidui ab altero eiusdem speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est

Universidad de Deusto
Biblioteca

S. Thomæ expresè in tractatu qui de principio individuationis vocatur: qui secundum veritatem & antiquum titulum vocatur de Potentijs cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum vidi: est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniuersaliter nanque verum videmus, quod quandocunque aliquod commune dividitur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali, & à Leone, scilicet differentia propria: vnde & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere constitutum à superiori, & aliis comparibus. Probatur ergo hæc conclusio modo præexposito, scilicet materia signata est intrinsecum individuationis, principium illud est intrinsecum principium individuationis: cui primo repugnat communicari pluribus per modum, quo vniuersale communicatur particulari: sed materia signata est id, cui primò repugnat communicari, vt vniuersale particulari, ergo &c. Maior ab omnibus conceditur. Minor vero probatur: sed nota quod Minor duo includit in se, scilicet quod materiæ signatæ repugnat communicari pluribus: & quod primo ei repugnat: primum horum ex se paret: materiam enim capacem huius quantitatis tantum, impossibile est plurificari. Secundum autem probatur, illud competit primò materiæ signatæ, quod circunscripto quocunque alio sibi conuenit. & ipsa circunscripta nulla alteri conuenit (ex primo Posteriorum) sed non communicari pluribus vt vniuersale particulari circunscripto quocunque alio existente in substantia sensibili conuenit materiæ signatæ: & ipsa circunscripta nulla alteri conuenit: ergo non communicari pluribus primo conuenit materiæ signatæ inter omnia, quæ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtranque sui partem, quo ad primam sic. Id quod materia signata præcisè sumpta sibi vendicat, ita quod sub eius oppositio non est intelligibilis, conuenit sibi circunscripto quocunque alio: patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas cõuenit materiæ signatæ præcisè vt sic acceptæ: ita quod sub eius oppositio materia signata sic non est intelligibilis: nõ enim potest intelligi materia propria individui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materiæ signatæ circunscripto quocunque alio. Secunda pars Minoris patet exemplariter: quia circunscripta Socratis materia signata, seu materia propria: quod idem est, certum est quod non emanet hic, neque forma eius remanebit hic, neque ipsa materia: si enim materiam propriam non habet per quid, erit ordine communium. Secundo probatur eadem conclusio sic, Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æquè bene, sed absque quibuque aliis ex materia signata sufficienter salvatur individuatio substantiæ compositæ: ergo frustra adduntur quæcunque Minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersariorum rationibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur: quia cum in substantia composita non sint nisi materia & forma & compositum ex his, & accidentia quæcunque individuo accidunt, nullam aliam intrinsecam causam habent, nisi aliquid horum: & sic ad inuestigandam individuationis causam non oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadem conclusio authoritatibus Aristotel. & com. supra inductis, quas non opus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem aut ex formis, aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum individuationis principium: quo intrinsecè (licet particulariter) Socrates est hic. Dico autem particulariter: quia non arbitror materiam signatam esse ipsam individualem proprietatem seu differentiam: sed potius differentiæ individualis essentiale principium. Opinor enim quod proportio materiæ signatæ ad proprietatem seu differentiam individualem sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis constitutiuam: sicut enim anima intellectiua non est ipsa differentia puta rationale: sed id vnde sumitur: ita materia signata non est ipsa differentia individualis: sed id vnde sumitur, & quod causat ipsam intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquam per principium partiale intrinsecum formale, à quo rationale mendicat & causatur: ita Socrates est hic per differentiam individualem, tanquam per totale quoddam denominãs, quod nihil aliud est, quam gradus individualis: sicut differentia specifica est gradus specificus, & per materiam signatam tãquam per priorem causam intrinsecam à qua ipsa individualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas, quod ipsi differentias individuales absque essentiali dependentia à materia signata multiplicant: nos autem sicut animal contrahere nescimus ad hominem & Bouem sine formis partium: à quibus differentiæ contrahentes animal causantur: sic speciem, puta hominem contrahere ad individuum non nouimus sine materia signata quæ est causa individualium differentiarum: & consequenter primò principium individuationis intrinsecum. Moueor ad hoc dicendum, quoniam teneo Socratem substantialiter sumptum in recta scilicet linea prædicamentali sub specie esse vnum numero: non vnitate de prædicamento quantitatis: sed substantiali: quam necesse est antecedi, cum sit entis passio ab individuali gradu: quem ipsa individualis differentia importat. Et hoc an si de mente S. Doct. non censeat quisquam, priusquam legerit ipsum: & in compendio Theologiæ, cap. 157. vbi vult Socratem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

QVO ad quintum arguitur contra conclusionem & dicta in ea à 3co. vbi supra. Primo sic, Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter, esse ide n priori naturaliter: quia tunc esset prius: & non prius: sed substantia est prior naturaliter quãtitate: igitur nihil causatum à quantitate siue qualitercunque perexigens naturam quantitatis potest esse idem substantiæ, non igitur signatio ista à quantitate causata est eadem substantiæ, probatio Maioris, vbi est vera & realis identitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tunc idem realiter esset, & non esset: sed possibile esse prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absque eo quod derelictum est: vel causatum à posteriori naturaliter.

¶ Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato quia tunc causa, inquantum sufficiens ad causandum esset causata à causato: & illud causatum esset causa sui ipsius: sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate.

¶ Præterea, Quæro quid est quantitatẽ causare vel derelinquere talem modum seu significationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi quòd præfuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per quantitatem: quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia, quam qualitas non videtur ratio quia sicut qualitas in seipsa informat superficiem: nihil relinquendo in ea: ita quantitas informat superficiem: nihil relinquendo in ea: ita quantitas informat substantiam in seipsa & non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea: Quantitas ista, quæ ad individuationem concurrit, aut est quantitas terminata, aut interminata, non terminata: quia illa sequitur formam in materia, & per consequens singularitatem substantiæ: quæ sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substãtia est causa eius, vt est hic terminata. Et confirmatur hoc quia cum quantitas terminata varietur sola refactione, idem individuum erit multis singularitatibus idem: quod est impossibile. Si autem interminata, contra: illa manet eadem ingenito & corrupto.

¶ Preterea, Si quantitas concurrit ad individuationem, vt primò distinguens, oportet quod in seipsa sit primo distincta numeraliter ab alia: sed tunc tua propositio non est vera: illa scilicet omnis differentia formalis est specifica. quantitas enim hæc & illa cũ sint formæ, different specifice. Quod si quantitatem excipias ab illa proportione fundamentali ædificij ruinosi, vnde probabitur quod differẽtia formalis sit specifica, quæcunque enim ratio fuerit addu&a de forma, habebit locum in quantitate, cùm quantitas forma sit.

¶ Preterea, Tota latitudo prædicamenti substantie est prior cæteris prædicamentis, ergo cum individuum substantiæ claudatur in ista latitudine, oportet quod sit intrinsecè completum absque dependentia à quantitate, quæ est posterior. Et confirmatur, quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, quod sit extra illud genus. Multa alia argumenta fiunt à Sco. & aliis: sed quia concludunt materiam solam vel quantitatem solam, vel aggregatum ex materia & quantitate non esse principium individuationis omisi, nihil enim contra nos. Omisi præterea quæ indirectè contra positionem nostram essent, breuitati studens. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis nunc: deinde aliis pro opinione contra inductis.

¶ Ad primum igitur istorum dicitur: quod falsa est Maior. Ad cuius euidẽtiam est notandum, quod proportio materiæ signatæ ad hanc quantitatem est proportio potentiæ ad proprium actum vnde sicut potentia materiæ est eadem realiter ipsi materiæ: & tamen dependet à forma: ita potentia seu capacitas materiæ respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quãtitate: & tamen est eadem materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu prior est in genere causæ materialis posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materiæ est prior quantitate ordine causæ materialis: posterior autem in ordine causæ formalis vnde vtroque modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundum genus causæ materialis, quam intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens à forma est idem realiter materiæ, & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationem primi qua dicitur: quia tunc esset prius, & non prius, dico quod non est inconueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis identitas, &c. negatur secunda propositio assumpta: nõ enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostenderetur.

¶ Ad secundum negatur Maior, cùm causarum est causa suæ causæ in alio genere causæ: sicut in proposito accidit: materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materiæ, signatæ in genere causæ formalis, vt actus potentiæ. Et patet falsitas Maioris in exemplo supra posito: potẽtia etiam materiæ est necessaria conditio materiæ ad causandam formam: & tamen dependet à forma in genere causæ formalis. Ad probationẽ dicitur, quod causa materialis secundum causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma: sed non inquantum est effectus eius, sed in eo q̃ est causa materiæ: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secundo Physi. tex. com 30. nõ ergo inconuenit causam in causando dependere a causato: non vt causato, sed vt causa est secundum aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiam esse sub hoc agente factam capacem adeo huius quantitatis, quod non illius, & sic quantitas concurrit ad signationem materiæ vt actus: propter quem talis capacitas fit. Agens vero vt efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præest ipsi quantitati in genere causæ materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem: eo quod fit quantitate in genere causæ formalis, quæ licut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quod non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates proprie: Materia enim Socratis ita est capax harum qualitatum, quod nõ aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quod quantitas illa quæ ad individuationem vt originalem non intrinsecum individuationis principium concurrit, est quantitas terminata. Nec obstat, quod sequatur formam: quia etiam forma sequitur potentiam materiæ, à qua tamen causatur: & concedimus hanc substantiam esse, causam materialem huius quantitatis: sed econuerso in genere causæ formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiæ modo præexposito. Ad confirmationẽ. Anton. Trombetæ dicitur quod quantitas terminata ad individuationẽ concurrẽs non stat in individuabili. sed latitudinem habet, sicut enim quælibet species naturalis determinat sibi quantitatẽ maximã & minimã intra quandã latitudinem: ita & quodlibet individuum determinat sibi hanc quantitatẽ infra tales limites, & non in individuabili vnde potest fieri rarefactio sine eius (vt in diuiduatiua est) variatione, non enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter: sed cum certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur concedendo consequentiam primam: sed negando quod ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem & formarum: omnis enim differẽtia formalis est specifica, non autẽ omnis differentia formarum, vt dicit S. Tho. Secundo contra Gentiles, cap. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specifice cum sint formæ, & differant, vnde linea mathematica diuisa in partes, habet duo individua, quælibet enim pars lineæ est linea, & illa individua sunt formæ, & differunt sed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis illa, quæ est per principia quidditatiua, hæc enim semper oritur à forma in eo quod forma qualis non est inter hanc lineam & illam: cum sit eadem vtriusque quidditas, verum arguẽtis error est valde puerilis, sicut formæ, & differunt: ergo differunt formaliter: est monachus, & est albus, ergo est monachus albus.

¶ Ad vltimum negatur consequentia: licet enim id quod est in prædicamẽto substantiæ sit prius simpliciter quodlibet alio prædicamento, tamen aliqua conditio (sine qua individuum vt sic non est in prædicamento) potest esse posterior in genere causæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quod causa formalis est posterior in esse.

¶ Ad confirmationem dicitur quod quodlibet prædicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei repositæ in prædicamento. Socrates enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem individuationis, sine qua nõ est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quod coexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum vero eorum, quæ pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam nanque signatam primo sequitur vnitas numeralis.

¶ Ad secundum dicitur, quod differentia individuorum reducitur ad quantitates: quantitates autem differunt sitibus proprijs, qui sunt differentiæ quantitatis, situs autem non solum integratur ex illis duobus: scilicet permanẽtia & continuatione partium: sed ex his duobus cum tertio ordine, scilicet partium in toto: vt docet Albertus in prædicamentis, cap. de quãtitate: per hoc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinem partium in loco: vnde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione, ordines autem seipsis: in diffinitione enim ordinis cadit distinctio, & sic patet, quod non est æque dubium de his, ad quæ facimus reductionem, & de quãtitatibus, & quod non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partium in toto vt materiale quid, est in ipsa quantitate, quod in nulla alia forma inuenitur.

¶ Ad tertium Antonij Trombetæ dicitur quod minor est falsa, materia enim signata, vt probatum est, est id, cui prima repugnat diuidi, vt vniuersale in particularia: ratione enim repugnat esseitati.

CAPVT III.

Essentia generis, speciei, & individuorum quomodo tam absolute quã prima impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo item Genus Species: Differentia, diffinitio differant exponi: deinde quomodo Essentia speciei ipsis individuis comparetur declarat.

PATET ergo, quod essentia hominis & Socratis non differunt, nisi secundum signatum & non signatum, vnde Commentator dicit super 8. Meta. quod Socrates non aliud est, quam animalitas & rationalitas, quæ sunt quidditates eius. Sicut etiam essentia genus & essentia species secundum signatum & non signatum differunt quamuis aliter modum designationis sit strobique, quia designatio individuis respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus, designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quæ ex forma rei sequitur.

POSTQVAM Determinatum est quid sit essentia substantiarum compositarum in communi, in hoc tertio capite intendens agere de differentia essentiarum compositarum inter se, cum essentiæ compositæ sint tres, scilicet generica specifica, vt individualis, quinque facit. Primò loquitur de differentia earum absolute: Secundo determinaturus de differentia earum, vt subsunt primis intentionibus, & illarum nominibus, ostendit quomodo essentia generica differat à specifica: Tertio genus, species differentia, diffinitio qualiter inter se differant, declarat, Quarto excludit quandam dubitationem: Quinto assignat differentiam inter essentiam specificam & individualem.

AD EVIDENTIAM dicendorum prænotãdum est quod de essentiis possumus tripliciter loqui: primò, de eis absolutè absque habitudine ad primas, vel secundas intentiones: Secundo, de eis, vt subsunt nominibus primæ intentionis: Tertiò, vt subsunt nominibus secundæ intentionis: verbi gratia, De natura humana contingit loqui secundum se, id est secundum eam quæ conuenit sibi ratione sui, contingit loqui de ipsa, vt stat sub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine: homo, & similibus: contingit & tertiò loqui de ipsa: vt stat sub hoc nomine species. S. Tho. ergo in prima huius cap. parte loquitur de essentiis rerum primo modo: in toto verò residuo loquitur de eis secundo modo sumptis, in sequenti autem cap. de eis tertio modo accepris sermonem faciet & hoc, si non vis decipi in hoc cap. diligentissime notato ponit igitur assignando differentiam inter essentiam genericam: specificam: & individualem secundum se sumptas hanc conclusionem, essentiæ prædictæ non differunt, nisi secundum signatum & non signatum, hoc sic declaratur, animalis, hominis, & Socratis essentiæ proprie non differunt, nisi per hoc: quia in ratione animalis cadit substantia animata sensibilis absque determinatione eius per rationale: in ratione autem hominis ponitur substantia animata sensibilis rationalis & sic additur in ea designatio per differentiam: ratio verò Socratis ponit substantiã animatam, sensibilem: rationalem in istis carnibus, & istis ossibus: & sic in ea additur designatio materiæ quæ non ponebatur in ratione hominis: vnde absolutè loquendo, & secundum suas rationes proprias apparet, has essentias, non nisi secundum signatum, & non signatum differre, id est secundum explicitam inclusionem alicuius designationis, sine determinationis, & non explicitam inclusionem illius, licet talis designatio non vniformiter sit in natura specifica, & in natura individui. determinatio enim quam addit natura specifica supra genericam, est formalis essentialiter diuersificans genus, vtpote à forma in eo, quod forma sumpta: determinatio autem, quam natura individualis supra specificam addi

Universidad de Deusto
Biblioteca

addit,est materialis, non formaliter, sed materialiter tantum diuersitatem in specie faciès vtpote sumpta à materialis conditionibus rei. Ex his habes quod homo & humanitas: anima & animalitas, secundum se,id est naturas significatas, nullo modo differunt,eadem omnino est ratio naturæ significatæ per hominem, & humanitatem,ita quod nulla designatione differunt, sed vt post dicetur, differunt vt subsunt nominibus primæ intentionis. Quia verò distinctio per signatum,& non signatum, non est distinctio realis: dicit commen. 7. Meta. commen. 10. quod. Socrates substantialiter sumpt. nil aliud est quam animalitas, & rationalitas, quæ sunt quidditas eius: Socraticas enim quæ naturam Socratis nominat,eadem realiter est animalitati,& rationalitati.

Hæc autem determinatio vel designatio, quæ est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit:imo quicquid est in specie, est etiam in genere, vt non determinatum, si enim animal non esset totum,quod est homo, sed pars eius,non prædicaretur de eo,cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.

¶ In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differt à specifica,secùdum quod ambæ stant sub nominibus primæ intentionis,puta quomodo differant essentia hominis,& essentia animalis sub his nominibus,homo & animal,& intendit,quod essentia significata per nomẽ genericũ, puta animal & essentia significata per nomen specificum,puta homo,non differunt per hoc quod essentia significata per nomen specificum includat aliquam determinationem, quæ omnino sit, extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc, quod essentia per speciei nomen importata includit actu designationem specificam, quæ fit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale: ponitur namque in eius diffinitione. Essentia verò nomine generico signata confuse, & indeterminate importat designationem illam: sicut animal in potentia in cludit rationale,vt dicit Porphyrius: vnde animal & vniuersaliter omnis essentia generico nomine importata vt sic, totum includit quod includit species, licet non eodem modo. Et propterea ad positæ differentiæ declarationem ponit talem conclusionem, Genus dicit totum esse speciei: quam si probat, Omne prædicatum dicit totum esse eius,de quo prædicatur: genus prædicatur de ipsa specie,ergo natura generica,puta animal,dicit totum esse speciei. Maiorem probat per hoc: quia nulla pars prædicatur de suo toto. Vbi aduertendum est quod hic sermo verus est de prædicatione in recto & directa, siue essentiali, siue denominatiua,& de parte,in eo quod pars, & non de parte vt significatur per modum totius: potest enim pars vtroque modo significari sicut materia significatur vt pars rei (per ly materia) significatur autem vt totum (per ly materiale) his enim modificata conditionibus propositio illa, scilicet nulla pars prædicatur de suo toto, nullam patitur instantiam: cùm enim dico, Homo est albus, ly albus,confundit in se totum quod est in homine, & similiter cum dico,Homo est materialis,ly materialis, comprehendit in se implicite totum quod est homo: & sic cùm dicitur, Homo est animal,ly animal, continet implicite totum quod est homo, modo qui infra declarabitur,& sic probandum est. quod essentia generico nomine importata includit designationem specificam: extra totum enim nihil est.

Hoc autem quomodo contingat,videri potest,si inspiciatur corpus secundum quod ponitur pars animalis, & secundum quod ponitur genus: non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis, hoc igitur nomen, quod est corpus, multiplicitèr accipi potest: corpus enim secundum quod est in prædicamento substantiæ, dicitur ex eo quod habet talem naturam, vt in eo designari possint tres dimensiones: ipsæ autem tres dimensiones designatæ sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet vnam perfectionem ad vlteriorem perfectionem pertingat, sicut patet in homine, qui naturam sensitiuam habet, & vlterius intellectiuam similiter etiam & super hanc perfectionem,quæ est habere talem formam: & vt in ea possint tres dimensiones designari, potest alia perfectio adiungi,vt vita,vel aliquid huiusmodi. potest ergo hoc nomen corpus rem quandam designare: qua habet talem formam,ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cũ præcisione: vt scilicet ex illa forma nulla vlterius perfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur,sit præter significationem corporis sic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis,quia sic anima erit præter id quod significatum est nomine Corporis, & superueniens ipsi corpori, ita quòd ex ipsis duobus,scilicet ex anima & corpore sicut ex partibus constituitur animal. Potest etiam hoc nomen Corpus hoc modo accipi: vt significet rem quãdam quæ habet talem formam,ex qua possunt in ea tres dimensiones designari quacunque forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia vlterior perfectio, siue non: & hoc modo corpus erit genus animalis: quia in animali nihil est accipere, quod in corpore implicite non contineatur. non enim anima est alia ab illa forma, per quam in re illa poterant designari tres dimensiones: ideo, quando dicebam, quod corpus est quod habet talem formam, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebam quacunque forma esset illa, siue anima esset, siue lapideitas, siue quæcunque alia forma, & sic forma animalis implicitè in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.

¶ Quoniam declaratum est,genus comparari ad speciem, non vt eius partem,sed vt totum: aperire intendit hoc quomodo res per generis nomen significata possit vtroque modo accipi, vt pars,scilicet & totum: & primo in corpore tanquam notiori: deinde in animali, dicens quod ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdem (vt ostensum est) scire debes,quod hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim æquiuocum ad corpus quod est res prædicamenti Substantiæ,& ad corpus quod est res prædicamenti quantitatis, Corpus vt significat rem prædicamenti Substãtiæ, importat naturam,ex qua nata est fluere trina dimensio. Corpus verò vt significat rem prædicamenti quantitatis importat ipsam trinam dimensionem.

¶ Iterum corpus quod significat rem prædicamenti Substantiæ, de quo nunc est sermo,accipitur dupliciter. Vno modo,sit significat naturam illam: ex qua nata est fluere trina dimensio, cum præcisione omnis substantialis perfectionis vlterioris. Alio modo,vt significat illammet naturam absque præcisione vlterioris perfectionis substantialis. Causam huius & similium distinctionum assignat in litera,ex eo quod res habens, aliquam perfectionem substantialem, non excludit à se aliquam aliam vlteriorem substantialem perfectionem, sicut homo ex eo quod habet perfectionem sensitiuam, non excludit à se perfectionem intellectiuã: & similiter corpus ex eo, quod habet perfectionem corpoream, non excludit à se perfectionem vtilem: & sic de aliis: cum enim prior perfectio substantialis non excludat secundam & tertiam & manifestum sit etiam,quod nõ includit eas in actu: potest prior perfectio concipi & significari,& cum præcisione seu exclusione aliarum, & cum inclusione confusa earum. Ex eo namque, quod formaliter non includit alias,potest præcisè concipi & significari. Ex eo verò quod coniunctionem cum aliis non excludit, potest cum aliorum confusa & potentiali inclusione concipi & significari: vnde natura significata per hoc nomen Corpus, quia non formaliter includit perfectionem vitalem,nec sensitiuam, nec intellectiuam potest cum præcisione hominum horum concipi & significari: & quia non excludit adunationem essentialem sui cum illis: ideo potest absque eorum præcisione concipi & significari,vt confusè & determinatè includens omnia illa: colligitur autem ex textu triplex differentia inter hæc: differunt enim primò in hoc,quia corpus primo modo dicit corporeitatem solam, ex qua nata est fluere trina dimensio, & nulla vlterior perfectio: corpus vero secundo modo dicit formam quancunque, à qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimensio cum quacunque alia perfectione. Secundo differunt, quia corpus primo modo est pars speciei, eo quod significatum formale est præter & extra significatum eius. sicut anima rationalis est extra corporeitatem: sunt enim in homine duo, perfectio, scilicet corporalis, quàm præcisè acceptam patet non includere aliquo modo intellectualitatem: & perfectio intellectualis, quæ est altera pars: corpus verò secundo modo est totum respectu speciei, eo quod perfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat enim quancunque formam, à qua fit perfectio corporea, & sic anima intellectiua includitur in ly quacunque. Tertio differunt, quia corpus primo modo non est in recta linea prædicamentali, sicut nec quæcunque pars: corpus verò secundo modo est directè in prædicamento substantiæ sicut & quodlibet aliud genus.

Et etiam talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantum rem talem,qua habet quandam perfectionem, vt posset sentire & moueri per principium in ipso existens, cum præcisione alterius perfectionis tunc quacunque alia perfectio vlterius superueniret, haberet se ad animal per modum partis: & non sicut implicitè contenta in ratione animalis: & animal non esset genus, sed est genus secundum quòd significat rem quandam: ex cuius forma potest prouenire sensus & motus, quacunque sit illa forma: siue sit anima sensibilis tantùm, siue sit anima sensibilis & rationalis simul.

Declarat hoc quoque in hoc genere, quod est animal, potest enim animal accipi vt significat formã, ex qua præcisè oriantur sensus & motus, quibus animal à non animali discernitur: vt dicitur primo de Anima, text. commẽto. 19. potest etiam accipi animal, vt dicit formam quamcunque, ex qua oriatur sensus & motus non præcise. & sic est genus: primo autem modo est pars speciei: vnde homo est compositus ex animali & intellectiuo principio tanquam ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectiua natura, animal verò secundo modo est totum respectu hominis implicitè includens specificas perfectiones. cum enim sic dico, animal, dico habẽs naturam sensitiuam indeterminate relinquendo per quam formam habeat sensitiuam naturam: & sic implicitè includuntur omnes formæ specificæ: habetur enim natura sensitiua

sitiua non nisi per formam hominis leonis vel Bouis, &c. Ex his patet differentia inter essentiam genericam & specificam, vt subsunt nominibus generico & specifico primæ intentionis: quia, scilicet differunt sicut includens implicite & includens explicite illammet.

Si igitur genus significat indeterminate id totum, quod est in specie, non enim significat tantum materiam similiter etiam differentia significat id totum,quod est in specie, & non tantum formam: & etiam diffinitio significat totum, & etiam species, sed diuersimode. Quia genus significat totum vt quandam denominatio determinans id quod est materiale in re sine determinatione propria formæ. Vnde genus sumitur à materia: vnde patet ex hoc quod corpus dicitur ex hoc,quòd habet talem perfectionem vt possint in eo designari tres dimensiones, quæ quidem perfectio est,vt materialis se habens ad vlteriorem perfectionem. Differentia verò econuerso est, sicut quædam determinatio à forma determinata sumpta præter hoc, quod de intellectu primo sit materia determinata: vt patet cum dicitur animatum,scilicet illud,quod habet animam non determinatur quid sit, vtrũ corpus. Vel aliquid aliud. Vnde dicit. Auicen. quòd genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius, sed solum sicut ens extra quidditatem, siue essentiam. sicut etiam subiectum est de intellectu passionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in tertio de anima, & quarto Topicorum: nisi forte sicut subiectum prædicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrumque, scilicet determinatam formam,quam designat nomen Generis & determinatam formam,quam designat nomen Differentiæ.

In hac tertia parte capituli comparat genus: speciem, differentiam & diffinitionem inter se quo ad conuenientiam & differentiam. Conuenire ait hæc omnia in hoc quod quodlibet eorum significat totum quod est in specie, Quod ex prædictis immediatè sequitur: si enim genus significat totum, quia verè & proprie prædicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit: pari ratione differentia cum verè & proprie prædicetur de specie, & confundit in se omnia, ad quæ se extendit vt prædicabile, totum significabit. Differẽtiam autẽ duplicem ponit inter ea. Differunt primò quo ad formalia significata eorum: quia formale significatum generis est perfectio materialis: formale autem significatum differẽtiæ est perfectio formalis: formale verò significatum speciei est aggregatum ex vtraque perfectione, non distinguendo eas: formale autem significatum diffinitionis est similiter aggregatum ex vtraque perfectione: sed dividendo in singulas. verbi gratia, formale significatum animalis est natura sensitiua quæ se habet vt materialis ad perfectionem intellectualẽ, quę formaliter importantur per rationale: & consequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis: similiter formale significatum hominis & animalis ratione est aggregatum ex natura sensitiua & intellectiua: sed animal rationale separatim explicat vtrumque, homo verò non.

PRO intellectu horum nota quod significatum formale nominis ad præsens est perfectio seu forma determinate: & primo explicata per illud nomen. Materiale verò est illud quod sub nominis significatione cadit non primò: vnde considerato omni eo quod tam formaliter quæ materialiter importatur per genus, speciem, differentiam & diffinitionem, dicit, quod idem significant, & quod conueniunt: consideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quod differunt & quod non significat idẽ. Sed ne vageris, quærendo differentiam inter significatum formale speciei & diffinitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantum exprimendi idem formale significatum differunt: species enim indistinctè actu tamen explicat totum: diffinitio verò diuidit in singula, vt dicit 1. Phy. tex. com. 5. Genericum ergo nomen, puta animal formaliter & determinate explicat materialem hominis perfectionem, scilicet, sensitiuam & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentiæ verò nomen puta rationale, formaliter & determinate explicat formalem rei perfectionem: ideo dicitur ibi idem sumi à forma. Et sicut in formali significato generis non perfectio per differentiam importata, quia indeterminate in illo includitur in formali conceptu differentiæ determinate cadit in nomine Differentiæ. Sicut enim ex eo quod animal significat habens naturam sensitiuam, duo significat, naturam sensitiuam formaliter, & primò, & quod habet illam indeterminate: non enim explicatam id sit homo vel Bos: sic rationales, ex eo quod significat habens rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primò, & habens illam secundario & indeterminate. non enim determinat quid sit id habens an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. quod genus non est in differentia, sicut pars essentiæ eius: id est sicut pars sui: formalis significati, sed est extra formale significatum eius: sicut subiectum est extra formale significatum suæ passionis. Album enim dicit qualitatem significat: vt dicitur in prædicamentis. Et licet genus non sit de intellectu differentiæ tali modo, scilicet vt formaliter significatum per illam: est tamen de intellectu eius alio modo: vt subiectum, scilicet de intellectu passionis. Dupliciter enim vt supra dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectum eius: quomodo subiectum intrat diffinitionem passionis: vt habes 7. Meta. text. commen. 19. & ideo dicit Aui. 3. Meta. text. commen. 10. & 4. Topi. capitu. 3. quod genus per se non prædicatur de differentia, nisi forte subiectum prædicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicẽdi per se prædicatur de differentia: non quidem in quarto, quia differentia nõ explicat causam generis: nec in secundo, quia differentia non potest in generis diffinitione, nec etiã in primo propriè, quia prædicata primi modi in recto, quæ proprie prædicantur, sunt ea quæ intrinsece in ratione cadunt, & non ea quæ per additamentum in ea sunt, homo enim non prædicatur proprie de risibili in primo modo, quod patet ex eo quod ista, Risibile est homo, est per accidens, vt dicitur 1. Poste. cap. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu differentiæ, sicut subiectum est de intellectu passionis: consequens est quod genus prædicetur de differentia, sicut subiectum de passione quod dicit forte, non dubitantis est, sed nõ determinantis: consueuit enim apud ipsum res non decisa sub dubia verborum forma poni.

¶ Aduerte quod licet in intellectu differentiæ cadat genus determinatè: nomen tamen differentiæ genus illud non explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinatè significat enim habens risibilitatem.

Et ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositum in natura: quamuis non sint idem cum illis, quia neque genus est materia: sed sumitur à materia vt significans totum: nec differentia est forma. sed sumitur a forma, vt significans totum. Vnde dicimus hominem esse animal rationale, & non ex animali, & rationali sicut dicimus eũ esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo: sicut ex duabus rebus quadam tertia res constituta quæ neutra illarum est, homo enim nec est anima neque corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formæ specialis naturam exprimẽs res ex eo quod est materiale respectu vltimæ perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis constituit in determinatione formæ specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit prædicationem eorum rerum, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, vel differentia.

¶ Corollarie concludit secundam differẽtiam inter genus & speciem & differentiam: quia, scilicet genus proportionaliter se habet ad materiam, quæ pars compositi, & nõ significat ipsam: differentia proportionaliter se habet ad formam & non significat ipsam. species proportionaliter se habet ad compositum ex materia & forma: & vt sic non significat compositum ex materia & forma, sed aliquid complectens genus & differentiam. In assignatione huius differentiæ secundum quodlibet membrum ponuntur duæ particulæ: puta in primo membro prima particula est quod genus proportionaliter se habet ad materiam, secunda vero est, quod genus non significat materiam: similiter in secundo & tertio membris. Prima particula omnium sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica quæ formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quæ formaliter importatur per differentiam, oportet quod sicut se habet materia respectu formæ in composito naturali, puta Socratei ita genus respectu differentiæ in composito naturali, scilicet speciei: vt sicut materia est potentialis, & perficitur ac specificatur per formam, sic generica perfectio est potentialis perfectibilis & specificabilis per differentiam. Secunda verò particula, licet sequatur etiam ex supradictis quia ex eo, quod genus differentia & species significat totum, sequitur immediate quod genus non significet materiam quia materia non est totum: & quod differentiam non significet forma, quia forma non est totum & quod species vt sic non dicat compositum ex materia & forma, eo quod partes eius vt sic non sunt materia & forma, sed genus & differentia. Attamen S. Tho. probat eam tali ratione, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duæ res tertiæ rei: genus & differentia non sunt partes sui totius, scilicet speciei, vt duæ res tertiæ rei: ergo genus & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res à materia sua, & alia à sua forma. Nec est curæ modo vtrum sit res distincta realiter, vel secundum rationem ab illis duabus coniunctis: sufficit enim nobis, quod sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo, Si genus & differentia componerent speciem, vt duæ res tertiam tũc homo esset compositus ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à destructione consequentis genus & differentia non componunt speciem, vt duæ res tertiam: quod erat probandum. Consequẽtia patet ex se: falsitas vero cõsequẽtis probatur, ex eo q primo nulla

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulla pars prædicatur de suo toto, vt supra dictum est. Habetur quarto Topic. cap. 11. Animal autem prædicatur de homine: similiter rationale: dicimus enim, quod homo est animal, & quod est rationalis.

ADVERTENDVM est ꝙ S. Tho. in tex. explicando Maio rē exemplariter dicit, ꝙ homo dicitur esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa quæ verba dubitatur quomodo hoc sit verū, eius doctrinam sustinendo ponentis vnicā formam substantialem. In cōposito: quæcunq; enim sunt idē realiter non constituunt aliquod, vt duæ res tertiā, perfectio autē corporea, & anima sunt idē realiter, si vnica forma ponitur, quomodo ergo constituent hominem, vt duæ res tertiam.

¶ Hanc dubitationē propter eius magnā difficultatē diuersimodē soluunt. Quidam dicunt, Corpus & anima nō sunt secundum rem partes hominis, sed secundū rationem tantùm: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundū rem est totum, dicit enim compositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo nō est compositus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicunt, & in idem redit, quod homo est compositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ enim res sunt secundum Auicen. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositum ex luce & lucido vnde & isti dicunt, ꝙ est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶ Alij dicunt, ꝙ locutio ista est intelligenda per synecdochen, Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ partis scilicet materiæ. Mihi autem pro nunc videtur dicendum, ꝙ homo est cō positus ex anima & corpore, non solùm tanquam ex duabus rebus tertia res: sed tanquam ex duabus partibus secundum rem totam, accipiendo corpus: non vt est genus, sed vt significat partem, & accipiendo animam præcisè, vt diffinitur secundo de Anima. Significat autem corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò perfectionem vitalē præcisè. Probatur intentum sic, Corpus differt realiter ab anima, & nō vt totum à parte, ergo vt pars à parte. Probatur media: quia totum confusè saltem includit partem, corpus autem sic acceptū excludit animam: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectum deferens animam: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totū àparte, vel vt pars à parte corpus realiter differre ab aīa: si realiter differūt: homo igitur est cōpositus ex corpore & aīa tāquā ex partibus realiter distinctis: ꝙ erat intentū. Et aduerte ꝙ corpus, pars cū importat corporeitatem præcisè extra ipsum, est identitas perfectionis corporeæ ad animam seu perfectionem vitalem: accidit enim accidente extraneo corport præcisè, ꝙ eius perfectio sit idem cū anima: per se enim præscindit animam. & ideo per se loquendo subtiliter dictum est: hominem componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundum hoc ad obiectionem deductam, dic ꝙ licet perfectio corporea, seu forma corporeitatis sit eadem realiter animæ: corpus tamen aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquendo, non est eadem realiter ipsi animæ: imò ipsam excludit præcisè accepta: & ideo corpus & anima cum præcisione, per se loquendo realiter partes ipsius hominis cōceditur esse. Huic responsioni fauent verba tex. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore & anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de aliis, semper accipiendo terminos præcisè pro partibus, licet non consuetum sit dici inanimata componi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore propter latentem differētiam inter corporeitatem & formam inanimatorum: & etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc, quòd moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam: animam scilicet & corpus: quòd non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTE Secundo, quod S. Tho. ad clarificandam minorem dicit, quòd homo nō est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendum, quòd genus, species & differentia possunt accipi tripliciter. Primo modo pro re significata per nomen genericum, specificum, & differentiale primæ intentionis. Secundo modo pro conceptu formali talium nominum. Tertiò modo pro re significata per eorum nomina secundæ intentionis, verbi gratia, Anima, homo, & rationale possunt accipi primò pro re significata per hæc nomina: secundo pro conceptibus eorum formalibus: tertio pro relationibus generis, speciei & differentiæ: primo modo nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quòd res significata per speciem & diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus & differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quòd relatio speciei relatiuè apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullum autem correlatiuum cōponitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit componi ex aliis relationibus: vnde sicut relatio quam significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi cōplexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distincte genus & differentiam.

¶ Secundò vero modo tam species, quam diffinitio est composita ex genere & differentia: conceptus enim formalis speciei integratur ex conceptu formali generis & conceptu formali differentiæ tanquam ex duabus partibus: verbi gratia, Cōceptus formalis hominis est aggregatum quid ex conceptu formali animalis, & conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo enim quod ostendimus, genus & differentiam & speciem differre in significato formali, liquet quod conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitiuæ, & conceptus formalis rationalis est conceptus perfectionis intellectiuæ, & cōceptus formalis hominis est conceptus vtrāque perfectionē complectēs ex illis tanquam conceptus 3. illorum adunatione formatus: & sic homo est ex animali & rationali tanquam intellectus 3. ex duobus intellectibus: id est tanquam conceptus tertius ex duobus cōceptibus & non tanquam res ex duabus rebus: & quia nulla pars vt pars prædicatur in recto de suo toto: ideo intellectus, siue conceptus formalis animalis non prædicatur in recto de intellectu, id est conceptu formali hominis. Ista enim est falsa. Conceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis: quia conceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectiua & sensitiua perfectionis coniunctum: conceptus verò formalis animalis nō nisi partem, scilicet perfectionem sensitiuam dicit: licet, vt supra dictum est, secundum conceptum seu significatum mæteriale & formale simul totum dicat homo ergo secundum suum formalem intellectum seu conceptum acceptus non est animal, neque rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictū est de homine, qui est species, ita dicito de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secūdum suum formalem conceptū nō est animal neque rationale, sed ex animali & rationale: differt nanque forma his conceptus animalis rationalis à conceptu formali animalis, & à conceptu rationalis sicut totum à partibus.

HOC AVTEM quod dictum est, conceptum formalem, scilicet speciei & diffinitionis componi ex conceptibus formalibus generis & differentiæ, potest dupliciter intelligi, vno modo de conceptu mentali. alio modo de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo, adhuc dupliciter intelligi potest. Vno modo de conceptu mentali secundum esse subiectiuum, seu secundum id quod est. Alio modo de illo secundum esse repræsentatiuum: conceptus mētalis speciei, secundum id quod est, non est compositus ex conceptibus mentalibus generis & differentiæ secundum id quod sunt, eo quod omnes sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes componentes. Non enim est imaginādum, cum intellectus format conceptum diffinitionis hominis, scilicet animal rationale, quod formet plures conceptus, sed vnum tantum: qui est quædam simplex qualitas, distincte singulas repræsentantem, sicut & in re extra, res diffinita est habens rem generis & differentiæ absque compositione reali: vnde hoc primo modo dictum nostrum non est verum: conceptus verò mentalis speciei secundum esse repræsentatiuum formaliter acceptus est compositus ex conceptibus mentalibus generis & differentiæ secundum esse repræsentatiuum formaliter acceptis, sicut idolum repræsentans totum ex idolis partium: homo enim in mente repræsentat aggregatum ex perfectione sensitiua & intellectiua: animal verò in mente formaliter non repræsentat nisi perfectionem sensitiuam, rationale autem non nisi intellectiuam: vnde hoc modo verificatur dictum nostrum. Conceptus autem obiectalis speciei formaliter sumptus, cum nihil aliud sit quam significatum formale, conceptus mentalis eiusdem est compositus secundum rationem ex conceptibus obiectalibus generis & differentiæ formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est compositum secundum rationem ex significatis formalibus generis & differentiæ, vt supra ostensum est: vnde homo acceptus vt est obiectus conceptui mentali suo, scilicet specifico non est animal neque rationale: sed ex animali & rationali, accipiendo etiam animal & rationale, secundum quod obiecta sunt suis mentalibus conceptibus: vt ostendit falsitas huius propositionis. Obiectum formale specificum est obiectum formale genericum, siue differentiale: dicit enim homo vt sic aggregatum ex perfectione sensitiua & intellectiua: animal verò vt sic non nisi vnam partem aggregati, scilicet sensitiuam naturam, & rationalem vt sic non nisi alteram partem, scilicet intellectiuam perfectionem. Manifestum est ante quod aggregatum non est aliquod aggregatorum vniuersale respiciens hanc materiam, vel illam, vt partes subiectiuas: & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius vnitate & de vnitate cuiusque vniuersalis. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta secundum se: nō prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commen. ibi. & S. Tho. hic: differunt ergo vnitas materiæ sic accepta & vnitas generis in hoc, quod vnitas materiæ est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem: vnitas verò generica est vnitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatem materiæ primæ esse vnitatem numeralem intellige negatiue non positiue. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiue scilicet & negatiue, illud est numero positiue quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis, sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est vna numero: quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud est vnum numero negatiue, quod vniuersale cum non sit, est non plura numero, hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: vnde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est vna numero: & talis vnitas numeralis fundatur supra determinatam entitatem, illam, scilicet quæ est materia, quæ nullum distinctiuum includit cum ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere: & ideo dicit. Com. & materia est vna per remotionem omnium formarum, quia vnitatem suam negatiue habet, ex hoc quod nō habet distinctiuas formas. Genus autem non esse vnum numero neque positiue, neque negatiue fundatur supra certam & determinatam rem: quod in genere non inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari potest. Sed & quod genus sit vnū vnitate indeterminationis, ex eo patet quod naturæ plures per genus importatæ non adunantur in eius significatione, nisi propter hoc, quod indeterminate significat eas: animal enim ideo adunat in se equum, bouem, leonem &c. quia non determinate explicat quiseorum sit habens perfectionem sensitiuam, & ideo dicit Commen. ibi, quod genus est vnum per communitatem formæ significatæ, id est ex eo quod communiter & non determinate formas significat. Vnde & patet quo modo proposito S. Tho. deseruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materiæ vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc quod significat communiter plura, consequens est quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

torum: vnde & hoc modo dictum nostrum veritatem continet, & est maxime ad propositum. Et sic animal quo ad rem importatā, nec est pars nec totum respectu hominis & animalis rationalis, quo ad significatum verò materiale & formale simul est totum: quo ad significatum: formale autem est pars tam obiectaliter quam repræsentatiue sumptum. Vnde cum dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solum attendatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur si verò res ipsa ac significata, scilicet implicite includens inferiora inspiciatur, totius rationem habet: si autem res ipsa sic significata attendatur secundum id, quod explicite includit vt sic: partis rationem sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, vt res: res enim de re prædicatur vt totum, quia prædicatur in recto, & vt pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

¶ Quod suprà dicimus de specie, dicito de diffinitione, seruato semper eo quod dicitur 1. Phys. tex. com. 5. scilicet quod diffinitio diuidit in singula: non autem species. Nec fallaris, nostra ditio diuidit in singula: non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hæc materia legens, & suprà (quoniam supra) nec concepta in hæc materia legens, & suprà (quoniam supra) nec conceptum formalem conceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus, in hac materia verò per intellectum seu conceptum formalem tam mentalē conceptum, quam obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus.

Quamuis autem genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitas generis ex ipsa indeterminatione vel indifferentia procedit non autem vnitas quæ significatur per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quæ sit differentia determinans ipsum: sicut formata determinat materiam, quæ est vna numero: sed quia genus significat quādam formam tamen non determinate hanc vel illam, quam determinate differentia exprimit, quæ non est alia quam illa, quæ indeterminate significabatur per genus: & ideo dicit Commentator in 11. Metaphysica, quod materia prima dicitur vna per remotionem omnium formarū, sed genus dicitur vnum per communitatem formæ significatæ: vnde patet, quod per additionem differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat causa vnitatis generis, remanent species diuersa per essentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem, Quæcunque habent vnum genus, habent vnam essentiam: diuersæ species habent vnum genus: ergo diuersæ species habent vnam essentiam, quod est falsum: quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quod genus secundum prædicta dicit tantam essentiam specierum. Et licet ista obiectio facilè solui posset, dicendo quod species habent eandem essentiam generice, non tamen specificè: quia tamen argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori principio respondere oportuit. Inducta est enim hæc obiectio ad concludendum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non generice: vt patet ex medio assumpto sic arguendo, Ea quorum tota essentia est, vna, habent eandem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna: ergo diuersæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiam specierum, & est vnum in eis.

¶ Ad huius obiectionis exclusionem declarat quomodo genus est vnum & innuit talem distinctionem. Aliquid significat vnum dupliciter: vno modo per positionem vnius determinate rei significatæ: alio modo per indifferentiam seu indeterminationem pluriū rerum importatarum. Primo modo genus non significat vnum, sed secundo modo. Illud enim primo modo significat vnum, cuius significatum secundum se acceptum est vna aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatem, quæ est certa & determinata natura, scilicet humana. Illud autē, quod significat vnum secundo modo, habet significatum, non aliquam determinatam naturam, sed plures naturas indeterminate: sicut animal significans perfectionem seu naturam sensitiuam non significat aliquam certam & determinatam naturā siue formam: nulla enim est in vniuerso forma, quæ sit anima sensitiua, sed quælibet est vel bouina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Phys. tex. com. 31. quod iuxta genus latent multa, & 10. Meta. tex. com. 24. quod natura generis diuersa est in speciebus, & 1. de Anima. tex. com. quod ratio animalis secundum vnumquodque animal est altera: est igitur genus vnum secundo modo, vnde ad formam rationis dicitur secundum præmissam distinctionem: quod quorum est tota essentia vna primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, non autem quorum tota essentia est vna secundo modo: sicut est in proposito, specierum enim totam essentiam non adunat genus nisi vnitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autem est in litera appositam fuisse differentiam inter vnitatem generis & vnitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum euidentiam: quam etiam differentiam ponit Commen. 12. Metaphy. Commen. 14. vbi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, vt est quoddam totum vniuersale respiciens hanc materiam, vel illam, vt partes subiectiuas: & sic de ipsa modo non est sermo. idem enim est iudicium de eius vnitate & de vnitate cuiusque vniuersalis. Alio modo cōtingit loqui de ea solitarie sumpta secundum se: nō prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commen. ibi. & S. Tho. hic: differunt ergo vnitas materiæ sic accepta & vnitas generis in hoc, quod vnitas materiæ est vnitas numeralis fundata supra determinatam rem: vnitas verò generica est vnitas non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatem materiæ primæ esse vnitatem numeralem intellige negatiue non positiue. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiue scilicet & negatiue, illud est numero positiue quod est vnum per positionem proprietatis seu differentiæ numeralis, sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est vna numero: quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud est vnum numero negatiue, quod vniuersale cum non sit, est non plura numero, hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: vnde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est vna numero: & talis vnitas numeralis fundatur supra determinatam entitatem, illam, scilicet quæ est materia, quæ nullum distinctiuum includit cum ab omni denudata sit actu, cuius est distinguere: & ideo dicit. Com. & materia est vna per remotionem omnium formarum, quia vnitatem suam negatiue habet, ex hoc quod nō habet distinctiuas formas. Genus autem non esse vnum numero neque positiue, neque negatiue fundatur supra certam & determinatam rem: quod in genere non inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari potest. Sed & quod genus sit vnū vnitate indeterminationis, ex eo patet quod naturæ plures per genus importatæ non adunantur in eius significatione, nisi propter hoc, quod indeterminate significat eas: animal enim ideo adunat in se equum, bouem, leonem &c. quia non determinate explicat quiseorum sit habens perfectionem sensitiuam, & ideo dicit Commen. ibi, quod genus est vnum per communitatem formæ significatæ, id est ex eo quod communiter & non determinate formas significat. Vnde & patet quo modo proposito S. Tho. deseruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materiæ vnitas est per negationem formarum supra entitate determinata fundata, & genus non est vnum nisi propter hoc quod significat communiter plura, consequens est quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Essentia speciei in diuiduis comparatam totū contingit esse, & parte vt autē pars est de illis, minime prædicatur vt autē totū est, & in concreto nomine significata de illis prædicatur.

Et quia, vt dictum est, natura speciei est indeterminata respectu individui, sicut natura generis respectu speciei, inde est quod sicut id quod est genus, prout prædicatur de specie implicite in sua significatione, quamuis indistincte: totum id quod determinatè est in specie, sta id quod est species secundum quod prædicatur de individuo: oportet quod significet totum, quod essentialiter est in individuo licet indistinctè, & hoc modo essentia speciei significatur nomine Hominis: vnde homo de Socrate prædicatur. Si autem significatur natura speciei cum præcisione materiæ signatæ quæ est principium individuationis, sic se habebit per modum partis: & hoc modo significat nomen humanitatis humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autem signata non est illud, vnde homo est homo, & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quòd sit homo: cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, quòd sit homo, patet quòd à significatione eius excluditur, vel præscinditur materia determinata vel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, quòd humanitas nec de homine, nec de Socrate prædicatur: vnde dicit Aut quod quidditas compositi non est ipsum compositum, cuius est quidditas, quamuis etiam ipsa quidditas sit composita, sicut humanitas licet sit composita, non tamen est homo, imo oportet quòd sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, vt dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem individui respectu speciei est per materiam: ideo oportet vt nomen significāt id, vnde natura generis sumitur, cum præcisione formæ determinatæ per efficientia significet partem immaterialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis: nomen autem significans id, vnde sumitur natura speciei cum præcisione materiæ designata, significat partem formalem: & ideo humanitas significatur vt forma quædam. Et dicitur quod est forma totius, non quidem quasi superaddita partibus essentialibus materiæ & formæ, sicut forma domus superaddita partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum scilicet forma complectens & materiam: cum præcisione tamen eorum, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet, quod essentia hominis significatur hoc nomine, homo, & hoc nomine humanitas: sed diuersimodē, vt dictum est: quia nomen homo significat eam vt totum: in quantum, scilicet non præscindit designationem materiæ, sed implicite continet eam, & indistinctè, sicut dictum est. quod genus continet differentiam: & ideo prædicatur hoc nomen: homo de individuis: sed hoc nomen humanitas significat eam vt partem: nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis in quantum homo: & præscindit omnem designationem materiæ, vnde de individuis hominis non prædicatur: & propter hoc quandoque hoc nomen essentia inuenitur prædicatum dici, dicitur enim Socratis essentia quadam: & quandoque negatur, sicut dicimus quod essentia Socratis non est Socrates.

¶ In hac

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ In hac quinta &, vltima parte huius capituli comparat essentiam specificam ad individuum secundum totalitatem, partialitatem, prædicabilitatem & formalitatem.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, q; sicut suprà de essentia generica dictum est, quòd potest significari per modum totius & per modum partis, ita nunc dicitur, quòd essentia specifica pōt accipi vt significata nomine primæ intentionis per modum totius, & per modum partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum vero partis, sicut illamet significatur per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc quòd significata per modū totius implicitè, includit individua: significata verò, per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exēpliariter, Homo cum significet habens naturam humanam, implicitè includit sub ly habens omnia individua humana: habens enim naturam humanam est quodcunque individuum humanum: humanitas autē cùm significet quod homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quod: nullū enim aliud ab humanitate est, quod homo est homo: & ideo cū principia individuātia sint aliud ab humanitate, vt suprà dictū est, sequitur q; humanitas excludit principia individuantia à sui significatione: & consequēter individua, quæ sine individuatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque differentia intelligi potest & cum pars nō prædicetur de suo toto: omne autem prædicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modum totius significata de individuis in recto prædicatur: significata verò per modum partis nequaquam, & propter hoc illa est vera, Socrates est homo, illa autem falsa, proprie loquendo, Socrates est humanitas (vt Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentiæ specificæ ad individuum secundum tria, scilicet totalitatē: & partialitatem, & prædicabilitatem.

¶ Quo ad formalitatem verò declaratur apposita differentia inter essentiam genericam per modum partis significatā respectu speciei, & essentiam specificam per modum partis significatā respectu individui. Differunt enim in hoc, q; illa est pars materialis speciei, ista vero est pars formalis individui. Et ratio est, quia illa, scilicet essentia generica comparatur ad alteram, partem speciei, vt materia ad formam & perfectibile ad suam perfectionem: cū designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differētiam, quæ sumitur à specifica forma, quæ perficit & cōplet perfectionem genericam: ista verò, scilicet specifica essentia cōparatur ad alteram partem individui, vt forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cùm designatio seu determinatio speciei ad individua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorem esse specifica forma, qua essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas verò est pars formalis Socratis, & dicitur quod est forma totius nō quasi superaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborum est notandum, q; forma totius & forma partis, vt in secundo ca. visum fuit, differunt realiter: non sicut vna forma differt ab alia forma puta albedo à dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic quòd forma totius non est quasi superaddita partibus, id est, non est forma addita materiæ & formæ, sicut forma domus est, forma addita lignis, lapidibus, cæmento, & cæteris partibus: sed magis est forma, quæ est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quòd totius est complete certificatiuum & distinctiuum & determinatiuum: hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quanam ratione essentia conueniat esse genus, speciem, vel differentiam ostendit.

VIso quid significetur nomine Essentia in substantiis compositis, videndum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentiæ, quia autem cui conuenit ratio generis, speciei vel differentiæ, prædicatur de hoc singulari signato, impossibile est quod ratio generis vel speciei vel differentiæ conueniat essentiæ, secundum quod per modum partis significatur. Sed nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitas non est differentia, sed differentia principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN HOC quarto cap. intendēs determinare quomodo essentia substantiarum compositarum se habeat ad intentiones logicas, scilicet genus, speciem, differentiam. quatuor facit, primò sex conclusionibus determinat intentum, secundò excludit quēdam Auer. errorem: tertiò excludit quandam aliam obiectionē: quartò respondet cuidam tacitæ obiectioni.

¶ Pro intellectu primæ partis notādæ sunt duæ distinctiones. Prima est ista. Natura seu essentia substantiæ compositæ potest tripliciter accipi: primò, vt significata per modum partis: secundo, vt per se existens separata à singularibus: tertio, vt significata per modum totius. Secūda distinctio, quæ est subdiuisio tertij membri est ista: Natura substantiæ compositæ significata per modum totius potest accipi tripliciter: primo, secundum se, secundo, secundum esse quod habet in singularibus: tertio, secundum esse quod habet in intellectu.

¶ His prælibatis, scias quod secūdum singula membra harum diuisionum ponit singulas conclusiones: secundum primam quidem duo membra vtriusque diuisionis ponit quatuor negatiuas; secundū verò vltima vtriusque ponit duas affirmatiuas, ita quod secundum quanlibet diuisionem primo ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam: & sic fiunt sex conclusiones.

¶ Prima ergo conclusio negatiua est, Essentia substantiæ compositæ significata per modum partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas non est genus neque species neque differētia: Quam probat sic, Tam genus, quam species, quam differentia prædicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Socrate: essentia substantiæ compositæ significata per modum partis non prædicatur in recto, de hoc particulari supposito, ergo essentia taliter significata non est genus, nec species, nec differentia. Omnes propositiones patent ex præcedenti cap. & ideo dicit Auic. quod rationalitas, quæ significat per modum partis, non est differentia, sed principium differentiæ: & similiter animalitas non est genus sed generis principium: & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Essentia per se subsistens non est species nec genus.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentia conueniat essentiæ, secundum quod est quadam res existens extra singularia, vt Platonici: quia sic genus & species non prædicarentur de hoc individuo: non enim potest dici quod Socrates sit hoc, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

Essentia in singularibus non est genus, nec species, nec differentia.

¶ Hic ponitur secunda conclusio negatiua. Essentia substantiæ compositæ per se non in singularibus existens non est species siue genus, Et probat eam duplici ratione. Primo sic, Genus seu species prædicatur de hoc particulari, essentia per se subsistens non in singularibus non prædicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistens non in singularibus non est genus seu species. Maior patet, Minor probatur sic, Subiectum, id est quod in recto de eo prædicatur: Sortes non est homo separatus: ergo Socrates non est subiectum respectu hominis separati: ergo homo separatus non prædicatur de Sorte: quod erat assumptum in Minore. Secundo sic, Genus seu species est id, quo individua cognoscuntur, essentia per se subsistens non in singularibus non est id, quo individua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistens non est genus neque species. Maior patet ex eo quod vnumquodque per suum genus, speciem, differētiam cognoscitur. Minor vero ex eo, quod vnumquodque cognoscitur quidditatiuè per id quod est in eo: & non per id quod non est in eo.

Et ideo relinquitur quod ratio generis, vel speciei, vel differentiæ conueniat essentiæ, secundum quod significat per modum totius. Sic nomine Hominis, vel animalis prout implicitè & indistinctè continet totum hoc, quod in individuo est.

¶ Hic ponitur 3. conclusio affirmatiua: Essentia substantiæ compositæ significata per modum totius est species, genus vel differentia, &c. probatur sic, Genus, species seu differentia substantialiter continet & implicitè totum, quod est in individuis: essentia substantiæ compositæ non nisi significata per modum totius cōtinet implicitè totum esse individuorum: ergo essentia substantiæ compositæ significata per modum totius est genus vel species vel differentia. Proportiones omnes ex præcedenti ca. patent: vbi dicimus genus, speciem, differentiam, conuenire in hoc quod significant totum quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea: quæ sunt in inferioribus. est igitur animal genus, homo species, rationale differentia.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Uno modo secundum naturam & rationem propriam: & hoc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est verum de ea dicere: nisi quod conuenit sibi secundum quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorum sibi attribuitur, falsa est attributio; verbi gratia, Homini in eo, quod est homo, conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadunt, album vero vel nigrum vel quodcunque huiusmodi quod non est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quod est homo. Ideo si quæratur vtrum ista natura possit dici vna, plures, neutrum concedendum est, quia vtrumque est extra intellectum humanitatis, & vtrumque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse vna: cum tamen vna sic secundum quid est in Socrate. Similiter si vnitas esset de intellectu & ratione eius, tunc esset vna & eadem natura Socratis & Platonis, nec posset in pluribus pluificari. Alio modo consideratur, secundum quod habet in se, in hoc vel in illo: & sic de ipsa praedicatur aliquid per accidens ratione eius in quo est: sicut dicitur quod homo est albus, quia Socrates est albus, quamuis hominis albedo differat ab eo, quod est homo. Hæc autē natura habet duplex esse: vnum in singularibus, aliud in anima & se-

cundum vtrumque consequuntur accidentia dictam naturam: & sic in singularibus habet multiplex esse secundum diuersitatem singularium: & tamen ipsi naturæ secundum propriam considerationem scilicet absolutam, nullum horum esse debet, falsum enim est dicere, quod natura hominis, inquantum huiusmodi, habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini, inquantum est homo: non esset inquam extra hoc singulare. Similiter si conueniret hominis inquantum est homo, non esse in singulari, nunquam esset in eo. Sed verum est dicere, quod homo, inquantum est homo non habet quod sit in hoc singulari vel in illo. Patet ergo quod natura hominis absolutè considerata abstrahit à quolibet esse: ita quod non fiat præcisio, alicuius eorum: & hæc natura sic considerata: est quæ prædicatur de omnibus individuis.

¶ Hic antequam ponatur quarta conclusio, inchoatur secunda diuisio suprà posita, cuius terminos oportet prædeclarari ad intelligendum conclusionum. Natura per modum totius significata, secundum naturam seu rationem propriam, vel secūdum se, idem sunt quòd natura considerata secundum eas conditiones, siue ea prædicata, quæ conueniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicendi per se. Natura verò secundum esse in singularibus idē sonat quod natura considerata secundum eas conditiones: siue secundum ea, prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quòd in singulari vel in singularibus esse habet. Natura autem secūdum esse in intellectu idem sonat quod natura considerata secundum eas conditiones, siue illa prædicata quæ cōueniunt sibi ex hoc, quòd habet esse in intellectu. Differunt autem quadrupliciter, vt ex tex tu colligitur, conditiones conuenientes naturæ secundum has diuersas acceptiones, eo quòd conditiones debitæ naturæ secūdum se sumptæ sunt prædicata essentialia. homo enim secundum se nō est nisi animal rationale, conditiones verò debitæ naturæ reliquis duobus modis sunt prædicata denominatiua: homo enim non est res illa, quæ cōuenit ei ex hoc quòd est natura: nō enim homo est albedo quæ conuenit ei ex hoc quòd est in Socrate, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa quæ cōuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatis, aut speciei, sed nominatur ab ea vniuersalis, & species. Et licet hæc duo vlt. membra in hoc conueniant quòd attenduntur penes prædicata denominatiua: differunt tamen quia prædicata denominatiua, quæ conueniunt naturæ secundum esse in singularibus significant aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut album addit suprà hominem, naturam albedinis quæ est ens reale: prædicata verò denominatiua quæ conueniunt rei secundum esse in intellectu nihil ponunt reale suprà naturam ipsam: sed denominationem negatiuam aut relatiuam secundum aliquam relationem rationis. Cum enim dico. Homo est species, ly species, nihil reale addit suprà hominē, sed solam relationem rationis, qua respicit suum genus: species enim generis est species.

¶ Secundò differunt istius diuisionis positæ membra in hoc quòd natura absolutè sumpta nec est vna numero, nec plures numerò. si enim esset vna numero, non posset reperiri in pluribus numero: quòd patet esse falsum, eo quòd natura humana est in Socrate & Platone. Consequentia probatur sic, Natura secundum se est vna numero: ergo non potest esse distincta numero: ergo non potest reperiri in pluribus numero: quòd erat intentum. Prima consequentia harum ex eo clara, quia impossibile est aliqui conuenire oppositum eius quod conuenit ei secundum se sicut impossibile est homini conuenire irrationale, distinctio autem numeralis est opposita vnitati numerali, & ideo si natura secundum se habet vnitatem numeralem, nunquam habere potest distinctionem numeralem. Similiter probatur, quòd natura secundum se non sit plures numero: sequeretur enim naturam humanam non esse in Socrate, quia non posset habere vnitatem numeralem, ex quo vēdicat sibi secundum se distinctionem numeralem. Natura autem secundum esse in singularibus vnitatem & distinctionem numeralem sortitur: propterea nanque homo est vnus numero, qua Socrates est vnus numero: & propterea homo est distinctus numero in pluribus, quia Socrates & Plato sunt distincti numero.

¶ Tertiò differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi vendicat: scilicet nec esse in singulari aut singularibus, nec, esse in intellectu: nec etiam vendicat sibi non esse in singulari & singularibus, aut non esse in intellectu, quod patet ex eisdem fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua nō quam extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id quod est de eius ratione. similiter si esse in singularibus: esset de eius ratione, modò posset in vno inueniri: quia in vno natura existens non est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquam posset extra intellectum reperiri, eodem modo si non esse in singularibus, aut singulari esset de eius ratione nunquam posset habere esse in aliquo singulari: & si non esse in intellectu esset de eius ratione. nūquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli potest conuenire oppositum, quòd est de ratione sui: vnum naturа absolutè sumpta ab omni esse & non esse abstrahit sine præcisione, id est nec includit nec excludit aliquod huiusmodi esse vel non esse: natura autem tam secundo quā tertio modo accepta, alterum illorum esse includit, & alterum excludit. vt de se patet, homo enim secundum quòd est in singularibus, non est in intellectu: & econtra: secundum quòd est in intellectu non est in singularibus.

¶ Quarto differunt quia natura per modum totius significata secundum se sumpta est ea, quæ prædicatur de individuis, cum dicitur. Socrates est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quam prout in intellectu non prædicatur de individuis: quòd declaratur sic, Id prædicatur de individuis: quòd attribuitur illis in propositione: sed natura absolutè accepta & non secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu attribuitur individuis in proportione: ergo natura absolute sumpta & non secundum esse in singulari, vel intellectu prædicatur de individuis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Socrates est homo, sensus propositionis est, Socrates est animal rationale: ita quòd in ista propositione nihil attribuitur Socrati nisi esse animal rationale. quæ sunt conditiones naturæ humanæ absolute acceptæ: vt patet. non enim cum dico, Socrates est homo, attribuo Socrati aliquod debitum naturæ humanæ ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu. neque attribuo Socrati habere naturam humanam cum aliquo addito: sed tantum attribuo Socrati habere naturam humanam, seu esse animal rationale: quæ sunt, vt dictum est, conditiones naturæ humanæ secundum se acceptæ. Natura igitur primo modo sumpta est, quæ prædicatur de individuis, & non natura secundo & tertio modo.

Dubitatio.

IN hoc loco antequam vlterius procedatur, dubia quædam examinanda sunt. Circa prædicta dubium est. Primò circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est quòd naturæ secundum se sumptæ non insunt nisi prædicata quidditatiua, hoc enim patitur difficultatem, tum propter transcendentia, tum propter quædam prædicata negatiua. si enim transcendentia quæ sunt, ens, res, vnum, aliquid, verum, & bonum, conuenire assirantur naturæ absolutè sumptæ erunt prædicata quidditatiua, & si sic ponantur in diffinitione. nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prædicata quidditatiua includat: transcendentia autē in diffinitione poni omnes negant.

¶ Confirmatur consequentia ex dictis S. Tho. in litera, vbi habetur quòd quæ insunt natura absolutè sunt de diffinitione illius. si autem transcendentia dicantur non conuenire naturæ absolutè, tunc homo secundum se sumptus non est aliquid, nec res, nec vnum quid: quod omnino negatur.

DE Prædicatis verò negatiuis occurrit difficultas talis: quia negationes naturarum disparatarum si conueniunt naturæ absolutæ erunt prædicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantiæ. Si autem conueniunt naturæ secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolutè, ista erit falsa homo non est Leo: quod videtur irrationabile.

c. 1. q. 2.

AD horum dissolutionem considerandum est primò, quomodo transcendentia se habeant ad naturas rerum, suprà quas cadūt. vt autem suprà in quæstione de significatione entis tactum fuit, nullum transcendentium importat aliū gradum, seu aliam naturam è gradibus seu naturis eorum, quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquis homo, nullum aliū gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis, ly enim ens significat humanitatem, prout habet esse: ly vnus, illam prout non est diuisa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet vt potè non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verum, ipsam vt perfectiua est intellectus: ly aliquid, ipsam vt aliud quid est ab aliis. Simili modo est dicendum accepto quocūque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest.

Sco. 1. de in sol. q. 3.

Considerandum est secundò, quòd cùm primum inter transcendentia sit ens (eo quòd eius ratio cæterorum rationes præuenit) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius passiones, cùm declaratum fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de cæteris. Scotus ergo primo sent. dist. 3. q. 3. opinatur ens esse vniuocum & prædicari, inquit de omnibus inferioribus excep tis vltimis differentiis. Et primum quidem horum tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

Sic suprà dictū est c. 2. q. 3. prima ra tio.

¶ Primò, quia si differentiæ includant ens vniuocè dictum de eis, & non sunt omnino idem: oportet quòd sint diuersa aliquid idem entia: & consequenter sequitur, q; differentiæ vltimæ sint propriè differentes, & sic habent alias differentias, & non sunt vltimæ.

¶ Secundò, quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu & potentia: ita conceptus compositus per se vnus est compositus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum vltimum & potētiam vltimam: ita quòd actus nihil potentiæ, & potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actualem & potentiam determinabilem tantum ita quòd nihil determinantis includat, & determinantem tantum, quòd nihil determinabilis includat. tales sunt conceptus entis & vlt. differentiæ: ergo vlt. differentia non includit formaliter ens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CONTRA primum arguitur: quia sequeretur, quòd ens poneretur in diffinitione, contra Arist. octauo Meta. tex. com. 16.

¶ Præterea sequitur, quòd esset negatio in diffinitione, vt suprà in quæst. de vniuocatione entis deduximus.

2. c. 16. 4. 2. co. 3. tone 2.

¶ Contra secundum dictum arguo sic, Omne id de quo formaliter sumpto prædicatur in secundo modo passiones entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differentia formaliter sumpta prædicantur in secundo modo passiones entis: ergo vlt. differentia includit in se formaliter ens: Minor patet, quia vlt. differentia est per se vna & intelligibilis: Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstratur passiones entis includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secundo modo passiones entis, includit in se formaliter medium, per quod tales passiones de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor quia implicat oppositum. Si enim formaliter A non includit prium medium cõcludendi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demonstrabile B. Secundo arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primò conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentiis formaliter sumptis: ergo cõuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primò conuenit: tale autem est ens: ergo omnes differẽtiæ vltimæ includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec potest dici ad Maiorem, quòd sufficit subiectum denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cum tota ratio quare passio alicuius insit alteri, sit participatio illius subiecti primi: si alicui formaliter sumpto ineſt passio, eidem formaliter sumpto ineſt & subiectum: & si formaliter sumptum subiecti expers est, quomodo formaliter sumptum illius passionem habere potest? Vt arguatur sic, Id quod formaliter sumptum à se subiectum excludit, etiam à se passionem excludit: sed vltimæ differentiæ formaliter sumptæ nõ excludunt à se passiones entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire responsionem Francisci de Mayronis dicentis, regulam adductam Posteriorisiticam Arist. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

Tc. 12.

¶ Ad rationes autem Scoti dicitur, quòd cum tam prima, quam secunda supponant ens habere conceptũ obiectum vnum simpliciter, nihil cõcludit. Dicitur secundò ad secundam quòd argumẽtum à simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tamen est magna in proposito, quia partes compositi naturalis mutuò se excludunt: quia quædam res speciales sunt, partes autem compositi intellectualis non possunt mutuò se excludere: quia altera (puta ens) est adeò vniuersalis vt nihil possit eam subterfugere.

AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Post prædicamentis. c. 9. opinantur, quòd ens non cõueniat naturæ absolutè sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiam non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens: eo quòd ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione, quod expressè etiam de Auicenna refert Commentator quarto Metaph. com. 3. & 10. Metaph. com. 8.

S. THO. autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Meta. lectu. 2. super text. com. 3. & super lectu. 3. supra tex. com. 8. expressè in hoc reprehendit Auicen. vnde sententia eius non est censenda eadem opinioni Auicen. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cùm ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suæ essentiæ: & expressè dicat in quolibeto secundo. q. 2. articul. 1. ens non esse Prædicatum essentiale: & in primo contra Gen. c. 36. dicat ens non cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

¶ Propter quod à quibusdam dicitur, quòd ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quòd ens nominaliter quidditatiuè & intrinsecè de omnibus prædicatur: sic enim vnumquodque est ens per essentiam suam. Ens verò participaliter, Cùm id è sonet quod existens non est prædicatum quidditatium: sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutè, non autem ens participaliter. Addunt quoque quòd ens nominaliter est diuisum in decem prædicamenta, & est transcendens conuersum cum aliis, propriè loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehensibilis erat Auic. qui hanc distinctionem prætermisit.

¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit: dico enim quòd ens participaliter est id quòd est transcendens diuisum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quòd S. Tho. prima parte, q. 5. & 6. & in quæstione de veritate, quæstio. 21. ostendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶ Primo ex eo quod dicit, quod cùm bonum & ens conuertantur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia æquiuocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter, Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id à quo nomen Entis sumitur. scilicet ipsum esse, quo res est. Et id ad quod nomẽ Entis impositum est, scilicet id quod est. Suprà enim in principio operis dictum est, ens significare id quòd est in quolibet prædicamẽto: & in hoc differre ab essentia, que significat id quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Phys. text. coment. decimitertij. Ari. loco ly ens, ponit ly quo est. Auic. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptũ est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentiam rei: S. Thom. verò intuens id quod est, id quod nomen Entis impositum est, Auicennæ non adhæsit. Nauque ipsum quod est, non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actus essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quòd est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocunque alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentiam rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentia Quodcunque enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus proprium, & differentiam propriam, & vniuersaliter propria illius prædicamenti principia, Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Auicen. quarto Metaph. vbi suprà. vnde ens prædicatum de aliquo, puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam: nec ratione ipsius, quod est subitantiales, prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, vbi suprà, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubium dico quod transcendentia non sunt prædicata propria naturæ secundum suam absolutam considerationem, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solùm concomitatiuè, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo quàm tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis, vnius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debent enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo quòd in quocunque inuenitur posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quæ sunt vnum, res, aliquid, &c. quòd conueniunt naturæ absolutè. Vnde de homine, absolutè loquendo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. vbi suprà, quòd ens prædicat naturas decem generum, secundum quòd sunt actu, vel potentia & non tantum secundum quòd sunt actu.

¶ Ad rationem in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primo, quod nõ oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tãtum quæ explicãt aliam gradum essentialem diffinitr: qualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est: quod eundem gradum prædicant, quem genus vel differentia important. Vnde 8. Meta. tex. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens statim est vnumquodque: diffinitio enim completa tunc est, cùm omnes rei gradus explicãtur à prima potentia vsque ad vltimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quæ nullum gradũ addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quod quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionem, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo a prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

¶ Ad dictum S. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quod in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 5. Metaph. tex. com. 10. 9 secundum ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum commitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quod ea quæ naturæ absolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quod talis. homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta S. Thomæ sanè intelligere debeas.

¶ Quo ad prædicata negatiua vero dicitur breuiter, quod negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter, scilicet & fundamentaliter. Si formaliter falsum est, quod conueniant naturæ absolutè: per opus enim intellectus attribuuntur ei, cum negationes entia rationis sint. Si fundamentaliter cum negatio super affirmatione fundetur, conceditur esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, quã genus & differentia propria: fundamentum

mentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quàm natura hominis: ex hoc nanque quòd homo est animal rationale, non est Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura absolutè sumpta vnitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundo est circa dictum S. Thomæ in litera in assignatione secundæ differentiæ, quò dicitur, quòd natura absolutè sumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur enim hoc esse impossibile, cum id, quòd vnum non est diffinibile non sit: vt dicitur 7. Met. tex. com. 13. imò nec intelligibile, vt habetur quartò Met. com. 10. Et si vnitatem naturæ absolutè habere concedatur: qualis sit illa vnitas non est facilè assignare: cum non numeralis sit, vt declaratum est nec specifica, nec generica, cum hæ ex intellectu fiant, nec analogica, vt de se patet, homo enim non est vnum analogicè. Nec etiam facilè quisquam dicet, an vnitas illa sit realis an non.

Ista ergo videtur esse contra dicta.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinque facienda sunt. Primò videndum est quid sit vnitas quælibet. Secundò, vnde habeat vnitas realitatem. Tertiò, quomodo vnitas quælibet sit extra animam. Quartò respondendum est dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ sunt.

Vnitas quælibet sit extra animam.

QVO ad primum sciendum est, quòd cùm vnum nihil addat suprà ens, nisi privationem diuisionis: ita quòd vnum nihil aliud est quàm ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. Com. 3. Vnitas quæ libet aliud est quàm rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitum cognoscitur: ideo vnitas quæ indiuisionem sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundũ diuisionis multiplicitatẽ, multiplicitatẽ vnitatis accipere oportet.

¶ Considerandum est igitur quòd diuisio est duplex, quædam est formalis per principia indiuiduationis causata, quædam est formalis quæ per essentialia fit. Et hæc habet latitudinem, quia quædam est per essentialia principia propria. Quædam verò per principia essentialia communia. & hoc rerum habet latitudinem, secundum quòd principia essentialia communia sunt magis & minus communia, verbi gratia, inter Socratem & platonem est diuinus communia, verbi gratia, inter Socratem & platonem est diuisio numeralis & non formalis: quia non causatur distinctio eorum ex essentialibus, sed indiuidualibus principiis. Inter Socratem verò & hunc Leonẽ, dato quòd Leo & homo essent sub eodem genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria vltimas scilicet differentias tantum. Inter Socratem verò & hanc plantam est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia communia Socrati, & multis aliis speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Socratẽ verò & hunc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia, scilicet per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò quòd inter Socratem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpote per propria & communissima principia essentialia, scilicet substantiuum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

¶ Similiter per omnia de vnitate dicendum est. Vnitas enim est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numera lis attenditur penes priuationem diuisionis numeralis. Vnitas attenditur penes priuationem diuisionis formalis: tem formalis attenditur penes priuationem diuisionis formalis: & hæc habet latitudinem. Quædam enim priuat diuisione formali omnino causabili per principia, propria communia: & hæc est vnitas formalis simpliciter. Quædam verò priuat diuisione formali non simpliciter, sed taliter causabili, scilicet per principia communia: & hæc est vnitas formalis secundum quid, & habet latitudinem secundum quòd diuisio priuata causabilis est à magis & minus communibus principiis essentialibus verbi gratia, Socrates est vnus numero: quia non est per materiales differentias inse distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non cõpatitur secum diuisionem formalem quancunque. Animal verò est vnum formaliter, in quantum non compatitur secum diuisionem per rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnum formaliter: est enim vnũ, quia non est in se diuisum per corporeum & incorporeum. Est autem minus vnum, quia compatitur secum diuisionem formalem maiorem, scilicet per animatum & inanimatum. Ens autem minimè est vnum, vnum quidem est pro quanto non est in se diuisum pro tanto, sed non est pro quanto tantam diuersitatem proportionaliter: minimè verò pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitate compatitur. Ex his patet primum quid scilicet sit vnitas quælibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio: ita quod nihil aliud est dicere, Socrates est vnus numero, id est Socrates est ens carens diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

QVO ad secundum est sciendum quod ens reale dupliciter accipitur. Vna modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatum. Alio modo vt distinguitur cõtra non existens actu. Primo modo omnis res prædicamẽtalis est ens reale siue sit, siue nõ. Secundo modo id tantum quod realiter existit extra causas, est ens reale. Et quia hoc propriè est ens reale apud S. Thom. dicentẽ in quæstionibus de potentia Dei, q. 1. art 5. ad secũdum, quod res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristoteli in predicamentis dicenti, quod destructis primis substantiis, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cætera realitatem habet propriè loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

Potentia q. 1. art. 5. 2. in pre dicamẽto

QVO ad tertiũ propono tres propositiones. Prima est. Quælibet vnitas supradicta, tam scilicet numeralis, quam formalis existit extra animam. Secunda est. Nulla vnitas communis extra animam, pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est. Omnis vnitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima pro positio est adeo manifesta, quod nullus sanæ mentis potest eam negare. In Socrate enim præter omnem intellectus operationem apparet vtraque vnitas. Caret enim in seipso diuisione numerali & formali causabili per principia propria & communia: & sic indiuisionem numeralem & formalem habet. Vnde in Socrate non est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinem prædicatorum quidditatiuorum: & sicut non sola indiuidualitas Socratis est extra animam sed quod libet eius prædicatum quidditatiuum: ita non sola vnitas numeralis, sed quelibet eius vnitas formalis extra animam dicenda est esse.

Subsistãtia. Probatur primapro positio.

AD Intelligentiam vero secundæ est notandum quod res potest intelligi communis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè, alio modo negatiuè. Illa res est communis positiuè, quæ in diuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa vero est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentem dari extra animam, nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianam. Secundo modo videturà quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infrà: & quia hoc alienum a veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

Secũdapositio. Probatur positio.

¶ Primo sic, Nulla res exigens quidditatẽ solitariè inueniri extrà animam existit in rerum natura: sed vnitas communis extra animam, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam. ergo nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquod impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animam solitariè inueniri est impossibile oportet enim ipsam esse in aliquo supposito. ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquam existit in rerum natura. Minor autem probatur sic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui suppositio extra animam, exigit ipsam solitariè existẽtem. Sed vnitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem nõ propriam alicui suppositio. ergo vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariè inueniri in rerum natura. Huius prælegati præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidem: quia quidditas non propriè alicui suppositio necessario est solitaria. si enim est solitaria, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor vero patet: quia commune & proprium sunt oppositа: commune enim includit negationem proprij, & econuerso. Statim enim vt res appropriata est alicui communis negatiuè, esse desinit, eo quod negatione appropriationis caret: & statim vt communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo quod negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati infert oppositum subiecti in vtraque præmissa.

In hac quæst.

¶ Præterea secundo probo sic: Omnis res existens in rerum natura est res particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis. ergo nulla talis vnitas est in rerum natura. Maior est nota ex communi Peripateticorum sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis est particularis.

Probatur tertia pro positio.

¶ Tertia propositio probatur sic: Quotiescũque aliqua duo sunt conuertibiliter idem realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: sed res vna & vnum sunt conuertibiliter idem realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter & eius vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur, & eius vnitas. vnde in Socrate & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sint duæ vnitates formales sequentes corporeitates & duæ sequentes animalitates, & duæ sequentes humanitates. Oportet enim secundum numerum prædicatorum essentialium esse numerum vnitatum formalium in quolibet individuo. Sicut enim quodlibet prædicatum quidditatiuũ dat aliquid esse: ita dare oportet aliquam vnitatem, vnũ enim & ens idem sunt, vt dicitur 4. Met. text. cõ. 3.

¶ Ex his patet tertiũ, quomodo. f. vnitates habeant esse extra animã: quia sunt nõ cõmunes, sed particulatæ & multiplicatæ numeraliter iuxta numerũ individuorum quorum sunt. Hæc de tertio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVO ad quartum dico, quòd natura absolutè sumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter concludit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tractatu de Natura generis.

¶ Et quando quæritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, dico, quòd est vnitas formalis, quæ alia est à numerali. sicut diuisio formalis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specificæ & vnitatis genericæ. Hæc enim vnitates formaliter ab intellectu fiunt: illa verò omnem actum intellectus præuenit. Quod autem in litera dicitur, quod natura absolutè sumpta, nec est vna, nec est plures: intelligendum est de vnitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut non, dico quod secundum se est realis primò illorum modorum, quos suprà posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale secundo modo, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur, in particularibus, posita est realis verè & propriè. Idem enim est iudicium de natura & eius vnitate. Hæc de quarto.

QVO ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum est circa secundam propositionem, in qua dictum est, quòd nulla est vnitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nunc dictum est: quia scilicet alietate fit alia vnitas formalis à numerali in Socrate.

¶ Contra primum enim instatur sic. Quæcunque suppositaliter distincta sunt vnum formaliter extra animam habent aliquam vnitatem communem eis extra animam, Socrates & Plato sunt vnũ formaliter extra animam: ergo Socrates & Plato habent aliquam vnitatem sibi cõmunem extra animam. Maior ex eo videtur manifesta, quod si aliqua suppositaliter distincta sunt vnum in eo, quo sunt vnum, non distinguuntur: & sic illud vnum est commune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnum.

¶ Præterea, Humanitas quæ est in Sacrate, quantum est ex se, non est determinata ad Socratem vel Platonem. ergo vnitas formalis humanitatis, quæ est in Socrate quantum est ex se, est communis negatiuè Socrati & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitas formalis non est determinata quantum est ex se ad Socratem & Platonem. Antecedens autem de se est manifestum: datur ergo extra animam aliqua vnitas communis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, quòd inter vnitatem formalem & vnitatem numeralem in Socrate existentem sit alietas realis: quia quarumcunque priuationum habitus distinguuntur realiter, ipsæ quoque distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur realiter, cæcitas etiam & surditas realiter differunt: sed vnitatis formalis numeralis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista: quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quòd in rebus separatis à materia formali siue numerali inueniatur: & in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralem diuisionem absque formali habeant.

¶ Ad oppositа verò respicienti apparebit, quòd sit alietas rationis tantùm: quia sicut se habet natura formalis ad naturã indiuidualem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralem: sed natura formaliter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumptæ, & non nisi ratione ab ea distinguitur. ergo vnitas formalis est eadem realiter vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, quòd aliqua duo suppositaliter distincta esse vnum formaliter contingit dupliciter. Vno modo per hoc, quòd illa duo adnuentur in aliquo extra animam cõmuni vtrique indiuiso in vtroque illorum. Alio modo per hoc, quòd illa duo habent mutuã negationem inter se diuisionis formalis. Exemplum primi non inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secundum fidem Christianam in Trinitate. Exemplum secundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Socrates enim nullo intellectu considerante, habet hanc negationem: scilicet quòd non est diuisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Socrate formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum est Socratem & Platonem esse vnum formaliter extrà animam. Committitur ergo fallacia Consequentis in argumento à superiori ad suum inferius affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habentia aliquod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cũ mutua negatione diuisionis formalis. Non enim est imaginandum Socratem & Platonem esse vnum formaliter: quia conueniant in aliquo, in quo distinguũtur extra animam: sed ideo, quia vterque negatione diuisionis formalis ab altero gaudet. Vnum enim formaliter nihil aliud est, quàm non diuisum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali simpliciter inter Socratem & Platonem, intellige de vnitate formali secundum quid inter Socratem & hunc Leonem, & hunc lapidem, & hanc intelligentiam, &c. Sicut enim quia Socrates & Plato habent duas naturas, inter duas non cadit diuisio formalis: ideo sint indistincti formaliter simpliciter extra animam: ita quia inter Socratis & huius Leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis nata est causari per sensibile & insensibile. ideo Socrates & hic Leo sunt indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter Socratem & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incorporeum, ideo Socrates & hic lapis sunt indistincti formaliter secundum quid, ita quoque quia inter Socratem & Gabrielem non est diuisio formalis, quia nata est causari per modos entis, scilicet per se & in alio: ideo Socrates & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum quid: & consequenter sunt vnum formaliter absque omni opere intellectus: iam enim pluries dictum est, vnum idem sonare quòd ens indiuisum.

¶ Ad secundum dico, quòd aliud est dicere, natura humana existens extra animam secundum se est communis pluribus negatiuè, seu indifferens negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens extra animam est communis pluribus seu indifferens negatiuè, prima enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex supradictis, vbi diximus quòd natura, quæ est extra animã, puta natura Socratis, secundum se, id est solitariè sumpta nõ est determinata, neq; appropriata alicui, & consequenter est indifferens, seu communis negatiuè. Falsitas autem secundæ patet exeo, quòd omnis propositio est simpliciter falsa, in qua prædicatum repugnat subiecto ratione conditionis explicitè importatæ in illo: sicut ista est simpliciter falsa, Ignis non approximatus combustibili comburit: quia comburere repugnat igni non approximato passo. Sed illa propositio secunda, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

AD Euidentiam minoris scito, quòd cùm dico natura secundum se, seu natura absolutè, dico duo, scilicet naturam & solitudinem, & eius conditionem. Similiter cum dico, natura existens extra animam, dico duo: scilicet naturam & particularem existentiam sibi coniunctam, & eius conditionem. Vnde aliquid conuenit siue repugnat naturæ absolutè ratione naturæ, & aliquid ratione solitudinis. Similiter aliquid conuenit siue repugnat naturæ existenti extra, ratione naturæ & aliquid ratione affectionis eius ad particulare. Cum igitur communitas negatiuæ, quæ est prædicatum in propositione nostra, non conueniat naturæ absolutè ratione sui, scilicet naturæ, quia non est eius prædicatũ quidditatiuum, sed conueniat ei ratione explicitè conditionis per ly secundum se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ex hoc enim natura est communis negatiuè, quia solitariè accipitur absque determinatione ad hoc, vel illud) oportet quòd repugnet naturæ sibi opposita conditione sumpta ratione illius oppositæ conditionis. Explicat autem conditionem oppositam solitudini natura existens extra: eo quòd explicat cõiunctionem eius ad particularem existentiam, quæ solitudinem illius tollit. Et ideo communitas negatiuè repugnat naturæ existenti extra: non ratione naturæ, sed ratione conditionis explicitæ per ly existenti extra animam: & consequenter propositio illa, in qua subiectum erat natura existens extra, & prædicatum erat communitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natura perdit solitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem solitudinẽ, quàm primum in alio est.

¶ Vnde apparet responsio ad argumentum, quòd licet tam natura quàm vnitas formalis, quantum est ex se: id est solitariè, sit communis negatiuè: ipsa tamen existens extra, non est communis: sicut ipsa, quantum est ex se, non est cum alio: ipsa tamen existens extra necessariò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quãtum est ex se nõ est cum alio, ergo ipsa existens extrà non est cum alio: ita non licet inferre, Ipsa quantum est ex se, est communis negatiuè, ergo ipsa existens extrà, est communis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatum accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fueris, videbis in quo differt positio Scoti in secundo sen. di. 3. q. 1. à positione nostra: & vnde in talem opinionem incidit. Dicit enim ipse naturam specificam, puta humanitatem ratione sui sequi hæc duo, scilicet vnitatem formalem & communitatem negatiuam, seu indifferentiam ad plura numero. Dicit nanque in fine illius quæstionis, quòd non oportet quærere causam, quare natura sit communis: quia natura ipsa est causa sufficiens suæ communitatis: sed bene oportet quærere causam, qua re sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo sicut extra animam inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur natura cõmunis pluribus. Nos autem in primo non dissentimus, sed in secundo. Dicimus enim naturam ratione sui sequi vnitatem formalem: sed communitatem negatiuam fatemur non sequi eam ratione sui, sed ratione solitudinis suæ: sicut singularitatem sequi eam diximus ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudinis non conuenit naturæ ratione sui: nec ratione ipsius esse, quòd habet extra animam, sed ratione intellectus quia natus est adunata diuidere: ideo ante omnem actum intellectus nulla cõmunitas in natura inuenitur. Et sicut quærenda est causa, vnde habeat natura esse solitarium, & esse extra. quia de se neutrum habet: ita quærenda est causa, vnde habeat natura communitatem & singularitatem: de se enim neutrum habet.

¶ Causa autẽ vnde falsitas in hac Scotica processit opinione, videtur

detur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo positiuè: & sic non dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè. & sic dicit solitudinem: id est nõ cum alio, & primo modo intellexit naturam esse communem ex se, ita quòd ipsa est sibi sufficiens causa suæ communitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cũ tamen debuisset intelligere secundo modo: natura enim ex se, id est non cum alio, est indifferens & communis: sicut quando dicitur natura ex se est sola. ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de prædicato infinito, reduplicatione addita. Licet enim, ex affirmatiua de prædicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiuæ, cũ reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de prædicato infinito, sequatur negatiua de prædicato finito: non tamen econtra. Hanc enim, Homo in eo quòd homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, quòd homo, est non albus. Si enim homo in eo quòd homo esset non albus, nunquam homini coniungi posset albedo: quia quod conuenit alicui secundum quòd ipsum, conuenit ei semper necessario & per se. Apparet autem in hoc decepisse manifestè processum Scoticum: cùm enim commune negatiuè idem sonet quod non proprium, argumentatus est sic, Natura, puta humanitas, in quantum talis, non est propria alicui: ergo humanitas, in quantum humanitas, est non propria: vbi expresse patet defectus prædictus. Et quòd sic processerit, patet ex suo processu. Concluso enim sua est affirmatiua de prædicato infinito. cum concludat, ergo natura ex se est communis, id est nõ propria, Antecedens verò est negatiuum scilicet natura non est de se hic, id est propria alicui. Similiter patet ex alio processu, quem ibi inducit, scilicet humanitati Socratis ratione sui non repugnat esse in alio, ego humanitas Socratis ex se est communis: vbi apertè patet prædictus defectus. Reduplicationem enim in primo processu sonat ly ex se, seu de se, in secundo ly ratione sui, &c. Et hoc est valde notandum in hac materia, & in materia, de vniuersalibus: eo quòd hinc omnia pendẽt. Attentũ ergo oportet esse, quod hæc propositio, Natura ex se est communis, si debet esse vera, oportet quòd tam ly ex se, quàm ly communis, teneatur negatiuè secundum viam nostram & veritatem: & tunc idem est, ac si dicatur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui: quod patet esse verum. Secundum verò Scotum, ly ex se tenetur positiuè & malè: & sensus est, Natura ratione sui, siue inquantum talis, est non propria alicui: quod est manifestè falsum.

¶ Attentior adhuc sis, quòd aliud est dicere, natura, puta humani tas, inquantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere, humanitas, inquantum huiusmodi, est non propria seu communis, quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo, quòd humanitas non conuenit quòd sit appropriata alicui. Secundum verò patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quòd humanitas non conuenit, quòd sit nõ appropriata alicui. Abstrahit enim ab vtroque, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quòd humanitas esset appropriata, esset non appropriata nunquam humanitas esset appropriata alicui quia vt dictum est ex primo Posteriorum, quod conuenit alicui secundum quod ipsum præsupponit de omni, necessariò alicui secundum quod ipsum præsupponit de omni, conuenit illi rium & per se. Quòd autem naturæ ratione sui non conueniat illa communitas, scilicet supra indirectè probatum fuit, vbi dualibus rationibus deducta est falsitas illius propositionis. Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod nõ conuenit rei extra animam, non conuenit ei ratione sui. Directè ratione sui, prædicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de subiecto, nec per te ratione sui, ergo communitas prædicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito naturæ humanæ. Processus bonus in tertio primæ: conclusio autem est falsa, ergo altera præmissarum: non Maior, vt declarabitur: ergo Minor quæ est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Socrates est communis pluribus, & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere. Socrates ex se est communis pluribus. Veritas Maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui, aut est passio, aut modus, aut prædicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modò omnia ista, si committantur naturam ratione sui, ita se habent quòd sicut natura prædicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Socrate, ita ista prædicantur de indiuiduo, puta homo de Socrate, & ita sit prædicatio. Et hoc est nominatiuè in suo ordine de ipsomet indiuiduo: vt patet discurrendo. ¶ Et cõfirmatur hoc, quia in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitas formalis & communitas rationes sui secundum te. Vnde neutrius est alia causa quærenda nisi natura ipsa. ergo sicut vnitas formalis prædicatur simpliciter de Socrate: ista enim simpliciter vera. Socrates est vnus formaliter, ita communitas prædicabitur de Socrate simpliciter dicendo, Socrates est communis. Hoc est falsum. ergo, &c. Quænam est maior ratio de vnitate quam de communitate, & quare eorum, quæ sequũtur naturam ratione sui, alia prædicentur de indiuiduis, alia non. Nõ enim erit facilè fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non cõcludunt communitatem dari extra animam, sed vnitatem: ideo superfluum iudicaui adducere. Si quæ autem ex eis aut expositis ab eodem in septimo Meta. ad communitatem probandam adducerentur, non erit difficile sumere responsionem ex dictis ad duas illarum hic inductas.

AD secundi dubii euidentiam sciendum, quòd vnum, cùm dicat ens indiuisum, importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum Si loquamur de vnitate formali & vnitate numerali substantiali, quod ad propositum quod important, sic sunt idem realiter & distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt Socrates & homo: & ratione distinguuntur: eo quòd eadem res est quæ est vna forma liter & numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus, quo ad priuationes diuisionum importatas, sic dico quòd distinguuntur realiter: dũmodo non fiat vis in hoc, quòd distinctio realis sit passio entis realis, eo quòd alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: & alia est priuatio diuisionis numeralis: Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset autem impossibile in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas important. Vnde vtriusque rationis adductæ conclusio conceden da est, diuersimodè loquendo: nec aliter respondere est opus.

QVAESTIO.

Num Natura absolutè sumpta sit illa, quæ prædicatur de indiuiduis.

DVBIVM est tertiò circa assignationem quartæ differentiæ: non enim videtur verum, quòd natura absolutè sit illa quæ prædicatur de indiuiduis: quia natura absolutè sumpta, non est vniuersalis, neque communis. In huiusmodi autem propositionibus, Socrates est homo, & Socrates est animal, & similibus prædicatur vniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiam cum quæritur, an ista prædicatio, Socrates est homo, sit æqualis, vel inferioris de inferiori, non videtur posse responderi: tenendo quòd natura absolutè prædicatur, cũ illa nec æqualis, nec superior sit.

¶ Ad hoc dicendum est, quòd sicut in natura extra est considerare ipsam rationem agendi: & est considerare cõditionem eius sine qua non operatur. Verbi gratia, in colore cõsideratur natura eius ex qua est visibilis: & considerantur particularitas, quæ est cõditio, sine qua non est visibilis. Ita in natura prædicabili est cõsiderare duo, scilicet id quòd prædicatur & attribuitur subiecto, & conditionem sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Socrates est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Conditio verò sine qua ly homo, non prædicatur de Socrate, est esse vniuersale superius comune, vel aliud huiusmodi: vt enim infrà patebit, & habetur ab Ari. 7. Met. text. com. 45. Nulla res prædicatur, nisi vt habet esse in intellectu, eo quòd prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubium dico, quòd natura secundum suam rationem est id quod prædicatur de ipso indiuiduo. Est enim prædicatio rei de re. Superioritas tamen & vtilitas &c. huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis prædicationibus sit prædicatio æqualis vel superioris, dico quòd est prædicatio superioris.

¶ Nec obstat quòd superioritas non insit naturæ absolutæ quæ prædicatur: quoniã dicit S. Th. quòd naturæ absolutè, prout abstrahit ab omni esse: conueniat hæc cõditio, scilicet prædicatio de indiuiduis: sed dicit quòd res cui conuenit illa conditio, est natura absolutè, & non aggregatur ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cum dico, Socrates est homo, est sensus, Socrates est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut æquali: Socrates est habens humanitatem.

¶ Vnde valde attendenda est distinctio inter id quòd prædicatur & conditionem prædicati: qua non attenta fortè decepti sunt dicentes absolutè ex hoc textu haberi, quòd ista, Homo est animal: nec est prædicatio superioris, nec inferioris, nec æqualis. Sensus ergo literæ est, Natura absolutè quæ est prædicatur id est natura secundum conditiones sibi debitas rationes sui est id quod attribuitur singularibus: & non secundum conditiones sibi debitas ex esse in intellectu, vel singulari. cum quo stat, quòd esse in intellectu vniuersalitas & superioritas sint conditiones, sine quibus natura ipsa non prædicatur de singularibus.

Non tamen potest dici, quòd ratio vniuersalis conueniat naturæ sic acceptæ, quia de ratione vniuersalis est vnitas & communitas. Natura autem humana neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam consideratio nem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas, inueniretur communitas, & hoc falsum est: quia in Socrate non inueniretur communitas aliqua, sed quicquid est in eo, indiuiduatum est.

¶ Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, essentia substantiæ compositæ absolutè sumpta non est vniuersalis, vt species, &c. Probatur sic, Vniuersale est vnum commune multis: essentia substantiæ compositæ secundum se non est vna communis multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundum se non est vniuersalis, &c. Maior est Arist. secundo Posteriorum. Minor vero

Universidad de Deusto
Biblioteca

probatur ex eo quòd si secundum se essentia substantiæ compositæ esset vna & communis, in quocunque inueniretur illa essentia, esset vna & communis multis, quod est impossibile. Consequentia patet ex eo, quòd omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei in quocunque ponatur: vt ex primo Posteriorum apparet. Impossibilitas autem consequentis adeò est manifesta, vt Auic. dicat secundo suæ Metaphysicæ, quod nullus sanæ mentis poterit oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Socratis sibi communem esse & Platoni?

SED hic occurrit dubium circa propositionem illam, suprà quam fundatur totus processus, scilicet, Omne quod cõuenit alicui secundum se conuenit ei, in quocunque ponatur? videtur enim multas habere instantias. Motus enim secundũ se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Physi. text. Com. 15. Motus autem in cœlo positus, nequaquam, sed est velocitas vt dicitur secundo Cœli, text. Com. 18. Similiter continuum secundum se est diuisibile in infinitum ex sexto Physi. text. Com. 3. Continuum autem in re naturali positum, non cum omnium natura constantium de terminata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de Anima: tex. Com. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Physi. tex. Com. 8. & 14. Motus autem in cœlo positus caret contrario: primo Cœli, tex. Com. 20.

AD hæc & similia dicitur prænotando quòd aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundum se. Ad veritatem enim primi exigitur, quòd A vendicet sibi illud in primo, vel secundo, vel quarto modo perfectius. Ad veritatem secundi sufficit, quòd ipsi A vt sic, non repugnat illud. Ad veritatem quoque primi sequitur illud conuenire sibi in quocunque ponatur: ad veritatem secundi, non. Multa enim sunt quæ non repugnant animali in eo quòd animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autem conuenit animali in primo, vel secundo, vel quarto modo dicendi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, quòd nulla instantiarũ adductarum est contra propositionem assumptam, eo quòd omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiam & conuenientiam. Cùm enim dicitur motum esse velocitabilem in infinitum, intelligimus motui vt sic, non repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuo vt sic, non repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cùm dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt sic nõ repugnat habere contrarium.

¶ Quod si hoc non placet, dicito, quòd aliud est dicere, A in eo quòd, A conuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo quòd, A non conuenit aliquid: vt patet. Et quòd quicquid conuenit A, in eo, quòd A, conuenit omni A: quicquid autem non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Risibile enim non conuenit animali in eo, quòd animal: & tamen non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungito, quòd omnes propositiones in instantiis adductæ sunt intelligendæ negatiuè, vt sit sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, id est motus vt sic, est determinatæ velocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum, id est continuum vt sit, non est determinatæ diuisionis. Similiter motus habet contrarium, id est motus vt sic, non determinat sibi esse absque contrario: & sic secundum vtrunque modum respondendi, remanet propositio assumpta vniuersaliter vera.

Posset tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quàm ad materiam, ideo impræsentiarum pertranseo.

Similiter etiam non potest dici, quòd ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in individuis, quia non inuenitur in individuis natura humana secundum suitatem, vt sit vnum quid conueniens cuilibet, quod ratio vniuersalis exigit.

¶ Hic ponitur quinta conclusio negatiua, scilicet essentia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in singularibus, non est vniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis essentia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in individuis, non est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundum esse, quod habet in individuis, non est vniuersalis: & consequenter, nec species, nec genus nec differentia quæ vniuersalitatem supponunt.

Relinquitur ergo quòd ratio speciei accidat naturæ humanæ secundum illud esse: quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus individualibus, & habet rationem vniformem ad omnia individua, quia sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: & inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines. & ex hac, quod talem relationem habet ad omnia individua, intellectus adinuenit rationem speciei: & attribuit sibi, Vnde dicit Commentator primo de Anima, quòd intellectus est, qui facit Vniuersale istud in rebus: hoc etiam Auicen. in sua Metaphysica octauo dicit.

¶ Hic per locum à diuisione concluditur sexta conclusio affirmatiua determinatiua quæsitæ difficultatis scilicet essentia secundum esse in intellectu est vniuersalis, genus, species, differentia, &c. probatur sic. Vnum in multis & de multis est vniuersale, natura secundum esse in intellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatio Minoris, Vniformiter se habens ad multa, vt essentialis eorum imago, est vnum in multis & de multis: natura secundum esse in intellectu est huiusmodi, quia habet esse abstractum ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

AD euidentiam huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctrinam distinguendi sunt. Nota primò distinctiones terminorum in conclusione positorum Esse in intellectu cõtingit dupliciter, subiectiuè, & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidens, suo subiecto, vt albedo superficiei. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actum intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, vt dicitur tertio de Anima. text. Com. 17. Intellectus agens est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectionem recipit in se. Vniuersale duplex, repræsentando & in prædicando. Vniuersale in repræsentando in proposito est quod repræsentat rem, non repræsentando conditiones eius indiuiduales. Vniuersale in prædicando est illud quòd prædicatur de multis differentibus secundum esse.

¶ His visis, scito conclusionem illam, scilicet natura secundum esse in intellectu est vniuersalis trifariam verificari. Primò sic, Natura secundum esse obiectiuum in intellectu agente est vniuersalis in prædicando. Secundò sic: natura secundum esse subiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in repræsentando. Tertiò sic, Natura secundum esse obiectiuum in intellectu possibili est vniuersalis in prædicando.

Sciendum est secundo, quòd res extra, secundum quòd est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agente: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc positus est ab Arist. intellectus agens, Vt faciat rem intelligibilem in potentia, intelligibilem in actu, vt Com. dicit tertio de Anima. Com. 18. Fit autem actu intelligibilis res extrà intellectũ agentẽ, non per hoc quod recipiat, aut per dat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quòd eius species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extrà repræsentatur non repræsentatis conditionibus indiuidualibus: cum quibus in potentia intelligibilis erat non in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extrà, intelligibilis in actu: Habet enim ratio illa duos terminos. Vnum intra animam, scilicet speciem intelligibilem, quæ realiter producitur de nouo in intellectu possibili. Et alium extra, scilicet rem cuius est illa species, quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantum denominationem extrinsecam, scilicet quòd est abstracta ab hoc, & nunc: quod est actu intelligibilis, &c.

¶ Natura autem extrà, secundum, quòd est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra, non per hoc quod aliquid accipiat, aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius formatur ab intellectu possibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actũ intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnũ intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quàm expressa similitudo rei, rem præsentem obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterum extrà, scilicet rem quæ ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

¶ Ex his patet, quæ sit differentia, & quæ sit conuenientia inter rem obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quod obiectiuè in intellectu agente fit, & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc verò quod est obiectiuè in intellectu possibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem est, quia tam ex hoc quod est obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quod hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quod sit repræsentata absque indiuidualibus conditionibus: & cõsequenter quod sit abstracta ab hoc & nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. quod vniuersale in prædicando, est id quod in intellectu non est impossibile prædicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

¶ Primo, quod illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu Socratis & Platonis.

¶ Secundo, quod illa multa non sunt: possint tamen esse, sicut domus heptangula obiecta intellectui, est vniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

¶ Tertio, quod illa multa nec sint esse sicut Luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium Lunarum, quas impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu plurium Gabrielium, quos implicat contradictionem esse. Vniuersale primo modo vocatur à S. Thom. prima parte. q. 13. vniuersale secundum rem & secundum rationem: quia res illa realiter est in pluribus, & non solùm vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidem vniuersale, seu commune secundum rationem tantum: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tantùm. Vniuersale secundo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo. Posset tamen nomine proprio dici vniuersale secundum rationem & secundum rem in potentia tamen. Nec solùm nomina ibi imponuntur à S. Thom. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis. quæ super quatuor propositiones fundatur.

¶ Prima est, Vniuersalitas & predicabilitas non conueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

¶ Secunda est, Res materialis, quæ sola per propriam speciem cognoscitur à nobis: secundum quòd est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur absque conditionibus indiuidualibus: patet illa etiam ex dictis.

¶ Tertia est, Res immaterialis etiam Deus ipse secundum quod est in intellectu nostro, obiectiuè repræsentatur per modum rerum materialium, scilicet non representatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoscuntur à nobis secundum quòd in seipsis sunt, sed per modum rerum materialium: nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res omnis vt repræsentata absque conditionibus indiuidualibus, non magis respicit vnum quam plura indiuidua. Patet illa: quia vt abstracta est, æqualiter ad vnum & multa se habet. Nihil enim fingi potest, vnde abstractum vt abstractum vnũ magis respiciat, quam plura, vel econtra. Vnde & notanter Auic. adposuit in diffinitione vniuersalis illam particulam, secundum quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam secundum esse extrà, quam secundum propriam rationem repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentiis dicetur. Nulli augmam. patet enim iam quòd secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quòd eodem modo procedendum esset.

¶ Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rationibus terminorum clarus est. Natura nanque secundum esse subiectiuũ in intellectu possibili: nihil aliud est quam similitudo immateria lis sui repræsentatiua in illo existens. Similitudo autem immaterialis à singularibus abstracta, rem vniuersaliter necesse est repræsentet: eo ipso quo abstracta est. Si enim rem vniuersaliter non repræsentet: sed particularibus conditionibus immixtam: & non à materialibus conditionibus abstractam, non esset vniuersalis: ergo in repræsentando ipsam est vniuersalis res, secundum quòd est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturæ pro quanto repræsentat naturam ipsam non repræsentatis conditionibus indiuidualibus.

¶ Et nota quòd quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, scilicet speciem intelligibilem & conceptus: siue speciem impressam & speciem expressam: ideo secundum vtrãque speciem est vniuersalis in repræsentando. Quare autem oporteat duas species ponere, & quomodo, si Deus concesserit nobis vitam alibi dicetur. Quamuis autem conclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari: attamen primus & tertius sunt ad propositũ literæ. Intendimus enim hic de vniuersali in prædicando quòd intentionem logicam sonat, & non de vniuersali in repræsentando quod nulla intentione secunda logica dicitur vniuersale, sed ex esse proprio quod secundum rem sortitur.

¶ Literam sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agente, vel possibili tam obiectiuè, quam subiectiuè abstracta ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationem vniformem obiectiuè in prædicando, subiectiuè in repræsentando, inducens cognitionem omnium, inquãtum sunt homines: quia vt sic assimilantur. Et ex hoc quòd talem relationem: scilicet vniformitatis & similitudinis essentialis, vel repræsentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit rationem speciei, id est secundam intentionem, quæ est species, & attribuit ipsi naturæ vniformiter se habenti ad indiuidua ex hoc, quòd repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

QVAESTIO VII.

Num vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA dicta est quæstio non modica, An vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intellectus, quamadmodum dictum est. In hac quæstione primò declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S. Tho. Quartò respondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primum: quia hæc quæstio diuersimodè intellecta, diuersis modis à Philosophis determinata est, impræsentiarum Peripateticam sententiam supponendo, scilicet quòd vniuersalia non subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine vniuersalis tria intelligimus. Primò vniuersalitatem, quæ est relatio rationis. Secundo rem, quæ denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertio, aptitudinem ad essendum in multis, quæ est quid medium inter illa duo, & est fundamentum proximum quare res suscipiat illam relatiuam denominationem: ideo enim rei intellectus attribuit relationem vniuersalitatis, quia res illa aptanata est esse in pluribus: non vertitur in dubium: an illa relatio, quæ vocatur vniuersale formaliter sit extra animam: eam enim omnes ab intellectu fieri dicunt. Nec quæretur an illa res, quæ denominatur vniuersalis, quæ vocatur vniuersale obiectiue in potentia, sit extra animam. Communis enim sententia est quòd quandoque res illa est extra animam, quandoque non. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animam. Si autem res illa sit ens rationis, non ponitur extrà, vt subiectum, prædicatũ, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendum in multis sit extra animam: ita quòd absque omni tempore intellectus inuenia tur res aptanata esse in multis, quæ vocatur vniuersale in actu obiectiue. an solum extra animam sit res. Aptitudo autem ad essendum in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa complet rationem vniuersalis in actu obiectiue sumendo vniuersale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animam inueniatur totum hoc, scilicet res aptanata esse in pluribus: est quærere, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiue.

ET debes scire ad euidentiam terminorum, quòd sicut album accipitur dupliciter scilicet formaliter & subiectiue: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiuè. Subiectiuè enim accipi non potest, eo quod vniuersaliter in nulla est subiectiue cùm sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quæ relationis est. Vniuersale obiectiuè subdiuiditur in vniuersale obiectiue in actu, & vniuersale obiectiuè in potẽtia. Vniuersale obiectiuè in actu est totum hoc, scilicet res vna aptanata esse in pluribus. Vniuersale obiectiuè in potentia est res ipsa vna formaliter, non adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quæstionis positorum. Intendimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiuè in potentia: quia in his conuenimus, sed de vniuersali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absque additione, obiectiuè intelligi volumus ne in æquiuoco laboremus. Hæc de primo.

QVO ad secundum Sco. suprà 7. Met. q. 16. sequendo fundamenta sua: quòd scilicet naturam extra animam sequantur vnitas formalis & communitas, opinatur rem vnam aptamnatam esse in pluribus dari extra animam: ac hoc dicit vniuersale in actu est in rerum natura absque omni opere intellectus. Adducit quoque ad hoc multas rationes, quas in medium afferre esset limites intentionis nostræ excedere: propterea eas afferam, ex quarum solutione reliquarum debilitas innotescit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Arguit primò per locum à diffinitione ad diffinitum sic: Circumscripto quocunque actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur vniuersale in actu extra animam. Tenet consequentia, quia vniuersale obiectiuè in actu, vt distinguitur contra singulare & prædicabile diffinitur, primo Perihermenias vniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedens, probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec cõferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Socrati talem aptitudinem.

¶ Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectum intellectus: igitur præcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, vbi dicitur quòd obiectum est prius actu.

¶ Præterea, Obiectum scientiæ realis est ens extra animam, vniuersale in actu est obiectum scientiæ realis: igitur vniuersale in actu est ens extra animam.

¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Meta. sed illa fundatur in aliquo vniuersali, Probatur, quia oportet esse aliquod vnum mensuram aliarum specierum: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

¶ Præterea: Operatio seu passio realis primò & adæquatè ineſt vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum. igitur datur vniuersale extra animam.

¶ Præterea, contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia: ergo dantur vniuersalia extra animã.

¶ Præterea, Si vniuersale fit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo vniuersale est vbique & semper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuersalis Physici? & quomodo vniuersalium tantum est diffinitio? & quomodo genera & species, vniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶ Præterea, si nihil esset in re nisi singulare: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quæ est propria singulari: cõsequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

QVO ad Tertium scito nos sequentes S. Tho. ac per hoc communem Peripateticorum doctrinam oppositam in hac re proferre sententiam. Dicimus nanque, quòd illorum trium, quæ in Vniuersalis nomine intelliguntur, vnum tãtùm quandoque est extra animam, scilicet res ipsa vna formaliter reliquis duobus opus intellectus consequentibus: quod & probatur simili modo arguẽdo, quo suprà argutum est. Quicquid sequitur naturam ratione sui, simpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. sed aptitudo ad essendum in pluribus apertè sequitur naturam: puta humanitatem ratione sui. ergo aptitudo ad essendum in pluribus prædicatur simpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur ista erit vera, Socrates est aptus natus esse in pluribus: quod est impossibile. Maior manifesta fuit suprà, ex eo quòd omnia, quæ comitantur naturam ratione sui, non separantur ab ea posita in indiuiduo: & consequenter prædicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

¶ Præterea, omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illam: sed aptitudo ista, scilicet ad essendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendum in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. processus bonus, & cõclusio falsa: ergo altera præmissarum, non Maior. quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ est conclusio aduersariorum. Falsitas conclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda non est cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actum. Patet ista: quia aliter ociosè data esset talis aptitudo. Aptitudo enim est propter actum. sed aptitudo ad essendum in pluribus est huiusmodi, scilicet quòd in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actum: quia impossibilis est, vt humanitas Socratis actu sit in Socrate & Platone, aut migret de Socrate in Platonem: ergo aptitudo ad essendum in pluribus non est attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnam esse extra animam. Aptitudinem autem ad essendum in pluribus conuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudinis conditione positæ. Solitariè enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autem cùm importet separationem naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente vel possibili obiectiue.

ET Aduertas ad maiorem nostræ positionis euidentiam quòd hic accidit similis defectus Scoto illi, qui positus est suprà. Cum enim aptitudo ad essendum in pluribus sit idem, quod non repugnantia ad essendum in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in pluribus: ergo humanitati, inquantum humanitas, conuenit aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus: & consequenter humanitas est vniuersalis absque opere intellectus. Apparet autem manifestè peccatum in hoc processu, cum ex negatiua infertur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima enim propositio, quæ est negatiua veritatem habet. Secunda verò quæ affirmatiua est, est impossibilis: quod patet ex eo, quòd humanitas inquantum humanitas abstrahit à repugnantia ad essendum in pluribus, & non à repugnantia ad essendum in pluribus sicut abstrahit ab albo & non albo. Si enim humanitas vendicaret sibi inquãtum humanitas, non repugnantiam ad essendum in pluribus, nullo pacto humanitati posset conuenire repugnantia ad essendum in pluribus: & sic nec per se, nec per accidens posset repugnare humanitati esse in pluribus: quòd est manifestè falsum. Humanitati enim Socratis ratione adiunctæ hæcceitatis repugnat esse in pluribus: Consequentia tenet: quia oppositum eius quod conuenit alicui, secundum quòd ipsum nullo modo potest inueniri in illo: vt habes ex primo Posteriorum. Quamuis igitur naturæ ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tamen vendicat sibi ratione sui non repugnantiam ad essendum in pluribus: & cum eam non vendicet sibi secundum esse, quod habet in singularibus, relinquitur quòd vendicabit eam sibi secundum esse quod in intellectu sortitur. Et quia ad hoc quòd aliquid sit vniuersale in actu, exigitur quòd vendicet sibi non repugnantiam ad essendum in pluribus cùm in diffinitione eius ponatur: quod enim ponitur in diffinitione per se competit diffinito: ideo res ratione sui non potest esse vniuersalis in actu, sed quam primum est obiecta intellectui agenti vel possibili, fit vniuersalis in actu, quæ vniuersalis erat in potentia. Quomodo autem fiat huiusmodi reductio ad actum, iam dictum est, scilicet quòd ab intellectu agente fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

¶ Quod si aliquis finxerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnantiæ ad essendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat se errare propter tria.

¶ Primò, propter hoc, quòd in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu non repugnantia ad essendum in pluribus.

¶ Secundo, quia si ad vniuersale sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in pluribus, ad singulare quoque sufficit negatio repugnantiæ ad essendum in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multa singulare ad vnum tantum: & si sic est tunc humanitas, inquãtum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cùm vniuersale in actu distinguatur contra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali in vno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad essendum in pluribus, non repugnat esse in vno tantum, ergo negatio talis repugnantiæ non sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Et potest hæc ratio formari contra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tantum: humanitati inquantum humanitas non repugnat esse in vno tantum, aliter non posset saluari in vniuoco tantum indiuiduo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

QVO ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedẽs, ad cuius probationem dicitur negando consequentiam. Non enim valet res circunscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Sat enim quòd abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circunscripto actu intellectus abstrahit ab actualitate ad essendum in pluribus, & à repugnantia ad essendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur consequentia, si sermo fit de intellectu agente: quia potentia actiua non præsupponit obiectum suum, sed facit illud: Si autem sermo sit de intellectu possibili, concessa consequentia prima, non sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animam: quia fit per actum intellectus agentis. Secundo dicitur, quòd cùm vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, quòd res ipsa, quæ est obiectum, præcedat actum intellectus: & non oportet quòd modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Aristotel. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negatur consequentia, quia & si posterioritati antecedentis non obstet aptitudinem esse medium obiectu: obstat tamen illationi consequentis ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

¶ Per hoc idem respondetur ad tertium, quòd scilicet res obiecta scientiæ realis est extra animam, non modus rei obiectæ: vniuersale autem in actu nominat vtrunque, scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu nõ sequitur esse extra animam, ex eo quòd res, de qua est scientia est extra.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd vera existente maiore cõmittitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

SED contra istas responsiones instat Sco. ibi. & primo contra primam sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substantiæ: consequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

¶ Præ

¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt aliàs probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vna potentia: aliàs quilibet homo haberet duos intellectus: sed vnius potentiæ est vnum obiectum quare si præcedit actum vnius, præcedit actum alterius.

¶ Præterea, Secundum hoc non esset generatio vniuoca sine actione intellectus agentis. Dicetur fortè quòd non habeat aliquam vnitatem realem generans & genitum, sed similitudinem. Contrà, quia proximum fundamentum similitudinis est vnum quinto Metaphysicæ: sed non generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

¶ CONTRA secundam vero responsionem arguit: quia nullo intellectu considerante non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, in quantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub oppoſito modo: sed nõ sub nullo: ergo, &c.

¶ Præterea, aut ille modus est factus ab intellectu, aut non, si non, habetur intentum: si sic, ergo non est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectionem obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, præsupponendo sæpe iam dictum, quod vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem, seu vniuersalitatem. Vniuersale pro re posita in prædicamento est prædicabile, scibile est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autem pro aptitudine est modus: seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scibilis, diffinibilis: &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶ Ad primam ergo conceditur, quòd vniuersale pro eo quod in ab intellectu agente, non est in prædicamento subſtantiæ, vlterior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim etsi sic coloris vniuersaliter, vt habes, à S. Tho. Prima secundæ, q. 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiam similiter negatur antecedens: necessarium enim est vt dicitur 3. de Anima, tex. Com. 17. in anima nostra esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilem: qui non possunt esse eadem potentia cum potentia actiua & potentia passiua non sint eadem apud Arist.

¶ Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quòd responsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, quòd similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines: vel humanitates, tanquam fundamentum, & quòd vnitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo propriè dicta supra duas res habentes illam conditionem scilicet mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5 Meta. Et dato quòd vnitas esset fundamẽtum, adhuc non sequeretur, dari aliquid commune vnum vtrique: dicam enim quòd similitudo non fundatur supra vnum, quòd est generans, neque supra vnũm quod est genitum sed supra vnũ, quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est suprà committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

AD PRIMVM Eorum, quæ contra secundam responsionem adducuntur, dicitur quod præcisè loquendo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quemadmodum scientia: ita quod scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potentia, & scientia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cùm volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quòd nullo intellectu considerante, dummodo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur repræsentata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quod obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modum: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, quod modus ille fit ab intellectu agente: & cum infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, quod falsum assumit, scilicet quod prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum, simul enim vtrumque fit, intellectus enim formando conceptum rem absque hoc & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc sicut Socrates simul generat hominẽ nunc, & non prius hominem: deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, quod relatio mẽsuræ fundetur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter quæ in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quod nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali ineſt primo passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Socrate.

¶ Ad sextũ dicitur similiter, q̃ extrema contrarietatis sunt res ipsæ non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res nõ vniuersales, scilicet hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶ Ad septimũ dicitur, quod stant ista duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus, &, Vniuersale fit ab intellectu, eo quod vniuersale pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu: prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Arist. 7. Meta. tex. Commen. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicamentis vero vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur quod omnia illa verificãtur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua proposita negatiuè, vt sit sensus, Vniuersalia sunt vbique, &c. id est, naturæ ipsæ denominatæ vniuersales non terminant sibi locum neque tẽpus. Similiter dicitur id, quod subiungitur, quod forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physicæ, quæ denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerum quæ denominatæ sunt vniuersales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentiæ sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauum dicitur quòd per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoque intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum, scilicet res singularis. Primo modo accipiendo singulare, conceditur consequentia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticum est sed consequentia nihil valet, suprà enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantum numeralem.

Et quamuis haec natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quae sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quaedam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex vniuersalitate formae intellectae vnitatem intellectus concludere, quia non est vniuersalitas illius formae secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea repraesentans multos homines, constat quod illa imago, vel species statuae haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune repraesentatiuum plurium.

¶ Ex hac secunda parte capituli huius Auer. errorem remouere intendit, qui in tertio de anima. comment. 5. ex vniuersalitate formæ intellectæ voluit declarare vnitatem intellectus hoc modo. Quod est vniuersale, suam vniuersitatem retinens est indistinctum numero: forma intellecta, id est natura secundum esse in intellectu subiectiue est vniuersalis suam vniuersalitatem retinens: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius quòd est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quòd species intelligibilis repræsentat vniuersale. Hæc ratio etsi alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantum præsentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliquod duplex, scilicet in essendo & in repræsentando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cùm secundum esse vniuersalitatem fortiatur, secundum esse quoque repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari: plures homines vniuersales. Falsa autem est Minor, quia species intelligibilis nõ est vniuersalis in essendo, cum sit in singulari subiecto, scilicet intellectu possibili, qui indiuiduum quoddã est, licet immateriale. Vniuersale verò in repræsentando (vt dictum fuit) est quòd rem vniuersalem repræsentat: & tali vniuersali falsa est Maior: licet Minor sit vera & Maioris quidẽ falsitas ex eo cognosci potest, quòd tale vniuersale vniuersalitatem non habet secundũ suum esse, quo respicit subiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatẽ secundũ repræsentationẽ, quæ respicit obiectum: vnde nõ repræsentat obiecta distincta numero: sed vnũ & & idem obiectum omniũ repræsentat omnes species cuiusdem rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadẽ Socratis facies à pluribus per plures species idem omnino repræsentantes videtur Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis repræsentat naturam, non repræsentando conditiones particulares eius, vt dictum est: hæc est sententia li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

teræ in hac parte.

Et quia natura humana secundum suam absolutam considerationem conuenit, quòd prædicetur de Socrate: & ratio speciei non conuenit sibi secundum suam absolutam, scilicet humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam, secundum quod dicam esse, quod habet in intellectu: ideo nomen Speciei non prædicatur de Socrate, vt dicatur, Socrates est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Socrate, vel secundum suam absolutam considerationem, secundum quam conuenit homini, scilicet inquantum est homo, quicquid enim conuenit homini, inquantum est homo, prædicatur de Socrate.

¶ In hac parte tertia capituli huius talem obiectionem ex supradictis excludere intendit, quia quòd prædicatur de prædicato prædicatur & de subiecto, sed species prædicatur de homine, quòd est prædicatum respectu Socratis, ergo species prædicatur de Socrate, & sic Socrates erit species. Conclusio est falsa. Maior vera ex anteprædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex supra posita distinctione eorum quæ conueniunt naturæ, manifestat simul ex hoc insinuans quàm conueniès tradita fuerit doctrina, cum ex ea difficultates accidentales dissoluuntur. Cùm enim dictum sit, quòd triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædam scilicet absolutè, & quædam secundum esse in intellectu, & quædam secundum esse in singulari, eo quòd conueniunt naturæ secundum esse in intellectu, non conueniunt ei absolutè, neque secundum esse in singulari cùm opposita sint, & ideo prædicto processu error accidit, quia denominatio specifica homini secundum esse in intellectu conuenit, & concluditur de homine secundum esse in singulari, dum infertur, ergo Socrates est species. Vt autem ad formam argumenti dici possit, innuit talem distinctionem, Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo vt prædicato, id est secundum quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Socratis, scilicet homine, secundum id secundum quòd homo prædicatur de Socrate, secundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Socrate, secundum suam naturam, & hoc modo Maior est vera, Minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non vt prædicato, id est non secundum illam rationem, quia illud prædicatum de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine inquantum homo est prædicatum Socratis, id est non prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Socrate, eo quòd homo prædicatur de Socrate secundum suum esse quidditatiuum absolute, species autem prædicatur de homine non secundum eius esse quidditatiuum, sed secundum esse quod in intellectu habet, & hoc modo Maior est falsa, Minor autem vera semper, ergo altera præmissarū est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, quod ratio speciei non conuenit homini secundum suam absolutam considerationem, secundum quam conuenit sibi prædicari de Socrate, quia sic oportet etiam conuenire Socrati (vt supra dictum fuit) sed conuenit ei secundum esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Socrate.

Et tamen prædicari conuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipsam omnia tem eorum, quorum vnum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus qua similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quod significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse, quòd habet extra animam, vt albedo vel nigredo sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis vel differentiæ.

¶ In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidam tacitæ obiectioni, quæ talis est, Quod per se prædicatur de speciebus conuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & Boue, ergo ly genus, conuenit ipsis speciebus, & sic homo erit genus & similiter Bos. Maior est ex terminis nota, implicat enim quod aliquid per se prædicatur de aliquo in quocunque modo per scitatis & non conueniat illi. Minor probatur sic, Illud, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis. sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, ergo genus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quod quælibet pars diffinitionis in recto in primo modo perfectitatis conuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus.

¶ Similiter omnino potest argui de specie respectu individui, cum etiam in diffinitione speciei ponatur prædicari de individuis, & sic videtur quod malè dictum sit, Socratem non esse speciem. Huius obiectionis in litera motiuum tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

¶ Responsio autem in residuo ponitur, in quo ad plenam materiæ huius discussionem duas distinctiones innuit. Prima est, prædicari dupliciter capitur-scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et debes scire, vt terminos intelligas, quod in hac propositione, Homo est animal, sunt tria: scilicet ly homo, ly est, & ly animal, quæ extra animam nihil aliud sunt, quam natura humana importata per ly homo, & natura sensitiua importata per ly animal, & vnitas seu coniunctio earum inter se importata, per ly est. hęc enim tria intellectus apprehendens in secunda sua operatione format hanc propositionem, Homo est animal, qua formata reflectendo se super illa tria, vt terminant actum sui componentis adinuenit & attribuit eis quasdam relationes, & ly homo, attribuit relationem subiecti, & ly animal, relationem prædicati, & ly est, relationem prædicationis. Vnde prædicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter verò seu materialiter est coniunctio rei prædicatę cum re subiecta. Similiter cùm intellectus apprehendit naturam sensitiuam, & reflexerit se super illam, vt stat sub actu eius, viderit que eam vt sic indifferenter se habere ad species in quibus primo ia sperexerat naturam illam saluari, attribuit naturæ sensitiuæ, seu animali obiecto relationem generis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus autem fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, puta sensitiua, & sic patent termini distinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum est, quòd cùm genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione sua prædicationem fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine, vel Boue, neque prædicationem formalem, quia in diffinitione rei non ponitur res secundæ intentionis, consequens est quòd genus formaliter sumatur, quando diffinitur à Porphyrio.

SECVNDVM est, quòd in diffinitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, quòd prædicari de pluribus positū in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, scilicet pro relatione prædicationis: vna enim relatio potest cadere in diffinitione alterius, ita vt conceptus relationis, quæ est prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Thom. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducendum est, quòd aliquid dicitur prædicari de specie dupliciter. Vno modo, vt res denominata prædicabilis de speciebus, & sic animal prædicatur de homine & Boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus & sic genus, in cuius diffinitione ponitur prædicari de speciebus, prædicatur de ipsius speciebus. Sicut aliquid dicitur disgregatiuum visus dupliciter. Vno modo vt res denominata disgregatiua visus. Alio modo, vt id, quo res denominatur disgregatiua visus quemadmodū dicitur disgregatiua visus, cum in diffinitione eius ponatur, disgregare visum. Et sicut stant ista duo simul, scilicet quòd res diffinita per disgregare visum est albedo, & nō nix, res autem denominata disgregatiua visus est nix & nō albedo, ita præcise in proposito stant ista duo simul, scilicet quòd res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res autē denominata prædicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal, ita quòd res diffinita per prædicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res autē denominata prædicabilis est genus materialiter, nō formaliter. Vnde in litera dicitur, quòd ratio prædicabilitatis clauditur in hac intētione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit nō est ipsa intentio generis, sed res, cui etiam ipsa intentio generis attribuitur.

¶ Ex quibus patet responsio ad obiectionē, quia loquendo de eo, quòd per se prædicatur de speciebus, vt res denominata prædicari, vera est Maior, sed falsa Minor: loquēdo autē de eo quod per se prædicatur, vt ratio denominandi falsa est Maior, licet Minor sit vera: Vnde cùm semper altera præmissarū sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic vti poteritis, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, quòd prædicatur de homine & Boue denominatiuè est animal, quòd autē prædicatur formaliter de homine & Boue, est genus, de prædicabili denominatiue falsa est Minor, de prædicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu individuorum ad differentiam, proprium & accidens, & reliqua huiusmodi, soluēs multas obiectiones illacescet tibi veritas multarum propositionum, quæ obscurę apparent. Residuum capituli est Epilogus, per se patent, & cætera. *Quod*

CAPVT V.

Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quasi compositum, sed tantum forma, non item comparatur compositorum essentiæ, & quod ex esse & essentia sint composita. Quasi denique intelligentiæ effectiuè sint a Deo ex actu & potentia compositæ, multiplicuer ostendens.

NVNC restat videre secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis, scilicet in anima, intelligentiis & causa prima. Quamuis autem causa prima simplicitatem omnes Philosophi concedant, tamen compositionem materiæ & formæ in intelligentiis & animabus quidam nituntur ponere, cuius positionis fuisse dicitur Auicebron Autor libri, Fontis vitæ. Hoc autem dictis Philosophorum reperitur esse contrarium, quia eas substantias a materia separatas nominant, & absque omni materia esse probant, cuius demonstratio potissima est ex virtute intelligendi, qua in eis est. Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quod separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per virtutem substantiæ intelligentis, secundum quod recipiuntur in ea, & secundum quod aguntur per eam: vnde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas à materia, ita quod nec habeat materiā partem sui, neque etiam sit sicut forma impressa materiæ, sed est de formis materialibus.

¶ Hic incipit tractatus secundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de essentiis substantiarum simplicium, quemadmodum tradita est de essentiis substantiarum compositarum. Facit autem sex in præsenti capitulo. Primò declarat, quod essentia in simplicibus nō significat compositum quid ex materia & forma, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentiis substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quartò declarat intelligentias habere esse effectiue à Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorum agit. Præmisso igitur primo concordi sententia Philosophorum de simplicitate omninoda primæ causæ, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Contra hos talem conclusionem ponit, Omnis substantia intellectualis est immaterialis, id est composita ex materia & forma, & independens à materia: quam sic probat, Omne patiens, vel agēs, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu, ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quo ad tres sui partes ex eodem medio probatur: scilicet ex hoc quòd intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima. tex. Com. 11. & 15. agens autem rem immaterialem oportet esse immateriale, eo quòd agens non potest esse ignobilius suo effectu, vt dicitur 3. de Anima text. Com. 18. & text. Com. 40. recipere quoque immateriale non potest res Immaterialis, vt patet 1. de Anima, Com. 5. vnumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innotescit, quòd habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autem ab omnibus conceditur. Fruſtra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cùm vnumquodque sit propter suam operationem, vt dicitur 2. Cœli. text. Commento 17.

Nec potest dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia quælibet, sed materia corporalis tantum: Si enim hoc esset ratione materiæ corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, nisi secundum quod stat sub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia à forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & alia forma, sed quod à materia abstrahuntur. Vnde in anima intellectiua & intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, set hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est sibi compositio formæ & esse. Vnde in commento nonæ propositionis libri de causis dicitur: quod intelligentia est habens formam & esse, & accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, vel essentia simplici.

¶ Quod posset aliquis credere rationem factam recipere responsionem, ideo intendit hic excludere responsionem: quæ posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter & dicere quod maior est vera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, quod omnis substantia intellectualis est immunis à materia corporali, non autem à materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶ Contra hanc fugam instatur ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te, ergo forma corporalis est id vnde materia habet, quod impediat intelligibilitatem, hoc est impossibile, ergo à destructione consequentis, &c. consequentia est nota ex terminis. Cùm enim materia corporalis duo dicat, scilicet materia, & ly corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impeditur intelligibilitas in actu, restat quod hoc impedimentum sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiam, nisi formam corpoream, ergo ex forma corporali seu corporea oritur, quod materia impediat intelligibilitatem in actu. Falsitas autem consequentis probatur sic, Omnis forma non concepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima tex. Cō. 12. Forma corporea est forma secundum se non concepta cum materia accipitur enim distincta contra materiā, ergo forma corporea secundū se est actu intelligibilis. Tunc vltra Nihil secundum se actu intelligibile ex se impedimētum præstat intelligibilitati, forma corporea est homini, ergo forma corporalis non est id vnde materia impedimētum intelligibilitatis sumat, quod erat probādum. Est igitur tam anima intellectiua, quàm intelligentia quælibet non composita ex materia & forma. Si accipiamus compositionem ex materia & forma vniuocē, prout scilicet materia & forma nominant partes essentiales rei, quemadmodum dictum est, substantias aliquas esse compositas, in præcedentibus, sed est in eis aliud genus compositionis, scilicet ex formæ esse, de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intenti, scilicet quod essentia in substantiis intellectualibus non significat compositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit.

Et quomodo hoc sit planum est videre. Quæcunque enim ita se habent adinuicem, quod vnum est causa esse alterius, illud quod habet rationem causæ, potest habere esse sine altero, sed non conuertitur. Talis autem inuenitur habitudo materiæ & formæ, quòd forma dat esse materiæ: & ideo impossibile est esse aliquam materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formam sine materia: forma enim non habet in eo, quod forma dependentiam ad materiam, sed si inueniantur aliquæ formæ, quæ non possint esse nisi in materia, hoc accidit eis secundum quòd sunt distantes a primo principio, quod est actus primus & purus. Vnde illa formæ, quæ sunt propinquissima primo principio, sunt formæ per se sine materia subsistentes: non enim forma secundum totum genus suum materia indiget, vt dictum est & huiusmodi formæ sunt intelligentiæ: & ideo non oportet set essentia, vel quidditates harum substantiarum sint aliud, quam ipsa forma.

¶ Intendens in his verbis declarare, quomodo essentia in substātiis simplicibus significet formam tātum tali ratione hoc probat: Quæcunque ita se habent, quòd vnum est causa esse alterius, & non econuerso: illud q̄ habet rationē causæ, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habēt, quòd forma causat esse materiæ, & nō econuerso, ergo forma potest esse sine materia, & materia non sine forma. Tunc vltra, Essentia intelligentiarum non est composita ex materia & forma, & non potest esse materia tantum, ergo est forma tantum.

ET NOTA quod maior propositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, quòd id quod est causa alterius, &c. idem numero potest esse sine altero, & sic non assumitur à nobis, quia est falsa & extra propositum. Falsa quidem: quia subiectum causat esse propriæ passionis, & non econtra: & tamen subiectum non potest esse sine propria passione. Extra propositum verò, quia nolumus concludere, quòd forma quæ est in materia: fit sine materia: sed quod aliqua forma non exigit materiam. Alio modo intelligitur Maior, quo id quòd habet rationem causæ secundum suum ordinem, potest esse sine altero, id est secundum aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est vera, & ad propositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit a causato, consequens est, vt aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causam. Ad propositum verò, quia intendimus concludere, quòd forma secundum suum genus non dependet à materia, ita quòd aliqua forma potest inueniri separata. Vnde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habens esse materiæ: sed forma sine additione aliqua ad insinuandum quòd loquimur de forma, vt forma, est, non vt talis vel talis. Patet autem Minor illa ex nono Metaphysi. text. comment. 13. & 15. vbi habetur quòd actus est prior potentia simpliciter & independens ab ea. Ex eo enim quòd forma essentialiter est actus materia autem essentialiter potentia, si actus secundum totam suam latitudinem non dependet à potentia, consequens est quòd forma secundum totum suum ordinem non dependet à materia. Materiam autem, cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere à forma sine qua actualis non inuenitur: & sic patet Minor: quia forma absolute in eo quòd forma, dependet à materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non econuerso. Quod vero alicui actui conueniat, quòd non inueniatur nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quòd actus: & similiter quo aliquæ non sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione, formæ quæ attenditur penes distantiam à primo principio Deo glorioso, & propinquitatem

ad pri

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad primam materiam, vnde tales formæ non solùm causant esse materiæ, sed & ipsæ causatæ sunt quodammodo à materia. Causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secundo Ph. text. Commen. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis & forma tantum.

QVAESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria facienda sunt primò ponetur Scoti opinio, secundo ponetur opinio San. Tho. tertiò respondebitur rationibus in oppositum.

QVO AD primum Scotus in 2. sententia. distinct. 12. quæst. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguitque ad hoc probandum multipliciter.

¶ Primò sic, Non minus dependet accidens à substantia quam materia à forma, sed accidens potest esse sine substantia, vt patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

¶ Præterea, absolutum distinctum & prius alio absoluto potest esse sine illo absque contradictione, materia respectu formæ est huiusmodi, ergo potest esse sine forma, minor est euidens, maior probatur, quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphys. tex. Commen. 16. priora sunt, quæ possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis.

¶ Præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.

¶ Præterea, quicquid Deus immediatè creat, immediate conseruat vel conseruare potest, sed materiam Deus immediatè creat, ergo immediatè conseruare potest, ergo sine omni forma.

¶ Præterea, Cùm nihil Deus extra se necessario velit ex hoc quòd vult materiam esse, non est necesse quod velit materiam esse, nisi propter necessariam connexionem vtriusque, sed inter materiam & formã non est talis necessaria connexio, ergo, &c. Quod autem non sit talis necessaria connexio inter materiam & formam, probatur, quia tunc sequeretur, quòd materia determinaret sibi necessariò aliquam determinatam formam. Probatio consequentiæ, Quod determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & quòd determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim quòd de necessitate est homo necessariò est hic vel ille homo, consequens autem est falsum, materia enim nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur, quòd materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quòd sit. Confirmatur, Quicquid cõtingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formã, ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur ad huc, quòd si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, quòd etiam de necessitate determinat sibi vnum indiuiduum solum illius generis, quia vnum essentiale & vnum singulare est impossibile dependere à pluribus essentialiter eiusdem generis, materia autem est vna essentialis & singularis, ergo impossibile est, quòd dependeat à pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessario determinat sibi genus formæ, necessario quoque determinabit sibi aliquã vnam formam, quod falsum est. Hæc de primo.

QVO Ad secundum S. Thoan prima parte. quæst. 96. articulo primo, & in quæstionibus de potentia Dei. quæst. 4. articu. primo, & in quolib. quæst. 3. articu. 1. confirmat id ¶ quod hic dicit, scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus.

¶ Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia simul esset, & non esset: hoc implicat contradictionem, ergo: probatur consequentia quo ad secundam partem, quia quo ad primam ab aduersariis conceditur. Impossibile est effectum formalem separari à forma, sed existere est effectus formalis formæ, sic enim diffinitur, Forma est quæ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existẽtiam sine forma. Sicut enim impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus autem primus, cuius est dare esse, idem est quod forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absque omni forma sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim quod materia existit, sequitur quod sit in actu, ex eo autem quod est absque omni forma, sequitur quod non sit in actu. Huic rationi dat Sco. quandam responsionem, quæ quia non nisi chimerica, & tanquam indigna de qua verba fiant, omittatur, quolibet enim proferente contraria solicitum esse stultum est, ait Arist. à quo didicimus in libro nono Metaph. quid sit actus & quotuplex.

¶ Secunda ratio S. Tho. ad hoc idem est ista, Omne indiuiduũ determinatum ad genus completum vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiue, materia sola neque per se neque reductiue est in aliqua certa specie, ergo materia sola non potest esse indiuiduum quodcunque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo quod indiuiduum omne tam completum, quàm incõpletum, si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter indiuiduum generis, vt hæc substantia, hæc anima, &c.) non continetur sub genere per se, vel reductiue immediate: sed mediante specie, inter genera, enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediant principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dictũ Sco. 5. arg. ibi enim ipse expresse assumit, quod quid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potes etiam ex dictis Sco. ibi argure ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substatiæ, ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ (altrem reductiue, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus, ergo, &c.

¶ Hanc veritatem approbat Arist. (vt ipse Sco. confitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Arist. hanc conclusionem tenuisse, scilicet ex hoc, quòd Deus nõ potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physico. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisè fundamento quod S. Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam cõclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantum de actu & potẽtia, ita quod ex natura actus & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia concludit Auer. quod duo contradictoria essent simul vera, vt deductum est &c. Auicenna quoque in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expresse materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicalium principiorum vitanda est, Hæc de secundo.

QVO AD tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis dependet posterius à priori, quam prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma ergo magis dependet accidens à subiecto, quam materia à forma. Forte diceretur (ait) quòd materia non est prior, sed posterior forma. Contra, nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, vt arguatur sic, Quandocunque sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocunque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quòd ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocunque priore ordine perfectionis, sed ita est, quòd materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, quòd scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocunque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma: Tunc vltra. Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶ Primò dicitur, quòd forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine, albedo tamẽ est prior superficie habente esse album, vnde in proposito cùm sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura oporteret ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundò, dicitur quòd aliud falsum ibi assumitur, scilicet quòd ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando infra limites naturæ finitæ, cum enim actus sit prior potentia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, quàm infinitus, vt patet ex nono Metaphysic. text. Comment. 15. & 12. & text. Comment. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est quòd secundum Aristot. & veritatem ordo perfectionis, sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius, Id quòd est prius natura ratione & tempore, est simpliciter prius: ordo perfectionis prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur perfectionis est prior simpliciter. media quoque propositio est Aristot. Octauo Physic. text. Comment. 79. vbi expresse loquitur in natura finita ad probãdum, scilicet motum circularem esse primum. Vnde ad probationem, concesso, quod prio ra generatione sunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentia, ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectum, oportet tamen prius agens in se perfectum esse, vt dicitur 12. Metaph. tex. Com. 40. Hic aduerte tu, quòd oportet mendacem esse memorem: in quæstione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit, &c.

¶ Tertio dicitur, quòd dato toto processu, vltima consequentia nihil valet, falsum est enim, quod omne prius possit secundum rem absolui à posteriori quolibet (vt ad secundum dicetur.

¶ Sed contra primam responsionem, quæ ponit materiam non habere propriam existentiam: sed eam mendicare à forma, instatur sic: Cuicunque conuenit actu causare pro aliquo signo, conuenit & existere pro eodem signo: sed materiæ primæ in primo signo, quo recipit formam, conuenit causare, ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam formæ, ergo propriam. Et confirmatur quia materia aut causat compositum, & recipit formam, quando existit, aut quando non existit: non quando non existit ergo quando existit, ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia, quia existentia formæ sequitur, totum cõpositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat, à suo effectu materia autem causat existentiam compositi & formæ: ergo non mendicat existentia ab eis, &c.

¶ Ad hæc dicitur, quod sufficit causæ pro quolibet instanti temporis quod actu causat habere existẽtiam: nec apparet necessariũ, quòd pro quolibet signo naturæ insit existentia sibi: quo inest causalitas: ordo enim naturæ talis est in eodem instanti temporis, quòd scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentiæ aduenit: quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existunt. Ad formam autem primæ instantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit: quando enim est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet causa vt causa non mendicet à suo effectu: tamen causa materialis mendicat à suo effectu, quæ est eius causa in altero genere causæ: eo quod causæ sunt sibi inuicem causæ, quinto Metaph. text. com. 2. Oportet autem has responsiones à Scotistis admitti: quia cùm Sco. Ponat secundo sent. distin. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione prædicamentali, licet non distinctum realiter à re cuius est, oportet essentiam materiæ ex natura rei habere habitudinem ad suam euidentiam, vt potentia ad actum. Et tunc potest argui sic, Essentia materiæ, vt distincta cõtra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causæ materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eam, similiter stando in illo signo: aut essentia materiæ recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non est, &c.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, quòd non sola dependentia sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur quòd vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter: ista enim est vera, Quæcunque possunt esse sine aliis & alia, non sine ipsis sunt priora, sed non conuertitur, quæcunque sunt priora possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis.

¶ Et nota quod maxima illa Scotica, Omne prius absolutum, &c. non potest saluari, etiã sequẽdo viam Sco. quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, q̃ partes essentiales simul sumptæ sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo quod prædicamentum quantitatis est absolutum prius prædicamento qualitatis, præsertim, quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur, aut finita, aut infinita, non infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc cum oporteat esse lineatã, aut ergo linea recta aut curua, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quæ termino, vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares.

¶ Ad tertium quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma enim etsi non sit de essentia materiæ, est tamen de essentia materiæ existentis.

¶ Ad quartum dicitur, quod cum medium sit duplex effectiuum & formale, quicquid immediatè Deus causat effectiuè, potest absque media causa effectiua conseruare, non autem absque media causa formali, quale medium est forma respectu materiæ.

¶ Ad quintum negatur, quod inter materiam & formam non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est Maior, per id autem quod additur scilicet secũdum quod necessariò est homo, necessario est hic, vel ille homo, nil aliud habetur, nisi quod quia materia necessariò determinat sibi genus formæ, ideo materia non potest esse sine hac, vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia. A necessariò est homo, ergo A necessariò est hic vel ille determinate, sed vage: & sic conceditur, materia necessariò determinat sibi formam, ergo necessariò determinat sibi hanc vel illam formam, non determinate, sed vage.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid cõtingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, cõtingenter se habet ad genus ipsum, eodem modo respondetur, distinguendo contingenter se habere ab quolibet determinate, vel vage. Primò enim modo falsa est Maior. Secundo verò falsa est Minor, materia enim non contingenter, sed necessario se habet ad quamlibet formam indeterminate, & vage.

¶ Ad aliam probationem, dicitur, quod vnum essentialiter vnum & singulare negatiuè, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere in esse à pluribus eiusdem generis indeterminate & vage, secundum quod illa plura habent vnam rationem cõmunem, sicut in proposito omnes formæ conueniunt in hoc quod dant esse actuale. Reflectè hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte persuadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figuræ, nullam tamen sibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiæ compositæ & substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substantiæ simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur duæ aliæ differentiæ; & vna est, quod essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum, sed vt pars, quod accidit propter materiæ designationem, vt dictum est, & ideo non quomodolibet prædicatur essentia rei compositæ de ipsa re composita. Non enim potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, qua est sua forma, non potest significari nisi vt totum, cum nihil sit in ea præter formam, quia formam recipiens, & ideo quocunque modo sumatur essentia substantiæ simplicis, de ea prædicatur. Vnde Auicenna dicit quod quidditas substantiæ simplicis est ipsummet simplex, quia non est aliquod recipiens ipsam.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentiis substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, quòd essentia substantiæ simplicis significat formam tantum, essentia autem substãtiæ compositæ significat compositum quid ex materia & forma: vtraque pars differentiæ patet ex supradictis. Secunda differentia est, quòd essentia substantiæ compositæ potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiæ simplicis. Vnde oritur, quòd quia prædicatum non debet habere rationem partis quòd essentia substantiæ compositæ quandoque prædicatur de ea: & quandoque non cùm scilicet significatur vt pars. Essentia autem substantiæ simplicis, quia vt pars denotabilis non est, semper prædicatur de eo, cuius est.

AD EVIDENTIAM huius differentiæ notandum: quia primo aspectu apparet falsa ex eo quòd patet quòd in positis nominibus substantiis separatis: possunt significari earum essentiæ in abstracto & in concreto, & consequenter vt totum & pars: possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inspicienti oppositum illucescit. Considerandum enim, quòd loquimur de essentiis rerum & conditionibus earum, quæ eas sequuntur, & non de illis quæ ex solo opere intellectus fiunt: essentię enim substantiarũ compositarum ex eo, quòd duas partes realiter habent, seu ex eo, quòd sunt formæ in materia, ex se habent vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cùm enim significat formam illam in habente seu deferente, significatur vt totum & concretum, vt homo: cùm autem significat illam, non vt in habẽte seu differente, sed per se significat in abstracto & per modum partis, vt humanitas. Essentiæ autem substantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non habẽt quòd significentur in concreto & in abstracto, vt totum & pars & cætera. non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modum rerum compositarum: ideo, vt dicunt Comment. 12. Metaphys. comment. 39. & Sanct. Thom. prima parte. quæst. 13. fuit necesse, in illis formare abstractum & concretum, & intelligere eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic quòd essentia substantiarum compositarum, ex se habet, quòd significabilis sit per modum totius, & partis, essentia autem simplicium ex se non habet, quòd significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum: & ideo diuersitas, quæ est inter abstractum & concretum in substantiis compositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quæ est inter subiectum deferens & formam delatam. Diuersitas autem, quæ est inter abstractum & concretum in substantiis separatis, non est id ex parte intellectus: vt Commentat. ibi dicit. Et propter hoc dicit Auicen. quòd quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

CIRCA hanc particulam est vnum dubium, An verum est, quòd in substantiis separatis idem sit quidditas, & id cuius est, id est

Universidad de Deusto
Biblioteca

id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. Thom. in quolib. 2. q. 2. arti. 2. dicit quòd cum apud Arist. 7. Meta. tex. com. 20. & 21. in his quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & intelligentiis aliis à prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima, natura & suppositum distinguuntur siue quidditas, & id cuius est. Ex alia parte, 3. de ani. Com. 9. dicit in separatis à materia idem est, quòd quid est & id, cuius est. Et in prima parte, S. Thom. q. 3. arti. 3. expresse hoc dicit quòd & apparet hic autoritate Auicennæ.

AD intellectum huius difficultatis est notandum, quòd cum nomine Naturæ intelligatur id quòd per diffinitionem significatur, nomine autem suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi à natura.

¶ In substantijs siquidem materialibus suppositum differt à natura dupliciter secundum rem, & vltra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsece, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecum includit quòd non includit natura, scilicet principia indiuiduationis. Si enim Socrates diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ non ponitur in diffinitione naturæ humanæ. Differt secundo extrinsece, quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum, scilicet esse actuale existētiæ, quòd non includit natura, existentia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quæ tamen caderet in diffinitione Socratis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, vt patet.

¶ In substantijs autem separatis aliis à prima suppositum differt à natura duobus modis tantùm, scilicet extrinsece secūdum rem & secundum rationem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quòd non includat natura, quia non indiuidua tur per aliquod positiuum contrahens naturam specificam, quòd sit velut differentia indiuidualis suppositò intrinseca, sicut est in substantijs materialibus. Sed quia in eis, vt patebit, existentia differt realiter à natura, quæ primò, vt dictum est, est actus suppositi, ideo suppositum in eis differt extrinsecè à natura, addit enim extrinsecè realitatem existentiæ. Differt secunda secundum rationem, vt patet. In Deo verò gratioso suppositū vno modo tantum differt, scilicet secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, quòd vtraque pars dubij est vera aliquo modo, & quòd in substantijs separatis differunt, secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinseca differentia differunt secundum rem, & quod sint idem quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem, hanc autem esse mentem S. Th. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facilè innotescere potest.

Secunda differentia est, quia essentia rerum compositarum ex eò quòd recipiuntur in materia designata, vel multiplicantur secundum diuisionem eius, contingit quòd aliqua sint idem specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet quòd inueniantur plura indiuidua eiusdem speciei in illis substātijs. Sed quotquot sunt indiuidua tot sunt species, vt Auicenna dicit expresse.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur quòd differūt etiam in hoc essentia substantiæ compositæ & essentia substantiæ simplicis, quòd essentia substantiæ compositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantiæ simplicis, id est separatæ à materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit vnam eius speciem, & distinguitur specificè ab alio. Et fundamentum est in duabus propositionibus quarum prima est, Cum actus sit, quod diuidit & separat. 7. Meta. text. com. 49. omnis diuisio aut est formalis aut quantitatiua, vt Aristo. in quit. 3. Meta. tex. Com. 11. & Commentator primo Physicorum. com. 6. Secunda est, Formæ specificæ, sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur quod formæ specificæ quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materiæ per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei, & formali quidem carēt. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret, & formali quidē ex eo quod species specialissima est, quantitatiua autem ex eo, quod non est recepta in materia, quam sequitur quantitas & ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

QVAESTIO IX.

Num quælibet species substantiarum separatarum. vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA HANC partem occurrit quæstio, An quælibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduum. In hac quæstione tria sunt facienda. Primò ponetur opinio Scoti cum fundamentis. Secundo ponetur veritas Peripatetica: tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scotus secundo sententiarū distin. 3. q. 7. opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis.

¶ Primò sic. Omnis quidditas quantum est de se est communicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentiæ est de se communicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset communicabilis, vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas, secundum eidem catholicam, conuenit quidditati diuinæ quæ summe perfecta est. Nec ratione imperfectionis quia communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quæ sunt imperfectæ. Cum ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera.

¶ Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, absque contradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absque cōtradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quod implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc: est enim vniuersalitas opposita hecceitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

¶ Præterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annichilare isto annichilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero, nisi anima intellectiua remanēte eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiuè.

¶ Præterea, Animæ intellectiuæ distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

¶ Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quòd quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eam saluandam venit non autem venit ad saluādam naturam angelicā. quia tota non ruit. Ecce, quòd Aug. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatum, quòd non potest esse verum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multæ naturæ angelicæ lapsæ totaliter essent, humana autem tantum vna, cum humana non sit nisi vna.

¶ Præterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum vnamquanque speciem fecit Deus Angelos.

¶ Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. quòd prædicta opinio est damnata Parisiis in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, quod quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posit eiusdem speciei facere plures, error.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombeta quod ista sententia non est damnata vbique, dato quòd Parisiis sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua Vniuersitate famosa, vbique est damnata, aut suspecta de hæresi, non solùm autoritate diœcesani, sed etiam autoritate domini Papæ, vt patet extrà de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

QVO AD secundum, veritas Peripatetica ab Aristot. Commentatore & S. Thom. accepta est, quod quælibet intelligētia cōstituat vnam speciem, ita quod non posint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et S. Thomæ quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, artic. 8. & in secundo contra Gent. cap 93. & in prima parte. q. 50. artic. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, vnde enim principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia nō habet tale principium distinctiuum, numerale, ergo. Minoris probationem habes supra immediate ante quæstionem. Et nota, quòd hæc ratio est sumpta ex 12. Metaph. text. Commen. 49. vbi fit hæc consequētia, Cœlum, id est primum principium est vnum specie & plura numero, ergo est materiale, vnde expresse datur intelligi, quòd immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Scot. expresse dicit loco prælallegato, quòd opinio sua est contra Arist. ideo omittam autoritates.

¶ Secunda ratio S. Thom. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum habens tres partes, scilicet sphæram generabilium & corruptibilium, corpora cœlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hæc habetur, 12. Metaph. tex. Comment. 2.

¶ Secunda propositio est, quòd ordo est duplex scilicet per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, vt species quæ sunt sicut numeri. 8. Metaphys. text. Comment. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, vt dicitur tertio Metaphys. text. Comment. 11.

¶ Tertia propositio est, q̄ ea pars vniuersi, in qua est ordo per se purus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidēs ex 12. Meta. text. Com. 5. vbi cōparatur prima pars vniuersi filijs familias, quibus nihil ordinatum per accidēs ineſt. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod cadit ordine per accidens nō habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi vniuersi caret ordine per accidens, ergo non habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negant Arist. in hac parte sicut & alibi, ratione probatur sic. Non minus excluditordinem per accidens suprema pars vniuersi, quam media pars: cum supremum sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine consistat, & ordo per accidens sit imperfectum quod & deficiens ab ordine per se, imo ordinatum per accidens est inordinatum, eo quòd per accidens est conditio diminuens ratione ordinis: sed media pars excludit ordinem per accidens, vt patet: corpora enim cœlestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi vnus Sol, vna Luna, &c. ergo suprema pars vniuersi à fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium respondetur argumentis Sco. Et ad' primum quidem, vt terminos Theologicos admisceamus: quia argumentum theologicum est, dicitur quòd communicabilitas est triplex. Quædam cum diuisione essentiæ, sicut vniuersale communicabile est particularibus. Quædam vero absque diuisione aliqua essentiæ & esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis. Quædam per assumptibilitatem ad hipostasim vnionem, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit communicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est Maior: nulla enim essentia creata ist illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoque est Maior, vt patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in communi non descendendo determinate ad hoc, vel illud communicabile, concesso toto argumento, non concluditur quòd quidditas angelica sit communicabilis, sicut vniuersale particularibus. Committitur enim fallacia consequentis à superiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo repugnat intelligentiis propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentiis propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione, quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

¶ Ad secūdum dicitur distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, vt verbis S. Tho. vtar. Alio modo ex parte intellectus tātum. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secūdo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cum enim vniuersalitatis fundamentum ex parte rei sit, inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fūdamentum verò ex parte intellectus sit præsentatio illius quidditatis non repræsentatis conditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroque modo, scilicet ex parte rei & intellectus: quòd vtroque fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis & ex parte intellectus: quia repræsentatur absque hic & nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantum, quòd altero tantum fulcitur fundamento, scilicet repræsentatione, &c. ita quòd eius vniuersalitas ex hoc solo habetur, quòd obiectiue in intellectu ponitur: cui obiicitur res secundum conditiones quidditatiuas non indiuiduales vt sic: & hoc modo quidditas intelligentiæ est vniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificum esse ibi idem habeat principium, quia tamen repræsentatur vt talis res non vt hoc: quia non repræsentatur secundum quod in se est, sed secundum modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuid uum illius naturæ: ideo est vniuersalis, vt obiecta est tantum. Ex hoc eodem modo est prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, scilicet nec aptitudine: sed vt obiecta est intellectui, vt ab Auicen. habes. 5. Metaphy. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis & vniuersalis secundum rationem est, vnde & numerum pluralem apud grammaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatæ patet responsio: cum enim dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & vniuersalem & prædicabilem de pluribus: hoc est verum, accipiēdo vniuersale ex parte rei: & similiter prædicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantum est vnum in multis & de multis vt obiectum est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet vnitarem habeat, vt obiectum est. Hæc si vis plene intelligere, memento eorum quæ dicta sunt in quæst. de Vniuersalibus.

¶ Ad tertium dicitur quod in casu illo repararetur nec essariò idē numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est verum quòd apud nos Deus non posit idem numero reparare, licet dicamus quòd si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, quæ non annichilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, non esset idem homo numerò cum quo stat idem numero posse reparari à Deo.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non est simile de intelligētiis & animabus intellectiuis quo ad hoc quia animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles: non autem intelligentiæ: sed de his infra erit amplior sermo.

¶ Ad quintum respondet Sanctus Tho. quòd natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturæ: & sic natura humana est vna: angelica verò plures. Alio modo accipiuntur secundum esse viæ, scilicet vt viatrices ad beatitudinem supernaturalem: & sic sicut natura humana est vna ita nota latitudo angelicarum specierum est vna natura, eo quòd sicut omnes homines vno modo tendunt ad patriam, scilicet per liberum arbitrium flexibile remediabiliter, sic omnes Angeli vno modo tendunt, ad beatitudinem, scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: semel enim flexum reuerti amplius non potest: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Augu. vt Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis ineſſe viæ patriæ vocauit omnes Angelos vnius naturæ.

¶ Ad sextum dicitur, quod Damas. forte opinionē illorum quos in hoc non sequitur imitans dixit illa verba. vel per speciem inrellexit speciem subalternam non specialissimam: & hoc mihi placet magis cum non constet ipsum contrariæ opinionis esse: & nunc large speciei nomen accipiendum est, si veritatem habere debet.

¶ Ad septimum dicitur primò quod argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Parisiensium. illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilem numero dicunt. quia est forma immaterialis: vnde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia id est sine dependentia à materia, error. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, id est sine dependentia à materia, error. Similiter tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures error. non habent materiam, id est dependentiam à materia, vel non posiet, id est ex impotentia Dei procedere.

¶ Vel dicatur secundò, quòd articuli Parisienses, inquantum tangunt vel tangere videntur doctrinam S. Thom. reuocati sunt per Dominum Stephanum Episcopum Parisiensem apud Bertelicum, anno Domini 1325. Die Iouis ante sacras Cineres vt patet in literis, quæ incipiunt, Magistra rerum experientia certis indiciis euidenter demonstrat.

¶ Dicitur tertio, quòd cum sanctissimus Vrbanus Papa doctrinam S. Thom. approbauerit in Extrauaganti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant cōtra Romanæ Ecclesiæ approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Papæ in calce Extrauagantis ad vniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus insuper, & tenore præsentium vobis iniungimus, vti dicti Beati Thom. doctrinam tanquam veridicam & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Flasconem, &c. Hæc verba attendant aduersarij, & videant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam S. Thom. doctrinam impugnare nituntur.

Huiusmodi ergo substantiæ quamuis sint forma sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas nec sunt actus puri, sed habent permixtionem potentiæ, & hoc sic patet, Quicquid enim non est de intellectu essentiæ vel quidditatis hoc est adueniens extra & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quæ sunt partes essentiæ intelligi potest. Omnis autem essentia vel quidditas intelligi potest sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto, possum enim intelligere quid est homo vel phœnix, & tamen ignorare an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, vel quiditate.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse & essentia. Sed antequam ad probationem accedatur, prænotandum est in substantijs materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quæ est illius materiæ, actus, & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existentiæ, quo homo formaliter existit in rerū natura, vnde fit, vt in istis substātijs duæ compositiones pertinentes ad genus substantiæ reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma, secunda est essentia, & existentia quæ vocatur compositio ex esse & essentia.

¶ Conueniunt autem inter se & differūt hæ compositiones. Conueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, quòd vtraque constat ex actu & potentia: materiam enim & formam earum est se habere vt potentiam & actum, essentia autem & esse ex eo liquet, quòd se habent vt potentia & actus quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

¶ Secundo conueniunt in hoc: quòd vtriusque extrema sunt in eodem genere, tam enim materia & forma hominis, quàm essentia & esse eius in genere substantiæ & specie humana reponuntur.

¶ Differ

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Differunt autem quo ad decē. Primò, quia extrema primæ compositionis sunt partes substantiæ: & non sunt substantia, proprie loquendo, vt patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ nisi reductiuè, vnde prædicationem substantiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum verò secundæ compositionis neutrum est pars substātiæ, sed alterum est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prædicamentali, alterum vero extra substantiam scilicet existentia.

¶ Secundò differunt, quia extremum illud quòd se habet vt potentia in prima compositione, est ens purè potentiale. materia scilicet. Extremum verò illud quod se habet in potentia, in secunda cōpositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quiditatiue completum essentia scilicet.

¶ Tertiò differunt, quia extremum illud, quòd se habet vt potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit. proprie loquendo. Materia enim non fit, vt dicitur 7. Meta. tex. com. 27. eiusdem autem est esse cuius est fieri, cum fieri ad esse terminetur. Extremum verò id quod in secunda compositione se habet, vt potentia est id quod est & fit, cum omnis factio ad compositum terminetur, sic ibidem dicitur.

¶ Quarto differunt, quia extremum illud quod in prima compositione se habet, vt actus non est vltima actualitas rei, sed causat alium vlteriorē actum: forma enim hominis, quæ eius materiam informat, causando totum compositum, complet proprium receptiuum ipsius existentiæ, & sic eam causat: quæ est vlterior actus. Extremum vero illud quod in secunda compositione se habet, vt actus est vltima actualitas illius generis, post existentiam enim Socratis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

¶ Quintò differunt: quia extremum illud, quòd in prima compositione se habet vt actus est ita actus, quòd tamen comparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud quòd in secunda compositione se habet vt actus est ita actus, quòd ad nihil ipsius rei comparatur vt potentia. Quod patere pōt aduertendo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen; forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen. Sicut nanque aer in eo quòd aer non est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt proprium receptiuum luminis fiat, ideoque neque aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est qui primò luminosus est, licet secundariò tam aer quam diaphaneitas lumine, ita in proposito materia sola non est capax existentiæ, quia actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi, vt proprium exceptiuum existētiæ fiat, non materia nec forma, sed compositum ex eis. Id enim quòd primò existit, est compositum cuius primò etiam est fieri, tamen tam materia, quam forma secundario actuatur illamet existētia. Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, & eius complementum formale ad hoc vt proprium susceptiuum luminis sit, & cum hoc cōparatur ad lumen adueniens vt potentia recipiens, licet secundariò ad actum. ita forma est causa formalis compositō & complementum eius formale ad hoc vt proprium receptiuum existentiæ sit, ac per hoc, cōparatur ad ipsam existentiam subsequentem vt potentia recipiens, secundariò tamen ad actum receptum, vnde sit vt ipsum esse actualis existentiæ ad nihil aliud comparetur, vt potentia ad actum, sed sit vltima actualitas omnis rei etiam ipsius formæ.

Nota opinio hanc subtilissimam do. Brimam.

¶ Sextò differunt, quia extremū illud, quod in prima compositione se habet vt actus est de intellectu, seu diffinitione rei extrinsecē, forma enim secundum omnes intrinsecē, in diffinitione concipitur. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet vt actus, est extra quidditatem rei, diffinitio enim non significat esse vel non esse, vt dicitur primo Poste.

¶ Septimò differunt, quia ex extremis primæ compositionis fit vnum tertium per se vnum. Ex extremis verò secundæ compositionis non fit vnum tertium per se vnum neque per accidēs, proprie loquendo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex supradictis, vnum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum vtrunque est pars substantiæ, nulla enim substantia completa facit vnum per se cum quocunque alio, & quorum alterum est pura potētia, ex duabus enim actibus non fit tertium per se vnum, & quorum alterum est ita actus, vt possit comparari ad aliquid aliud, vt potentia: partes enim sunt materia totius, quinto Meta. tex. com. 3. Cùm autem in prima compositione omnes istæ compositiones saluentur, in secunda verò nulla, sequitur quod in secunda compositione non fiat vnum tertium per se, neque etiā vnum per accidens fit, quia vnum per accidens aggregat res diuersorum generum, cum his tamē stat quod essentia per se adunetur cum esse.

¶ Octauo differunt, quia prima compositio est cōpositio ex his, & ideo fit ibi vnum tertium. Secunda vero est compositio cum his. Nulla enim res datur, quæ consster ex essentia, & existentia, proprie loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componit cum existentia & econuerso, & ideo dictum est, quod adunantur per se, non tamen componendo tertium.

¶ Nono differunt, quia prima compositio ad pauciora se extendit, quam secunda. Extrema enim primæ compositionis non inueniuntur nisi in rebus, sensibilibus, eam nanque solam ex materia & forma constare suprà conclusum est. Extrema vero secundæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, habent enim intelligentiæ quidditatem & existentiam. Vnde prima compositio infert secundam, & non econuerso, omne enim compositum ex materia & forma est compositum ex essentia & esse, sed non conuertitur.

¶ Decimò differunt quo ad passiones suas, compositionem enim prima quantitas, accidentia sensibilia & trasmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neque generatio, neque corruptio, neque transmutatio aliqua physica sequitur: sed tantum recipere & recipi, perficere & perfici, quia hæc sequuntur actum & potentiam, illa vero materiam & formam. In litera igitur hanc secundam compositionem in omni ente circa primum inueniri probatur tali conclusione proposita, Omne ens aliud à primo est compositum ex esse & essentia. Ratio talis est: Omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum, quod est extra essentiam eius, est compositum ex quidditate & illo additamento, id est essentia & esse, omne ens aliud à Deo habet aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius, scilicet esse, ergo omne ens aliud à Deo est compositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à S. Tho. pro manifesta. Et est modificanda ita, quod illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (quod dico propter inferius: cùm sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & etiam deseruit sic modifica propositio, quia esse est extra essentiam Socratis, non enim poneretur in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet vt actus, & alterum vt potentia, non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele primo Posteriorum dicente, quòd nulla diffinitio significat esse.

Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hoc res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat pluresficatio ab vno nisi per additionem alicuius differentiæ, sicut multiplicatur natura generis in species vel per hoc, quod forma recipitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis individuis. Vel per hoc, quod vnum est abstractum. & aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus, esset alius a colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, que sit esse tantum, ita ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentiæ, quia tam non esset tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materiæ, quia tam esset esse non subsistens. sed materiale, vnde relinquitur, quod talis res, que sit suum esse, non potest esse nisi vna, vnde oportet, quod in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentijs oportet quod sit esse præter formam: & ideo dictum est, quod intelligentia est forma & esse.

¶ Hic ponitur secunda ratio ad idem quę inducitur per modum exclusionis tacitæ respōsionis, quia aliquis posset dicere ad rationem factam, quòd aliqua res, est cuius quidditas est suum esse & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur secunda ratio probans, quòd in vno solo ente, scilicet primo essentia est idem quòd existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatum altero trium modorum multiplicatur, vel per additionem differentiæ formalis, vel per receptionem vtriusque in materia, vel per receptionem vnius in materia & alterius separationem sed quidditas quæ est suum existere, nullo istorum modorum est multiplicabilis, ergo quiditas, quæ est suum esse, nec plurificabilis nec plurificata est, ergo est vna tantum, & sic omne aliud ab ea non est sua existentia, Processus clarus. Maior vero declaratur, quoniam cum pluralitas sequatur diuisionem, diuisio alicuius fit per differentias formales, sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & Leone. Vel per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur in Socrate & Platone propter hoc per humanitas Socratis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem naturæ, propter hoc, quòd alterum est omnino separatum, à materialibus conditionibus, alterum verò concretum est illis sicut homo separatus apud Platonem, distinguitur ab homine particulariter propter hoc, quòd non separatus est immaterialis, natura vero Socratis est recepta in hac materia. Nec apparebit discurrenti per omnia Prædicamēta aliquis alius modus realis multiplicationis in vniuerso, Nec aliquis mihi obiiciat quòd quantitas & substantia distinguuntur realiter, & tamen non per differētias formales, nec, &c. Quoniā siue modis siue differentiis fiat diuisio, non refert dummodo contrahens ad aliquam limitatam naturam trahat contractum. Minor autem declaratur quo ad omnes eius particulas. Primò, quòd non fit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, quòd genus recipit addit

additionem differentiæ, per quam trahitur natura generis ad determinatam naturam specificam: & sic perdit genus puritatem Propriam: animal enim contractum ad humanam speciem non est purum animal, sed animal humanum: quidditas verò, quæ est sua existentia, est ipsum esse purum & nō coarctatum: statim enim quod cōtraheretur, perderet puritatem, & essent ibi duo: esse, scilicet & quidditas, ad quam contractum esset. Secunda pars Minoris clarius patet: quod enim recipitur in alio, non est esse purum & per se subsistens, sed sustentatur in alio: quidditas autem, quæ est suum esse, est pura: & consequenter per se subsistens, & non alteri admixta, in quo sustentetur. Per idem quoque patet tertia pars Minoris: si enim vna quidditas, quæ est suum esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, quod est recepta, non poterit esse eadem suæ existentiæ: vt enim dictum est, esse receptum non potest esse idem quidditati: & sic concluditur, quòd quidditas, quæ est suum esse, est vna tantùm, quæ est prima causa omnium, ac per hoc cætera habent distinctum à suis essentiis.

Omne autem quod conuenit alicui, vel est causatum ex principijs naturæ suæ, sicut risibile in homine, vel aduenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aëre ex influentia Solis. Non autem potest esse, quòd ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, vel quidditate res: dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa sui ipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quod omnis talis res, cuius esse est aliud à natura sua, quòd habeat esse ab alio.

¶ In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligentias habere esse à Deo effectiuè, in quo omnino idem est esse cum essentia: primum horum in sua vniuersali conclusione hoc, scilicet omne aliud à prima causa est productum ab ipsa, probatur sic, Omne habens esse distinctum à sua quidditate, est productum ab ipsa prima causa: omne ens aliud à causa prima habet esse distinctum à sua quidditate: ergo omne ens aliud à prima est effectiuè productum à prima causa. Minor supponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur sic, Omne illud, cui conuenit aliquod distinctum à sua quidditate, ita se habet quod vel ipsum est causa effectiua illius, aut habet illud ab alio effectiuè. non enim potest imaginari tertium: risibilitas siquidē & albedo. & quicquid aliud conuenit homini, aut causatur ab ipso homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas: sed impossibile est, vt aliquod ens efficiat suam propriam existentiam, vt dicitur 2. de Anima text. commen. 47. ergo oportet quòd illam habeat ab alio effectiuè. Quòd autem sit impossibile, vt aliquod ens efficiat suam propriam existentiam, patet ex eo, quòd sequeretur, quòd illud esset antequam esset, ex eo enim quod efficeret, esset: omne enim efficiens existit 3. Phys. text. Com. 17. ex eo verò quòd suum proprium esse causaret suum existere, eius causalitate sequeretur: & sic esset antequam esset.

Et, quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, que sit causa essendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantum, alias iretur in infinitum in causis, cum omnis res, que non est esse tantum habeat causam sui esse, vt dictum est. Patet ergo, quod intelligentia est forma & esse, & quòd esse habeat à primo esse, quod est esse tantum: & hoc est prima causa, que Deus est.

¶ Hic declaratur secundum propositorum, hæc conclusio, scilicet essentia primæ causæ est suum existere: tali ratione, Omne quod est per aliud tale, præceditur ab eo quod est per se tale: omne ens aliud à prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo præceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus vt entia sint: vt dicitur 2. Met. text. Com. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliud à sua quidditate ens: & consequenter dependeret ab alio, vt antè posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phys. tex. Com. 66. & 8. text. Com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim non esset deuenire ad vnum per se tale, sed omnia essent per aliud talia: qua ratione aut vnum est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitum. Minor verò est conclusio præcedentis rationis.

QVAESTIO X.

Num intelligentia sint à Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiæ effectiuè sint productæ à Deo.

¶ Et pro parte quidem negatiua arguitur sic, Omne agēs aliquid, agit illud per motum: nulla causa substantiarum immaterialium agit eas per motum. ergo nulla causa earum est agens eas. Maior est Aristo. 1. de Generatione text. Commen. 45. Et confirmatur: quia apud Aristo. 12. Met. text. Com. 11. omnis productio exigit tria, à quo, ex quo, & ad quod: quæ in substantiis immaterialibus saluari non possunt.

¶ Præterea, In 1. Phys. tex. Com. 33. communis conceptio Philosophorum est, quòd ex nihilo nihil fit, sed si intelligentiæ sunt effectiuæ à Deo, sunt ex nihilo, &c.

¶ Præterea, Quarto Cœli. Com. 1. nullum æternum, inquit Auerr. habet efficiens verè, nisi per modum formæ & finis. Similiter 12. Meta. Com. 44. reprehendit modernorum morem, dicēs, quòd in separatis à materia non est verè agere.

¶ Præterea, Nullum posibile ex se est necessarium ex alio, apud Commentatorem 12. Met. Com. 41. nisi motus: sed intelligentiæ, si sunt effectiuæ à Deo, sunt posibiles ex se, ergo non sunt necessariæ ex alio, ergo corruptibiles.

IN hac dubitatione, quoniā nostra ætate in hoc Patauino studio non vertitur in dubium, an ita sit, quod Deus creauerit intelligentias, sed an hoc sit secundum mentem Aristo. & Commentatoris: ideo breuiter & incidēter persuadere volumus, quod omnes intelligentiæ sunt à Deo effectiuæ secundum cōmentatorem: & consequenter Aristo. omnes enim admittunt in hac re cōsequentiam istam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud Commentatorem productio ista fit, declarabitur & modus productionis.

¶ Primum declarabitur sic, Id quod est maximè ens & verum est causa entitatis & veritatis in cæteris, 2. Met. text. com. 4. Deus est maximè ens & verum: ergo Deus est causa entitatis in cæteris. Si dicatur quod est causa finalis & nō effectiua, contra 12. Met. com. 36. & 44. quælibet res separata à materia, cuiuscunque est principium finale, est principium efficiens: ergo si Deus est principium finale intelligentiarum, erit & principium efficiens earum. Dicitur fortè quod Commentator non ponit illam propositionem vniuersaliter, sicut assumpta est, sed indefinitam: contrà, Cōmentator ex separatione à materia, seu immaterialitate rei ponit causalitatem effectiuam concomitari causalitatem finalem respectu eiusdem effectus: vt patet ibi: ergo vbicunque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius oportet etiam reperiri causalitatem effectiuam respectu eiusdem. Confirmatur ex verbis Commentatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: vbi expresse dicit cœlum egere intelligentia non solùm mouente, sed largiente in sua substantia permanentiam æternam: par autem est ratio de intelligentiis. Quòd si dicatur quod loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quòd ibi dicit Commentator, quod finis significat agens significatione necessaria. & sunt verba valde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nunc declarabitur, non solum ponit ipsas produci; sed etiam modum quo à prima causa omnes producuntur, assignat. Modus autem productionis ab ipsomet ponitur 44 Com. 12. Meta. reprehendit Auic. non quia ponebat intelligentias produci à Deo: sed quia ponebat, quòd Deus causaret eas per modum naturæ, scilicet quòd ab vno vnum tantùm procedat. Posuit enim Auicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primam intelligētiam, quæ producta intelligendo Deum, producebat secundam intelligentiam: intelligendo autem se secūdum id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis: intelligendo autem se secundum id quod habet de potentialitate producebat orbem primum: & similiter secunda intelligentia faciebat vsque ad ultimam, quæ præsidet sphæræ actiuorum & passiuorū. Reprehēditur ergo Auic. de hoc, quòd vnum tantùm procedere à Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Non enim est illic prouentus, neque consecutio, neque actio: ita quod dicamus, quod vna actio sequitur vnum agentem. Vbi apparet quod propterea appositi ly, Ita quod vna actio, vt declararet modum productionis se impugnare. Vnde & verè productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens, Tantum enim est illic causa & causatum, secundū quod dicimus, intellectum est causa intelligentiis. Vbi scito ex Alberto 12. Metaphys. quòd contemplatio intelligentiarum, si veritatem inuenire quærit in eas, vt operatiuas nō speculatiuas tendat: sunt enim essentialiter opifices, vt earum instrumenta corpora, scilicet & cœlestia præ se ferunt. Inter artes enim talis inuenitur processus, quod ars communis & principalis speciales artes subseruientes causat exemplariter & effectiuè (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis: Verbi gratia, ars militaris causat æquestrē & frænefactiuam, & alias huiusmodi, vt sic, & sic & aliter imitabilis: omnes enim inferiores artifices intuendo artem principalem, & communem, ad eius imitationē formant operationes suas proportionatas illi. Deus autem gloriosus est ars prima & communissima imitabilis ab omnibus artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentiæ. Vnde ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta per modum talem, qualis est motus Saturni causat artem intelligentiæ Saturni: & vt alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artem intelligentiæ Iouis, & sic de aliis: causat dico non solum exemplariter, sed effectiuè, & totaliter. Ars enim vniuersalis in humanis ideo non causat, nisi partialiter & exemplariter artes speciales: quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

namque ars vniuersalis esset separata à materia per se subsistens ex se, non prohiberetur quin posset artes speciales sui imitatiuas effectiuè producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summè efficax, non requirit coagens: sed sola intelligendo se vt pluribus nobis imitabilem artes speciales orbium motiuas tanquam propriorum instrumentorum produxit: & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet quod sint subsistêtes, & quòd sint nõ solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens, est intelligens secundum doctrinam Aristo. de Anima text. Com. 16. Vnde cùm Deus immediatè producat plures artes speciales subsistentes, sequitur quod immediatè producat plures intelligentias, ipsæ enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est tantũ causa & causatum, sicut intellectum, id est ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis.

¶ Confirmant hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, vt sid quod est per se intelligentia & intellectum, sit causa plurium entium, secundum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ est pura intelligentia & purum intellectum, secundum quod intelligitur à se practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa: ideo subdit, quòd aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet, quòd operetur.

¶ Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias assignatas ab ipso Commentatore, ait enim in Com. 44. quod habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quòd sicut artes speciales perficiũtur & causantur à communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

AD primum in oppositum dicitur, quòd agens dupliciter sumitur. Quandoque propriè pro illo, quod ex sua actione infert passionem, quæ magis facta abiicit à substantia: & sic sumitur ibi ab Aristo. agens, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens communius est mouente, vt patet ex septimo Meta. Com. 31.

¶ Ad confirmationem primam dicitur, quòd & illud & similia intelligenda sunt de productione Phys. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

¶ Ad autoritates Commentatoris adductas & similes sibi dicitur, quòd loquuntur de agente proprie dicto & productione Physica: vel contra positionem Auic. quod vnum ab vno emanat.

¶ Ad rationem secundam concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Aristo. Commentatorem, & S. Tho. & veritatem aliquid esse ab alio effectiuè, & tamen esse necessarium ex se.

AD cuius euidentiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est. Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad nõ esse. Patet ista, ex extremis, ideo enim aliquid est in ordine possibilium & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio est, Id solùm habet in seipso potentiam ad non esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potẽtia per se primò appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quam habet. Sicut materia aquæ per se primò appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixi in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis, non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

Tertia propositio est. Necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis quinto Metaphysicæ, textu Commenti sexti. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere, quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere, omnis enim successio, quæ dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta propositio est, quòd nec intelligẽtiæ, nec corpora cœlestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota: quia sunt simplices formæ: quo ad corpora cœlestia verò secundum Auerroim similiter dicendum est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundum autem Sanctum Thomam ex eo est vera, quòd materia cuiusque eorum non est capax nisi formæ quam habet.

¶ Ex quibus quatuor propositionibus succinctè declaratis patere potest, quod secundum veritatem intelligentiæ & corpora cœlestia sunt necessaria ex se argoendo sic, Omne carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cœlestia carent potentia ad esse & non esse, ergo, &c. Cùm hoc tamẽ stat, quod sint effectiuè ab alio: potest enim vnum necessarium esse effectiuè ab alio necessario, vt dicitur octauo Phys. tex. Com. 15. & quinto Meta. tex. Com. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cœlestia dupliciter sunt necessaria & ex se & ab alio, ex se quidem formaliter & extrinsecè ab alio verò effectiuè & extrinsecè. Vnde Commentator 12. Met. Com. 41. dicit, quod non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium verò ex alio nisi motus: & non dixit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se & ex alio. Et cùm hoc inspexeris fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic, reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcisè, pro nunc sufficiant hæc.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quod ipsa forma seu quidditas, qua est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit, & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis: non tamen forma & materia, nisi aquiuocè, vnde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ videntur rebus rationis materia conuenire, aquiuocè conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Commentator dicit.

¶ In hac quinta particula declaratur talis conclusio. Intelligentiæ sunt compositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiæ sunt compositæ ex potẽtia & actu. Maior ex eo patet, quòd nihil est in seipso. Minor autem ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quòd in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen habent formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quàm forma & materia. Vnde pati, recipere, & subiici, & similia, quæ sunt passiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiẽdi, ibi & hic. ibi absque omni motu & materiali conditione, in istis verò non nisi cum motu & individualibus conditionibus, vt & Commentator testatur 3. de Anima com. 14.

Et quia, vt dictum est, intelligentia quidditas est ipsamet intelligentia, ideo quidditas, seu essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur componi ex quo est, & quod est, seu ex quo est, & essentia, vt Boëtius dicit.

¶ Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est: & quod est, Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositum & esse est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt, ergo sunt compositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta.

QVAESTIO XI.

Num esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter.

CIRCA supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiæ & essentia distinguantur realiter. Secunda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

¶ Circa primam tria agenda sunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta, quæstione prima, opinatur esse actualis existentiæ & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei, sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est: sicut nec albedo distinguitur à suo modo intrinseco gradu scilicet, vtrria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamen vnionem naturæ humanæ cum supposito diuino cõcernunt, decẽ rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo nunc recitandas primo censui.

¶ Primò arguit, vt ipse dicit, contra fundamẽtum Thomæ sic, Manente eadem ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentiæ ad esse & non esse: nam vt dicunt, lapis est in potentia, vt sit & non sit, ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est, quod est consimilis indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rosæ in hyeme non est, in vere autem, est) consimilis etiam indifferentia est essentiæ ad essentiam & non essentiam, essentia nanque creaturæ ab æterno non est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

¶ Præterea, Quandocunq; sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine cõtradictione fieri abs̃q; posteriori: sed essentia nõ potest fieri sine existentia, ergo. Minor patet: quia essentia particularis, quæ sola sit, necessario est existens.

¶ Præterea, Quæcunque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res: propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentiæ.

¶ Præterea, Nulla res cõponit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à sua existentia. Tenet consequentia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil enim apud est dicere rem esse realiter, quam existere, & econuerso. Antecedens est de se notum, ridiculu est enim dicere quòd aliquid cõponas cum sua realitate.

¶ Præterea, Homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione, ergo quidditas non componit cum sua existentia. Cõsequentia patet ex eo, quòd rei existentia nihil aliud est, quàm positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non videtur bene intelligibile.

¶ Præterea, Existentia & essentia habent idem contradictorium, ergo non distinguuntur realiter, Consequentia est nota: antecedens verò manifestatur ex eo, quod nihil est quod priuet esse, quin priuet essentia: nec est aliud nihil priuans esse: & aliud nihil priuans essentia.

¶ Præterea, Homo in potentia non componit cum homine in actu: ergo essentia & existentia non componunt: & consequenter non realiter distinguuntur. Consequentia relinquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia verò est actualitas eius. Antecedens verò patet ex, eo quod actus, & potentia diuidunt ens, vt conditio diminuens, & perficiens: sicut verum & pictum diuidunt animal, vt Commentator dicit nono Meta. com. 7. homo ergo in potentia cùm non sit homo simpliciter, cùm sit homo in actu, solam conditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

¶ Præterea, esse existentiæ si est distinctum realiter à quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo. probatur antecedens: quod enim non sit accidens vt concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut compositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

¶ Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter: ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Consequens est impossibile: ergo, &c. Consequentia probatur quo ad vtranque partem, supponendo duo. Primum est, quòd compositum per se vnum sit ex per se actu, & per se potentia, ex octauo Metaphysicæ, vbi nullam causam mouit Aristo. quare compositum substantiale est per se vnum, nisi quia materia est per se potentia, forma verò per se actus. Secundò supponitur, quod essentia est per se potentia: existentia verò per se actus. Ex quibus concluditur, quod id qꝫ resultat ex esse & essentia, est per se vnum, quo dato, sequitur quòd erunt duo composita per se vnitatem habentia: quorum alterum erit compositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cùm vnumquodque per se vnum natum sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, scilicet existentia & forma substantialis: quod etiam probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tam existentia, quam forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi. ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per seipsum commodo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per seipsum compositum non generatur per esse sic, quòd esse sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequens est falsum, ergo altera præmissarum: non maior, ergo minor.

¶ Præterea, Ex existentia & essentia fit per se vnum: ergo datur processus in infinitum in essentiis. Consequens est impossibile: ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex materia & forma resultat tertium per se vnum: quia illa est per se potentia, hæc per se actus: ita ex existentia & essentia, cum etiam existentia sit per se actus, & essentia, per se potentia, eadem enim ratio est. Consequentia autem probatur: quia si ex esse & essentia fit tertium per se vnum, cùm illud iterum distinguatur à sua existentia, componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per se vnum: & iterum arguitur eodem modo de illo: & sic in infinitum. Hæc de primo.

QVO Ad secundum, opinio S. Thomæ ab eo posita in secundo contra Gentiles c. 52. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentiæ distinguuntur realiter: & licet hæc conclusio nunc in textu probata sit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

¶ Præterea est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter cõiunctum, præter suum esse: nullum esse receptum habet aliquid sibi annexum præter se: ergo nullum esse irreceptum est essentia creaturæ, & consequenter esse & essentia non sunt idẽ: esset enim ipsum esse irreceptum si esset idem essentiæ: sicut & ipse essentia irrecepta est, de substantiis loquendo. Maior est nota per se: Socrates enim præter suum esse habet quantitatem, albedinem, & similia: similiter substantiæ separatæ, vt nunc supponimus, habẽt aliquod accidens, puta actum intelligendi saltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: sed præcisa causa, quare esse habet aliquid præter se annexum, est quia esse est receptum in alio, in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc, quod esse substantiale Socratis & esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur: nisi quia, vtrunque recipitur in Socrate: sunt enim tantùm vnum subiecto. Cùm ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

¶ Confirmatur hoc: quia esse substantiale Socratis, aut adunatur cum aliis præter se identicè, & hoc est manifestè falsum esse: esse enim substantiale Socratis, non est esse album. Aut sicut potentia & actus: ita, quòd esse substãtiale sit potentia, & accidentale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiæ potest poni subiectum alterius, cùm sit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiæ, quod sic, scilicet receptum, aufertur etiam, quod possit habere aliquid sibi annexum: & hoc est quod Boëtius dicit in Hebdomadibus, quod ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum: ipsum verò esse nihil. *Capr. 2. propositione 4.*

¶ Secunda ratio ad idem est, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter: nullum esse creaturæ est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturæ est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purũ esse est infinitum simpliciter: Omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum, quia nõ est purum, sed prædicamentis mixtum) esse enim limitatur per naturas prædicamentales: à quibus si depuretur, omni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor verò etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione facta suprà in textu. Et adhuc exemplariter declaratur, Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo. & nihil haberet nisi se tantum, & esset infinita in specie albedinis, vt de se clarum est: non enim potest à sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ. *5. diff. 5. quæst. 4.*

Nec valet id quod Antonius Trombeta contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum dist. 3. q. vlti. quòd si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilium esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitæ simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis, ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

¶ Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificæ absque omni causa effectiua, distinguitur realiter ab eo, quod conuenit illi, non nisi per aliquam causam effectiuam: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei absque omni causa effectiua: existentia autem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter: Maior est per se nota. Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam verò declaratur sic, Secluso, omni causalitate effectiua respectu rosæ, quæro an ista sit vera, Rosa est substantia corporea: si sic: habeo intentum: si non, ergo sola absoluta sumpta non est in prato: & prædicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei & diffinitio separatur à diffinito: quæ omnia nõ sunt imaginabilia, &c. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis derivata, Platone, scilicet, Alpharabio, Auicẽna, Algazele, Boëtio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus: licet ab Aristo. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo. *Capr. 2. propositione 4.*

QVO Ad tertium respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittendo: quòd arguens non vidit S. Tho. in fonte: vt enim apparet ex secundo contra Gentiles, vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis S. Thomæ primo sententiarum, distinctione octaua, quæstio. 4. arti. 2. elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse, ergo distinguitur realiter à suo esse. Nec valet responsio sua dicens, quod in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam a realitate existentiæ, quia hoc est voluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiæ, cùm ex eis ponant vnum per se fieri.

¶ Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dicitur, quod falsum est, quod esse sit differens ad esse, & non esse, & essen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia ad essentiam, & non essentiam: nihil enim est indifferens ad aliquã duo: quorum alterum sibi determinat in sua difinitione: cũ sit autem quod esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentiæ. Quòd autem esse rosæ in hyeme nõ sit, sed in vere: hoc ideo est, quia essentia rosæ, cui semper sua prædicata quidditativa adsunt, ad actum essendi non peruenit, & non ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit quod essentia est indifferens ad essentiam, & non essentiam, quia non est ab æterno, non videtur intelligere vocẽ propriam: ex negatione enim actus essendi ab æterno, bene sequitur, quòd rosa sit indifferẽs ad esse & non esse: sed non quòd sit indifferens ad rosam & non rosam: vt enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est subsistantia corporea, &c. si aliquo termino mensuræ in his vti licet.

¶ Ad secundum negatur vtraque præmissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor verò ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actuali est.

¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem, quòd vtrunque eorum habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur quod sicut esse est duplex, scilicet existentiæ & essentiæ, ita duplex est realitas essentiæ & existentiæ: & licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quòd componat cum realitate existentiæ: vnde essentia hominis absolutè in reali prædicamento, substantiæ scilicet reponitur: posita autem in rerum natura, fit realis realitate existentiæ.

¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam verum conuertitur cum ente & re: vnde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentiæ & existentiæ, homo verus veritate essentiæ non componit cum tali veritate, quæ nihil aliud est, quàm fundamentalis conformitas ad sua prædicata quidditativè: componit autem cum sua veritate existẽtiæ: id est cum esse, quòd fundat hanc veritatem, homo est, similiter dicitur de affirmatione.

¶ Ad sextum negatur antecedens: cuius probationis vtrunque assumptum est falsum. Cum enim quot modis vnum oppositorum dicitur, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dicitur, scilicet ens quidditatiuum & existentiæ: ita non ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditativè, & nihil existenter: homo enim absolutè sumptus cùm sit in prædicamento substantiæ, est ens quidditativè, non tamen extrà nihil oppositum actuali existentiæ: & ideo aliud est nihil oppositum enti prædicamentali seu essentiæ, & aliud, quod opponitur existẽtiæ actuali, &c. & similiter alia est negatio essentiæ, & alia est negatio existentiæ.

¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim idem est dicere, homo in potentia componit cum homine in actu & essentia cõponit cum existentia, prima enim est falsa quia idem non componit cum seipso: secunda autem est vera, quia extrema realiter distinguuntur, vnde non est eadem proportio existentiæ ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima enim est proportio potentiæ receptiuæ ad actum: & distinctio realis vtroque extremo posito extra causas suas: inter secunda verò non, sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositio simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantiæ est substantia, & existentia accidentis est accidens & (vt supra patet) existentia substantiæ non est materia, nec forma, nec compositum, sed actualitas omnium eorũ & sic est reductiuè in genere substantiæ. Sed contra hoc instat arguens sic, Omne quod est reductiuè in genere, reponitur vt principium ipsius: sed esse non est principium substantiæ, ergo non est in genere substantiæ reductiuè.

Ad hoc dicitur, quòd cum esse sit vltima actualitas rei & vltimum in generatione sit principium in intentione esse in genere substantiæ vt principium formale vltimatum ipsius substantiæ: per hoc enim res reponitur in genere substantiæ, quia est capax esse substantialis: et enim differentiæ in omnibus generibus (vt infrà declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod primum suppositum malè intellectum adducitur, eo quod Aristo. 53. Met. tex. com. 35. quem arguens adducit, non dicit, quòd ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed, quod ideo res habens partes est vna: quia altera est actus, altera verò potentia, & intelligendum est (sicut suprà declaratum fuit) si ad compositionem realem referatur, scilicet quòd altera pars est pura potentia, eo quod ex duobus actibus non fit tertium per se vnum: modo quidditas rei & existentia eius non se habent sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, vt patet: vnde auctoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse quod essentia fiat tertium per se vnum & consequenter probatio consequentiæ quo ad primam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem verò consequentiæ quo ad secundam partem dicitur, quòd non inconuenit generationem habere duos terminos formales differentes, vnum primò, alterum secundariò: terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autem esse, sicut per oppositum creationis terminus formalis primò est esse: secundarius verò forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quòd si intendat probare, quod esse sit terminus generationis primo respondetur & dicitur quod id quod assumitur, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generãdi. Falsum est: licet enim sit verum, quod id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quod generetur: non tamen est verum, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi & ratio est: quia res per generationem non exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, vt dicitur 1. Phys. creationis enim est proprium, vt res transferat de non esse omnino ad esse, quo fit vt esse, quod est prima ratio essendi, meritò sit & primò ratio primæ productionis, quæ est creatio: & forma, quæ est, secundariò ratio essendi, sit prima ratio secundæ productionis, generationis scilicet, vnde & primo Phys. principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formã eiusdẽ rationis: falsa enim est Maior, alius nanque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundariò, per se autem primò generatur verò e contrario.

¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens.

CIRCA secundum dubium sciendum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias à prima, non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentiæ habentes: verum diuersitas inter eos magna est de modo, quo hæc duo, actus scilicet & potentia eis insunt.

¶ Et vt reliquos omittamus, ne limites intẽtionis nostræ egrediamur. Sco. in primo sentent. dist. 8. q. 2. opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potentia hoc modo, quia quælibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquã actualitatem: & cùm sit definita ad tale genus, vel speciem, seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quælibet res est composita ex actu & potentia obiectiua, ex eo enim quod est, habet in se actum: ex eo verò quod est ens possibile, habet in se potentiam, possibile namque à potentia dicitur. Cùm autem solus Deus sit actus non possibilis, id est non potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentiæ apud ipsum erunt compositæ ex actu & potentia obiectiua tantum: quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

S. Thomas autem ex fundamendis in dubitatione præcedenti positis opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Sco. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, aciplo alteram illarum rerum componentium, & quæro, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quælibet res creata est composita. Si composita, iterum quæretur de partibus eius: & sic in infinitum.

¶ Ad hoc facillimè respondetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostræ, cum namque dicitur, quod quodlibet aliud à Deo est compositum (ly. Quodlibet) distribuit non nisi pro his, quæ verè sunt, & proprie esse habent: quæ apud Aristo. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositum tam substantiale, quam accidentale (si fic loqui licet) est compositum ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Socratis enim quidditas, vt declarauimus distinguitur realiter à suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter à sua propria existentia, vt ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, vt dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam: Componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cùm subsistant habere in se quidditatem, & existentiam aduatas vt potentiam & actum: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius læsione, sed linguam coercere debet.

Et quia in intelligentiis ponitur potentia & actus, nõ erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarum: quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Vnde dicit Commen. in tertio ad Anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantiis separatis. Est ergo distinctio earum adinuenienda secundum gradum potentiæ & actus: ita quòd intelligentia superior, quæ plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimum gradum in intellectualibus substantiis, vnde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, vt Commentator tertio de Anima dicit: & ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles

plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, vt res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita quòd ex anima & corpore resultat vnum esse in quo componitur, quamuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum, quòd esse earum sine materia non est in quibus etiam inueniuntur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum: quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum actiuarum, & passiuarum, & aliorum quibus materia ad formam disponitur.

¶ In hac sexta & vlti. parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas conclusiones quarum prima est, quod secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quòd absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidem non nisi autoritate Com. 3. de Anima. com. 14. Probatio verò primæ conclusionis est: quia quandocunque est aliquod medium per participationem vtriusque extremi pluificatur penes maiorem, participationem vnius & minorem alterius: verbi gratia, Imponatur nomen coloribus mediis, & vocentur A: tunc A quia est inter albedinem, & nigredinem medium, per participationẽ multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinum, propter maiorem appropinquationem ad albedinem & recessum à nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid medium secundum prædicta inter duo extrema, scilicet actum purum, & puram potẽtiam, participans naturam vtriusque: quia habet actum coniunctum potentiæ: ergo intelligentias plures esse: ex hoc fundamento facilè perpẽdi potest, scilicet ex eo quod sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horum euidentiam est sciendum, quod in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino: reliqua omnia sunt intermedia, vtpotè habentia actum & potentiam: & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus, quàm aliud, & illud quàm aliud: ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationẽ ad extremum nobile, scilicet actum purum: quanto enim res est actualior: & minus potentialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantùm actualitatis fortitæ sunt, vt adeò propinquæ sint actui puro, quod per se absque materia subsistant, vtpotè ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentiæ, cuius puritas est ratio materiæ quod sit extremum, & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationem actus & potentiæ, vt vltimæ earum tantùm potentialitatis habeat, quod materiã informet (anima, scilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maximè ab actu puro. propter quod contingit quod adeo appropinquat alteri extremo, vt materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantùm potentialitatis habent, quod à materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potest, operatio enim facit cognoscere formam) vnde formæ elementes, operatio enim facit cognoscere formam) vnde formæ elementales qualitates, scilicet caliditatem, frigiditatem. Formæ verò propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, scilicet caliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorum, vtpotè eleuatiores à materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate. Formæ autem animalium longè actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere intuemur.

EX his non solùm percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiam quod impossibile est fingere illam absque hoc fundamento. Quomodo possibile est fingere illam absque hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo, quod actu & potentia caret. Commune est nanque omnibus extremis, si extrema sunt, latitudinem in seipsis non compati: essent enim vlti. & non vltima, vt de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo quæritur, quæ vtriusque extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam, quam ex hoc, quod intellectualis est, scimus actualitatem habere, non cognoscemus habere potẽtiam admixtam, nisi videremus animam nostram illã habere, cùm potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilium: & sine potentia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium: ideo Commentator ait, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus intelligere pluralitatem in substantiis abstractis.

Notanda sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Commentatoris adducitur quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus scire pluralitatem in substantiis immaterialibus.

¶ Secundum est, quod S. Tho. non dicit animam intellectiuam esse adeò potentiæ participem, vt forma materialis sit: sed vt materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ.

¶ Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse vnum & idem esse: quod est independens à corpore.

Primo dicto videtur obuiare processus Arist. 12. Met. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potentiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales: differunt tamen ratione, adeò vt ad diuersas scientias pertineat, secundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum vt sic concludi possit: non tamen pluralitas substantiarum intellectualium vt sic. Intendunt igitur Auerrois & S. Thom. quod intelligentiarum, inquantum intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur à nobis: licet earum, inquantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd venatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innotuit puralitas substantiarum intellectualium possibilis quærit ex numero motuum, quot sunt. Quòd autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potest persuaderi ex eo, quod supponitur ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita vt vnus vnum tantùm moueat orbem. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tradius (vt dicitur secundo Cœli) textu com. 71. Talis enim proportionis, seu commensurationis, cùm alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis reliquum extremum à potentia omnino denudatum putandum non est: imò à fano intellectu non est intelligibile.

Propter secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilium, scilicet & sensibilium. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessariò vendicans: omnes enim substantiæ sensibiles materiam habent, licet diuersimodè: vt dicitur octauo Met. tex. commen. 3. & 11. Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodque per separationem à materia: vbi dicitur 3. de Anima tex. com. 11. Cùm ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habẽs omnes vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum verò sit sub forma intelligibilis ordinis, extrà limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius transcendit, scilicet esse rei à se non dependentis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi secundum doctrinam Dionysij in libro de Cœlesti hierarchia. ideo supremum inter sensibilia: homo, scilicet seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectiuæ, & eius esse participat: & propter hoc dicitur quòd materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

AD euidentiam tertij adducendæ sunt rationes Scoti contra hoc dictum S. Thomæ, vt magis veritas eluceſcat. Scot. in quolibet. q. 9. & 4. sen. dist. 43. quæst. 1. sex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstione vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idem numero redire, in qua tam ipse, quàm Scotus; vbi supra S. Thom. opinionem non suam attribuunt de eo, quòd ibi quærit: & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Arist. ad pauca respicientes de facili enuntiant.

¶ Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idem: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. Consequens est contra S. Thom. prima parte, quæstio. 89. vbi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore: quàm extrà. Consequentia autem probatur: quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quod aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei: modo anima in corpore fic semper retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solo quòd causa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

¶ Præterea, Anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia verò probatur quia quæcunque habent omnino idem esse sunt æquè perfecta in essendo, vel saltem id, cui communicatur illud esse non est perfectius in essendo communicante.

¶ Præterea, Homo, vt homo, est tertium ens realiter distinctum ab vtraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idem esse animæ & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

¶Præterea, Esse hominis in morte corrumpitur, esse autem animæ non corrumpitur: ergo esse animæ & hominis nõ sunt idem. Consequentia plana est, & antecedens probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse compositi, scilicet hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

¶Præterea, Homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tunc vltrà, esse hominis non manet post mortem: ergo esse animæ & hominis non est idem. cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est excepta prima consequentia, quæ probatur ex eo quod nullius actuale esse inuenitur: cùm illud cuius est, non inuenitur.

¶ Præterea, In homine est alia forma præter animam: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Consequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse: antecedens verò alias probatu est.

Antequam ad argumenta hæc respondeatur, aduertas primò, fundamentum S. Tho. vniuersaliter esse, in omni composito non inueniri nisi vnum esse substantiale actualis existentiæ, de quo nũc sermo est eo quod vnam tantùm forma substantialem in cõposito tenet, ab vna enim forma non est nisi vnum esse substantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorum diuersitas est: quòd licet tam esse hominis, quàm aliorum primò sit actus suppositi, vt quod in homine: tamen totum compositum mendicat illud esse à forma: cuius est primò actus: vt proprij & completi principij: in aliis verò compositis forma mendicat illud à composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, qui supremum tenet locum inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis scilicet, trahitur ad ordinem superiorem intelligibilem & immaterialem. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua fluat, immateriale & alterioris ordinis, quam homo, sicut & ipsa anima: & ideo homo mendicat illud ad anima: cui est proprium: vtpotè ad suum pertinens genus & inde quod post mortem hominis anima remanet, esse etenim proprium independens erat à composito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Cæterorum verò esse, cum sint einsdem ordinis cum compositis, quibus attribuunt, sicut & formæ à quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à compositis, sicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cum sine existentia remanere nõ possint) definunt statim.

Aduerte secundò pro resolutione argumentorum tres propositiones. Prima est. quod cùm duplex sit perfectio rei prima scilicet & secũda, res creata potens causare, etsi non efficiatur perfectior secundum defectionem primam, ex hoc quòd actu causat, efficitur tamen perfectior secundum perfectionem secundã. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo quod est magis in actu res actu causans rẽ in potentia causante. operatio enim est actus secundus causæ, perfectio autem actualitatem sequitur, sicut imperfectio potẽtialitatem. Secundò patet ex eo quod vnumquodque est perfectius coniunctum suo fini, quàm separatum ab illo: res autem actu operans coniuncta est suo fini intraneo, qui est operatio: iuxta illud secundi de Cœlo & mundo tex. com. 17. Vnumquodque est propter suam operationem. Tertiò patet idem, quod vnumquodque quantò est similius Deo, tantò perfectius est. res autem actu causans est similior Deo, quàm non actu causans: quia non solùm assimilatur Deo secundum hoc, quòd est, sed etiam secũdum hoc quòd est communicare se aliis.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam, sed propter vltimam, hoc traditur à Boetio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud esse quod sunt, & aliud esse, quod bona sunt, & declaratur à S. Thoma, prima parte. quæst. 5. arti. 2. ad primum.

¶ Ad cuius intellectum nota, quod, vt idem dicit prima parte q. 6. art. 3. triplex est perfectio, rei, scilicet prima, secundum quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis est esse suum substantiale. Secunda verò est secundum quam est potens proximè ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectio est, secundum quam coniungitur suo fini. sicut speculatio, quæ hominem substantiis separatis vnit. Manifestum autẽ est, nõ esse hominem simpliciter perfectum qui sola naturæ bonitate gaudet: aut qui à proprio fine procul est, vnde ordo entis simpliciter ad ens, secundum quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quid: secundum namque esse substantiale homo ens simpliciter dicitur perfectus autem secundum quid: ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur simpliciter, sed cum additione dicimus, quod est perfectus secundum esse substantiale. Secundum verò esse accidentale quale est habituum & operationum, ens secundum quid homo dicitur, perfectus autẽ simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendũ hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio: quod scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentiæ perfectior est in toto existens, quàm separata: & declaratur sic, Vnumquodque est perfectius, cùm est in complemento sui esse specifici, quàm cum deficit ab illo: pars autem essentialis, quando est in toto, est in cõplemento suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cùm autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorem statum habere animam intellectiuam in composito, quàm extrà: eo quod quando est coniuncta corpori, habet non solum perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, influendo vires suas corpori, & communicando se: & sic similior est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit: sicut cor motum similius est Deo, quàm non motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet cõpletum esse specificum, quod nõ nisi partialiter obtinet separata, quamuis enim integrum esse existentiæ retineat separata, quod in composito habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentiæ completum in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separatam retinentem idem esse actualis existentiæ, & nihil nisi sui communicationem, ex separatione perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem: quando quidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Tho. in quæstionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciei ordinari, non ad esse tantum, sed ad esse huius speciei. Licet igitur animal posit per se esse, non tamen in complemento suæ speciei esse sine corpore.

AD primum ergo argumentorum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionẽ, in communicante, tamen perficit ipsam perfectionem secundã, qua res perfectior simpliciter dicitur: imo apud Dionysium, supremum, quod participant creaturæ, de Deo est, quòd cõmunicatiuæ sunt.

¶ Dicitur secundò, quòd etiam minor probationis est falsa, scilicet quòd anima separata hoc solo careat, scilicet communicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui, esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectionem animam separatam: ideo namque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quòd causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solum desinit communicare se, & vires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum communicatione, & hoc est signum imperfectionis non modicæ: & est ea, quam diximus, scilicet separatio à completo esse quidditatiuæ suæ speciei: vt expresse habetur à Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creaturis, quæst. 2. ad quintum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur quòd cum esse sit duplex, quidditatiuum & existentiæ actualis: primum non remanet in anima nisi partialiter. homo verò habet illud integraliter: & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentiæ potest dici homo perfectior, quo ad modum habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem secundum alium modum perfectior dici potest: in quantum scilicet tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentiæ loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa: iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc nostro fauet proposito.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, quòd si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secunda: liquet enim ex supradictis, quòd esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autem sit sermo de esse existentiæ, potest dupliciter intelligi. Primò, quòd esse actualis existentiæ hominis desinat simpliciter, & sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quòd esse hominis in morte desinat esse hominis, id est desinat informare hominem. & hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de cæterorum propagatione animalium, dicente Aristo. in secundo de Generatione animalium, capitu. 3. quod intellectus tantùm venit ex intrinseco: & ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino, ita de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicente eod. 12. Met. text. com. 17. quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, vt si est anima talis: non omnis forsan

forsan, sed intellectus.

¶ Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationem vtendo distinctione facta dicitur, quòd cum esse actuale hominis dupliciter sumatur, scilicet secundum se, seu simpliciter. Alio modo prout est huius: primo modo remanere non est impossibile corrupto homine: secundo modo non est intelligibile, quòd remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quando id cuius est, non inuenitur: potest tamen simpliciter inueniri: & ratio est in proposito sæpè iam dicta: quia id esse non est proprium homini, sed animæ: ideo oportet quod inueniatur semper quando est id, cuius est proprium: etsi designat id, cuius erat vt communicatum.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes verò alias factas sunt responsiones alias datæ: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiæ, quòd vnum omnino est esse animæ intellectiuæ, & hominis, quod secundum se independens est à corpore, vtpotè non causatum ab illo: quia non est eductum de potentia materiæ, licet prout est huius, scilicet hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualisnam sit Essentia Dei: quànam item ratione in simplicibus substantijs separatis, & à quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

HIS visis, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem tripliciter modum habendo essentiam in substantijs: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniuntur aliqui Philosophi dicentes, quòd Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quàm esse eius.

¶ Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & animæ. In tertia ostenditur, quomodo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentiis cõpositis. De essentia ergo Dei posituros duas conclusiones, & excluisurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem, Essentia in Deo significat ipsum esse eius. Hanc conclusionem non aliter, quàm ex supradictis deducendo ponit, fuit namque suprà probata, & ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis, quod esse actualis existentiæ diuinum est ipsa quidditas eius, ita quod prædicatur de Deo sicut prædicatum primi modi dicendi per se, ita quod ista, Deus est, est in primo modo perseitatis, quod de nullo alio à Deo communis via fatetur, dato etiam, quod esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei, ideo à quibusdam Platonicis, scilicet dicitur, quod Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Et ex hoc sequitur, quod ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quòd habeat quidditatem præter esse suum: cum quidditas, aut natura generis, aut species non distinguatur secundum rationem naturæ in illis, quorum est genus, vel species: sed esse est in diuersis diuersimodè.

¶ Hic ponitur secunda conclusio & negatiua, Deus non est in genere, Probatur in litera ex antedictis sic, Omne quod est in genere, habet quidditatem præter suum esse: Deus non habet quidditatem præter suum esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio præcedens, Maior probatur sic, Omnia quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis, vel speciei, distincta autem per diuersimodè habere esse illius naturæ genericæ, vel specificæ, ergo esse naturæ genericæ, vel specificæ est præter naturam ipsam genericam, vel specificam, & sic omne quod est in genere, habet naturam præter suum esse. Antecedens huius consequentiæ est de se notum, homo enim & Leo, sunt indistincti in natura animalis, distinguuntur autem inter se per hoc, quod diuersimodè habent esse animatum, genus enim diuersum habet esse in speciebus. Similiter Socrates, & Plato indistincti sunt in natura humana, distinguuntur autem inter se, quia habent diuersum esse humanum, no enim est intelligibile, quod homo habeat idem esse in Socrate & Platone. Consequentia vero patet ex eo, quod videtur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, nõ fit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, quod ad intentum huius rationis sufficit, quod esse sit præter essentiam, id est præter conceptũ quidditatiuum, sic enim sufficit differre principium conuenientiæ à principio differentiæ, vt patet de genere & differentiis, quorum altero conueniunt, alteris differunt species, & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extrà genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est præter cõceptum quidditatiuũ, quia est distinctũ realiter ab essentia, & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idẽ realiter essentiæ, ideo ex hac radice, scilicet, quod esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quandoquidem in Metaphysica existentiæ ad esse quidditatiuum, quandoquidem in Minore est sermo de esse actualis existentiæ & postmodũ in probatione Maioris, quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatiuum, cùm dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso, hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specificè accepto, homo namque & Bos conueniunt in animali, & distinguuntur differẽtiis specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc, inquam non oportet turbari, quoniam (vt in hoc patebit capit.) differentiæ naturam genericam non diuersificant, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiæ, & ideo mira subtilitate S. Tho. digressus non est primam rationem distinctionis naturæ genericæ in inferioribus antecedens, hoc autem infra melius intelligetur cum communissima regula assignabitur, vnde sumantur genus & differentia.

AD euidentiam, eius, quòd hic supponitur, scilicet, quòd in Deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idem essentiæ, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas quæ in sua existentia actualis, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vnico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, c. 25. sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam, à qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ esse essentialiter designabilis per differentiam, à qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali existentiæ est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale, scilicet & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam fortitur (nõ enim potest inueniri color, nisi albus, vel niger) actualem &c. minor autem terminus per terminos patet ex se. quomodo nanque existentia actualis mẽdicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter. Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter cum esse in actu nihil aliud sit, quàm habere existẽtiam actualẽ: sequetur quod existentia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo &c.

Secunda propositio est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si namque animal non sit determinata ad aliquam speciem, purum animal erit: & albedo si non sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatẽ determinatum, purum esse necesse est, & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, vt de se patet.

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantùm. Patet ista quo ad vtranque expositionem, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quod de puro esse non prædicetur quidditatiuè, illud oportet esse, ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quod autẽ cætera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quod cùm esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus coaptatum possunt secundum suas quidditates absque esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata, ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia, igitur de primo ad vltimum, ideo existẽtia est de conceptu quidditatiuo rei, quia res illa est eadem suæ existentiæ.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisè causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadem suæ existentiæ esse non est de eius conceptu quidditatiuo. Vnde cum Deus gloriosus sit suum esse ipse nihil est aliud, quàm ipsum esse secundum rem separatum à naturis prædicamentalibus, à sua puritate subsistens.

Nec oportet, si dicimus quod Deus est esse tantum, & in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, quod Deus est huius conditionis, est vt nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsum suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento nono propositionis libri de causis dicitur, quod indistinctio prima causæ, quæ est esse tantum est per puram bonitatem essi. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo super esse quid adderetur.

¶ Hic excluditur Primus quorundam error talis: scilicet Deus est commune esse omnium, imaginari sunt isti, quod cùm omnia conueniant in hoc, quod habent esse ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt in communi seu vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Moti sunt autem tali ratione, Esse nulla additione specificatum est esse commune, Deus est esse nulla additione specificatum: ergo Deus est esse commune. Sed peccat ratio illa propter multiplicẽ Maioris intellectum, dupliciter enim intelligi potest esse à nulla additione specificari. Vno modo secundum rem extra animam subsistendo, alio modo secundum intellectus cogitationem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantum,primo modo Maior est falsa,Minor autem vera, Secundo modo Maior est vera, Minor autem falsa, esse nanque commune per intellectum à sua abstractione acceptum, nullam contradictionem includit,secundum verò quod est extra intellectum,sine contradictione non inuenitur, omne nanque esse est contractum ad substantiam,vel accidens,esse autem,quod est quidditas diuina,est purum absque omni additione secundum rem, & ex ipsa sua puritate secundum rem est distinctum ab aliorum esse & hoc, & nullo modo commune sicut albedo separata ex hoc ipso, quod esset pura albedo,esset distincta albedo ab aliis albedinibus cum substantijs mixtis,& non esset albedo in communi. Peccat secundo Maior illa,quia contingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu contrahi. Vno modo actu tantum,alio modo actu & potentia: primo modo Maior est vera,Minor vero falsa: Secundo modo Maior est falsa,Minor autem vera. Esse nanque in communi,licet nulla sit additione contractum, est tamen contrahibile, aliter nulla res haberet esse, quæ aliquid addit suprà ipsum esse,& sic homo non habreret esse, cum vltima esse habeat humanitatem,quantitatem,&c. Vnde esse commune actu tantum, specificatione caret: esse verò diuinum nullam specificationem habet actu,nec aliquam habere potest: & ideo actu & potentia additione caret. Et hæc est solutio, quam in litera S. Tho. ponit sub aliis verbis, dicens quòd omne commune nec includit, nec excludit additionem,id est non includit actu: potest tamen habere illam. Esse verò diuinum non solum non includit illam: imo excludit,id est non solum non includit actu,imò nec potentia: & sic excludit: quod enim impossibile est conuenire alicui, excluditur omino ab illa. De his diffusè habes in primo contra Gentiles. capitu. 27.

Similiter etiam quamuis sit esse tantum, non oportet quòd deficiant ei reliqua perfectiones,vel nobilitates: imo habet omnes perfectiones, qua sunt in omnibus generibus propter quod perfectum simpliciter dicitur: vt Philosophus & Commentator in 5. Meta. dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus quia in eo omnes modum sunt. Sed in alia diuersitatem habent: & hoc est, quia omnes illa perfectiones conueniunt sibi secundum suum esse simplex. Sicut si aliquis per vnam qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum,in illa vna qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiones habet.

Hic excluditur secundus error talis, scilicet Deus non est simpliciter perfectus. Ratio autem huius erroris in proposito est ista, Id quòd habet esse tantum, est imperfectum respectu eius quod habet esse viuere,& intelligere: sed Deus habet esse tantum, ergo Deus est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducitur sic, Quod est purum esse non est admixtum aliis, puta viuere & intelligere, aliter esset purum & non purum. Deus est purum esse, ergo non est admixtus aliis, scilicet viuere & intelligere,& consequenter Deus non habet nisi esse: quod erat probàdum. Defectus huius rationis in litera non explicatur: sed in primo contra Gentiles cap. 29. vbi declaratur quod ex hac propositione, Deus est purum esse subsistens, sequitur, Deum esse vniuersaliter perfectissimum. Et propterea notanter in textu dicitur, Imò habet omnes perfectiones, &c. ac si dicat quod ex hoc non sequitur, Deum aliqua perfectione carere: sed oppositum potius ex hoc concluditur. Est autem modus ex illo fundamento intentum deducendi talis, Id cui conuenit esse secundum totam virtutem, seu potestatem ipsius esse nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret, sed esse purum subsistens est id, cui conuenit esse secundum totam virtutem, seu potestatem ipsius esse, ergo esse purum subsistens nulla perfectione, seu nobilitate essendi caret. Maior declaratur ex eo, quod omnis perfectio cuiuscunque generis non nisi secundum aliquod esse est. Non enim sapientia perficit hominem, nisi ea homo sapiens sit nec iustitia perfectio hominis dici potest, nisi homo ea iustus sit. Si igitur omnis perfectio attenditur secundum aliquod esse id in quo tota plenitudo essendi reperitur omnem perfectionem patet habere, & sic repugnat, quod id habeat esse secundum totam amplitudinem suam, & aliqua perfectione essendi careat. Minor verò exemplariter notificatur, sicut enim si albedo separata inueniretur, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supradictum est, ratio quare albedini huic non inest tota perfectio possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo, quod secundum totum posse eius non recipit eam: ita esse ipsum si receptum est in alio coartatum est ad naturæ illius recipientis limites, subsitantiam, scilicet, vel accidens & consequenter limitatum ad illius generis nobilitatem. Si verò purum & non receptum est in aliqua sit natura, illimitatum & infinitum simpliciter est, & omnes perfectiones possibiles in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, quòd albedo si separata sit omnem perfectionem possibilem suæ speciei habet, non intelligas, vt veritatis æmuli obiiciunt, quod negatio, scilicet receptionis eius in alio daret sibi illam perfectionem: sed ea tantum, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt, quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

bus necessariis & inseparabilibus.

¶ Et quoniam habere perfectiones, omnium generum potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis, Alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandum, quo modo ipso Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiones: dicit quòd Deus non habet omnes perfectiones in seipsis, id est distinctas ab inuicem in propriis naturis. sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic enim in Deo oporteret esse maximam compositionem, sed habet eas indistincte vnitas in suo esse simplicissimo. Illud quippe esse diuinum æquiualet omnibus perfectionibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul vtpote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce Solis habes: qua sola Sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates, propterea à Philosopho & Commentat. quinto Meta. capitulo de perfecto, dicitur quòd Deus solus est ens simpliciter perfectum, vniuersitatem perfectionum in se habens.

QVAESTIO XII.

Num perfectiones existentes in Deo sint aliquo modo distinctæ præter omne opus intellectus.

HIC quæritur an perfectiones existentes in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

¶ In hac quæst. quinque agenda sunt, primò declarabitur titulus quæstionis. Secundo recitabitur opinio Scot. cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S. Tho. Quartò impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum scito primò perfectionem esse dupliceм: quædam est perfectio simpliciter: & quædam est perfectio in hoc vel illo. Perfectio simpliciter est illa, quæ in suo proprio, ac formali conceptu dicit perfectionem cum nulla imperfectione, vt sapientia, bonitas, & similia. Perfectio verò in hoc vel illo est quæ in suo proprio ac formali conceptu dicit perfectionem imperfectioni mixtam, vt humanitas, æquitas, & his similia. Dixi (in proprio ac formali conceptu) quia includere aliquam imperfectionem in conceptu communi sibi & aliis, aut materiali, non derogat suæ perfectioni simpliciter. Sapientia enim licet in generis conceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectionem dicat, potentialitatem, scilicet aut dependentiam, &c. quia tamen in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit, non prohibetur quin perfectio simpliciter sit. Dixi dici, perfectionem propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem sonat.

¶ Scito secundò, quod perfectiones esse in aliquo contingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habente ipsam: sicut humanitas, albedo, quantitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse autem in aliquo virtualiter est esse in eo, vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in Sole. Poteris autem comprehendere multum distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu pro nunc, quòd ea quæ primo modo insunt, intrinsecè denominant suppositum tale. Ea autem quæ secundo modo insunt, non determinant suppositum tale, vt pater in Sole, qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

¶ Amplius, Perfectiones esse in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno modo in suis propriis naturis distinctas & limitatas. sicut in homine est esse intelligere & velle, &c. Alio modo contingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in Solis luce sunt virtus calefactiua, & deficcatiua, & alia huiusmodi. Nec parum distant isti duo modi inter se. Longè nanque excellentius est esse in aliquo secundo modo, vt in exemplo dato apparet. Quamuis igitur perfectiones omnium generum excellentiori modo sint in Deo, quam in creaturis: quia tamen perfectiones non simpliciter sunt in eo virtualiter tantùm (eis enim non denominatur talis) perfectiones autem simpliciter sunt in eo formaliter, & non in propriis naturis limitatæ, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctæ & illimitatæ: ideo vertitur in dubium an perfectiones simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absque omni opere intellectus distinctæ. Hæc de primo.

QVO Ad secundum Scotus in primo senten. distin. 8. quæstio. 3. opinatur perfectiones has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctione ex natura rei formaliter. Appellat autem distinctionem ex natura rei quæ innascitur ex ipsarum rerum natura: ita quòd absque omni intellectus operatione est. Formalem verò addit: quia non omnis distinctio ex natura rei est formalis, sed ea tantùm, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas censui, quæ ex puris naturalibus procedunt, quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

¶ Arguit

¶ Arguit ergo primò sic Sapientia & bonitas absolutè distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapientia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: Antecedens est euidens. Consequentia autem probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocunque enim gradu perfectionis suæ latitudinis intelligatur perfectio aliqua semper retinet eandem rationem formalem, vt patet in omnibus. Si igitur sapientiæ & sapientiæ infinitæ est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapientiæ distinguitur est natura rei à ratione formalis bonitatis: necessariò sequitur quòd ratio formalis sapientiæ infinitæ nò includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

¶ Præterea, Distinctio præcedens rationē primi distinctiui nō est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionē, quæ est primū distinctiuum secundū rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia si nulla distinctio eorū præcederet, non magis distinguerētur intellectiue, vt intellectio est, quam ea, vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

¶ Præterea, Illa quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

¶ Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguntur ante omnē actum intellectus. Tenet consequentia: quia distinctio obiectorum præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

¶ Præterea, Bonitas & veritas in Deo nō distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Consequens est cōtra re: consequentia autem probatur: quia bonitas & veritas nō significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea.

¶ Præterea, Inter perfectiones diuinas est ordo demonstrationis quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim quòd sapientia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secundum Aug. 15. de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter? Præterea inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita quòd Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas est distinctio ex natura rei.

¶ Præterea, Ad complementum doctrinæ, distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: & non ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo.

QVO AD tertium præmissa Trinitate personarū declarandæ sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Thom. & veritas. Prima est, In Deo secūdum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiam primæ oppositionis sciendum est, quòd aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in propriis naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earundem in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in propriis naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuò non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo autem ratio formalis vnius non est alterius: quia quælibet earum ita est ipsa, quòd non altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus deficcatiua in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi proprium, quòd non deficcandi & econuerso. Res autem adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter adunantur: sicque distinctione formali ex natura rei necesse est careāt, cum desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio scilicet illa, quælibet earum ita est ipsa, quòd non altera: neutra namque earum, cùm sint taliter vnitæ, est magis ipsa quam alia. Verbi gratia, prosequēdo exemplum datum, Virtus calefactiua & deficcatiua in luce Solis formaliter inuentæ sicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis ratione formali indistincte formaliter sunt: ita quòd assignata completa Solaris lucis diffinitione, nō sit opus vltra earum quærere diffinitiones. Completa enim diffinitione, Solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistincte in seipsa æquè accipit, cum declaret propter adæquationem, quæ deber esse inter diffinitionem & rem diffinitam, virtutem eius calefactiuam & deficcatiuam manifestat, quandoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quam sit lux & virtus deficcatiua, & econuerso. Cùm autem secundum Dionysium quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitationem elevatæ: consequēs est, vt sicut omnes in vna simplicissima reformaliter adunantur, ita in illis simplissima ratione formali indistincte formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, quàm bonitas & veritas & ipsum esse diuinum & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse, quam sapientiam & bonitatem. Si enim adæquata diffinitio illius rei simplicissimæ, quæ Deus est daretur, in illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffinito non adæquaret, vnde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligitur, vnicam tantum rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunque formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei non distinguntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur Minor: quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quam perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersariis conceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

¶ Secundò principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actualē oppositionē ex natura rei, sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. Maior habetur ex 10 Metaphy. text. comment. 24 Minor probatur inductione, quòd enim ibi non sit oppositio contradictoria, neque priuatiua formaliter, ex eo quòd patet quòd vtrinsque oppositionis alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quòd sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quòd autem non sit oppositio inter eas contrariæ, patet ex eo, quòd alterum contrariorum semper est defectiuum 10. Metaphysic. text. com. 16. Quòd verò non sit oppositio relativa inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quòd ex hoc sequi videtur, quòd in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantùm, puta deitas: verisimum enim est, quòd Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata omnino præhabēs in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

¶ Ad euidentiam tam secundæ, quam tertiæ propositionis nota, quod (vt in quadam quæstione supra diximus) sicut res illa simplicissima, quam Deum dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes coceptus formales earum, cum nihil aliud sint, quam ipsæ perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autem, quòd Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectum necesse est Deum ipsum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum: sicque distinctionem in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus, seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionē rationis formalem actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatem conceptuum formalium, quibus obiicitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, seu referri intelligitur ad perfectiones prædictas: tam in esse naturali quam in esse intentionali. Ex eo autem quòd in Deo, secluso omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitata sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicunque enim intellectus creatus (etiam videns Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptum vnum diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro secunda propositione argue sic: Omne habens in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit, distinctas rationes seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus. Deus gloriosus est huiusmodi: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminās plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis, Deus est huiusmodi: ergo, &c. Hæc de tertio.

QVO AD quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primò, sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione realiter: ergo perfectiones diuinæ nō distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequentia tenet: & antecedens probatur sic, Distinctio per intimiora est maior illa quæ fit per ea, quæ sunt extra intima rei: distinctio formalis ex natura rei est per maxime intima rei: distinctio autem realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Scot. in 1. sent. dist. 1. dicente quòd distinctio formalis ex natura rei fit per prædicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo: distinctio autem realis fit per ea quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt post. Maior probatur, Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio: distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio permaxime intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximum: necessariò sequitur ad maximum, &c.

¶ Secundò arguitur sic, Perfectiones diuinæ abstractæ abstratione præcisissima, sunt formaliter infinitæ. Ergo sunt idem formaliter ex natura rei. Antecedens est Scot. in 1. sent. dist. 8. q. 3. in responsione ad argumentū principale. Consequentia probatur, supponendo secundò duplicem infinitatem (in responsione ad primum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens, scilicet de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra entis latitudinem: tunc sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non: quia nullum prius includit formaliter suum posterius: perfectio autem diuina, puta sapietia, est prior infinitate illa quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina præcisè & formaliter sumpta est ita infinita quòd ad nullam entis perfectionē simpliciter & formaliter terminata, oportet quòd infra suæ rationis formalis ambitū omnem perfectionem simpliciter contineat, & quòd nullam à ratione sua perfectionem formaliter excludat: & consequenter, quòd à nulla formaliter distinguatur ex natura sua: statim enim quòd ab aliis perfectionibus distinguit ponitur, coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppositum antecedētis sic intellecti, ponitur enim talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quòd nō omnem. Verbi gratia, ponitur quòd sapientia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit, quam entī sapientia addit: ita quòd non eam quam iustitia sua bonitas enti addit, &c.

¶ Tertiò sic, Perfectiones diuinæ distinguntur formaliter ex natura rei. ergo, inter eas est relatio realis. Tenet consequentia, quia distinctio illa cùm sit relatio existens in rerum natura necesse est quòd sit realis, sicut & quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Auicen. dicentem quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

QVO AD quintum pro responsione ad primum & destructionem Scoti fundamenti nota, quòd aliquid esse infinitum contingit dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem: alio modo, secundum quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundum propriam rationem quod nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talem entis gradum definitū, quod non omnē essendi perfectionem habeat. Illud verò est infinitum secundum quòd ens seu simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnem habet perfectionem essendi. Exemplum in quantitate molis: Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantitatis rationem infimita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset infinita intensiuè esset infinita secundum propriam rationem, esset enim infinita albedo: non tamen esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita. Non parui autem refert qua quis infinitatū dicat esse aliquid infinitū. Prima enim infinitas, cum attēdatur penes ea, quæ infra rei latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secunda autem infinitas, attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: rem & eius rationē formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & non magis sit ipsa, quam quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionem & formalem limitationem, qua ab aliis formaliter ex natura rei absolutè sumpta distinguebatur, eam comitari non finit.

¶ Ad propositum ergo descendendo dico, quòd licet sapientiæ & sapientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis: tamen sapientiæ infinitæ secūda infinitate est longè alior ratio formalis. Concludit enim in sua ratione formali omnē perfectionem simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnam esse simplicem rationē formalem.

¶ Ad argumentum, sub quacunque forma fiat, respondeatur, attendendo æquinocationem infinitatis: quoniam, vt dictum est, infinitas prima est illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem secunda. Vnde si perfectiones diuinæ nō essent infinitæ nisi prima infinitate, argumentum concluderet: quia habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat, quòd fortè infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter interat secundam: Sufficit enim quòd ratione distinguantur, vt aliquid secunda fiat, quod non prima. Similiter non obstat si quis perfectiones communissimas, putasse bonitatem, & similes, &c. vtranque infinitatem habere negaret: nesciens in eis imaginari primam: propterea quod propria latitudine careant. Hoc enim magis nostro fauet proposito: quoniam si vtramque infinitatem habent, quòd alibi discutiendum est distinctione supra dicta opus est, Si autem secundam tantùm absque distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitum habere omnino candem rationem formalem: & sic ruit totum Scoticum ædificium.

¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunque negatur Minor. Et ad eius probationem dicitur negando omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc, quòd aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quādo dicitur. Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiam natura, distingue ly indistincta actualiter, vel fundamētaliter. Et primo modo dic esse fallum, secundo modo verum: sed tunc negatio Minorem subsumendam, scilicet sed intellectio & natura sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

¶ Ad tertiū negatur Minor, licet enim Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter. Licet ponere distinctionem rationis actualiter, causari per actum intellectus diuini non sit à Philosophia alienum.

¶ Ad quartū negatur consequētia. Sufficit enim obiecta intellectus & voluntatis prædistinguātur fundamentaliter: nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro tunc distinguuntur, nisi fundamentali distinctione rationis.

¶ Ad quintū negatur consequētia, Synonymeitas enim cū sit passio nominum, nō attēditur penes indentitatē rationis formalis rei secundū se, sed penes identitatē cōceptus formalis seu mētalis: voces enim sunt notæ earū quæ sunt in anima passionū: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationē ergo dicitur, quòd licet significēt eandē rem formaliter secundū se, & solum illam vt rem significatam, tamen significant etiā distinctè cōceptus mentales, vt rationes significandi, & hoc destruit synonymeitatem, vt dictum est.

¶ Ad sextū dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter, seu fundamētaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur enim, vt cōcedimus. Formamus autem distinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quam alius non habet. Et ideo demonstrationes prædicationesque formales & idētitates facimus negamúsq; de Deo sub vno cōceptu quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiedo, vt possunt, excelsa Dei humano more resonātes simplicissimam illā rationem formalem. Omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularibus conceptibus inspicere, tradereque potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus nō est nisi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantùm distinctas saluatur.

¶ Ad septimum dicitur, quòd quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantùm: quia alterum contradictorium est formaliter negatio, quæ non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit pro tunc inquiri distinctionem rationis fundamentaliter, quod cōcedimus: nec aliud exigitur, vt patet per se.

¶ Ad vltimum dicitur, quod emanationes distinguuntur & realiter & formaliter: & licet distinctionis formalis earū fundamentum sit distinctio intellectus & voluntatis non tamen distinctionis realis earum. non enim ideo processiones diuinæ distinguuntur realiter quia altera est ab intellectu, altera à volūtate: sed quia habent realem oppositionem relatiuam (vt Boetius tradit.) Falsum ergo assumitur, quòd scilicet distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam autem distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamentalis inter intellectum & voluntatem. sicut etiam ipsæ processiones diuinæ nō distinguuntur formaliter ex natura rei, seclusa distinctione realī, sed distinctione rationis virtualiter tantum ante omne opus intellectus. ita quòd absque reali oppositione relatiua nō magis distinguuntur ex natura rei quam intellectus & voluntas.

¶ Potest autem breuius ad hoc & similia argumenta dici, quòd in diuinis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formaliter, sed virtualiter, id est eminenter cōtenta hoc modo: quodlibet diuinum propria exequitur, ac si esset distinctum formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & non vult: & voluntas vult, & non intelligit: ac si distinctio formalis formaliter inter intellectum & voluntatem: & sic de aliis. Fundatur autem talis modus habendi distinctionem formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter: & sufficit ad omnia saluanda, quæ per distinctionem formaliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquialet.

Secundo modo inuenitur essentia in substantijs creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quam essentia ipsarum, quamuis essentia sit sine materia, unde esse earum non est absolutum sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de causis, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius, & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad esse suum quod à superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia

quia earum forma non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis ea: & in talibus substantijs non inuenitur multitudo individuorū in vna specie, vt dictum est, nisi anima humana propter corpus, cui unitur.

¶ In hac secunda parte capituli huius de essentijs substantiarum intellectualium creatarum, quæ in secundo ordine collocantur, quatuor propositiones colligit. Prima est: In substantijs intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declaratis omissis) tertiam explanat ratione & autoritate.

AD RATIONIS autem euidentiam est notandum, quòd actus finitus per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum quem recipit, diuersimodè tamen, quod enim est in potentia, non est determinatum: sed determinabile per actum, ad quem est in potentia: cùm autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: & consequēter determinabilis ad hoc vel illud subiectum. Cùm verò receptus est in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potentiæ. Sed infinitas ex parte potentiæ imperfectionem sonat, cùm sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit, cùm sit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius signum formæ secundum rem non receptæ in aliquo longe perfectiores sunt formæ receptis. vt patet. Cùm ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia: consequens est quòd sit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatum est genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia vero essentia earum non est recepta in aliquo, cùm sit forma non recepta in materia: consequens quoque est, quòd sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: non est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut sunt formæ rerum materialium.

¶ His prælibatis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptū forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiam autē infinitam: intelligentiæ sunt huiusmodi. ergo. Et nota quòd in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quam de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui volumus de infinitate se tenente ex parte potētiæ, earum essentia finita inuenitur, eo quòd potentia in eis est terminata per actum essendi.

¶ Confirmatur autem hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, quòd intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius. quia esse earum, quod est supremum in eis est receptum: essentia verò, quod infimum est, non est recepta: & quia essentia earum vt respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum scilicet actū essendi, & finita, recipiendo ipsum. vt autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, vt potè non recepta in ipsa, &c.

ADVERTE hoc ad multorum suprадictorum intelligentiam, & vt euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quòd si esse ideo est infinitum simpliciter, vt suprà diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quam compositarum in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. vnde ex irreceptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

¶ Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundū suum ordinem receptibilis in alio, realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quā res sui ordinis recepta est infinita infinitate opposita finitati: quā res sui ordinis recepta contrahit. Dixi, secundum suum ordinem receptibilis in alio, propter compositā & materiam, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, &c. quia sic vt quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet proprium receptiuum (vt habetur in secundo de Anima tex. Comment. 24. & 26.) ita nō ex qualibet receptione sequitur quælibet finita: sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita, scilicet finitati: quam (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cum sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta, erit infinita, non quacunque infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quam in subiecto habet. In proposito ergo tam esse qua forma secundū suum ordinem receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptiuum enim proprium ipsius esse, est quidditas seu suppositum, formæ verò est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, vt suprà ostendimus: ita alterius rationis est finitas formæ per materiam à finitate esse per essentiam: licet conueniant in hoc, quòd vtraque est per modum, quo actus finitur per potentiam: & similiter diuersarum rationum oportet esse infinitatem, quam forma fortitur ex hoc, quod est irrecepta in materia: & infinitatem, quam esse fortitur ex hoc, quòd in quidditate nulla est receptum. Forma namque ex hoc, quòd recepta in materia infra ipsam clauditur, amplitudinem suam, qua ad hoc vel illud particulare est indefinita, amittit, & ideo ex hoc, quòd separata à materia est, non aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiæ capacitatem coartata eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coartatur: si irreceptum ponatur, ad nullum genus definitum erit: & consequenter cuiusibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

¶ Habes ergo dubij solutionem ex hoc, quòd non dicimus, omne irreceptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam & ex hoc, quòd non dicimus, omnem rem secundum suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum, sed diuersimodè. Ex primo enim patet, quòd substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. Ex secundo verò, quòd essentia intelligentiæ, quæ clauditur in ordine formæ, cum sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse, ex sua irreceptione in materia est infinita: sed non simpliciter, &c. & quòd esse diuinū quòd sub ipsius esse ordine cōcluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

HABES & hinc vnde Scotistarum & Scoti, eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarū dist. 2. quæst. 2. vbi ab eis imponitur S. Thom. ratio vltimò ibi inducta ad cōcludendam Dei infinitatem, quæ est talis: Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ nō est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hic concludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos secundum S. Thomam.

¶ Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primum est, quòd ratio prædicta ad cōcludendam infinitatem simpliciter assumpta à nobis dicitur: cum apud nos non concludat nisi infinitatem secundum quid. Secundum est, quòd ratio prædicta secūdum fallaciam consequentis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quam finiatur per materiam: sicut illud tertij Physic. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si non est finitum ad aliud corpus, est infinitum. Manifestè enim patet error: quia cum dicitur. Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quid supradictæ: non enim forma secundum se est tali modo finita: cum secundum se sit indeterminata ad hanc vel illam materiam: & ideo bene sequitur: ergo forma, quæ non est nata recipi in materia: est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est causa præcisa affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autem talis processus tertij Physi. quia corpus non finitur per aliud corpus causaliter & præcise. Tertium est, quod inficiari conatur aliud suprадictum, scilicet quòd essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Contra, inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius apud vos: ergo essentia intelligentiæ in primo signo naturæ videtur infinita intensiuè: & consequenter non finibilis per esse in secundo signo.

¶ Ad hoc quidem dicitur, quòd licet esse sit posterius essentia ordine generationis & accidens eius, id est extra conceptum formalem: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quòd est receptiua ipsius esse, & non est ipsum suum esse, &c. sicut enim per hoc quòd essentia est ipsum esse infinita simpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc quòd essentia nō est suum esse, non est infinita simpliciter, iuxta maximam illam, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamentaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi nō potest, licet non in omni priori habeat illud: fit quitur, quòd sit simpliciter finita per suū esse, id est, per hoc non est suum esse, sed illa actuabilis, vel actuata est, &c. Sic enim intelligitur, cum dicitur, essentia intelligentiæ finitur per suum esse. Quarta propositio quo ad primam partem superius discussa relinquatur. Quo ad secundam verò, quòd scilicet anima intellectiua, quæ est vltima inter substantias intellectuales fit multiplicata numeraliter, eget magna cōsideratione. In textu autē assignatur pro causa huius vnio ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori, quòd dat ei esse formaliter necessariò multiplicatur secundū multiplicationem illius: alioquin plura corpora haberēt idem esse in numero: ab vno enim forma non prouenit nisi vnum numero esse substantiale, & meritò ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter, cum non sit formalis, oportet quòd sit secundum quantitatem (vt supra declaratum fuit) secundum quantitatem autem esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (vt intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendam pluralitatem numeralem animarum est coniunctio ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatum.

Et licet individuatio eius ex corpora occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse individuatum, nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet, vt destructo corpore, individuatio pereat: quia cum habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse individuatum ex hoc quod facta est forma huius corporis illud esse semper remanet individuatum, & ideo dicit Auicenna, quod individuatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

¶ Hic obiectio quædam cōtra quartam propositionem excludi-

tur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, quæ talis est. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, non remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non possunt remanere multæ animæ humanæ destructis corporibus, &c. Processus bonus, conclusio autem falsa est: ergo altera præmissarū, nō Maior, vt probatur: ergo Minor, quæ fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, quòd remota causa, remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarū est ipsa multitudo corporum, remota multitudine corporū remouebitur etiā multitudo animarū. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarādo, formas dupliciter plurificari ad plurificationē corporum: scilicet cum dependentia à materia, & sine depēdentia ab illa: & primæ quidem destruuntur destructis corporibus, secundæ verò remanent, eo quòd nō nisi occasionaliter eorum indiuiduatio à corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primò, quòd idem est iudicium de esse & vnitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & independentiam: ita scilicet ꝙ cuius esse à materia non dependet, nec eius vnitas: nec multitudo à materia dependet. Cuius autem esse à materia dependet, tam vnitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens est, vnum enim & multa entis passiones sunt.

NOTA Secundo, quòd formæ sunt in triplici differētia. Quædam fiunt in materia & educuntur de potentia materiæ, vt formæ materiales. Quædam fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiæ: vt anima intellectiua, quæ venit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ vt formæ separatæ à materia, intelligentiæ, scilicet. Non potest autem dari quartum genus earum, quæ educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, vt de se patet.

¶ Et illæ quidem, quæ nec educuntur de potentia materiæ nec fiunt in ea, omnino independentes & separatæ sunt à materia & immultiplicabiles numeraliter, vt suprà probatum fuit. Primæ verò & secundæ, quia conueniunt in hoc, quòd fiunt in materia, habent & hoc commune, quòd oportet vtrasque esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiunt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, vt dicitur 2. de Anima tex. com. 24. & 25. Forma namque Leonis debet esse commensurata corpori Leonino, ita quòd nō equino: & huius Leonis forma oportet quòd sit commensurata huic corpori Leonino, ita quòd non illi, &c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc, quòd vtrasque oportet simul multiplicari in propriis corporibus. Quæcunque enim oportet esse inuicem coaptata & proportionata simul, recipiunt multitudinem & vnitatem, vt patet in discurrendo: in singulis semper enim multiplicationem formarum in vna specie comitatur multiplicatio corporum in illamet specie, & econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materiis, vel diuersæ materiæ sub vna forma, quorum vtrunque est impossibile. Ex eo verò quòd primæ formæ educuntur de potentia materiæ, & non secundæ, differunt inter se in hoc quòd primæ habent esse dependens à materia, sicut à causa materiali earum esse causante & sustentante. Secundæ autem habent esse excedens totam materiæ capacitatem & independens ab ea, vtpote non causatæ ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundò, quòd primarum tam vnitas, quam multitudo à materia dependens est, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus ipsæ destruuntur: ita vnitas & pluralitas earum. Secundarum verò tam vnitas, quam multitudo independens est à materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita vnitas & pluralitas, Et hoc est quod hic intendit S. Thom. dicens diuiduationem animæ, id est vnitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia fit in corpore, non autem ita, quòd educatur de potentia corporalis materiæ: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cum habeat esse absolutum, id est independens à corpore, corrupto corpore, absque illo remanere potest. & ideo Auicen. dicit indiuiduationem animæ ex corpore in sui initio dependere: non autem in fine, quia scilicet non fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto & post mortem sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est propriè causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAESTIO XIII.

HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuæ, per quod scilicet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæstione facienda sunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio S. Thom. Tertiò respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scot. in secundo sentent. distinctio. 3. quæstio. vltim. & in quolib. quæstio. 2. sequens positionem suam de hecceitatibus tenet animam, sua propria hecceitate, indiuiduari: arguitque sic contra S. Thom. Et primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectum ex primo est hoc: sed anima sicut & quælibet entitas præcipue absoluta seipsa primo est in actu extra causam & intellectum. ergo anima seipsa primò est hæc. Maior probatur: quia vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo, quòd res seipsa primò recedit à non esse.

¶ Præterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiam est specificata per te: animæ intellectiuæ distinguntur formaliter, seu non per materiam. ergo distinguntur specificè. conclusio est falsa, ergo altera præmissa: non Minor. quia animæ intellectiuæ separatæ carent materia. ergo Maior: quæ est fundamentum positionis tuæ. Quòd si dicas, quòd animæ habent inclinationes ad diuersa corpora, & per has distinguntur: contra. Anima prius natura est terminus creationis, vt talis formaliter est hoc, quam vniatur materiæ. ergo prius natura anima est hæc, quam vniatur materiæ. ergo anima indiuiduatur & non per vnionem ad corpus: Antecedens probatur sic, Prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex 5. Metaph. tex. com. 16. de anima non solum secundum essentiam, sed etiam secundum existentiam potest esse sine vnione ad materiam, nō autem absque hoc quòd sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creationis & hæc, quàm sit in materia.

¶ Si dicatur quòd anima non est hæc per actualem vnionem seu existentiam in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: contra, Hoc non euadit difficultatem, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. vt arguatur sic, Quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei, non conuenit per se huic, secundum id quòd commune est istis: vel saltem præexigit eorum necessariò distinctionem, scilicet huius ab illo. sed hæc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi: ergo necessariò præexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduatur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquendo, nō est ad se, nec est ratio entis in actu: ergo non potest esse indiuiduatium principium animæ. Antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, vt ad terminum, quod est falsum. Pro secunda quo que parte probatur, quia quòd necessariò exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: aptitudo autem est ad terminum nō existentem: ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relativa præsupponit distinctionem absolutam: quia enim anima est hæc: ideo habet hanc aptitudinem. & non econtra. & quia hæc anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc quæ isti in hac re sentiunt.

NOS autem, Peripatetica fundamenta sequentes, animam indiuiduari commensuratione substantiali ad hoc corpus dicimus, & hanc animā, & illam distingui cōmensurationibus suis ad hoc & illud corpus. probationes autem huius supra adductæ fuerunt cum deductum fuit distinctionem numeralem non nisi à quantitate originari posse. Vnde nunc sufficit declarare quomodo fit hoc quòd dicimus. Commensuratio dupliciter sumitur. Vno modo pro relatione commensurationis: alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei: primo modo commensuratio est res respectiua essentialiter, & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, & de prædicamento rei commensuratæ: est enim idem essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de inclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quæ ad exprimendum propositum assumuntur.

¶ Absolutum quoque pro nunc sumitur dupliciter, Vno modo à termino, & sic dicimus substantiam, quantitatem & qualitatem esse entia absoluta. Alio modo à receptiuo seu subiecto: & sic nullum prædicamentorum accidentium est absolutum: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cùm ergo dicitur, quòd animæ suis commensurationibus indiuiduantur, intelligendum est commensurationibus substantialibus, quæ sunt res absolutæ à terminis, & si non à receptiuis, & non commensurationibus, quæ sunt relationes, &c. Sicut nanque de essentia animæ in communi est, quòd essentialiter sit proportionata corpori philosophico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de essentia animæ humanæ est, commensurari corpori humano: est nanque ita perfectiua corporis humani, quòd non bouini: sic quoque de essentia huius animæ est cōmensuratio ad hoc corpus. & sic commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam iam humanam, sed constituit ipsam humanam. Per hoc enim primò differt anima hominis ab anima Bouis: quia illa est proprius actus corporis humani, ista verò bouini. Constat autem, quòd idem est esse actum proprium corporis humani, & esse substantialem substantialiter commensuratam perfectionem eius. Ita substantialis cōmensuratio huius animæ ad hoc corpus, nō sequitur animam hāc, sed cōstituit ipsam hāc, est enim hæc anima substātialiter proprius actus huius corporis: vnde hæc anima ab illa primò differt: quia illa est proprius actus huius corporis, illa verò proprius actus alterius. & hoc est quod S. Thom. in 2. cōtra Gent. c. 81. tradit & in quæst. de anima, & vbicunque de hac re loquitur. est autem cōueniens

niens propositio ista principiis Arist. docet enim in primo lib. de Partibus animalium, quòd propriæ differētiæ alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo quòd tale. verbi gratia, propriæ differentiæ animalis nō debent esse albū & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo, quòd animal. Stat enim identitas animalis, cum illarū diuersitate: nec debent esse nauigatiuum & volatiuum: quia nō diuersificant hæc per se naturam sensitiuam, sed debent esse tale sensitiuum vel tale. animal enim in eo, quòd animal, cum sensitiuo constet, nō diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Vnde cum anima in eo quòd talis essentialiter sit actus corporis philosophici propriis differētis diuiditur per hoc, quòd actus talis corporis vel talis: & iterum actus talis corporis, Puta humani propriis differētiis diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduuntur ergo ipsæ animæ cōmensurationibus substantialibus nō absolutis receptiuis: sicut & ipsæ animæ essentialiter sunt non absolutè à perfectibilibus corporibus earū receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodē modo iudicare (vt sunt Scotistæ) quibus dum non considerant proprias rerum naturas, & res suis conceptibus adæquare volunt, accidit vt de omnium indiuiduatione eandem proferāt sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicitur secūdo Cœli text. com. 80. quòd quærunt vsque quo non habeant contradicitur sibi ipsis.

HIS visis ad solutionem argumentorum procedendum est.

¶ Ad primum dicitur, quòd falsa est Maior licet enim quælibet res posita extra intellectum & causam sit hæc. non tamen eodem primò est, & hæc. Est enim ipso esse primò. Hæc autem hecceitate primò: multa enim inseparabiliter sese comitātur, quæ nō eodem principio habentur primò: sicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem primò est & dependet. Minor quoque est falsa: res enim non seipsa primò, sed per existentiam actualem distinctam realiter à se extrà nihil ponitur vt suprà declaratum fuit, &c.

¶ Ad secundū negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ separatæ nō distinguntur formaliter, seu per materia: licet sint puræ formæ à materia abstractæ. Aliud enim est dicere, omnis distinctio enim formalis, cum sit illa, quæ ex principiis diffinitiuis constat, specifica est: Quæcūque enim habet diuersas diffinitiones specie differūt cum saltē differentias vltimas habeāt non easdē, quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem specificam: sed talis nō est inter animā Socratis & Platonis: habēt siquidem eandē diffinitionem. Distinctio autem formarum cum sit, vndecunque inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat, id est, inuenitur ex hoc quòd diuersis corporibus coaptæ sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de aliis substantiis separatis, quæ corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sanè intelligatur, modo scilicet exposito quòd animæ inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

¶ Ad id quod primò obiicitur, contra dicitur ꝙ nō concludit intentum. Cōcludit enim, ergo anima prius natura est hæc quā habeat actualē vnionē ad corpus: cùm debeat cōcludere, ergo anima prius natura est hæc quā sit coaptata, seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quā prius natura deberet animæ quā ipsam actualem vnionem, patet ex eo ꝙ omnia hic per se terminat creationem, & nō anima hoc existens: & ex eo ꝙ inesse præsupponit esse: esse autē nō anima hoc existens, quā inesse. Vnde respōsio ibi recta est bona, cū grano tamen salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinem substantialem, seu cōmensurationem formaliter: per vnionem verò actualem ad corpus conditionaliter, id est tanquam per conditionem sine qua non: & quia prius natura ineſt rei ratio formalis quam conditio, sine qua non, ideo, &c.

¶ Ad argumentū contra hoc patet respōsio ex dictis: assumit enim hoc falsum, scilicet ꝙ natura huius animæ sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro secūda parte disiunctiuæ est falsa, scilicet ꝙ quodlibet cōueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei præexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quòd nō præexigit, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod cōuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, nō opus est, quòd præexigat illarum specierum distinctionem, sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale cōuenit Leoni, & repugnat homini, & tamen rationale & irrationale non præexigunt distinctionem hominis & Leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed hæccheitas animæ Socratis conuenit sibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæccheitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebit Scot. vim argumenti sui.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Ratio aptitudinis nō est ad se, dico, quòd ratio aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad aliud, sed nō vt ad terminum, sed vt receptiuum. Probatio autem cōtra hoc nihil facit: cōcedendo enim quòd potest intelligi nō ad aliud, vt ad terminū. non autem nō ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolutè sunt à termino, & non à subiecto.

¶ Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, licet quòd ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primò, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum, scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primò, licet potentiam ad actum secundum. Probationis verò, vtraque propositio est falsa: & Maior quidem, scilicet quòd necessariò exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantùm exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa est existens in actu. Minor verò, quia aptitudo substantialis animæ ad corpus non excludit corpus, sed compositio ex contrariis est: quæ facit aptitudinem animæ esse absque actuali vnione.

¶ Dico secundò, quòd æquinocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista, quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio, seu substantialis sigillatio ipsius animæ ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo suprà posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, acsi aptitudo ista esset quòd potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relativa, sed absoluta relatiuè ad receptum, &c.

¶ Et quia in ista substantiis quidditas non est idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in prædicamento, & propter hoc inuentur in eis genus, species, & differentiæ, quamuis eorum differentiæ propriæ nobis occultæ sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipsæ differentiæ essentiales nobis ignotæ sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quæ ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propriæ substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentiæ earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significare possunt.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Thom. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intentiones logicas, scilicet, speciem, & differentiam, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primò conclusionem talem, Intelligentiæ sunt in prædicamento probatque eam sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in prædicamento, intelligentiæ sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor suprà probata est. Maior verò probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquod genus definitū est. Quod enim ad nullum genus definitum est, ac per se subsistit, vnde aut quomodo esse limitatum habet? omne autem ens, in quo esse distinguitur à sua essentia, habet esse limitatum, vt suprà declaratum fuit: ergo omne tale est in prædicamento. Ex quo corolariè concluditur, quòd habent genus, speciem, & differentiam. Addit autem, quamuis occultæ sint nobis earum differentiæ: & vt responderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quæstionem an est, & ignorare quæstionem quid est: nouimus inquam differentiam esse in illis, sed quæ sint illæ, latet: latent autem intelligentiarum differentiæ secundum se: quia commune est omnibus substantiis habere occultas differentias proprias secundum se: & in hoc conueniunt cum substantiis inferioribus: latent secūdum accidentales proprietates, quæ sunt earum passiones, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculos noctuæ ad lumen Solis, & in hoc differunt à sensibilibus substantiis, quarum propriæ differentiæ nominibus suarum proprietatum significantur: sicut causæ nominibus suorum effectuum: vnde omnino immanifestæ sunt nobis intelligentiarum differentiæ quo ad quid sunt, &c.

QVAESTIO XIIII.

Num intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita.

CIRCA hanc particulam dubitatur, an intelligentiæ sint à nobis quidditatiuè cognoscibiles in hac vita, &c.

¶ In hac q. septem agenda sunt: primò declarabo titulum & intentionem quæstionis, secundò adducetur opinio Auer. Tertiò impugnabitur: Quartò respondebitur suis rationibus: Quintò declarabitur opinio S. Thom. Sextò adducentur: rationes Ioannis de Gandauo contra S. Thom. Septimò eis satisfiet, &c.

QVO AD Primum nota, quòd aliud est cognoscere quidditatē, seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditativa, seu cognoscere quidditatiuè. Cognoscit enim Leonis quidditatem quicūque nouit aliquid eius prædicatum essentiale. Cognoscit autem quidditatiuè non nisi ille, qui omnia predicata quidditativa vsque ad vltimam differentiam nouit, &c. Cum autem cognoscamus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. liquet quòd earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubium non vertitur, sed quæst. est, an quidditatiuè cognoscere eas possimus, vt penetremus, scilicet vsque ad vltimas earum differentias: & licet hæc quæst. habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de anima, com. 36. quia tamen non nisi cum Scotistis & Auerroistis hic agitur, & Scot. opinio in conclusione non discrepat. vt patet in primo sent. dist. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer. Hæc de primo.

QVO

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVO ad secundũ Auer. in 3. de Anima.com.36. supposita fictione sua in com.5. opinatur, quòd intellectus possibilis, vt appropriatus nobis adeptis omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectus agenti, vt formæ per illum intelliget substantias separatas: & consequẽter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modò est intellectus possibilis: ita q̃ sicut modo per intellectũ possibilem intelligimus materialia, ita tunc per intellectum agentem intelligimus substantias separatas. ¶ Probat autẽ rationem suam duabus rationibus. Prima ratio fundatur supra duas propositiones. Quarũ prima est, Intellectus, & prima intellecta speculatiua se habẽt sicut forma & materia. Probatur illa sic, Illa quorũ est vnamet operatio, ita q̃ operatio vnius communicetur alteri, se habent, sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia: sed intellectus agentis & primorũ intellectorum speculatiuorũ est vnamet operatio: ita quòd operatio intellectus agentis, scilicet facere intellecta in actu, communicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta speculatiua se habent sicut agens & instrumentũ, vel sicut forma & materia. Patet Minor, quia intellectus in habitu potest non solum intelligere, sed facere cõclusiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, vtrunque enim experimur in nostra esse potestate, scilicet intelligere & facere cõclusiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quæ solo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In Maiore verò notanter dicitur (ita quòd propria operatio vnius cõmunicetur alteri) quia plures trahentes nauẽ, ad eandem operationẽ concurrunt, non tamen sicut materia & forma, nec sicut agens & instrumentum: propterea quia alter alterius propriam operationẽ non sortitur. Clarum est autem, quòd cõmunicans operationẽ suam alteri concurrẽdo ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentum, quemadmodũ carpentarius sedis factionẽ ferræ communicat: vel sicut forma ad materiam, sicut calor calefactionem aquæ calidæ communicat. Et licet vtraque pars disiuncti cõclusi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositum, ideo Commentator secũdam partem declarat, scilicet quòd prima intellecta speculatiua & intellectus agens se habeant vt materia & forma: & hoc facit declarando, quòd intellectus agens, & non solum prima, sed anima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Manifestat autem hoc sic, Quandocunque est aliquid receptiuum aliquorum duorum ordinum inter se habentium id quod est perfectius. & minus formale, habet rationem materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorum speculatiorum, & intellectus agentis ordinem inter se habẽtium: ita quòd intellectus agens est perfectior & formalior intellectis possibilis: ergo intellectus agens & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordinem inter se habentium: quia aliter propositio non esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarum neutra est alterius forma. Cùm enim ordinata sunt necessario verifica propositio, vt patet. cum aer recipit colorẽ & lumen. Minor patet ex eo quòd intellectus recipitur in intelligente. Intellectus autem possibilis intelligit, & intellectum agentem & intellecta speculatiua, &c. & sic patet prima propositio.

¶ Secunda propositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quandoque recipit intellecta speculatiua & intellectũ agentem in potentia tantum: quandoque partim in actu, & partim in potentia, quandoque totaliter in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima, intellectus nanque infantis est in pura potẽtia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictum: postmodum verò recipit primorum principiorum notitiam deinde multorum conclusionum successiuè acquirit notitiam: & sic secundum aliquid est in actu, puta secundũ principia: & secundum aliquid in potentia, puta secundũ conclusiones, & postremò acquisitis omnibus conclusionibus & totaliter, & secundũ omnia in actu tam principia, quia conclusiones. His si coniunxeris primam propositionem, illucescet tibi hæc secunda propositio, quo ad secundam partem. Si enim intellectus agẽs est forma intellectorum speculatiuorum, eadẽ erit proportio cõiunctionis ad intellectum agentem, quæ est inter intellectũ possibilem & intellecta speculatiua quo ad hoc, quòd fit totaliter vni totaliter & reliquo coniunctus erit & si partialiter vni partialiter & reliquo coniunctus erit. ¶ His præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne quo mouetur ad acquisitionem alicuius vt formæ: illa perfectè acquisita, potest operari operatione propria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquisitionem intellectus agẽtis, vt formæ: ergo illo acquisito, potest operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agentis est intelligere substantias separatas quidditatiuè. ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substantias separatas: & cum intellectus possibilis operatio noua nos denominet, consequeter nos per intellectum agentẽ intelligimus, substãtias separatas, &c. Maior patet exemplariter cum aqua mouetur a forma caloris, acquisito illo potest calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duabus propositionibus præmissis sic, Quandocunque aliquid monetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, vt ad formã ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua, & intellectum agentẽ: quia quandoque est in pura potentia, quandoque partim in actu, & partim in potentia, ex secunda propositione ordinem inter se habẽtia: quia mediantibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agens: & intellectus agẽs est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouetur ad acquirendũ intellectum agentẽ vt formam. Secundò probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouetur ad acquisitionẽ intellectus agentis vt finis: ergo vt formæ. Antecedẽs patet ex eo, quòd ipse intellectus agens est efficiẽs illius motus: quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum, in separatis enim a materia idem est efficiẽs & finis motus: vt Com. 36. 12. Meta. habetur. Consequentia verò patet ex secundo Phy. tex. com. 70. vbi dicitur, q̃ finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationẽ tangit Auer. 12. Metaphy. in fin. com. 38. ¶ Secunda ratio Auer. ponitur secundo Metaph. com. 1. Si intelligentiæ non essent à nobis cognoscibiles, natura otiosè egisset: consequens est falsum. Consequentia probatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum: non intellectũ ab alio, sicut si fecisset Solem non comprehensum ab aliquo visu. Et quoniam hæc consequẽtia cum sua probatione derisibilis à S. Thom. iudicatur, propterea quòd frustra est quod nõ potest consequi finem suum: & intelligentiarum finis nõ est intelligi à nobis: dato enim quòd intelligi esset finis earum, sufficit earũ intelligibilitati, vt à seipsis intelligantur: nõ enim sequitur, ab intellectu humano non intelligũtur, ergo à nullo: sicut nõ valet, Sol nõ videtur à nocturno, ergo à nullo visu. Idcirco Ioan. Gan. in tertio de Anima dupliciter probat illam consequẽtiam. Primò dicens, quòd Cõmentator non supponit quòd finis substantiarũ separatarum, sit intelligi à nobis: sed supponitur quòd intelligẽtiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cùm contineãtur sub eius obiecto primo, scilicet ente. & tunc bene sequitur, intelligẽtiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim actiuo quale est intelligentia debet correspondere naturale passiuum quale est intellectus, aliter potentia actiua esset frustra in natura. Secundò deducitur ab eodem illa consequentia: quia etsi intelligentiarũ fines primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. Agunt enim prima intentione propter se: secundario autem propter alia, vt dicitur secundo cœli, Com. 21. & ideo sequitur quòd intelligẽtiæ falsum quo ad finem secundarium essent frustra: & sic natura fecisset aliquid otiosè. Propterea, inquit, consequentia Commentatoris est vna propositionibus per se notis: & non est derisibilis. Potest adhuc tertiò deduci illa consequentia ex dictis Commẽtator. 3. de anima. Commen. 36. vbi examinans rationem Themistij, dicit quòd si intellectus noster est immaterialis, consequentia ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales; ergo intelligit res secundũ se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Aristotel. tertio de Anima. text. Com. 7. dicens quod intellectus excellenti intelligibili appræhenso vigoratur ad altius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quòd immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quòd intelligere possit substantias separatas. Vnde sic probatur consequentia. Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut Sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequentia tenet ex eo quòd si immaterialitas non dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus, si positum in vna specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quòd plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

QVO AD tertium arguitur contra hanc opinionem duplicitèr. Et primò probatur, quòd talis continuatio posita non producat intellectum possibilem, vt nobis appropriatum, ad intelligendas substantias separatas: id quod cõtinuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorum non potest per illum intelligere substantias separatas quidditatiuè, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorum, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem nõ potest intelligere substantias separatas quidditatiuè. Maior probatur, supponendo quod intellectus agens habet proportiones diuersorũ ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales, scilicet & intellecta speculatiua. Ad superiora enim cõparatur vt contẽplatiuus, & nõ vt eorũ forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quandocũque enim aliquod vnũ habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quòd habet proportionem ad inferiora, ex hoc nõ continuatur secundum quòd habet proportionẽ ad superiora. Cõmittitur enim manifestum habet proportionẽ ad superiora. Cõmittitur enim manifestum habet proportionẽ ad superiora. Cõmittitur enim manifestum

Universidad de Deusto
Biblioteca

cum hoc sit ei etiam bonum simpliciter. Tertio arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis S.Thom. sic, Isti dicunt quòd cognoscimus esse intelligentiarum nō quidditates, aut esse est idem quod quidditas aut diuersum. Si diuersum, ergo vtrunquātem nostra cadit cognitione, quicunque enim cognoscit diuersum aliquorum cognoscit extremā illius diuersitatis, vt dicitur secundo de Anima text. Commen. 146. Si idem, ergo cognito vno cognoscitur & reliquum.

¶ Si dicatur quod cognoscimus illas quidditates, sed non perfecte, contra, Primo quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarum, quorum primum est, quòd nos nō intelligimus quidditates subsitantiaru separatarum. Secundum est, quòd cognoscimus esse illarum non quidditatiuum. Ex primo arguitur sic, Homo nō intelligit quidditates separatas: ergo nullo modo intelligit eas. Tenet consequentia a toto locum a toto in modo ad suam partem negatiue. Ex secundo dicto arguit sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur à nobis, nisi imperfecte: ergo cognitionem etiam imperfectam negare intendere de quidditatibus. Si enim vtrunque imperfecte cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterum affirmatur. Secundo probatur, quod responsio in se sit falsa sic, Si imperfecte cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita perfecte sicut a seipsis cognoscuntur: & hoc non, quia hoc est ridiculum vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secūdum nostram naturam: & hoc est voluntarium: nulla enim ratione hoc conuinci potest. vnio namque ad corpus hoc impedire non potest, vt probatum est. Hæc de sexto.

QVOAD septimum pro responsione ad hæc argumenta prænotandum est quòd secundum doctrinam S. Tho 1. part. q. 88. & 89. inter cognitionem animæ coniunctæ & separatæ hoc interest, quòd coniuncta sicut habet modum essendi, concernēdo corpus, ita habet modum intelligendi cōcernendo se ad phantasmata: ita quod ex conformitate modi operādi ad modum essendi, fit vt anima coniuncta sit conuersa ad phantasmata secundum intellectum possibilem, vt passiuum ad actiuum: adeō vt non nisi ab illis cum intellectu agente recipere possit species. Separata autem à corpore, sicut habet alium modum essendi absque corporis informatione, ita habet & alium modum intelligendi, vt etiam ex conformitate modi operandi ad modum essendi fiat, vt anima separata conuertatur secundum intellectum ad superiora vt actiua, vt ab eis influxum specierum recipiat, vtpote in modo essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberior quodammodo facta amplius phantasmatibus non alligata.

¶ Ex hoc autem oritur alia differentia, quòd scilicet anima coniuncta non potest substantias immateriales cognoscere, nisi per species a sensibilibus acceptas. Alligatus est enim eius intellectus phantasmatibus. Separata verò potest illas per species proprias cognoscere, cum conuersa iam sit ad superiora.

¶ Nascitur quoque ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes animā esse partem speciei & vniri corpori propter melius: quia scilicet cognitio, quam habet anima per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pertingēs vsque ad vltimas rerum differentias. Cognitio autem, quam separata ex speciebus influxis fortitur, confusa est, & in cōmuni res notificat. Cum enim anima naturaliter sit pars hominis, naturalem modū intelligendi ex propria natura sibi vendicat per species acceptas à phantasmatibus intelligere, & non per species influxas: hic enim modus intelligendi naturalis est intelligentiis ex sua natura, & ideo sicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per species influxas habent: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiam habere potest perfectam, species enim influxæ facultatē naturalem intellectus eius excedunt. Est hic modus superiori ordini connaturalis & proprius, & animæ non conuenit nisi per quandam defectiuam participationem. Cum sit præterea talis inter substantias intellectuales ordo, quòd quò proximiores sunt primæ omnia per solam suam substantiam intelligendo penetranti, eo per vniuersaliores species rerum notitiam perfectam naturaliter capiunt: vltima inter eas anima, scilicet intellectiua ex natura sua, adeò dearticulatas exigit species, vt singularum quidditatum singulas oporteat habere similitudines, propter quòd & corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cum per species superiores quales sunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodammodo, & confusam tantum notitiam habet, sicut discipulus vniuersales conceptus præceptoris apprehendere non valens absque distincta cognitione remanet. Huius signum est, quòd inter homines, qui sunt perspicacis ingenij, statim propositis principiis ad conclusiones sese conferunt & ex eisdem principiis multas conclusiones speciales deducunt. Habetis autem ingenij non nisi principiis applicatis à præceptore ad singulas conclusiones & in forma syllogistica, & cum exemplis materialibus distinctam percipi veritatem.

¶ Ex his iam potes intelligere, quòd anima nec coniuncta nec separata quidditatiuam cognitionem substantiarū immaterialium habere naturaliter potest, & quòd plus est, habes ex his, quòd anima

ma cognoscit, ata per species influxas nec Bouē nec Leonem quidditatiue cognoscit, sed omnia præter sui ipsius naturam in communi fouit. Vbicunque autem alibi inuenies S. Thom. dici, quòd anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuā cognitionem eam, quam habet de illis separata per proprias species, quam habere non potest.

Ad rationem igitur primam dicendum est quod licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio animæ intellectiuæ: intelligere tamen eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis: nec Aristot. in 1. aut. 10. Ethic. dixit oppositum: imo quæstio mota ab ipso in 3. de Anima tex. com. 36. nusquam soluta reperitur. Posuit enim fœlicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibilis, quæcunque sit illa. Similiter dicitur ad secundam, quòd vnio animæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuam substantiarum immaterialium: quādoquidem illa animæ secundum omnem naturæ statum est impossibilis. Quòd si hæ duæ rationes formentur ad concludēdum animam primā posse habere talem notitiam substātiarum immaterialium, qualem per earū species separatas habet. Respōdeatur ad primum negando, quòd intelligere substantias immateriales tali igodo sit ignobilissima simpliciter operatio animæ: licet sit nobilissima secundum quid: maioré enim perfectionem simpliciter ponit in anima intelligere substantias sensibiles distincte, & quidditatiue: & substantias immateriales per effectus sensibiles & communia, quàm intelligere ea in confuso: licet sit secundum quid nobilior illa confusa intellectio ex hoc quòd est per earum species & immateriliori modo. Vnde dico quod non inconuenit animam nostram impediri ad operatione nobilissima secundum quid propter perfectionem sibi nobilissimam simpliciter acquirendam ex vnione ad propriam materiam: vnde non sequitur vnionem esse præternaturalem, sed naturalissimā, vtpote propter perfectionem suam simpliciter: & præsertim quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi præternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

¶ Ad secundam dicatur, quòd immediatur anima ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc quòd modum essendi in corpore sequitur modus operādi non nisi per conuersationem phantasmatu, naturalis enim cōuertio animæ ad phātasmata est impeditiua conuersionis ad superiora. probatio autem contra hoc nihil facit, contingit enim alio modo impedimentum dari: vt iam patet. Ad confirmationem dicitur, quod minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonum animæ secundum quid, & non simpliciter, vnio verò ad corpus cum sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

¶ Ad tertium dicitur, quòd siue esse & essentia distinguantur. siue sint idem, non variatur propositum, in Deo enim sunt idem, & in aliis intelligentiis distinguuntur, & tamen eandem de vtrisque proferimus sententiam, dicentes quòd cognoscimus esse, non quidditatem. Responsio ergo ibi data vera est: quia dicitur, quòd cognoscimus quidditatem imperfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarum. Non quidem primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & non de quacunque cognitione, vnde non valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue.

¶ Secundo autē dicto nullatenus aduersatur. Cum enim dicimus, quòd cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripatetici sermonibus, intēdimus, quòd scimus de illis terminare, quæstione an est, quæ de esse quærit, & quòd nescimus de eis terminare quæstionem quid est, quæ quidditatē scrutatur, & si secundū aliquod prædicatū quidditatiuum terminare illam nouerimus: notitiam illam (quia & non quidditatiuā vocamus) sequentes Arist. vestigia, qui notitiam rei per cōmunia, notitiam quia in posterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate à Thomistis in proposito, quæ affirmatur de esse: quia notitia de propria quæstione quidditatis non haberi dicitur. notitia verò de propria quæstione ipsius esse nō caremus.

¶ Ad vltimum, quo probatur, quòd responsio sit falsa in se, dico quòd ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere: quia non quidditatiue potest eas apprehendere, & magis imperfecte in hac vita: quia per species aliorum. Et licet primo modo eas cognoscere sibiipsi tantum conueniat, & ridiculum esset dubitare an id, quòd conuenit solis intelligentiis, conueniat aliis: necessarium tamen est dubitare, an cognoscere eas quidditatiue sibi solis. an etiam animæ nostræ cōueniat, quòd secundo modò eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, non voluntarie, sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vnitū animæ animā ad sensibilia conuertit: vt declaratū est, &c.

Hoc tamen scicndum, quòd non eodem modo sumuntur genus & differentia in illis substantiis & in substantiis sensibilibus. Quia in sensibilibus genus sumitur ab eo, quòd est materiale in re: differentia verò ab eo quod est formale in ipsa. Vnde dicit Auic. in principio libri sui de Anima, quòd forma in rebus compositis ex materia & forma est differentia simplex eius quod constituitur ex illa: non autem ita, quòd ipsa forma sit differentia, vt idem dicit in sua Metaphysi. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, quod est pars quidditatis rei scilicet à forma. Cum autem substantiæ spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed à tota quidditate: & ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentia sunt compositæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus modo tamen differenti: Vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem ab inuicem in gradu perfectionis secundum recessum à potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo quod sequitur illas, inquantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumuntur in eis differentia, nobis tamen ignota.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat oppositā comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidentiam scito, quòd in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia: quæ est altera pars compositi specifici, forma reliqua pars: tota quidditas vt habet rationem perfectibilis vlteriori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, vt habet vltimā perfectionem formalem. verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, inquantum est substantia: est enim homo substantia, & inquantum est substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, per vt substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, inquantum est rationalis naturæ, quæ est vltima eius perfectio formalis: Hæc autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quòd & materia, quæ est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimode tamen. Forma verò, quæ est pars & ipsum totum, vt posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimodè etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias incompletéque ae in potentia rei naturam explicet, totūque secundum id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia meritò à toto secundum quòd possibile est formaliter perfici, & à materia ipsa sumi dicitur cum dicere sit diuidere, terminare & actuare genus totūmque secundum posteriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit formæ: meritò à toto secundum quòd perfectum est, & à forma differentia sumitur. Diuersimodè verò fundant genus & differentiam partes ipsæ rei materia scilicet & forma: & quidditas tota vt perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota essentia, vt habet rationem perfectibilis, tanquam à re formaliter significata, seu denominata ab ipso: à materia verò tanquam à radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur à tota essentia, secundum vlteriorem perfectionem tanquam à re formaliter significata, seu denominata ab ipsa: forma autem, vt à radice sui formalis significati: non enim materia, quæ est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo vt substantia, vt animal generis denominationem sortitur, vt corporeus vt rationalis differentiæ denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia & forma: ideo ab Arist. 7. Met. text. com. 33. dicitur, quòd sicut se habet tota ratio ad totam rem: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. com. 9. inuenies genus fu ni à materia, & differentia à forma. Præterea, & Com. secundo cœli com. 49. ait, quòd si corpora cœlestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differentia à tota essentia sumuntur, vt à re significata nomine primæ intentionis, & denominata nomine secundæ intentionis, & non à parte: illustres viros dicere quandoque quòd genus non sumitur à materia: & differentia nō sumitur a forma: quorum cum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quæ cùm ita sint in substantiis materialibus ad substantias immateriales ascendendo, genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam, à forma, quia carent his partibus: vnde restat, vt à nota essentia tam genus, quam differentia non solùm formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Proterea & Auic. vt in litera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quòd differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia verò rerum non compositarum non: & vocat differentiam simplicem eam, quæ non à toto radicaliter, sed à parte eius exit quæ simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia vero sumitur à tota essentia secundum id, quo vna differt substantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quanto aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tanto perfectior erit: per hoc enim differunt inter se, quòd vna altera propinquior est actui puro & plus à potentialitatis natura recedit.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum est. Sciendum est nanque, quòd aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundum ea quæ sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiæ rationem exigitur, & sufficit quòd differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneæ naturæ a natura generis, cuius est diuisiua formaliter: genus verò explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quæ de differentia dicimus, sequitur ex eo quòd differentia adueniens generi constituit speciem & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo scilicet quem explicat. vnde 8 Met. com. 10. species numeri assimilantur: eo quòd sicut numero subtracta, aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita vt non solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa à natura generis in alia specie. vt 10. Met. text. cō. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Arist. quòd si debeat diuidi figura, differentiæ eius non erunt habere angulos æquales duobus rectis: & habere angulos æquales multis rectis: quia hæc accidentia sunt figuræ. Genus autem certam naturam significare oportet, vt transcendentia excludantur. Determinabilem verò formaliter vt specialissima segregētur. Determinabilem verò formaliter vt specialissima segregētur. ¶ Si autem loquamur de genere, & differentia: vt applicantur ad substantiales materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabile formaliter, sed etiam radicabiliter sumitur à materia: & differētia similiter non solum significat determinationem & actuationem generis, sed sumitur radicaliter à forma: sed hæc accidunt generi & differentiæ ex eo quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia scilicet determinabili, & forma determinante. Per se enim conuenit animali, quod significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet materiam: ideo determinabilis per rationale ex hoc: quod habet materiam: ideo accidit huic generi, quod est animal, inquantum est genus quod sumatur à materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiæ, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet rationatiuā perfectionem essentialiter determinatam naturæ sensitiuæ. Sed quia gradus intellectiuus habet quod determinet sensitiuam ex eo quod anima intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentiæ, scilicet rationale, inquantum est differentia, quod sumatur à forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absque eo quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter quod dicitur sumitur genus ab eo, quod est materiale potius quā à materia: & differentia sumitur ab eo quod est formale, potius quam à forma. Illud cōuenit eis per se: hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinitæ entitatis non sit: consequens est vt in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi quæ determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo verò, quod simplex ex seipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiæ sensibiles habent materiam & formam.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiæ in substantiis materialibus saluatur id quod est per se, scilicet quod genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionem substantialem formaliter constitutiuam illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens scilicet quod genus sumatur à materia: differentia verò à forma.

AD Profundiorem huius rei perserutationem notandæ sunt tres propositiones. Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter à suo esse habet plura prædicata quidditatiua: quorum successu magis ac magis appropinquat ad finum esse. Secunda propositio est ista, Inter prædicata quidditatiua supradicta talis est ordo, quod tantò vnumquodque est actualius quo appropinquat ad esse: & tantò est potentialius, quantò remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istæ. Socrates distinctus realiter à suo esse existentiæ habet plura prædicata quidditatiua, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Socrates in quantum substantia, valde elongatur à sua existentia: exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit non solum quod sit substantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acceperis Socratem in quantum corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit, non solùm quod sit substantia corporea, sed etiam quod sit viuens. Et cum consideraueris Socratem vt viuum videbis magis appropinquare ad esse, tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit non solum quod sit substantia animata, sed etiam quod sit animal. Et cũ inspexeris ipsum, inquantum animal, proximiorem ad essendum inuenies, adhuc tamen remotũ ex eo, quod exigitur ad hoc, quod Socrates sit non solum quod sit substantia animata sensibilis, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cum autẽ consideratus fuerit vt substantia animata sensibilis rationalis, tũc iam esse actualis existentiæ suscipere potest. nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, quod sit. licet requirãtur causæ extrinsecæ & proprietas indiuidualis: vt conditio existentis. Patẽt autem adducta prædicata ita se habere, quod semper id quod propinquius se habet ad existentiam, comparatum ad remotius se habet vt actuale ad potẽtiale: sicut homo ad animal, animal ad viuũ viuum ad corpus, corpus ad substantiã. Et ex cõsequenti id, quod proximius est ipsi esse est actualius: illud verò q̃ remotius est ab esse est potentialius. & sic patet vtraque propositio exemplariter.

¶ Ratione autem probo cum enim esse sit actualissimum omniũ, quæ sunt in re, & tantæ actualitatis vt non nisi completæ essentiæ actus proprius sit, ad hoc quòd essentiæ eius receptiuum fiat: oportet intrinsecè completam & determinatam esse, sicut ad hoc quòd aer recipiat lumen oportet prius, q̃ perficiatur à diaphanei tate: terminatur aũt, perficitur, & completur substantia his prædicatis quidditatiuis: & ideo quantò prædicatum quidditatiuũ erit magis essentiæ determinatiuum, & magis appropriabit ipsam ad hoc, q̃ sit receptiuum proprium ipsius esse, Et per oppositũ quanto prædicatum quidditatiuum est minus determinatiuum essentiæ: tanto minus eam appropriat ad hoc, quòd capax sit ipsius existentiæ: & quia vnum quodque quantò est propinquius actualissimo, tanto est actualius, & quantò remotius ab illo tantò est potentialius. Idcirco inter prædicata quidditatiua talis est ordo, q̃ propinquius ipsi esse est actualius: remotius verò potentialius.

HIS Duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, scilicet quod genus sumitur ab eo, quod est vt potentiale. Differẽtia verò ab eo, quod est vt actuale: conficietur regula generalissima, quod genus & differentia in omnibus sumũtur à tota essentia rei secundum elongationem & propinquitatem ad ipsum esse existẽtiæ. Differentia enim vltima cum sit constitutiua speciei: & proprium illi inter entia gradum donet: vltimum complementum ipsius essentiæ est, ad hoc quod sit. Vltra eam (vt iam dictum est) indiuiduum nullum aliud complementum intrinsecum expectat, vt sic. Genus quoque generalissimum cùm essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existẽtia magis est elongata: vtpote determinabilis & perfectibilis omnibus differentiis ad hoc, vt esse suscipere possit. Genera verò & differentiæ intermediæ ab intermediis sumuntur (& propter hoc dicitur quod diffinitio explicet diffinitũ à prima potentia vsque ad vltimum actum) includit siquidem primum genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur vsque ad vltimam differentiam quæ actus vltimò determinans ipsam, vt esse habeat, propterea & Prophyrius ait quod secundum interius perseruantes differentia est, quæ concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quòd genus & differentia sumantur ab esse actualis existentiæ, scimus enim diffinitiones abstrahere ab esse: sed intendimus, quòd genus & differentia sumuntur (vt verbis S. Tho. vtamur) ab ordine ab esse actualis existentiæ. Ab ordine autem dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat vt receptiuum ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secundum hæc habes vnde in intelligentiis, substantiis materialibus, & accidentibus sumantur genus & differẽtia, vt facile est cuilibet exercitato deducere in singulis Et propter hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cum sit sua existentia actualis, non potest concipi vt elongata ab existentia, vel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam S. Tho. in principio huius capitul: assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentiæ sint in prædicamento: quia ille est suum esse, istarum aũté essentia distinguitur ab esse proprio.

Nec oportet hæ differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiendo eandem formam, non diuersificat speciem sicut albius, & minus album in participando eiusdem speciei albedinem, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat species, sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quædam, quæ sunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus.

¶ Hic excluditur prima obiectio, dictum est enim, quod differentiæ in intelligentiis sumuntur à diuersis perfectionis gradibus, quibus vna altera propinquior est actui primo: Contra hoc instatur sic, Quæcunque differunt secundum actum perfectum, & minus perfectum, differunt solum accidentalibus differentiis: intelligentiæ differunt non nisi secundum magis & minus perfectũ, ergo differũt solum accidentalibus differentiis. Processus bonus:

conclusio verò est falsa: ergo altera præmissarum, non Maior, vt probabitur: ergo Minor, quæ est positio supradicta. Probatio Maioris est: quia magis & minus non variant speciem: albedo enim perfecta & minus perfecta vnius speciei sunt, quæcunque autem sunt eiusdem accidentalibus solum differentiis distinguuntur, cum in omnibus essentialibus conueniant. Hanc obiectionem excludit hac pulchra distinctione, Perfectius & minus perfectum possunt attendi vel penes modum habendi aliquam formam vnã simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus. primo modo non variant speciem, sed secundo modo: quæcunque enim ita se habent quod secundum diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo numero vt sic distinguuntur, vt patet de albo, vt 4. de albo, & 6. Ea verò quæ diuersos gradus perfectionis non eiusdem formæ, sed plurium formarum suscipiunt essentialiter seu specificè distingui necesse est, vt patet de homine & Boue. Vnde patet responsio ad obiectiones, quòd primo modo Minor est falsa, secundo modo Maior. Cuius probatio ideo videtur sine additione vulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus non fit proprie, nisi in anatoma specie, vt dicitur sep timo Phy. in com. 27.

Nec iterum est necessarium, vt diuisio intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras: quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, vt Philosophus dicit, in Undecimo de Animalibus. Cap. 3

¶ Hic excluditur secunda obiectio. Obiicitur enim contra idem dictum sic, Vbicunque sunt verum genus & veræ species, ibi debet esse artificialis diuisio illius generis per duas veras differentias: sed in intelligentiis inuenitur verum genus & veræ species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras. Conclusio est contra diuisionem suprà assignatam, qua dictum est, Genus intelligentiarum descendit ad suas species per magis perfectum & minus perfectum: quæ non sunt veræ differentiæ. Maior verò probatur ex eo, quod vbi verum genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuas ipsius generis & specierum constitutiuas differentias: ex eo autem quòd diuisio est secundum artem debet esse bimembris, vt Boetius testatur: Hanc obiectionem excludit S. Thomas, dicens, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem secundum Aristot. sententiam in 2. libro de Animalibus.

AD Cuius euidentiam notandum, quòd cùm veræ differentiæ appellentur differentiæ positiuæ non extraneæ contrariæ inter se conuertibiles cum his quorum sunt differentiæ: vt ibi dicit Aristot. cap 3. Genus illud, quod plures duabus speciebus cõtinet immediatè non potest diuidi duabus veris differentiis, sed si veris differentiis diuidendum erit potestatem eius euacuantibus, oportet quòd diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non erit bimembris. si enim diuisione bimẽbri partiendum erit, oportet alterum differentiam esse non veram: erit enim cum priuatione accepta alterius. Sicut si animal immediate contineat hominem, Bouem & Leonem, oportet tribus veris differentiis diuidi, vel altera vera, puta rationali: altera non vera, sed priuatiua communi reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniuntur aliquæ res in mundo plures duabus contentæ immediatè sub aliquo communi formaliter diuisibili: ideo dicitur, quòd impossibile est vniuersaliter, quòd omnis diuisio fiat per duas differentias veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cum enim intelligentiæ careant genere subalterno, vt S. Thom. in tractatu de Natura generis. c. 3. testatur, eo quòd perfectio earum est pluribus coniunctionibus differentiarum non consurgit, sicut perfectio specierum in istis inferioribus, quibus non sufficit genus commune & differentia, omnes immediatè sub vno genere continebuntur: & sic genus earum, si veris differentiis ad illas descendere debet, oportet multimembrem fieri diuisionem nobis ignotam: quod si bipartita diuisione contrahendum erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram: quia priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam earum differentiam descendere potentis, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentiæ in litera assignatæ: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boetij verò dictum non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrum reduci: non tamen dicit, quòd omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inueniuntur in substantiis compositis ex materia & forma, in quibus & esse est receptum & finitum propter quod & ab alio esse habent, & earum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finitæ & superius & inferius & in eis iam propter diuisionem materia signata possibilis est multiplicatio individuorum in vna specie: & in his substantiis, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est. Cap. 4

In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentiis substantiarum compositarum. Primum est, quòd esse earum est limitatum: quia habet illud ab alio vepote distinctum realiter à se: & per hoc primò distinguitur à primo ente cuius esse est infinitum, & idem realiter suæ quidditati.

¶ Secundum

¶ Secundum est quòd essentia earum est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nunc determinatæ: sicut formale suum materiale.

¶ Tertium, quòd ex istis duobus corollariè sequitur, est quòd sunt finitæ superius & inferius. Superius quidem quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quòd vt superius respicit, terminatur. Inferius verò, quia recipiuntur earum formæ in materia, & ipsæ ad hoc & illud terminantur, quæ respiciunt vt inferius: per hoc quòd in his & illis conditionibus materialibus recipiuntur tanquam in parte materiali.

¶ Quartum est, quòd essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadem specie propter materiæ signatæ diuisionem. Et per hæc tria differunt ab intelligentiis in secundo ordine positis, quæ immunes à materia infinitæque inferius parẽ sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPVT VII.

Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit. Varia item accidentia distinguit & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

NVNC Autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quomodo autem sit ex omnibus substantiis, dictum est. Et, quia, vt dictum est essentia per diffinitionem significatur, oportet quòd eo modo habeant essentiam quo habent diffinitionem. Diffinitionem autem habent incompletam, quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectum in eorũ diffinitione: & hoc ideo est quia non habet esse in se absolutum per se à subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquitur esse substantiale, quando componitur: ita ex accidente & subiecto relinquitur esse accidentale: quando accidens subiecto adsunt. Et ideo etiam nec forma substantialis completam essentiam habet, nec materia: quia in diffinitione formæ substantialis oportet, quod ponatur illud cuius est forma & ita diffinitio eius est per additionem alicuius quod extra eius genus est: sicut & diffinitio formæ accidentalis, vt etiam in definitione animæ ponitur corpus à naturali, qui considerat animam solum, inquantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales tantum interest, quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo, cui adsunt, ita nec illud, cui adsunt: scilicet materia: & ideo ex eorum coniunctione vtriusque relinquitur illud esse, in quo res per se subsistit. & ex eo efficitur vnum per se, propter quod ex coniunctione eorum relinquitur essentia quædam: Vnde forma, quamuis in se considerata non habeat rationem completam essentiæ, tamen est pars essentiæ completæ. Sed illud, cui adsunt accidentia, est ens in se completum consistens in suo esse, quòd quidem esse naturaliter præcedit accidens, quod supervenit: & ideo accidens superueniens ex coniunctione sui cum eo, cui supervenit, non causat illud esse in quo res subsistit, per quod res subsistens intelligi potest esse. sicut primum potest intelligi sine secundo, sed præducatum sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit vnum per se, sed vnum per accidens, & ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quædam, sicut ex coniunctione forma cum materia, quod accidens neque rationem completæ essentiæ habet neque pars completæ essentiæ est: sed sicut ens secundum quid, sta & essentiam secundum quid habet.

¶ In hoc tractatu tertio vnico capitulo contento, determinatur de accidentibus, vt nihil sub latitudine entis intactum remaneat. diuiditur autem in tres partes, in quarum prima quid significet essentia in accidentibus declaratur. in secunda verò diuersitas accidentium à substantia & inter se: in tertia autem, quomodo se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali conclusione, Accidentia habent essentiam incompletam. Probatur sic: quæcunque habẽt diffinitionem incompletam, habent essentiam incompletam: accidentia habent diffinitionem incompletam. ergo. Maior patet ex eo, quòd essentia est id quod per diffinitionem significatur, vt dictum fuit in principio libri. Minoris probatio est: quia quæcunque diffiniuntur necessario per aliquod, quod est extra eorum essentiam, habent diffinitionem incompletam. diffinitio enim talium non completur per intrinseca, sed eget indiffinitio enim talium non completur per intrinseca, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod, quòd est extra eorum essentiam: oportet siquidem in eo rum diffinitione poni subiectum, vt dicitur septimo Meta. text. Com. 15. ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

¶ Ad euidenter manifestandam Minorem S. Tho. in litera comparat accidentia formis substantialibus penes conuenientiam & differentiam. inde enim clarè patebit, quomodo accidentia habẽt essentiam incompletam.

¶ Conuenire ait accidentia cum formis substantialibus in tribus. Primò in hoc, quòd neutrum eorum habet esse absolutum a subiecto independens à receptiuo, sed sicut ex forma substantiali cõiecto independens à receptiuo, sed sicut ex forma substantiali cõiuncta materiæ fluit esse commune vtrique: ita ex coniunctione materiæ fluit esse commune vtrique: ex accidentis, cum subiecto relinquitur esse commune vtrique: ex coniunctione enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est & nix est alba.

¶ Secundò conueniunt in hoc quòd neutrum eorum habet essentiam completam quia essentia vtriusque essentialiter ad aliud retinet, vt receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter fertur, vt receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter fertur, vt receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter fertur

Universidad de Deusto
Biblioteca

an scilicet forma substantialis puræ potentiæ tantum actus sit.
¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.
¶ Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeãt propriam existentiam distinctã realiter ab existentia substantiali.
¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.
¶ Istas sex dubitationes si diffusè tractare vellemus, propositi limites eximus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transeamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduersariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis sit de inhærentia accidentis.

CIRCA Primum dubium declarato titulo primò adducetur opinio Scoti, secundo S. Tho. tertiò respondebitur argumentis in oppositum. Est igitur sensus primi dubii, an de essentia accidentis sit dependentia ad subiectum: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab aliis, cum quæritur, an inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto sen. dist. 12. q. 1. decidit hãc quæstionem, quo ad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem atque tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipsius inhærentiæ ignorare, contentúsque est vnica ratione ad probandum, quòd impossibile sit inhærentiam quancunque esse de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei absolutè: omnis inhærentia est relatio, ergo nulla inhærentia est de conceptu formali rei absolutè.
¶ Aliter hæc ratio formatur ad eodem, sic, Id quod essentialiter ad se, non includit in se essentialiter respectum secundum Augustinũ septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidens absolutum est ad se: ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum, inhærentia autem respectus est: ergo.
¶ Ab aliis autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiuè dicitur est aliquid præter relationem, fundamentum enim relationis est aliud formaliter à relatione: sed accidẽs absolutum, puta qualitas relatiuè dicitur in hærens: ergo est aliquid absolutum præter inhærentiam.
¶ Præterea, Inhærentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet cõsequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate & cæteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditativus eiusdem rationis in omnibus illis inferior concepto entis: & superior illis nouem generibus scilicet, esse in: & sic cum omnis talis conceptus sit genus: nouem genera accidẽtium generalissima non erunt, haberent enim superuenientes genus.
¶ Thomistarum autem sententia est inhærentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis, & eam non esse relationem.
¶ Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectiuum dupliciter, scilicet à subiecto & à termino, Absolutum enim à subiecto ens, est id quod non est natum recipi in alio vt substantia. Respectiuum ad aliud, vt subiectum est id, quod essentialiter natum est recipi in alio, vt omne accidens. Absolutum à termino est id, quod formaliter non respicit aliud præcisè, vt terminum ad quẽ, vt substantia, quantitas, & qualitas. Respectiuum ad aliud vt terminum est id, quod formaliter respicit aliud præcisè, vt terminũ ad quem, sicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab aliis respectibus cæterorum generum, qui à quibusdam transcendentes vocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non vt receptinum, vel causam efficientem, aut finalem, aut formalem: sed præcisè est ad aliud tanquam terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma, nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quòd vnum relationorum non est diffiniendum per reliquum: eo quòd ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter vocabulorũ penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud, sed vt subiectum, vel materiam, vel formam, & econtrà: vt de commensuratione animæ intellectiuæ suprà dictum est. cum ergo inhærentia aptitudinis importet respectum ad aliud vt receptiuũ, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuilibet generi, modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis esse de essentia ab soluti accidentis ex eo, quod est respectus: imò ex hoc, quod accidens absolutum non à subiecto est, licet à termino: sequitur quod de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.
¶ Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad constituit accidens relationum: ita esse in constituit accidens vniuersale. Contrahitur enim ens per esse in, ad nouem genera accidentium & ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento prædicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.
¶ Et confirmatur ex eo, quòd nisi aptitudinalis inhærentia esset de essentia accidentis, posset completa diffinitione ipsum accidens concipi absque aptitudinali inhærentia in eius diffinitione posita, quod est impossibile. oportet enim ipsum in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat aliter subiecto non esse opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait S. Tho. quòd diffinitio accidẽtis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hæc de secundo.

AD Primum autem in oppositum dicitur, quòd Minor primi est falsa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter respectum In, & Ad: respectus enim In, & non est relatio, nã licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus: tamen non terminat vt terminus, sed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum vt terminus: vt ex dictis patet.
¶ Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quàm ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalem inhærentiam esse relationem.
¶ Ad vltimum negatur consequentia: dicitur namque quod esse in est diuersarum rationum in prædicamẽtis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad nouem genera accidentium sicut & ens ad omnia genera.
EX his patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist. 12. ita quòd vnanimiter fatemur accidens non posse complecè diffiniri absque additione subiecti, vt nuncnunc est probatum: quod plenius inferius patebit, cùm declaratum fuerit, vnde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Arist in 7. Metaph. text. Com. 15. & 17.
Tertia dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur, oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia. opinio Auer. de Substantia orbis. cap. 1. col. 2. primo phys. c. 63. & 4. Phys. cap. 25. prima ratio.

Quartam verò, quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus non omnino prætermittendam duco. In qua tria agenda sunt. primò, recitabitur opin. Auer. secundò ponetur opin. S. Tho. tertiò respondebitur argumentis in oppositum.
¶ Sciendu est quo ad primũ, Auerroim in libro de Substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariã ponendo in materia prima, quæ est pura potẽtia, accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidẽs esse subiectiue in ente in actu.
¶ Mouetur autem ad hoc opinandum rationibus plerisque ducentibus ad impossibile. Prima est Dimensio interminata non est in materia coæterna sibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex non dimensione. & tunc vltima sequitur ergo formæ corporales, id est dimensiones sunt sibi inuicem contrariæ, & succedentes sibi inuicem in subiecto, sicut sibinuicem succedunt formæ substantiales in eadem materia: consequens est impossibile, ergo à destructione consequentis, &c. impossibilitas consequentis patet ex eo, quòd neque motus neque mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatem terminatam. Patet quoque ex eo quod quantitati nihil est contrarium. vt dicitur in prædicamentis. Consequentia autem probatur ex eo, quod omne quod fit ex suo contrario seu priuatiuè, vt dicitur primo Phy. tex. Com. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7.
¶ Secundaratio est ista, Quantitas interminata non est in materia, ergo materia non potest simul formas distinctas specie, aut numero recipere, consequens est falsum ad sensum. ergo. Cõsequentia probatur ex eo, quod diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiæ, materia verò diuersis partibus caret ante quantitatis receptionem, substantia siquidem excluta quantitate indiuisibilis est, vt dicitur primo Phys. text. Com. 15.
¶ Tertia ratio est ista. Quantitas non est in materia subiectiue, ergo forma non diuiditur per diuisionem materiæ. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quantitate ponatur carere. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia nullam diuisionem habet. Tenet consequentia: quia omnis diuisio formæ materialis præexigit diuersitatem partium materiæ. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia est æterna & carens contrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua, nisi receptiuum eius habeat diuersas partes, quarum alteram ipsa, alteram formam alia informet: cùm oportet communicari in materia ea, quæ inuicem corrumpuntur vt primo de generatione text. Com. 53. dicitur. & tunc vltimò sequitur quod nullam nisi primam formam materia recipiat, oportet enim corruptionem vnius esse generationem alterius, vt dicitur in primo de generatione tex. Cõ. 7. & cõsequenter caret, cõtrario. Hæc de primo.
Hanc opinionem, etsi in quibusdam suis libris sequatur sanct. Tho. propria tamen sententia oppositum vltimò determinauit in prima parte, q. 76. art. 8. vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem. Quandocũque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine

ordine quodam prius recipit actu primum simpliciter & demum sequentes, sed materia prima secundum se est in potẽtia ad omnes actus substantiales & accidentales ordine quodam: ergo prius recipit actum priorem simpliciter: deinde posteriorem, sed primus actus simpliciter etiã ordine generationis est esse. ergo primum, quòd intelligitur recipi in materia est esse substantiale, & non nisi a forma substantiali: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quàm quodcunque accidens. & sic omne accidens sequẽs adueniet enti in actu. Quòd primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum præsupponit esse: & similiter esse quale præsupponit esse: & sic de aliis. Sequuntur præterea ad hanc positionem multa inconuenientia, quòd scilicet ens secundum quid præcedat esse simpliciter. & quòd ens per accidens sit prius ente per se: & quòd materiam maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, quàm cum forma propriꝰ generis, ex quo à qualibet forma substantiali est denudabilis, & non à qualibet forma accidentali: & quò substantiæ generabilis sint non solùm tria, sed quatuor principia, scilicet materia, forma, priuatio & quantitas terminata. non enim potest fingi quin principium saltem per accidens, cum sit coniuncta principio per se, sicut de priuatione dicitur & sic debuit connumerari ab Aristot. Tenenda est igitur opi. S. Thom. quòd omne accidens est subiectiuè in ente & actu, & per hoc differt à forma substantiali, quæ est subiectiuè in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.
AD primam rationem Auer. dicitur quòd consequens primum illarum habet multiplicem sensum & quandoque verum & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si nanque ly ex, dicat habitudinem causæ materialis verum est: corpus enim fit ex materia quæ non est corpus & indiuisibilis in actu, licet fit corpus & diuisibilis in potentia. si autem ly ex, dicat habitudinem termini à quo falsum est: necesse est enim materiam, ex qua fit corpus immediatè, ante illud instans habuisse corporeitatem: & vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus. & hoc modo intelligendum est quòd Arist. tertio Cœli, text. com. 29. & 64. dicit, quòd impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu dimensionem fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiuè, id est vt fiat tanquam terminus alicuius motus, vel mutationis, & hoc modo est impossile fieri dimensionem. Alio modo cõcomitatiuè, id est vt sit tanquam aliquod consequens ipsum terminum motus seu mutationis: & hoc modo verum est, corpus fieri: neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad quantitatẽ terminatur, vt quantitas est, licet argumentatio terminetur ad quãtitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primò ad compositum substantiale, generantur consecutiuè eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantialem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima ratione Auerroꝰ: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu vno, non tenet secunda consequentia, quæ supponit dimensiones fieri non concomitatiuè, & per accidens, sed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt vt termini mutationum, verificatur, quòd corrumpuntur à contrario, & quòd succedunt sibi inuicem se mutuò expellentia, & non de illis quæ fiunt consecutiuè de quorum numero est quantitas interminata.
¶ Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dicitur, quòd diuersas formas præexigere diuersas partes materiæ potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ly præ, dicat ordinem temporis: & sic verum est, quascunque duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediatè ante illud instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materiæ non potest simul ad duas formas alterationè sufficiente disponi. sed talis distinctio partium materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimensiones ipsi materiæ inhærentes, sed fit per dimensiones præcedentium compositorum. Alio modo potest intelligi vtly præ, dicat ordinem necessarium: ita quòd in instanti introductionis formarum necesse sit materiam habere prius natura diuersitatem partium, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natura materiam esse, quam distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ sed non præexigunt.
¶ Ad tertium dicitur quòd forma diuidi per diuisionem subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisioni habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit verum & quomodo sit falsum nuncnunc declaratum est. Alio modo, vt ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti: quia forma habet talem diuisionem ratione subiecti & hoc modo verum est: eo quòd diuisio quantitatiua conuenit formæ substãtiali ex hoc quòd est in materia, ratione cuius compositum est quantum: sicut enim qualitas sequitur compositum ratione formæ: nõ ita tamen quòd ipsa qualitas præsit in ipsa forma subiectiuè: ita quantitas inest composito ratione materiæ, non ita quòd præsit in materia: quia ergo diuisio quantitatiua formæ non conuenit nisi ratione materiæ, in qua recipitur, vt formæ à materia separatæ ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, nõ tamen diuisionem istam præcedere formam, sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis: quoniam ruit, fundamento falso innitens, fundatur enim super hoc quòd in expositione nostra sequitur, formas non diuidi ad diuisionem subiecti, quod patet non sequi.
Quinta dubitatio prætermissis argumentis secundum Sanct. Thom. doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cùm enim ab omni forma fluat aliquod esse, quia forma est quæ dat esse rei, necesse est à forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & à dulcedine esse dulce.
¶ Quòd autem esse quòd fluit à forma accidentali non est idem quod esse substantiale, ex propriis rationibus substantiæ & accidentis notissimum est, esse nanque substantiale est esse simpliciter secundum se independens & primum: esse autem accidentale est esse secundum quid in alio dependens subiecto & posterius. Nec esse solùm actualis existentiæ accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formæ accidentalis à qua est. Iam enim suprà probatum est, quòd nulla quidditas creata est suum esse existentia. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti, nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formæ in materia, sed quemadmodum forma substantialis recepta in materia perficit ipsam, vt vtraque existentiam recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam, vt esse album recipiat, ita quòd sicut forma est ratio materiæ & compositi substantialis, quòd esse habeatita albedo est ratio subiecto compositi ex albedine & subiecto quòd habeat tale esse album scilicet. & sicut tot esse substantialia in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundum numerum formarum accidentium multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album & aliud est esse dulce.
¶ Errant propterea qui S. Thom. imposuerunt opinionem recitatam a Scoto, in quarto sent. distin. 12.
Circa sextam dubitationem, an scilicet distantia accidenti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primò sententia sancti doctoris. Error deinde quidam elidendus.
¶ Ad percipiendum primum, distinguendum est quòd de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primo modo vt sic, id est de substantia sub ratione substantiæ & de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantiæ & talis accidentis. primo modo substantia est separabilis ab omni accidente eo quod esse substantiale, vt sic, nullam connexionem necessariam habet cum esse accidentali: alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non à propria passione propter cõnexionem necessariam, quæ est inter subiectum & propriam passionem, nõ propter hanc quòd subiectum dependet à passione. Propterea S. Thomæ quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, quæst. vltima ad septimum, & in quæstionibus de Anima. quæst. 12. ad septimum ait, quòd subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera autem sequens de esse substantiali & accidentali, vt sic ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autem natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione, oportet nanque conclusionem quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit necessariam esse, & impossibile aliter se habere.
Error autem intolerabilis hic tangendus est, positus ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo dicente, quòd quia secundum S. Thom. & eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens, ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentiæ est quia omnis potẽtia passiua, est potentia contradictionis: sed subiectum est solum in passiua potentia respectu passionis: ergo est in potentia contradictionis, ergo potest habere ipsam & non ipsam. Maior habetur ex nono Metaphys. text. commen. 17. & probatur etiam ratione sic, passiones entis distinctæ sunt, tales, quod vna includit negationem alterius: ergo potentia includit negationem actus & per consequens potentiæ, vt potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.
¶ Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium & impossibile, ergo cum necessarium respiciat esse solùm & impossibile: non esse solùm possibile respicit esse & non esse: & sic omnis potentia cùm ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.
¶ Præterea ad idem, Ideo potentia passiua est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, scilicet ab agente, si autem ab alio recipit esse, illo circunscripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiua ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse, necessariò sequitur quòd est potentia cõtradictionis, scilicet

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab esse non esse.

Accidit autem error hic & in principiis & in conclusione. In principijs: quia S. Thom. in prima parte, quæst. 77. artic 5. tenet ex intentione, & probat subiectum esse causam suæ propriæ passionis in triplici genere causæ, scilicet materialis, effectiuæ & finalis: vnde patet error minoris. Maior autem licet sit Aristot. est tamen male intellecta & probata: potentia enim materialis est duplex, quædam est receptiua tantum, quædam verò non solùm receptiua, sed etiam passiua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tantum est necessariò coæua suo actui, eo quòd si esset ante suum actum, oporteret quòd per aliquam trasmutationem illum recideret: & sic nō esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autem passiua necessariò nulli actui coæua est, respectu cuius est passiua: eo quòd omnem actum per transmutationem acquirit. & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cœli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligenda de potentia passiua, & non receptiua tantum. Hanc glossam & sensus ipse & text. Aristot. conuincunt. Ad sensum enim patet, in cœlo esse potentiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non est potentia contradictionis: cœlum enim nō est in potentia ad aliam figuram. Arist. verò text. allegato nono Metaph. ait cœlum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantùm: & tamen constat cœlum habere potentiam receptiuam sui motus. vnde ex hoc insinuauit, quòd de potentia passiua loquebatur: ea enim cœlum est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum non habeat potentiam passiuam, sed receptiuam tantum respectu propriæ passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectum & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

¶ Adrationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem de omni potentia receptiua probare, respondetur. Et ad primam dicitur, passiones entis distinctas esse tales, quòd vna includit negationem alterius verum est: quia vna non est alia formaliter. potentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

¶ Ad secundam dicitur, quòd possibile vt distinguitur contra necessarium & impossibile, sumitur à potentia passiua, & non à potentia receptiua tantum: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passiuam esse potentiam contradictionis: cùm tamen arguens debeat probare, quòd omnis potētia receptiua sit, potentia contradictionis.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd propositio prima ibi adducta, scilicet quòd ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente, in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly potest, dicat posse distinctum contra impossibile. Arist. dicit eam esse falsam, est enim sensus quòd ideo potētia est ad esse: quia non est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cœlum esset in potentia ad motum, cum recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest, dicat potentiam, vt distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse: quia potest recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est potentia ad non esse, quia potest habere non esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia nō nisi per transmutationem acquiratur, ad nostram positionem reditur, quòd scilicet potentia passiua sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ, ab omni accidente à Scotistis probatur, ex supradictis facilè est soluere. Assumunt siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Sed, quia illud, quod dicitur maximè & verissimè in quolibet genere est causa eorum, quæ sunt post in illo genere: sicut ignis, qui in fine calidatatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Meta dicitur: ideo substantia, quæ est principium in genere entis, maxime & verissime essentiam habent, oportet quod sit causa accidentium, quæ secundarijs & quasi secundum quid rationem entis participant.

¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentium inter se declaraturus præmittit causam accidentium, quæ sit, vt causas diuersitatis eorum insinuet tali conclusione. Substantia est causa accidentium, quam probat sic. Maximè & verissimè ens est causa reliquorum entium: substantia est maximè & verissimè ens. ergo substantia est causa aliorum entium: sed talia sunt accidentia. Minor verò ex septimo Metaphy. in principio patet. Maior verò ex secundo Metaphy. tex. Com. 4. habetur, vbi dicitur, quòd vniuersaliter id quod est maxime tale in aliquo ordine, quod est causa omnium aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidorum est maximè calidus: omnium calidorum est causa vt sint calida. Vtitur autem nomine generis in litera, sicut Arist. vtitur ibi vniuocatione: eo quòd ad veritatem huius propositionis exigitur, quòd causa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogicè eadem, non enim sequitur, cœlum est causa omnium calidorum, ergo cœlum est maximè calidum, quod tamen sequeretur, si cœlo calidi nomen non æquiuocè conueniret. Quia igitur substantia & accidēs in nomine & ratione entis analoga tamen conueniunt, & substantia maximè est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

Quod tamen diuersimode contingit: quia enim partes substantiæ sunt materia & forma, ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formam & quædam materiam.

¶ Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuum diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentiū alia sequuntur principaliter formam: alia sequuntur principaliter materiam. Accidentium sequētium formam quædam communicant materiæ, quædam verò sunt separata à materia. Accidentium autem sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem & quædam in ordine ad formam specialem.

¶ Est autem ratio primæ diuisionis: quia cum vnumquodque operetur per quòd est actu & semper species aliqua mouere & agere existimetur vt dicitur tertio Physi. text. Com. 17. oportet formam sequi operationes & operatiuas virtutes: similiter cum patiatur & transmutetur vnumquodque ratione materiæ oportet plura accidentia eam sequi. vt ea quæ propter materiæ diuersam mcōplexionem insunt, & ipsam motui subiiciunt, &c. Apposui autem in prima diuisione ly principaliter, vt distinguitur contra totaliter: nullum enim accidens est solius formæ, aut solius materiæ: sed omnia sunt compositi (etenim ad ipsam quoque intellectionem non solùm anima concurrit, sed totum compositum ex materia & forma, Socrates enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis quòd accidentium quædam sequuntur formam non vt vt totalem, sed principalem: quædam similiter sequuntur materiam, vt causam principalem non totalem. Cùm enim omnium accidentium causa sit id quod verè est, id est substantia completa omnium causa est compositum ex materia & forma: sed aliquorum principalis radix est forma, aliquorum verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid cōuenit composito ratione formæ & aliquid ratione materiæ, quemadmodū scindere cōuenit serræ ratione formæ, durities autem ratione materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in cōposito ratione formæ, & aliquid ratione materiæ quemadmodū in Socrate sentire & intelligere est ratione formæ: masculinum verò ratione materiæ. Quæ autem sit regula ad discernendum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam, infrà assignabitur.

Forma autem inuenitur aliqua cuius esse non dependet à materia, vt anima intellectualis. Materia verò non habet esse nisi per formam, vnde in accidentibus, quæ sequuntur formam, est aliquid, quod non habet communicationem cum materia, vt intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua verò ex consequentibus formam sunt, qua habent communicationem cum materia, vt sentire. sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

Hic ponitur prima subdiuisio cum eius causa. Cum enim propriæ virtutes & proprietates & operationes formarum ipsis formis proportionari debeant: ita si essentia ipsius formæ sit dependens à materia: virtus & operatio eius (cum non sint ipsa forma à qua fluunt perfectiones) dependere oportet à materia. Et si essentia formæ est independens à materia virtutem aliquam oportet habere à materia independentem, alioquin otiose fecisset natura formam independentem, fecisset siquidem naturam eleuatam supra materiā, vt sic non posset operari & consequenter nec finem propriū cōsequi. vnūquodque enim est propter suam operationem, vt dicitur secundo cœli, text. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium, dependentium scilicet à materia, vt sunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur subiectiuè in composito: propterea dicitur quòd habent communicationem cum materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi.

¶ Quædam verò fluunt a forma independente à materia vt sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, quòd recipiūtur in sola forma subiectiuè: & propterea dicuntur non habere communicationem cum materia. vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.

NEC arbitraris nos immemores contradicere superius nunc dictis: vtrunque enim est verum, quòd scilicet omne accidens est compositi, vt supra diximus: & quòd aliquod accidens est solius formæ, vt modò dicemus. Accidens enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi, homo secundo modo omne accidens

accidens est compositi cuius est esse & fieri. vnde anima non intelligit suppositum quod operatur. Sed Socrates per animam. Primo verò modo aliquod accidens est ipsius animæ & aliquod est compositi: virtus enim intellectiua non est subiectiuè in aliqua parte corporis, composita ex materia & forma, sed est subiectiue in sola essentia animæ. vnde in tertio de Anima, text. com. 4. dicitur quòd intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autē sensitiuæ non sunt subiectiuè in sola anima, sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali. Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ, sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autem principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cum operatio immanēs sit subiectiuè in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

¶ Propterea S. Thom. alibi dicit, quòd anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completū principium elicitiuum, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi, & aliquod accidens est solius formæ, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota quòd antequam ponatur alterius membri subdiuisio assignatur causa in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam vt dicatur, Accidentium sequētium materiam, quædam communicantur formæ & quædam non. & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma vt probatum fuit.

In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, sic masculinum & femininum animalibus quorum diuersitas ad materiam reducitur, vt dicitur in decimo Metaphysi. vnde remota forma animalis dicta accidentia nō remanent nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma specialis adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formam specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quam formæ: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem non ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis, vel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quam formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plene dominio actu vigorosi seminis subiecta non fuit. Signum autem, quòd taliter accidentia se habent, scilicet quòd sequuntur materiam, secundum quod respicit formam altioris vel inferioris generis est quòd aliqua eorum eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam non remanent nisi æquinocè: nigredo siquidem hominis viui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquinocè, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquinocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauero remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquinocè remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadem accidentia numero sint in genito & corrupto. Auerroistarum quorundam opinio. In de substantia orbis capitulo primo, & primo Physic. 66.

CIRCA ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo sit vna & eadem numero: & vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agēda sunt: primo recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio Sancti Thomæ, tertiò respondebitur ad obiecta.

QVO AD primum quidem opinantur accidentia communia genito & corrupto esse eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibusdam verbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicem modum essendi, terminatum, scilicet & interminatum. Accidentia interminata vocant essentias accidentium absque limitatione ad talem, vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicunt entias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: nō autem terminata, vnde sicut quantitas interminata communis expresiè à Comment. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem est in aere & igne.

¶ Confirmatur autem opinio ista autoritatibus & rationibus Aristoteles enim primo de Generatione, text. comment. 23. dicens, In his autem si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua si ambo diaphana, aut humida, &c. ostendit nō esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione. text. comment 35. vult expresiè quòd in habentibus symbolum est facilior transitus: quia est facilius corrumpere vnum quàm duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solum dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere easdē in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur quæritur, Quid educit formam generandam? non potest dici quòd illud sit agens extrà: quia hoc non potest facere, nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ: ergo remanent, quòd nihil sit quod educat formā: quod est impossibile.

¶ Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur, à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustra corrumpi res censeatur in aliquo instanti in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem quæritur à quo generantur: & cùm non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet quòd nullum sit generans. Quod autem non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consequuntiuè generantur, quia dans formam, dat consequentiam ad formam: modò ista accidentia repugnant formæ magis quam sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Ita hæc de primo.

QVO AD secundum sciendum est Thomistarum esse opinionem: nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principijs. Nam si nullum accidens est subiectiuè in materia: & non datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accidens remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pro nunc ad hanc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, scilicet quòd in composito est tantùm vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersariis positio nostra.

¶ Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositam suo contrario: vt frigus à calido. Secundò ad absentiam conseruatiui agentis, vt lumen in aere desinit Sole recedente. Tertiò ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini, vt similitudo desinit consimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum, per transmutationem: sicut aqua caleſit ab igne calido. Secundò ad præsentiam agentis fieri & esse, vt lumen in aere sit a Sole præsente. Tertiò ad generationem subiecti, vt risibile generatur homine genito. Quartò ad generationem termini, vt Socrate solo albo existente, statim ad alterius albi generationem consurgit in Socrate similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi: nullus tamen illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune namque est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cum accidentis esse sit inesse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quando subiecto corruptio assignatur. Vnde cum ex aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius intendi: quia tamen aer qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoque calorem corrumpi absque contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea quæ qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

¶ Et notandum, quòd quando accidens generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc eadem actio terminetur ad vtrumque, ad subiectum per se, & accidens consecutiuè, non oportet quærere aliud generans, vel corrumpens nisi generatiuum vel corruptiuum subiecti. Idem enim est agens quòd vtrumque simul & eadem operatione facit:

Universidad de Deusto
Biblioteca

sicut cum ignis, ex aere ignem generat, alterando aerem, in fine alterationis aerem corrumpit per se, & consecutiuè calorem introductum: & vniuersaliter omnia accidentia, quæ in aere subiecto erant ea consecutionis necessitate: quia accidens sine subiecto proprio remanere non potest, & in eodem instanti generat ignem per se, & calorem consecutiuè absque alia media alteratione similem calori ante illud instans ex instanti. Simile autem est iudicium de quantitate & figura & aliis dispositionibus, accidentibus similibus in genito & corrupto: omnia enim ista concomitatiuè producuntur. & ideo non oportet quærere generans nisi quòd subiectum generat. Et cùm supradicta inspexeris videbis, quòd simile à suo simili concomitatiuè & per accidens quandoque corrumpitur: & per oppositum à non simili concomitatiuè, per accidens generari contingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non propter generationis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoque transitas in habentibus symbolum, nō ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc quòd formæ substantiales a quibus fluunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus enim, natura causæ innotescit. Auerrois autē (si saluari debet) eodem modo glossetur.

Ad rationem autem oppositæ opinionis dicitur. Et ad primam quidem, quòd educens formam in vltimo instanti, est generans extra, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens. Vnde, cùm dicitur, agens extrà, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: non autem, cum est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alteratio ad materiæ expoliationem & dispositionem.

¶ Ad secundum dicitur, quòd qualitates symbolæ, & similia, corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti à corrumpente per se subiectum: nec frustra in eodem instanti est primum non esse earum, & primum esse similium: sed necessariò necessitate materiæ, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicitur, quòd figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur consecutiuè, & per accidens, à generante eorum subiectum, scilicet cadauer: nec est verum, quòd sola illa accidentia generentur consecutiuè, quæ sequuntur formam: sed multa accidentia sequuntur compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia: aliqualiter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, quòd figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia scilicet agens naturale non potest tam citò dispositiones per tot transmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Et quia vnaquæque res individuatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quæ consequuntur materiam sunt accidentia individuis secundum quæ etiam individua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, sunt propria passionei vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animæ hominis.

¶ Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia individui, alia sunt accidentia generis, vel speciei.

¶ Duplex autem inter ista differentia ponitur. Prima est, quòd accidentia individui consequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei, vel generis sequuntur compositum ratione formæ. Secunda est, quòd accidentia individui sunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidentia verò speciei, siue generis sunt communia necessariò omnibus individuis illius speciei vel generis. Exemplum masculinum, & fœmininum sunt accidentia individualia: sequuntur enim materiam, & penes ipsa differunt Socrates & Berta. Risibile autem est accidens specificum: sequitur enim intellectiuam apprehensionem & omnibus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoque radix proximæ differentiæ, cum dicitur, quòd materia est principium individuationis. forma autem est, per quam res in genere, vel specie collocatur. Ex hoc enim, quòd materia est causa esse individualis vt sic, sequitur quòd sit etiam radix accidentium consequentium ipsum esse individuale: ac per hoc accidentia individui sunt quæ consequuntur materiam, ex eo quòd forma est principium esse generici & specifici oportet quòd etiam sit causa proprietatum & accidentium consequentium speciem, vel genus: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secundæ verò differentiæ ratio est: quia cùm tam in forma specifica quàm generica conueniant omnia contenta sub eis, oportet etiam proprietates earum omnibus esse communes. Cùm autem penes materiam differant individua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se differunt. vt effectus proportionabiliter propriis respondeant causis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum est qualiter sit verum, quod accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem specie: quandoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Secundum dubium est, qualiter verificetur quòd accidentia sequentia materiam non sint passiones generis, vel speciei, cum masculinum & fœmininum sequatur materiam: & tamen passiones sunt animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Metaphy. text. com. 25. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantiæ: & tamen sequitur materiam.

Ad euidentiam primo scito, verba illa scilicet accidentia sequentia materiam sunt ea secundum quæ indiuidua differunt non esse intelligenda vniformiter, sed diffórmiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter. vel quia vnum eorum habet vnum, & reliquum aliud: vel quia vtrunque habet idem, sed alio & alio modo. Verbi gratia, Socrates & Berta differunt penes masculinum & fœmininum, ex eo quòd ille habet masculinitatem, illa fœminitatem. Differunt quoque penes suas quantitates: nō ex eo quòd ille sit quātus & illa nō, sed ex eo quòd non eodem modo sunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino similia: fitibus siquidem propriis differre necesse est. Quantitas ergo licet communis omnibus indiuiduis, quia tamen non vniformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo, & hoc sufficit.

Ad intelligentiam secundi notandum quòd passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Illæ quæ sequuntur formam, vocatæ sunt hic passiones generum: & non illæ, quæ sequuntur eorum materiam: properea quia natura generica ex sua forma est talis & nō ex materia: animal enim est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Vnde cum in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculinitas vel fœminitas: diuersis rationibus moti Aristot. in Metaphy. & S. Thom. hic, diuersimodè locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio.

¶ Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsum secundum id, quod est in propria diuisibile, quòd non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota quòd hæc secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuidentia: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiam scilicet & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, scilicet genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, quòd aliquando accidentia ex principiis essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verò secundum aptitudinem tantùm, sed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere, quæ completur per corpus lucidum exterius, & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod adueniat ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat cōstitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuisio accidentium, Quædam causantur ex principiis essentialibus subiecti secūdum actum perfectum, quædam secundum aptitudinem tantùm. Illi accidentia vocat causari secundum actum perfectum ex essentialibus principiis, quæ secundum suas actualitates ex intrinsecis principiis subiecti in ipso fluunt: vt calor in igne. Illa verò dicit causari secundum actum imperfectum, seu aptitudinem tantùm, quæ non secundum suas actualitates, sed secundum quasdam inchoationes ex principiis essentialibus subiecti in ipso fluunt, vt moueri sursum in igne ex principiis eius causatur secundum sui inchoationem puta leuitatem. Differunt autem, quia prima & secundum suas aptitudines, & secundum se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem, neque calor ipse separari potest ipso remanēte: motus autem sursum nō semper inest igni, sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horū est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principiis essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantùm ex solis principiis essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente, vel agendo, vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum qui non inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinseco remouēte scilicet prohibens, & diaphaneitas non est

non est actu in aere, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur secundo de Anima, text. Commen. 69.

¶ Profundiorem autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secundæ, 10. artic. 1. ad secundum quod scilicet ideo aliqua accidentia oriuntur ex principiis essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autem separabiliter secundum actum completum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verò potentialitatem. Quod sic intelligo quia vnumquodque agit secundum quod est actu: patitur autem secundum quod est in potentia ex sufficiente rei actualitate procedit quod accidens in se completè producat, & per oppositum ex sufficiente actualitate, & consequenter potentialitate ex qua omnis sufficientia est, prouenit, quod res habet accidens in se secundum aptitudinem tantum: & quod ab illo expectet actualitatem, seu quòd accidens separabile sit secundū actualitatem quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & non esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinem, & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet in completionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cùm nihil aliud sit, quam negatio necessariæ sequelæ sui esse completi ad esse subiecti. Intelligere autem hic vt suprà, scilicet quod ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum vero est, quod S. Thomas passiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit simpliciter inter accidētia ex essentialibus principiis fluentia sed potius ipsarum passionum & aptitudinum actus quod secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed aptum illius: non est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quædam risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorum aptitudo non est simpliciter posita, sed actus quia non ipsa, sed eius actus est qui à principiis productiuis intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quam inchoatio quædam, inchoatio autem est actus imperfectus: ideo accidentia secundum actum incompletum aptitudines vocantur.

ANTEQVAM Terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quæritur an omne accidens habet aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quod nulli proprium.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprium alicui, cùm proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Ineset enim soli, & semper proprio subiecto.

¶ Amplius sequeretur, semper, corruptionem cuiuscunque accidentis comitem fieri corruptioni substantiæ, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: hæc autem experimur esse falsa, vt patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex oppositio autem, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prædicatur, vt patet primo Posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet quod primo Posteriorum, & secundo Metaphysicæ, oportet quod omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni semper & necessario.

AD Huius dubitationis euidentiam sciendum est, quod cùm apud S. Thom. in quæstione de virtu. quæst. 1 articu. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, scilicet substentantis ad sustentatum, potentiæ ad actum, & principij & principiati, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, secundum quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectum. & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum. Vnde propter defectum primæ, quæ principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quod nullum accidens est subiectiué in alio accidente, quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quæ est ens per se, aliis sulcimentum præbet essendi. Quia autem aliquod vnum accidēs potest comparari ad aliud, vt potentia ad actum, & quandoque vt proximum principium ad principatum, & ideo conceditur etiam vnum accideos esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est impotentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò potest intelligi, vt quæratur, an omne accidens habet proprium subiectum vt sustentatiuum, secundo, an habeat proprium subiectum vt potentiam, tertiò an habeat proprium subiectum vt principium, quartò, an habeat proprium subiectum vt sustentatiuum potentiæ, & principium simul.

SI QVAESTIO sit secundum primum sensum, respondetur negatiuè, quod, scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione sustentantis, vt probant rationes primò inductæ, multa enim sunt accidentia, quæ nullum proprium sustētans sibi vendicant, sed communiter multis insunt, vt eorum separatio ostendit, separantur nanque à substantia sustentante ea naturaliter remanente, quod de propriis accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia absque sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in prædicamentis.

¶ Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiuè, quod scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriæ potentiæ eo quod quilibet actus respicit propriam potentiam, sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specificam, accidens autem omne actus quidem est, igitur omne accidēs habet propriā potentiam, cuius est actus, propter quod tertio Physi. text. Commen. 10. dicitur, potentia ad infirmitatem est alia à potentia ad sanitatem, eo quod sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo processu probatur, principia Prædicamentorum esse eadem proportionabiliter, quia cuilibet actui propria respondet potentia.

¶ Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiuè quod scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprij, eo quod habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinem inter sese habentium prius est causa effectiua eius quod necessariò primi productionem sequitur, sine illud subiectum sit receptiuum accidentis, vt quo, siue vt quod: patet quod nō omne accidens fluit à suo receptiuo effectiue: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum purè passiuè se habet: vt patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

¶ Si autem quarto modo intelligatur quæstio, patet quid dicendum sit: negatiuè enim respondere oportet.

SED Aduertendum est quod hæc, quæ diximus intelligi debēt de accidentibus, scilicet seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquendo nanque de accidentibus, vt S. Tho. in litera loquitur, scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerem quod omne accidens secundū suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentiæ & principij, licet non est nisi à tali gradu substantiali fluat mediatè, vel immediatè, & consequenter nisi in tali gradu subiectiuè sustentetur immediatè, vel immediatè. Verbi gratia, Lumen secundum suam actualitatem & substantiam, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tamen secundum suam inchoationem, seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem est inseparabile: & fluit à certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus. Et similiter sedere licet sit accidens, per accidens tamen secundum suam aptitudinem est proprium: & non natum conuenire nisi certo enti, puta animali tali &c. fluit enim aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & videre licet sit accidens seperabile: radicalis tamen aptitudo ad videndum separari à tali animali non potest.

¶ Ex his patet quomodo ad vtraque partem rationis adductæ verum concludunt diuersimodè. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias & actualitates, cōclusio rationum primò adductarum conceditur, accipiendo subiectum in ratione sustentantis & principij. In ratione autem potentiæ falsa est conclusio, vt dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet: eo quod cum dicitur, quod proprium conuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem, sed secudum aptitudinem. Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem proprij desinit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundum aptitudinem: non autem secundum actum, vniuersaliter loquēdo. Vel dicatur quod inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, vt respicit subiectum in ratione propriæ potentiæ, sed vt sustentatiuum, & principium. Loquēdo autem de accidentibus secundum suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim quod nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem saltem, sed coæuum subiecto necessario. & quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem potest subiectum corrumpi. Ratio autem in oppositum adducta concludit, quod omne accidens habet subiectu, de quo per se prædicatur secundum se, vel secundum suam aptitudine. Cùm enim eius sit actus, cuius est potētia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectum erit quod cadit in diffinitionem accidentis, secundum aptitudinem & secundū actum: sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, quod accidens secundum, suam actualitatem nō habeat proprium subiectum, cui vniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat proprium subiectū per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit, quod secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto prædicetur. Ad primum verò sufficiendum

Universidad de Deusto
Biblioteca

eſt accidens ſecundum ſe tantum nõ prædicari per ſe de ſubiecto.

Sciendum eſt autem, quod in accidentibus alio modo ſumuntur genus, differentia, & ſpecies quàm in ſubſtantijs: quia enim in ſubſtantijs ex materia & forma ſubſtantiali ſit per ſe vnũ, ſenaquidam natura ex eorum coniunctione reſultante, quæ proprie in Prædicamento ſubſtantia collocatur, ideo in ſubſtantijs nomina concreta, quæ compoſitum ſignificant, proprie in genere eſſe dicuntur, ſicut genera, vel ſpecies, vt homo vel animal: non autem forma vel materia eſt in Prædicamento hoc modo, niſi per reductionem, ſicut principia in genere principiatorum eſſe dicuntur. Sed ex accidente & ſubiecto non fit vnum per ſe, vnde non reſultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cuius intentio generis vel ſpecies poſſit attribui, vnde nomina accidentium concretiue dicta non ponuntur in Prædicamento, ſicut ſpecies vel genera, vt album vel muſicum, niſi per reductionem. Sed ſolum ſecundum quod abſtracta ſignificantur, vt albedo & muſica.

¶ In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia ſe habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo ſe habeant ad eſſe in prædicamento, deinde ſumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas concluſiones, ſcilicet, Accidentia in concreto non ſunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abſtracto proprie ſunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam ſciendum eſt quòd accidẽtia habent vnum modum eſſendi, ſcilicet eſſe in alio, non enim ſunt niſi inſint alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quòd intellectus eſt natus ea, quæ ſunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoque cointelligendo ſibi ſubiectum, cui inſunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo quòd accidentis eſſe eſt in alio eſſe. Quandoque verò intelliguntur ſolitariè, non cointelligendo, ſcilicet eis ſubiectum, cui ſecundum rem inſunt, & tunc intelliguntur per modum ſubſtantiæ, eo quòd eſſe per ſe, id eſt ſolitariè ſoli ſubſtantiæ conuenit, accidentia enim ſemper comite egent. Cum autem modus ſignificandi non ſundetur ſuper modo eſſendi, ſed intelligendi, ſicut habent duos modos intelligendi: ſic habent duos modos ſignificandi. Vnde ſignificantur per modum accidentis, & vocantur ſignificata in cõcreto, vt album, nigrum, &c. Quandoque verò ſignificatur ipſa ſola, abſque ſcilicet ſubiecti conſignificatione, & tunc ſignificantur per modum ſubſtantiæ, & vocantur ſignificata in abſtracto, vt albedo & nigredo. Abſtractũ enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo ſignificandi, id eſt penes conſignificare ſubiectum, & non conſignificare illud, conueniunt tamen in ſignificatione ipſius formæ accidentalis. Album enim puram qualitatem ſignificat (ſicut in prædicamẽtis dicitur) ſicut & albedo, album ſignificat albedinem in ſubiecto, albedo autem ſignificat albedinem abſque illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important, puta ſicut album albedinem in ſubiecto, cõiunctum autem hoc non eſt vnum per ſe ſed vnum & ens per accidẽs, id autem quod in prædicamento reponitur, debet importare vnum & ens per ſe, cùm prædicamenta diuidãt ens per ſe, quinto Met. tex. Com. 14. ideo accidentia in concreto non propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc eſt ratio, qua in litera prima cõcluſio probatur, quæ ſic formari poteſt, Nullum nomen importans ens & vnum per accidens, eſt propriè in prædicamento, cõcretum accidentale importat vnum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento propriè & per ſe. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretum accidentale & ſubſtantiale in hoc, quod concretum ſubſtantiale importat compoſitum ex materia & forma, & tale eſt vnum per ſe, & ideo reponitur in prædicamẽto, vt genus, vel ſpecies, accidentale verò importat ex ſubiecto compoſitum & accidente, quod eſt vnum per accidens, ex accidente enim & ſubiecto non fit niſi vnum per accidens, vt dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, niſi reductiuè, eo modo quo res impura ad ſuæ puritatem naturæ reducitur.

¶ Et ſic remanet ſecunda concluſio vera, quod accidentia, ſcilicet in abſtracto, in prædicamento ſpeciei & generis prædicationem ſuſcipiunt taliter omnino à prædicamentis accidentia ſunt excludenda.

CVM autem audis abſtractum ſolam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quod abſtractum ſubiectum formæ à ſe omnino excludat, hoc enim falſum eſt: ſed ideo quia abſtractum ex modo ſuo ſignificandi, quo ſolo differt à concreto, non includit ſubiectũ principaliter, ſed ſecundario, & ex cõſequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo ſignificandi perſuaderi poteſt. Conueniunt enim in hoc, quod tam abſtractum, quam concretum ex modo ſignificandi importat duo, ſcilicet quod & quo, ſeu ſubiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autẽ vtriuſque importat vtrunque dictorum, vt exemplariter patet, ſimitatem enim dicimus curuitatem naſi, & ſimum naſum curuum. Quòd autem hoc ſit ex modo ſignificandi, ex eo clarum eſt, quod tam abſtractum, quàm concretum puram formam ſignificat, vt in prædicamentis teſtatur Ariſto. Differunt autem abſtractum & concretum ex varietate modi ſignificandi in hoc, quod concretum importat ex modo ſignificandi principaliter ſubiectum, & ſecundariò formam. Abſtractum verò principaliter importat formam & ex conſequenti ſubiectum.

¶ Aduertendũ nanque eſt, quod contrario ordine ſe habẽt ſubiectum formæ, ad ſignificationem nominis concreti, & eius modum ſignificandi. Importat enim concretum ratione ſignificationis primò formam, & ſubiectum non niſi ex cõſequenti copula. Quo ad modum verò ſignificandi primò ſubiectum & ex conſequenti formam importat. Cuius ſignum eſt, quod in diffinitione concreti exprimitur primò ſubiectum tanquam genus, quod prima pars eſt diffinitio & forma ſecundo loco ponitur quaſi differentia. Dicimus nanque quod ſimum eſt naſus curuus. Abſtractum verò & ex ſignificatione & ex modo ſignificandi primò formam, importet ſecundario autem, ex eo conſequenti ſubiectum. In cuius ſignum in eius diffinitione forma ipſa primò exprimitur vt genus, ſubiectum autem ſecundario loco differetiæ, vt patet, cum dicitur, ſimitas eſt curuitas naſi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quod concretum importat habitudinem inter ſubiectum & formam, prout incipit a ſubiecto & terminatur ad formam. Abſtractum verò importat habitudinem inter formã & ſubiectum prout incipit à forma, & terminatur ad ſubiectum vt exemplis datis apparet. Ex hoc enim quod habitudo importata per concretũ, importatur ex modo ſignificandi, vt incipiens à ſubiecto, ſequitur quod primò importet ſubiectum, à quo incipit, & ſimiliter ex hoc quod habitudo importata per abſtractũ importatur ex modo ſignificandi, vt incipiẽs à forma, conſequens eſt vt primò importet formam à qua incipit. Cauſa enim huius diuerſitatis eſt, quia concreta ad compoſita ſignificanda ſunt inuenta. Compoſitio autem a ſubiecto oritur. Abſtracta verò inuenta ſunt ad ſignificandas formas apud nos inuentas ſimplices quidem, ſed à quibus denominatio ad ſubiecta derinatur, vnde & concreta compoſitum quid ſonant, abſtracta verò formas, vt cadentes tamen ad ſubiecta, non igitur propterea dictum eſt quod abſtractum ſolam formam importet, quia nullo modo copulat ſubiectum, ſed quia ex modo ſignificandi compoſitum non ſonat, nec principaliter importat ipſum ſubiectum, quamadmodum concretum, ſed extrinſecè tantum terminum habitudinis formæ ſignificatæ.

ADVERTE hic quod de abſtracto & concreto quomodo ſunt in prædicamento aliter Metaphyſicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum enim apud Metaphyſicum, quatres ſecundum ſuas eſſentias conſiderat, & non ſecundum modos intelligendi, vel ſignificandi abſtractum & concretum nõ differant, eo quod eadem res abſtractè & concretè ſit ſignificata, dicit ipſe ſicut abſtractum ita & concretum in genere eſſe, res enim per ſuam eſſentiã ingreditur, vel egreditur genus Metaphyſicaliter ſumptum, id eſt per rem generis, & non per modum ſignificandi, vnde non dicet Metaphyſicus albũ ens per accidens, ſed hoc album vt patet. 5. Met. text. Com. 15. & 14. & 7. eiuſdem tex. Com. 16. Logicus autem, qui non res ſecundum ſuas naturas, ſed ſecundum intentiones adiunctas primis intellectis ac ſignificatis, conſiderat, dicet abſtractum eſſe in genere, concretum verò non, quia res nomine abſtracto ſignificata, poteſt denominari ſpecies, vt albedo, & genus, vt color, cõcretũ verò non propter alietaté modi ſignificandi vt dictũ eſt. ¶ Cauſa autem quare alietas modi ſignificandi hanc veritatem Logico præbeat, eſt quia modus ſignificandi prætendit ſecundas intentiones, & fundat quodammodo ipſas, licet enim tam modus ſignificandi quam ſecunda intentio conueniant in hoc quod ſequantur rem, non ſecundum ſe, ſed vt intellectam, prius tamen rem, vt intellectam ſequitur modus ſignificandi, quam ſecunda intentio, eo quod modus ſignificandi nihil aliud eſt, quam ſignii modi intelligendi, ſicut vox ſignificans eſt ſignum rei intellectæ, vnde ſicut vox ſignificatiua prius ſequitur rem intellectã, quam ſecunda intentio ita eius modus ſignificandi modum intelligendi, vt totus ordo pertinentiũ ad nomina primæ intentionis præcedat ordinem ad quem pertinent nomina ſecundæ intentionis. Quia igitur ſecundæ intentiones res vt intellectas & ſignificatas denominant, & non abſolutè, ideo ſtat eandem rem diuerſimode intellectam & ſignificatam denominari ſpeciem, & conſequenter eſſe directè in prædicamento & non eſſe directè in eo, ſicut eadem natura humana ſignificata nomine Hominis, ſpecies eſt: ſignificata verò nomine Humanitatis ſpecies non eſt, ſed ſpeciei principium. Vnde in propoſito apud Logicum res illa quæ Albedinis nomine intelligitur, diuerſimode ſignificata, in prædicamẽto eſſe affirmatur, & negatur. Si enim in abſtracto ſignificetur, cum ſic ſpeciei denominationem habeat, in prædicamento reponitur, ſi autem in concreto ſignificetur, cum ſic ſpeciei, vel generis denominationem non habeat, quia rem extraneam ex modo ſignificandi includit, in prædicamento directè eſſe negatur. Et quia inẽtio S. Thomæ eſt declarare quomodo accidentia ſe habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineat, ideo concretum accidentale à Prædicamentis ſeparauit.

CVM his omnibus aduertas, quod aliquid facit rem reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponendi ipſum in prædicamento, alio modo vt conditio ſine qua non. Ratio reponendi rem in genere ſiue ſpecie tam apud Logicum quam apud Metaphyſi. eſt eſſentia illius rei, res enim per ſuam eſſentiam ad genus & ſpeciem, definitur: conditio autem, ſine qua, non eſt modus ipſe ſignificandi. Et in prædicamento quidem ſubſtantiæ conditio, ſine qua res non ſuſcipit generis vel ſpeciei, &c. denominationem, eſt modus ſignificandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, ſine qua non eſt modus ſignificandi in abſtracto: propterea cum dictum eſt concretum accidentale non directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectum conditionis: ſine qua non, & non propter defectum rationis reponendi. Et ſimiliter cùm dicitur, quod humanitas & vniuerſaliter abſtractum ſubſtantiale non eſt in genere ſubſtantiæ, intellige propter defectum conditionis, ſine qua non, & non rationis reponendi.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma, ideo non poteſt in eis fieri genus à materia, & differentia à forma, ſicut in ſubſtantijs compoſitis: ſed oportet vt primum genus ſumatur ex ipſo modo eſſendi, ſecundum quod ens diuerſimodè ſecundum priora & poſteriora de decem generibus prædicatur, ſicut dicitur quantitas ex eo quod eſt menſura ſubſtantiæ, & qualitas ſecundum quod eſt diſpoſitio ſubſtantiæ. & ſic de aliis ſecundum Philoſophum in 11. Met.

¶ Hic declaratur vnde in accidentibus ſumantur genus & differentia propoſitionibus tribus. Prima eſt, Genus & differentia non ſumuntur in eis ex materia & forma, Secunda eſt, primum genus ſumitur ex proprio modo eſſendi, quo prædicamentum ipſum pars entis conſtituitur. Tertia eſt, Differentiæ ſumuntur in accidentibus ex diuerſitate propriorum principiorum. Prima patet ſic. Incompoſitum ex materia, & forma non poteſt habere genus ſumptum à materia, & differentiam à forma, ſed accidentia ſunt incompoſita ex materia & forma: igitur non poteſt in eis ſumi genus à materia, & differentia à forma ſicut ſit in ſubſtantijs compoſitis: quod qualiter intelligendum ſit, ſupra dictum eſt. Secunda patet ſic, Primum genus oportet explicare eſſentiam ſecundum propriam potentiam, quæ eſt in ea: ſicut vltima differentia debet explicare eſſentiam ſecundum vltimum actum: ſed eſſentia accidentis ſecundum modum illum, quo pars entis conſtituitur habet propriam potentiam: ergo ex illo modo ſumendum eſt genus primum.

INTELLIGENDVM Eſt hic primò ens diuidi per quoſdam modos in prædicamenta: ſicut quoddammodo genus in ſpecies per differentias: ita quòd ſicut ſpecies per id, quo generis partes efficiuntur in eſſe ſpecifico, conſtituuntur: ita prædicamenta per id, quo partes ſiunt, in eſſe generaliſſimo conſtituuntur: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prædicamentum deſcendit, ſunt illi, penes quos prima genera conſtituta ſunt. Sunt autem iſti modi per ſubſtantiuum, menſurariuum, diſpoſitiuum, relatiuum, actiuum, &c. vt dicitur quinto Meta. text. commen. 14.

NOTANDVM Eſt ſecundò, quòd cùm genus ſumatur à re ſecundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus ſumendum eſt à re ſecundum id, quo primo habet rationem determinabilis: primò autem habet rationem determinabilis res ſecundum primum ſui gradum concepta. Primus autem gradus rei is eſt, quæ res ex modo illo fortitur, quo proprium ſibi locum inter partes entis vendicat: & ideo primum genus ſumptum ab illo modo entis importat rem, vt primò determinabilem, & propterea iſta ſe conſequuntur, ſumi à re ſecundum propriam potentiam eius, id eſt ſecundum, id quo primò habet rationem determinabilis, & ſumi à re ſecundum modum illum, quo entis pars ſit. Et ſic patet aſſumpta ratio.

*Differentiæ verò in eis ſumuntur ex diuerſitate principiorum: ex quibus cauſantur, & quia propriæ paſſiones ex propriis principijs ſubiecti cauſantur, ideo ſubiecti in ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, ſi in abſtracto diffiniantur. ſecundùm quod ſunt propria in genere, ſicut dicitur quod ſimitas eſt naſi curuitas. ſed econuerſo eſſet ſi eorum diffinitio ſumeretur ſecundum quod concretiuè dicuntur, ſi enim ſubiectum in eorum diffinitione poneretur ſicut generaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS OCTAVVS.

solutionum quorundam locorum sibi inuicem aduersantium, in commentarijs Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM

Cretion Scotum, lectorem Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili charissime, deesse nolens, ad proposita duo dubia respondere curaui. Proponis primò diffonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Cõmentariis primæ partis, articulo primò, quæstione duodecima dicimus creaturã rationalẽ vt ordinatam ad fœlicitatem, & non absolutè, naturaliter appetere visionem Dei in se, articulo autem primo, quæstio. 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, no sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

¶ Proponis secundò ambiguitatem circa quandam glossam nostram in eisdem Commentariis, quæstione 47. articulo tertio, ad tertium vbi dicente textu. Non est posibile esse aliam terram quam istam glossauimus, ly posibile, sumi pro posibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quam diximus, impossibile est mortuum resurgere, & non pro posibili secundum potentiam actiuam Dei, neque pro posibili logico, videtur enim tibi, quod de posibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur & hoc propter tria, Primò quia propositio illa præcedens, Mundus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate individuali, & hoc non, quia quodlibet individuum perfectum isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolutè quum implicet contradictionem habere totam materiam speciei, & non habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secundò, quia idem dicitur indicium de tertia & de aliis partibus mundi, sed esse duos Soles, implicat contradictionem, ergo sermo est de impossibili absolutè. Manifestatur autem implicatio contradictionis, quia positis duobus Solibus, si materia vnius appeteret formam alterius, neuter haberet suam materiam, quia Sol constat ex materia satiata sua forma, si autem materia vnius non appeteret formam alterius, sic differrent non solũ specie, sed genere. Tertiò, quia secundum istam glossam, quum dicitur, Non est posibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est a proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD PRIMVM dubium respondemus, quod ly naturaliter non secundum eandem significationem in vtroque loco sumitur. Nam in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita quod naturalis appetitus appellatur, qui prouenit a principio indito secundum superadiectum diuinæ gratiæ ordinem. Vt enim locutio naturalis est homini a principiis naturalibus, ita appetere cœlestis patriæ fœlicitatem, naturale est homini ex principiis gratiæ, quia ex illis natum est prouenire. In quæstione autem 82. naturale attenditur penes modum. vt distinguitur contra liberalem, ideoque ibi dicitur: quòd naturaliter id est non libere velle Deum in particulari, &c. solis Beatis conuenit, vnde nulla relinquitur inter dicta diffonantia.

AD SECVNDAM autem dubitationem respondetur, clare constare ex textu, quod posibile sumitur secundum potẽtiam in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Theologos omnes, posse a Deo creari aliam terram extra istum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, posibili tamen potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quod constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stant ista duo simul, quòd mundus constat ex tota sua materia, & quod Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum creare, quoniam primum intelligitur de tota sua materia posibili Physicæ. Nec implicat contradictionẽ habere totam posibilem Physicẽ, & nõ habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad secundam autem dicitur, quod nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & quod existentibus pluribus Solibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriusque materia contenta esset sua forma, sicut modò materia existens in vna parte cœlestis corporis homogenei nõ apperit esse in alia parte. & similiter in motibus partis sphæræ igneæ contigua occidẽtali parti orbis Lunæ non appetit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et omnium vna communis est ratio, quod in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiam ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contentum est illa portione, quam habet, & merito, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, nõ est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquam enim Socrates corrumperetur, si materia eius non appeteret, nisi formam humanam, quoniam illam iam habet. & sic de aliis.

¶ Ad tertiam dicitur, quod aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere, Vnde licet ad sensum expositum cõsequatur illa alia propositio, Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est, vt attendas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS

de vinculo obedientiæ cuius est vnica quæstio.

QVAESTIO.

Num Homo teneatur superiori obedire in his, in quibus parendo oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis. Et videtur quod nõ. Primo ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturam, ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 105. argu. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, In quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocũque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quàm proximi, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti, vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officiis persoluendis, de obseruatione festorum, non enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solum vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculũ vitæ ab obedientia humana.

¶ Quartò, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quod non distinguere inter per se & per accidens occasio est minus bene sentiendi, contingit enim etiam sapientes, inquit Aristote. falli in iis quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quæ sunt naturæ: per se loquendo, & aliud per accidens. Subiici nanque per se, est directè & formaliter subiici, ita quod ponit illa directè & formaliter præcipi. Subdi verò per accidens est per concomitantia, aut Sequelam ad illud, in quo per se subditur subiici. Exempium, Homo homini non subditur per se secundum intentiones motus animi, & ideo non potest superior præcipere directè & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, inquantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subiicitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantem. In proposito autem verissimum est hominem non subdi homini in his, quæ ad naturam spectant, sed hoc intelligitur per se & formaliter & ideo nullus potest alteri præcipere vt se occidat, vt non comedat, vt non gene

generet. Sed per accidẽs in his etiam homo homini subditur, pro quanto hæc comitanter se habent ad actiones, in quantum homo homini per se subditur, vt patet in laicis subditis, qui tenentur mandante principe, præliari, & exponere se mortis periculo, vt experiẽtia testatur quia potest princeps præcipere, vt tueantur armis rẽpublicam, vt vlciscantur armis eandem: & huic annexum est periculum mortis: ideo ex tali annexione subduntur etiam, quo ad vitam. Ratio autem huiusmodi debitæ obedientiæ est: quia de humanorum actuum subiectione iudicandum est secundum ea quæ insunt per se. & non secundum ea quæ sunt per accidens: sicut vniuersaliter de cæteris conditionibus humanarũ actionum cõsideratio & iudicium si non fiat per se, non rectè iudicantur nisi diuinando, oportet ergo inspicere ad naturã operis humani, an sit per se de genere subditorũ superior hominis, an sit de genere exẽptorum a subiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operum genera per se eximens a subiectione, humana opera scilicet interiora animi, & opera naturæ sustentandæ & propagandæ, Et aduerte quòd etiam non per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri homini. vt declarauimus. Quum igitur constet, exteriores actus virtutum necessario ad commune bonũ politicum, vel domesticum subiectos esse homini superiori, quoniam & leges humanæ huiusmodi actus principum, & superiores ad hos cognunt subditos. non sunt à suo subiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: vt testantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt quando est fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus est omnis principatus ad præcipiendum quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, quòd lex, aut princeps, aut superior non potest præcipere actus, quibus annexum est vitæ periculum, quã exterminare præcepta fortitudinis a potestate humana: quum fortitudo circa mortis pericula sit: quod absurdum, imò ridiculum est. stet iudicium in his, quæ sunt per se. Simile quoque facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica lex Missam celebrare non nisi cũ sacris vestibus, cum altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cõminata sibi morte celebrabit sicutẽ in diploide, habens tantũmodo panem & vinũ: quis fatuus diceret hæc: Similiter Episcopus cõferet ordines sacros in diploide sine vllis cæremoniis, sola forma substantiali seruata ob comminatam sibi mortem: quòd est sacrilegium. Ex quibus quilibet sapiens potest percipere, falsum esse fundamentum, quod humana lex & superior homo non potest præcipere actus virtutum vsque ad mortis periculum inclusiue, & quod subditi non teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictum est, in his, que sunt per se, censendo quòd tam lex, quam superior homo potest præcipere oẽs exteriores virtutum actus necessarios ad cõmune bonum illud cuius cura habet, ad quod subditos habet: & subditi tenentur obedire, non obstante quocunque vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest præcipere subditis religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non infimum tenet locum cura infirmorum: ideo tenetur subditus obedire ad seruiendum ægris etiam infectis epidimiæ morbo quoniã hoc periculum vitæ concomitanter se habet ad opus, quod per se præcipitur scilicet seruitiũ infirmorũ. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire quã secularis, suo principi ad præliandum, vbi est maximũ mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarũ est, non me extendo amplius, sed ex his constat satisfactum esse primæ rationi in oppositum allatæ, & autoritati S. Tho. verificantur siquidem formaliter & per se: secus autem est quum concomitanter currit id quod est naturæ, seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundam verò rationem de charitatis ordine, respondetur quod charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis cuilibet exponat vitam suam corporalem, & miles pro actu virtutis, scilicet iustæ defensionis, aut iustæ vltionis, exponit vitam suam periculo, & seruiens infectis pro actu virtutis, scilicet religiosi obsequi exponit se periculo mortis, & non pro nobis externis, aut corporali salute alterius. Constat autem hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præstat corporali vita.

¶ Ad tertiam dicitur, quod actus virtuosi præcepti a iure positiuo relati ad vitæ periculum, non sunt vniformes. Quidam enim sunt quorum rectitudo destruitur ex vitæ periculo annexo, vt sunt actus abstinentiæ, qui si cum crimine vitæ fiant, non sunt virtuosi, quoniam recta abstinentiæ ratio medium sic exigit, vt nõ subtrahatur necessarium ad vitam, & de his verificatur, quod leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt quorum rectitudo cõstituitur ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui si discrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutum necessariis ad commune bonum, vt sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in quibus est nonnulla fortitudo in sustinendo pericula vitæ superuenientia, sustinetur enim in tantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt si huiusmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis, & in huiusmodi non subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt medij respicientes periculum vitæ omnino accidentaliter vt sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & licite omittuntur, & supererogatorio fiũt vt sunt actus prædicandi & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculum omitti licitè, quia est licitum quandoque fugere, possunt & tunc nihilominus supererogare, volentes prædicare & reprehendere, & Ioan. Baptista arguit Herodem, sciebat enim Herodes crimen suum, ita quòd non necessitatis, sed supererogationis erat Ioan. reprehensio. Quædam verò sunt, quæ si fiant propter timorem mortis: illicitè omnino fiunt, vt celebrare Missam, absque sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excommunicatis nominatim, & reliqua similia quæ si fiant propter timorem mortis, sunt illicita, qui non excusantur à toto, sed a tanto. Et horum omnium vna communis est ratio quia legis & principis est præcipere actus virtutum necessarios ad commune bonum, vt autem, declaratum est, à virtute recederetur: si mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam dicitur, quòd timor cadens in constantem virum, excusat iuxta prædictam distinctionem, quandoque à toto, vt in his, in quibus omissio, vel commissio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffultæ plerunque fortè à Iuristis extenditur. Quandoque autem excusat se à tanto coram Deo, quannis coram humano iudice excusẽt à toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendum est potius viro forti, quam incurrere obliquitatem etiam venialem, Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS, DE

Missæ Sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

1 *Quanam sit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.*
3 *Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.*
4 *Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionẽ peccatorum.*
5 *Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.*
6 *Responsio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus, Cardinalis sancti Xysti, felicitatem.

MAMDATI Olim P. beatissime, vt tanquam institutor muntij scriberem responsiua obiectis in libello de Cœna Domini, asserente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse duntaxat, sicut in signo: oblato autem nuperrimè miss Libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinem, sed nefante sacrificium Missæ. Contra Gentiorso etiam schismaticorum Ecclesiæ, existimaui non esse expectandum mandatum sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque dexterandum Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

MNICVS magister omnium Dominus Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) confutando ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersus hæreticos abstineamus à testimoniis, quæ non recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, inuitentes solis testimoniis sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio Missæ, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne glorientur in solido fundari sacrarum Scripturarum fundamento, negationem sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ autoritate, fulciri sacrificium Missæ: tum vt habeant Luterani illis qui ignoranter errant, vnde resipiscant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes veritas, primùm in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis deinde quid ex sacris Scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demum Luthe ranæ obiectiones discutientur.

CAP

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.

CONSENTIVNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, qua in memoriam sacrificij oblati in cruce verum corpus Christi, cum vero sanguine Christi cõsecratur, veneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum est, offerri corpus, vel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirment in altari esse verum Christi corpus, negant tamen illud verum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuis siue pro defunctis. Et fundant vtrunque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos vbi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Christi in memoriam passionis & mortis Christi fuit institutus à Christo, quia tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana contraria documentis sacræ Scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

CATHOLICI autem agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionẽ immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite vigesimo secundo, specialiusque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mãdasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt. tum pronomen, Hoc, tum verbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶ Ad intelligendum itaque demonstratum per pronomen, Hoc, inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur, Statimque subiunxit Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque Hoc, quum non arctetur ad demonstrãdum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est vt demonstret vniuersitatem præmissorum.

¶ Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, vt significaretur, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniẽs, non propter dicere. sed propter facere est, vt intelligeremus, quòd verba cõsecrationis sunt verba efficientia illud, quod significant. Et adiungendo. In mei commemorationem, distinguit facere à cõmemorare, vt significãtius non dixerit, hoc cõmemorate, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoriam sui, Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

¶ Ex eo autem, quòd sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse facere corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autẽ est, Quod pro vobis frangitur & datur, ac si diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

¶ Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quòd si Dominus Iesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur, seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea videtis, seu quodcunque aliud eiusmodi. Sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offertur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

¶ Porro ex eo quod facere hoc in Christi memoriam, plus est quam consecrando facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, quã recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri, frangi verò significat in specie modum offerendi, per fractionem, scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quòd mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatitio modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi quod immolatur, est facere illud immolando, seu per modum immolationis, nam sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam facto non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrunque facto impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis adiuncto tertio, videlicet in Iesu Christi memoriam.

¶ Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas quã quadret institutio institutioni, & factũ facto, & immolatio immolationi. Cœna siquidẽ agni Paschalis, instituta in memoriã eductionis de Aegypto, in facto consistebat immolationis, ita quidem vt ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nãque Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrũ Pascha seipsum, vt immolatur, dicẽdo, Hoc est corpus meũ quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis facto dicebat, quemadmodum hactenus in memoriã exitus de Aegypto feci Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud feci vos immolando communi cœna, & hoc facite immolando cõmuni mensa in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis veteri, significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatitio modo, nam & immolatitio modo fecerant vetus pascha.

¶ Huic autem esse germanum sensum mandati istius, testatur etiã facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Cõnumerat siquidem Paulus panẽ sanctũ, & poculum sanguinis Christi inter immolata suppu tat mẽsam nostrã inter altaria, decerni edẽtes & bibẽtes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tum Apostolos intellexisse mãdatũ Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiã, tam Apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia nõ solũ sacramentũ, sed etiã sacrificium, tum in sacra Scriptura, & non solum in vsu, Ecclesiæ & libris Doctorum, haberi, immolationẽ corporis & sanguinis Domini. Verba autem Apostoli sunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus, multi sumus: nam omnes ex eodem pane participamus, Videte Israelem secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quòd simulacrum aliquid sit, aut quòd simulacris immolatum aliquid sit? sed quòd quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, & nõ Deo, Nolo autem vos communicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mẽsæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolorum inter victimas Israelis, & immolata dæmoniis recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israelis & mensam dæmoniorum, mensam Domini, & intercedentes victimas altaris Israel & edẽtes immolata dæmoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quòd non possunt immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israele, quam immolatis dæmoniis à Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quòd panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, vt nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM à Lutheranis negatum in Missa, videlicet quòd sit hostia pro expiatione peccatorum, facilè ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via monstratur falsò negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quòd quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim in remissionẽ peccatorum est operari remissionem peccatorum, quãtum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriam Domini nostri Iesu Christi, tamẽ hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpres consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAP

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.

ADVERSVS Hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epistola ab Hebr. cap. 7. vsque ad decimum inclusiue. Et contra quotidianam quidem oblationem Eucharistiæ arguũt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nã ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, quòd ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus. sed oportet succesiuè, secundũ tem porum successus sacerdotem sacerdoti succedere: vt oportere videmus in Missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nã ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamenti & sacrificiũ noui Testamenti, quod illud repetebatur tum singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tum singulis annis à summo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamẽto sacrificium affirmare, quod oportet sæpe reperere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris & noui Testamenti, ponitur, quod tunc sanguine hircorum. &c. vtebatur sacerdos: nunc aũt per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: incõueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimè oblatus est Christus à seipso.

Contra hoc verò, videlicet quod Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiæ. Si enim peccata purgassent, desiissent offerri: & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est Missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semet ipsum offerens in cruce, consummauit omnes accedẽtes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis, totius mundi, addendo hostiam aliam in nouo Testamento pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorum peccatorum: quia (vt ibi dicitur) vbi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligendi diuersa sacræ Scripturæ dicta circa noui Testamenti sacrificium ac sacerdotium est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutè immolatæ semel in cruce ac ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolatæ quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Ita quod in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesus Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam verò intruentam agnoscimus institutam à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: vt citatæ Scripturæ testantur. Verum hostia cruenta & incruẽta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnamet res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnam eandemque hostiam immolandi, alter est, quia ille vnicus substantialis ac primæuus immolandi modus, fuit cruentus, vtpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste verò quotidianus externus accessoriúsque modus, est incruentus, vtpote sub specie panis & vini oblatum in cruce Christum, immolatitio modo repræsentans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamen iste modus, scilicet incruentè immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat vt refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, quod vbi vnum non nisi propter alterum, ibi vnum duntaxat est, consequens inquam est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles esse in nouo Testamento, ex hoc quod est in hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari, sed esse vnicam hostiam semel oblatam in cruce, perseuerantem modo immolatitio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quòd vnum atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari, clare patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblata semel est, perseuerare, alio tamen modo in altari, mediante Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si nanque iunxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoriam, perpendes quod vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseuerare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

EX HIS IGITVR ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, quòd in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quoque non in personis propriis, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, vt testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agentes offerunt, nõ enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mandatum Christi, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens est affirmare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quòd aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare, perseuerantiam hostiæ in cruce oblatæ requirentem successionem ministrorum. Primum enim dedeceret noui Testamenti statum, secundum autem consentaneum nouo Testamento est, vt iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

¶ Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quod in nouo Testamento nõ repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseuerat immolatitio modo vnicum sacrificium semel oblatum, & in modo perseuerandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, concurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorãdam incruentè. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Hæb. testantur verba illius, inferentia quod si repeteretur noui Testamenti sacrificium, oportuisset Christum sæpe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui non de repetitione istius modi à Domino Iesu Christo instituti.

¶ Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quòd cùm hoc, quòd Christus semel proprium sanguinẽ sufficientissimè & abundantissime fuderit in cruce, quadrat vt perseueret immolatitio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur concedendo, quòd ex hostiæ impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum proprie loquendo: quia non repetitur in Missa hostia: sed illamet hostia in cruce oblata perseuerans immolatitio modo recolitur in qualibet Missa.

¶ Ad secundum autem dicitur quòd absit à fidelium mentibus etiam cogitare, quòd ad supplendam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebratur Missa: celebratur enim tanquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quòd quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetrauit cœlos perseuerans sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (vt in eadem Epistola scribitur:) ita perseuerat nobiscum per Eucharistiam immolatitio modo. interuenit pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficacia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseuerantiam Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseuerantiam eiusdem nobiscum immolatitio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum cõtinua intercessio Christi pro nobis in cœlo, non derogat vnicæ intercessioni mortis Christi: ita non, imò multò minus eidem derogat, perseuerantia Christi immolatitio modo, ad intercedendum pro nobis, vt participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cœlo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnicæ mortis intercessioni, vt post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quàm sub specie aliena: illud nanque intercedere præ se fert quasi supplementum intercedendi modi, nobis valde consonum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd cum grano salis intelligẽdum est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: videlicet per Christi mortem applicatam nobis, per instituta à Christo sacramẽta: in hoc enim Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem à Christo instituta supputatur & est sacramentũ Eucharistiæ, institutum ab ipso Christo immolatitio modo, vt declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egẽtes post Baptismã remissione peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum applicata efficaciam mortis Christi ad illos. nõ egentibus autẽ remissione peccatorum, prodest ad vegetationem animæ quemadmodum cibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

cibus & potus corporeus vegetat corpus, sacramentum enim Eucharistiæ quibus immolatitio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colentibus, non tamen est institutum propter hoc duntaxat, sed pro aliis animæ bonis.

¶Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebræos stat sacrificiū Missæ, quòd Ecclesia catholica edocta à Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiæ hostiam: noui enim, quòd iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Autor illius Epistolæ, mōstrans excellentiam cruenti sacrificii oblati à Christo cōdendo nouum testamentum relatiuè ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati veritatis Catholicæ, admittere huiusmodi extensionem, vt nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ, die tertio Maij, M.D.XXXI.

Tractatus de sacrificio Missæ, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS DE Fide & operibus aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

1 *Positio Lutheranorum de fide.*
2 *Primus in præcitatis error, quòd incidit aquinocatio in nomine fidei.*
3 *Secundus in præcitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.*
4 *Tertius in præcitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*
5 *Positio Lutheranorum de Operibus.*
6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito*
7 *Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.*
8 *Opera membrorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.*
9 *Modus quo opera nostra meritoria sunt vitæ æternæ.*
10 *Valor operum existentium in peccato mortali.*
11 *Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.*
12 *Responsio ad obiectiones quarto capite scriptas.*

PRAECEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semper parere fas est, nunc tamen etiam iucundum mihi est, venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt iretur obuiam, & non nisi paulò ante beatitudinis tuæ mandatum cogitaueram animum ad scribendum, tractatum hunc appellere. Suauissima itaque hæc obedientia venit, vtinam & Christi fidelibus fructuosa, & tuæ beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Positio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorū per fidem in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et vsque adeò magni pendunt hanc credulitatem, vt dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim q̄ nisi homo habeat huiusmodi firmā credulitatē diuini Verbi, iniuriā facit diuino Verbo, minus credendo diuinæ promissioni: si autē firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verè iustificatur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

¶ Nonnulli quoque Lutherani vsque adeò extollunt huiusmodi fidem, vt eam assequi remissionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione qua fides iustificās distinguitur contra legem longo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, &c. est primum & maximū mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hæc sunt in quibus consistit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in præcitatis error, quod incidit aquinocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat cum de illa sacræ literæ tradunt, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatem qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quæ significat id quod per eius diffinitionem manifestatur ad Hebr. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium, sic enim sumpta est vna trium virtutum theologalium, dicente Paulo. Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quæ est donum Dei, vt dicitur ad Eph. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶ Fides autem significans credulitatem, est quam iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditæ, quoniā fidei non potest subesse falsum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic, nunc, & in hoc proueniens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramenti, imperatur à fide, pro quanto autem est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi & ritè intus & extra suscipiens sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ego nunc sim intus & extra suscipiens ritè sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia ritè consecrata esse verum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi: quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuum est autem quod sub fide quæ est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine compræhenditur. Ex vnitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorū error est, quod ea quæ attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati: semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

CAPVT III.

Secundus in præcitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QVOD autem dicunt, quòd huiusmodi credulitas assequitur remissionum peccatorum, potest & bene & malè dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quòd hæc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est, si autem secluditur charitatis formatio falsum est, quoniam, vt August dicit 15. de Trinit. cap. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ.

¶ Et scito, quòd hæc credulitas communis est omnibus deuotè accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuotè accedens ad quodcunque sacramentum, credit suscipiendo illud se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quam alter, & regulariter cum hæsitatione de opposito inest deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturæ autoritate, nullo Ecclesiæ documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absque hæsitatione aliqua. Ratio autem hæsitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hæsitās, nullam iniuriam infert diuinæ promissioni, quoniam non hæsitat ex parte Dei, non hæsitat ex parte meriti Christi, non hæsitat ex parte sacramēti, sed hæsitat ex parte sui: scriptum est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hæsitationem de effectu singulari diuinæ misericordiæ (hoc est remissionis peccatorum ipsius viri nunc deuote conuersi ad Deum) Ioel Propheta. cap. 2. nam de iis qui conuertēdi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ misericordiæ excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si cōuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hæsitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

¶ Et cōfirmatur, quia credulitatis hæsitatio nō rationabiliter roboratur nisi aliqua ex triū causārū, videlicet vel diuina reuelatione, quæ in proposito nō habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, q̄ omnes, qui ritè intus & extra cōfidunt se cōsequi remissionem peccatorū per meritū Christi consequuntur illam, nō tamen reuelauit, q̄ iste nunc ritè conuertitur intus & extrā, hic enim effectus particularis nō comprehenditur sub reuelatione, cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincentium ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus esse è Roma, ad credendum q̄ inueniatur insula Calicut, seu Taprobane, clarū est enim in credulitate, quia iste credit se iustificari nō intercenire testimonia cōuincentia intellectū ad credendū hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, quòd Spiritus sanctus cōtestatur spiritui nostro q̄ sumus filii Dei. Nā hæc cōtestatio præsupponit remissionem peccatorum factā, quia præsupponit illū, de quo testātur esse filiu Dei, vt clarè ipsa littera sonat: credulitas autē ista, quā Lutherani ponunt, non præsupponit remissionē peccatorū in illo, sed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod sequitur. Voluntarū igitur dogma est, dicere q̄ huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. operetur infallibiliter remissionē peccatorū. Et ideò a Leone 16. inter dānatos Lutheri articulos ānumerati sunt articuli dicentes, Peccata nō sunt vlli remissa, nisi remittēte sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatum maneret, nisi remissū crederet, nō enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiā credere esse remissum, Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. hic inquam cōfide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus verè eris, quicquid fit de contritione. si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absolueret: sitamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in præcitatis error, quod ante charitatis aduentum remittentur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissimè conuincitur. Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cum homo ex iniusto fit iustus per Christum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo Ad Ro. 5. Cùm inimici essemus: reconciliati sumus Deo per mortem filii eius: reconciliatio enim amicum reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est enim amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (.s. primæ Ioannis quarto.) Diligamus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore cō sistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quòd vna atque eadem res est, quæ vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu sensibili debitè subdito voluntari, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo secūdum rationes eorum, quæ de eo, ac cœlesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatem cœlestis patriæ iuxta illud ad Phil. 3. Nostra autem politia in cœlis est: & ad Eph. 2. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectū, sufficit, fulta nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectionem esse proximā causam remissionis peccatorum testatur coniunctio, quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiuè est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ suæ Epistolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quòd Iesus est Christus, ex Deo natus est. & in capitulo tertio dicit, Nos scimus, quòd translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioan. 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

¶ Paulus demum Apostolus ad Rom. 5. ait. Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Corint. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum, in esse spirituali. quo constituimur filii Dei. Et ad Galatas quinto, Christo Iesu neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicunque, sed per dilectionem operanti attribuit valere in Christo. Perpicuum est igitur, verissimam esse communem Ecclesiæ doctrinam, quòd non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quòd autoritates autenticæ sonántes, iustificari nos per fidem, intelligunturad

literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

¶ Ad obiectionem autem in oppositū (ex eo q̄ fides distinguitur contra legē, & dilectio comprehenditur sub lege) respondetur q̄ Legis nomē aliter sumitur à Christo, cùm dicitur, q̄ hoc est primum & maximum mandatum in Lege: & aliter sumitur, cum fides distinguitur ab Apostolo contra legem. Nam Christus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mādata diuina, scripta in libris Moysi. Apostolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt distinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hanc dilectionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, vt etiam aduersarios oporteat eis assentire. Quòd enim Christus vtatur sic large Legis nomine, ex eo conuincitur, quòd in eodem tex. Deut. 6. vnde citatur præceptū de dilectione Dei immediate ante ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Israel, Iehouah Eloenoster, Iehouah vnus: sub eodē ergo contextu legis ponuntur, præceptū fidei, vt credatur Deus vnus dūtaxat, & præceptū dilectionis eiusdē Dei, vt intelligamus, q̄ nō magis sub lege clauditur præceptū charitatis, quàm præceptū fidei, loquēdo de lege largo vocabulo. vt hinc etiam clarè pateat, quòd quēadmodū fides distinguitur cōtra legē ad Apostolo, charitas quoque pariter distingui cointelligitur cōtra eandē legē. Loqui autē Apostolū de lege, seclusis iis quæ sunt fidei & charitatis, patet ex eo q̄ appellat eam legē factorū, & dicit eā seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciūt: certum est enim, q̄ non faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequinocē igitur vtitur obiecto hæc legis nomine, & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides vt paret Deuter. 6. vbi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficiant.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nostra nō esse meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec esse satisfactoria p peccatis, eo q̄ sufficientissimè Christus meruit nobis gratiā remissionis peccatorū, & vitā æternam, & sufficientissimè satisfecit p omnibus, & proinde nefas esse attribuere operib. nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis peccatorū) aut vitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobriū Christi, quandoquidē quod est propriū Christi attribuere nobis blasphemia est: & detraheretur meritō ac satisfactioni Christi, vtpote insufficientibus, si opus esset meritis & satisfactionibus nostris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis sacræ Scripturæ autoritatibus. Et in primis, q̄ non mereamur per nostra opera remissionem peccatorum, probatur ex eo, q̄ Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abacuc. 2. Iustus ex fide, viuet: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd verò per opera non mereamur vitam æternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probādum simul, q̄ opera nostra, quantumcunque iusti simus non sint satisfactoria pro peccatis, assertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præcepero vobis, dicite quod debuimus facimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia præcepta Christi sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem: ergo multò magis qui nō seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

¶ Authoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quæstio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt præcepta à Deo: quia sunt fructus fidei iustificantis, & non vt sint meritoria æternæ vitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTE QVAM declaretur, opera nostra est, vel non esse meritoria, præmittendum est summariè quid Meritū significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritum appellatur voluntarium opus siue internum, siue externum, cui iure debetur merces, seu præmium, dicente Apostolo ad Rom. 4. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiā, sed secundum debitum. Et propterea ac meritum concurrunt quatuor, videlicet persona quæ mereretur, & operatio volūtaria quæ est ipsum meritū, & merces debita merito, & persona reddēs mercedē: frustra enim q̄s mereretur, nisi mereretur ab aliqua persona reddēdā sibi mercedem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quoniã de nostro merito apud Deũ est quæstio oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedẽ sui operis, difficile ent apparet, quòd operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniã inter nos & Deũ nõ est ius simpliciter & absolutè, iuxta illud, Non intres in iudiciũ cum seruo tuo Domine, sed est ius secundũ quid, multò minus quam ius filij ad patrem, & serui ad dominum, quanto minores simus nos relati ad Deum, hone seruo relato ad hominẽ dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter seruum & dominum inter patrem & filium non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundum quid, multò minus est ius inter nos & Deum. Ex hoc nanque, quòd quicquid est seruus est domini sui & filius non potest æquivalens reddere patri, negatur inter dominum & seruum inter patrem & filium ius simpliciter & absolutè. Multò autem magis quicquid est homo, est Dei, & multò minus potest homo Deo reddere æquivalens. Non potest igitur homo mereri aliquid à Deo sic quòd iure debeatur homini, nisi iure tam attẽuato, vt sit longè minus quam ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum absolutè, quoniam absolutè loquendo omnis bona operatio voluntaria hominis debetur Deo, & quãto potioribus & pluribus bonis operibus internis, vel externis pollet homo, tãto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc vt sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, quòd quando homo meretur aliquid à Deo, Deus nõ fit nec est debitor homini, sed sibiipsi Deo, si enim hoc attenuatum ius esset inter hominem absolutè, & Deum, Deus deberet homini mercedẽ quam meruit, sed perspicuum est Deũ nulli debere dicente Paulo ad Rom. 12. quis antè dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem suam qua contulit humano operi esse meritorum redden do homini mercedem operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolutè loquendo, secus autem est præsupposita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo nam quemadmodum inter homines si Dominus pactũ aliquod cum seruo suo facit nascitur inde ius inter seruum & dominũ: ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in veteri Testamento, Deum dignatum esse pacisci cũ hominibus. Genesis enim 9. scribitur pactum Dei de nõ futuro amplius vniuersali diluuio. & Genesis 15. fœdus iniit Deus cum Abraham de terra Chanaan danda semini eius. & Gene. 17. fœdus circuncisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, &c. Hiere. quoque 31 de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifestè loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias cõducentis operarios ad vineam conuenisse cum operarijs de mercede diurna, vt patet Matth. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineam, & rursus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quòd ratio meriti etiam inre potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentio facta est cum Deo.

¶ Veruntamẽ scito quòd quantumcũque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus sit au est debitor nobis, sed fit & est debitor sibiipsi. ita quòd præsuppo sita conuentione debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentio facta est: sed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, sed voluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum: & propterea verissime profitemur, quòd Deus nulli debet nisi sibiipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deum (vel secundum ius attenuatũ, vel secundum fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, vt intelligant omnes voces propriας, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

Renelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponẽdis singulis sacræ scripturæ locis de hoc scito, quòd vbicũque promittit Deus homini mercedem ibidem cointelligitur meritũ: eo quod merces & meritum, correlatiua sunt, meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces, & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuũ est autem in vtroque testamẽto promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 15. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces, eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur. Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suũ seruitute magna aduersus Tyrum: & merces nõ est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypto Matth. quoque 20. dicit Deus. Voca operarios & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio citò. & merces mea mecum est, vt reddam vnicuique secundum opera illius. Ex his enim clarè patet non solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum, ex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione seruiendi Deo obsederant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quod Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam esse bonitatem diuinam, vt etiam ordinãdo humana bella in suiipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus quamuis iniquis, quòd sint meritoriæ ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera sanctorum Christi membrorum esse meritoria vitæ aternæ.

Concedunt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, quod opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cælis. perspicuũ est enim, quòd in mercede cælesti eorum, qui patiuntur propter Christum, primũ tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. describendo mercedem datam operarijs dicitur, quòd acceperũt denarium, perspicuum est autem quòd cõmunis merces omnibus operarijs in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoque 2. ad Tim. 4 scribit. Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi. Dominus iustus iudex. perspicuum est enim, quòd corona Pauli per se primò claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam verificaretur, quòd quatenus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestè enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Matth. 25. describendo quòd cum iudicabit mũdum, propter opera misericordiæ dabit vitam æternam. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. concluditur enim. Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Quod enim à iudice datur ex diuersitate operum. secundum quòd opera merentur, datur: alioquin afferret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est nonnullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matth. 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origines, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

Radunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo quòd à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana, quatenus pro cedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria æternæ vitæ (nisi ex quadam congruitate, qua congruit homini recte viventi libero arbitrio in iis quæ Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt à Spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Io. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita quòd quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt dominus dicit Ioanh. 4. fit in homine habente illam fons aquæ salientis in vitam æternam, vbi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in vitam æternam. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ ascendentis in vitam æternam, docet quòd mediante operatione ascendit in vitam æternam. nam quod fit in me post accentam gratiam me cooperante fit. Tum præcipuè, quia vis Spiritussancti habitantis in homine non est impar ad acquirendum æternam vitam & ad efficiendum quòd operibus eius in nobis debeatur æterna vita.

¶ Clarior autẽ ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est apparendo. q meritũ vitæ æternæ non est tã actio nostra, quam actio Christi capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gratia constitutos, esse Christi capitis membra viua. Ita q Christus caput cũ his minibus viuis eius membris nõ est sicut vnũ corpus politicũ, quale est corpus ciuile Reip. bene gubernatæ: sed constituit vnũ corpus, quẽadmodum est vnũ corpus naturale, quia Christus caput Spiritu suo viuificat membra sua, & per iuncturas, annexus spirituales vnit membra corporis, vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic autem præsuppositio adiunge, q etiam sacra Scriptura tradit, vt delicet & passiones & actiones viuorum Christi membrorum esse

passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidem testatur ipse Christus act. 6. Saule Saule, quid me persequeris, cum tamen ille persequeretur mẽbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarũ, q Christus crucifixus fuit in eis, procul dubio in cruciatibus eorum pro Christo perpessis. De actionibus verò testatur Paulus, scribens Corinthiis in 13. c. secũdæ Epistolæ An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus, & vniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ergo iam nõ ego, viuit autem in me Christus. Ex quibus habetur, q verissime dicere possum, mereor, ego, iam nõ ego, meretur autem in me Christus: ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Christus: & sic de aliis operationibus voluntariis, quas Christi membra vera exercent propter Deum. Et isto modo meritum æternæ vitæ non attribuitur operibus nostris quã operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita q hinc discernitur inter meritum æternæ vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens, patiens & moriens: adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupli citer: primò ex iure meriti Christi quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultum imperando meretur. Conuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filiis: nam vt dicitur ad Ro. 8. prædiffiniuit eos cõformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum vitæ æternæ vtroque modo, quam primo tantum: nam ipsi Christo duplici iure, debita fuit sua gloria, primò iuræ gratiæ vnionis personalis, qua Verbum caro factum est, & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Christo per meritũ obedientiæ eius vsque ad mortẽ, dicẽte Paulo ad Philip. secũdo. Factus obediẽs vsque ad mortẽ, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Christo igitur duplici iure habenti gloriã, conformiores reddimus duplici quo que iure acquirẽtes. & non vitã æternam, videlicet & sine nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, quod etiã proprio merito acquiescerit immortalem corporis vitam, & gloriam sui nominis, &c. ita ad dignitatẽ mẽbri Christi pertinet vt cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuinissimum est, inquit Diony. cap. 3 cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri. vitam æternam, quoniam est reddere vitam æternam esse nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Vamuis conueniamus in hoc, q opera existẽtium in peccato mortali nõ sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multum tamen esse vtilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequendam sacra tradit Scriptura: nam etsi non habent vim meritoriam remissionis peccatorum habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum: ita quod per modum supplicationis multum valent ad consequendum remissionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem quòd oratio multum vtilis sit ad remissionem peccatorum consequendam testatur Saluator, Luc. 18. in ducens Publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim consequutus est veniam. De ieiunio verò testatur Ioel in persona Dei, Conuertimini, in quit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu: ibi enim subiungitur, Quis sit si conuertatur Dominus, & ignoscat. De eleemosyna quoque testatur Daniel: capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebræos decimotertio scribitur, Beneficentiæ, & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostiis conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentiis, & ad genus reliquis.

¶ Supra hanc autem vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mãdatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, quòd conuersio impii ad facienda mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum dum dicitur, Et dixistis, non est æqua via Domini, audite ergo domus Israel, nunquid via mea non est æqua. Nonne viæ vestræ nõ sunt æquæ, cum enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate quam operatus est. & cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam. ipse animam suam viuificabit: considerans enim & auertens se ab hominibus iniquitatibus suis, quas opera tus est, vita viuet, & non morietur. Quæ verba testatur, quòd in hoc consistit viarum Dei æquitas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impii conuersio ad opera bona terminatur ad animæ vitam: reuelatur enim Prophetæ, quòd tam accepta est Deo conuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona propter Deũ) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarũ quod est dare remissionem peccatorum, & vitam gratiæ.

¶ Ampliorem quoque impetrãdi vim huiusmodi operibus hominum subiectorũ peccatis reuelauit Deus Isaiæ. c. 2. Lauamini, mundi estote, auferte malũ cogitationũ vestrarũ ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, vt à fordibus conuersis ad iustitiæ, & misericordiæ opera seipsum obtulerit arguendum Deus, si non remittat peccata præterita.

¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quòd imperfecta opera non solum sunt vtilia ad remissionem peccatorũ, sed quòd cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, vt & terminentur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Vere benignissimus erga nos est Deus, prouidendo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, aliisque bonis operibus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorum salutem commendatur, vt etiam nostris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc vt (in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstrandum est sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia vere vtilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cum deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Via Lutherani satisfactionem auferunt ab operibus nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primò, quòd nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam quia nec facta in statu peccati mortali faciunt Deo satis pro offensa, vt patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerẽdo vitam propriam in ara crucis.

¶ Dicimus secundò, quòd nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quãtuis prius abolitis in sacramento pœnitentiæ. Et ratio in promptu est quia cum remittitur à Deo peccatum quo ad offensam fit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, vt cum remissione culpæ remilla sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluẽdum residuum pœnæ. & propterea si in residuũ lapsus est. & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud residuum pœnæ soluerit, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertiò, quòd opera perseuerantis in amicitia Dei nullum habent impedimentum ad hoc quod sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quòd cum remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem: ita quòd non remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati veniam à Deo. Hoc enim manifestè contrariatur sacræ Scripturæ, docenti secundo Regum duodecimo, quòd quamuis Dauid consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errant, quòd tollunt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remilla. Hoc enim contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam non ego, satisfacit autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholicæ vsui, quo consueuit salutares satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum vere pœnitentibus & confessis.

CAP. XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

Vperest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originalibus, mortalibus & ve-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nialibus iuxta doctrinam 1.Io.1. & propterea non ex insufficientia meriti, aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluentia meriti christi cõmunicatur membris eius viuis, vt illorum quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis cõfertur communicãdo nobis, quòd ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquã membra sua mereatur & satisfaciat, quàm si meritum duntaxat Christi in propria persona participaremus.

¶ Cum autem obiicitur id quod est proprium Christo, nõ esse nobis attribuendum, respõdemus quod non est nobis arribuẽdum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamen nobis alio modo atribui, videlicet per communicationẽ, sicut quod est proprium Deo, nulli est attribuendum eo modo, quo est propriũ Deo, potest tamẽ per cõmunicationẽ ab aliis participari. Verbi gratia, videre diuinã essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deũ, sicuti est, sed solus suapte natura videt seipsum) potest tamen ex gratia communicari videre Deum participatiue. & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitam æternam est propriũ Christo, intelligendo mereri ex propriis viribus: quod tamen potest communicari membris eius viuis, non vt mereantur ex propriis viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione.

¶ De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non cõmunicari vnius Christi mẽbris, eo quòd opera eorum præsupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei non habitæ. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cæleſtem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum: quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso, quòd fuerunt facta membra Christi nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Exquibus clare apparet, quòd nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, vt caput operantem in membris suis & per membra sua.

¶ Ad autoritates vniuersas fonantes. q̃ non meremur per nostra opera remissionem peccatorum, non oportet respondere, quia in hac conclusione omnes conuenimus. Ad autoritates vero inductas ad probandum, quod non meremur vitam æternã per opera nostra respondendũ est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo ad Roma. Donum Dei vita æterna, respondetur, quod vtique nos hoc dicimus & docemus. quoniam donum Dei gratiæ gratium facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis, mereri vitam æternam, non enim dicimus quod ex operibus nostris, quatenus a nobis sunt, sed quatenus a Christo in nobis & per nos sunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cũ eadem distinctione respondetur, quod nos quãtuncunque omnia Christi præcepta impleamus, quatenus implemus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui, inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cælestis, inuenimur inutiles ad ea quæ sũt politiæ nostræ, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorum gratia Spiritussancti, charitas & cætera propria filii Dei. Et in promptu ratio est, quia nos quatenus a nobis operãtes, sumus, tam infirmi, vt non possumus ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini opprobriorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate stat, quod nosmet quatenus, ex Christo in nobis capite sumus operantes, vt illius, membra viua, multum conferre possumus per nostra opera politiæ cælesti & paternæ domui. quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & cælestis politiæ.

¶ Etsi ex hoc Christi documento argumentum fiat contra vtilitatem iustorũ operum in statu peccati mortalis ad impetrandum remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in cap. 10. si inquã, fiat argumentum ad inferendum, quòd bona opera non sunt vtilia ad impetrandum remissionem peccatorum: respondendum est quod orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorũ, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionem peccatorum impetrandam, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ea ad impetrandam remissionem peccatorum, sunt valde vtilia ad impetrandum illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur viæ Dei, & non viæ nostræ, promidit siquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas, (vt Christus Esaias, Ezechiel & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remissionibus peccatorum a diuina misericordia per Christum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non ad merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam

hanc, quæ in quæstionem vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum consolationem. Romæ die 13. Maii, 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS

De communione sub vtraque specie, De integritate Confessionis, De Inuocatione sanctorum aduersus Lutheranos ad Clementem VII. Pont. Maxim. in quatuor capita diuisus.

1 *Nequaquam illicitum esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.*
2 *De integritate confessionis quo ad omnia peccata.*
3 *Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.*
4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu cõscientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime, ergã communionem populi sub vtraque Eucharistiæ specie, confessionemque non omnium peccatorum, ac negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his non absolutè, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacræ Scripturæ autoritatem suscipiunt & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad consolandum fidelium mentes. videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelii docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione sub vtraque specie.

VTheranis non sat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt fieri ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tantum specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est discutere secundum Scripturas sacras vtrunque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub viraque specie.

¶ Quia igitur Saluator noster in vltima Cœna instituens sacramentum Eucharistiæ, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (vt Euangelistæ testantur) hinc infertur, quòd sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam, debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus, & similiter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶ Nos autẽ facile manifestamus vsum Christi & Apostolorum, non habere vim legis, quòd simili modo distribuatur populo Eucharistia. nam si ille vsus Christi vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata, & ad quædam non, sed ad omnia in illo vsu seruata, perspicuum autem est, nos non obligari ad omnia illa in distributione facta a Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc vnum videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim non teneamur ad seruandum omnia, patet: tum quia Christus fregit, fractamque dedit speciem panis: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tum quia Christus distribuendo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur non immittere Eucharistiam in os communicantis. sed dare in manum illius, vt ipse se communicet. tum quia Christus distribuit hoc sacramentum Apostolis post Cœnam. plus autem quã ridiculum est dicere, quod teneamur communicare post Cœnã, illicitumque sit dare Eucharistiam ieiunis. tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi, & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistia vti siue in azymo siue in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet, quod distributio Eucharistiæ, qua vsus est Christus, non habet vim legis, sed tuentis, vt similiter fiat distributio a nobis.

¶ At si quispiã contenderit in hoc vno imitandam esse Christi distributionem, q̃ sub vtraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant

debant in illo, vt vel ex hoc sat sit inferre ab exẽplo Christi, ergo successoribus Apostolorũ danda est Eucharistia sub vtraque specie. non enim plus inferri potest ex Christi distributione, nõ igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis dãda est Eucharistia sub vtraq; specie. Patet itaque q̃ ex sensu Christi nõ potest inferri illicitum esse communionẽ populi sub altera tantũ specie. Et multò minus inferri hoc potest ex vsu Ecclesiæ Corinthiorũ, cuius meminit Paulus in 1. Epistola ad Corinthios: vsus enim vnius particularis Ecclesiæ nõ statuit legem Ecclesiis aliis. Hæc de vsu.

¶ Discutiẽda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionem Eucharistiæ, quam in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini. Io. 6. olim assumptum est à Boemis est enim Christus, nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Quid inquiunt, clarius, Eodem enim modo necessitatem communicandi sub vtraque specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quemadmodum de baptismo dixerat Io. 1. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia Dicit, Nisi comederitis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis.

¶ Nos autẽ dicimus hæc Christi verba non esse secundũ genuinũ sensum intelligenda de vsu Eucharistiæ, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facilè manifestatur, ex eo quod si intelligerentur de Eucharistia: tollere tur Baptismi sufficientia ad salutem: pari siquidẽ modo hæc necessitatem sonant edendi carnem & bibendi sanguinem filii hominis, quæ sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, quod si in istis verbis indicitur necessitas sumẽdi Eucharistiam, nõ sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quod aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium nõ solum in Symbolo fatemur, confitentes vnum baptisma in remissionẽ peccatorum: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui credide rit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est allerere verba illa Christi. Io. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistiæ, & negare baptismi sufficientiam ad salutem, clarè patet verba illa nec intelligi posse de cibo, & potu Eucharistiæ. & propterea inde non habetur præceptum ad sumendum Eucharistiam sub vtraque specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi verborum, non est præsentis negotii. nam sat est propositæ quæstioni nosse, quod non loquitur ibi dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

¶ Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quãdo instituit Eucharistiæ sacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucam immediate post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamẽ Paulum Apostolum primæ ad Corinth. 11. duo præcepta leguntur data a Christo in institutione Eucharistiæ. alterum immediatè post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. alterum immediatè post Eucharistiam sub specie vini, Videlicet, Hoc facite quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

¶ Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullũ secum ferunt mandatum de cõione sub vtraque specie, vt patet discutiendo singula. Præceptum enim immediate post speciem panis apud Lucam, quam apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiam sub specie panis, vt ipse contextus restatur. Præceptũ autem apud solum Paulum scriptum de imitatione Christi in Eucharistia, sub specie vini, limitatur manifestissimè ad vices, quibus bibimus in commemorationem Christi. ita quod non est præceptũ absolutè, sed est præceptum ex suppositione, videlicet si bibimus in Christi memoriam, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcepit, vt bibamus in eius memoriam, sed præcipit vt quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties vtemini calice Eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibite nunque manifestè significat vsum calicis. & consequenter facere distinctum: contra bibere, significat consecrare. hoc præcipitur enim ad literam, vt associetur vsus calicis, sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa vsum Eucharistiæ sub specie panis, insinuauit quòd vsus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, vsus vero sub specie panis liceres, vt rursus Ecclesiæ seruat, non reseruando Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra Missarum solennia.

¶ At si quispiam contenderit, q̃ hoc præceptum directè obligido sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo q̃ bibendo in Christi memoriam præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, q̃ sacerdotibus celebrantibus Missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur, Hoc facite, sed sub hac facite, comprehenditur etiam dare aliis calicem, quia cõprehenditur omnia quæ Christus fecit circa calicẽ: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare aliis calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento vtens imprimis ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera hoc tacite, distinguitur cõtra bibere: ac per hoc confitere sacramentum distinguitur contra vsum sacramenti, ac per hoc non tam ample in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contexto restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, vt distinguitur contra vsum calicis. Quæcunque igitur spectant ad vsum calicis comprehenduntur hæc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc, secundum suanẽ contextus sensum: perspicuum autem est, q̃ dare aliis calicem spectat ad vsum sacramenti, & non ad sacramentũ ipsum. Non igitur comprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde quòd Lutherani non confitarent sibiipsis dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, quod sacerdos celebrans teneatur dare calicem omnibus præsentibus, si hoc facite, comprehenditur etiam dare sacramentum, vt Christus dedit. nam Christus dedit omnibus præsentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra Scriptura mandatum aliquod de communione Eucharistiæ, manifestum est quòd non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub vtraque specie voluntarie igitur, & non autoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacræ Scripturæ autoritatem suscipientes. Hæc de communione populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

CONfiteri peccata mortalia omnia, quæ quis admisit. Lutherani non solum negant esse necessarium, sed affirmant repugnare sacræ Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit.

¶ Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & non obitare Prophetæ sententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentũ pœnitentiæ tradita a Christo, quando instituit hoc sacramentum Io. 20. manifestatur. ait enim Christus Apostolis, Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur a Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi, vel retinendi peccata quorumcunque. & ex hoc ipso, quòd ministra committitur facultas discernendi an remittenda, an retenẽda sint peccata cuiuslibet pœnitentis: manifestè sequitur, quòd oporteat ministrum (nisi circa ministrare velit) nosse si in pœnitente est aliquid peccatũ remittendum: quod est nosse, si in pœnitente est aliquid impediens remissionẽ, nam omne peccatũ retinendum impedit remissionẽ cuiuscunque peccati hominis confitentis, quia non potest simul vnum peccatum remitti, & aliud retineri. nam mortalia peccata, quæcunque vnius hominis conferri esse tam quo ad remissionẽ, quàm quo ad retentionem, & relatiuè ad Deum, & relatiuè ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiuè quidem ad Deum, patet ex eo quòd ille cui remittitur a Deo peccatum, in eum Deus constituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatũ, ille autem, cuius retinet peccatum, & inanet in peccato vnico, inimicus Dei est, vt pote oi. ãm. reus, iuxta illud Iac. 2. Qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem q̃ ea remissio quam retentio diuina est peccatorũ vniuersalium omnium quæ quis habet, manifestè sequitur, quòd etiã tam remissio quam retentio, quæ fit a Christi ministro debet esse non aliquorum peccatorum, sed omnium cõfitentis: quia tam remissio, quàm retentio ministri debet esse talis, vt remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retẽtio, alioquin nõ verificaretur Christi verba, Quorum remiseritis, peccata, remittũtur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem sibi remissionis ministri, nisi assentiam remissionis diuinæ, si discordaret a remissione diuina: discordaret autem si Deo remittente omnia, vel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia, ad hoc autem vt minister, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cæcus ac temerarius remissor, vel retentor sit. & quoniam ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, vt oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus & pro pendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

¶ Superest diluere obiecta a Lutheranis, distinguẽdo de cõfessione vel absolutè, vel vt est actus humanus, est cõfiteri omnia absolutè, nullum peccatum incõfessum relinquere confiteri verò omnia, v. cõfessio est actus humanus, est cõfiteri omnia: quorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc q̃ delicta nullus ad plenum intelligit, esto quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quòd confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet. non oblita & incognita confiteri nõ subest facultati humanæ. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quam humana actionum nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate: ideo cum ex Euangelio habetur, cõfessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum pœnitentiæ, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, vt subest facultati humanæ, quod est dicere, vt pœnitens cõfiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum.

CAPVT III.
De satisfactione.

SAtisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶ Nos autẽ dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariam quandoque esse post veniam peccati satisfactionem pro peccatis, eamque fieri posse operibus nostris. Et quidẽ post confecutam veniam peccati, satisfactionem quandoque superesse pœnæ pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deum quandoque remittere peccatum, quo ad culpã, & quo ad pœnã, vt patet tum in latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso, tum in remissione peccatorum, quæ fit Baptismo, gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem æternã, si antequam Baptizatus moriatur, nonum peccati obicem non ponat vltimo Baptismi effectui, qui est vita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatũ, & nõ remittere tota pœnã peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarè legimus quod argumente Nathan prophetã Dauidẽ de adulterio simul & homicidio: & dicente Dauide, Peccaui Domino, respondit Nathã, Etiam Dominus transtulit peccatũ tuũ, & non morieris: verũ tamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remisisse peccatum & quo ad culpam, & quo ad aliquam pœnã: nõ remisisse autem quod ad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt subiuncta in ca. 16. testantur) quo ad punitionem eiusdem in publica violatione vxorũ à proprio filio nec quo ad punitionẽ eiusdem in perpessione mali ex domo propria. nam propter hoc peccatum pallus est Absalõ filio suo omnes siquidem pœnas has ex parte Dei Nathan propheta Deus comminatus est propter illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, quòd Deus remittit quandoque peccatum, & tamen post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifestè dicimus Deum quãdoque remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud pœnæ reliquij, quòd Deus non remi sit remittendo peccatum.

¶ Quia autẽ huiusmodi reliquiæ pœnæ exolui possũt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit satispatiendo (nã nõ ipse intulit sibiipsi quas debebat pœnas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura q̃ huiusmodi reliquas pœnæ possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Matth. cap. 1 & inuenies Ioannem Baptistã prædicantem duo: alterum, Pœnitentiã agite: alterum facite fructum dignum pœnitentia. Quorũ primum spectare ad ipsum peccatum Græca dictio apertius manifestat, dum simplicem pœnitẽdi actum significat. Secundũ autem verba ipsa testantur ad nostra opera pœnitentiã cõsequentia pertinere, fructus enim pœnitentiæ sonat opus proueniens à pœnitentia vt à radice, seu arbore. Et ex eo q̃ non dicit, Facite fructum dignum innocẽtiæ, seu fructum dignum iustitiæ, seu fructum dignũ bonitate, sed fructum dignum pœnitẽtiæ manifestum fit, quòd de fructu digno pœnitentiæ formaliter (hoc est quatenus pœnitentia) loquitur vt videlicet faciat fructũ dignum radice internæ pœnitentiæ. Perspicuum autem est ex eo q̃ pœnitentia est præteritorum peccatorum, q̃ fructus dignus pœnitentia est opus restaurans ea, quorũ est pœnitentia, hoc est reparãs ea quæ omisisse, vel cõmisisse nos pœnitet. hoc autẽ vocamus satisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorũ, quæ in pœnitente remanserunt ex peccato, quorũ vnum est reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si enim pœnitẽtia non fructificat reparationem omniũ perditorũ per peccatũ, nequaquã ad fructus dignos seipsa extenderetur, quoniam suapte natura exigit vt ad perfectum ducatur, quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec supereſt aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex autoritate itaque sacræ Scripturæ habetur, quòd quandoque post veniã peccati opus est satisfactione, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quod verò obiicitur de nostris operibus, q̃ nec meritoria, nec satisfactoria sunt, indignum censeo discussione noua. Nam scripturæ plena est sentẽtiis sonantibus, tum quòd opera nostra nõ sunt meritoria, tum quòd opera nostra sunt meritoria: & perspicuum est has duas sententias non sibiinuicem aduersari, sed esse sensum, quòd opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & consequenter nec satisfactoria: quodque opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia, & præueniente, & subsequente, & perficiẽte, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tam clarè habentur in innumeris Scripturæ locis, vt apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint. & propterea pertæleo. Hæc de satisfactione.

CAPVT IIII.
De inuocatione Sanctorum.

VTherani inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorũ hominum, tutiorem tamen eligendo partem declarabimus summariè, primùm de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem quòd Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zachar. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vsquequo nõ miserebaris Hierusalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matthæi quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis: dico enim vobis, quod Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

¶ Quod autẽ inuocãdi à nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicendũ sibi. Non dimittam, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quærebam ab eo. Nec est dubium, quod de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebræos quoque c. 1. de sanctis Angelis dicitur, quòd omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministeriũ mittuntur, propter eos qui hæreditatem capient salutis. Ex hoc enim quòd Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deum sed propter nos hæredes viæ æternæ, ordinasse intelligitur, vt nos innocemus sanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi vsque adeo desipere liceat, vt dante principe, seu curia aduocatum peregrino, vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus aut pupilius inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationem sanctorũ Angelorum vtpote manifestã secundũ sacras Scripturas relinquẽdo, ad inuocationẽ sanctorũ hominũ trãseamus. Duobus modis inuocare cõsueuimus sanctos vel directè eos rogãdo, puta, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deũ per Sanctorũ merita, vt in canone Missæ Ecclesia conſuit rogare, dicendo, Quorũ meritis precibusque concedas, &c. Vtroque autẽ modo ex sacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorũ dicimus. Et quidem q̃ animæ Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apo. c. 6. Vidi sub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabãt voce magna, dicentes, Vsquequo Domine, sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrũ de his, qui habitãt in terra. Ex hoc enim q̃ animæ Sanctorum orant Deũ contra malos habitantes in terra, manifestè dicimus q̃ multò magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas Sanctorũ ad bonũ nostrum, quàm ad malum nostrum. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, q̃ diues in inferno interfecisit pro fratribus suis in hac vita manentibus. ex hoc enim reuelatũ esse insinuauit, quòd multò magis sanctæ animæ intercedunt pro salute suorũ. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrũ, in tormentis opsitus etiam tunc supplicat pro salute fratrũ, multò magis sancti virij, quorum in hac vita studium fuit circa salutẽ fratrũ exuri cariẽtiq̃ue beati continuãt charitatis effectũ, & intercedũt pro salute fratrum.

¶ Quod aũt à nobis inuocãdi sint, ex scriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi q̃ multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerũt & venerũt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, q̃ Deus post Christi resurrectionem gustis ex Gen. 32. vbi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicendũ sibi. bernat, instruẽdo nos nõ solum per sanctos Angelos, sed etiã per sanctos homines. nõ enim vanè apparuerũt multis, sed ad instruendum eos de vero Messia, deque illius resurrectione. Ex hoc enim quòd vsq; ad tẽpus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & nõ per homines sanctos, & tũc incœpit gubernare nos per sanctos homines insinuauit noua se habuisse media gubernatiõe electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passiõis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalem, ad apparendum multis & instruẽdos illos, sed ex eo quòd nõ solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionẽ Christi, insinuauit quod ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorũ adiũxit ministerium hominũ beatorum

beatorum. Et hinc vlterius sequitur, quòd ex ipsa ordine diuinæ gubernationis quo gubernat nos, etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram vtilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est, Pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessiones sanctorum hominum (vt priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

¶ Quòd demum orandus sit a nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exodi 32 cap. dum Moses supplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham Isaac & Israel seruorum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abrahæ, Isaac & Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifestè inferes quòd non solum per merita, sed etiam per preces Sanctorum supplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quòd in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum & orare Sanctos vt mereta & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sic dispar, & vtrobique est inuocatio Sanctorum, licet dissimodè) facilè perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint ineruditorum esse certitudinem Mathematicã quærere in moralibus, & vtiuersaliter in agendis à nobis, Romæ die 25. Auguſt. 1531.

TRACTATVS DECIMVS TERtius, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti, ad serenissimum Angliæ regem fideique defensorem, Henricum eius nominis octauum de coniugio cum relicta fratris sententia.

LAETATVS sum in iis, quæ dicta sunt mihi, quòd nõ celsitudinis autoritate, sed sacrarum literarum documentis maiestas tua ad antiqui cõiugij explosionẽ nouaque ducendam vxorem mota est: quodque id licuisse, nõ credendo doctoribus, sed propriis ingenij acumine propriaque intelligẽtia se scire profitetur. Gratias profecto debemus Deo, qui ætatem nostrã Rege Theologo decorauit, quocirca non ab re charitatis Christianæ putaui doctissimo regi supplicare, vt subiecta legere, librare, atque cui iis, quæ intellectum maiestatis eius moueant, conferre digneturi: si forte plus videant oculi, quam oculus. Et quia Regem Theologum alloquor, veræ Theologiæ fundamẽta duntaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pendere ex hoc, an coniugium inter relictã fratris & leuirum sit prohibitum iure diuino morali, & partem affirmatiuam fundari super legem leuiticã scriptam capite decimooctauo, & vigesimo, & super verba Ioan. Baptistæ Matthei 14. & Marci 6. Et propterea si compertum fuerit, quod neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinum morale. Et q̃ lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) nõ prohibeat inhonestatem moralẽ, ex duobus ostenditur capitibus. Alterum est in eodem 18. cap. Leuitici, ibidem enim cõcedit, vt vir sororem defunctæ vxoris ducere possit in coniugem, dicendo, Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente, quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata pellicatum sonet angustiam. ex eo enim q̃ inhibitio coniugij cum sorore vxoris restringitur ad tempus vitæ vxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione nõ comprehendi coniugium cum sorore vxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatio viuente illa, liberum esset cõiugium cũ soro re defunctæ vxoris. nam quèadmodum coniugia in quibuscunque gradibus tam affinitatis quam cõsanguinitatis non prohibitis in lege Moysi, inter indulta iusputabantur, ita coniugium cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso q̃ in Lege Moysi nõ prohibetur, intra indultorum numerum cõprehẽdebatur. Conferendo itaque hanc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duas sorores æquale est vinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, vt per se manifestum est ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem: coniugiũ quoque cum relicto fororis continet inhonestatem moralem. & si cõiugium cum relicto fororis nullã continet inhonestatem moralem: coniugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralẽ. Et quia lex Leuitica monstrat coniugium cum relicto fororis nõ continere inhonestatem moralem non comprehendendo illud inter prohibitæ consequens est vt ex eodẽ capite Leuitici discamus, q̃ cõiugium cum relicta fratris non continet inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitum, quia malum moraliter, sed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum cõiugium cum sorore vxoris mortuæ, quia parem inhonestatem moralem habuisset. Quòd verò æquale sit vinculum necessitudinis vtrobique, probatione non eget: quòd autem par sit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo quòd sicut turpitudo fratriæ non detegenda sanctitur, quia est turpitudo fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudo fororis non detegenda est, quia est turpitudo fororis defunctæ. nam fororius & defuncta soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quòd lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, arctatur quòd ratio inhibendi alterum non est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

¶ Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole. nam ante legem Moysi tale coniugium in tali casu solum licitum, sed sanctum consuetudine, vel Patrum autoritate, innuit scriptura Geneſis trigesimooctauo, in historia Thamar. & postea sub lege Moysi mandatum legitur Deuteronomij 25. Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex iis autem surgit ratio hæc, si coniugium inter leuirum & relictã fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quàm sub lege: ergo non per se malum moraliter. Assumpta conditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidem in blasphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se prauæ, in nullo casu sunt licita. Probatur autem: quia id quod per se conuenit alicui, nunquam separatur ab eo, sed comitatur illud in quocunque illud inuenitur, quia necessario cõuenit illi, ac per hoc impossibile est separare a re id quod conuenit illi rei per se: ac per hoc si coniugium inter leuirum & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper. & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque q̃ coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoque sine prauitate, dicimus quòd non est per prauum, quod non fuit prohibitum, eo quòd esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶ Verba autem Ioan. Baptistæ ad Herodem Galileæ Tetrarchã, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt à proposito, tum quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes, vt testatur Iosephus Antiq. lib. decimooctauo, cap. xiiij. clarè enim dicitur quod Herodias deseruit virum virum. Egesippus quoque de ex C. Hieros lib. secundo, capite quarto, clarè dicit de Herode, quòd fratris vxorem viuentis ceperat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se con uenienti tali coniugio, committitur enim sophisma a pluribus causis ad vnam determinare. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis & quantum ad propositum spectat, in prompta erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum, & ideo esto quòd Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioannes. Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quòd non ad suscipiendum semen fratris deuerat eã. Non potest itaque huic inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionẽ legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶ Hæc doctissime Rex, si vera, sufficientia esse videbuntur, cõsiderandum est factum, at si non sat esse iudicantur: significetur quæso quid deest, confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quod qui cœpit, perficiet. Si verò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum, optimè autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomij decimoseptimo, statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur, confutari dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in europa, non solum vulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, vt scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ fœlix valeat. Romæ vigesimoseptimo Ianuarii. 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissa 16. articulorum censuras, eiusdemque de coniugio cum relicta fratris sententiæ quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiosorum vtilitatem, post mortem autoris per Ioannis, Dannelis, S. . . N. Papæ pœnitentiarum editæ sunt) finis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TRACTATVS QVARTVS DECIMVS DE CONIVGIO REGIS ANGLIÆ CVM RELICTA FRATRIS SVI, Ad Clementem septimum Pontificem maximum in decem capita diuisus.

1 Quæ intentio sit operis.
2 Narratio facti.
3 Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.
4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.
5 Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.
6 Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratrium coniugium honestatum propter aliam causam quam propter suscitandum semem ac nomen fratris defuncti.
7 Quod secundum ius tam diuinum tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.
8 Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginam, eius fratriam nec iuri diuino nec iuri naturæ aduersetur.
9 Quod sine ligent sine non dicta diuina iura coniugium hoc est honestum.
10 Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater, post pedum oscula beatorũ perpetuam sor licitatem, iussistis, vt libellos de coniugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, causamque totam diligenter inspicerem, quidve iudicij cõsilique mei esset, accuratissime perscriberẽ, quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, studui mox (vt par erat) iussis parere, prælectisque libellis pro & contra, animaduerti multas communes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialiũ diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent & multa conficienda essent volumina, & latissimus literariis certaminibus campus daretur, vt desidet andus semper finis superesset. Quocirca contuli ad propria causæ de qua agitur, & ad punctum quæstionis veniendo ante oculos locadum in primis quod in quæstionem vertitur, duxi, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandum. His enim notis manifesta apparebit quasi veritas.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum esset adolescẽs, serenissimo patre eius Angliæ regem agente, cõtraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ, tunc non regina, sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, intercedente autoritate Iulij 11. Rom. Pon. ob bonum seruandæ pacis ac amicitiæ inter eosdẽ Reges, consummauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multisque annis coniugali affectu & effectu cum ea versatus est, modò petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, vtpote contra ius diuinum atque naturæ à Sacris Conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex propriis discutienda, præmisso tenore apostolicæ dispensationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Henrico charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis illustris nato, & dilectæ in Christo filiæ Catherinæ charissimi in Christo filij nostri Ferdinandi regis, & charissimæ filiæ nostræ Elisabet reginæ Hispaniarum, & Siciliæ Catholicorum natæ, illustribus salutem &c.

¶ Romani Pontificis præcellens autoritas concessa sibi desuper vtitur potestate prout personarum, negotiorum & temporum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expendere. Ob lata nobis nuper pro parte vestra petitionis series continebat, q cum alias tu in Christo filia Catherina, & tunc in humanis agens quondam Arturus charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis Illustris, primogenitus pro conseruandis pacis & amicitiæ nexibus, & fœderibus inter charist. in Christo filium nostrum Ferdinandum, & charis. in Christo filiam nostram Elisabet Hispaniarum & Siciliæ reginam, Catholicos, ac præfatum Angliæ reges, & reginam matrimonium legitimè per verba de præsenti contraxisseris, illudque carnali copula forsan consummauisses, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimonio non suscepta decesserit. Cum autem sicut eadem petitio subiungebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitiæ inter præfatos Reges & Reginam huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter vos per verba legitime de præsenti contrahere, supplicari nobis fecisti: vt vobis in præmissis de oportunæ dispensationis gratia prouidere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igi-

tur qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intentis desideriis affectamus, vos & quamlibet vestrum à quibuscunque excommunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati vobiscũque, vt impedimẽto affinitatis huiusmodi ex præmissis prouenientis, ac cõstitutionibus & ordinationibus apostolicis cæterisque cõtrariis nequaquam obstantibus) matrimonium per verba legitimè de præsenti inter vos contrahere, & in eo, postquam contractum fuerit, & si iam forsan hactenus de facto pubbicè vel clandestinè contraxeritis, ac illud carnali copula consummaueritis licite remanere valeatis, autoritate Apostolica tenore præsentium de spiritualis dono gratiæ dispensamus: ac vos & quemlibet vestrum, si contraxeritis, vt præfertur, ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem autoritate obsoluimus, prolem ex huiusmodi matrimonio siue contracto siue contrahendo, susceptam forsan, vel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso quod tu in Christo filia Catherina propter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autem quòd si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quemlibet vestrum eligendus, pœnitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quam adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

¶ Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirũ ter Mosaica lex statuit, primo Leuit. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui est. iterum cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit alienam, seu illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque filiis erit. tertio Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres simul & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non delectatur nomen eius ex Israel: si autem noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu. dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugem sumere stat. mque accersiri eum facient, & interrogabunt, si responderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, & tollet calciamentum de pede eius, spuetque in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israel, Nomen discalciati.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editionis verba allata, quãuis secundũ veritatem sufficerẽt, quantũ ad præsentẽ spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo quòd aliter sonat textus Hebraicus, vertũt in dubiũ, legem Deuteronomii loqui de fratribus, quos carnales dicimus obijciendo non dicitur, Accipiet eam frater viri eius sed cognatus eius: & similiter non vxor fratris, sed cognata repetitur, constat enim Cognati nomine consanguineos intelligi) ideo dili gentiã adhibui, vt textũ hunc de verbo ad verbũ iuxta Hebræũ haberẽ hic inserendũ & est talis, Quando sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius nõ est, nõ erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet super eã & capiet eã sibi in mulierem, & leuirabit eam & erit primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel: & si non volet vir capere fratriam suã, ascendet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semen Israel, nõ vult leuirare me, vocabunt eũ senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet. Non volui capere eam & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis senũ, & excalciabit calceũ eius, & pede eius & spuet in faciem eius, & respondebit & dicet, Sic fiet viro qui non ædificauit domũ fratris sui. & vocabitur nomẽ eius in Israel, Domus excalciati calceo. hæc ibi.

¶ Vbi clarè patet legẽ hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus & quod interpres nouus, qui cognato & cognatæ vsus est, Latinã linguã iuxta vulgare Italicum vsurpauit, appellãdo eũ qui Latinè appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latinè fratria vocatur cognatã. eo autem, vtque Hebraicus sermo vtitur pro Leuiri nomine, vt ex illo formet verbũ, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouũ verbũ Latinũ à leuir deductũ Leuiro. as, significans exequi ius leuiri erga fratriam. Mirũ est aũt, in dubiũ verti legẽ hãc de fratribus carnalibus loqui, cũ & Saducæi in Euãgelio proponentes Christo vxoré septé fratrum secũdũ legẽ Moysi, id testetur, & etiam apud mulierculas hoc notissimũ fuisse testentur verba Noemi, Ruth primo, & ex coties repetito fratris nomine in hac lege clarè habeatur. Nã vbicunque in istis legibus est nomen Fratris, In Hebræo, eadẽ penitus dictio habetur. ita quòd idẽ nomẽ fratris habetur in legibus Leu. & in lege Deu. vt si vna ꝙ nouacãdi licentiã quis vsurpet. alias quoque æquiuocandi legitimè concedat: ac per hoc siquis exponeret pertinaci sensum Deuteronomicam legem loqui de fratribus nõ carnalibus, desistat à cœpto, ex hoc ꝙ eadẽ licentia leges Leuiticæ exponerentur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirum & fratriam ius tam diuinum, quam naturæ scriptum haberetur: & consequenter cessaret tota quæstio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia super hac solo vniuersa moles huius controuersiæ fundata est. Non est itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam est diuina lege prohibitum.

CONuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomiis in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquũtur, differentia manifesta inter Leuiticas & Deuteronomias est penes hoc, ꝙ Leuitiæ sunt leges de genere, Deuteronomia vero est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de vxore fratris, non specificando vtri vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de vxore fratris non specificãdo cũ filio, vel sine filio: ista de vxore fratris de funcți sine filio, ille de vxore fratris non cognoscenda, nõ specificãdo ad ꝓpriũ, vel fratris semẽ nomẽque seruandũ, ista de vxore fratris defuncti absque filio ad suscitandum semen nomenque fratris quibus adiũge, quartam necessariò subintellectam specificationem, ꝙ ille de vxore fratris non specificando, an ætatis qua possit generare, an vetula. Ista de fratris vxore in ætate, qua potest generare: loqui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad suscitandum semen fratris. Ex hac autem manifesta differentia inter has duas leges habetur, absque omni controuersia, non omne cõiugium inter leuirum & fratriam esse diuina lege prohibitum: sed discernendum esse in inter coniugium leuiri cum fratria sine specificatione aliqua, vel tot specificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendum quòd in genere sine specificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratriam, est diuina lege prohibitum: coniugium verò inter leuirum & fratriam tot condicionibus sultum non solum licitum, sed præceptum diuina lege est. Hæc sunt, quæ circa coniugiũ inter leuirum & fratriam manifestè sancita à Deo habemus. An autem diuinæ istæ leges veteris Testamenti ligent noui Testamenti professores, an expirauerint parui refert quo ad causam proposita. Illud tamen silentio inuoluendũ nõ est, ꝙ cum istæ leges conueniant cũ sententia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratriam tum in actu) videlicet actu pietatis, quæ cultum officiũmque sanguine iunctis exhibet tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis natural is) tum in genere præceptorũ) quia vtræque sunt præcepta, partim iudicialia, & partim moralia) tũ in autore (quia omnia diuina autoritate sunt edita per Moysem) quatenus diuina ligat, ea dẽ tatione perfecerat, & Deuteronomia, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & veritas per Iesum Christũ facta est. Dixi quatenus diuina: quia nõ est nũc sermo de eisdẽ legibus, quatenus morales sunt, sed quatenꝰ diuina sunt autoritate per Moysem fultæ.

CAPVT V.

Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam est inhonestum.

QVID autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet, non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidem omni tam diuinæ quàm humanæ legis nõ testimonio, sed vinculo, clarè patet tũ coniugium inter leuirum & fratriam absolutè esse turpe (Turpitudo enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratriæ ratione fratris, pro ratione legi redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinẽ fratris tu non reuelabis, quia turpitudo fratris tui est) tum cõiugium inter leuirum & fratriam vallatum tot antedictis conditionibus esse moraliter bonũ. Ex eo enim ꝙ cõiugium inter leuirũ absolutè est turpe infert, ꝙ turpitudo illa per cõiugium inter eosdẽ tot condtionibus sultum, &c. tollitur. Alioquin etiã tot cõditionibus vallatum esset moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionẽ testatur lex diuina & cum turpitudo moralis non tollatur nisi per bonũ morale, consequens est, ꝙ per morale bonũ consurgens ex concursu tot conditionum in cõiugio inter leuirũ & fratriã, tollatur turpitudo, quæ inesse eidem coniugio nudo, patet igitur inter leuirũ & fratriam coniugium honestatum tot conditionibus, bonum moraliter esse. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maius bonum ꝛoraliter esse in coniugio inter leuirum & fratriam sic honestato, quàm sit turpitudo consequens coniugiũ inter eosdem absolutè. Nã nisi istius bonitas vinceret illius turpitudinẽ, præceptũ istius in specie non vinceret prohibitionẽ illius in genere, ita ꝙ diuinũ ius præceptam prohibitionẽ illius vigẽte, attestatur maiorẽ esse bonitatem in hoc, quam turpitudinem, quæ consequitur coitum leuiri cum fratria & tantum excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestum & pium. Quo fit, vt si qui quo ad hoc soluti ab huiusmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimoniũ honestatum his conditionibus proculdubio honestum ac pium connubium subirent. Quod etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi. Geneſi 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam quàm naturalem patet fieri inter leuirum & fratriam coniugium honestatum propter aliam causam quam propter suscitandum semen ac nomen fratris defuncti.

EX his autem manifestis iuxta diuinum ac naturæ ius rectissima infertur ratione, ꝙ si longe maius bonum, quã bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expressis consurgens poscat iniri coniugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam, honestum quatenus pendet ex lege rum naturali, tum diuina (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et secundum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt si minus bonum sufficit ad tollendũ turpitudinem cõiugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadem illatio ex eo, ꝙ nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuũ, qui contingere possunt. (Oporteret enim infinitas cõdere leges, iuxta infinitos euentus contingentes) sed in omni politia leges conditæ intelliguntur sic, ꝙ ex vno casu decreto intelligunter decreti omnes simules, & si minus bonum decretum est sufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum esse quod multò maius bonum etiã sufficit ad tollendã omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, vt probatione non egeant, sed insinuatione, ꝙ in proposita materia (si in propriis sistendum est) non est digrediendum ad quodcunque maius bonũ, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo coniugij inter leuirum, & fratriam consistit in fratris defuncti de honestatione, & coniugio Deuteronomio tollitur huiusmodi irreuerentia defuncti fratris per eiusdem fratris defuncti bonum, videlicet nomen eius suscitandum & propagandum in familia progeniti ex fratria, quæ fuerat vna cum ipso charo, & ex leuiro coniunctissimo secundum carnem defuncto fratri, tanquam supplente vices defuncti ad generandum ipsi defuncto familia. Et hæc ideo discussa sint, non quia supponamus coniugium inter serenissimos Reges Reginam Angliæ contractum fuisse ad suscitandum nomen fratris defuncti: constat enim hoc esse falsum, sed vt clarè pateat secundum ius naturæ diuina etiam autoritate firmatum, non vnico tantum euentu honestum esse coniugium inter leuirum & fratriam, sed in omni euentu maioris boni boni fratris defuncti, quam sit illud tam exiguum bonum, videlicet nominis per filium fictum idque incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perspicacius consideratum libratũque fuerit, ꝙ id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, videlicet dehonestatio fratris defuncti, repẽsatur per tam exiguũ ac incertum bonũ defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere potest ex operibus merè humanis, nisi in existimatione hominũ, quodque bonũ cõmune ciuitatis, vel patriæ nõ in opinione, sed in re & longè maius, & finis suapte natura est (nã singulorũ bona externa ad cõmune bonum ordinatur vt finẽ) manifestabitur ꝙ tã secundũ naturalis, quã diuini iuris ratione rectissimũ cõiugiũ inter leuirum & fratriã honestatur, si ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim est ad tollendũ dehonestationẽ defuncti fratris, cõmune patriæ bonum quã tam exiguũ idque incertũ bonũ defuncti fratris. Nam cõstat huiusmodi bonum esse bonum externũ, vtpote in nomine consistens, idque exiguum, vtpote nõ consequens præclarũ aliquid factũ, sed naturale opus alterius, si enim efficax erit ad generandũ. Nec interuenit in hac deductione aliqua diũsio a propriis materiæ quæ tractatur: quoniã procede progredi a parte ad totum, à bono partis ad bonum totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finem: & hæc tam manifesta tanque consona sunt iuribus, vt iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuris naturæ aduersatur.

EX hoc igitur, ꝙ diuinũ ius rectificatur in minori bono cõmune patriæ bonũ sufficere ad tollendũ turpitudinẽ cõiugij inter leuirũ & fratriã, & naturæ ius in minori quoque bono restatur idẽ, manifestè infertur, coniugiũ inter hos serenissimos Regem & Reginam ob bonũ seruandæ pacis inter reges Hispaniarum, & Angliæ contractum (vt clarè explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestum esse ac consonum vtrique iuri, adeò quòd si secernantur humana iura, cõiugiũ hoc nulla indiguisset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonum

Universidad de Deusto
Biblioteca

bonum pacis inter tam excellos reges fert secum conditionem ti
diuini, quam naturæ iuris testimonio sufficientem ad honestan-
dum coniugium inter leuirum & fratriam. Verùm dispensatione
ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iu-
rium, tum ad autorum honestationem ilius singularis coniug i
ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius coniugii ex
communi bono pacis sumpte natura est, sed à doctoribus definiti-
tur magistraliter ab apostolica autè dispensatione autoratur. Quo
circa Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ade
mit iuri naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc sin-
gulare, sed definiuit legitimum, sed autorauit illud, vtpote ex ex-
pressa rationabili causa ac more consonum tam diuino, quam na
turali iuri. Omnia enim hæc fert secum dispensatio ab commune
bonum pacis. Alienum siquidem à Christiana professione est, vt
Papa, quantuncunque minimũ ius diuinũ, aut naturæ in toto, vel
in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reseruatur, illud verò au
tori diuinæ legis, sed non alienum à Christiana professione, vt Pa
pa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quam
naturæ. Dispensatio itaque illa diuersos simul protulit effectus iu
xta diuersas, quas att gat materias: pro quanto enim attigit iuxta
humana, effecit licitum q secundum humana iura fuisset illicitũ,
quatenus verò attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac autora
uit licitum, quod secundum diuina & naturæ iura dubitabatur,
vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum,
¶Et ad opulentiam hoc actationis cõcurrunt duo bona fratris de-
functi: alterum q vxor eius quæ fuerat vna cum ipso charo ex hoc
coniugio, subolmara est in futuram Reginã Angliæ, vt regno, quo
ipse dum ctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua
potiretur. Alterum q frater eius ex hoc coniugio redditus est se-
curus à tali ac tanta malorũ congerie, qualẽ & quantũ bella inter
regna asserut inter se. Interesse autem mea defuncti mala pœnæ
futura fratri meo testatur euangelicus dives sepultus in inferno
dum rogat Abrahã, ne fratres sui veniant in illum locum tormen
torum. Honestatur itaque hoc coniugiũ, tum ex bono fratris de-
functi non minore, quam sit illud descriptum in Deuteronomio
non consistente in nomine, sed in re dubio, sed certo: tum ex ma-
ximo communi bono pacis, autoraturque apostolica potestate,

CAPVT IX.

Quæ sint ligent sine non dicta diuinæ iuræ coniugium hoc est honestum.

VNIVERSA autem diuina lege perspecta facilè monstratur q siue diuinæ legis, circa coniugiu inter leuirũ & fratriã ligent modo, siue expirauerint, coniugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum atque honestũ est. Nã si diuina veteris scriptu-
re iuraruit. nulla hinc illis in fortur iniuria: si verò etiã hodie li-
git cum cõsteret ex eadẽ diuina lege Deuter. c. 17. ad summũ sacer-
dotem spectare emergẽtes causas ambiguas ac difficiles diffinire
iuxta legem Domini: consequens est q etiam si omni ex parte nõ
pateret bonum sufficere, ad non standum coniugium inter leui-
rum & fratriam, ex eo q summus Sacerdos requisitus, vt hinc di-
uinã iura naturæque, ac humana, quæ videntur obstare huic con
iugio, illinc tale boni pacis seruãde libraret (propter hoc enim
constat supplicatum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat sum
mus Sacerdos Iulius dispensando autoraruit inter hos serenissimos
leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonum pacis reddidit il-
lud licitum & honestum. Nam per hoc diuina autoritate sibi in
lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurium di-
uinorum, naturalium, ac humanorum: quia etiã fingendi licentia
fuisse iuxta legẽ diuinã ac naturę causam, videlicet si ob tale bo-
num pacis honestandu erat coniugium inter leuirum & fratriam
& diffinitionẽ talis ambigui spectaile ad summum tunc sacerdo-
tem, & causam boni pacis communis conformẽ esse diuinæ legi,
cui inter humana nihil magis quadrat, quàm commune pacis bo
num. Et hæc dixerim, nõ q causa ambigua sit, quoniã deductũ iã
est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestan-
dum coniugium, iuxta leges diuinas & naturales, (sed ad demon-
strandum) p esto quod ambigua, ac difficilis fuisset causa autori-
tas summi Sacerdotis, diffiniẽdo iuxta rationem valdè cõsonam,
diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac
legitimum sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, ho-
nestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solum quate-
nus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quòd sacrorum Conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

ET QVONIAM sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, damnãdo coniugium inter leuirum & fratriam ius diuinum & naturæ citant, manife-
stum ex anditis fit, quod non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum &

naturæ apostolicaque autoritate contractum. Damnant siquidẽ inter leuirum & fratriam, cõiugium nudum, non coniugium tot cõditionibus consonis diuino naturæque iuri fultũ, ex hoc ipso, quòd iuri diuino ac naturæ innitũtur, Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam connu gium in genere seu nudum: consonum autem fore vtrique iuri in ter leuirum & fratriã coniugium vestitum multis honestatis spe ciebus, siue propter bonum fratris defuncti, siue propter bonum commune, Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum, aut Doctorum egit, nec etiam aduersus illos Doctores qui dicunt & verisimè, Papam nec in iure diuino nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex di ctis) coniugium inter leuirum & fratriam ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur. imò tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vti, diffiniuit & autorauit coniugium ho nestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriusque iuris, Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem non occurrit mihi melius, quam quod à Spiritu sancto proficisci non ambiginus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xysti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ finis.

TRACTATVS QVINTVS DE-
cimus Responsionum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos ad magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missas.

MISISTI ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans vt scandalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, responsionem mitto ad receptam à te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est.

¶Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiẽsibus ex libris Caietani excepti.

¶Titulus iste in primis falsus est: quoniam multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, incertum manifestat autorem. Ex ex eo enim quòd dicitur à Theologis Parisiẽsibus, non explicatur qui sunt isti Theologi. nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandum numerum pluralẽ sufficiũt duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptu hunc titulum: ità quòd ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intenderit. dixit enim à Theologis Parisiensibus intendit autem vt passim legentes & audientes fallantur, intelligẽdo ab vniuersa Theologorum schola Parisius. Nec temere suspicantur: quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi: ipsa enim impositio, signum est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illius verò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo,

¶Articulus itaque primus est, Licitum est viro vxore fornicante, ducere aliam. Secundus, est, Non est eadem libertas vxoris, quæ viro. Articuli isti non sunt mei. neuter enim inneniturassertus in libris meis: vt patet in commen. super Matth. cap. 19. vbi duntaxat disputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

¶Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Hebr. non est autentica. Iste articulus non est meus. in cõmentariis enim super dicta Epistolam non negaui Epistolam esse autenticam: sed dixi q dubio apud Hieronimum autore eius Epistolæ existente, dubia quoque redditur Epistola, quam, nisi sit Paul. non perspicuum est canonicam, & non nego ipsam autenticam, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuum, quòd est canonica. perspicuitas enim spectat ad nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolã secundum seipsam, si nanque tolleretur dubium & fieret perspicuum, non propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica, certum est tamen quòd durante dubio, non est tantæ autoritatis apud nos, vt sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia, non de ipsa Epistola, vt verba mea clarè sonant. Iste articulus verò loquitur de Epistola secundum se.

¶Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci. f. Nouissimè autem recumbentibus, non est autẽtica. Iste articulus non est meus: vt patet in Commen. super Marcum. Sed ex verbis Hiero

Hieronymi, dixi quòd illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubiis, nõ sunt solidæ autoritatis ad firmandã fidẽ, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certum est enim quòd ea quæ vertũtur in dubium, nõ sunt tantæ autoritatis, quãtæ sunt indubitata: dubium enim ad nostram spectat notitiam, & nõ abscripta ipsa in se.

¶Aduertendum est autẽ circa hanc articuli præcedentẽ & similes, quòd ego nulla Bibliæ partem reieci, nisi quas reiicit beatissimus Hieronymus: & nullapartẽ, aut particulam in dubium verti nisi illas de quibus dubitat Hieronymus, Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermoni eius. Hieronymus enim vniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacræ Scripturæ ab iis, quæ non sunt partes, nec particulæ eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas à dubiis. Cur itaque accusor sequens beatissimum Hieronymum: accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶Quintus articulus est, confessio auricularis non est instituta à Christo inquantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus: sed Ioan. 20. scripsi, quòd Christus instituit confessionẽ voluntariam peccati, sed modũ confitendi, & similiter absoluendi, an ad autem an publice, Ecclesiæ vsui reliquit, iuxta tamen qualitatẽ peccati publici vel occulti. Quod non est dicere hanc negatiuã Confessio auricularis non est instituta à Christo: sed est dicere, quod confessio instituta à Christo, non restringitur ad hunc modũ confitendi: quia extenditur etiam ad confessionẽ publicã satisfacit enim præcepto Christi qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit.

¶Sextus articulus est, Non habetur verus textus sacræ Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat translatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit a me scriptus: vt testatur prooemium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractaui.

¶Septimus articulus est, Melius est, quòd orationes dicãtur in lingua vulgari in Ecclesia, quam in lingua Latina. Iste articulus non integre recitatur: quoniam non scripsi, quòd est melius, sed quod est melius ad ædificationem Ecclesiæ: neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem super doctrinam Pauli fundaui 1. ad Cor. 14.

¶Octauus articulus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quam ego scripserim: quoniam ego non scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis ingenere: & fundaui dicta mea super doctrinam diui Tho. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim. nam quotidie fiunt huiusmodi redemptiones, etiã à viris timoratis. Et consueuit quantitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportione quintupla: reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum.

¶Nonus articulus est, Nec ratione nec autoritate probari potest, quòd absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositionẽ. Iste articulus non est meus, quãtũ ad illam particulam, probari potest: quoniam Vt tex. quæstionis manifestat scripsi nec ratione nec autoritate probatur, quòd sacerdos secluſis legibus iuris positiui & votis, peccet cõtrahendo matrimoniũ, &c. & attuli, ratione, cõtra qua oportet aduersantes rationib⁹ peccedere, & non libello famoso.

¶Decimus articulus est, Summus Pontifex salua cõscientia potest dispensare cum sacerdote Occidentali, quòd contrahat matrimonium, etiam cessante causa publicæ vtilitatis. Iste articulus est meus: & alienus monstratur ad omni errore in illa quæstione. nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem publicam solum: occurrente enim alia causa rationabili, potest Papa vti sua potestate, vt clare patet.

¶Vndecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedii, sit rationabilis causa dispensandi, vt verque cum alio contrahat: crediderim quòd sic, coniugium consensu accedente. Iste articulus de coniugio non consummato meus est. & tam dicebatur, vt irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asseroi, nisi credulitatem, tum quia innititur autoritati sedis Apostolicæ, quæ huiusmodi causam habet pro rationabili, vt apostolica rescripta testantur.

¶Duodecimus articulus est, Asserit quod Christus descendens ad inferos Prædicaueret dæmoniis & damnatis: Iste articulus non est meus: quoniam nunquam hoc asserui. Sed in cõmentariis super primam epistolam Petri c. 3. manifeste dixi, Petrus non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes huiusmodi enim prædicatio communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clare patet, quòd non de prædicatione absoluta, sed de prædicatione huiusmodi, (hoc est confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes locutus fuerit. sumpsi autem imponũt mihi prædicationem sine aliqua additione.

¶Tertius decimus articulus est, Epistola secunda Ioan. non tam eget expositione, quam correctione. Iste articulus non integrè recitatur: nã in Commentariis super ipsam Epistolam scripsi. Nec tã eget expositione, quã correctione, quoniã in multis differt a textu Græco. Vbi clare pater. q de correctione verborũ dissonãtium à textu Græco locutus sum. Et si hoc est error quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros sacræ scripturæ iuxta Hebraicam veritatem quare Augu. pro correctione librorũ veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicũ textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

¶Quartus decimus articulus est, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore, Iste articulus nõ est meus, nunquam enim scripsi, nunquam asserui quòd Ioseph habuerit aliam vxore, quamuis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit: & propterea scripserim in Commentariis super Epistolam ad Galatas c. 1. & forte nulla magis quadrare videtur ratio, quam quod fuerit filius Ioseph ex alia vxore. nihil enim vt certũ scripsi.

¶Quintus decimus articulus est, an Paulus vxorem habuerit, dispũtare, superfluũ est: quoniã ex eius Epistolis nihil certi habetur quidem error incurritur, putando Paulum habuisse vxorem, vel non habuisse vxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error est Epistolam Ioannis esse correctam vel non correctam iuxta textum Græcum nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honoran de magister, hæc scripsi vt perpendas ridiculos fore apud eos qui libros nostros legunt, & intelligunt, libellos hos famosos, pugnẽt rationibus & authoritatibus Scripturæ, non libellis famosis, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale Romæ. 30. Decembris. 1734.

FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II
KK LL MM NN OO PP QQ RR
SS TT. Omnes sunt quaterniones. præter T T
qui est ternio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca